УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Кристина Р. Миличић

Буџети Кнежевине/Краљевине Србије (1859—1903)

докторска дисертација

Београд, 2025.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOSOPHY

Kristina R. Miličić

Budgets of Principality/Kingdom of Serbia (1859—1903)

PhD dissertation

Belgrade, 2025.

Подаци о ментору и члановима Комисије

Ментор:

Проф. др Милош Јагодић, редовни професор, Универзитет у Београду, Филозофски факултет

Чланови комисије:

Проф. др Сузана Рајић, редовни професор, Универзитет у Београду, Филозофски факултет

Доц. др Александар Савић, доцент, Универзитет у Београду, Филозофски факултет

Др Александра Вулетић, виши научни сарадник, Историјски институт Београд

Датум одбране:----------

Апстракт:

Предмет истраживања докторске дисертације су буџети Кнежевине/Краљевине Србије у периоду од 1859. до 1903. године. Такође, у раду су анализирани остварни приходи и расходи. Представљен је и поглед економиста који су били савременици посматраног периода на буџет кроз њихову економску мисао. Доња хронолошка граница представља годину усвајања првог закона о буџету, док је горња година доношења закона о буџету који је требало да реши питање буџетске равнотеже и доведе до сређивања државних финансија.

Буџет представља списак намераваних прихода и расхода државе и њених институција и означава једногодишњи документ и има карактер финансијског плана државе за једну годину. До доношења Устава из 1869. године усвајање буџета поверено је Државном савету, да би од те године то право припало Народној скупштини.

Примарни циљ истраживања био је анализа финансијске функције буџета, односно пројекције јавних издатака предвиђањем обима и граница јавних потреба с једне стране, као и планирањем одговорајаћих средстава за њихово покриће с друге стране.

При изради тезе примењена је традиционална методологија историјских истраживања која обухвата прикупљање података изворне грађе, њихову упоредну анализу и синтезу. С обзиром на то да је рад заснован и на статистичким подацима коришћена је и квантитативна анлиза података.

Анализа приходне стране буџета показала је да је највећи удео имао непосредни данак који је укључивао порез и прирезе. У периоду 1863-1868 чинили су у просеку 54.71% укупних планираних прихода Кнежевине Србије, у периоду 1869–1880, 53.31%, у раздобљу 1881–1887, у просеку 40.24%, у периоду 1888–1894 у просеку 43.21%, и у раздобљу 1895–1903 у просеку 34.59% укупних планираних прихода Краљевине.

Анализа расходне стране буџета показала је да је у најранијем периоду Министарство унутрашњих дела имало највеће трошкове у просеку 42,92% укупних планираних расхода Србије у прве две године. У осталим периодима, Министарство војно је заиузимало највећи удео: у периоду 1869–1880, у просеку 30.35%; у раздобљу 1881–1887, у просеку 31.64%; у периоду 1888–1894, у просеку 21.24%; и у раздобљу 1895–1903, у просеку 23.68% укупних издатака Краљевине.

У току посматраног периода, однос између планираних прихода и расхода бележио је осцилације. У 37 година за које су пронађени подаци и за планиране приходе и за пројектоване расходе буџетски дефицит забележен је у 9 година. У четири године планирани приходи и расходи били су једнаки што значи да није било ни суфицит ни дефицита.

Кључне речи: Кнежевина/Краљевина Србија, 1859-1903, буџет, финансије, приходи, расходи, суфицит, дефицит

Научна област: хуманистичке наука

Ужа научна област: историја

УДК: 336.14(497.11)”1859/1903”

Abstract:

The subject of this paper is the budgets of the Principality/Kingdom of Serbia from 1859 to 1903. Additionally, the paper analyzes actual state revenues and expenditures. The study also presents contemporary views on the concept of the budget through the lens of the economic thought of the observed period. The lower chronological boundary is marked by the year the first Budget Law was passed, while the upper boundary corresponds to the year when the Budget Law aimed at resolving the issue of budgetary balance was enacted.

A budget represents a list of planned revenues and expenditures of the state and its institutions. It is an annual document and serves as the state's financial plan for a single year. Until the adoption of the Constitution in 1869, the budget was approved by the State Council; from that year onward, this authority was transferred to the National Assembly.

Primary aim of the resreach was to analyze the financial function of the budget, that is, the projection of public expenditures by anticipating the scope and limits of public needs on the one hand, and by planning the appropriate means for their coverage on the other.

In the preparation of the thesis, the traditional methodology of historical resreach was applied, which includes the collection of primary sources, their comparative analysis and synthesis. Given that work is also based on statistical data, quantitative data analysis was employed as well.

An analysis of the revenue budgets shows that the largest share was held by direct taxes, which included taxes and surtaxes. During the period 1863–1868, these made up an average of 54.71% of the total projected revenues of the Principality of Serbia. In 1869–1880, they accounted for 53.31%, in 1881–1887 for 40.24%, in 1888–1894 for 43.21%, and in 1895–1903 for 34.59% of total projected revenues of the Kingdom.

An analysis of expenditure budgets showed that, in the early period, the Ministry of Internal Affairs had the highest expenditures, averaging 42.92% of Serbia’s total planned expenditures in the first two years. In all other periods, the Ministry of War had the highest planned expenses: in 1869–1880, it averaged 30.35%; in 1881–1887, 31.64%; in 1888–1894, 21.24%; and in 1895–1903, 23.68% of Serbia’s total budgeted expenditures.

Throughout the observed period, the relationship between planned revenues and expenditures showed fluctuations. In the 37 years of the observed period for which data exists for both planned revenues and expenditures, a budget deficit was recorded in 9 years. For four years, planned revenues and expenditures were equal, meaning there was no budget surplus or deficit.

Key words: Principality/Kingdom of Serbia, 1859-1903, budget, finances, revenue, expenditure, surplus, deficit

Scientific field: humanities

Scientific subfield: history

UDC: 336.14(497.11)”1859/1903”

САДРЖАЈ

Предговор....1
Увод....4
- Буџет и буџетирање....4
- Економско-политички контекст....6
- Буџет кроз економску мисао....17

Законски и институционални оквир....25
- Закон о буџету из 1858. године....25
- Одредбе о буџету у Уставу из 1869. године....26
- Закон о буџету државних прихода и расхода за рачунску 1882/1883....28
- Одредбе о буџету у Уставу из 1889. године....28
- Закон о буџету из 1899. године....29
- Закон о буџету из 1903. године....30

Новчани систем....31
Буџети Кнежевине Србије 1859-1868....33
- Приходи....33
- Расходи....47
  - Министарство правде....59
  - Министарство просвете и црквених дела....74
  - Министарство иностраних дела....97
  - Министартсво унутрашњих дела....114
  - Министарство војно....123
  - Министарство грађевина....133
  - Министарство финансија....143
- Буџетски суфицти/дефицити....152
- Анализа завршног рачуна....154
  - Остварени приходи....154
  - Остварени расходи....161

Буџети Кнежевине Србије 1869-1880....165
- Приходи....165
- Расходи....198
  - Министарство правде и Главна контрола....228
  - Министарство просвете и црквених дела....244
  - Министарство иностраних дела....266
  - Министартсво унутрашњих дела....280
  - Министарство финансија....289
  - Министарство војно....304
  - Министарство грађевина.... 314
- Буџетски суфицти/дефицити....334
- Анализа завршног рачуна....335
  - Остварени приходи....335
  - Остварени расходи....347

Буџети Кнежевине/Краљевине Србије 1881-1887....353
- Приходи....353
- Расходи....374
  - Министарство правде и Главна контрола....388
  - Министарство просвете и црквених дела....398

Министарство иностраних дела....412
Министартсво унутрашњих дела....419
Министарство војно....426
Министарство финансија....431
Министарство грађевина....436
Министарство народне привреде....443
- Буџетски суфицти/дефицити....458
- Анализа завршног рачуна....459
Остварени приходи....459
Остварени расходи....476
Буџети Краљевине Србије 1888-1894....493
- Приходи....493
- Расходи....515
Министарство правде и Главна конмтрола....534
Министарство просвете и црквених дела....545
Министарство иностраних дела....561
Министартсво унутрашњих дела....575
Министарство војно....584
Министарство грађевина....590
Министарство финансија....595
Министарство народне привреде....603
- Буџетски суфицти/дефицити....617
- Анализа завршног рачуна....619
Остварени приходи....619
Остварени расходи....639
Буџети Краљевине Србије 1895-1903....661
- Приходи....661
- Расходи....688
Министарство правде и Главна контрола....707
Министарство просвете и црквених дела....720
Министарство иностраних дела....738
Министартсво унутрашњих дела....758
Министарство војно....762
Министарство грађевина....769
Министарство финансија....776
Министарство народне привреде....784
- Буџетски суфицти/дефицити....797
- Анализа завршног рачуна....800
Остварени приходи....800
Остварени расходи....829
Компаративна анализа буџета и завршних рачуна 1859-1903....864
- Компаративна анализа буџета 1859-1903....864
- Компаративна анализа завршних рачуна 1859-1903....868
Закључак....874
Резиме....876
Списак табела и графикона....878
Сшсак табела....878
Списак графикона....900

Библиографија.....911
Биографија аутора.....921

ПРЕДГОВОР

Предмет истраживања предложене докторске дисертације јесу буџети Кнежевине/Краљевине Србије у периоду од 1859. до 1903. године. Буџет за рачунску 1859. годину састављен је на основу Закона о буџету из 1858. године. Овим законом буџет је дефинисан као јединствен преглед прихода и расхода сачињен од стране министра финансија и усвојен у форми закона. За горњу хронолошку границу истраживања изабрана је година 1903, тј. година у којој је донет Закон о буџету који је направио прекретницу ка потпуном сређивању државних финансија и политици реалног буџетирања. У теорији не постоји јединствено схватање појма буџета, већ се може дефинисати у зависности од аспекта посматрања-финансијког, правног, политичког, економског, и друштвеног. Без обзира на поменуто, буџет свакако јесте финансијско-правни акт којим су предвиђени, а пре тога одобрени приходи и расходи једне државе за један одређени временски период, најчешће од годину дана. Буџетом планирани расходи представљају јавне потребе функционисања једне државе који се финансирају из буџетом предвиђених прихода.[1] Увидом у буџетски планиране расходе могу се пратити развој државног апарата, циљеви одређених влада, задуженост земље, као и њена зависност у односу на друге државе. Са друге стране, буџетом дефинисани приходи пружају увид у порески потенцијал државе, развијеност њене привреде, као и степен државне интервенцији у привреди кроз монополе. Буџет као такав захтева упоредну анализу планираних прихода и расхода, што даље омогућава увид у постојање буџетског суфицита или дефицита, односно ефикасност јавних финансија.

Осим пројектовних прихода и расхода предмет истраживања био је и остварени приходи и расходи. Буџетски циклус окончава се доношењем завршног рачуна прихода и расхода који се као и буџет усваја у форми закона и омогућава контролу извршења буџета, као и оцену рада владе у вођењу финансијске политике. Такође, подаци у завршном рачуну користили су се приликом састављања предлога новог буџета.

Поред основних елемената и функција буџета битно је сагледати фазе и поступке у његовом састављању, као и дефинисати буџетске учеснике одговорне за припрему буџета, његово усвајање, извршење, а на крају и контролу.

Пре него што је извршена анализа самих буџета, представљен је поглед на буџете из угла истакнутих економмских мислилаца друге половине 19. века. Њихове економске идеје нису почивале само на теорији, с обзиром на то да су имали прилику да их примене у пракси обављајући различите функције у домену финансијске политике. За истраживање јавних финансија друге половине 19. века од значаја су економска схватања Косте Цукића, Владимира Јовановића, Чедомиља Мијатовића, Вукашина Петровића, Алексе Спасића, и Михаила Вујића.

Буџет као рачунско-правни акт, али и буџет као финансијско-политички документ јавних финансија једне државе треба посматрати у његовом историјско-економском контекту. Стога, биће изнете и економско-политичке прилике у Кнежевини/Краљевини Србији друге половине 19. века. Такође, за разумевање буџета као рачунског акта представљене су и основна обележја новчаног система Србије разматраног периода.

Циљеви истраживања произилазе из самог предмета изучавања, тј. буџета као централне институције јавних финансија. Сагледана је улога буџета у финансијској активности Кнежевине/Краљевине Србије, јер се без одобреног буџета нису могли прикупљати јавни приходи, нити су се могли вршити јавни расходи. Примарни циљ истраживања био је анализа финансијске функције буџета, односно пројекције јавних издатака предвиђањем обима и граница јавних потреба с једне стране, као и планирањем одговорајаћих средстава за њихово покриће с друге стране.

[1] Милева Анђелковић, *Буџетско право*, Ниш 2010, 27.

Један од циљева истраживања био је и праћење друштвено-економског развоја, тј. приоритета државне политике приликом решавања кључних проблема њеног функционисања, а који су се могли пратити кроз одобрене износе прихода и расхода. У том смислу испитана је и остварености планираних циљева економске и фискалне политике. Буџети Кнежевине/Краљевине Србије несумњиво су дали представу о томе да ли су њене потребе биле задовољене и о начину на који су финансиране. Дат је одговор на питање о ефикасности спровођења пореске реформе из 1884. године и утицају прогресивног начина опорезивања на приходну страну буџета. Такође, изнети су разлози принуђености Србије за закључивањем зајмова и на тај начин покривања својих буџетских издатака.

Било је важно испитати и правну функцију коју су буџети имали током посматраног раздобља. На тај начин утврђен је механизам настанка и усвајања буџета, његова форма и правне последице, тј. права и обавезе учесника у процесу буџетирања. Буџети су дали увид у развој парламентаризма 80-их година 19. века и улогу Народне скупштине приликом усвајања буџета. Нажалост, за последњи посматрани период у раду сачувана је свега једна *Стенографкса белешка о седницама Народне скупштине*, и то за 1902. годину која говори о усвајању буџета, па је за тај период изостала детаљнија анализа наведеног питања.

Циљ истраживања био је и економска функција буџета која је била повезана са економским циљевима државе. Буџети као значајан елемент економске политике требало је да покажу степен државне интервенције у привреди и њеном развоју. Са друге стране буџет је требало да пружи одговр на то колики је био привредни потенцијал у разматраном периоду и како се буџет пунио из привреде путем одређених мера економске и фискалне политике.

Истраживње буџета омогућило је да се сагледа ефикасност целокупне финансијске политике државе и њених влада, тј. остварен је увид у којим годинама држава није успевала да оствари буџетску равнотежу. Анализа буџета показала је када су остваривани буџетски суфицити, али и учесталост буџетских дефицита у годинама када ниво планираних прихода није могао да испрати отплату сталних државних зајмова. Истраживање је испитало и промене настале у буџету након конверзије државних дугова уговорене Карлсбадским аражманом 1895. године. На крају, сагледавњем промена како у приходима тако и у расходима, изведен је закључак о томе да ли је држава успела да среди државне финансије пред крај периода који је испитиван.

При изради тезе примењена је традиционална методологија историјских истраживања која обухвата прикупљање података изворне грађе, њихову упоредну анализу и синтезу. С обзиром на то да је рад заснован и на статистичким подацима коришћена је и квантитативна анлиза података.

У српској историографији не постоји студија која се бавила свеобухватном анализом буџета и јавних финансија уопште у периоду од 1859. до 1903. године, па из тога произилази примарни значај истраживања. Како су буџетом представљене јавне финансије једне државе, истраживање буџета за период од 1859. до 1903. године приближило је стање финансија Кнежевине/Краљевине Србије. Значај истраживање финансијске, а у оквиру ње и буџетске политике Србије друге половине 19. века огледа се у чињеници да се све више увиђа важност изучавања економских аспеката историјских појава и процеса. Приликом писања оаквих тема долази до изражаја значај повезивања сазнања различитих друштвених наука у историјским истраживањима. С обзиром на то да смо се у нашем мастер раду *Буџети Кнежевине Србије од 1844. до 1858. године* бавили анализом буџет из периода уставобранитеља ова докторска теза је природан наставак интересовања за финансијску односно буџетску политику Србије.

Иако постоји преглед буџета за период од 1869. до 1896. године и штампани сумарни буџети у *Српским новинама*, наш рад је ипак први који је на једном месту сакупио и анализирао буџете и буџетску политику Србије у виду научне студије. Што се тиче литературе, још увек не постоји дело које на свеобухватан начин прати буџетску политику 19. века, већ студије које за предмет истраживања имају поједине аспекте буџетирања. Изузетак је дело *Историја државних*

финансија Србије: 1876-1895, Бошка Мијатовића које представља значајан допринос сагледавању економског аспекта политике Србије у наведеном периоду. Ова књига је дала појашњења о различитим питањима која се тичу државних финансија, али без детаљније анализе приходне и расходне стране државних буџета.[2] Драгана Гњатовић се у књизи *Стари државни дугови:прилог економској и политичкој историји Србије и Југославије: (1862-1941)*[3] бавила делом прихода и расхода који се односе на зајмове, а Лепосава Цвијетић порезима као делом прихода до 1884. године.[4] У извесном смислу наш рад се надовезује на њену тезу *Порески систем Кнежевине Србије (1835-1884)*, будући да пореска политика представља значајно питање у нашем раду. Настојали смо да све елементе буџетске политике и буџетских процедура објаснимо и повежемо са политичким и друштвеним приликама посматраног периода чиме смо покушали да прикажемо међузависност финансијских и политичких одлука државе. Такође, поред важности саме теме, ова студија би требало да буде значајна и због тога што би могла да послужи као својеврсни приручник приликом истраживања различитих тема, с обзиром на то да се без буџета не могу у потпуности сагледати други значајни домени функционисања једне државе.

Највећи део извора који су коришћени приликом израде тезе налази се у Државном архиву Србије. Најзначајнији за истраживање били су фондови Државног савета и Министарства финансија, а у оквиру њега Административно и Казначејно одељење. За период пре штампања завршних рачуна (1887. година) од значаја су *Сравнителник прихода Главне државне благајне* и *Сравнителник расхода Главне државне благајне*, књига сачуваних у оквиру фонда Министарства финансија-Казначејно одељење, на основу којих је било могуће испратити кретање остварених прихода и расхода. Нажалост, нису сачуване књиге за све године разматраног периода, па су тако похрањене књиге остварених прихода за 1859-1861, 1863, 1865, 1868, 1869, 1871, 1874, 1876, 1877-1897, 1881, 1882, 1884, 1886, и 1887. годину и књиге остварених расхода за 1861, 1862, 1864, 1870, 1880, 1881-1883, 1885, и 1887. годину. За период до 1869. у којем су буџети у надлежности Државног савета коришћена је управо грађа из овог фонда. За истраживање буџета након овог периода значајан је фонд Народне скупштине која је преузела улогу важног чиниоца приликом изгласавња буџета. Како су све фазе у процесу буџетирања подложне одређеним облицима буџетске контроле прегледана је грађа фонда Главне контроле који је и даље несређен. Било је планирано да се прегледа и Пореско одељење Министарства финанисја, међутим, услед техничких препрека онемогућен је приступ делу Депоа у којем се чува наведена грађа, па смо остали ускраћени за грађу тог одељења.

Осим грађе Државног архива Србије прегледани су и фондови Архива Српске академије наука и уметности, али, нажалост, нису пронађени битнији документи за посматрану тему, па су у рад укључене свега четири сигнатуре које су од секундарног значаја.

Приликом истраживања теме осим необјављене грађе коришћени су и објављени извори. Буџети за период (1869-1896) објављени су у делу *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, које је 1898. године саставио чиновник Министарства финансија, Михаило Петровић, по налогу тадашњег министар финансија Стевана Д. Поповића.[5] Међутим, он се није бавио анализом буџета и буџетске политике, нити њиховим смештањем у финансијско-економски контекст тога периода. Такође, ови прегледи нису се могли користити као готов извор података, већ као смернице приликом анализе изворне грађе. Ова препрека јавља се услед тога што Петровић није задржао аутентичност појединих буџета, док поједини буџети

[2] Бошко Мијатовић, *Историја државних финансија Србије: 1876-1895*, Београд 2021.

[3] Dragana Gnjatović, *Stari državni dugovi: prilog ekonomskoj i političkoj istoriji Srbije i Jugoslavije: 1862-1841,* Beograd 1991.

[4] Лепосава Цвијетић, *Порески систем Србије: 1835-1884*, Београд 1956. (необјављена докторска дисертација)

[5] *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, уредио Михаило Петровић, Београд 1898.

садрже рачунске грешке. Коришћени су Зборници закона и уредби као важан извор за праћење промена насталих у организацији државног апарата и различитих законодавних промена које су се тицале буџета. Од значаја су и *Протоколи* и *Стенографске бележке Народних скупштина* на основу којих су испраћене скупштинске расправе о буџетима. Међутим, као што је већ наведено нису сачуване ове публикације за све године посматраног раздобља. Од штампе и периодике који су излазили у посматраном периоду важни су *Гласник српског ученог друштва* у којем су објављивани различити чланци који говоре о тадашњим погледима на одређена финансијска и економска питања, као и *Српске новине*, службени лист у којем су објављивани сумарни буџети.

УВОД

Буџет и буџетирање

Реч буџет је француског порекла, а потиче од речи „bougette“, што значи кожна торбица. Нормани су у 11. веку ову реч у истом значењу пренели у Енглеску где се она трансформисала у буџет. У том модификованом облику ова реч почела је да се користи у парламентарној пракси у Енглеској, па се тако за британског министра финансија говорило, када је подносио годишњи предлог прихода и расхода парламенту, да отвара свој буџет односно торбу са рачунима и предлозима.[6] Буџет, у данашњим економским тумачењима, представља основну финансијску институтуцију која садржи план прихода и расхода државе утврђених за одређени временски период, најчешће од годину дана.[7] Буџет представља списак намераваних прихода и расхода државе и њених институција и означава једногодишњи документ и има карактер финансијског плана државе за једну годину.[8] Буџет се налази на самом почетку финансијских активности јавноправних тела, пошто се без одобреног буџета не могу прикупљати приходи нити издавати расходи.[9] Сложена природа ове финансијске институције и разноврсност њених функција утицали су на појаву различитих дефиниција буџета. Стога у буџетској теорији не постоји јединствено схватање појма буџета. У финансијској теорији поједини аутори одређивању појма буџета приступају с различитих аспеката: финасијског, правног, политичког, економског, социјалног, па отуда и разлике у схватању битних елемената и функција буџета. Буџет има финансијско обележје зато што је то рачунски израз финансијских аката остваривања прихода, њихове расподеле и трошења ради финансирања јавних расхода.[10] Правна обележја буџета садржана су у правној природи акта којим се доноси, обавезности коју има, и поступку по коме се доноси. Политички значај буџета проистиче из политичке природе буџета као реализације политичког програма владе за одређени временски период.

Једну од старијих дефиниција буџета дао је Милан Тодоровић, финансијски теоретичар, који га је дефинисао као „системски и у цифрама изражен преглед државних прихода и расхода, који обележава циљ и однос државних потреба, и има да послужи као обавезан привредни план за државно газдинство у будућем периоду“.[11] Према професору Јовану Ловчевићу, „буџет би представљао један рачунско-правни акт, који од Народног представништва добија сагласност и којим се предвиђају и претходно одобравају приходи и расходи друштвено-политичке заједнице ради остваривања колективних циљева у предстојећем периоду“.[12] У исто време буџет је и

[6] М. Анђелковић, *нав. дело*, 27.
[7] *Економски речник*, ур. Слободан Аћимовић, Београд 2010, 70.
[8] Бошко Мијатовић, *Земља, новац, држава*, Београд 2018, 39.
[9] Постоји изузетак у виду привременог финансирања.
[10] М. Анђелковић, *нав. дело*, 27.
[11] М. Анђелковић, *нав. дело*, 28.
[12] Jovan Lovčević, *Institucije javnih finansija*, Beoograd 1997, 218.

инструмент контроле Народног представништва над управним органима у погледу трошења друштвених средстава.[13] Професорка Милева Анђелковић дефинисала је буџет као „финансијско-правни акт у коме се предвиђају и претходно одобравају приходи и расходи државе за одређени временски период, обично годину дана“.[14] Поменута ауторка бавила се и појмом јавних финансија који поред буџетке политике означава и друге делатности које држава треба да испуни. Држави су за обављање финансијске делатности потребна одређена финансијска средства-јавни приходи којима ће финасирати одређене јавне расходе.[15]

Мислиоци савремени добу којим се овај рад бави, такође су имали различита мишљења и схватања буџета. Чедомиљ Мијатовић, српски економиста, књижевник, историчар, политичар, дипломата, министар финансија 1873. и 1875. године, истицао је да је буџет „закон према којем се државно газдинство управљати има“, тј. да је финансијска управа дужна да средства набавља и распоређује онако како је то у буџету изложено.[16] Алекса Спасић, српски економиста и дипломата, министар финансија 1883-1884, први гувернер Народне банке Србије, видео је државне финансије као скуп средстава и начина помоћу којих владе пуне и намирују државну благајну, нужним средствима за отправљање и усавршавање јавних послова и за унапређење народног благостања и напретка. Сходно томе, буџет је био законски акт који обавезује владу наспрам Скупштине и народа. Вукашин Петровић, српски економиста и политичар, вишеструки министар финансија (1885-1886, 1894-1895, 1898-1900), схватао је јавне финансије као моторе који покрећу кретање државне машинерије, и једну од највећих брига дотадашњих српских влада.[17] Др Михаило Вујић, српски економиста и политичар, у више наврата министар финансија (1887-1888, 1889-1891, 1893-1894, 1896-1897), сматрао је од изузетне важности потребу да буџет буде једноставан, сасвим јасан и у свим својим деловима истинит.[18] Поред Вукашина Петровића једини је који је истицао начело тзв. специјалности буџета по коме један буџетски кредит може бити употребљен само за оно чему је био намењен. Владимир Јовановић[19], Алекса Спасић, Вукашин Петровић, и др Карл Еберг[20] буџет су дефинисали као огледало јавних финансија. Буџет заправо јесу јавне финансије једне државе који је министар финансија састављао на основу предлога осталих ресорних министара када је буџет расхода у питању, док је буџет прихода сам планирао на основу просека остварених прихода у претходне три године.

У Србији су буџети, или такозване буџе, постојали још у време кнеза Милоша Обреновића. Сачињавани су на полугодишњем нивоу и о њиховом састављању се старао сам кнез. За одређивање расхода узимани су само стални издаци као што су били издржавање београдског везира и свите, војске, кнеза, службеника, поштанских станица. Приликом одређивања прихода узимала се у обзир целокупна сума предвиђених расхода која се до 1835. године покривала равномерним опорезивањем ожењених мушких лица. Од 1835. године за покриће предвиђених

[13] Исто, 17.

[14] М. Анђелковић, *Нав. дело*, 29; Иста, *Јавне финансије и финансијско право*, Ниш 2018, 5. У својој књизи *Јавне финансије и финансијско право* професорка Анђелковић обрађивала је питање свих елемената буџета, од дефинисања јавних расхода, преко њихових начела до ефикасности јавних издатака, затим о појму јавних прихода, економских извора фискалних прихода односно, дажбина. Посебну пажњу посветила је једној врсти јавних прихода-порезима, обрадивши појам пореза, њихов развој, теорије оправдања опорезивања, класификације пореза, као и циљева опорезивања. Бавила се и питањем јавног зајма, њиховом класификацијом, сличностима и разликама јавног зајма и пореза, као и кризом државног дуга. Посебна тема била је и појам буџета, његове функције, начела, буџетска процедура, завршни рачун буџета, али углавном је то донекле проширено излагање изнето у књизи *Буџетско право*.

[15] М. Анђелковић, *Јавне финансије*, 12-13.

[16] Чедомиљ Мијатовић, *Наука о државном газдинству или наука о финанцији*, Београд 1869, 25.

[17] Вукашин Петровић, *Финансије и политика у нас*, у: „Српски економисти до 1914, ур. Б. Мијатовић, Београд 2008, 145.

[18] Михаило Вујић, *Наша економна политика*, у: „Српски економисти“, 141.

[19] Владимир Јовановић био је српски економсита, политичар и писац, министар финансија (1876-1879, 1880).

[20] Др Карл Еберг био је професор у Ерлангену, аутор је дела „Наука о финансијама“ из 1900. године.

расхода се узимао државни порез од шест талира по пореском лицу (сва мушка лица старија од двадесет година) као и приходи од царина и скела. Такође, од ове године буџети су састављани на годишњем нивоу и били су у надлежности министра финансија. Међутим, од 1842. године израђивањем буџетског биланса бавио се Државни савет.[21] Разлог зашто ови буџети нису били буџети у данашњем смислу те речи је чињеница да Државни савет није сам састављао буџет прихода и расхода. Наиме, министри су састављали буџете за своје ресоре и исте подносили Државном савету на разматрање, с тим што је министар финансија подносио и извештај о остварeним приходима на основу којих се вршило њихово планирање. Након тога Савет је састављао упоредни преглед свих прихода и расхода и слао кнезу на одобрење.[22] Овај преглед се односио на једну рачунску годину која је трајала од 13. новембра до 12. новембра наредне године. Овакав начин планирања прихода и расхода се задржао до 1858. године када је донет Закон о буџету којим је требало уредити питање буџетске равнотеже.[23]

Економско-политички контекст

Кнежевина, односно Краљевина Србија је у периоду од 1859. године до 1903. године на свим пољима државне политике, али и других чинилаца који су утицали на економски аспект њене историје доживела многе трансформације, али многи од њих су остали непромењени, док су неки били нови, тако да је ово период различитих економско-политичких прилика којима су обојене године и деценије које су саставни део овог периода.

Србија је у другој половини 19. века прошла кроз различите промене на политичком, друштвеном, економском, и финансијском плану. На српском престолу променило се четири владара, дошло је до стицање независности, проширења територије на четири округа, уздиња Кнежевине у ранг Краљевине (1882). Србија је променила три Устава - Намеснички (1869 и 1894), Устав из 1889. године, и Октроисани устав из 1901. Држава је водила три рата - два у Српско-турским ратовима (1876-1878) и рат са Бугарском 1885. године. Донесен је низ закона који су имали за циљ да развију различите гране државне управе: правосудна и просветна струка, полицијска и санитетска област, иностранa делатност и одбранa земље, домен грађевинарства, као и привредна и финансијска делатност. Србија је створила најпре народну, а доцније стајаћу војску, увела обавезно основно образовање, добила железницу, Српску краљевску академију наука и уметности, политичке партије и још много тога.[24]

Србија се до стицања независности простирала на 37,740 км^2 и обухватала 17 округа и Управу вароши Београд, да би након Берлинског конгреса проширила своју територију на још 10,300 км^2 тј. додатна четири округа.[25] У табели број 1 приказано је кретање броја становника Кнежевине/Краљевине Србије у другој половини 19. века.

Табела 1: ***Број становника Кнежевине/Краљевине Србије за 1862/3, 1884, и 1900. годину[26]***

Година	Број становника

[21] Мита Петровић, *Установе и финансије обновљене Србије до 1842*, књ. 1, Београд 1897, 837-843.
[22] Kristina Pavlović, *Budžeti Kneževine Srbije od 1844. do 1858. godine*, „Limes plus 3“ (2018), 104.
[23] Исто, 105.
[24] Никола Крстић, *Дневник: Приватни и јавни живот, књига 1*, Београд 2005, 10.
[25] Радош Љушић, *Српска државност 19. века*, Београд 2008, 31.
[26] Нино Делић, *Историјска статистика српског народа од половине 19. века до Првог светског рата. Демографске, друштвене, и привредне прилике*, Београд 2021, (необјављена докторска дисертација), 109.

1862/3	1,108,568
1884	1,901,736
1900	2,492,882

У току осамдесетих година 19. века само су два града премашила број од 10.000 становника, Београд и Ниш. Највеће промене је доживео Београд, 1874. године имао је 27.605 становника, 1884. - 35,483, а 1890. - 54,249.[27] Значајан раст становништва Србија је доживела између 1881. и 1885. са природним прираштајем од просечно 21 ‰ годишње. Између 1880. и 1910. године број становника у Србији порастао је за 71.30%.[28] Београд је био пре свега трговачки центар, али и занатлијски, као и главни град-место свих важнијих надлештава, што министарстава тако и судова, школа, научних друштва.[29] Београд, као највећи урбани центар, био је најгушће насељен део Србије. Године 1834. у њему је живео 418 становника по 1 км^2, а педесет година касније 2,839.[30] Важан је био и шумадијски град Крагујевац чији је пораст броја становника био већи од просека српских вароши у периоду 1859-1866, и 1884-1900, а мањи у периоду 1866-1884. Овај дисконитут треба приписати последицама ратова 1876-1878. У прилог томе сведочи и полна структура становништва Крагујевца према којој је 1884. године дошло до повећања броја жена, као и у другим варошима, што је морало бити узроковано ратним губицима. Иначе, нижи удео жена Крагујевца у односу на варошки и посебно државни просек показује да је ово насеље било привлачан имигарциони центар и да се као град брзо развијао.[31] Крагујевац је у другој половини 19. века спадао у ред највећих српских градова. Од пете по величини вароши у земљи са 3,964 станоника 1859. године нарастао је на 15,586 житеља у 1900. години поставши трећи по броју становника град у Краљевини. Његово становништво се током периода 1859-1866 увећало брже од просечног увећања и варошког и становништва уопште, што треба повезати са отварањем тополовинице.[32]

У току читавог посматраног периода највећи део становништва живео је на селу и бавио се пољопривредом која је била главна привредна делатност, са 90% становништва које се њоме бавило 1866. и 84% 1900. године.[33] Ова најважнија привредна грана у Србији тога доба била је на ниском ступњу развоја, оличена у екстезивном начину обрађивања земљишта са минималном употребом пољопривредних машина. Техничка заосталост земљорадње у Србији огледала се и у недостатку примене савременијих агротехничких метода при обради тла. Раздобље од 1893-1908 представљало је период када је земљорадња у односу на раније стање знатно напредовала и заузимала је све важније место у пољопривреди. Изузимајући ратове који су несумњиво имали негативне последице на сточарство, опадање ове важне пољопривредне гране Србије објашњава се пре свега сталним сиромашењем масе сељаштва које је било принуђено пре времена да коље стоку и да је продаје ради измирења својих дугова. На опадање сточарства утицало је у великој мери крчење шума и претварање пашњака у оранице и прелажењем сељаштва на земљорадњу.[34]

---

[27] Димитрије Ђорђевић, *Србија и српско друштво 1880-тих година 19. века*, „Историјски часопис 29/30“ (1882/1883), 414.

[28] Жан Мари Чалић, *Социјална историја Србије 1815-1941. Успорени напредак у индустријализацији*, Београд 2004, 49.

[29] Милан Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Београд 1876, 25-26.

[30] Владимир Јовановић, Александра Вулетић, Момир Самарџић, *Наличја модернизације. Српска држава и друштво у време стицања независности*, Београд 2017, 198; Д. Милић, Београд *као привредни и саобраћајни центар (1878-1914)*, Ослобођење градова у Србији од Турака (1862-1867), Београд 1970, 298.

[31] М. Јагодић, *Крагујевац у другој половини 19. века у светлу статистике*, „Историјски часопис 59“ (2010), 324-325.

[32] Исто, 339.

[33] Нино Делић, *нав. дело*, 553.

[34] Никола Вучо, *Привредна историја Србије до првог светског рата*, Београд 1955, 184-187.

У Србији се приступило и интензивној и екстезивној обради земље. У првом случају крчене су површине и читаве области за земљорадњу-екстезивна варијанта, а у другом су уз помоћ промењених метода обраде и нових култура, повећани приноси по хектару-интезивна варијанта. Пошто је интензизиривање пољопривреде храмајући напредовало све више је примењивано екстензивно обрађивање.[35] Велике површине шума и пашњака жртноване су ради добијања новог обрадивог земљишта. Последице овог накнадног проширивања обрадивог земљишта изазивале су далекосежни преображај у начину живота и привређивања становништва Србије. Пошто сточарство за стварање производа одређене калорисјке вредности захтева отприлике десет пута већу површину земљишта него гајење жита, производња жита је из техничких разлога јефтинија и економичнија од производње меса. Због тога је гајење житарица угрозило сточарство чиме се и састав исхране квалитативно променио.[36] Бављење сточарством било је најпространењије начин привређивања и поред трговине најважнија привредна грана у Србији. Ипак, постепено се мењала структура сточног фонда, услед све распространењијег узгоја крупне стоке. Крајем 60-их година 19. века сточарство је стагнирало, а у трећој трећини 19. века запало је у кризу, поред осталог и зато што је опао узгој свиња.[37]

Од средине 19. века почео је јачи успон трговачке буржоазије у Србији. Имућнији слој трговаца који се у процесу првобитне акумулације оснаживао, осамостаљује се и постаје способан да сопственим снагама надвлада конкуренцију страних трговаца. Оснивањем банака и ширењем трговачке мреже разгранатом мрежом агената и заступника у земљи и иностранству овај део трговачке буржоазије постепено истискује стране трговце са српског тржишта. Томе су допринели и трговински уговори које Србија после Берлинског конгреса 1878. закључила са страним државама и који су српским трговцима давали у страним државама она иста права која су страни трговци имали у Србији.[38] У друштвеном развоју прединдуситријских друштава какво је било српско, до промена друштвене структуре долазило је постепено и врло спор.[39] Сталним приливом досељеника и природним прираштајем градско становништво се повећавало двоструко брже од сеоског, али је и поред тога, Србија остала све до краја 19. века сељачка земља у којој је скоро девет десетина живело од пољопривреде. Ипак, значај градских насеља у привредном и друштвеном животу српске државе био је изузетно велики, јер су у њима биле концентрисане привредне делатности које су пресудно утицале на бржи економски развој Србије (трговина и индустрија), као и друштвене и културне инвестиције без којих је био готово незамсилив њен друштвени слој. У њима су постојале и друштвене групе које су носиле привредни, друштвени и културни развој земље.[40] Капитали варошких трговаца споро су се оплођавали, јер је оплодња била условљена малом тражњом и неразвијеним тржиштем. Подаци показују да је годишња зарада варошког трговца у унтрашњости била равна дневној заради београдског болтаџије, а приход једног лозничког трговца није био већи од наднице београдског калфе.[41] Стварањем националне државе дошло је до привредног полета и развоја државног апрата. Привредни полет погодовао је стварању трговачког и занатлијског слоја, а развој државне управе нарастању чиновничког слоја. Привредни полет Кнежевине Србије био је омогућен у највећој мери развојем трговине свињама у коју се настојао укључити свако ко је располагао некаквим капиталом. Стварање занатлијског

[35] Владимир Јовановић, *Узроци назадка и услови напредка пољске привреде у Србији*, „Српски економисти до 1914. године“, 58-60.
[36] Ж. М. Чалић, *нав. дело*, 58-60.
[37] Бојана Миљковић Катић, *Пољопривреда Кнежевине Србије (1834-1867),* Београд 2008, 179.
[38] Н. Вучо*, Привредна историја Србије*, 216.
[39] Б. М. Катић, *Структура градског становништва Србије средином 19. века*, Београд 2002, 10.
[40] Исто, 38.
[41] Б. М. Катић, *Прилог проучавању пословања варошких трговаца у Србији седамдесетих година 19. вка,* Историјски часопис 34 (1987), 250.

слоја текло је много теже иако је српска држава отворила простор за развој српског занатсва исељавањем муслимана који су у предустаничким периоду држали у у својим рукама трговину и занате у у градским насељима.[42]

Просечно сеоско домаћинство у Србији је у периоду 1834-1910, имало је 6 чланова.[43] У етнографским радовима налазе се бројни записи о распаду задруге у 19. веку. Ипак, статистички показатељи указују на релативну константност просечних величина домаћинства током читавог века, и чак извесно повећање просечних вредности. Ови показатељи о броју чланова и и структури домаћинства више указује на конзервираност друштвених односа него на његову промену. Извесно повећање просечних вредности до којег је дошло крајем 19. века у областима које су сматране развијенијим крајевима Србије, говори у прилог мишљењу да је велико домаћинство и даље било идеал којем се тежило. У условима екстезивне пољске привреде чији се методи током 19. века нсиу много мењали, богатим породичним домаћинством и даље је сматрано оно са великим бројем радних руку. [44] За трговце и занатлије на почетку каријере пословни простор имао је предност над стамбеним, а изградња стамбеног простора није била могућа без пословног успеха. За чиновнике је стамбени простор представљао оличење њиховог друштвеног успех, они су први осетили потребу да се изгледом и положајем својих кућа издвоје из масе осталих грађана.[45]

Било је мешања у смислу занимања. Еснафском уредбом из 1847. занати су добили широку државну заштиту, поједини рудници експлоатисани су у државној режији, а први почеци развоја индустрије започињу оснивањем мањих државних предузећа-кожаре и чохаре, подизањем повлашћене фабрике стакла близу Јагодине, и државне тополивнице у Крагујевцу, која је брзим развојем постала важна војна фабрика и представљала је жариште индустријске револуције у Србији.[46] Законом о потпомагању индустрије 1873. године држава је поставила темље развоју повлашћене индустрије у Србији, који је био први српски закон о подстицању индустрије. Закон је гарантовао предузетницима царинске олакшице, право фабричких погона да користе државно земљиште, као и петнаестогодишњи монопол на израду производа. Законодавци су потпуно свесно у привлачењу страног капитала у виду новца и радне снаге, видели алтернативу политици заштитних царина. Пошто су за индустријализацију недостајали и новац и знања министар народне привреде је објавио у Скупштини да се они морају привући из иностранства. Индустријским предузећима је требало дати привилегију путем посебног закона, јер није било могућности да се они заштите царинама. Када је Србија 1878. добила независност имала је поред неких војнотехничких предузећа само једно постројење за печење цигле, две пилане, две пиваре и неколико парних млинова.[47] Влада је још снажније потпомогла великим повластицама развој индуструје законом из 1898. године. Давање повластица са двоструко дужим роком трајања оним предузећима која би уложила преко милион динара што је представљало приличну инвестицију, имало је поред осталог и особито страног инвестиционог капитала.[48] Свеобухватни Закон о подстицању индустрије ступио је на снагу 16. јула 1898. Предвиђао је читав низ мера помоћи за изградњу и одржавање фабричких предузећа. Реч је била о ослобађању од царина и дажбина при увозу машина, машинских делова, апарата и опреме за постројења у предузећу и фабрици;

---

[42] Б. М. Катић, *Структура градског становништва*, 191.

[43] Александра Вулетић, *Колико душа живи у једној кући. Број чланова сеоског домаћинства у Србији 1834-1910,* Српске студије 3 (2012), 241.

[44] Исто, 243.

[45] А. Вулетић, *Пословни и стамбени простор у градским срединама Србије средином 19. век-преплитање и раздвајање*, „Просторно планирање у Југоисточној Европи (до Другог светског рата)“, ур. Б. М. Катић, Београд 2011, 453.

[46] Н, Вучо, *Распадање еснафа у Србији I*, Београд 1954, 5; Н. Вучо, *Државна интервенција у привреди*, Београд 1975, 87.

[47] Ж.М. Чалић, *нав. дело*, 150.

[48] Н. Вучо, *Развој индустрије у Србију у 19. веку*, Београд 1981, 35.

ослобађању од царина и дажбина при увозу производа и фабриката; ослобађању од свих директних државних и комуналних пореза и пореских додатака; праву предности при куповини свих јавних (државних, општинских, и комуналних) предузећа при набавци, по цени 10% већој од оне на светском тржишту; праву на посебне тарифе на државној железници; слободној употреби шума, водене снаге, налазишта камена, песка и шљунка; бесплатној додели државног грађевинског земљишта.[49]

На специфичност у развоју српског рударства утицало је од самог почетка више чинилаца. Покретач обновљеног рударства била је држава која се касније повлачи уступајући своје место приватним предузетницима страног порекла. Тежња и планови српске државе да рударством изгради индустрију наоружања и среди финансије наишли су на озбиљан отпор у погледу недостатка основних средстава које је требало инвестирати, затим на потребну стручну и радну снагу, неразвијене комуникације и општи развој читаве привреде. Страни купитал у рударство ушао је 60-их година 19. века, и то из Француске. Од 1.064.074.834 динара колико је износило укупно задужење Србије до 1914, 41% отпао је на војне потребе, 30% за државне финансије, а тек 29% за јавне радове, железнице и привреду.[50] Приватне концесије биле су окренуте ка истраживању и експлоатације угља, али без довољно обезбеђене потрошње, која је била како у тесној вези са стањем комуникација тако и са стањем развоја индустрије и радне снаге. Највећи државни рудник Мајданпек прешао је у руке страног капитала 1860. године. Године 1862. отпочиње у Подрињу рад на добијању олова, а рудник је као и друштво „Подгорских рудника“ основан 1865. домаћим капиталом.[51] Инжењер Стеван Ђуричић је 18.11.1865. године склопио уговор са државом према коме му се дала концесија на 50 година на обделевање бакарних руда у општинама Суводањској и Каменичкој под именом „Подгорски рудник“.[52] Рударски закон из 1866, отворио је пут развоју приватног сектора у рударству и тиме одстранио и одлучујући утицај државног сектора који се после његовог доношења задржао само на неколико тачака који је тадашња влада сматрала нужним упориштем српске државе – на истраживању и добијању олова у Подрињу (у Крупњу од 1866) и на угљу у Сењу.[53] Нови услови за развој рударства у Србији после 1878. године у виду почетка индустрализације и изградње железнице отварили су пут стварању акционирског друштава као отпор продирању страног капитала. Међутим, продор страног капитала није могао бити заустављен, па је поред енглеског и француског дошло до пробоја и белгијског капитала у ову област. Крајем 19. века долази до продора и и аустроугарског и немачког капитала.[54] Привредни и социјални услови и, поготову, институционална структура српског друштва нису подстицали стварање најамног радништва као услов за развој индустрије и рударства са металургијом.[55]

Транспорт на лошим друмовима са сточним запрежним колима кочио је напредовање привреде Србије половином 19. века. Законо о сувозмним јавним друмовима из 1864. године Србија је учнила корак ка јачој државној интервенцији која би поставила основе савременом пројектовању, грађењу, и одржавању друмова. Њиме је прописано постојање три врсте државих путева- они који су спајали Београд са другим суседним државама, окружни, и срески путеви.

---

[49] Ж. М. Чалић, *нав. дело*, 150.
[50] Даница Милић, *Страни капитал у рударству Србије до 1918*, Београд 1970, 25-27.
[51] Исто, 69-70.
[52] Д. Милић, *Подгорски рудници у 19. веку*, Гласник МИАВ, Ваљево 1997, 83.
[53] Д. Милић, *Страни капитал у рударству Србије до 1918,* 74; Кристина Р. Павловић, Жарко Д. Илић*, Рударство у Кнежевини Србији од 1859. до 1873. године*, Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини L (4) (2020), 238.
[54] Исто, 100-103, 127, 163.
[55] Ж. Ђорђевић, *Индустрија у Србији 19. века: Институционалан ограничења и развојне последице*, „Индустрија: Часопис за економику индустрије, свеска 3-4, година 21“ (1994), 109.

Србија је имала доста повезану, али примитивно грађену сувоземну путну мрежу.[56] Србија је изградњу највећег броја својих железница поверавала страном капиталу, особито француском. Тешки услови под којима је закључивала уговоре са француским капиталистима знатно су оптерећивали државне финансије које су и без тога биле врло несређене. За гаранцију годишње отплате зајмова служио је, не само чист приход од железница, већ и приходи од царина и пореза. Године 1898. донет је Закон о грађењу и експлоатацији железница, а његовим изменама од 1899. и 1902. установљен је Железнички фонд на чију залогу је Управа фондова одобравала зајмове за грађење железница.[57] Од последње деценије 19. века индустрија у Србији започела је свој бржи развој све већом применом тековина индсутријске револуције. Изградња железнице почетком девете деценије 19. века допринела је побољшању повезивања унутрашњости, а и повезивању рударскх басена. Стални пораст превоза робе утицао је на ширење тржишта.[58] Од посебног значаја било је питање финансирања железница, јер је од почетка било јасно да је реч о прворазредном политичком проблему око којег ће се укрстити аустроуграски и руски интереси. Питање проналажења подобне финансијске куће или компаније односно нека врста контроле над избором чиме би био спречен туђи утицај, било је за ове силе не само питање доказивања политичке супрематије, већ и обезбеђења дугорочних интереса на Балканском полуострву.[59] Приходи од железница представљали су важну ставку у државном буџету.[60]

Држава је 80-их година 19. века, поред почетка изградње железничке мреже, била врло активна у развоју банкарства оснивањем Народне банке 1884.[61] Историја кредитне политике у Србији започела је 1836. године, када је кнез Милош Обреновић забранио да се сељаку узме за дуг кућа, баштина, два вола и једна крава. Ова прва кредитно политичка мера имала је далекосежне, дугорочне, неповољне последице на развој хипотекарног кредитирања пољопривреде у Србији, јер се из ње изродио читав систем тзв. окућног права. Применом одредаба окућног права, Србија је постала држава ситних земљопоседника који су готово читав век били ван домашаја хипотекарног кредита. Законска ограничења која је хипотекарном кредиту у пољопривреди постављало окућно право, биће укинута тек оснивањем Привилеговане аграрне банке 1929. године.[62] У другој половини 19. века јавио се покушај државе да сељаку обезбеди зајмовни капитал оснивањем Управе фоднова при Министарству финансија 1862. године. Управа фондова је руковала и управљала Главним школским фондом, Фондом чиновничких удовица и сирочади, фондовима: Болничким, Оружним, Инвалидским, Пупилним, Депозитним и општинским. Тако су код ње били на управљању и фондови од окружних и среских прireза за јавне зграде, за подизање мостова и друмова, и за трошкове власти, фондови разних удружења, и фондови књижевни и Санитетски фонд. Сав тај новац улазио је у јединствену касу Управе фонода за које је гарантовала држава.[63] Почевши са радом 1864. године ова установа одобравала је дугорочне 6% зајмове на хипотеку на непокретна добра и то само до половине процењене вредности непокретности. Под хипотеку су могле да се ставе куће, кућни плацеви, њиве, воденице, ливаде, земља под воћњацима, виноградима и шумама. Хипотекарни зајмови Управе фондова били су недоступни ситном сељаку јер су га ограничавале одредбе окућног права. Ове зајмове су

[56] Nikola Vučo, *Železnički saobraćaj kao faktor privrednog razvoja Srbije u XIX veku*, „Acta historico-oecomica Iugoslaviae 5“ (1978), 172.
[57] Н. Вучо, *Привредна историја Србије до Првог светског рата*, 222.
[58] С. Рајић, *Спољна политика Србије. Између очекивања и реалности 1868-187*8, Београд 2015, 548.
[59] Momir Samardžić, *Roads to Europe Serbian Politics and Railway Issue 1878-1881*, Pisa University Press, 2010, 187.
[60] N. Vučo, *Železnički saobraćaj kao faktor privrednog razvoja*, 177-180; *Привредна моћ Србије: државни приходи, расходи, и дугови*, сакупио Светозар Зорић, Београд 1895, 10.
[61] Н. Вучо, *Државна интервенција у приреди. Историјски развој*, Београд, 1975, 87.
[62] Д. Гњатовић, *Привилегована аграрна банка: прилог историји пољопривредног кредита Србије 1836-1847*, Београд 2013, 3.
[63] Вадимир Карић, *Србија, Опис земље, народа и државе*, Београд, 1887, 439.

практично могли да добију само имућнији трговци, чиновници, и сељаци. Они су те зајмове углавном користили као зеленашки капитал.[64] Следећи покушај у том правцу било је оснивање окружних штедионица 1871. и било је предвиђено да се капитал окружних штедионица формира од црквених и манастирских, општинских капитала, старатељских фондова, болничких прireза, депозитног новца код окружних судова и приватних штедних улога. Законом од 1871. основано је шест окружних штедионица, у Смедереву, Крагујевцу, Чачку, Ужицу, Крушевцу, и Нишу. У случају потребе овим заводима притицала је у помоћ Управа фодова као и сама Државна благајна. Оне су хипотекарне банке које су давале зајмове на краће рокове и биле су намењене да помажу земљорадницима, али се њима као и Управом фондова користили сами варошани.[65] Зајмови су били намењени искључиво пољопривредницима из округа у којем би се штедионице оснивале. Имале су сличну судбину као и Управа фондова - зајмове су разграбили имућнији слојеви пре него што је сељак и чуо за њих. Такође, њихов капитал није био велики, и као неликвидне и са масом ненаплаћених потраживања укинуте су 1898, а њихову активу и пасиву преузела је Управа фондова у Београду. Оснивање окружних штедионица није допринело да се установи сељачки кредит по повољним условима, минимални улог био је 500 дуката, па је тек касније спуштен на 100 дуката.[66] Оскудност у текућим капиталима, понајвише услед слабе производње и заштићавања ових средстава за предузимања узрок су поражње за зајмовима који су се жељно тражили и узимали са скупом лихвом.[67] Зеленаштво је у Србији било спорадична, али стална појава.[68] У време оснивања Народне банке Србија је имала само седам приватних новчаних завода са 3,2 милиона динара уплаћеног кредита. Крајем 19. века банкарска камата на дугорочне зајмове у Краљевини кретала се између 9% и 12%, па је банкарски капитал био пет до десет пута јефтинији од зеленашког на који су се ослањали сељаци. Међутим, њихови покушају углавном су пропадали, јер су приватне банке кредитирале првенствено варошане.[69] Ни Народна банка, такође, није успела да реши питање јефтиних зајмова. Банке у Србији нису одиграле улогу кредитора ни пољопривреде као најзначајније привредне гране као ни сељака-главног носиоца производње у тој грани.[70] Средином 1890-их као противтежа зеленашима као квота спасења сељака у Србију су настале земљорадничке кредитне задруге. Оснивач прве земљорадничке задруге био је Михаило Аврамовић који је желео да установи задругу Рајфазеновог типа[71] у Србији. Залоге које је давала ова установа нису били намењени само пољопривреди већ и за куповину хране за људе, одуживање дугова и исплату пореза. Српска држава је први пут законодавним путем посредно признала земљорадничке кредитне задруге у јесен 1897. када је из буџета одобрила Главној земљорадничкој задрузи кредит од 100,000 динара. Наредне године усвојен је српски Закон о земљорадничким и занатским задругама који је тада сматран једним од најлибералнијих међу одговарајућим законима у Европи. У њему није било посебне дефиниције земљорадничке задруге, већ су се набрајали и описивали послови које је задруга могла да обавља. Он је вратио сељаку кредитну способност, економску слободу и првну сигурност.[72]

У току друге половине 19. века платежна способност пореских обвезника у Србији је стално опадала. Државна управа је сваке године морала да ослобађа велики број пореских

[64] Д. Гњатовић, *Привилегована аграрна банка*, 9.
[65] В. Карић, *Србија*, 443-445.
[66] Јеленко Петровић, *Окућје или заштита земљорадничког минимума*, Београд 1930, 93.
[67] В. Јовановић, *Како да спасемо народ да се не задужује*, В. Јовановић, Изабрани Списи, 33-34.
[68] Велимир Бајкић, *Сељачки кредит: факта, мисли, критика*, Београд 1928, 27.
[69] Д. Гњатовић, *Привилегована аграрна*, 10-11.
[70] Д. Милић, *Село и град у привреди Србије 19. века*, „Зборник Историјско музеја Србије 17-18“ (1981), 58.
[71] Задруга Рајфајзеновог типа подразумевала је облик кредитне задруге које су се организовале на нивоу малих заједница-општина, села, и чија сврха није била остваривање профита, већ финансијска подршка члановима-најчешће пољопривредницима, занатлијама, и ситним трговцима.
[72] Д. Гњатовић, *Привилегована аграрна банка*, 32, 37.

обвезника од плаћања пореза, због немаштине, и да задужује оне који нису одговарали на своје пореске обавезе. Тако је 1894. године разрезана сума непосредних пореза са државним прирезом износила 22,240,617 динара, наплаћено је 65,18%, ослобођено је од плаћања 1,20%, и остало је на дугу 33,62%.[73]

Све наведене промене утицале су и на стање државних финансија. Три кључна елемента јавних финансија представљају државни приходи, државни расходи, и државни дуг. Основна одлика државних фиансија Србије до 80-их година 19. века, била је да се расходи подешавају према приходима, а не приходи према расходима.[74] Постојећи порески систем услед све јаче имовинске диференцијације и сиромашења масе становништва падао је све теже на друштвене слојеве. Покушај да се овакав неправичан порески систем измени, извршен је 1861. године установљењем погресивног пореза према имовном стању пореских обвезника, али због јаког отпора имућнијег становништва на селу и трговачко-занатлијске буржоазије у граду овај систем у основи много правичније него ранији, није уведен у живот.[75] Стога је 1864. објављен нови порески закон којим је задржан ранији систем одређивања пореза с главе на главу с тим што је главница од 5 талира повишена на 6 талира.[76] Коста Јовановић, професор економије на Великој школи и минстар просвете и црквених дела 1873. године и министар финансија 1875. године, говорећи о тадашњем пореском систему истакао је да је он морао подразумевати општост и подједнакост. Истицао је да је најправилније било да се порез мери по величини имања.[77] Он је сматрао да је најсавршенија онај порески систем који би садржао у себи оптерећење свих видова прихода као што је најамница, рента од земљишта, рента од капитала и занатска заслуга, али је био свестан да правог савршентства нигде није било, па ни у пореском систему, а друго да је такво опште савршено оптерећивање свих извора прихода за српску државу било утолико теже што није било довољно ни средстава ни људи и да би истраживање сваког појединог чистог прихода коштало и изискивало много више научних снага него што их је Србија тада имала. Он је онда био за то да онај порез који се плаћао по општој имућноси, дакле при ком би се грађани по својој имућности делили на више класа.[78] До промене пореског система који је био дефинисан Законом о непосредном порезу из 1864. године дошло је усвајањем новог пореског закона из 1884. године којим је уведен прогресиван начин опорезивања. Грађански данак који је спадао у групу непосредних пореза по Закону из 1864. године представљао је најзначајнији порески облик не само по свом фискалном значају, него и по томе што је био најпроширенији порез којим је био обухваћен највећи део становништва.[79] Други је имао за циљ правичније опорезивање, по којем је пореска стопа требало да буде утврђена на основу стварне способности пореских обвезника. Законом из 1884. године група непосредних пореза подељена је на порез на земљиште, зграде, капитал уложен у радње, принос од капитала, приход од рада, и на личност. Земљишта су била оптерећена према величини и квалитету земљишта. Земљиште је било подељено у пет редова. У први ред спадало је земљиште по варошима и варошицама, у други земљиште на којем су се могли сејати кукуруз, озимо жито, и виноград, у трећи јаро жито, у четврти пшеница, док су у пети ред спадала сва остала земљишта.[80] Под зградама су подразуменвани све грађевине у варошима и варошицама, све грађевине у селима у које су спадали у трговачке магазе, механе, дућани, парни

[73] Н. Вучо, *Првобитна акумулација капитала*, „Историјски часопис 29/30“ (1982/1983), 293.
[74] Д. Гњатовић, *Стари државни дугови*, Београд 1991, 16.
[75] Danko Leovac, *Economic thought and reforms in the 1860s in Serbia and Greece: Thw case of Kosta Cukić and Ioannis Soutsos*, Belgrade Historical Review 5 (2014), 126.
[76] Н. Вучо, *Привредна историја Србије*, 234.
[77] К. Јовановић, *О преиначењу и уређењу наше пореске системе*, Српски економисти, 64.
[78] Исто, 66.
[79] Л. Цвијетић, *Порески систем Србије (1835-1884)*, Београд, 1956, 85. (необјављена докторска дисертација)
[80] Љубомир Андрејевић, *Објашњење Закона о непосредном порезу*, Београд 1903, 22-23.

или водени млинови, воденице, трговачки кошеви са оборима, и куће које се дају под кирије. Овај се порез плаћа од годишње кирије. Порез на принос од капитала пађао се на интерес од зјамова, на интерс од капитала који је положен у неки новчани завод, на принос од фонодва који неко прима по тестаменту. Порез на зараду заменио је дотадашњи порез на капитал уложен у радњу и обртни порез.[81] И даље је непосредни порез доносио највећи део прихода од данка. Међутим, треба истаћи да су посредни порези значајно повећани, посебно почетком последње деценије 19. века када су монополи соли и дувана поново прешли у државно власништво, као и приходи српских железница. Владимир Јовановић је сматрао да није требало од народа потраживати што је више мгоао дати, него само онолико колико је заиста било потребно. Даље је истакао да поред тога што је сваком грађанину припадало природно право да купи што јефтиније може државну помоћ и заштиту но што је плаћао данак још се доказало и то да се данком у колико је био већи него што је требало, упропашћавало имање и производна народна снага.[82]

Србија је била земља малог поседа. Највећи број домаћинства је обрађивао сопствену земљу, али ти поседи су били најчешће до 5ha. Радикали који су преузели државну управу 1889. године извршили су нов премер земљишта и умањили су порез на земљиште. С друге стране дошло је до повећања посредних пореза који су спадали на терет урбаног становништва, уведена је трошарина на нове луксузне артикле, умањен је војни буџет, и смањене су цивилне и војне плате. Поред тога уведен је прирез од 6 пара на ванредне војне поребе, као привремен, али је убрзо постао стална обавеза. Већ наредне године повећан је на 16 пара. Законом о непосредном порезу из 1901. године изашло се у сусрет трговцима, опорезиван је само њихов чист принос, а не као до тада бруто зарада, па је тиме смањен порез на зараду за 60%.[83]

Од свега сељак је највећи притисак осећао од пореза који су се појавили као неизбежни пратиоци модернизације државе. Порези у Србији 80-их година 19. века нису били претерано високи. Просек непосредних пореза 1879. године износио је 5.47 динара по глави становника, посредних 2.16 динара, однсоно 7.63 динара укупно. Међутим, ратни трошкови, изградња железнице, разни зајмови довели су до знатног пореског повећања и у претпоследњој деценији 19. века достигли су 15.16 динара по глави становника.[84] Значајан извор прихода представљали су царински приноси.

Државни расходи делили су се на уставне, управне, и стручне од 1863. до 1870. године. Од те године уведена је нова подела на управне-опште и управно-стручне расходе. У 1881. години наступила је нова подела на опште расходе, засебне расходе, опште кредите, и стручне расходе. У уставне расходе спадали су трошкови на кнежеву цивил листу, помоћ Цариградској патријаршији, данак Порти, Народне скупштине, и Државног савета. У управно стручне расходе сврстани су трошкови на ванредне потребе, на редовне непредвиђене потребе, пензионисање министарра, саветника, и чиновника, периодичне повишице чиновника, напредовање по класама, као и пензије и издржавања. У стручне расходе спадали су издаци намењени за функционисање различитих ресора. У опште расходе убрајани су кнежева/краљева цивил листа, Државни дуг, и дотације. Засебне расходе чинили су издаци на Народнну скупштину, Државни савета, додатак председнику Министарског савета, Званичници краљевог двора. У опште кредите спадале су оне буџетске ставке које су се раније налазиле у групи управно-општих расхода. У току свих година разматраног раздобља највећи проценат државних расхода одлазио је на стручне издатке. Општи расходи забележили су промену када је Србија постала независна држава 1878. године чиме је престала обавеза плаћања данка Порти, као и повећањем цивилне листе кнеза у буџету расхода за

[81] Момчило Нинчић, *О порезу на приход*, Београд 1901,58, 63,72, 80.
[82] В. Јовановић, *О преображају наше пореске системе*, „Изабрани списи“, ур. Б. Мијатовић, 2011, 41.
[83] Сузана Рајић, *Пореско оптерећење српског сељака на измаку 19. века*, „Село Балкана: континуитети и промене кроз историју, књ. 34“, Београд 2017, 215, 217, 220.
[84] Д. Ђорђевић, *Србија и српско друштво 80-их година,* „Истријски часопис 29/30 (1982/3)“, 418.

1882. годину и увођењем апанаже ех-краљу Милану Обреновићу 1896. године. Општи кредити су значајније промене бележили у време када су смењиване владе и новоуспостављена власт тежила да пензионише оне чиновнике који нису припадали њиховој струји, посебно у време доласка Народне радикалне странке на власт крајем 80-их година 19. века.[85] У време владавине краља Александра Обреновића 1893-1903, органи државе, у управи, судству, па чак и у дипломатији били су преокупирани прогонима политичких противника, њихових листова, организациј и личности.[86] Према Закону о штампи из 1891. године у периоду од 01.04.1893. до 09.05.1894. власт је била уперена против гласила либерала. Њене вође биле су свргнут са владајућих положаја априлиским ударом краља Александра Обреновића 1893. Такође, 1. марта 1894. године смењивањем прорадикалске владе Ђорђа Симића радикалски листови све чешће су долазили на удар Закона.[87] После Ивањданског атентата дошло је до отпуштања из службе непожељних личности из редова радикала и прорадикаских социјалиста.[88]

Засебни расходи су углавном варирали у зависност на износ који је издвајан за Народну скупштину. Што се тиче стручних расхода, у свим периодима тежило се на јачању војске, док је осмадесетих година поред тих издатака држава настојала да изврши модернизацију свих сфера државне управе што је за последицу имало повећање расхода различитих ресора. У периоду неутралних влада и покушаја краља Александра Обреновића да успостави владу одану династији и спремну на сарадњу у управљању државом дошло је до политичке нестабилности у земљи која је негативно деловала на контиуитет рада државних финансија. У периоду владе Владана Ђорђевића (1897-1900) настојало се пре свега на унапређењу привредног и финансијског стања у држави. Отворена су питања изградње тимочке железнице, унапређења пољопривреде, шумарства, и рударства, као и преуређења школског и образовног система.

Разлика између државног дуга и зајма лежи у обиму појма, трајању и функцији коју имају. Државни дуг је укупна количина новца коју држава дугује и обухвата све претходне зајмове које држава није успела да врати, док је зајам појединачни правни и финанисјски аранжман-када држава позајми одређени износ под одређеним условима. Први зајам закључен је 1862. године и враћен је већ након шест месеци. Први спољни државни дуг вазалне Кнежевине Србије настао је 1862 када је на основу руске гаранције у Лондону подигнут зајам у износу од 150.000 дуката. Након шест месеци, 12. марта 1863. годин дуг је заједно са полугодишњим каматом и трошковима начињеним око зајма у потпуности исплаћен. Први спољни зајам је одобрен под условом да се зајмодавцу годишње плаћа на име инетреса 6% и на име отплате 2% у року од 50 година. Исте деценије дошло је до закључивања још једног зајма на основу руске гаранције из 1862. у Лондону са намером припреме војске за рат, у износу од 200.000 дуката под истим условима као од пре пет година.[89] Ослободилачки српско-турски ратови отворили су еру све већих јавних зајмова, као и узимање домаћег зајма у виду Добровољног зајма и принудног Српског народног зајма.[90] За вођење ратова за независност морало се приступити закључењу зајма на страни, међутим после несупешних покушаја приступило се разрезивању Добровољног зајма у земљи. Овај зајам обезбедио је Србији свега 1,224,976 динара што свакако није било довољно за вођење рата.[91] Затим је расписан нови зајам којим је држава очекивала да сакупи 15 милиона динара, а више се није ослањала на добру вољу грађана, већ је зајам имао принудни карактер, тј. давање је било обавезно.

[85] С. Рајић, *Неутралне владе у Краљевини Србији (1893-1900)*, Српске студије 1 (2010), 128.
[86] *Прогони политичких противника у режиму Александра Обреновића 1893-1903*, прир. Андрија Раденић, Београд 1973, 3.
[87] Исто, 9.
[88] Исто, 322.
[89] Д. Гњатовић, *Стари државни дугови*, 19-20.
[90] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија Србије (1876-1895),* 23-24.
[91] Вукашин Петровић, *Поглед на наше задужење и отплату државног дуга*, „Отаџбина IV“ 1880, 77-78.

Зајам је расписан маја 1876. године. У наредне три године држава је успела да сакупи свега 3,241,850 динара. Затим се приступило узимању приватних депозита и од тога је остварен приход од 2,469,046 динара. Донет је закон о реквизицији на основу којег је сакупљено 7,746,591 динар у земаљским производима. Затим се приступило куповини на почек односно кредит, у износу од 1,731,380 динара. У земљи Србија је сакупила 20,910,856 динара, а на страни пре свега Русији 7,318,988 динара. У Русији зајам је износио 6,816,000, а остатак је остварен куповином на почек. С обзиром на то да Србија није могла да плаћа интерес на зајмове из готовине државне касе како је то првобитно било предвиђено, морало се приступити изналажењу нових извора прихода, па је тако донета наредба од 19. јануара 1879. године да се у приходе за одужење државног дуга именује упис у радње[92] и проценат чиновника, правозаступника, пензионера који је добио назив патентарина.[93] Убрзо је овај закон замењен новим који је прописао процентуални прирез по порезу. До закона о одужењу државног дуга од 27. јануара 1880. године интереси који су постали неисплаћни износили су 3,300,000 динара.[94] Пак, зајам који је имао највећи ануитет током целокупног посматраног периода закључен је 1881. године испод паритета. То је значило да су се номинална и реална каматна стопа разликовале, наносећи штету уживаоцу зајма тј. Србији. Кнежевина је са Друштвом Генералне Уније из Париза, посредничким финансирајућим друштвом, закључила зајам за изградњу железнице, на који је била обавезана одредбама Берлинског конгреса, у номиналном износу од 100 милиона франака, док је у стварности добила свега 71,4 милиона. Зајам за грађење прве српске железнице упркос продуктивности своје намене, био је закључен под тежим условима него ратни зајмови из 1862. и 1876. Том железничком зајму курс је био 71%, а камата 5%, док су ратни зајмови реализовани al pari, са каматом 6% што одговара зајму са курсом од 85.20%.[95] Србија је убрзо запала у проблем летећих дугова који су подразумевали државне дугове који се на захтев морају исплатити у свако доба, и то или пре претходног отказа или и без отказа, или унапред утврђеног кратког рока.[96] Такође, Србија је запала и у проблем закључивања непродуктивних зајмова чија сврха је била отплата старих зајмова и покривања буџетских дефицита. На седници Министарског савета одржаној 24. фебруара 1898. године изнето је финансисјко стање у којем се налазила Србија. Представљени су статистички подаци по којима је сакупљање пореза било врло слабо услед прошлогодишњих пореза, да су летећи дугови на страни износили 20 милиона динара.[97] У току разматраног периода Србија је закључила 19 зајмова у иностарнству.[98] Притиснута све тежим начином отплате закључених зајмова, Србија је средином последње деценије 19. века била приморана да преобрази постојеће задужење у један свеобухватан зајам са нижом каматном стопом, али и повећањем рока за његову отплату што је довело до лакше отплате ануитета, тј. годишњинине с једне стране и повећањем висине задужености, с друге стране. Тај зајам у историографији је познат под именом Карлсбадски аранжман. Несумњиво уз подршку влада Аустро-Угарске и Немачке, пред крај маја 1895. године у Београду је одржана конференција чији су главни учесници били министар финансија Стеван Поповић и делегат банака поверилаца Карл Диренбергер из берлинског Ханделсгезелшафта, на којој је практично договрено да Србија конвертује своје дугове и где је положен камен темељац

[92] Упис у радње био је порез на приход. В. Јовановић, *Ера страних зајмова у Србији*, Изабрани списи, прир. Б. Мијатовић, 468.

[93] Вукашин Петровић, *Поглед на наше задужење и отплату државног дуга*, 78-79; Б. Мијатовић, *Историја државни финансија Србије*, 62.

[94] Исто, 80-81.

[95] В. Јовановић, *Ера страних зајмова у Србији*, 471.

[96] Карл Еберг, *Наука о финансијама*, Београд 1900, 330.

[97] *Запсини седница Министарског савета Србије (1862-1898)*, прир. Никола Шкеровић, Београд 1952, 487.

[98] Д. Гњатовић, *Стари државни дугови*, 20-98.

Карлсбадског аранжмана.[99] Овај консолидовани зајам закључен је са три банке: Отоманском, Ханделсгезелшафтом, и Лендербанком, у номиналном износу од 355,292,000 динара, са каматном стопом од 4% и роком отплате од 72 године. Народна скупштина је изгласала Закон о конверзији државних дугова 8. јула 1895. године.[100] Концизна оцена Кралсбадског аранжмана могла би бити следећа: био је повољан са становишта смањења терета постојећих зајмова, али и неповољан са становишта кредитнг угледа Србије и склапања нових зајмова.[101] На отплату зајмова утицало је то што је већи део био намењен за непродуктивне сврхе, а само је мањи број међу њима био повезан са привредним инвестицијама: железнички зајмови, аграрни зајам намењен откупу турских имања, зајмови за откуп монопола дувана и соли.[102] Прекомерно задуживање Србије било је узроковано неспособношћу њене привреде да акумулише капитал и створи додатну вредност неопходну за колико-толико нормално функционисање државе.[103]

Буџет кроз економску мисао

Економске мисли које су се уобличавале у Србији друге половине 19. века имале су свој извор у страним економским доктринама тога времена. Међутим, оне су доживеле вулгаризацију, односно модификацију, сходно простору и околностима у којима су се развијале као и њиховим носиоцима који су дали свој лични печат.[104] У својим покушајима да уобличе економски курс младе Кнежевине, тј. Краљевине, нарочито су се истицала шесторица људи, својим радом у државној управи, а неретко и у самом њеном врху оличеном у позицији министра финансија: Коста Цукић, Владимир Јовановић, Чедомиљ Мијатовић, Алекса Спасић, Вукашин Петровић и Михаило Вујић. У овом потпоглављу, поред њихових биографија, биће представњене и основне црте њихових економских размишљања.

Утицаји стране економске мисли долазили су у Србију махом преко њених стипендиста, највише из оних земљама у којима су се благодејанци школовали, или их обилазили на својим путовањима и раду у представништвима: Аустрије, Немачке, Француске, Енглеске.[105] Најутицајнији правци стране економске мисли били су енглеско-француска класична и либерална економија, и старија немачка школа. Међутим, ти утицаји нису били једнострани и искључиви. Напротив, код већине српских економиста осећају се разни, понекад противречни, упливи, истовремено интервенционистички и либерални, дајући подлоге тврдњи да су упркос страним утицајима, били и независни, оригинални мислиоци.[106] Са једне стране стајала је класична либералистичка политичка и економска мисао, са друге старија немачка школа која је заговарала државни интервенционизам и привредни протекционизам. Главни творци класичне економске теорије били су енглески економисти Адам Смит и Дејвид Рикардо и француски историчар Жан Сисмонди. Према мишљењу правника и економисте Обрена Благојевића, њихов утицај у српској грађанској литератури посматраног периода, иако присутан ипак није сразмеран њиховом значају у историји економске науке.[107] Економско-политичке прилике у Србији нису представљале погодно поднебље за једно од најважнијих начела класичне економије - либерализам. Он је провејавао у Србији од стране вулгализатора Смитових и Рикардових теорија.[108] Њени модератори

---

[99] Б. Мијатовић, *Конверзија српских дугова: Кралсбадски аранжман 1895*," Годишњак за друштвену историју 3" (2012), 50.
[100] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија Србије*, 457, 463.
[101] Исто, 62
[102] Д. Милић, *Стојан Новаковић и финансијски проблеми Србије*, „Стојан Новаковић-живот и дело", Боград 1995, 104.
[103] Boris Kršev, *Javni dugovi i finansisjke prilike u Srbiji do kraja Prvog svetskog rata (1878-1918)* „Civitas 7" (2014), 131.
[104] Обрен Благојевић, *Економска мисао у Србији до Другог светског рата*, Београд 1980, 98-100.
[105] О. Благојевић, *нав. дело*, 98; *Српски економисти до 1914*, прир. Б. Мијатовић, Београд 2008, 10.
[106] О. Благојевић, *нав. дело*, 98.
[107] Исто, 98-99.
[108] Д. Милић, *Економска политика либерала,* Историјски часопис 29/30 (1982/3), 360.

били су енглески филозоф Џон Стјуарт Мил, француски економисти Фредерих Бастијат и Жан Батист Сеј, па не чуди да је Владимир Јовановић превео Милов рад *О представничкој влади.*[109] Приликама у политички распарчаној Немачкој и њеном индустријском и капиталистичком развитку никако нису одговарале идеје либерализма, већ им је била потребна државна помоћ и заштита. Отац старије историјске немачке школе био је немачко-амерички економиста Џорџ Фридрих Лист, а њен утицај се највише осетио у делима немачких економиста Вилхелма Џорџа Фридриха Рошера и Бруна Хилдебранда. Оснивач ове немачке економске школе био је Вилхелм Рошер чије је главно дело *Систем народне привреде*, већ 1863. тј. 1872. на српски језик превео Владимир Јовановић. Посебно велики утицај имали су и хајделбершки професор Карл Рау и бечки Лоренц фон Штајн. Утицај немачке историјске школе био је веома снажан у Србији из два разлога. Привредни и национални услови српског народа током посматраног периода били су у знатној мери слични онима под којима је у Немачкој настала историјска школа: 1) младој капиталистичкој привреди у Србији била је потребна државна помоћ и заштита 2) српски народ тежио је за својим националним уједињењем готово истовремено као и немачки. Други чинилац била је чињеница што су носиоци економске мисли били углавном бивши ђаци истакнутих немачких и аустријских пофесора, неретко и сами касније професори на Великој Школи. Бошко Мијатовић сматра да је немачка историјска школа предствљала ћорсокак економске науке, па можемо да доведемо у питање колики је био њен утицај на српске економске мислиоце, који ипак не треба ни прецењивати, будући да је пре свега био ограничен на саму историју, док су у економској политици српски економисти - стављени пред специфичне услове своје земље – дали свој лични печат.[110] Иако су одређене доктрине немачке школе представљале промашај посматрано с данашње тачке гледишта, оне су у своје време одговориле на услове које су затекле, а српски економски прегаоци умели су да модификују одређена схватања српским условима, и то веома успешно. Ипак треба рећи да је скоро сваки од њих имао свој главни узор у свом немачком или аустријском професору: Цукић у Рауу, Мијатовић у Штајну и Рошеру, Владимир Јовановић у Рошеру, али и у Смиту.[111]

Др Коста Цукић рођен је 1826. године у Краљеву. Студирао је државне науке које су по камералистичком појму обухватале и економију.[112] Докторарат је одбранио код свог хајделбершког ментора Карла Рауа, дугогодишњег шефа катедре за политичку економију Правног факултета, заговорника либералног, индивидуалистичког приступа економским темама и присталице Адама Смита.[113] По повратку у земљу у два наврата је био професор Лицеја 1848-1851 и 1853-1856. У Министарству финансија био је помоћник министра до 1861. године када је ушао у владу Илије Гарашанина као министар финансија и заступник министра просвете. Од 1878. године кратко је био први посланик независне Србије у Бечу, преминувши већ наредне године.

Као професор тзв. државних наука, Цукић је 1851. године објавио први део своје тротомне *Државне економије*, подељене на Народну Економију, Финансије, и Економску Полицију. Овај први уџбеник економије у Србији било је веома обимно дело од скоро 1500 страна које је у себи укључивало три основна елемента, народну економију, економску политику и науку о финансијама. У првом и другом тому своје књиге између осталог, расправљао је о економским теоријама. Жана Бодена, француског правника, филозофа, историчара и економисту сматрао је оснивачем економске науке. За наш рад најзначајнија је другообјављена односно трећа књига

[109] Исто, 99.
[110] Исто, 100-101.
[111] Исто, 101; Б. Мијатовић, *Искушења либерализма Косте Цукића*, у: Либерална мисао у Србији: прилози историји либерализма од краја 18. до половине 20. века“, Београд 2001, 107.
[112] Лазар Пејић, *Развој економске мисли: у југословенским земљама до Првог и у Југославији између два светска рат*, Београд 1986, 86.
[113] Б. Мијатовић, *Искушења либерализма Косте Цукића*, 80.

Државне економије под именом *Финансија*. Овај део, како је сам дефинисао, сматрао је *као науку о законима и правилима по којима се умножавање, чување и трошење државног имања управља*.

Сматрао је да сви грађани треба да потпадају под плаћање данка.[114] Данак нису могли плаћати сви грађани подједнако, нити су мерило требало да буду најсиромашнији или најбогатији, већ је предлагао опорезивање по имућности и то према чистом приходу грађана.[115] Обрадио је и питање ђумрука, данашњих царина, изневши потребу о постојању заштитних царина којима би се штитила домаћа производња, и финансијских којима се пуни државна каса.[116] Суфицит је сматрао подједнако лошим као и дефицит, и као најбоље стање финансија сматрао је однос једнакости између прихода и расхода.[117] У случају суфицита Цукић је предочавао повраћај новца државној благајни, где би се сачувао до идућег буџетског периода, када би га законодавна власт расподелила као и остале изворе прихода, а у случају дефицита законодавна власт требало је да опуномоћи владу да га до неке одређене опредељене суме покрије приливом из државне благајне, позајмицом од приватних лица или би се надлежном министарству законом определио неки извор прихода као привремени дуг резервној каси. Цукић је истицао да се у већини случајева у буџетима појављивао дефицит, па је стога било нужно да влада определи мање приходе а веће расходе у предрачуну, како се држава не би задуживала. Ипак, није био против страних зајмова, сматрајући задуживање земље оправданим у случају ратова, побуна, пројеката попут изградње железница.[118] Сви рачуни састављени у току године требало је да буду поднети на преглед и проверу Главној контроли која је требало да буде независна од финансијске надлежности и да има судску власт.[119] Главна контрола је расплоагала судском власти од 1858. и била је део Државног савета, да би 1869. године била припојена Министарству правде. Уставом из 1889. она постаје независно тело, али све до 1892. и даље је била под ингеренцијом Министарства правде, да би након тога постала независан ресор под птредседништвом Министарског савета.[120] Задаци Главне контроле, поред прегледања рачуна и благајни, били су да у споразуму са државним органима ради на побољшању рачуноводства у земљи и да подноси годишње извештаје Државном савету о свом раду, и то у месецу априлу.[121]

Владимир Јовановић био је вероватно један од најплодоноснијих економских писаца свога времена, оставивши иза себе бројне расправе о економским, друштвеним, политичким и социолошким питањима.[122] Рођен је 1833. године у Шапцу, где је завршио основну школу и полугимназију, а затим Гимназију и Лицеј у Београду. Добивши државну стипендију 1853, школовао се у Мађарској и Немачкој.[123] Ушавши у либералне политичке кругове истакао се на Светоандрејској скупштини као један од њених секретара и либералних вођа. Након што је поднео оставку на месту уредника *Српских новина* 1859. обишао је неколико европских земаља проучавајући тамошње друштвене, политичке и економске прилике и установе што му је помогло да напише *Статистичан преглед нашег привредног и друштвеног стања, с обзиром на привредно и друштвено стање других држава* где је упоређивао српске услове и статистичке податке са подацима европских земаља.[124] Био је професор политичке економије, финансија, и политичке аритметике на Великој школи. Године 1875. изабран је за народног посланика, а већ наредне ушао

[114] Исто, 86.
[115] Исто, 93.
[116] Коста Цукић, *Државна економија. Финансија*, Беогард 1853, 145, 148.
[117] Исто, 169.
[118] Исто, 189.
[119] Исто, 245.
[120] Јасмина Милановић, *Главна контроа (1860-1914),* „Српске студије 4“ (2013), 123.
[121] М. Јагодић, *Главна контрола: почеци и први период рада (1843-1858*), Историјски часопис 62 (2014), 94.
[122] В. Јовановић, Изабрани списи, 13-14.
[123] О. Благојевић, *нав. дело*, 207; *Српски економисти,* 17.
[124] В. Јовановић, *Успомене*, прир. Василије Крестић, Београд 1988, 5.

је у другу владу Стевче Михаиловића као министар финансија. На ово место поднео је оставку 1879. након неуспеха у покушају увођења патентарине, тј. пореза на упис у радње, који би се плаћао према величини годишњег прихода од радње. [125] Након тога био је постављен за председника Главне контроле где је остао до јуна 1880. да би затим поново постао министар финанансија у кабинету Јована Ристића.[126] Био је редован члан Српског ученог друштва, па и његов председник, члан Државног савета, и доживотни сенатор од 1903. Преминуо је у деведесетој години у Београду.[127]

Био је присталица класичне, Смитове струје у економској науци, да би временом потпао под снажан утицај немачке историјске школе, на челу са Вилхелмом Рошером.[128] Оставио је своје виђење буџета у Србији у чланку објављеном у часопису *Слобода* 1864. године. По њему, буџети су пред народно представништво изношени са суфицитом а реализовани са дефицитом. Сматрао је да су кнежеви министри дужни да по закону сваке године спреме буџете, сваки за своје министарство. Ти буџети предавали би се министру финансија да би их овај ујединио са буџетом прихода упоредио и у општи државни буџет склопио.[129] Општи буџет подносио се Савету који је критиковао као тело које никада није озбиљно проматрало буџетски предлог министара. Таквим поступком буџет је одвојен од скупштинског претреса, и контроле у политичком и финансијском погледу. Сматрао је Главну контролу свог времена као тело које је под управом кнеза, јер он поставља њене чланове, које нема стварну контролу над државним буџетом. Истицао је и да сваки нови приход који држава отвори у циљу јачања државне благајне мора да буде у складу са могућностима становништва и истинитим потребама државе. По његовом мишљењу тадашња влада трошила је милионе гроша, не на очување већ на нарушавање сваке слободе и сигурности грађана. Залагао се и за то да скупштина преузме контролу над буџетом. Иако се неке од ових критика могу оправдати, многе су долазиле и из његових политчких побуда. Јовановић је сматрао да се буџети склапају са уравнотеженошћу прихода и расхода на уму, али да су остварени приходи често премали, па би их стога требало увећати. Као једно од решења наводио је и пребражај пореског система у Србији, како би се истовремено повећали државни приходи, али и увело правилније и уредније опорезивање. По његовим речима, порез је требало уредити тако да би сваки грађанин могао да сноси државне терете али да му се не одузму најнужнија средства за живот. Истицао је да је влада дужна да у државном буџету назначи број грађана сваког округа и да на тај број расподели приходе који је одређени округу дужан да допринесе, како би се сваки од грађана могао уверити да је порез за ту годину сразмерно подељен.[130]

Презадуженост је сматрао последицом несврсиходног трошења зајмова, што је остављало последице у индустрији и трговини истичући потребу добрих закона о кредиима, као и кредитним заводима чија би улога била распрострањење лаког и јефтиног зајма, уз напомену да би требало избегавати законе који коче слободу трговине у држави.[131] Све до осамдесете године прошлог столећа Србија је налазила у себи самој стварне изворе и средства за подмиривање државних потреба, а само у ратној нужди прибегавала зајмовима са стране. Вођено је рачуна о ступњу привредног и културног развитка сточарско-ратарске земље. Финансијска политика темељила се

[125] К. Цукић, *Државна економија. Финансије*, 62.
[126] В. Јовановић, *Успомене*, 10.
[127] О. Благојевић, *нав. дело*, 208-209.
[128] Исто, 472-473.
[129] В. Јовановић, *Буџет Србије, „*Слобода 21“ (1864*)*, 1.
[130] В. Јовановић, *О преображају наше пореске системе*, у: В. Јовановић, „Изабрани списи“, прир. Б. Мијатовић, Београд 2011, 42.

на строгој штедњи.[132] Што су се више гомилали страни зајмови све је осетнији постајао терет обавеза које из њих потичу па и све већа нужност да се из године у годину повећају стари и уводе нови порези и намети.[133] Износио је штетност зајмова који су коришћени за отплату старијих зајмова, а не у продуктивне сврхе. Према његовом мишљењу Србија се после ратова за олсобођење и независност налазила у таквом економском и финансијском стању да је чак и грађење железнице требало одложити за повољније време.[134]

Чедомиљ Мијатовић рођен је у Београду 1842. године где је завршио основну школу и гимназију. На Великој школи завршио је правне науке, а као државни питомац студирао је еконосмко-финансијске науке у Минхену, Лајпцигу, Цириху и Бечу. По повратку у земљу постављен је за суплента, а касније и професора политичке економије на Великој школи. Министар финансија постао је 1873. у влади Јована Ристића. У својој каријери био је министар још пет пута и то у владама Јована Мариновића, Данила Стефановића, Милана Пироћанца, Милутина Гарашанина, и Ђорђа Симића. Кратко време био је српски посланик у Цариграду (1900)[135] и знатно дуже у Лондону (1895-1903). Србију је напустио 1894. и настанио се у Лондону, где је и преминуо 1932. године. Био је редован члан Српског ученог друштва, дописни члан Југословенске академије знаности и умјетности у Загребу, почасни члан Матице српске, и председник Српске краљевске академије наука и уметности.[136]

Сам је за себе написао, у предговору свог чланка *Научност политичке економике,* да је ученик Вилхелма Рошера.[137] Мијатовић је своја схватања финансија оставио у свом делу *Наука о државном газдинству или Наука о финанцији* објављеном 1869. Дело је рађено по радовима Лоренца Штајна, Карла Рауа, и Косте Цукића, и намењено пре свега ђацима Велике школе. Било је подељено на четири књиге: о финансијској управи, о државним расходима, о државном доходку, и о равнотежи у државном газдинству и кредиту. Као и Коста Цукић сматрао је Жана Бодена оснивачем економске науке.[138] Државно газдинство требало је да одговори на два питања: какве и које потребе ваља да се намире и каквим и којим средствима да се обезбеде.[139] У државном газдинству још једно питање било је од великог значаја, како ће се средства и потребе државне довести у равнотежу. Уколико је било потребно да се учини неки изванредни расход онда је било нужно да се дефинише његов циљ и у појединостима разложи нужност тражене суме. Пошто би се тако пронашла величина нужног издатка приступало би се проучавању величине прихода. Ово је подразумевало велико и сигурно познавање народно-економских прилика и стања у земљи, познавање пореске способносст народа, да би се дошло до приближне цифре морала се узети средња вредност протеклих година.[140] Истицао је да је буџет *закон према којем се државно газдинство управљати има*, тј да се финансијска управа стара да набави средства те да појединим гранама управе даје онолике суме како је то већ у буџету наложено. Расходе је делио на уставне и управне, како је било и уређено у српским буџетима посматраног доба.[141] Залагао се за равнотежу у државном буџету у својој књизи из 1869. године, али га је финансијска историја 80-их година 19. века када је он био један од доминатних личности, у томе оповргла.[142]

---

[132] В. Јовановић, *Ера страних зајмова у Србији,* 467
[133] Исто, 470.
[134] В. Јовановић, *Успомене*, 417.
[135] Slobodan Marković, *Grof Čedomilj Mijatović. Protestantski duh među Srbima*, у: „Liberalna misao u Srbiji, Beograd 2011, 263.
[136] Исто, 270.
[137] Алекса Спасић, *Новац и кредит*, „Гласник СУД 28“ (1870), 232.
[138] Ч. Мијатовић, *Наука о државном газдинству*, 11.
[139] Исто, 16.
[140] Исто, 37.
[141] Исто, 68.
[142] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија*, 312.

Алекса Спасић рођен је 1831. године у Смедереву. Службовао је у Министарству финансија, као и у представништвима Србије у Паризу, Бечу, Лондону и Букурешту, што је имало великог утицаја на његово формирање као економског мислиоца и на његов економски рад.[143] Службујући у иностранству и посматрајући привредни и финансијски живот других држава он је већ у њима писао и слао своје радове у Србију у којима је износио своје мишљење о разним тамошњим институцијама са циљем да допринесе унапређењу своје земље. Године 1869. био је изабран за редовног члана Српског ученог друштва, а приликом његовог претварања у Српску краљевску академију постао је њен почасни члан. По оснивању Народне банке 1883. постављен је за њеног првог гувернера. Био је и министар финансија и заступник министра народне привреде у другој влади Николе Христића (1883-1884). Преминуо је у Београду 1920. године.

Спасић је иза себе оставио значајан број чланака о финансијама, те монетарним, банкарским, и кредитним питањима.[144] Жигосање и издавање новчаница сматрао је као искључиво право и обавезу државе, увидевши да се златом које је на себи имало државни жиг лакше трговало него приватно жигосаним.[145] Државне финансије је видео као скуп средстава и начина помоћу којих владе пуне и намирују државну благајну, нужним средствима за отправљање и усавршавање јавних послова и за унапређење народног благостања и напретка.[146] Сходно томе буџет је био законски акт који обавезује владу наспрам Скупштине и народа. Буџет расхода требало је да буде добро уређен и да се садржи само стварне расходе.[147] Буџет прихода требало је да покаже изворе доходака, узимајући у обзир оптерећење становништва. Сматрао је да данак треба скупљати по буџету тј. унапред одређеном закону.[148] Министарство финансија је то које је требало да располаже прикупљеним приходима и даље их распоређује.[149] Наводио је да је грађане требало опорезивати само по чистом приходу, али је он у стварности видео другачију слику.[150] Трошарине је видео као добар извор јавних прихода и да је то нешто што грађанима није представљало велики намет јер није сваки становник био принуђен да буде њоме оптерећен.[151] Расправљао је о томе колика треба да буде плата чиновника да би он могао ваљано да отправља свој посао. По њему, права на унапређење званичника била су способност и године службе, дајући предност способности чиновника[152] Износио је мишљење да приликом израде буџета не треба се само обазирати на јавне потребе које је држава требало да измири, већ да је још више требало водити рачуна о приходима које грађани могу да одвајају и држави уступају, а да због тога нимало не трпе у својим радњама.[153] Правну и уставну државу видео је као један од најважнијих услова за добар и уредан буџет. Био је мишљења да порези не треба да пресуше изворе држављана, нити издаци државни да премашују приходе. По њему то је био почетак и крај финансијске науке. Равнотежу у буџету, као и остали економски мислиоци, сматрао је најбољом. Дугове је делио на сталне и привремене, истичући важност фиксних интереса. Главна контрола и Државни савет били су позвани да изричу свој непристрасан суд о тачном, законском и исправном отправљању и раду финансијских послова, док је Главна контрола такође, била дужна да испитује законе и да оцени да ли су приходи исправно прикупљени.[154] У оваквом схватању буџетских елемената и

[143] О. Благојевић, *нав. дело,* 262.
[144] Алекса Спасић, *Новац и кредит. Новац*, „Гласник СУД 28“ (1870), 228-286.
[145] Исто, 254.
[146] Алекса Спасић, *Финансије и народи I*, 146.
[147] Исто, 154,
[148] Алекса Спасић, *Финансије и народи I*, 146.
[149] Исто, 182.
[150] Исто, 197-198.
[151] Исто, 166.
[152] Исто, 175.
[153] Исто, 229-231
[154] Исто, 196.

последица које су имале на народно благостање лако је уочити либералну мисао у Спасићевим размишљањима.

Вукашин Петровић рођен је 1847. у Београду. Завршио је Велику школу и изучавао државне науке у Немачкој. Био је министар финансија у више влада. Иако је остао значајнији за историју српских финансија него за историју науке о финансијама, незаобилазан је због својих чланака који нам индиректно говоре о његовом схватању финансијских питања.[155] Сматрао је да су велики буџети и дефицити из периода напредњачке владе последица ратова за ослобођење.[156] Јавне финансије видео је као моторе који покрећу кретање државне машинерије, и једну од највећих брига дотадашњих српских влада.[157] Желећи да представи кретања буџета полазио је од односа стварних прихода и расхода, посматрајући стање државног дефицита од 1870-1888. године. Закључио је да су државне финансије одувек биле "болесне" и да је задатак владе био да докучи одакле је долазила та "болест". По његовом мишљењу два су узрока најодговорнија за то стање: погрешни предрачуни тј. очекивало се више прихода него што се стварно могло наплатити, или се више трошило него што је било одобрено. У завршним рачунима Србије он је видео само први узрок, знатнији проблем било је редовно подбацивање државних прихода. Истицао је да разлог томе није лоше сабирање и грешка у рачуну већ да иза свега стоји политика. С једне стране политика влада, с друге политика скупштина и треће политика опозиције. Политика владе била је увек покретач у састављању буџета. Наиме, како се не би доводила у питање одрживост влада на власти буџети су састављани уравнотежено тј. основна брига била је та да приходи буду изједначени са расходима, а приходи су произвољно намештани. Оправдање за то видео је једино у томе што је за сваку владу главно да се одобре издаци, док се скупштина углавном бавила њиховим смањењем. Решење је видео у еманципацији финасија од политике – укратко да се владе придржавају уставних одредаба приликом састављања буџета, а да опозиција стави државне финансије испред политичке популарности. Као страначке интересе и обести наводио је количину новца која се трошила на пензије које су последица партијског трвења. Такође, наводио је да ако се жели боље финансијско стање мора увести строжија контрола над расходима па и на приходима, као и реорганизација државне управе. Истицао је изузетну важност узимања монопола соли и дувана као и прихода од железнице у државне руке. Узрок задуживању били су ратови, али је њему било јасно да се рат не може водити без новца, а како га у касама није било расправљао је о томе на који начин се могло задужити. Решење је видео у промени закона о порезу као и о томе да се више оптерете посредни данци.[158]

Др Михаило Вујић рођен је 1853. у Београду где је звршио основну школу и гимназију. Затим је постао ђак Велике школе на Филозофском факултету где је дипломирао 1871. године. Као државни стипендиста у Минхену, Берлину и Бечу студирао је филозофију и политичку економију, а крајем 1875. с циљем писања доктората преселио се у Париз. Након краткотрајног прекида студија за време српско-турких ратова, вратио се у Немачку и у Лајпцигу 1879. код професора филозофа Вилхелма Вунта и економисте Вилхелма Рошера одбранио докторску дисертацију *О супстанци и каузалитету*. Исте године изабран је за професора народне економије и финанасија на Великој школи и на тој је дужности остао све до половине 1887. године.[159] Био је вишеструки министар финансија у радикалским или са радикалима комбинованим владама. Службовао је и као државни саветник и четвороструки посланик Србије - 1900 у Паризу, у Бечу 1906, у Берлину 1907, у Риму 1909. Преминуо је 1913. године у Сушаку. За његово најзначајније дело сматра се *Начела народне економије* у три тома која је издао у периоду од 1895. до 1898. године. У другој

[155] О. Благојевић, *нав. дело*, 339.
[156] В. Петровић, *Мемоари*, прир. Слободан Турлаков, Београд 2009, 57.
[157] В. Петровић, *Финансије и политика у нас,* „Отаџбина 25" (890), 109.
[158] В. Петровић, *Поглед на наше задужење и отплату државног дуга,* 76-87.
[159] О. Благојевић, *нав. дело*, 158-159.

свесци трећег тома намеравао је да обради финансијску поллитику, али нам је из те области остао само један студенстски препис његових предавања под именом *Финанисја*.[160]

Када је предавао о финансијама Вујић их је делио на три основна дела јавних финансија: државним приходима, државним расходима и кредиту. Попут својих савременика, сматрао је да је за државу боље да своје домене отуђи, осим када се ради о шумама, а сличан став имао је и према државним предузећима сматрајући државу слабијим предузимачем од приватника те да за њу треба резервисати само посебне случајеве попут поште, телеграфа, телефона, железница. Главном класификацијом пореза Вујић је сматрао ону на непосредне и посредне. Сматрао је порез на приход представљао је најбољим видом пореза и истицао је да је неправедно захтевати целину јавних доходака од пореза на приход, али се са разлогом може давати овом порезу све већи удео у систему прихода. Као најзначајнији вид посредних пореза сматрао је царине и трошарине. Царине је делио на фискалне и заштитне, али је у обзир узимао и другачије поделе што показује његову изузетну посвећеност овој теми о којој смо писали у два наша рада.[161] Као министар финансија био је веома одлучан у одузимању монопола од странаца и у отпору аустроугарском експанзионизму и такав присталица заштитних царина, да му је као алтернативу постављао и сам царински рат.[162] О буџету и кредиту је писао мало, што не значи да не би оставио и шире записе да је објавио другу свеску своје треће књиге *Начела народне економије*. Он је поред Вукашина Петровића једини који је истицао начело тзв. специјалности буџета по коме један буџетски кредит може бити употребљен само за оно чему је намењен. Вујић је сматрао од изузетне важности потребу да буџет буде једноставан, сасвим јасан и у свим својим деловима истинит. Што се тиче кредита, треба му прибегавати само када је заиста неопходан и слагао се са Џеферсоновим правилом: један нараштај има право да закључи само онај зајам који може одужити током свога века.[163] Док су Цукић и Мијатовић највише расправљали о структури буџета и његовим квантитативним односима, Вујић се највише занимао његовим принципима.[164] Према мишљењу Лазара Пејића, Вујић је од свих шесторице био најоригиналнији мислилац и његов еклектички систем економске теорије био је прилагођен потребама Србије. Његова теорија требало је да послужи привредном развоју Србије, носила је специфичне црте поред целовитости и оригиналности бројних ставова. [165]

Иако је сваки од ових шест изабраних представника потпадао под утицај различитих економских праваца и његових представника, из изложеног уочавамо да су они упешно разумели економско-политичке прилике у којима се налазила Србија посматраног периода. Расправљајући о буџету свако до њих уочавао је битније елементе и настојао да обради и оне делове који нису непосредни чегови чиниоци. Др Коста Цукић је 50-их гоина умногоме био заговорник либералистичких економских идеја, али су му околности доделиле место у конзервативној влади Илије Гарашанина па и не чуди што је Бошко Мијатовић своје дело о њему назвао *Искушења либерализма Косте Цукића*. Владимир Јовановић, апостол либерализма како га назива Душан Батаковић, био је његов пропагатор, највише у политичким погледима.[166] Међутим, он се није либио да прихвати и оне идеје које нагињу ка протектиционизму и заштити још увек младе капиталистичке земље у повоју у којој се 90% становништва бавило пољопривредом и домаћим занатима. Чедомиљ Мијатовић започео је своју каријеру у либералистичким круговима да би касније пришао напредњачкој влади, где је до изражаја дошло његово настојање да се повећају

[160] Исто, 200-205.
[161] Исто, 203.
[162] Исто, *нав. дело*, 160.
[163] Исто, 204.
[164] Исто, 205.
[165] Л. Пејић, *нав. дело*, 131.
[166] Dušan Bataković, *Apostoli liberalizma u Srbiji*, u: „Liberalna misao u Srbiji“, 142.

расходи у држави која се развијала и у време његовог министровања 80-их година одобрене су бројне суме за спровођење унутрашњих реформи што је претходно и писао у свом делу *Наука о државном газдинству*. Слободан Марковић га је назвао протестантским духом међу Србима не само зато што су на њега утицај имале његова мајка и жена, обе веома релииозне, већ и његово схватање да је владавина права, пре свега слобода личности и слобода економског надметања, развијена просвета, правда и правичност којим он постаје типичан заговорник протестантске етике капитализма, стога не чуди да је Мијатовић превео Френклинову аутобиографију. И поред школовања у Немачкој код њега је преовладао енглески утицај, па иако је за време краља Милана био усмерен на Аустро-Угарску касније се показао као један од њених највећих противника.[167] Алекса Спасић је своја схватања о финансијама објављивао претежно у чланцима Гласника СУДа и *Српским новинама* 70-их година 19. века у којима доминира либералистичка мисао. Сматрао је да су добре државне финансије условљене не само равнотежом прихода и расхода већ и пореским системом који штеди производне снаге становништва, системом расхода који обогаћује народно имање и осигурава спољну безбедност и унурашњи поредак. Вукашин Петровић је и поред тога што се сматра бољим практичарем него теоретичарем, оставио своје квалитетне записе објављиване у *Отаџбини*, где је истицао да је лоше стање државних финансија потицало из лоше пројектованих прихода као и тога да је скупштина грешила у томе што је контролисала само расходе у циљу смањивања дефицита и тако занемаривала приходну страну буџета. Др Михаило Вујић и његово најзначајније дело *Начела народне народне економије* у три тома (1895-1898) представља изузетну научну осонову његових економских мисли, али се он показао и као плодоносан практичар. Био је истог става као и његов претходник Петровић, да је за вођење реалне буџетске политике веома битно да влада приликом састављања прелога буџета треба да предвиђа веће расходе од реалних, а мање приходе од остварених.

ЗАКОНСКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР

Закон о буџету из 1858. године

Питање буџетског уређења било је важан део државних финансија током читавог периода постојања Кнежевине/Краљевине Србије, али је тек Законом из 1858. године први пут засебно уређено. Како је крајем 60-их и 70-их година 19. века државна политика била усмерена ка ослобођењу и стицању независности, промене у буџетском законодавству биле су подређене војним издацима и проналажењу нових извора прихода. Намеснички устав из 1869. године дао је Народној скупштини ограничено, а Устав из 1889. године пуно буџетско право.[168]

Године 1858. донет је први Закон о буџету којим је требало уредити питање буџетске равнотеже. Овим зконом, буџет је обухватао све приходе и расходе и био је у надлежности министра финансија који је при његовом састављању морао да води рачуна да расходи не буду већи од прихода.[169] Закон о буџету је имао 23 члана и уредио је питања везана за начин израде прихода и расхода, начин одобравања буџета, рок за сачињавање и важење једног буџета, издавања из Главне државне касе. Пројекат буџета је израђивао министар финансија у сагласности са осталим министрима и слао га на разматрање Државном савету који је заједно са кнезом одобравао буџет. Буџет је представљао највиши финансијски закон.[170]

У периоду владавине кнеза Михаила Обреновића донет је низ закона који су de facto суспендовали устав из 1838. године и ојачали власт кнеза у односу на Државни савет. Међутим,

[167] С. Марковић, *нав. дело*, 251.
[168] Јаша Продановић, *Уставни развитак и уставне борбе у Србији*, Београд 1936, 329.
[169] *Закон о буџету*, Зборник закона и уредаба XI, 1858, 98-103.
[170] Исто, 101-102.

Државни савет је и даље заједно са кнезом расправљао о пројекту буџета, да би од 1869. године ту улогу преузела Народна скупштина.[171] Ипак, у овом периоду, Скупштина није била изолована од питања везаних за државне финансије јер се Законом о Народној скупштини из 1860. године Кнежевина није могла задужити док се пред њом та потреба не оправда. Такође, ниједан данак, прирез или било која друга врста пореза нису се могли установити док се то питање не изнесе пред Скупштину.[172] Године 1863. дошло је до прве измене у Закону о буџету из 1858. године. Наиме, промењен је 18. члан који је дефинисао рок за сакупљање прихода и издавање кредита. Рок за сакупљање пореза и издавање законом одобрених сума за прошлу рачунску годину остављао се при месним касама за један месец, а при Главној државној каси за три месеца по изласку сваке рачунске године.[173] До следеће измене дошло је наредне године и то у погледу непредвиђених редовних потреба. Министарствима је било дозвољено да из ове партије кредита троше суме које су биле потребне за извршење одређене законске одлуке која је у међувремену била донета, као и на подмирење појединих материјалних потреба који су буџетом предвиђени, али су кредити за ту намену исцрпљени. Што се тиче кредита одређеног за ванредне потребе, из њега је новац узиман искључиво по претходном одобрењу законодавне власти.[174] Влада Илије Гарашанина је у унутрашњој политици посветила нарочиту бригу реформи војске, а у спољној припремама за вођење ослободилачког рата и уједињењу српског народа.[175] У те сврхе је у неколико наврата покушавана реформа пореског система која није успела због неразвијене администрације. Једина промена која је у том смеру учињена било је повећање пореза са пет на шест талира с тим што се три талира плаћало на име личног пореза, а преостала три су се обрачунавала по имућности сваког појединца.[176] На седници владе[177] Министар војни је изнео мишљење да Србија није спремна за рат, али да се може спремити уколико министарство буде располагало неопходним новчаним средствима. Сума о којој је било реч износила је три милиона гроша пореских. Након потврде Министра финансија, влада је потврдила издавање поменуте суме из државне касе, и то мимо редовног буџета.[178]

Одредбе о буџету у Уставу из 1869. Године

У периоду владавине Намесништва поред Устава из 1869. године, који је променио одређена питања везана за буџет, није било конкретних промена које су се односиле на буџетски закон, али су донети прописи који су уредили питање окружних штедионица, као и регулисања новчаних фондова у циљу растерећења буџетских издатака. У Уставу из 1869. године на питање државних финансија односили су се чланови 56, 59, 63, 65, 66, 90, 97, и 133. Члан 56. овог устава прописивао је могућност да кнез у ванредним околностима може донети закон који би Скупштина накнадно одобрила, али му је такође ускратио право расписивање ванредних данака или прireза, као и мењања постојећих без консултовања исте.[179] Чланом 59. одређено је да је Скупштина дужна да у разматрање узме оне предмете који би се означили као хитни, првенствено буџет, и ако се захтевало о њему би се одмах расправљало, и обрнуто, влада је била дужна да узме у разматрање оне предмете које јој Скупштина означила као превасходне. Чланом 63. дефинисано је право

[171] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија*, 7.
[172] *Закон о Народној скупштини*, Зборник закона и уредаба XIII, Београд 1861, 91.
[173] *Зборник Закона и уредаба XVI*, Београд 1864, 2.
[174] *Зборник закона и уредаба XVII*, Београд 1865, 5-6.
[175] *Историја српског народа V-1*, Београд 1981, 291-292; 294-295.
[176] *Зборник Закона и уредаба XVII*, Београд 1865, 278-280.
[177] Седница Владе одржана је 16.07.1866. године.
[178] *Записници седница Министарског савета (1862-1898)*, прир. Н. Шкеровић, Београд 1952, 38-39.
[179] *Устав из 1869*, Зборник закона и уредаба XXII, Београд 1869, 44-92.

Скупштине да тражи мењање сума које је сматрала за превисоке, или штетнима за државне интересе. Ипак, члан 65. је донекле умањивао ефектност овог права Скупштине. Њиме је прописано да, уколико Влада не би нашла начина да предложене издатке умањи, могла је предмет вратити Скупштини на поновно разматрање, и чак га игнорисати приликом усвајања буџета. Чланом 66. прописано је да се Србија није могла задужити без сагласности Скупштине, изузев у ванредним околностима када је, уколико се не би успело са сазивањем исте, кнез могао самостално задужити државу, уколико сума дуга не би прелазила двеста хиљада дуката. Исто је важило и за ванредне издатке из државног буџета, али су се оба ова случаја морала накнадно оправдати пред Скупштином. Питањем кнежеве цивил листе бавио се члан 97. устава којим се иста није могла умањити без кнежевог пристанка, нити увећати без одобрења Скупштине.[180] Оно што је карактеристично за период владавине Намесништва и прве године самосталне владавине кнеза Милана Обреновића било је често продужавање буџета из претходне годину за наредну, услед изостанка сазивања Скупштине, или услед неслагања између Владе и Скупштине по питању појединих сума буџета.[181] Па је тако, указом од 13.3.1875. усвојено да буџет који је важио за 1873/4.буде продужен и на 1874/5, с тим да буду искључене оне ванредне суме које су већ исплаћене.[182] Влада је на састанку[183] у Крагујевцу одлучила да од Скупштине тражи ванредна средства за војну спрему у износу од укупно три милиона дуката или тридесет и шест милиона динара. Од ове суме, једна трећина је била предвиђена за помагање устанка у Босни и Херцеговини, друга за попуну војне спреме српске војске, а трећина је требало да служи као резерва у случају рата. На потоњим седницама Владе, министру војном је одобрено још две стотине и четрдесет хиљада динара на име помагања устанка, а у наредној 1876. години у два наврата укупно иста толика сума.[184]

У нередовним приликама изазваним српско-турским ратовима, у више наврата Скупштина је буџете претходних година продужавала у наредне. Тако је на седници владе[185] донета одлука да се државне власти и даље упрвљају према буџету из 1876. и 1877. године, све до новог заседања Скупштине.[186] Према Закону о измирењу државних издатака по ванредном буџету од 1877. године донето је решење о успостављању фонда прве помоћи за страдале у рату, која се прикупљала до Митровдана текуће године у износу од три динара по пореској глави.[187] Законом о буџету прихода и расхода за 1878. било је дефинисано да у случају када се прошлогодишњи буџет продужавао и на текућу годину, а у истој буде усвојен нови буџет, текући издаци потрошени на основу прошлогодишњег буџета бивају урачунати у буџет те године.[188] Након успостављања привремене управе у ослобођеним крајевима, за ове области је донесен и посебан буџет, који је важио до краја 1878. године. Буџет за 1879/1880. годину био је обрачунат према буџету за 1878/1879. годину, с тим што је ово сматрано за привремено стање, све док Скупшина не донесе решење о новом буџету за 1879/1880. годину.[189]

У периоду формирања политичких странака, дошло је до укључивања финансијских и буџетских питања у њихове програме. Тако се Народна либерална странка у свом програму залагала за државни буџет који би трајао само једну годину, уз право Скупштине да контролише

[180] Исто, 89-92.
[181] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија*, 8.
[182] *Записници седница Министарског савета (1862-1898),* 228-229.
[183] Састанак је одржан 16.09.1875. године.
[184] Исто, 250-251.
[185] Седница Владе одржана је 09.07.1877. године.
[186] Исто, 312.
[187] *Зборник Закона и уредаба XXXI*, Београд 1877, 6.
[188] *Зборник Закона и уредаба XXXIII*, Београд 1878, 12
[189] *Зборник Закона и уредаба XXXV,* Београд 1880, 6.

приходе и расходе из буџета, као и његово одобравање.[190] Народна радиклана странка се у свом програму углавном бавила питањем опорезивања, при чему се залагала за увођење прогресивног пореза по имућности грађана. Док се овакав порески систем не би увео, требало је што је могуће потпуније избегавати задуживање земље у иностранству.[191] Напредна странка је у време своје владавине, са Милутином Гарашанином као председником владе, успела да спроведе неколико реформи у финансијском и буџетском законодавству. Тако је 14.06.1884. донет Закон о непосредном порезу, који се плаћао на земљиште, зграде, принос од капитала, приход од рада, и на личност. Порезници, сви грађани између 21 и 60 година, плаћали су лични порез распоређени у пет класа према годишњој суми коју је сваки појединац плаћао на име свих непосредних пореза у току једне године.[192]

Закон о буџету државних прихода и расхода за рачунску 1882/1883

Законом о буџету прихода и расхода за 1882/1883. годину унесене су и неке измене у Закон о буџету из 1858. године, у погледу рока за предавање новца државној благајни. Рок за предају државних прихода и исплату издатака продужен је на три месеца за месне благајне, а на шест месеци за Главну државну благајну. Истим законом био је одобрен ванредни кредит Министарству војном од 700.000 динара на име опреме и одела за војску.[193] Значајна новина била је уведена Законом о буџету прихода и расхода за 1884. годину у којем је било дозвољено издавање благајничких бонова који је требало да служе као замена за још несакупљене приходе и нису смели прећи десети део предвиђних расхода. Имали су рок употребе од годину дана.[194] Законом о буџету прихода и расхода за 1885. годину дошло је до промене члана 19. Закона о буџету из 1858. године којим је дефинисано да непотрошене суме претходног буџета могу бити додељене министартвима сразмерно њиховим захтевима, које су се могле искористити у наредних шест месеци. Као и раније, и осамдесетих година су, према члану 65. устава из 1869. године, буџети претходних година преношени у текућу буџетску годину.[195]

Одредбе о буџету у Уставу из 1889. године

У устав из 1889. године унесене су и нове одредбе које су се тицале буџета и буџетских питања; чланови 52, 66, 112, 113, 114, 119. Члан 52. имао је исто значење као и члан 56. устава из 1869. године, односно да кнез без сагласности Скупштине није могао закључивати финансијске уговоре без одобрења Народне скупштине. Чланом 66. уређено је питање цивил листе, која и даље није могла бити умањена без краљеве сагласности, нити увећана без сагласности Скупштине. Чланом 112. у устав је унесено правило да буџетске, и буџетима сродне финансијске законе не мора прегледати Државни савет пре него што их скупштина узме у разматрање. Чланом 115. образован је један посебан скупштински одбор који је био задужен за разматрање предлога буџета, а чланом 119. потврђено је правило по коме се без сагласности Народне скупштине није могао увести или изменити било који државни порез или прирез. Такође, без пристанка Народне скупштине држава се није могла задуживати, а Влада је била дужна да Скупштини поднесе извештај о закљученим финансијским уговорима у току једне године. Члан 175. устава је био је веома значајан у погледу ограничавања владарских права у погледу буџета. Наиме, према овом

[190] *Програми и статути српских политичких странака до 1918. године*, прир. В. Крестић, Р. Љушић, Београд 1991, 169.
[191] Исто, 102.
[192] *Зборник Закона и уредаба XL*, Београд 1884, 292-294.
[193] *Зборник Закона и уредаба XXXVIII*, Београд 1883, 271.
[194] *Зборник Закона и уредаба XL*, Београд 1884, 256-257.
[195] *Зборник Закона и уредаба* XLI, 1885, 224.

члану устава било је предвиђено да владар, у случају немогућности доношења новог буџета може стари продужити за највише четири месеца.[196]

Од времена доношења првог Закона о буџету из 1858. године, па до устава из 1889. у Кнежевини/Краљевини Србији дошло је до крупних промена у унутрашњој и спољној политици које су се одразиле на привредне, економске, и финансијске прилике. У току ове три деценије осећала се потреба проналажења нових извора прихода, услед раста расхода због ратова, развоја администрације и државног апарата. Решење питања буџетске равнотеже било је актуелно током читавог периода, а законодавне одлуке односиле су се већином на проблеме ванредних издатака и контроле трошења. Значајнија питања у погледу доношења буџета решавана су кроз уставе, кроз које се може пратити и развој демократске мисли у Србији – од Намесничког устава из 1869. године који је Народну скупштину први пут увео у процес доношења буџета, па све до устава из 1889. који јој је дао пуно буџетско право. На овај начин развој процеса буџетирања једне државе одржавао је и процес демократизације њеног друштва.

Закон о буџету из 1899. године

Нови Закон о државном буџету који је заменио Закон из 1858. године и све његове измене и допуне усвојен је 1. јануара 1899. године, ступио је на снагу 11 дана касније и по њему је састављен државни буџет прихода и расхода за 1900. годину. Овај закон садржао је чланове о саставу државног буџета, о подношењу буџета Народној скупштини, извршењу државног буџета, трајању буџетских кредита, утвршивању дефицита, као и о годишњем рачуну.[197] Приликом састављања буџетског предлога најпре је требало изложити државне расходе, па затим државне приходе. Вредности кредита требало је да буду излоене у целим динарима. Такође, у напоменама је требало ставити и суме из буџета који је важио за претходну годину. Члан 3 Закона прописивао је да су у предлогу буџета одвојено изношени редовни расходи и приходи од ванредних.[198] Важан члан био је члан 5 о томе да се при састављању буџета о приходима нису могле уносити враћене суме или уштеде из прошлих година, нити су се могли одобравати било какви издаци на рачун уштеда. Министар финансија требало је да сакупи у државни предрачун све пројекте буџета других ресора, додавши свој и такав предлог даље да изнесе пред Министарски савет на коначну потврду који је се даље подноси Народно скупштини. Члан 11 прописивао је то да уколико би у буџету био приказан дефицит морао се изнети и начин на који ће та раулика између планираних расхода и прихода бити изравната.[199] У финансијском закону требало је изнети суме расхода и прихода предвиђене буџетом, разлику између тога двога, начин за покриће мањка расхода у односу на приходе, суме бонова које је Влада у току године могла да употреби, одредбе које би вредиле искључио за ту буџетск годину. Буџетска година требало је да почне 1. јануаром, а да се заврши 31. децембром. Народна скупштина требало је да усвоји пројекат буџета пре 1. јануара оне године за коју ће буџет да важи. Уколико Скупштина не би успела да усвоји буџет пре реченог рока краљевим указим продужила би се важност старог буџета за онолико времена колико је потребно да законодавно тело реши нови буџет. Одобрени кредити могли су се трошити сразмерно времену за које је предвиђено важење старог буџета. Кредити одобрени буџетом могли су се користи на оно на шта су одобрени. Није било дозвољено да се уштедама из једне партије покривају недостаци у другим. Исто тако нису се смели употребљавати кредити одобрени на личне потребе за покривање материјалних трошкова и обратно. Сви буџетски кредити, осим оних на набавку хране, огрев, и на државне питомце нису се могли трошити пре него што наступи година за коју важи усвојени буџет. Ако би с у току године показало да одобрени кредити нису

[196] *Устав из 1889*, Зборник Закона и уредаба XLIV, 1889, 133-194.
[197] *Зборник закона и уредаба 53*, Београд 1901, 685-695.
[198] Исто, 686.
[199] Исто, 688.

довољни или да је нека сума рахода у буџету изостала, а Скупштина би се састала у току те године, Влада је подносила Народној скупштини предлог за одобрење накнадних и допуњујућих кредита.[200] Годишњи рачун требало је да покаже заостатке прихода и расхода од прошлих година, буџетом утврђене суме прихода и расхода, стварно утрошене издатке, као и стварно примљене приходе, више и мање старно утрошене суме расхода, заостатке прихода и расхода за идућу годину. Разлике кој су показивале вишкове и мањкове у приходима и расходима требало је објаснити и то објашњење поднети са годишњим рачуном. Државни рачун требало је одмах по састављању послати Главној контроли на преглед и оцену. Такав годишњи рачун подносио се Народној скупштини на одобрење.[201]

Закон о буџету из 1903. године

Након нешто више од три године усвојен је нови Закон о државном буџету. Овај закон који је донет 16. априла 1903. године састојао се из чланова који су прописивали одредбе о трајању и облику буџета, састављању буџета, решавањ и гласању буџета, извршњу државног буџета, ванредним и накнадним кредитима, трајању буџетских кредита, благајничким записима-боновима, завршном рачуну, као и опште одредбе.[202] Буџет је требало да представља узакоњени предрачун свих државних прихода и расхода који би се сваке године редовно предвиђали и одобравали. Буџет је требало да важи само једну годину, и да, као што је било прописано претходним Законом о државном буџету из 1899. године, траје од 1. јануара до 31. децембра. Време за које се сви рачуни о приходима и расходима једне буџетске године ималу закључити, названа је рачунска година која је морала да се заврши најдаље до 30. априла по истеку буџетске године. На позив министра финансија који није могао бити пре 1. јуна, сваки ресор и свака засебна установа били су дужни да поднесу свој предрачун прихода и расхода. Након добијања предрачуна сваког министарства министар финаснија би заједно са предрачуном свог ресора састављао општи предраучун државних прихода и расхода. Министар финансија био је дужан да изведе равнотежу између прихода и расхода, а уколико не би успео у томе трбеало је да изнесе објашњења о томе на који начин би се покрио предвиђени дефицит. Након разматрања у Министарском савету министар финансија поднео би предрачун Народном представништву, као и прошлогодишњи тавршни рачун који је претходно прегледала и оценила Главна контрола. Као и у претходном Закону о државном буџету у и у овом приходи и расходи дели су се на редовне и ванредне. Такође, буџетске суме изражаване су целим динарима. Члан 25 Закона о државном буџету прописивао је то да уштеђене суме чиниле су државну готовину која је требало да служи као јемство за буџетску равнотежу дотичне буџетске године.[203] Такође, стање државне готвине редовно би се показивало у завршном рачуну. Кредити одобрени буџетом расхода у појединим партијама трошили би се само на оно на шта су одобрени. Без одобрењеа Народног представништва уштеде једне буџетске партије или једне године нису могле бити употребљене на подмирење издатака предвиђених у другој партији или другој буџетској години. Као и у претходном Закону о државнокм буџету кредити одобрени за једну буџетску годину нису се могли трошити пре него што она и наступи. Као накандни кедити сматрали су они који су потраживани за покривање расхода предвиђених у буџету, а који би се показали недовољни за подмирење одређених државних потреба. За такве издатке требало је да уноси сваке године једна засебна партија под назим Кредит за недовољно прдвиђене расходе. Одобрење за то добијало би

[200] Исто, 690.
[201] Исто, 695.
[202] *Зборник закон и уредаба 58*, Београд 1905, 190-209 .
[203] Исто, 196.

се од Министарског савета, а подносило би се на потврду Народном представнишзву.[204] Завршни рачун прдстављо је одобрени преглед извшњеног буџета за прошлу годину од стране Главне контроле. Наведени документ састојао се из буџетом утврђених сума прихода и расхда, стварно примљених сума прихода, стварно реализованих сума расхода, више или мање стварно примљених сума прихода, и више или мање стварно утрошених сума расхода, које су уз себе морале да садрже и објашњење, сва дуговања, као и стање Главне државне благајне, тј. стање о државној готовини. Завршни рачун морао је бити састављен најдаље до краја јула текуће године и подносио би се одмах Главној контроли на преглед и оцену, и након прегледа од стране овог рачунског тела подносио би се на одобрење Народном представништву које је издавало коначну разрешницу.[205]

НОВЧАНИ СИСТЕМ

Пре ковања српског новца 60-их и 70-их година 19. века, у оптицају био је новац других држава. Тако је у Србији било 10 врста златног новца, 28 сребрног и 5 бакарног, што је укупно чинило 43 различите монте. У време Уставобранитеља највише се користио турски и аустријски новац. С обзиром на то да је Аусрија била најзначајнији спољнотрговински партнер, Кнежевина је настојала да из употребе истисне турки новац. Српске власти су настојале да подастакну све већу употребу аустријског сребрног талира и златног дуката који је имао најстабилнију вредност у окружењу. Тако су буџети расхода исказивани у талирима, док су буџети прихода приказивани у турској монети-пореском грошу који је представљао и обрачунску јединицу. Имао је два курса: доњи (чаршијски) и гроњи (порески). Порески курс обично је био двоструско виши од чаршијског.[206]

Средином 19. века у Кнежевини Србији основни извор готовог новца била је трговина стоком, посебно извоз. После 1856. године у Србији се осетила велика оскудица новца проузрокована последицама Кримског рата по финансијско тржиште Аустрије.[207]

Први српски новац у нововековној Србији искован је 1868. године и био ја бакарни. Међутим, у званичним књигама Главне државне благајне и даље се воде према пореском грошу све до 1880. године, иако је сребрни новац искован поо Закону о ковању српске сребрне монете из 1873. године. Године 1868. у Србији је одлучено да се новац кује у складу са новчаним системом франака по Конвенцији у Паризу 23. децембра 1865. године између Француске, Белгије, Италије, и Швајцарске.[208] Основни закон о ковању новца у Србији, који је усвојио правила прописана од стране Латинске уније донет је 1878. Српски народни новац делио се у златне, сребрне, бакарне као и оне од никла. У златне је спадао Миланов златник у апоенима од 20 и 10 динара, сребрне сребрник у апоенима од 5, 2, 1, и 0.5 динара, бакарни у ведности од 10, 5, 2, 1 динарских пара, и оних од никла у вредности од 20, 10, 5 пара динарских.[209] Цесарски или аустријски дукат вредео је 12 динара до Закона о српском новцу из 1878, када му је вредност смањена на 11,75 динара.

---

[204] Исто, 199-201.
[205] Исто, 208-209.
[206] Б. М. Катић, *Привреда Кнежевине Србије у време уставобранитеља: (1839-1858)*, Београд 2005, (необјављена докторска дисертација), 244; М. Петровић, *нав. дело*, 492. K. Pavlović, *Budžeti kneževine Srbije od 1844. do 1858. godine*, „Limes plus 3 (2018), 8.
[207] Б. М. Катић, *Привреда Кнежевине Србије*, 245-246; Тарифа монета ЗЗУ 8, 1856, 77-79; С.Ђ. Милошевић, *Спољна трговиа Србије од 1843-1875. године,* 6; K. Pavlović, *Budžeti Kneževine Srbije od 1844. do 1858. godine*,
[208] D. Gnjatović, *Kneževina Srbija na putu ka evropskim monetarnim standardima*, у: „Bankarstvo 2“ (2015), 14.
[209] В. Карић, *Србија. Опис земље, народа и државе*, 447-448.

Истовремено је вредност динара утврђена на 2,375 пореска гроша[210] Новчани оптицај био је у почетак врло мали, свега 492.000 дин, 1884. године, али је већ деведесетих година 19. века износио 24,6 милиона, а уочи Првог светског рата достигао је 114,3 милиона динара.[211]

За потребе овог рада и порески гроши и динари изражени су у цесарским дукатима као заједничким именитељем који је у другој половини 19. века имао непромењену вредност. Тако ће лакше бити испраћено кретање буџета у посматраном периоду и учињена компаритивна анализа података која нам пружају буџети у току овог периода, и то не само планираних већ и остварених, па стога и завршни рачуни Краљевине Србије који почињу да се објављују као такви од 1887. године.[212] С обзиром на то да је курс новца био непромењен, а уколико узмемо и константност рецимо, плата министара може се говорити о томе да инфлације у Србији није било у овом периоду. Мада, не треба изоставити пољопривредну кризу из 1873. године која се одиграла на светском тржишту, али и Србији. Међутим, она није утицала на кретање курса новца, али ни плата у државном сектору.

БУЏЕТИ КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ (1859-1868)

Приходи

Пре анализе кретања буџета прихода Кнежевине Србије изнети су прегледи структуре прихода за ону годину посматраног периода за коју су пронађени подаци. С обзиром на то да у овом периоду нису склапани завршни рачуни у виду посебних аката већ су засебно чувани државни буџети, док је стварно примљени и утрошени државни новац бележен само у књигама Главне државне благајне који су носили назив *Сравнителник државних прихода Главне Државне благајне* и *Сравнителник државних расхода Главне Државне багајне*, за сваку годину понаособ. Такође, у овом периоду државни буџети чувани су у фонду Државног савета и запажа се да су сачувани само буџети расхода, док су подаци за буџете прихода пронађени у *Српским новинама*. За период 1863-1868 постоје подаци и за буџет прихода и буџет расхода, док су подаци за буџет прихода за период 1859-1862 изостали, а похрањени су буџети расхода за 1859-1861. годину.

Табела 2***: Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1863. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима[213]***

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**14,599,833**	**521,423**	**48.88%**
	Непосредни	**12,159,833**	**434,280**	**40.71%**
	Порези	12,159,833	434,280	40.71%
	Главница	12,000,000	428,571	40.17%

[210] *ЗЗУ 20*, 1865, *Закон о новчаној тарифи*, 43. Дукат цесарски 28 пореских гроша, 1.април 1866 *ЗЗУ 37*,175,Миланов златник је пуштен у саобраћа 25. јуна 1882; Б. Мијатовић, *Историја државни финансија Србије,* 22.
[211] Н. Вучо, *Привредна историја Србије*, 234.
[212] *Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 10.
[213] *Буџет прихода и Буџет расхода за 1863. годину* у: „Српске новине“ (4. 12. 1862), 1.

	Од имања чиновника	29,833	1,065	0.10%
	Бећарски данак	60,000	2,143	0.20%
	Од Цигана	70,000	2,500	0.23%
	Посредни	**2,400,000**	**85,714**	**8.03%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	2,400,000	85,714	8.03%
2	**Таксе**	**780,000**	**27,857**	**2.61%**
	Судске	500,000	17,857	1.67%
	Административне	280,000	10,000	0.94%
	Канцеларијски приход	200,000	7,143	0.67%
	Карантински приход	30,000	1,071	0.10%
	Добошарина	30,000	1,071	0.10%
	Шумарина	20,000	714	0.07%
3	**Државна привреда**	**940,000**	**33,571**	**3.15%**
	Десетци и приходи у натури	20,000	714	0.07%
	Аренде и кирије од државних добара	200,000	7,143	0.67%
	Инресе на новац	50,000	1,786	0.17%
	Државна штампарија	150,000	5,357	0.50%
	Топчидерска економија и Државна ергела	60,000	2,143	0.20%
	Поште	150,000	5,357	0.50%
	Телеграф	100,000	3,571	0.33%
	Управа фондова	210,000	7,500	0.70%
4	**Случајни и ванредни приходи**	**13,550,000**	**483,929**	**45.36%**
	Повраћај кредита	400,000	14,286	1.34%
	Од течаја монета	120,000	4,286	0.40%
	Од наслеђа	5,000	179	0.02%
	Од мангупа	25,000	893	0.08%
	Од казни	10,000	357	0.03%
	Непредвидиви извори	1,540,000	55,000	5.16%

	Изванредни прирез по 2 дуката цесарска с главе на главу[214]	11,450,000	408,929	38.33%
	Укупни приходи:	**29,869,833**	**1,066,780**	**100%**

Табела 3: ***Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима[215]***

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**16,209,000**	**578,893**	**72.84%**
	Непосредни	**12,709,000**	**453,893**	**57.11%**
	Порези	12,709,000	453,893	57.11%
	Главница	12,510,000	446,786	56.22%
	Од имања чиновника	29,000	1,036	0.13%
	Бећарски данак	100,000	3,571	0.45%
	Од Цигана	70,000	2,500	0.31%
	Непосредни	**3,500,000**	**125,000**	**15.73%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	3,500,000	125,000	15.73%
2	**Таксе**	**1,180,000**	**42,143**	**5.30%**
	Судске	800,000	28,571	3.59%
	Административне	380,000	13,571	1.71%
	Канцеларијски приход	300,000	10,714	1.35%
	Карантински прихдд	10,000	357	0.04%
	Добошарина	45,000	1,607	0.20%
	Шумарина	25,000	893	0.11%
3	**Државна привреда**	**1,210,000**	**43,214**	**5.44%**
	Десетци и приходи у натури	40,000	1,429	0.18%
	Аренде и кирије од државних добара	350,000	12,500	1.57%
	Инресе на новац	20,000	714	0.09%

[214] Овај прирез је уведен због отплате зајма који је закључен у Лондону 1862. године ради наоружања војске.
[215] *Биланс прихода и расхода за 1864. годину*, у: „Српске новине“ (17. 12. 1863), 1.

	Државна штампарија	170,000	6,071	0.76%
	Топчидерска економија и Државна ергела	30,000	1,071	0.13%
	Поште	170,000	6,071	0.76%
	Телеграф	150,000	5,357	0.67%
	Управа фондова	280,000	10,000	1.26%
4	**Случајни и ванредни приходи**	**3,654,344**	**130,512**	**16.42%**
	Повраћај кредита	600,000	21,429	2.70%
	Од течаја монета	150,000	5,357	0.67%
	Од наслеђа	25,000	893	0.11%
	Од мангупа	26,000	929	0.12%
	Од казни	30,000	1,071	0.13%
	Непредвидиви приходи	1,800,000	64,286	8.09%
	Приходи школског фонда на трошак народне просвете	1,023,344	36,548	4.60%
	Укупни приходи:	**22,253,344**	**794,762**	**100%**

Табела 4: ***Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[216]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**20,430,000**	**729,643**	**76.41%**
	Непосредни	**15,630,000**	**558,214**	**58.46%**
	Порези	15,630,000	558,214	58.46%
	Грађански	15,444,000	551,571	57.76%
	Бећарски данак	120,000	4,286	0.45%
	Од Цигана	66,000	2,357	0.25%
	Посредни	**4,800,000**	**171,429**	**17.95%**
	Регални данак	1,000,000	35,714	3.74%
	На со	250,000	8,929	0.94%
	На дуван	750,000	26,786	2.81%

[216] *Биланс прихода и расхода за 1865. годину*, у: „Српске новине“ (19. 11. 1864), 1.

	Ђумручина са ђумручким таксама	3,800,000	135,714	14.21%
2	**Таксе**	**1,397,000**	**49,893**	**5.22%**
	Судске	800,000	28,571	2.99%
	Административне	597,000	21,321	2.23%
	Канцеларијски приход	400,000	14,286	1.50%
	Карантински приход	12,000	429	0.04%
	Добошарина	55,000	1,964	0.21%
	Шумарина	130,000	4,643	0.49%
3	**Државна привреда**	**1,300,000**	**46,429**	**4.86%**
	Десетци и приходи у натури	25,000	893	0.09%
	Аренде и кирије од државних добара	320,000	11,429	1.20%
	Инресе на новац	20,000	714	0.07%
	Државна штампарија	250,000	8,929	0.94%
	Топчидерска економија и Државна ергела	30,000	1,071	0.11%
	Поште	185,000	6,607	0.69%
	Телеграф	150,000	5,357	0.56%
	Управа фондова	320,000	11,429	1.20%
4	**Случајни и ванредни приходи**	**3,610,304**	**128,939**	**13.50%**
	Повраћај кредита	200,000	7,143	0.75%
	Од течаја монета	250,000	8,929	0.94%
	Од наслеђа	22,000	786	0.08%
	Од мангупа	27,000	964	0.10%
	Од казни	180,000	6,429	0.67%
	Непредвидиви приходи	1,800,000	64,286	6.73%
	Приходи школског фонда на трошак народне просвете	1,131,304	40,404	4.23%
	Укупни приходи:	**26,737,304**	**954,904**	**100%**

Табела 5: ***Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[217]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**21,190,000**	**756,786**	**76.17%**
	Непосредни	**16,190,000**	**578,214**	**58.20%**
	Порези	16,190,000	578,214	58.20%
	Грађански	16,000,000	571,429	57.51%
	Бећарски данак	120,000	4,286	0.43%
	Од Цигана	70,000	2,500	0.25%
	Посредни	**5,000,000**	**178,571**	**17.97%**
	Регални данак	1,000,000	35,714	3.59%
	На со	250,000	8,929	0.90%
	На дуван	750,000	26,786	2.70%
	Ђумручина са ђумручким таксама	4,000,000	142,857	14.38%
2	**Таксе**	**1,810,000**	**64,643**	**6.51%**
	Судске	1,100,000	39,286	3.95%
	Административне	710,000	25,357	2.55%
	Канцеларијски приход	500,000	17,857	1.80%
	Карантински приход	10,000	357	0.04%
	Добошарина	70,000	2,500	0.25%
	Шумарина	130,000	4,643	0.47%
3	**Државна привреда**	**1,465,000**	**52,321**	**5.27%**
	Десетци и приходи у натури	30,000	1,071	0.11%
	Аренде и кирије од државних добара	330,000	11,786	1.19%
	Инресе на новац	15,000	536	0.05%
	Државна штампарија	300,000	10,714	1.08%
	Топчидерска економија и Државна ергела	50,000	1,786	0.18%

[217] *Биланс прихода и рахода за 1866*, у: „Српске новине“ (2. 11. 1865), 1.

	Поште	200,000	7,143	0.72%
	Телеграф	160,000	5,714	0.58%
	Управа фондова	380,000	13,571	1.37%
4	**Случајни и ванредни приходи**	**3,355,000**	**119,821**	**12.06%**
	Повраћај кредита	100,000	3,571	0.36%
	Од течаја монета	250,000	8,929	0.90%
	Од наслеђа	20,000	714	0.07%
	Од мангупа	35,000	1,250	0.13%
	Од казни	150,000	5,357	0.54%
	Непредвидиви приходи	1,800,000	64,286	6.47%
	Приходи школског фонда на трошак народне просвете	1,000,000	35,714	3.59%
	Укупни приходи:	**27,820,000**	**993,571**	**100%**

Табела 6: ***Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[218]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**21,805,000**	**778,750**	**75.10%**
	Непосредни	**16,475,000**	**588,393**	**56.75%**
	Порези	16,475,000	588,393	56.75%
	Грађански	16,280,000	581,429	56.07%
	Бећарски данак	120,000	4,286	0.41%
	Од Цигана	75,000	2,679	0.26%
	Посредни	**5,330,000**	**190,357**	**18.36%**
	Регални данак	900,000	32,143	3.10%
	На со	400,000	14,286	1.38%
	На дуван	500,000	17,857	1.72%
	Ђумручина са ђумручким таксама	4,430,000	158,214	15.26%
2	**Таксе**	**1,990,000**	**71,071**	**6.85%**
	Судске	1,200,000	42,857	4.13%
	Административне	790,000	28,214	2.72%

[218] ДАС, ДС, рм бр. 275, 1867, бр. 358, *Буџет за 1866/1867. годину*.

	Канцеларијски приход	540,000	19,286	1.86%
	Карантински приход	10,000	357	0.03%
	Добошарина	110,000	3,929	0.38%
	Шумарина	130,000	4,643	0.45%
3	**Државна привреда**	**1,552,000**	**55,429**	**5.35%**
	Десетци и приходи у натури	17,000	607	0.06%
	Аренде и кирије од државних добара	420,000	15,000	1.45%
	Инресе на новац	12,000	429	0.04%
	Државна штампарија	300,000	10,714	1.03%
	Топчидерска економија и Државна ергела	32,000	1,143	0.11%
	Поште	216,000	7,714	0.74%
	Телеграф	175,000	6,250	0.60%
	Управа фондова	380,000	13,571	1.31%
4	**Случајни и ванредни приходи**	**3,686,000**	**131,643**	**12.70%**
	Повраћај кредита	100,000	3,571	0.34%
	Од течаја монета	250,000	8,929	0.86%
	Од наслеђа	16,000	571	0.06%
	Од мангупа	50,000	1,786	0.17%
	Од казни	170,000	6,071	0.59%
	Непредвидиви приходи	1,800,000	64,286	6.20%
	Приходи Школског фонда на трошак народне просвете	1,000,000	35,714	3.44%
	Приходи од купљених турских добара	300,000	10,714	1.03%
	Укупни приходи:	**29,033,000**	**1,036,893**	**100%**

Табела 7: ***Структура буџета прихода Кнежевине Србије за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[219]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**21,780,000**	**777,857**	**75.42%**
	Непосредни	**16,480,000**	**588,571**	**57.07%**
	Порези	16,480,000	588,571	57.07%
	Грађански	16,300,000	582,143	56.44%
	Бећарски данак	120,000	4,286	0.42%
	Од Цигана	60,000	2,143	0.21%
	Посредни	**5,300,000**	**189,286**	**18.35%**
	Регални данак	900,000	32,143	3.12%
	На со	500,000	17,857	1.73%
	На дуван	400,000	14,286	1.39%
	Ђумручина са ђумручким таксама	4,400,000	157,143	15.24%
2	**Таксе**	**1,662,000**	**59,357**	**5.76%**
	Судске	1,000,000	35,714	3.46%
	Административне	662,000	23,643	2.29%
	Канцеларијски приход	440,000	15,714	1.52%
	Карантински приход	2,000	71	0.01%
	Добошарина	90,000	3,214	0.31%
	Шумарина	130,000	4,643	0.45%
3	**Државна привреда**	**1,625,000**	**58,036**	**5.63%**
	Десетци и приходи у натури	17,000	607	0.06%
	Аренде и кирије од државних добара	420,000	15,000	1.45%
	Инресе на новац	10,000	357	0.03%
	Државна штампарија	350,000	12,500	1.21%
	Топчидерска економија и Државна ергела	32,000	1,143	0.11%
	Поште	216,000	7,714	0.75%

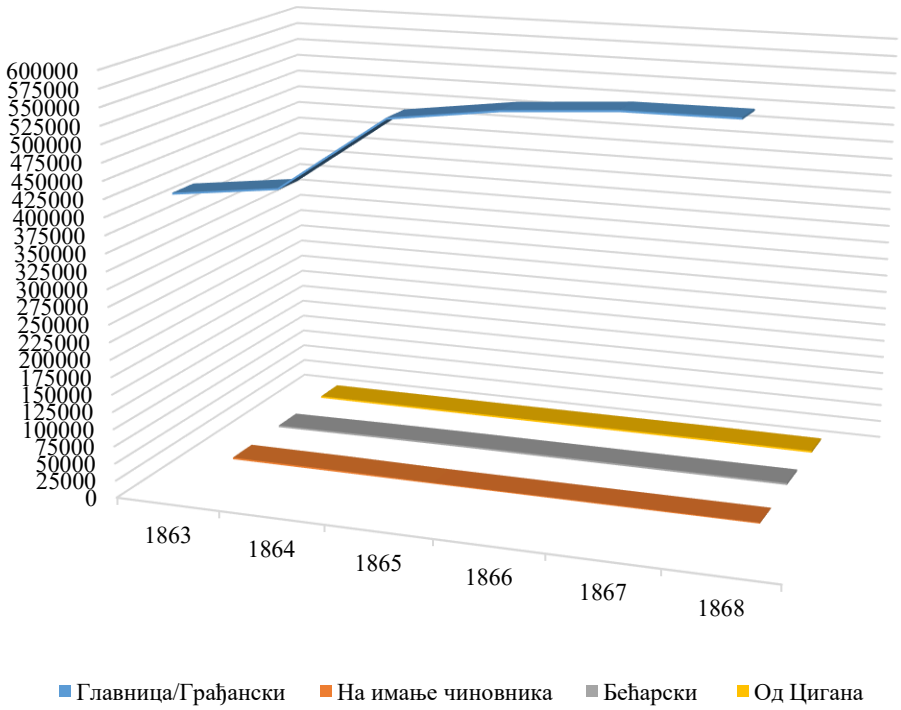
[219] *Главни буџет државних прихода и расхода за 1868*, у: „Српске новине“ (5. 12. 1867), 1.

	Телеграф	200,000	7,143	0.69%
	Управа фондова	380,000	13,571	1.32%
4	**Случајни и ванредни приходи**	**3,812,000**	**136,143**	**13.20%**
	Повраћај кредита	100,000	3,571	0.35%
	Од течаја монета	250,000	8,929	0.87%
	Од наслеђа	12,000	429	0.04%
	Од мангупа	40,000	1,429	0.14%
	Од казни	170,000	6,071	0.59%
	Непредвидиви приходи	1,800,000	64,286	6.23%
	Приходи Школског фонда на трошак народне просвете	1,200,000	42,857	4.16%
	Приход од купљених турских добара	240,000	8,571	0.83%
	Укупни приходи:	**28,879,000**	**1,031,393**	**100%**

У Закону о буџету који је садржао као прилог Главни буџет прихода и расхода планирани извори прихода, у свим годинама посматраног периода за које су сачувани подаци, делили су се у четири групе: Данци, Таксе, Државна привреда, и Случајни и непредвиђени приходи.

Данци су били врста прихода која је сакупљана још у времену прве владавине кнеза Милоша, њихово сакупљање настављено је у периоду Уставобранитеља и показивани су у збирним прегледима прихода и расхода тога времена, да би њихова константност била испољена и у периоду којем је посвећено ово поглавље. Поред константности коју су имали, они су чинили и највећи проценат у целокупним буџетима прихода током свих година посматраног периода. Данци су се делили на непосредне и посредне. У непосредну врсту данака спадали су главница, бећарски данак, данак на чиновничка имања, и харач сакупљан од Цигана.

Графикон 1*:* ***Кретање прихода од непосредног данка за 1863-1868 у цесарским дукатима***[220]

Главница[221] која је од Закона о порезу из 1864.[222] године преименована у грађански данак имала је тенденцију раста током читавог посматраног периода овог поглавља, као и то да је чинила највећи удео не само у непосредним данцима, већ у данцима уопште. До истог Закона наплаћиван је порез и на имање чиновника након чега је његово сакупљање престало. Бећарски данак је наплаћиван од 1839. године од неожењених мушкараца који нису имали ни кућу, ни баштину, већ су служили другог. Овај данак имао је тенденцију раста, да би од 1865. године чинио константу у очекиваном приливу у Државну благајну и то у просеку 0.42%. У овом периоду наплаћиван је и данак од скитајућих Цигана[223] који је био мањи у просеку 35.79% у односу на планирани бећарски данак, забележио је осцилације у кретању, и на крају овог периода његова вредност опала је у односу на почетну годину посматраног периода за 14.29%.

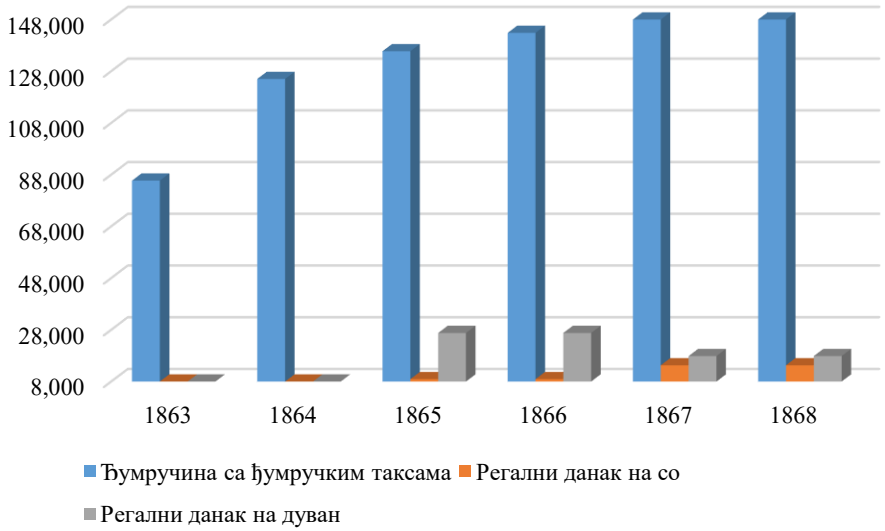
[220] Видети табеле бр. 2-7.

[221] Главница је била мешовит порез-плаћала се и на личост и на имовину; Б. Мијатовић, *Историја државних финансија Србије,* 14.

[222] Овим порезом је дошло до повећања старе главнице са 5 на 6 талира, и то три талира на име личности, и 3 талира на име пореза по имућности.

[223] Овај данак плаћали су само скитајући Цигани, а био је у сталном паду јер је држава настојала да их стално насели, остављајући им да у наредне две године од добјања сталног данка буду ослобођени од плаћања пореза, а након тога би плаћали грађански данак. Циганси харач износио је 24 гроша на целе личности, 12 гроша на полуличности, и 8 гроша на децу; Б. Мијатовић, *Историја државних финансија*, 15.

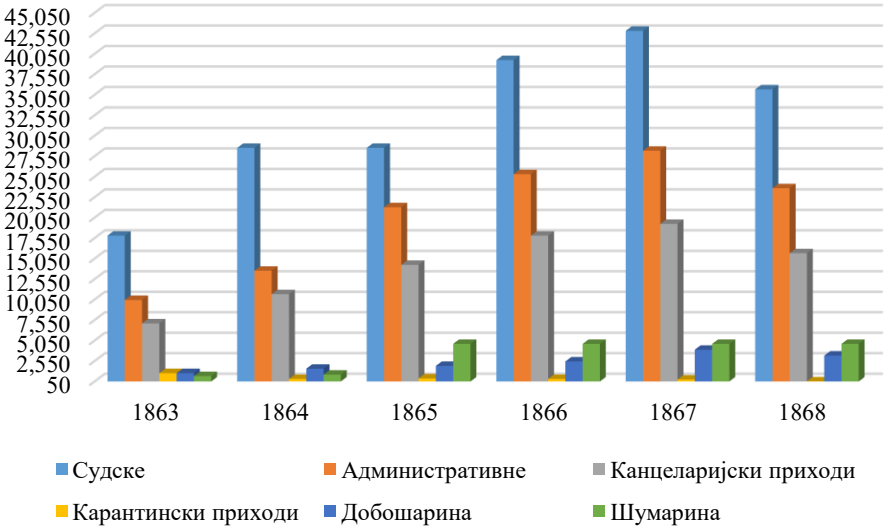
Графикон 2: ***Структура буџета посредног данка за 1863-1868 у цесарским дукатима***[224]

Све до стицања независности Србија није могла да води самосталну царинску политику и зависила је од трговинских уговора које је Османско царство склапало са другим земљама, пре свега Аустријом/Аустро-Угарском.[225] Иако Србија до стицања независности није могла да мења утврђене увозне царине од 3%, она је у циљу повећања својих прихода уводила додатне таксе на увезену робу, попут регалног данка на со и дуван, и трошарине на поједине увозне артикле. Такође, 1864. године донета је Царинска тарфа према којој је вршено царињење робе. Она се поред царине коју су напалћивали по вредности од 3% састојала од специфичних царина наплаћиваних према комаду или тежини робе. Годину дана раније у Србији је почело да важи Устројство ђумрука којим је прописано постојање 27 ђумрука-14 на граници са Аустро-Угарском, 11 на граници са Турском, и два на граници са Румунијом. Што се тиче њихових удела у укупним царинским приходима најзначајније место заузимали су ђумруци са северним суседом, 88.37%.[226]Посредне данке чинили су регали као и ђумручина тј. приход остваривaн од царина. Ђумручина са ђумручким таксама планирана у буџетима је наплаћиван и у претходном периоду и чинила је значајан удео у укупним државним приходима. У овом периоду царински приходи имали су тенденцију раста. Регални данак је уведен на иницијативу министра финансија, Косте Цукића, на два артикла-со и дуван. Регали су наплаћивани само на увозне производе, и то на царинарницама.[227] У години када је уведена, 1864, регална такса на дуван кретала се од 1.25 до 4.10 порских гроша за оку-у зависности на порекло и врсту дувана.[228] У овом периоду регални данак на дуван био је у просеку већи од регалног данка на со скоро дупло, тачније 112.50%. У последњој години посматраног периода регални данак на дуван опао је за 33.33% у односу на 1865, док је регални данак на со порастао за 60%.

[224] Видети табеле бр. 2-7.
[225] Дрган Крсмановић, *Царина и царинска служба у Србији (1804-1914)*, Београд 2006, 60.
[226] К. Павловић, *Царински приходи у Кнежевини/Краљевини Србији од 1864. до 1882. године*, Српске студије 10 (2019), 105.
[227] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија*, 19.
[228] Бошко Мијатовић, *Дуван и српска држава у 19. веку,* Београд 2006, 37-38.

Графикон 3: ***Структура буџета прихода од такси Кнежевине Србије за 1863-1868 у цесарским дукатима***[229]

У групу прихода од такси спадали су судске и административне таксе. Административне таксе чинили су канцеларијски приходи[230], карантински приходи, шумарина и добошарина. Судске таксе су чинили највећи проценат прихода од такси у посматраном периоду и то у просеку 44.74% укупних прихода од такси. Током овог периода имали су тенденцију раста све до 1868. године када доживљавају значајн пад од 16.67% у односу на претходну годину. Административне таксе, као и судске, имале су тенденцију раста да би у последњој години дошло до пада у односу на 1867. годину у износу од 18.52%, док је у односу на просек преосталих година тај принос био већи за читавих 13.40%. Канцеларијски приходи у просеку чинили су 19.40% и 70.44% укупних прихода од такси и у укупном уделу од планираних административних такси посматраног периода, респективно. У последњој години посматраног пеирода каратински приходи опали су за читавих 93.37% у односу на 1863. годину. Карантински[231] приходи имали су најмању висину прихода од такси у односу на све остале. Добошарина[232] је износила у просеку 11.52% у целокупном буџету прихода од административних такси. Шумарина[233] је у планираним приходима од такси износила 4.24%. Године 1865. доживела је значајно повећање када су њени приходи били 4.8 пута већи у односу на просек прве две године и та висина прихода задржала се до краја посматраног периода обрађеног у овом потпоглављу.

[229] Видети табеле бр. 2-7.

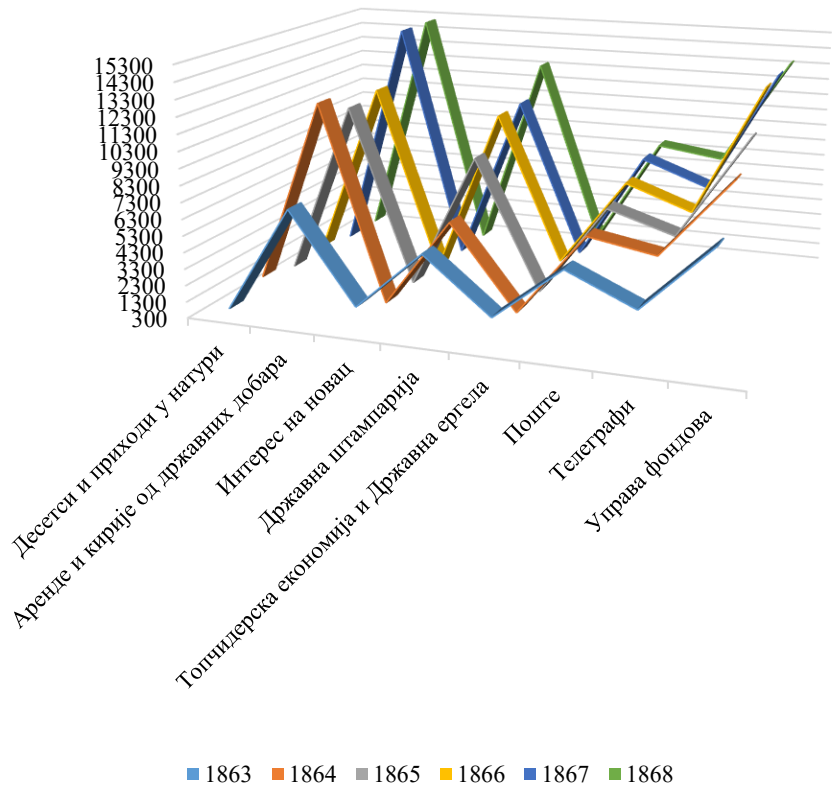
[230] Канцеларијске приходе чинили су наплате за пасоше, исправе и објаве, за потврде и преписе аката, за механска уверења и планове, за примање у поданство или отпуст из поданства, за чиновничке декрете, учитељска уверења и ђачка сведочанства, приход од папирних такси код полицијских власти. В. Јовановић, *Статистични преглед нашег привредног и друштвеног стања*, *с обзиром на привредно и друштвено стање других држава*, „ГСУД 52“, Београд 1883, 38.

[231] Карантини су оснивани на граничним прелазима где је услед спречавања ширења заразе вршен преглед стоке и робе на шта је наплаћивана такса.

[232] Добошарина је представљала таксу која је наплаћивана приликом јавне продаје непокретности која је завршила на јавној лицитацији услед дуговања.

[233] Шумарина је такса наплаћивана за коришћење шума.

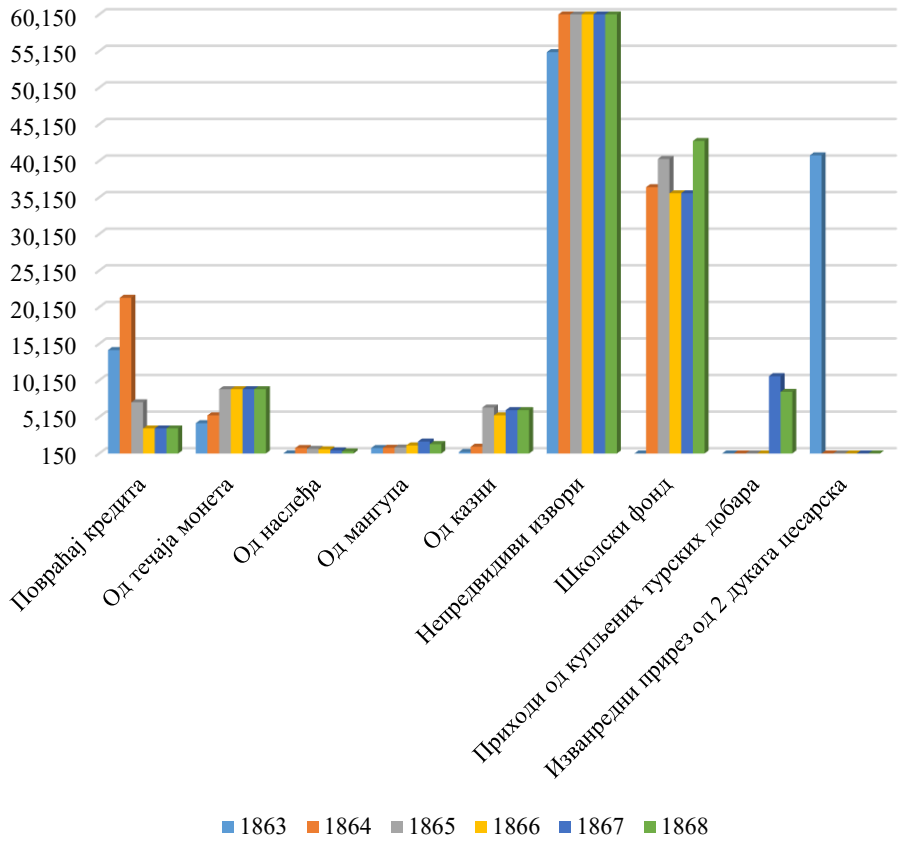
Графикон 4: ***Структура прихода од државне привреде за 1863-1868 у цесарским дукатима***[234]

Током читавог посматраног периода врсте прихода од државне привреде била су константне. Десетци и приходи у натури, интерес на новац, и приходи од Топчидерске кеономије и Државне ергеле бележили су осцилације у кретању својих прихода. Они су у просеку чинили 1.92%, 1.82%, и 3.10% у укупним планираним приходима од државне привреде, респективно. Пак, аренда од државних добара, приходи од пошта, и телеграфа, Државне штампарије као и Управе фондова остварили су тенденцију раста својих прихода. Њихов удео у укупним приходима од државне привреде чинио је 25.04%, 14.18%, 11.51%, 18.43%, и 23.98%, респективно. Највеће планиране приходе забележили су приходи од аренде државних добара и њихов пораст последње године разматраног раздобља износио је 110% у односу на 1863. годину. Планирани приходи од Државне штампарије били су такође високи у односу на остале врсте прихода државне привреде и њихов пораст 1868. године износио је 133.34% у односу на 1863. годину. Поште су имале већи приход од телеграфа за 23.85% у просеку, иако су таксе од телеграфа биле веће у односу на поштанске. Међутим, треба узети у обзир да је у овом периоду број пошта био већи у односу на број телеграфских штација.

[234] Видети табеле бр. 2-7.

Графикон 5: ***Структура случајних и непредвиђених прихода за 1863-1868 у цесарским дукатима***[235]

С обзиром на врсту прихода која и самим својим називом указује на несталност прилива ове групе у Главну државну благајну, то се одразило и на висину самих прихода. Не можемо за све приходе уочити одређену тенденцију у њиховом кретању, али оно што је индикативно јесте то да су најмањи проценат заузимали приходи од наслеђа, мангупа[236], и од казни, 0.47%, 0.95%, 3.28%, респективно. Само се у 1863. години појавио приход од прireза од два дуката цесарска, с обзиром на то да је зајам из 1862. године због чије отплате је прирез ратретан исплаћен те годинем, док су приходи од купљених турских добара планирани за 1867. и 1868. годину с обзиром на то да је 1867. године дошло до масовног исељавања муслиманског становништва када су власти у време друге владавине кнеза Михаила успели да добију управу над вароши Београдом. У те две године поменути приходи чинили су 35.28% и 7.22% у укупним приходима посматране групе, респективно. Школски фонд је установљен 1844. године и приходи су сакупљани од црквених и манастирских имања, добровољних прилога, буџетских средстава, тестамената грађана који су остављали имовину у добротворне сврхе. Он је поред непредвидивих извора заузимао највећи проценат међу случајним и непредвидивим приходима и то 29.55% у просеку. Највећи проценат

[235] Исто.
[236] Мангуп је био приход наплаћен на одбеглу стоку која је пронађена.

заузимали су непредвидиви приходи који су у последње три године нарасли у просеку за 16.88% у односу на 1863. годину и планирани су у 1866, 1867, и 1868. години у истој висини што указује на то да су они ту вредност прихода и достигли у претходним годинама.[237] Удео који су чинили у посматраном периоду у просеку је износио 49.38% у односу на укупне случајне и непредвиђене приходе планиране 60-их година у буџету прихода Кнежевине Србије.

Расходи

Пре извршене анализе буџета расхода Кнежевине Србије 60-их година 19. века изнет је табеларни приказ њихове структуре за године које су пронађене у прегледаним изворима. За разлику од буџета прихода подаци за буџете расхода су комплетнији, односно сачувани су подаци за све године посматраног периода.

Табела 8: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[238]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	Кнежева цивил листа	1,000,000	35,714	5.42%
2	Данак султану	1,273,844	45,494	6.90%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	4,909	175	0.03%
5	Државни савет и Главна контрола	883,296	31,546	4.78%
7	Министарство правде	1,559,904	55,711	8.45%
8	Министарство просвете и црквених дела	1,265,156	45,184	6.85%
9	Министарство иностраних дела	564,984	20,178	3.06%
10	Министарство унутрашњих дела	10,283,450	367,266	55.69%
11	Министарство финансија	1,332,760	47,599	7.22%
12	Главна управа грађевина	-	-	-
13	Главни војни гарнизон	297,485	10,624	1.61%
	Укупни расходи:	**18,465,788**	**659,492**	**100%**

Табела 9: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[239]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[237] То се може проверити и за оне године за које су сачувани сравнителници прихода који показују остварене државне приходе што ћемо учинити у завршном рачуну остварених државних прихода и расхода.
[238] Државни архив Србије (=ДАС), Државни савет (=ДС), рм бр. 251, *Главни буџет расхода за 1859. годину*, бр. 638.
[239] ДАС, ДС, рм бр. 266, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	6.39%
2	Данак султану	1,273,844	45,494	6.78%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	4,909	175	0.03%
5	Државни савет и Главна контрола	673,176	24,042	3.58%
7	Министарство правде	2,231,268	79,688	11.87%
8	Министарство просвете и црквених дела	1,189,658	42,488	6.33%
9	Министарство иностраних дела	558,984	19,964	2.97%
10	Министарство унутрашњих дела	5,664,810	202,315	30.15%
11	Министарство финансија	1,405,839	50,209	7.48%
12	Главна управа грађевина	129,072	4,610	0.69%
13	Главна војна управа	4,459,177	159,256	23.73%
	Укупни расходи:	**18,790,737**	**671,098**	**100%**

Табела 10: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[240]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	5.61%
2	Данак султану	1,273,844	45,494	5.95%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	4,909	175	0.02%
5	Државни савет и Главна контрола	714,096	25,503	3.34%
7	Министарство правде	2,403,996	85,857	11.23%
8	Министарство просвете и црквених дела	1,011,908	36,140	4.73%
9	Министарство иностраних дела	586,104	20,932	2.74%
10	Министарство унутрашњих дела	5,111,662	182,559	23.88%
11	Министарство финансија	1,435,866	51,281	6.71%
12	Главна управа грађевина	859,320	30,690	4.01%
13	Главна војна управа	6,802,909	242,961	31.78%
	Укупни расходи:	**21,404,614**	**764,451**	**100%**

[240] ДАС, ДС, рм бр. 365, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

Табела 11: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[241]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.87%
2	Данак султану	1,273,844	45,494	5.17%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	4,909	175	0.02%
4	Државни савет	769,896	27,496	3.13%
5	Министарство правде	2,498,458	89,231	10.15%
6	Министарство просвете и црквених дела	1,122,798	40,100	4.56%
7	Министарство иностраних дела	586,104	20,932	2.38%
8	Министарство унутрашњих дела	4,628,272	165,295	18.80%
9	Министарство финансија	2,077,809	74,207	8.44%
10	Главна управа грађевина	869,136	31,041	3.53%
11	Главна војна управа	9,585,935	342,355	38.94%
	Укупни расходи:	**24,617,161**	**879,184**	**100%**

Табела 12: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1863. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[242]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**3,022,521**	**107,947**	**10.34%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.11%
	Данак Порти	1,273,844	45,494	4.36%
	Помоћ Цариградској патријаршији	4,909	175	0.02%
	Трошак Народне скупштине	30,000	1,071	0.10%
	Државни савет	513,768	18,349	1.76%

[241] ДАС, Министарство финансија, Казначејно одељење (= МФ-К), *Сравнителнк расхода Главне државне благајне за 1862. годину.*
[242] ДАС, ДС, рм бр. 319, 1863, *Главни буџет расхода за 1863. годину*, бр. 220.

2	**Управни расходи - Општи**	**2,177,461**	**77,766**	**7.45%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.02%
	Интерес на зајам и отплату на 300,000 дуката цесарских	672,000	24,000	2.30%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	60,000	2,143	0.21%
	На пензионисање чиновника свих струка, сем војних	58,200	2,079	0.20%
	На напредовање чиновника по класама	66,000	2,357	0.23%
	На непредвиђене редовне потребе	120,000	2,286	0.41%
	Кредит на изванредне потребе	935,365	33,406	3.20%
	На кнежевог секретара	14,400	514	0.05%
	Главна рачунска контрола	245,496	8,768	0.84%
3	**Управни расходи - Стручни**	**24,029,851**	**858,209**	**82.21%**
	Министарство правде	2,888,412	103,158	9.88%
	Министарство просвете и црквених послова	1,402,544	50,091	4.80%
	Министарство иностраних дела	957,404	34,193	3.28%
	Министарство унутрашњих дела	5,361,689	191,489	18.34%
	Министарство финансија	2,550,330	91,083	8.73%
	Министартсво војно	10,000,000	357,143	34.21%
	Министартсво грађевина	869,472	31,053	2.97%
	Укупни расходи:	**29,229,833**	**1,043,923**	**100%**

Табела 13: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[243]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**2,896,731**	**103,455**	**11.83%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.90%
	Данак Порти	1176006	42,000	4.80%
	Помоћ Цариградској патријаршији	2357	84	0.01%
	Трошак Народне скупштине	30,000	1,071	0.12%
	Државни савет	488368	17,442	1.99%
2	**Управни расходи - Општи**	**1,652,111**	**59,004**	**6.75%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.02%

[243] ДАС, ДС, рм бр. 329, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.16%
	На пензионисање чиновника свих струка, сем војних	33,000	1,179	0.13%
	На напредовање чиновника по класама	30,000	1,071	0.12%
	На непредвиђене редовне потребе	120,000	4,286	0.49%
	Кредит на изванредне потребе	300,000	10,714	1.23%
	На кнежевог секретара	14,400	514	0.06%
	Главна рачунска контрола	251,456	8,981	1.03%
	Пензије и издржавања	857,255	30,616	3.50%
3	**Управни расходи - Стручни**	**19,938,632**	**712,094**	**81.42%**
	Министарство правде	2,701,294	96,475	11.03%
	Министарство просвете и црквених послова	2,084,891	74,460	8.51%
	Министарство иностраних дела	658,508	23,518	2.69%
	Министарство унутрашњих дела	5,345,145	190,898	21.83%
	Министарство финансија	1,265,420	45,194	5.17%
	Министартсво војно	7,073,370	252,620	28.89%
	Министартсво грађевина	810,004	28,929	3.31%
	Укупни расходи:	**24,487,474**	**874,553**	**100%**

Табела 14: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[244]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**2,899,663**	**103,559**	**10.53%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.36%
	Данак Порти	1,176,255	42,009	4.27%
	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.02%
	Трошак Народне скупштине	30,000	1,071	0.11%
	Државни савет	488,368	17,442	1.77%
2	**Управни расходи - Општи**	**2,390,263**	**85,367**	**8.68%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.02%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.15%

[244] ДАС, ДС, рм бр. 318, *Главни буџет расхода за 1865*. бр. 216.

	На пензионисање чиновника свих струка, сем војних	30,000	1,071	0.11%
	На напредовање чиновника по класама	30,000	1,071	0.11%
	На непредвиђене редовне потребе	240,000	8,571	0.87%
	Кредит на изванредне потребе	900,000	10,714	3.27%
	На кнежевог секретара	14,400	514	0.05%
	Главна рачунска контрола	275,496	9,839	1.00%
	Пензије и издржавања	854,367	30,513	3.10%
3	**Управни расходи - Стручни**	**22,239,459**	**794,266**	**80.78%**
	Министарство правде	2,994,342	106,941	10.88%
	Министарство просвете и црквених послова	2,403,517	85,840	8.73%
	Министарство иностраних дела	952,695	34,025	3.46%
	Министарство унутрашњих дела	5,515,837	196,994	20.04%
	Министарство финансија	1,653,272	59,045	6.01%
	Министартсво војно	7,434,836	265,530	27.01%
	Министартсво грађевина	1,284,960	45,891	4.67%
	Укупни расходи:	**27,529,385**	**983,192**	**100%**

Табела 15: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[245]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**2,894,281**	**103,367**	**10.45%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.33%
	Данак Порти	1,176,255	42,009	4.25%
	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.02%
	Трошак Народне скупштине	30,000	1,071	0.11%
	Државни савет	482,986	17,250	1.74%
2	**Управни расходи - Општи**	**2,350,010**	**83,929**	**8.49%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.02%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.14%
	На пензионисање чиновника свих струка, сем војних	30,000	1,071	0.11%
	На напредовање чиновника по класама	30,000	1,071	0.11%

[245] ДАС, ДС, рм бр. 366, *Главни буџет расхода за 1866. годину*, бр. 195.

	На непредвиђене редовне потребе	240,000	8,571	0.87%
	Кредит на изванредне потребе	900,000	32,143	3.25%
	На кнежевог секретара	14,400	514	0.05%
	Главна рачунска контрола	276,496	9,875	1.00%
	Пензије и издржавања	813,114	29,040	2.94%
3	**Управни расходи - Стручни**	**22,443,346**	**801,548**	**81.06%**
	Министарство правде	2,934,366	104,799	10.60%
	Министарство просвете и црквених послова	2,534,838	90,530	9.16%
	Министарство иностраних дела	940,740	33,598	3.40%
	Министарство унутрашњих дела	5,553,510	198,340	20.06%
	Министарство финансија	1,693,176	60,471	6.12%
	Министартсво војно	7,471,656	266,845	26.99%
	Министартсво грађевина	1,315,060	46,966	4.75%
	Укупни расходи:	**27,687,637**	**988,844**	**100%**

Табела 16: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[246]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**2,894,263**	**103,367**	**10.20%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.23%
	Данак Порти	1,176,255	42,009	4.14%
	омоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.02%
	Трошак Народне скупштине	30,000	1,071	0.11%
	Државни савет	482,968	17,249	1.70%
2	**Управни расходи - Општи**	**2,334,510**	**83,375**	**8.22%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.02%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.14%
	На пензионисање чиновника свих струка, сем војних	30,000	1,071	0.11%
	На напредовање чиновника по класама	30,000	1,071	0.11%
	На непредвиђене редовне потребе	240,000	8,571	0.85%

[246] ДАС, ДС, рм бр. 344, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.

	Кредит на изванредне потребе	900,000	32,143	3.17%
	На кнежевог секретара	14,400	514	0.05%
	Главна рачунска контрола	277,096	9,896	0.98%
	Пензије и издржавања	797,014	28,465	2.81%
3	**Управни расходи - Стручни**	**23,156,653**	**827,023**	**81.58%**
	Министарство правде	2,993,946	106,927	10.55%
	Министарство просвете и црквених послова	2,634,816	94,101	9.28%
	Министарство иностраних дела	940,740	33,598	3.31%
	Министарство унутрашњих дела	5,700,292	203,582	20.08%
	Министарство финансија	1,631,561	58,270	5.75%
	Министартсво војно	7,880,038	281,430	27.76%
	Министартсво грађевина	1,375,260	49,116	4.84%
	Укупни расходи:	**28,385,426**	**1,013,765**	**100%**

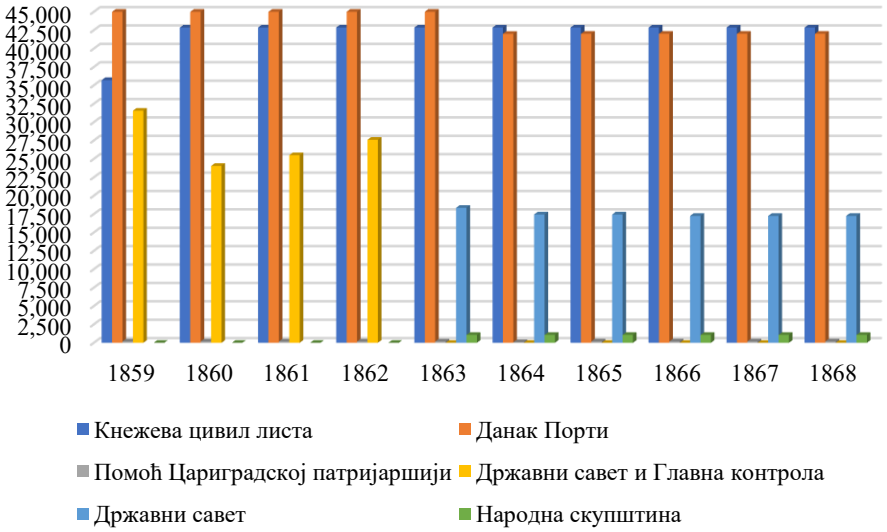
Табела 17: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1868. годину у порским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[247]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**2,894,263**	**103,367**	**10.04%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.16%
	Данак Порти	1,176,255	42,009	4.08%
	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.02%
	Трошак Народне скупштине	30,000	1,071	0.10%
	Државни савет	482,968	17,249	1.68%
2	**Управни расходи - Општи**	**2,363,791**	**84,421**	**8.20%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.02%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.14%
	На пензионисање чиновника свих струка, сем војних	30,000	1,071	0.10%
	На напредовање чиновника по класама	30,000	1,071	0.10%
	На непредвиђене редовне потребе	240,000	8,571	0.83%
	Кредит на изванредне потребе	900,000	32,143	3.12%

[247] ДАС, ДС, рм бр. 351. *Главни буџет расхода за 1868. годину*, бр. 219.

	На кнежевог секретара	14,400	514	0.05%
	Главна рачунска контрола	275,896	9,853	0.96%
	Пензије и издржавања	827,495	29,553	2.87%
3	**Управни расходи - Стручни**	**23,573,361**	**841,906**	**81.76%**
	Министарство правде	3,115,690	111,275	10.81%
	Министарство просвете и црквених послова	2,782,668	99,381	9.65%
	Министарство иностраних дела	928,740	33,169	3.22%
	Министарство унутрашњих дела	5,805,108	207,325	20.13%
	Министарство финансија	1,727,457	61,695	5.99%
	Министартсво војно	7,839,638	279,987	27.19%
	Министартсво грађевина	1,374,060	49,074	4.77%
	Укупни расходи:	**28,831,415**	**1,029,693**	**100%**

Графикон 6: ***Кретање буџета уставних расхода за 1859-1868 у цесарским дукатима***[248]

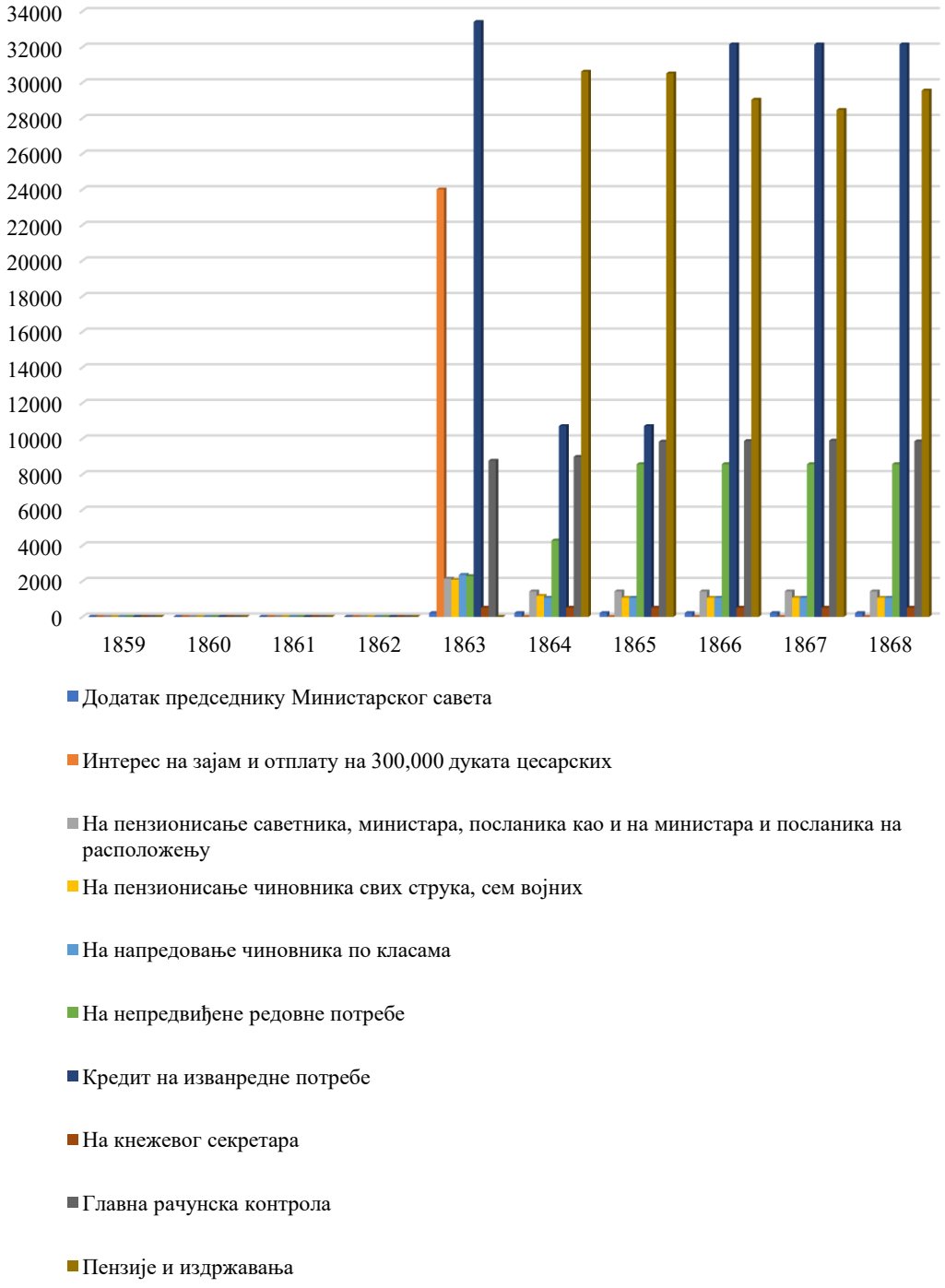

У току овог посматраног периода у буџетима су издаци били груписани у три категорије: уставни, управно-општи, и управно-стручни издаци. У прву групу спадали су данак Порти, помоћ Цариградској патријаршији, кнежева цивил листа, трошкови Државног савета и Главне контроле, да би од 1863. године издаци на Главну контролу били пребачени у групу управно-општих расхода, а у категорију уставних расхода убачен је и издатак на Народну скупштину. Трошкови на кнежеву цивил листу повећали су се 1860. године за 20.00% и до краја периода задржали су исту вредност.

[248] Видети табеле бр. 8-17.

Приближну вредност имао је данак Порти који је у просеку заузимао 41.00% ове групе расхода. Издаци на Државни савет су од 1863 планирани независно од Главне котроле и бележили су незнатне осцилације. У просеку су чинили 16.79% уставних расхода. Трошкови на Народну скупштину заузимали су свега 1.03% уставних расхода и имали су константу 60-их година 19. века. Најмању вредност бележила су средства издвајана као помоћ Цраиградској патријаршији, свега у просеку 0.16% укупних уставних расхода.

Графикон 7: ***Кретање буџета управних-општих расхода за 1859-1868 у цесарским дукатима***[249]

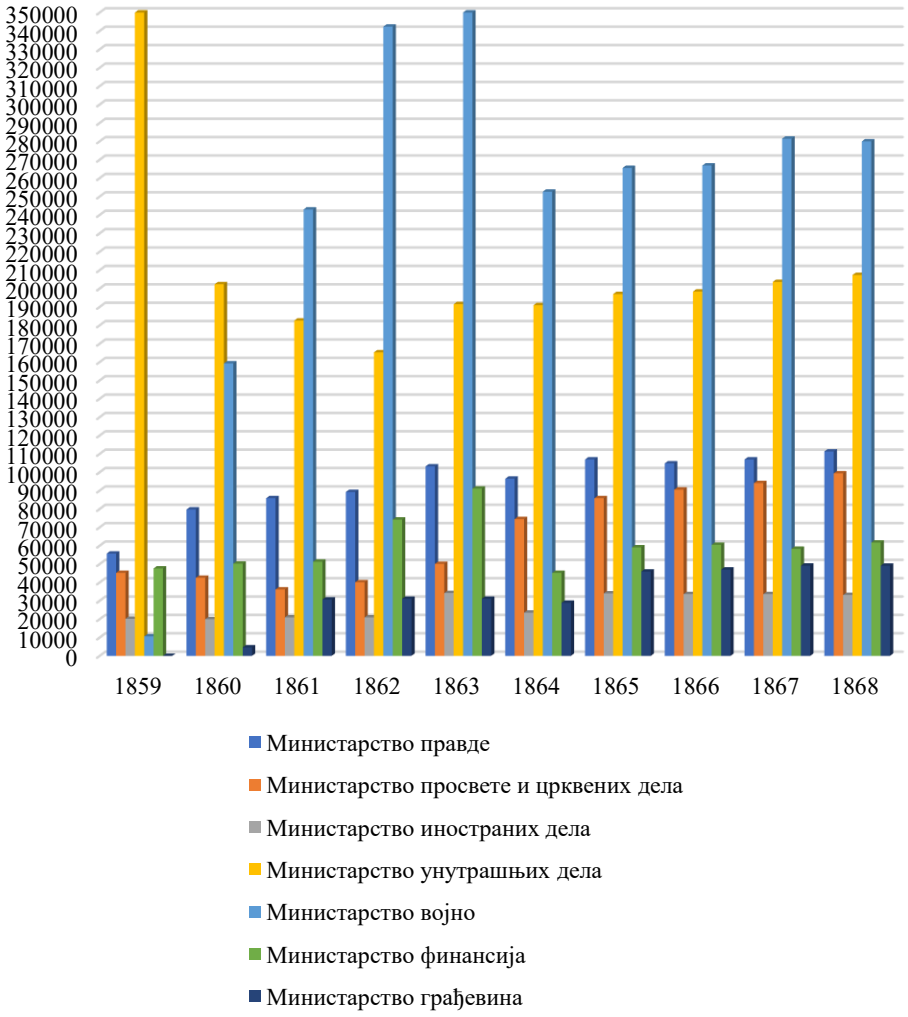

У групу управно-општих расхода спадали су трошкови на пензионисање министара, саветника, напредовање чиновника по класама, као и саме пензије и издржавања. Такође, у

[249] Видети табеле бр. 8-17.

управно-опште расхода убрајани су и трошкови на изванредне и непредвиђене редовне потребе државе, додатак председнику Министарског савета и плата кнежевог секретара. Од 1863. године у ову групу сврстани су издаци на Главну контролу. У тој години планиран је и издатак на интерес зајма од 300.000 цесарских дуката који је закључен 1862. године у Лондону због наоружања војске.[250] Највеће трошкове бележелили су пензије и издржавања и кредит на изванреден државне потребе, у просеку 40.67% и 32.32% укупних управно-општих расхода, респективно. Ова група расхода чинила је у просеку 7.57% укупних расхода Кнежевине Србије.

Графикон 8: ***Кретање буџета управних-стручних расхода за 1859-1868 у цесарским дукатима***[251]

У управно-стручне расходе спадали су трошкови планирани на функционисање различитих ресора који су у ово периоду чинили Мнистарски савет. Они су заиузимали далеко

[250] Д. Гњатовић, *Стари државни дугови*, 89.
[251] Видети табеле бр. 8-17.

највећи удео у укупним државним расходима, читавих 82.68%. До 1863. године они су имали тенденцију раста када су забележли и максимум планираних трошкова, да би након тога уследиле осцилације у кретању и у последњој години посматраног периода управно-стручни расходи били су мањи за незнатних 1.36% од забележеног максимума, али и већи за 56.13% у односу на 1859. годину. Највећи удео у стручним расходима имало је Министарство унурашњих дела у прве две године посматраног периода, у проскеу 42.92%, да би након тога планирани трошкови на Министарство војно предњачили и заузимали у просеку 30.35% укупних стручних расхода. Издаци на војску су издвојени из Министарства унутрашњих дела 1861. године и након тога су вођени у оквиру засебног ресора. Најмањи издаци планирани су за Министарство иностраних дела и Министарство грађевина, у просеку 3.05% и 3.73% укупних стручних расхода, респективно. Министарство правде, Министарство просвете и црквених дела, и Министарство финансија заузимали су у просеку 11.00%, 7.26%, и 6.76% укупних планираних трошкова за ресоре. Приметан је раст буџета расхода Министарства просвете и црквених дела услед поновног финансирања основних школа из државног буџета.

Министарство правде

Табела 18: ***Буџет расхода Министарства правде за 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[252]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**117,096**	**4,182**	**7.51%**
	Министар	30,000	1,071	1.92%
	Опште одељење	87,096	3,111	5.58%
2	**Судови**	**1,224,408**	**43,729**	**78.49%**
	Касациони суд	240,846	8,602	15.44%
	Апелациони суд	108,552	3,877	6.96%
	Суд вароши Београда	104,112	3,718	6.67%
	Суд Округа Београда	87,048	3,109	5.58%
	Суд Округа пожаревачког	86,184	3,078	5.52%
	Суд Округа крагујевачког	79,584	2,842	5.10%
	Суд Округа шабачког	80,592	2,878	5.17%
	Суд Округа ваљевског	75,894	2,711	4.87%
	Суд Округа смедеревског	63,576	2,271	4.08%
	Суд Округа јагодинског	62,976	2,249	4.04%
	Суд Округа крушевачког	59,976	2,142	3.84%
	Суд Округа ћупријског	62,376	2,228	4.00%
	Суд Округа ужичког	69,592	2,485	4.46%
	Суд Округа чачанског	62,376	2,228	4.00%

[252] ДАС, Државни савет (=ДС), рм бр. 251, *Главни буџет расхода за 1859. годину*, бр. 638.

	Суд Округа рудничког	62,976	2,249	4.04%
	Суд Округа подрињског	58,776	2,099	3.77%
	Суд Округа крајинског	56,976	2,035	3.65%
	Суд Округа алексиначког	52,368	1,870	3.36%
	Суд Округа гургусовачког	52,968	1,892	3.40%
	Суд Округа црноречког	52,968	1,892	3.40%
3	**Разни трошкови**	**218,400**	**7,800**	**14.00%**
	Подвоз и дневнице чиновника	4,800	171	0.31%
	На практиканте који се шаљу у комисије	600	21	0.38%
	На издржавање сиромашних затвореника	24,000	857	1.54%
	Плата практиканата	180,000	6,429	11.54%
	На сведоке	1,200	43	0.08%
	Исплата трошкова који иду да испитају болесног сведока или оптуженка	1,800	64	0.12%
	Трошкови чиновника који се због службе премештају	4,800	171	0.31%
	Кости Анђелковићу, рачуновођи ради лечења	1,200	43	0.08%
	Укупни расходи	**1,559,904**	**55,711**	**100%**

Табела 19: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[253]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**98,856**	**3,531**	**4.43%**
	Министар	25,200	900	1.13%
	Опште одељење	73,656	2,631	3.30%
2	**Судови**	**1,654,236**	**59,080**	**74.14%**
	Касациони суд	212,364	7,584	9.52%
	Апелациони суд, Прво одељење	97,752	3,491	4.38%
	Апелациони суд, Друго одељење	100,632	3,594	4.51%

[253] ДАС, ДС, рм бр. 266, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808.

	Суд вароши Београда	105,492	3,768	4.73%
	Суд Округа Београда	88,428	3,158	3.96%
	Суд Округа пожаревачког	88,224	3,151	3.95%
	Суд Округа крагујевачког	82,146	2,934	3.68%
	Суд Округа шабачког	81,732	2,919	3.66%
	Суд Округа ваљевског	77,024	2,751	3.45%
	Суд Округа смедеревског	65,816	2,351	2.95%
	Суд Округа јагодинског	64,016	2,286	2.87%
	Суд Округа крушевачког	60,616	2,165	2.72%
	Суд Округа ћупријског	63,016	2,251	2.82%
	Суд Округа ужичког	63,632	2,273	2.85%
	Суд Округа чачанског	63,416	2,265	2.84%
	Суд Округа рудничког	63,816	2,279	2.86%
	Суд Округа подрињског	59,116	2,111	2.65%
	Суд Округа крајинског	57,556	2,056	2.58%
	Суд Округа алексиначког	52,508	1,875	2.35%
	Суд Округа књажевачког	53,108	1,897	2.38%
	Суд Округа црноречког	53,808	1,922	2.41%
3	**Апсенички заводи**	**272,976**	**9,749**	**12.23%**
	У Топчидеру	272,976	**9,749**	12.33%
4	**Разни трошкови**	**205,200**	**7,329**	**9.20%**
	Подвоз и дневнице чиновника	4,800	171	0.22%
	На практиканте који се шаљу у комисије	600	21	0.03%
	Плата практиканата	192,000	6,857	8.60%
	На сведоке	1,200	43	0.05%
	Исплата трошкова који иду да испитају болесног сведока или оптуженка	1,800	64	0.08%
	Трошкови чиновника који се због службе премештају	4,800	171	0.22%
	Укупни расходи	**2,231,268**	**79,688**	**100%**

Табела 20: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[254]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[254] ДАС, ДС, рм бр. 365, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**112,296**	**4,011**	**4.67%**
	Министар	30,000	1,071	1.25%
	Опште одељење	82,296	2,939	3.42%
2	**Судови**	**1,813,224**	**64,758**	**75.43%**
	Апелациони суд за грађанска дела	231,264	8,259	9.62%
	Апелациони суд за кривична дела	119,052	4,252	4.95%
	Апелациони суд за стара дела, прво одељење	50,400	1,800	2.10%
	Апелациони суд за стара дела, друго одељење	50,400	1,800	2.10%
	За оба одељења персонал	41,472	1,481	1.73%
	Првостепени судови	**1,320,636**	**47,166**	**54.94%**
	Суд Округа београдског	114,672	4,095	4.77%
	Придодато привремено одељење Суда Округа београдског	40,800	1,457	1.70%
	Суд Округа пожаревачког	105,984	3,785	4.41%
	Суд Округа крагујевачког	101,984	3,642	4.24%
	Суд Округа шабачког	83,092	2,968	3.46%
	Суд Округа ваљевског	77,484	2,767	3.22%
	Суд Округа смедеревског	71,576	2,556	2.98%
	Привремено додато Суду Округа смедеревског	12,600	450	0.52%
	Суд Округа јагодинског	64,176	2,292	2.25%
	Суд Округа крушевачког	61,476	2,196	2.56%
	Суд Округа ћупријског	63,876	2,281	2.66%
	Суд Округа ужичког	66,792	2,385	2.78%
	Суд Округа чачанског	73,876	2,638	3.07%
	Суд Округа рудничког	63,976	2,285	2.66%
	Суд Округа подрињског	59,376	2,121	2.22%
	Суд Округа крајинског	60,376	2,156	2.51%
	Суд Округа алексиначког	52,868	1,888	2.20%
	Суд Округа књажевачког	53,468	1,910	2.22%
	Суд Округа црноречког	53,968	1,927	2.24%
	Трговачки суд	38,216	1,347	1.59%
3	**Апсенички заводи**	**273,276**	**9,760**	**11.37%**
	У Топчидеру	273,276	9,760	11.37%
4	**Разни трошкови**	**205,200**	**7,329**	**8.54%**

	Подвоз и дневнице чиновника	4,800	171	0.20%
	На практиканте који се шаљу у комисије	600	21	0.02%
	Плата практиканата	192,000	6,857	7.99%
	На сведоке	1,200	43	0.05%
	Исплата трошкова који иду да испитају болесног сведока или оптуженка	1,800	64	0.07%
	Трошкови чиновника који се због службе премештају	4,800	171	0.20%
	Укупни расходи	**2,403,996**	**85,857**	**100%**

Табела 21: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[255]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**120,696**	**4,311**	**4.83%**
2	**Судови**	**1,618,846**	**57,816**	**64.79%**
	Велики суд за грађанска дела	231,264	8,259	9.26%
	Велики суд за криминална дела	119,052	4,252	4.77%
	Првостепени судови	1,268,530	**45,305**	**50.77%**
3	**Апсенички заводи**	**409,116**	**14,611**	**16.37%**
	У Топчидеру	302,604	10,807	12.11%
	У Ћуприји	106,512	3,804	4.26%
4	**Разни трошкови**	**349,800**	**12,493**	**14.00%**
	Подвоз и дневнице чиновника	4,800	171	0.19%
	На практиканте који се шаљу у комисије	600	21	0.02%
	Плата практиканата	192,000	6,857	7.68%
	Високим решењем од 8.марта 1862. одобрено је на плату практиканата судова поред суме буџетом одобрене још 2,000 талира=24,000 гроша пореских	24,000	857	0.96%

[255] ДАС, Министарство финансија, Казначејно одељење, (МФ-К), *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1862. годину*.

	На сведоке	1,200	43	0.05%
	Исплата трошкова који иду да испитају болесног сведока или оптуженика	1,800	64	0.07%
	Чиновницима који су на расположењу правитељства па се употребе на редовне дужности од месец дана	6,000	214	0.24%
	На подмирење потпуне плате чиновницима који се сходно члану 33 Закона о чиновницима поставе	2,400	86	0.10%
	На плату чиновника правосудне струке који су без опредељења остали	43,800	1,564	1.75%
	На напредовање чиновника у веће класе	30,000	1,071	1.20%
	Потребне ствари затвореника по одобрењу министра у сваком поједином месецу	2,400	86	0.10%
	На пензионисање чиновника	36,000	1,286	1.44%
	Трошкови чиновника који се због службе премештају	4,800	171	0.19%
	Укупни расходи:	**2,498,458**	**89,231**	**100%**

Табела 22: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[256]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**104,520**	**3,733**	**3.87%**
	Министар	30,000	1,071	1.11%
	Опште одељење	74,520	2,661	2.76%
2	**Судови**	**1,642,394**	**58,657**	**60.80%**
	Велики суд за грађанска дела	229,920	8,211	8.51%
	Велики суд за криминална дела	114,360	4,084	4.23%
	Првостепени судови	1,298,114	46,361	48.06%
3	**Апсенички заводи**	**46,080**	**1,646**	**1.71%**

[256] ДАС, ДС, рм бр. 329, 1863, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

	У Топчидеру	15,600	557	0.58%
	У Ћуприји	9,600	343	0.36%
	Персонал за оба завода	20,880	746	0.77%
4	**Разни трошкови**	**908,300**	**32,439**	**33.62%**
	На црквене потребе апсеничких завода	1,200	43	0.04%
	На огрев и канцеларијске трошкове	99,700	3,561	3.69%
	На издржавање затвореника	500,000	17,857	18.51%
	Плата практиканата	224,000	8,000	8.29%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	4,800	171	0.18%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	4,800	171	0.18%
	На сведоке	1,200	43	0.04%
	На исплату оних трошкова које учине чиновници када путују до болесног сведока	1,800	64	0.07%
	На плаћање потпуне плате чиновницима који су на расположењу држави, па се употребе на рад дужи од месец дана по члану 32 Закона о чиновницима	6,000	214	0.22%
	На набављање потребних ствари апсеничким заводима и судовима по одобрењу Министарства за сваки појединачни случај	2,400	86	0.09%
	На плату чиновника правосудне струке који су остали без опредељења	20,400	729	0.76%
	На штампање закона и уредби	6,000	214	0.22%
	На штампање материјала потребног за судове	36,000	1,286	1.33%
	Укупни расходи	**2,701,294**	**96,475**	**100%**

Табела 23: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[257]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**96,600**	**3,450**	**3.23%**
	Министар	30,000	1,071	1.00%
	Опште одељење	66,600	2,379	2.22%
2	**Судови**	**1,654,690**	**59,096**	**55.26%**
	Велики суд за грађанска дела	225,000	8,036	7.51%
	Велики суд за криминална дела	111,000	3,964	3.71%
	Првостепени судови	1,318,690	47,096	4.40%
3	**Апсенички заводи**	**52,152**	**1,863**	**1.74%**
	У Топчидеру	16,800	600	0.56%
	У Ћуприји	9,600	343	0.32%
	Персонал за оба завода	25,752	920	0.86%
4	**Разни трошкови**	**1,190,900**	**42,532**	**39.77%**
	На црквене потребе апсеничких завода	1,200	43	0.04%
	На огрев и канцеларијске трошкове	99,700	3,561	3.33%
	На издржавање затвореника	600,000	21,429	20,04%
	Плата практиканата	216,000	7,714	7.21%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.20%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.20%
	На сведоке	1,200	43	0.04%
	На исплату оних трошкова које учине чиновници када путују до болесног сведока	1,800	64	0.06%

[257] ДАС, ДС, рм бр. 318, *Главни буџет расхода за 1865. годину*, бр. 216.

	На набављање потребних ствари апсеничким заводима и судовима по одобрењу Министарства за сваки појединачни случај	2,400	86	0.08%
	На штампање закона и уредби	4,000	143	0.13%
	На штампање материјала потребног за судове	36,000	1,286	1.20%
	На преуређење Великог и Касационог суда	216,600	7,736	7.23%
	Укупни расходи	**2,994,342**	**106,941**	**100%**

Табела 24: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[258]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**96,600**	**3,450**	**3.29%**
	Министар	30,000	1,071	1.02%
	Опште одељење	66,600	2,357	2.27%
2	**Судови**	**1,813,322**	**64,762**	**61.80%**
	Касациони суд	306,000	10,929	10.43%
	Апелациони суд за грађанска дела	154,200	5,507	5.25%
	Првостепени судови	1,353,122	48,326	46.11%
3	**Апсенички заводи**	**50,154**	**1,791**	**1.71%**
	У Топчидеру	16,800	600	0.58%
	У Пожаревцу	9,800	350	0.33%
	Персонал за оба завода	23,554	841	0.80%
4	**Разни трошкови**	**974,300**	**34,796**	**33.20%**
	На црквене потребе апсеничких завода	1,200	43	0.04%
	На огрев и канцеларијске трошкове	99,700	3,561	3.40%
	На издржавање затвореника	600,000	21,429	20.45%
	Плата практиканата	216,000	7,714	7.36%

[258] ДАС, ДС, рм бр. 366, *Главни буџет расхода за 1866. годину*, бр. 195.

	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.20%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.20%
	На сведоке	1,200	43	0.04%
	На исплату оних трошкова које учине чиновници када путују до болесног сведока	1,800	64	0.06%
	На набављање потребних ствари апсеничким заводима и судовима по одобрењу Министарства за сваки појединачни случај	2,400	86	0.08%
	На штампање закона и уредби	4,000	143	0.14%
	На штампање материјала потребног за судове	36,000	1,286	1.23%
	Укупни расходи:	**2,934,366**	**104,799**	**100%**

Табела 25: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[259]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**88,750**	**3,170**	**2.96%**
	Министар	30,000	1,071	1.00%
	Опште одељење	58,750	2,098	1.96%
2	**Судови**	**1,738,200**	**62,079**	**58.06%**
	Касациони суд	292,800	10,457	9.78%
	Апелациони суд	138,600	4,950	4.63%
	Првостепени судови	1,306,800	46,671	43.65%
3	**Апсенички заводи**	**30,600**	**1,093**	**1.02%**
	У Топчидеру	17,400	621	0.58%
	У Пожаревцу	13,200	471	0.44%
4	**Разни трошкови**	**1,136,396**	**40,586**	**37.96%**

[259] ДАС, ДС, рм бр. 344, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.

	На пандуре, апсанџије, одаџијесвих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	121,546	4,343	4.06%
	На црквене потребе апсеничких завода	1,200	43	0.04%
	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	4.01%
	На издржавање затвореника	610,000	21,786	20.37%
	Плата практиканата	228,000	8,143	7.62%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.20%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0,20%
	На сведоке	1,800	64	0.06%
	На исплату оних трошкова које учине чиновници када путују до болесног сведока	1,800	64	0.06%
	На штампање закона и уредби	4,000	143	0.13%
	На штампање материјала потребног за судове	36,000,	1,286	1.20%
	Укупни расходи	**2,993,946**	**106,928**	**100%**

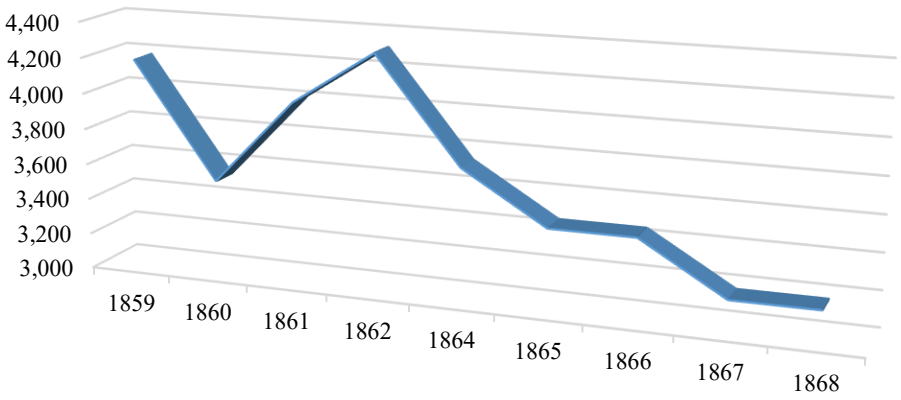
Табела 26: ***Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[260]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**88,800**	**3,171**	**2.85%**
	Министар	30,000	1,071	0.96%
	Опште одељење	58,800	2,100	1.89%
2	**Судови**	**1,824,400**	**65,157**	**58.56%**

[260] ДАС, ДС, рм бр. 351, *Главни буџет расхода за 1868. годину*, 219.

	Касациони суд	290,400	10,371	9.32%
	Апелациони суд	136,200	4,864	4.37%
	Првостепени судови	1,397,800	49,921	44.86%
3	**Апсенички заводи**	**30,600**	**1,093**	**0.98%**
	У Топчидеру	17,400	621	0.56%
	У Пожаревцу	13,200	471	0.42%
4	**Разни трошкови**	**1,171,890**	**41,853**	**37.61%**
	На пандуре, апсанџије, одаџијесвих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	145,090	5,182	4.66%
	На црквене потребе апсеничких завода	1,200	43	0.04%
	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	3.85%
	На издржавање затвореника	610,000	21,786	19.58%
	Плата практиканата	240,000	8,571	7.70%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.19%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.19%
	На сведоке	1,800	64	0.06%
	На исплату оних трошкова које учине чиновници када путују до болесног сведока	1,800	64	0.06%
	На штампање закона и уредби	4,000	143	0.13%
	На штампање материјала потребног за судове	36,000	1,286	1.16%
	Укупни расходи:	**3,115,690**	**111,275**	**100%**

Графикон 9: ***Кретање буџета Канцеларије Министарства правде за 1859-1868 у цесарским дукатима***[261]

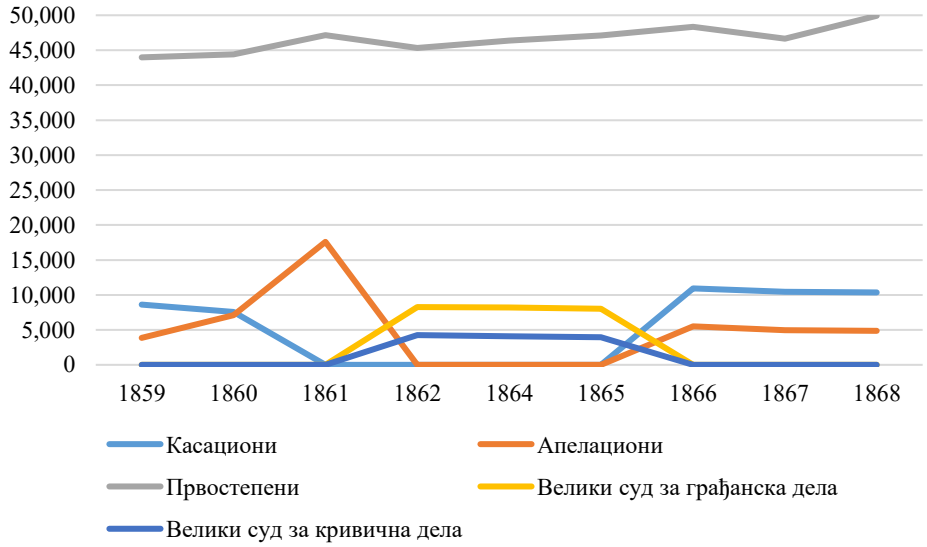

Буџет расхода Канцеларије министарства правде састојао се од планираних плата министру и персоналу Општег одељења. Приметне су осцилације у кретању ових расхода. Оне нису проузроковане умањењем плата запослених у овом Министарству, већ смањењем њиховог броја, осим што је у 1860. планирана плата министра износила 900 дуката цесарских[262], док је у осталим годинама она била 1,071 дукат цесарски или 30,000 пореских гроша. Свој максимум ови трошкови забележили су у 1862. години, док је минимум остварен у последње две године разматраног раздобља и то смањење у односу на почетну годину износило је 24.18% , а у односу на максимум 26.44%.

[261] Видети табеле бр. 18-26.

[262] 900 дуката цесарских износило је 10,800 пореских гроша.

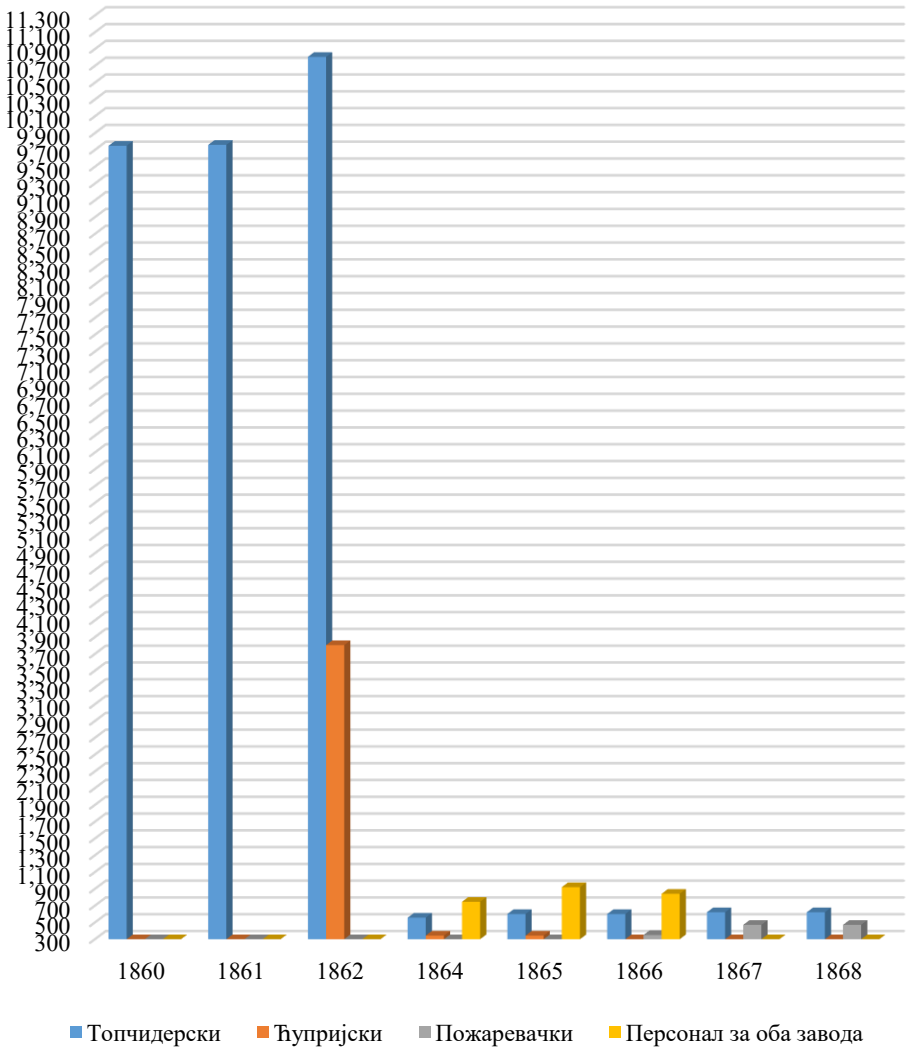
Графикон 10: ***Кретање буџета расхода судова Министарства правде за 1859-1868 у цесарским дукатима***[263]

Организација судова мењала се током посматраног периода. Према закону од 9. марта 1860. године дошло је до укидања Касационог суда, а Апелациони суд постао је једини виши суд који није био више само судећи већ и разматрајући суд. Овај суд био је подељен на два одељења. Исте године дошло је до деобе Апелационог суда на Велики суд за грађанска дела и Велики суд за криминална дела.[264] Године 1866. дошло је до обнове Касационог суда, па је поред њега као и на почетку посматраног периода постојао још и Апелациони суд као и првостепени судови. Касациони суд није судио, већ је потврђивао или поништавао пресуде и решења нижестепених судова.[265] Таква организација судова задржала се до краја посматраног периода овог поглавља. Сваки округ у Кнежевини Србији имао је првостепени суд, а године 1859. Устрјенијем Трговачког суда од 12. децембра 1859. године дошло је до оснивања Трговачког суда у Београду који је спадао у групу првостепених судова.[266] Касациони и Апелациони суд имали су сличну висину трошкова и њихово кретање било је, такође, без већих разлика. Године 1861. када је реорганизован Апелациони суд последично је дошло до скока у висини његових трошкова. То повећање износило је 220.96% у односу на просек претходних година, и за 244.47% у односу на просек после 1865. године. Планирани трошкови за Велики суд за грађанска дела били су у просеку за 1.90 пута већи у односу на трошкове намењене за Велики суд за кривична дела. Првостепени судови бележили су мање осцилације у свом кретању, максимум су забележили у последњој години посматраног периода који је био 13.52% већи у односу на минимум из 1859. године. Планирани расходи за првостепене судове чинили су највећи удео у односу на остале судове и он је у просеку износио је 76.60% укупних расхода намењених за судове.

[263] Видети табеле бр. 18-26.
[264] Мирослав Поповић, *Судство у Кнежевини Србији (1838-1869)*, Београд 2016, 160-161.
[265] Данко Леовац, *Кнез Михаило Обреновић (1823-1868)*, Београд 2023, 459.
[266] М. Поповић, *Судство у Кнежевини Србији (1838-1869* 158.

Графикон 11: ***Структура буџета расхода Казнених завода за 1860-1868 у цесарским дукатима***[267]

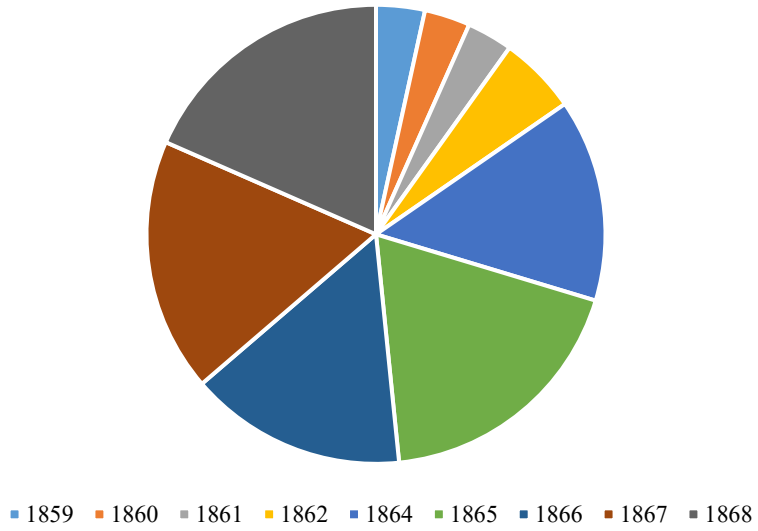

Планирани расходи за казнене заводе појављују се од 1860. године. У прве две године постојао је само апсенички завод у Топчидеру, да би се од 1862. године отворио још један казнени завод у Ћуприји. Њихови трошкови били су знатно већи у односу на године које су уследиле, стога што су у њих урачунати сви трошкови затвореника, да би од 1864. године ти издаци сврставани у опште расходе. Године 1866. дошло је до премештања казненог завода из Ћуприје у Пожаревац. Од 1864. године канцеларијски персонал свртаван је у посебну ставку за оба завода. Током читавог посматраног периода трошкови планирани на Казнени завод у Топчидеру чинили су највећи удео

[267] Видети табеле бр. 18-26.

у трошковима издвајаним за апсеничке заводе и то у просеку 2.07 и 1.45 пута у односу на казнени завод у Ћуприји односно у Пожаревцу, респективно.

Графикон 12: ***Кретање буџета расхода разних трошкова Министарства правде за 1859-1868 у цесарским дукатима***[268]

Од 1859. до 1862. године у планиране разне трошкове махом су спадали подвозни, селидбени и трошкови практиканата. Године 1864. дошло је до значајнијег повећања јер се од тада издржвање затвореника сврставало у групу општих расхода, а дошло је и до повећања трошкова на практиканте. Године 1865. издвојена је значајна сума за преуређење Великог и Касационог суда. У последње две године посматрног периода уведена је и ставка одређена на трошкове апсанџија, одаџија, и пандура при судовима и казненим заводима који су чинили у просеку 11.59% укупних издатака на разне трошкове. Током прве половине посматраног периода разни трошкови заузимали су у просеку 11.26%, док су у преосталим годинама чинили 36.51% укупних расхода планираних на Министарство правде. Последње године посматраног периода трошкови на ову групу расхода били су већи за 5.37 пута од почетне године.

Министарство просвете и црквених дела

[268] Видети табеле бр. 18-26.

Табела 27: ***Буџет расхода Министарства просвете и црκених дела за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатим, и процентима***[269]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**76,896**	**2,746**	**6.08%**
2	**Школе**	**426,776**	**15,242**	**33.73%**
	Лицеј	146,532	5,233	11.58%
	Гимназија	86,508	3,090	6.84%
	Полугимназије	107,880	3,853	8.53%
	Пословно-трговачка школа	36,632	1,308	2.90%
	Клерикално училиште	49,224	1,758	3.89%
3	**Култура**	**313,572**	**11,199**	**24.79%**
	Друштво српске словесности	6,240	223	0.49%
	Библиотека и Музеј	9,600	343	0.76%
	Награда за књиге и новине	34,800	1,243	2.75%
	Државна штампарија	262,932	9,390	20.78%
4	**Црква**	**268,968**	**9,606**	**21.26%**
	Духовенство	164,400	5,871	12.99%
	Конзисторије	84,168	3,006	6.65%
	Окружни протојереји	20,400	729	1.61%
5	**Благодејанци**	**108,000**	**3,857**	**8.54%**
	На питомце по струци просвете и правосуђа у страним државама	48,000	1,714	3.79%
	На питомце Лицеја, Гимназије, Полугимназија, и Трговачке школе у Србији	36,000	1,286	2.85%
	На питомце из суседних провинција Турског царства	24,000	857	1.90%

[269] ДАС, ДС, рм бр. 251, 1858, *Главни буџет расхода за 1859. годину*, бр. 638.

6	**Депутација главног школског фонда**	**23,472**	**838**	**1.86%**
7	**Остали трошкови**	**47,472**	**1,695**	**3.75%**
	Подвозни трошкови	6,000	214	0.47%
	Издавање лекова сиромашним ученицима	1,800	64	0.14%
	Издржавање једног учитеља у Бјелом пољу	600	21	0.05%
	На грађење Аугзбуршке цркве једном за свагда	30,000	1,071	2.37%
	Годишња помоћ за одржавање капеле и пастора аугсбуршког док државне власти не увиде да је та општина сама способна да издржава наведени расход	3,600	129	0.28%
	На исплату званичних новина које ће се слати надлештвима	2,472	88	0.20%
	На путовање лицејских младића из Јествственог одељења на практични испит природе у трећој години	3,000	107	0.24%
	Укупни расходи:	**1,265,156**	**45,184**	**100%**

Табела 28: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених послова за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[270]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[270] ДАС, ДС, рм бр. 266, 1859, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808.

1	**Канцеларија Министарства**	**95,016**	**3,393**	**7.99%**
2	**Школе**	**425,088**	**15,182**	**35.73%**
	Лицеј	142,512	5,090	11.98%
	Гимназија	86,532	3,090	7.27%
	Полугимназије	107,448	3,837	9.03%
	Пословно-трговачка школа	38,532	1,376	3.24%
	Клерикално училиште	50,064	1,788	4.21%
3	**Култура**	**307,392**	**10,978**	**25.84%**
	Друштво српске словесности	6,240	229	0.54%
	Библиотека и Музеј	13,800	493	1.16%
	Награда за књиге и новине	30,000	1,071	2.52%
	Државна штампарија	257,172	9,185	21.62%
4	**Црква**	**230,690**	**8,239**	**19.39%**
	Духовенство	128,640	4,594	10.81%
	Конзисторије	80,450	2,873	6.76%
	Окружни протојереји	21,600	771	1.82%
5	**Благодејанци**	**115,200**	**4,114**	**9.68%**
	На питомце по струци просвете и правосуђа у страним државама	48,000	1,714	4.04%
	На питомце Лицеја, Гимназије, Полугимназија, и Трговачке школе у Србији	36,000	1,286	3.03%
	На питомце из суседних провинција Турског царства	24,000	857	2.02%
	На шест питомаца Богословије	7,200	257	0.61%
6	**Остали трошкови**	**16,272**	**581**	**1.37%**
	Подвозни трошкови	7,200	257	0.61%

	Издавање лекова сиромашним ученицима	1,800	64	0.15%
	Издржавање једног учитеља у Бјелом пољу	600	21	0.05%
	На издржавање једне школе у Ђаковици	600	21	0.05%
	На издржавање једне школе у Папрађу у Босни	600	21	0.05%
	На исплату званичних новина које ће се слати надлештвима	2,472	88	0.21%
	На путовање лицејских младића из Јествественог одељења на практични испит природе сваке треће године	3,000	107	0.25%
	Укупни расходи:	**1,189,658**	**42,488**	**100%**

Табела 29: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[271]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**100,896**	**3,603**	**9.97%**
2	**Школе**	**427,600**	**15,271**	**42.26%**
	Лицеј	147,732	5,276	14.60%
	Гимназија	88,572	3,163	8.75%
	Полугимназије	110,200	3,936	10.89%
	Пословно-трговачка школа	27,072	967	2.68%

[271] ДАС, ДС, рм бр. 365, 1860, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

	Клерикално училиште	54,024	1,929	5.34%
3	**Култура**	**75,628**	**2,701**	**7.47%**
	Друштво српске словесности	6,240	223	0.62%
	Библиотека и Музеј	13,800	493	1.36%
	Награда за књиге и новине	30,000	1,071	2.96%
	Државна штампарија	258,588	914	2.53%
4	**Црква**	**274,130**	**9,790**	**27.09%**
	Духовенство	164,400	5,871	16.25%
	Конзисторије	88,130	3,148	8.71%
	Окружни протојереји	21,600	771	2.13%
5	**Благодејанци**	**115,200**	**4,114**	**11.38%**
	На питомце по струци просвете и правосуђа у страним државама	48,000	1,714	4.74%
	На питомце Лицеја, Гимназије, Полугимназија, и Трговачке школе у Србији	36,000	1,286	3.56%
	На питомце из суседних провинција Турског царства	24,000	857	2.37%
	На шест питомаца Богословије	7,200	257	0.71%
6	**Остали трошкови**	**18,454**	**659**	**1.82%**
	Подвозни трошкови	7,200	257	0.71%
	Издавање лекова сиромашним ученицима	1,800	64	0.18%
	Издржавање једног учитеља у Бјелом Пољу	600	21	0.06%
	На издржавање једне школе у Ђаковици	600	21	0.06%

	На издржавање једне школе у Папрађу у Босни	600	21	0.06%
	На исплату званичних новина које ће се слати надлештвима	2,474	88	0.24%
	На куповање књига	780	28	0.08%
	На путовање лицејских младића из Јествественог одељења на практични испит природе сваке треће године	3,000	107	0.30%
	Кирија за кућу Васе Илића у Абаџијској чаршији у Београду за пола године	1,400	50	0.14%
	Укупни расходи:	**1,011,908**	**36,140**	**100%**

Табела 30: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[272]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**91,296**	**3,261**	**8.13%**
2	**Школе**	**384,186**	**13,721**	**34.22%**
	Лицеј	151,332	5,405	13.48%
	Гимназије и полугимназије	178,830	6,387	15.93%
	Клерикално училиште	54,024	1,929	4.81%
3	**Култура**	**296,160**	**10,577**	**26.38%**
	Друштво српске словесности	6,240	223	0.56%

[272] ДАС, ДС, Министарство финансија, Казначејно одељење, (МФ-К), *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1862. годину*.

	Библиотека и Музеј	20,400	729	1.82%
	Награда за књиге и новине	18,000	643	1.60%
	Државна штампарија	251,520	8,983	22.40%
4	**Црква**	**129,336**	**4,619**	**11.52%**
	Духовенство	60,000	2,143	5.34%
	Конзисторије	48,936	1,748	4.36%
	Окружни протојереји	20,400	729	1.82%
5	**Благодејанци**	**184,200**	**6,579**	**16.41%**
	На питомце по струци просвете и правосуђа у страним државама	48,000	1,714	4.28%
	На питомце Лицеја, Гимназије, Полугимназија, и Трговачке школе у Србији	36,000	1,286	3.21%
	На питомце из суседних провинција Турског царства	24,000	857	2.14%
	На питомаце Богословије	72,000	2,571	6.41%
	Питомац Радована Марковића у Фиренцу	4,200	150	0.37%
6	**Остали трошкови**	**37,620**	**1,344**	**3.35%**
	Подвозни трошкови	7,200	257	0.64%
	Издавање лекова сиромашним ученицима	1,800	64	0.16%
	За једног учитеља у Пећи у Старој Србији	1,440	51	0.13%
	На издржавање једне школе у Ђаковици	600	21	0.05%
	На издржавање једне школе у Папрађу у Босни	600	21	0.05%
	На издржавање учитеља школе у области Призренској	600	21	0.05%
	Цензор за грађанске књиге	1,800	64	0.16%
	На куповање књига	780	28	0.07%
	Помоћ свештеницима других вера	16,800	600	1.50%

	На пензионисање чиновника	3,000	107	0.27%
	На путовање лицејских младића из Јествественог одељења на практични испит природе сваке треће године	3,000	107	0.27%
	Укупни расходи:	**1,122,798**	**40,100**	**100%**

Табела 31: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[273]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**134,088**	**4,789**	**6.43%**
2	**Школе**	**987,924**	**35,283**	**47.38%**
	Лицеј	151,800	5,421	7.28%
	Гимназија	167472	5,981	8.03%
	Полугимназије	110,760	3,956	5.31%
	Трговачка школа	24,000	857	1.15%
	Богословија	52,344	1,869	2.51%
	Основне школе	481,548	17,198	23.10%
3	**Култура**	**399,680**	**14,274**	**19.17%**
	Друштво српске словесности	6,240	223	0.30%
	Библиотека и Музеј	26,752	955	1.28%
	Награда за књиге и новине	12,000	429	0.58%
	Државна штампарија	354,688	12,667	17.01%
4	**Црква**	**375,144**	**13,398**	**17.99%**
	Духовенство	60,000	2,143	2.88%
	Конзисторије	310,344	11,084	14.89%
	Окружни протојереји	4,800	171	0.23%

[273] ДАС, ДС, рм бр. 329, 1863, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

5	**Благодејанци**	**149,475**	**5,338**	**7.17%**
	На питомце по струци просвете и правосуђа у страним државама	48,000	1,714	2.30%
	На питомце Лицеја, Гимназије, Полугимназија, и Трговачке школе у Србији	60,000	2,143	2.88%
	На питомце из суседних провинција Турског царства	32,000	1,143	1.53%
	На шест питомаца Богословије	7,200	257	0.35%
	За Радована Марковића у Фиренци од 1.11.1863. до 15. маја 1864.	2,275	81	0.11%
6	**Остали трошкови**	**38,580**	**1,378**	**1.85%**
	Укупни расходи:	**2,084,891**	**74,460**	**100%**

Табела 32: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[274]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**94,448**	**3,373**	**3.93%**
2	**Школе**	**1,282,684**	**45,810**	**53.37%**
	Велика школа	152,352	5,441	6.34%
	Гимназија	184,348	6,584	7.67%
	Полугимназије	137,688	4,917	5.73%
	Трговачка школа	26,208	936	1.09%
	Богословија	78,384	2,799	3.26%
	Виша женска школа	22,032	787	0.92%

[274] ДАС, ДС, рм бр. 318, 1864, *Главни буџет расхода за 1865. годину*, бр. 216.

	Основне школе	681,672	24,345	28.36%
3	**Култура**	**415,790**	**14,850**	**17.30%**
	Српско учено друштво	6,240	223	0.26%
	Библиотека и Музеј	25,152	898	1.05%
	Награда за књиге и новине	12,000	429	0.50%
	Државна штампарија	338,798	12,100	14.10%
	Помоћ Народном позоришту	33,600	1,200	1.40%
4	**Црква**	**318,360**	**11,370**	**13.25%**
	Духовенство	60,000	2,143	2.50%
	Конзисторије	253,560	9,056	10.55%
	Окружни протојереји	4,800	171	0.20%
5	**Благодејанци**	**269,535**	**9,626**	**11.21%**
	На питомце страним државама	192,260	6,866	8.00%
	На питомце Велике школе	38,275	1,367	1.59%
	На питомце из суседних провинција Турског царства	36,000	1,286	1.50%
	На издржавање учитеља разних општина у суседним областима Турског царства	3,000	107	0.12%
6	**Остали трошкови**	**22,700**	**811**	**0.94%**
	Подвозни трошкови	10,000	357	0.42%
	Издавање лекова сиромашним ученицима	2,500	89	0.10%
	На штампање, повезивање и куповање књига за сиромашне ученике	3,000	107	0.12%

	Помоћ свештеницима других вера	7,200	257	0.30%
	Укупни расходи:	**2,403,517**	**85,840**	**100%**

Табела 33: ***Буџет расхода Министарства просвете и црκених дела за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[275]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**83,868**	**2,995**	**3.31%**
2	**Школе**	**1,321,858**	**47,209**	**52.15%**
	Велика школа	158,352	5,655	6.25%
	Гимназије	160,092	5,718	6.32%
	Полугимназије	133,920	4,783	5.28%
	Реална школа	25,758	920	1.02%
	Реална гимназијска училишта у Крушевцу, Алексинцу, Ужицу	19,656	702	0.78%
	Богословија	54,920	1,961	2.17%
	Виша женска школа	25,320	904	1.00%
	Основне школе	684,840	24,459	27.02%
	Научна средства	59,000	2,107	2.33%
3	**Култура**	**440,505**	**15,732**	**17.38%**
	Српско учено друштво	6,240	223	0.25%
	Библиотека и Музеј	27,952	998	1.10%
	Награда за књиге и новине	12,000	429	0.47%
	Државна штампарија	363,568	12,985	14.34%
	Помоћ Народном позоришту	30,745	1,098	1.21%
4	**Црква**	**342,602**	**12,236**	**13.52%**
	Духовенство	154,800	5,529	6.11%

[275] ДАС, ДС, рм бр. 366, 1865, *Главни буџет расхода за 1866*, бр. 195.

	Конзисторије	167,402	5,979	6.60%
	Окружни протојереји	20,400	729	0.80%
5	**Благодејанци**	**296,865**	**10,602**	**11.71%**
	На питомце страним државама	200,260	7,152	7.90%
	На питомце Велике школе	40,295	1,439	1.59%
	На издржавање богословских ученика	16,000	571	0.63%
	На питомце из суседних провинција Турског царства и Црне Горе	28,310	1,011	1.12%
	На издржавање учитеља разни општина у суседник областима Турског царства и Црне Горе	6,000	214	0.24%
	На издржавање и потпунину девојака у сиромашним земљама и у Београду спремајући се за учитељице	6,000	214	0.24%
6	**Остали трошкови**	**49,140**	**1,755**	**1.94%**
	Подвозни трошкови	10,000	357	0.39%
	Издавање лекова сиромашним ученицима	2,500	89	0.10%
	На огрев и канцеларијске трошкове	25,000	893	0.99%
	На путовање ђака Велике школе на практични испит природе сваке треће године	3,000	107	0.12%

	Помоћ свештеницима других вера	8,640	309	0.34%
	Укупни расходи:	**2,534,838**	**90,530**	**100%**

Табела 34: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[276]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**83,868**	**2,995**	**3.18%**
2	**Школе**	**1,435,362**	**51,263**	**54.48%**
	Велика школа	148,440	5,301	5.63%
	Гимназије	163,992	5,857	6.22%
	Полугимназије	136,370	4,870	5.18%
	Реална школа	27,588	985	1.05%
	Реална гимназијска училишта у Крушевцу, Алексинцу, Ужицу	40,608	1,450	1.54%
	Богословија	47,480	1,696	1.80%
	Виша женска школа	27,120	969	1.03%
	Основне школе	755,536	26,983	28.68%
	Научна средства	88,228	3,151	3.35%
3	**Култура**	**425,584**	**15,199**	**16.15%**
	Српско учено друштво	6,240	223	0.24%
	Библиотека и Музеј	29,752	1,063	1.13%
	Награда за књиге и новине	12,000	429	0.46%
	Државна штампарија	343,992	12,285	13.06%
	Помоћ Народном позоришту	33,600	1,200	1.28%
4	**Црква**	**342,602**	**12,236**	**13.00%**
	Духовенство	154,800	5,529	5.88%

[276] ДАС, ДС, рм бр. 344, 1866, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.

	Конзисторије	167,402	5,979	6.35%
	Окружни протојереји	20,400	729	0.77%
5	**Благодејанци**	**294,260**	**10,509**	**11.17%**
	На питомце страним државама	192,260	6,866	7.30%
	На питомце Велике школе	36,000	1,286	1.37%
	На издржавање богословских ученика	18,000	643	0.68%
	На питомце из суседних провинција Турског царства и Црне Горе	36,000	1,286	1.37%
	На издржавање учитеља разни општина у суседник областима Турског царства и Црне Горе	6,000	241	0.23%
	На издржавање и потпунину девојака у сиромашним земљама и у Београду спремајући се за учитељице	6,000	214	0.23%
6	**Остали трошкови**	**53,140**	**1,898**	**2.02%**
	Подвозни трошкови	10,000	357	0.38%
	Издавање лекова сиромашним ученицима	2,500	89	0.09%
	На огрев и канцеларијске трошкова	32,000	1,143	1.21%
	Помоћ свештеницима других вера	8,640	309	0.33%
	Укупни расходи:	**2,634,816**	**94,101**	**100%**

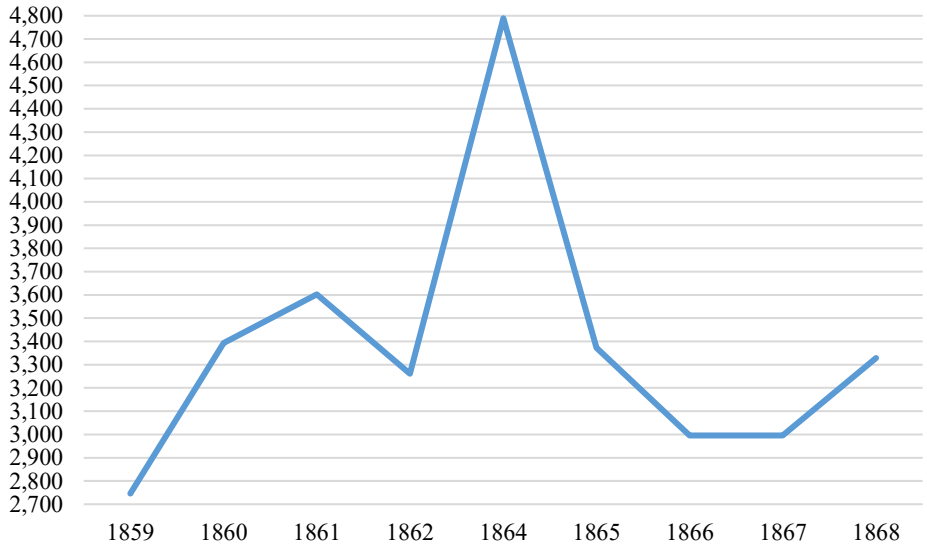
Табела 35: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[277]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**93,176**	**3,328**	**3.35%**
2	**Школе**	**1,493,234**	**53,330**	**53.66%**
	Велика школа	161,608	5,772	5.81%
	Гимназије	176,092	6,289	6.33%
	Полугимназије	139,920	4,997	5.03%
	Реална школа	34,158	1,220	1.23%
	Реална гимназијска училишта у Крушевцу, Алексинцу, Ужицу	43,008	1,536	1.55%
	Богословија	54,280	1,939	1.95%
	Виша женска школа	31,200	1,114	1.12%
	Основне школе	815,968	29,142	29.32%
	Научна средства	37,000	1,321	1.33%
3	**Култура**	**481,856**	**17,209**	**17.32%**
	Српско учено друштво	15,440	551	0.55%
	Библиотека и Музеј	30,040	1,073	1.08%
	Награда за књиге и новине	12,000	429	0.43%
	Државна штампарија	390,776	13,956	14.04%
	Помоћ Народном позоришту	33,600	1,200	1.21%
4	**Црква**	**351,002**	**12,536**	**12.61%**
	Духовенство	154,800	5,529	5.56%
	Конзисторије	175,802	6,279	6.32%
	Окружни протојерејии	20,400	729	0.73%
5	**Благодејанци**	**302,260**	**10,795**	**10.86%**

[277] ДАС, ДС, рм бр. 351, 1867, *Главни буџет расхода за 1868. годину*, бр. 219.

	На питомце страним државама	192,260	6,866	6.91%
	На питомце Велике школе	44,000	1,571	1.58%
	На издржавање богословских ученика	18,000	643	0.65%
	На питомце из суседних провинција Турског царства и Црне Горе	36,000	1,286	1.29%
	На издржавање учитеља разни општина у суседник областима Турског царства и Црне Горе	6,000	214	0.22%
	На издржавање и потпунину девојака у сиромашним земљама и у Београду спремајући се за учитељице	6,000	214	0.22%
6	**Остали трошкови**	**61,140**	**2,184**	**2.20%**
	Подвозни трошкови	10,000	357	0.36%
	Издавање лекова сиромашним ученицима	2,500	89	0.09%
	На огрев и канцеларијске трошкова	40,000	1,429	1.44%
	Помоћ свештеницима других вера	8,640	309	0.31%
	Укупни расходи:	**2,782,668**	**99,381**	**100%**

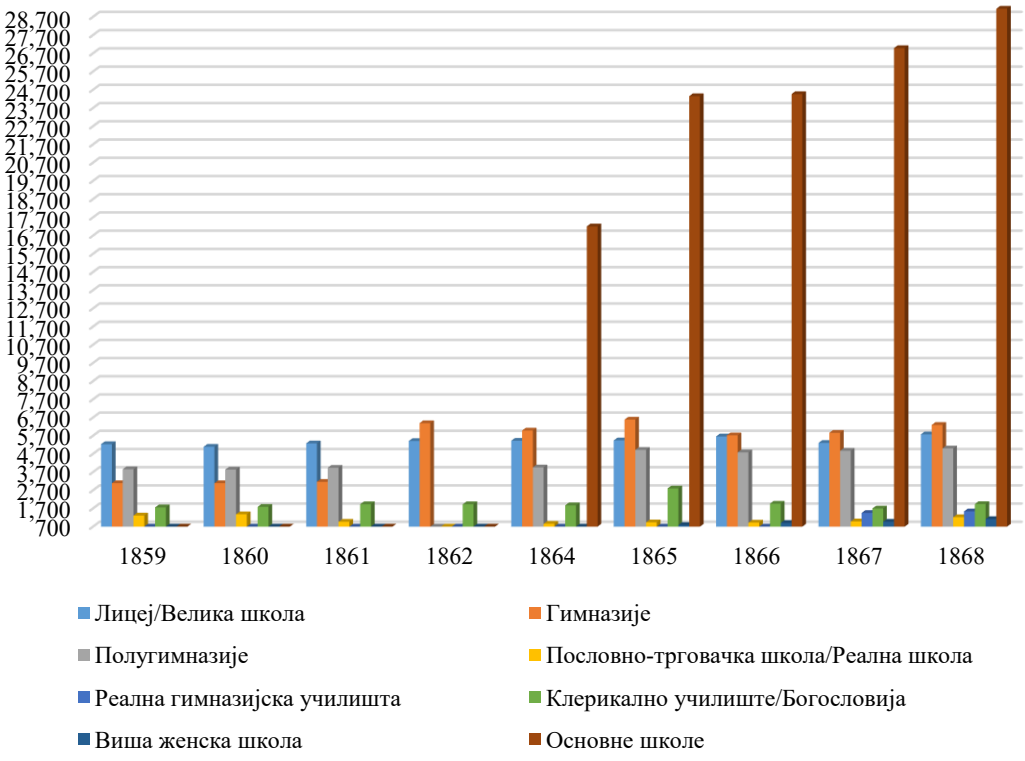
Графикон 13: ***Кретање буџета расхода Канцеларије Министарства просвете и црквених дела за 1859-1868 у цесарским дукатима***[278]

Буџет расхода Канцеларије Министарства просвете и црквених дела током посматраног периода бележио је осцилације. Те осцилације као и код канцеларије Министарства правде нису биле узроковане у променама плата персонала већ повећањем броја запослених или реорганизацијама одељења која су чинила Централно надлештво. Свој максимум ови расходи забележили су 1864. године када су били увећани за 74.40% у односу на почетну годину посматраног периода.

[278] Видети табеле бр. 27-35.

Графикон 14: ***Структура буџета расхода школа за 1859-1868 у цесарским дукатима***[279]

Током посматраног периода дошло је до реорганизације одређених школских установа, а нека су тек основане или су доживела обнову. У периоду 1859-1861 постојала је само једна гимназија, Београдска. Пословно-трговачка школа постала је реална школа 1866. године и трошкови планирани за њу су у просеку чинили удео од 4.36% у укупним расходима издвајаним за школе. Године 1865. основана су реална гимназијска училишта у Ужицу, Крушевцу, и Алексинцу и до краја периода имали су тенденцију раста које је било проузроковано отварањем нових одељења. Године 1864. основана је Виша женска школа чији су расходи имали тенденцију раста, да би у последњој години посматраног периода били увећани за 41.55% у односу на 1865. годину када су први пут планирани трошкови за њу. Клерикално училиште преображено је 1864. године у Богословију чије кретање трошкова је забележило осцилације и у просеку су чинили 8.11% укупних средстава издвајаних за школске установе. Године 1864. долази до поновног финансирања основних школа из државног буџета у чију вредност су спадали плате учитеља, учитељица као и њихово пензионисање и издавање пензија њиховим породицама. До 1864. године основне школе су финансиране из општински буџета. Средства издвајана за основне школе имали су тенденцију раста и чинили су у просеку 53.65% што је представљало највећи удео у финансирању школских установа.

[279] Исто.

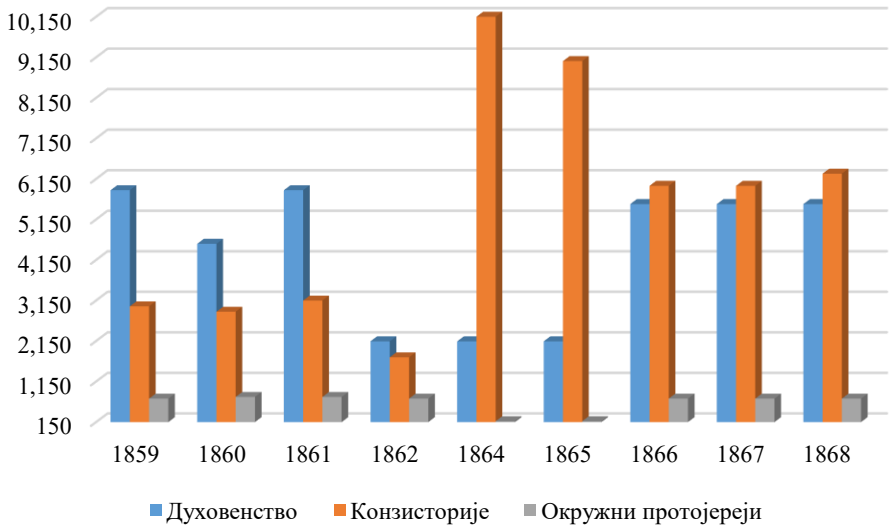
Графикон 15: ***Структура буџета културе за 1859-1868 у цесарским дукатима***[280]

У трошкове Друштва српске словесности[281] спадали су плата секреатра, помоћ Друштву, као и канцеларијски, трошкови за огрев и квартир и имали су константну вредност све до 1868. године када су издаци били увећани за 2.47 пута у односу на вредност коју су имали у претходним годинама посматраног периода. Планирани тошкови за библиотеке у Београду и Крагујевцу и Музеј у Београду имали су тенеденцију раста, и у последњој години посматраног периода када су забележили свој максимум били су увећани 53.07% у односу на просек претходних година. Средства издвајана за награде на књиге и новине била су највећа у првој години посматраног периода, да би затим имала тенденцију пада све до 1864. године када су усталила висину и чинили у просеку 2.79% укупних трошкова издвајаних на културу. Помоћ Народном позоришту, која се односила на народна позоришта, а не на Народно позориште у Београду које је основано 1868. године, планирана је у буџетима Министарства просвете и црквених дела од 1865. године и у просеку износила 7.48% укупних средстава планираних на културу. Највећи удео у трошковима за културу имали су расходи планирани за организацију Државне штампарије који су имали тенденцију раста и чинили су у просеку 83.44% укупних расхода намењених за културу.

[280] Исто.
[281] Друштво српске словесности преименовано је у Српско учено друштво 1864. године.

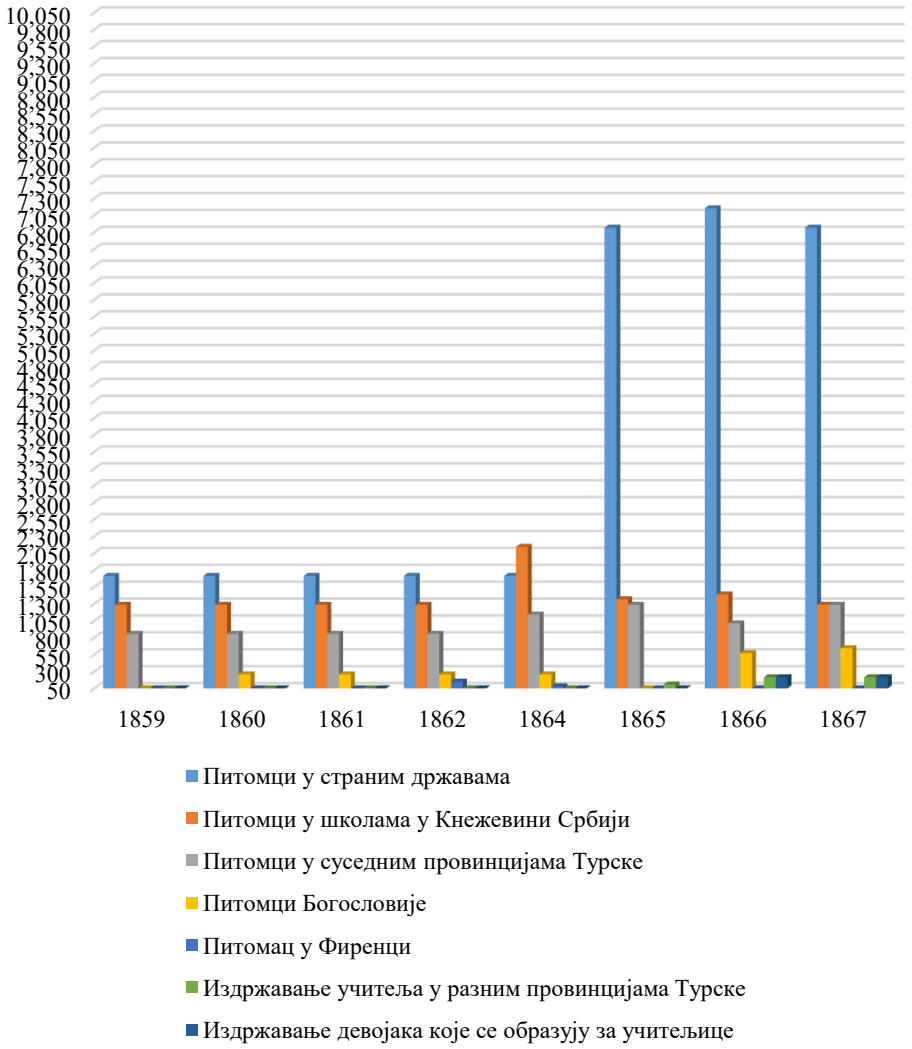
Графикон 16: ***Структура расхода Цркве за 1859-1868 у цесарским дукатима***[282]

Трошкови планирани на цркву чинили су духовенство, конзисторије, и окружни протојереји. У духовенство спадали су плата на митрополита и епископе. У 1862. години дошло је до наглог пада у висини ових расхода и то за 49.76% у односу на претходне године. Године 1864. дошло је до пораста расхода од 2.9 пута у односу на минимум из 1862. Конзисторије које су представљале духовне судове у тим годинама су пак доживеле нагли пораст, па се намеће закључак да су део расхода из духовенства рачунати у конзисторије. У преостале три године посматраног периода расходи на духовенство и конзисторије били су слични, с тим да је у просеку трошак на конзисторије био за 68.80% већи у односу на издатке трошене на митрополите и епископе. Најмањи удео чинили су издаци планирани на окружне протојереје који су, осим у годинама 1864. и 1865. када су били значајно смањени, чинили константу, у просеку 8.35% у укупним издацима трошеним на цркву. Разлог смањења броја окружних протојереја на свега 4 остаје на основу извора који су прегледани неразјашњен.

[282] Видети табеле бр. 27-35.

Графикон 17: ***Структура расхода Благодејанаца за 1859-1868 у цесарским дукатима***[283]

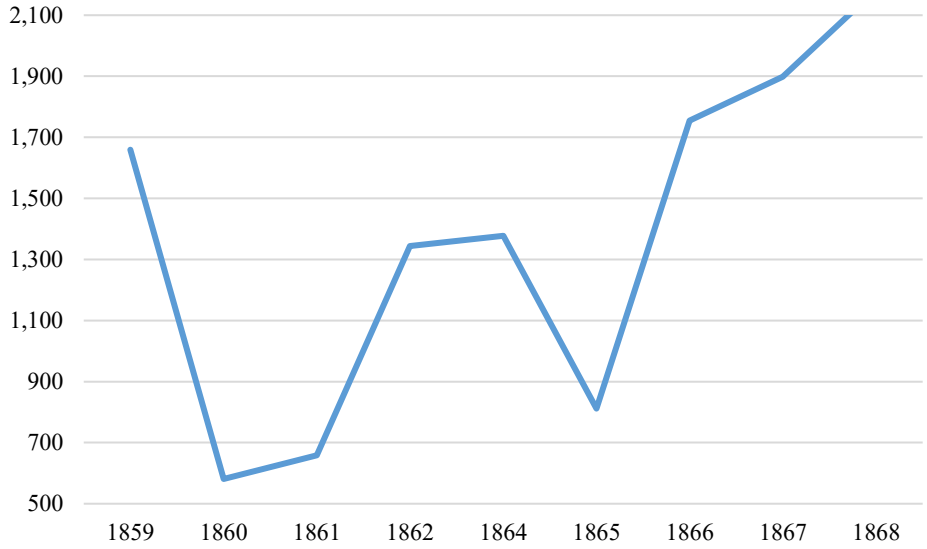

Током посматраног периода поред издржавања благодејанаца у страним државама, одвајана су финансијска средства за помоћ ученицама домаћих школских установа. Такође, одвајана је помоћ и за учитеље из суседних провинција Турског царства, као и из Црне Горе. Вршено је финансирање и девојака које се спремају за учитељице. Поред наведеног, планирани су трошкови и за богословске ученике који су похађали Клерикално училиште односно Богословију. Трошкове за питомце у страним државама имали су тенденцију раста. До 1865. издвајана су средства за питомце који похађају правосудне и просветне испите, да би од те године средства била опредељена за све питомце који су до тада били финансирани из буџета других министарстава. Тај скок износио је 300.58% у односу на претходне године и задржали су константу до краја посматраног периода. Издаци на питомце у Кнежевини Србији имали су осцилације у својим кретањима, а у просеку су чинили 24.53% издвајаних за благодејанце. Значајна средства издавјана су на питомце у суседним провинцијама Турског царства као и на

[283] Исто.

учитеље који су вршили своју дужност у овим деловима Турске и у просеку тај удео чинио је 17.73% у укупним трошковима планираним у буџету расхода питомаца. Финансирање богословских ученика које је имало тенденцију раста чинило је у просеку 5.83% у издацима на питомце. Најмањи удео имали су трошкови издвајани на образовање учитељица у Београду, свега 2.01% укупних трошкова планираних на питомце.

Графикон 18: ***Кретање разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1859-1868 у цесарским дукатима***[284]

Трошкови планирани на разне издатке бележили су осцилације током посматраног периода. У њих су спадали издаци на подвозне и путне трошкове, канцеларијске издатке и огрев, помоћ учитељима разних места у Турској. Планирање трошкова на канцеларијске издатке и огрев у оквиру разних трошкова Министарства просвете и црквених дела почело је у буџету расхода Кнежевине Србије за 1866. годину које је до тада вођено у склопу трошкова сваког надлештва. Значајна ставка била је помоћ црквама других вероисповести које је у буџету Министарства просвете и црквених дела почело да се планира од 1862. године и на то су издавајани издаци у просеку 22.31% укупних разних трошкова овог министарства. Треба напоменути да је у 1859. године планирана помоћ за изградњу Аугсбуршке цркве и помоћ њеном пастору док власти не утврде да ли је та помоћ потребна, и већ за наредну годину престало је планирање трошкова за њега. Међутим, како је већ наведено, од 1862. године започето је континуирано помагање свештениха туђих вероисповести.[285] Укупни издаци издавјани на разне потребе чинили су у просеку 2.02% укупних трошкова планираних у буџету расхода Министарства просвете и црквених дела.

[284] Исто.
[285] Мисли се на вероисповести које нису православне.

Министарство иностраних дела.

Табела 36: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[286]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**357,124**	**12,754**	**63.21%**
	Кнежев представник и министар иностраних дела	42,000	1,500	7.43%
	Два начелника	26,280	939	4.65%
	Два секретара	15,240	544	2.70%
	Два столоначелника	14,160	506	2.51%
	Архивар	5,400	193	0.96%
	Двојица протоколиста	10,800	386	1.91%
	Регистратор	4,800	171	0.85%
	Експедитор	4,200	150	0.74%
	Двојица канцелиста	6,000	214	1.06%
	На практиканте	6,336	226	1.12%
	Ћатип турског језика	11,400	407	2.02%
	Помоћник ћатипа	6,540	234	1.16%
	Драгоман	6,540	234	1.16%
	Татарин прве класе	6,540	234	1.16%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.96%
	Двојица татарина	8,400	300	1.49%
	Пандур	1,584	57	0.28%
	Двојица пандура	2,880	103	0.51%
	Двојица одаџија	2,304	82	0.41%
	Филип Христић, изванредни чиновник Кнежеве канцеларије	11,400	407	2.02%
	Канцеларијски трошкови	12,000	429	2.12%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.81%
	Татарски трошкови када по Србији путују	1,800	64	0.32%

[286] ДАС, ДС, рм бр. 251, 1858, *Главни буџет расхода за 1859. годину*, бр. 638.

	На слање новца у Цариград и Беч	2,400	86	0.42%
	Кнезу за извесне трошкове	100,000	3,571	17.70%
	На питомце који уче стране језике	12,000	429	2.12%
	На подвозне трошкове званичника Кнежеве канцеларије када у кнежевој свити путују	1,800	64	0.32%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	2.12%
	Кирија за две куће Кнежеве канцеларије	6,720	240	1.19%
2	**Агенција у Цариграду**	**127,860**	**4,566**	**22.63%**
	Капућехаја	46,800	1,671	8.28%
	Тројица конакџија	6,600	236	1.17%
	На осморицу служитеља	9,000	321	1.59%
	Секретар Агенције	13,020	465	2.30%
	Драгоман	11,940	426	2.11%
	Ћатип турског језика	8,700	311	1.54%
	На непредвидиве трошкове, канцеларијске, и татарске трошкове	24,000	857	4.25%
	Капетан пристаништа	5,400	193	0.96%
	На слање телеграфских депеша	2,400	86	0.42%
3	**Агенција у Влашкој и Молдавији**	**40,020**	**1,429**	**7.08%**
	Агент	10,680	381	1.89%
	Секретар	6,900	246	1.22%
	Канцелиста	5,600	200	0.99%
	Двојица каплара	3,920	140	0.69%
	Правобранилац	8,160	291	1.44%
	На канцеларијске трошкове	3,080	110	0.55%
	На слање телеграфских депеша	1,680	60	0.30%
4	**Дунавска комисија**	**39,980**	**1,428**	**7.08%**
	Дунавски комесар	37,580	1,342	6.65%
	На слање депеша	2,400	86	0.42%
	Укупни расходи:	**564,984**	**19,921**	**100%**

Табела 37: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[287]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**351,124**	**12,540**	**62.73%**
	Кнежев представник и министар иностраних дела	36,000	1,286	6.24%
	Два начелника	26,280	939	4.71%
	Два секретара	15,240	544	2.73%
	Два столоначелника	14,160	506	2.54%
	Архивар	5,400	193	0.97%
	Двојица протоколиста	10,800	386	1.94%
	Регистратор	4,800	171	0.86%
	Експедитор	4,200	150	0.75%
	Двојица канцелиста	6,000	214	1.08%
	На практиканте	6,336	226	1.14%
	Ћатип турског језика	11,400	407	2.04%
	Помоћник ћатипа	6,540	234	1.17%
	Драгоман	6,540	234	1.17%
	Татарин прве класе	6,540	234	1.17%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.97%
	Двојица татарина	8,400	300	1.51%
	Пандур	1,584	57	0.28%
	Двојица пандура	2,880	103	0.52%
	Двојица одаџија	2,304	82	0.41%
	Филип Христић, изванредни чиновниик Кнежеве канцеларије	11,400	407	2.04%
	Канцеларијски трошкови	12,000	429	2.15%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.83%
	Татарски трошкови када по Србији путују	1,800	64	0.32%
	На слање новца у Цраиград и Беч	2,400	86	0.43%
	Кнезу на извесне трошкове	100,000	3,571	17.93%
	На питомце који уче стране језике	12,000	429	2.15%

[287] ДАС, ДС, рм бр. 266, 1859, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808.

	На подвозне трошкове званичника Кнежеве канцеларије када у кнежевој свити путују	1,800	64	0.32%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	2.15%
	Кирија за две куће кнежеве канцеларије	6,720	240	1.20%
2	**Агенција у Цариграду**	**127,860**	**4,566**	**22.92%**
	Капућехаја	46,800	1,671	8.39%
	Тројица конакџија	6,600	236	1.18%
	На осморицу служитеља	9,000	321	1.61%
	Секретар Агенције	13,020	465	2.33%
	Драгоман	11,940	426	2.14%
	Ћатип турског језика	8,700	311	1.56%
	На непредвидиве, канцеларијске и татарске трошкове	24,000	857	4.30%
	Капетан пристаништа	5,400	193	0.97%
	На слање телеграфских депеша	2,400	86	0.43%
3	**Агенција у Влашкој и Молдавији**	**40,020**	**1,429**	**7.17%**
	Агент	10,680	381	1.91%
	Секретар Агенције	6,900	246	1.24%
	Канцелиста	5,600	200	1.00%
	Двојица каплара	3,920	140	0.70%
	Правобранилац	8,160	291	1.46%
	На трошкове канцеларијске	3,080	110	0.55%
	На слање депеша	1,680	60	0.30%
4	**Дунавска комисија**	39,980	1,428	**7.17%**
	Дунавски комесар	37,580	1,342	6.74%
	На слање депеша	2,400	86	0.43%
	Укупни расходи:	**558,984**	**19,964**	**100%**

Табела 38: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[288]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**355,624**	**12,701**	**60.68%**

[288] ДАС, ДС, рм бр. 365, 1860, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

	Кнежев представник и министар иностраних дела	42,000	1,500	7.17%
	Два начелника	28,800	1,029	4.91%
	Два секретара	15,600	557	2.66%
	Столоначелника	7,200	257	1.23%
	Архивар	6,000	214	1.02%
	Двојица протоколиста	10,800	386	1.84%
	Регистратор	4,800	171	0.82%
	Експедитор	4,200	150	0.72%
	Двојица канцелиста	6,000	214	1.02%
	Изванредни чиновник Кнежеве канцеларије	12,000	429	2.05%
	Два секретара Кнежевог кабинета	6,000	214	1.02%
	Ћатип турског језика	12,000	429	2.05%
	Помоћник ћатипа	7,800	279	1.33%
	Татарин прве класе	6,600	236	1.13%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.92%
	Двојица татарина	8,400	300	1.43%
	На практиканте	6,336	226	1.08%
	Пандур	1,584	57	0.27%
	Двојица пандура	2,880	103	0.49%
	Двојица одаџија	2,304	82	0.39%
	Канцеларијски трошкови	12,000	429	2.05%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.74%
	Татарски трошкови када по Србији путују	1,800	64	0.31%
	На слање новца у Цраиград и Беч	2,400	86	0.41%
	Кнезу на извесне трошкове	100,000	3,571	17.06%
	На питомце који уче стране језике	12,000	429	2.05%
	На подвозне трошкове званичника Кнежеве канцеларије када у кнежевој свити путују	1,800	64	0.31%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	2.05%
	Кирија за две куће Кнежеве канцеларије	6,720	240	1.15%
2	**Агенција у Цариграду**	**136,800**	**4,886**	**23.34%**
	Капућехаја	54,000	1,929	9.21%
	Тројица конакџија	13,800	493	2.35%
	На осморицу служитеља	12,600	450	2.15%
	Секретар Агенције	9,000	321	1.54%
	Драгоман	5,400	321	0.92%

	Ћатип турског језика	6,600	236	1.13%
	На непредвидиве, канцеларијске и татарске трошкове	24,000	857	1.54%
	Капетан пристаништа	9,000	193	4.09%
	На слање телеграфских депеша	2,400	86	0.41%
3	**Агенција у Влашкој и Молдавији**	**46,480**	**1,660**	**7.93%**
	Агент	16,800	600	2.87%
	Секретар Агенције	7,000	250	1.19%
	Канцелиста	5,600	200	0.96%
	Двојица каплара	8,400	300	1.43%
	Правобранилац	3,920	140	0.67%
	На трошкове канцеларијске	3,080	110	0.53%
	На слање депеша	1,680	60	0,29%
4	**Дунавска комисија**	**47,200**	**1,686**	8.05%
	Дунавски комесар	44,800	1,600	7.64%
	На слање депеша	2,400	86	0.41%
	Укупни расходи:	**586,104**	**20,932**	**100%**

Табела 39: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[289]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**191,304**	**6,832**	**35.83**
2	**Разни трошкови**	**112,200**	**4,007**	**21.01%**
	Канцеларијски трошкови	12,000	429	2.25%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.91%
	Татарски трошкови када по Србији путују	1,800	64	0.34%
	На слање новца у Цраиград и Беч	2,400	86	0.45%
	На питомце који уче стране језике	12,000	429	2.25%
	На подвозне трошкове званичника Кнежеве канцеларије када у кнежевој свити путују	1,800	64	0.34%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	2.25%

[289] ДАС, МФ-К, *Сравнителнк расхода Главне државне благајне за 1862. годину.*

	Достојније заступање државних интереса	60,000	2,143	11.24%
2	**Агенција у Цариграду**	**136,800**	**4,886**	**25.62%**
	Плата перонала	110,400	3,943	20.67%
	На трошкове канцеларијске, ванредне и татарске	24,000	857	4.49%
	На слање депеша	2,400	86	0.45%
3	**Агенција у Влашкој и Молдавији**	**46,480**	**1,660**	**8.70%**
	Плата перонала	41,720	1,490	7.81%
	На трошкове канцеларијске	3,080	110	0.58%
	Кирија куће	1,680	60	0.31%
4	**Дунавска комисија**	**47,200**	**1,686**	**8.84%**
	Дунавски комесар	44,800	1,600	8.39%
	На слање депеша	2,400	86	0.45%
	Укупни расходи:	**533,984**	**19,071**	**100%**

Табела 40: ***Буџет расхода Министарства иностранмих дела за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[290]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**425,708**	**15,204**	**64.65%**
	Представник Министарског савета и министар иностраних дела	36,000	1,286	5.47%
	Начелник	14,400	514	2.19%
	Секретар за страну кореспоинденцију	9,600	343	1.46%
	Секретар	7,800	279	1.18%
	Столоначелника	6,600	236	1.00%
	Архивар	5,400	192	0.82%
	Протоколиста	4,800	171	0.73%
	Регистратор	4,800	171	0.73%
	Експедитор	4,200	150	0.64%
	Двојица канцелиста	6,000	214	0.91%
	Ћатип турског језика	12,000	429	1.82%
	Помоћник ћатипа	7,800	279	1.18%
	Татарин прве класе	6,600	236	1.00%

[290]ДАС, ДС, рм бр. 329, 1863, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

	Татарин друге класе	5,400	193	0.82%
	Татарин треће класе	4,800	171	0.73%
	На практиканте	4,700	168	0.71%
	Служитељи	6,768	242	1.03%
	Канцеларијски трошкови	12,000	429	1.82%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.55%
	На слање новца у Цраиград; Букурешти, и Беч	2,400	86	0.36%
	На питомце који уче стране језике	13,440	480	2.04%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.82%
	На изванредне трошкове	200,000	7,143	30.37%
	На слање лица у разне мисије	28,000	1,000	4.25%
2	**Агенција у Цариграду**	**152,400**	**5,443**	**23.14%**
	Капућехаја	54,000	1,929	8.20%
	Секретар и директор канцеларије	13,800	493	2.10%
	Драгоман	12,600	450	1.91%
	Ћатип турског језика	9,000	321	1.37%
	Капетан пристаништа	5,400	193	0.82%
	Додатак капућехаји на служитеља	15,600	557	2.37%
	На непредвидиве трошкове татарске и канцеларијске	24,000	857	3.64%
	На слање телеграфских депеша	3,600	129	0.55%
	Кирија куће Агенције	14,400	514	2.19%
3	**Агенција у Влашкој и Молдавији**	**80,400**	**2,871**	**12.21%**
	Агент	56,000	2,000	8.50%
	Секретар Агенције	9,400	336	1.43%
	Канцелиста	5,600	200	0.85%
	Двојица каплара	3,920	140	0.60%
	На трошкове канцеларијске	3,080	110	0.47%
	На слање депеша	2,400	86	0.36%
	Укупни расходи:	**658,508**	**23,518**	**100%**

Табела 41: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[291]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**713,320**	**25,476**	**75.87%**
	Представник Министарског савета и министар иностраних дела	36,000	1,286	3.78%
	Начелник	14,400	514	1.51%
	Секретар за страну кореспоинденцију	12,000	429	1.26%
	Секретар	7,800	279	0.82%
	Столоначелника	6,600	236	0.69%
	Архивар и рачуноводитеља	5,400	193	0.57%
	Протоколиста	4,800	171	0.50%
	Регистратор	4,800	171	0.50%
	Експедитор	4,200	150	0.44%
	Двојица канцелиста	6,000	214	0.63%
	Ћатип турског језика	12,000	429	1.26%
	Помоћник ћатипа	8,400	300	0.88%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.69%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.57%
	Татарин треће класе	4,800	171	0.50%
	На практиканте	4,752	168	0.50%
	Служитељ	6,768	242	0.71%
	Канцеларијски трошкови	12,000	429	1.26%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.07%
	На слање новца у Цраиград; Букурешти, и Беч	2,400	86	0.25%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.26%
	На изванредне трошкове и достојније заступање државних интереса	498,000	17,786	52.27%
	На слање лица у разне мисиј	28,000	1,000	2.94%
2	**Агенција у Цариграду**	**155,675**	**5,560**	**16.34%**

[291] ДАС, ДС, рм бр. 318, 1864, *Главни буџет расхода за 1865*. бр. 216.

	Заступник	54,000	1,929	5.67%
	Секретар и директор канцеларије	15,800	564	1.66%
	Драгоман	12,600	450	1.32%
	Ћатип турског језика	9,000	321	0.94%
	Капетан пристаништа	5,400	193	0.57%
	Додатак капућехаји на служитеља	15,600	557	1.64%
	На непредвидиве трошкове татарске и канцеларијске	24,000	857	2.52%
	На слање телеграфских депеша	3,600	129	0.38%
	Кирија куће Агенције	15,675	560	1.65%
3	**Агенција у Руминији**	**83,700**	**2,989**	**8.79%**
	Заступник	56,000	2,000	5.88%
	Секретар Агенције	9,400	336	0.99%
	Канцелиста	5,600	200	0.59%
	Двојица каплара	3,920	140	0.41%
	На трошкове канцеларијске	3,080	110	0.32%
	Чиновник без опредељења са половином плате	3,300	118	0.35%
	На слање депеша	2,400	86	0.25%
	Укупни расходи:	**952,695**	**34,025**	**100%**

Табела 42: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[292]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**703,840**	**25,137**	**74.82%**
	Председник министарског савета и министар иностраних дела	36,000	1,286	3.83%
	Начелник	14,400	514	1.53%
	Секретар за страну коренсподенцију	12,000	429	1.28%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.28%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.83%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.70%

[292] ДАС, ДС, рм бр. 366, 1865, *Главни буџет расхода за 1866. годину*, бр. 195.

	Архивар и рачуноводитељ	5,400	193	0.57%
	Протоколиста и регистратор	4,800	171	0.51%
	Експедитор	4,200	150	0.45%
	Двојица канцелиста	5,520	197	0.59%
	Писар за турски језик	4,200	150	0.45%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.70%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.57%
	Татарин треће класе	4,800	171	0.51%
	На практиканте	4,752	170	0.51%
	На служитеље канцеларијске	6,768	242	0.72%
	На канцеларијске трошкове	12,000	429	1.28%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.08%
	На слање новца у Цраиград, Букурешт и друга места	2,400	86	0.26%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.28%
	на изванредне трошкове и достојније заступање државних интереса	498,000	17,786	52.94%
	На слање лица у разне мисије	28,000	1,000	2.98%
2	**Агенција у Цариграду**	**156,500**	**5,589**	**16.64%**
	Заступник	54,000	1,929	5.74%
	Секретар и директор канцеларије	15,800	564	1.68%
	Драгоман	12,600	450	1.34%
	Ћатип турског језика	9,000	321	0.96%
	Капетан пристаништа	5,400	193	0.57%
	Додатак заступнику на служитеља	15,600	557	1.66%
	На непредвидиве, канцеларијске и татарске трошкове	24,000	857	2.55%
	На слање телеграфских депеша	3,600	129	0.38%
	На кирију Агенције у Цариграду	16,500	589	1.75%
3	**Агенција у Румунији**	**80,400**	**2,871**	**8.55%**
	Заступник	56,000	2,000	5.95%
	Секретар	9,400	336	1.00%
	Канцелиста	5,600	200	0.60%
	Двојица каплара	3,920	140	0.42%
	На слање телеграфских депеша	2,400	86	0.26%
	На канцеларијске трошкове	3,080	110	0.33%
	Укупни расходи:	**940,740**	**33,598**	**100%**

Табела 43: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процнтима***[293]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**703,840**	**25,137**	**74.82%**
	Председник министарског савета и министар иностраних дела	36,000	1,286	3.83%
	Начелник	14,400	514	1.53%
	Секретар за страну коренсподенцију	12,000	429	1.28%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.28%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.83%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.70%
	Архивар и рачуноводитељ	5,400	193	0.57%
	Протоколиста и регистратор	4,800	171	0.51%
	Експедитор	4,200	150	0.45%
	Двојица канцелиста	5,520	197	0.59%
	Писар за турски језик	4,200	150	0.45%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.70%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.57%
	Татарин треће класе	4,800	171	0.51%
	На практиканте	4,752	170	0.51%
	На служитеље канцеларијске	6,768	242	0.72%
	На канцеларијске трошкове	12,000	429	1.28%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.08%
	На слање новца у Цраиград, Букурешт и друга места	2,400	86	0.26%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.28%
	на изванредне трошкове и достојније заступање државних интереса	498,000	17,786	52.94%
	На слање лица у разне мисије	28,000	1,000	2.98%
2	**Агенција у Цариграду**	**156,500**	**5,589**	**16.64%**
	Заступник	54,000	1,929	5.74%
	Секретар и директор канцеларије	15,800	564	1.68%
	Драгоман	12,600	450	1.34%
	Ћатип турског језика	9,000	321	0.96%

[293] ДАС, ДС, рм бр. 344, 1866, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.

	Капетан пристаништа	5,400	193	0.57%
	Додатак заступнику на служитеља	15,600	557	1.66%
	На непредвидиве, канцеларијске и татарске трошкове	24,000	857	2.55%
	На слање телеграфских депеша	3,600	129	0.38%
	На кирију Агенције у Цариграду	16,500	589	1.75%
3	**Агенција у Румунији**	**80,400**	**2,871**	**8.55%**
	Заступник	56,000	2,000	5.95%
	Секретар	9,400	336	1.00%
	Канцелиста	5,600	200	0.60%
	Двојица каплара	3,920	140	0.42%
	На слање телеграфских депеша	2,400	86	0.26%
	На канцеларијске трошкове	3,080	110	0.33%
	Укупни расходи:	**940,740**	**33,598**	**100%**

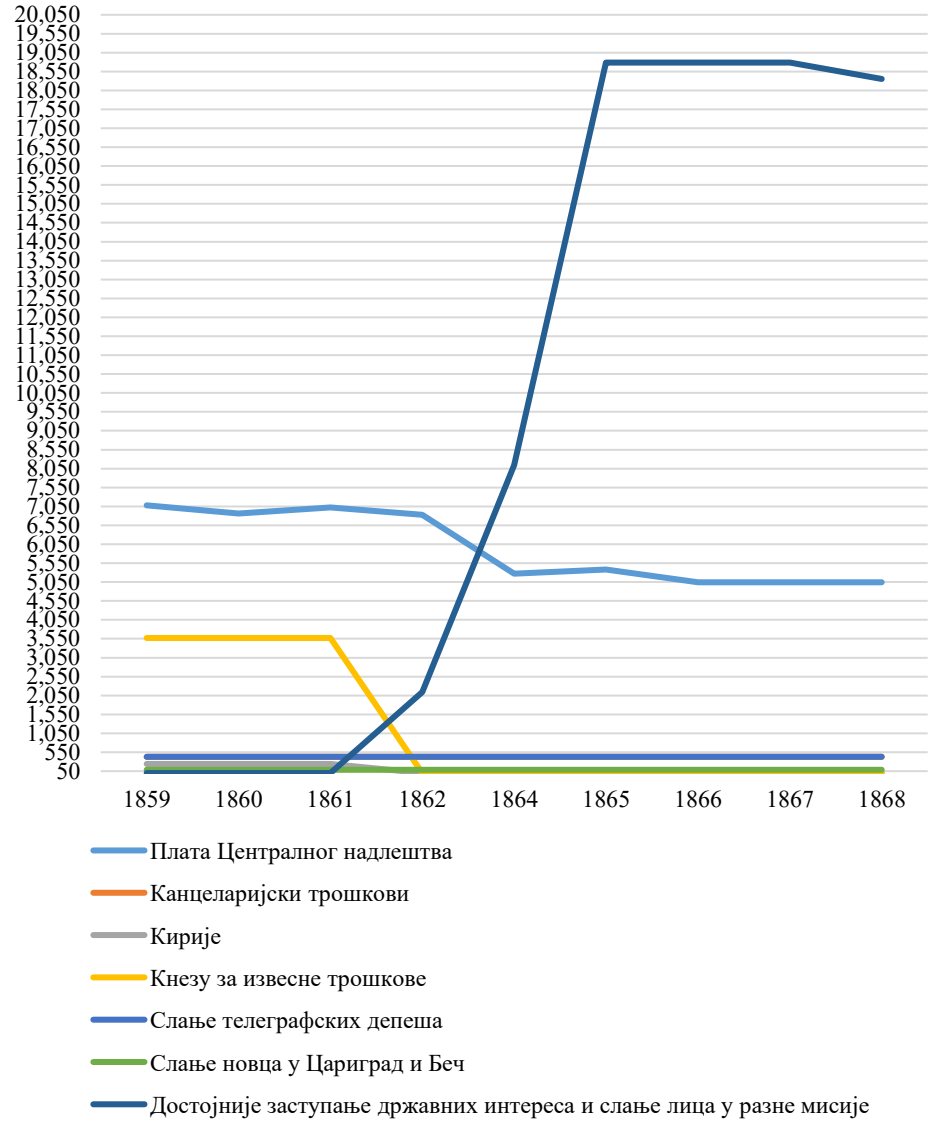
Табела 44: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[294]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**691,840**	**24,709**	**74.49%**
	Председник министарског савета и министар иностраних дела	36,000	1,286	3.88%
	Начелник	14,400	514	1.55%
	Секретар за страну коресподенцију	12,000	429	1.29%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.29%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.84%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.71%
	Архивар и рачуноводитель	5,400	193	0.58%
	Протоколиста и регистратор	4,800	171	0.52%
	Експедитор	4,200	150	0.45%
	Двојица канцелиста	5,520	197	0.59%
	Писар за турски језик	4,200	150	0.45%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.71%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.58%

[294] ДАС, ДС, рм бр. 351. 1867, *Главни буџет расхода за 1868. годину*, бр. 219.

	Татарин треће класе	4,800	171	0.52%
	На практиканте	4,752	170	0.51%
	На служитеље канцеларијске	6,768	242	0.73%
	На канцеларијске трошкове	12,000	429	1.29%
	Татарски трошкови учињени изван границе	10,200	364	1.08%
	На слање новца у Цраиград, Букурешт и друга места	2,400	86	0.26%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.29%
	на изванредне трошкове и достојније заступање државних интереса	486,000	17,357	52.33%
	На слање лица у разне мисије	28,000	1,000	3.01%
2	**Агенција у Цариграду**	**156,500**	**5,589**	**16.85%**
	Заступник	54,000	1,929	5.81%
	Секретар и директор канцеларије	15,800	564	1.70%
	Драгоман	12,600	450	1.36%
	Ћатип турског језика	9,000	321	0.97%
	Капетан пристаништа	5,400	193	0.58%
	Додатак заступнику на служитеља	15,600	557	1.68%
	На непредвидиве, канцеларијске и татарске трошкове	24,000	857	2.58%
	На слање телеграфских депеша	3,600	129	0.39%
	На кирију Агенције у Цариграду	16,500	589	1.78%
3	**Агенција у Румунији**	**80,400**	**2,871**	**8.66%**
	Заступник	56,000	2,000	6.03%
	Секретар	9,400	336	1.01%
	Канцелиста	5,600	200	0.60%
	Двојица каплара	3,920	140	0.42%
	На слање телеграфских депеша	2,400	86	0.26%
	На канцеларијске трошкове	3,080	110	0.33%
	Укупни расходи:	**928,740**	**33169**	**100%**

Графикон 19: ***Кретање структур Централног надлештва Министарства иностраних дела за 1859-1868 у цесарским дукатима***[295]

У буџет расхода Централног надлештва Министарства иностраних дела спадали су плата персонала, канцеларијски трошкови, слање телеграфских депеша, слање новца у Цариград и Беч, као и издаци кнезу на извесне трошкове који су 1862. године прерасли у достојније заступање државних интереса и слање лица у разне мисије. Слање телеграфских депеша, слање новца у Цариград и Беч, и канцеларијски трошкови чинили су константу у буџету расхода Централног надлештва МИД-а и у просеку заузимали 2.80%, 0.56%, и 2.80%, респективно. Издаци на кирије појављивали су се у периоду 1859-1861, да би већ у 1862. изостало њихово планирање јер је дошло до изградње простора за смештај овог надлештва. Ставка на достојније заступање државних инетреса и извесне трошкове кнезу којој је придодато слање лица у разне мисије 1864. године, имало је тенденцију раста у овом периоду. Ти трошкови су представљали Диспозициони фонд. Из

[295] Видети табеле бр. 36-44.

њега су исплаћиване плате лицима која су трајно или повремено радила на поверљивим пословима националне политике у Београду (Тома Ковачевић, Матија Бан, Антоније орешковић, Атанасије Николић); они нису формално били чиновници Министарства иностранинх дела, агентима на терену, месечна издржавања значајним пребрезима из Турске у Србији, субвенције уредницима новина и хонорари новинарима (домачић и страним), мање или веће једнокартне помоћи разним особама, и др.[296] Максимум је забележен 1865. године када су ови издаци порасли за 2.3 пута у односу на претходну годину и до краја посматраног периода чинили су константу, осим у последњој години разматраног раздобља када је дошло до незнатног пада у износу од 2.28% у односу на 1867. годину. Ови трошкови чинили су највећи удео у укупним издацима на Централно надлештво МИД-а-63.36%.

Током посматраног периода постојала су два представништва Кнежевине Србије у иностранству- Агенција у Цариграду и Агенција у Влашкој и Молдавији односно у Румунији од 1865. Кретање њихових расхода у посматраном периоду представљени су на графиконима 20 и 21.

Графикон 20: ***Кретање расхода Агенције у Цариграду за 1859-1868 у цесарским дукатима***[297]

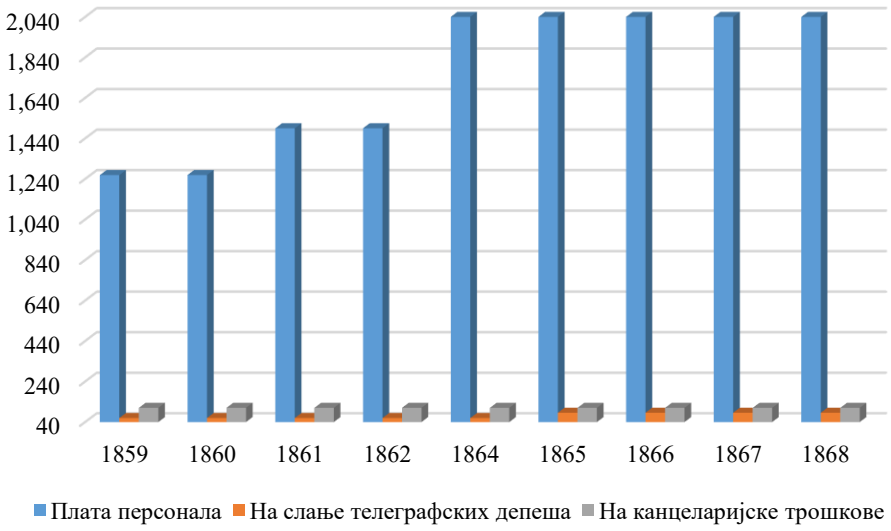

Трошкови планирани на плату персонала масксимум су забележили 1865. године и та вредност остала је до краја периода константна и била већа за 10.79% у односу на вредност из 1859-1860, и 1.80% у односу на вредност из 1862-1864. До таквих промена дошло је услед повећања плате капућехаји, а у другом периоду због повећања плате секретару и директору канцеларије Агенције у Цариграду. Издаци на слање телеграфских депеша повећали су се 1864.

[296] М. Јагодић, *Обавештајни рад и припрема устанка против Турске (1847-1860),* „Илија Гарашанин (1812-1874). Великан српске земље“, Аранђеловац 2024, 388-389.
[297] Исто.

године за половину у односу на претходни период и до краја разматраног раздобља задржали су исту вредност. Издаци планирани на непредвидиве, канцеларијске, и татарске трошкове имали су исту вредност током читавог посматраног периода, и у просеку чинили 16.64% укупног буџета српског представништва у престоници Турског царства. Кирија за кућу где је била смештена агенција планирана је у буџету МИД-а од 1864. године, а до увећања цене изнајмљивања дошло је у два наврата- 1865. увећање је износило 8.95% у односу на 1864, и 5.18% у односу на 1865. Капућехаја у Цариграду, Јован Ристић брзо је након свог постављења на то место приметио техничке проблеме са којим се суочавала српска дипломатија у Цариграду. Кућа коју је купио кнез Милош Обреновић 1823. годин у делу града који се зове Џибалија није испуњавала основне услове које је изискивала активна дипломатија. Кућа у којој је била смештена агенција подразумевала је константне поправке што је доводило до великих трошкова. Зато је Ристић од почетка своје службе покушавао да утиче на свог надређеног Илију Гарашаина да се за српско посланство изнајми адекватна резиденција у цариградском насељу Пера. До изнајмљивања куће с обзиром на скромна средства са којима је српска држава располагала дошло је тек крајем 1863. године. Исте године је агенција преименована у Књажеско-српско заступништво, а капућехаја је постао заступник.[298]

Графикон 21: ***Кретање буџета расхода Агенције у Влашкој и Молдавији/Румунији за 1859-1868 у цесарским дукатима***[299]

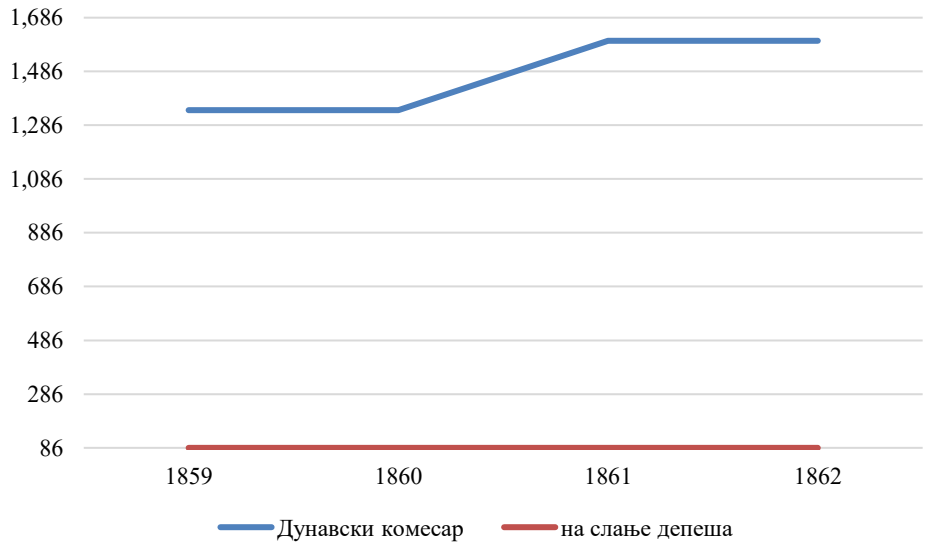

Трошкови плате персонала агенције у Влашкој и Молдавији, односно Румунији имали су тенденцију раста и у просеку су чинили 91.97% укупних издатака Агенције у Влашкој и Молдавији/Румунији. Нагли скок издатака на плате персонала забележен је 1864. године услед тога што је дотадашњи агент подигнут у ранг заступника што је довело и до раста вредности његове плате, за 79.60% у односу на ону када је имао звање агента. Трошкови на канцеларијске и татрске трошкове чинили су константу у току посматраном периоду и чинили су 5.30% укупних

[298] Данијел Радовић, *Јован Ристић (1829-1899): биографија српског државника*, Београд 2023.
[299] Видети табеле број 36-44.

расхода планираних за ово представништво Кнежевине Србије. Издаци на слање телеграфских депеша у 1865. години порасли су за 43.33% у односу на претходне године, да би до краја периода задржали константу у својим кретањима и чинили 2.96% укупних трошкова Агенције у Румунији.

Графикон 22: ***Кретање буџета расхода Дунавске комисије за 1859-1862 у цесарским дукатима***[300]

Треба истаћи да су у прве четири године посматраног периода трошкови планирани на Дунавку комисију спадали у буџете расхода МИД-а. Они су прве две године имали исту вредност, затим је 1861. године дошло до повећања плате дунавског комесара за 19.23% што се одразило на висину трошкова и саме Комисије. У последњој години постојања ове комисије плата дунавског комесара имала је исту вредност као и претходне 1861. године и заузимала је 94.90% укупних трошкова Дунавске комисије. Константу у кретању чинили су издаци на слање телеграфских депеша који су заузимали у просеку 5.56% трошкова планираних на Дунавску комисију.

Министарство унутрашњих дела

Табела 45: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[301]

	ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[300] Исто.
[301] ДАС, ДС, рм бр. 251, 1858, *Главни буџет расхода за 1859. годину*, бр. 638.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**330,340**	**11,895**	**3.24%**
	Министар	36,000	1,286	0.35%
	Помоћник министра	18,000	643	0.18%
	Одељење полицајно	53,836	1,994	0.54%
	Одељење санитета	35,012	1,250	0.34%
	Одељење економно	18,600	664	0.18%
	Одељење грађевина	91,300	3,261	0.89%
	Одељење поштанско-телеграфско	32,400	1,157	0.32%
	Општа канцеларија	45,192	1,640	0.45%
2	**Заведеније економно**	**23,880**	**853**	**0.23%**
3	**На издржавање робијаша у Топчидеру**	**265,296**	**9,475**	**2.58%**
4	**Окружна начелста и срезови**	**2,438,086**	**87,075**	**23.71%**
5	**Поште**	**809,280**	**28,903**	**7.87%**
6	**Телеграфи**	**199,432**	**7,123**	**1.94%**
7	**Разна постројења**	**996,000**	**35,571**	**9.69%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**238,704**	**8,525**	**2.32%**
9	**Државна ергела**	**128,252**	**4,580**	**1.25%**
10	**Здравство**	**43,508**	**1,554**	**0.42%**
	Одељење санитетско	10,412	372	0.10%
	Државна апотека	33,096	1,182	0.32%
11	**Одељење војно и економно при Министарству унутрашњих дела**	**284,464**	**10,159**	**2.77%**
12	**Артиљеријска дирекција**	**828,946**	**29,605**	**8.06%**
13	**Барутана страгарска**	**124,114**	**4,443**	**1.21%**
14	**Артиљеријска школа**	**189,492**	**6,732**	**1.83%**
15	**Заведеније оружнице**	**359,730**	**12,848**	**3.50%**
16	**Регуларно војинство**	**2,517,600**	**89,914**	**24.48%**
17	**Разни трошкови**	**504,306**	**18,011**	**4.90%**
	Укупни расходи:	**10,283,450**	**367,266**	**100%**

Табела 46: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[302]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[302] ДАС, ДС, рм бр. 266, 1859, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**187,632**	**6,701**	**3.31%**
	Министар	25,200	900	0.44%
	Помоћник министра	16,200	579	0.29%
	Одељење полицајно	41,760	1,491	0.74%
	Одељење санитета	31,440	1,123	0.56%
	Одељење поштанско-телеграфско	31,800	1,136	0.56%
	Општа канцеларија	41,232	1,473	0.73%
2	**Разни трошкови**	461,032	16,465	8.14%
3	**Разна постројења**	**996,000**	**35,571**	17.58%
4	**Окружна начелства и срезови**	**2,378,982**	**84,964**	**42.00%**
5	**Поште**	**832,612**	**29,736**	**14.70%**
6	**Телеграфи**	**494,002**	**17,643**	**8.72%**
7	**Карантини, полукарантини и састанци**	**193,698**	**6,918**	**3.42%**
8	**Здравство**	**120,852**	**4,316**	**2.13%**
	Окружни физикуси	78,000	2,786	**1.38%**
	Дом с ума сишавше	42,852	1,530	**0.76%**
	Укупни расходи:	**5,664,810**	**202,315**	**100%**

Табела 47: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[303]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**199,656**	**7,131**	**3.91%**
	Министар	30,000	1,071	0.59%
	Помоћник министра	18,000	643	0.35%
	Одељење полицајно	37,800	1,350	0.74%
	Одељење санитета	32,400	1,157	0.63%
	Одељење поштанско-телеграфско	45,600	1,629	0.89%
	Општа канцеларија	35,856	1,281	0.70%
2	**Разни трошкови**	**503,522**	**17,983**	**9.85%**
3	**Трошкови по струци поштанској**	**616,200**	**22,007**	**12.05%**
4	**Трошкови по струци телеграфској**	**43,200**	**1,543**	**0.85%**
5	**Окружна начелства и срезови**	**2,687,720**	**95,990**	**52.58%**

[303] ДАС, ДС, рм бр. 365, 1860, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

6	**Поште**	**412,415**	**14,729**	**8.07%**
7	**Телеграфи**	**329,929**	**11,783**	**6.45%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**193,908**	**6,925**	**3.79%**
9	**Здравство**	**125,112**	**4,468**	**2.45%**
	Окружни физикуси	82,200	2,936	1.61%
	Дом с ума сишавше	42,912	1,533	0.84%
	Укупни расходи:	**5,111,662**	**182,559**	**100%**

Табела 48: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[304]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**196,056**	**7,002**	**4.24%**
2	**Разни трошкови**	**611,532**	**21,840**	**13.21%**
3	**Трошкови по струци поштанској**	**429,800**	**15,350**	**9.29%**
4	**Трошкови по струци телеграфској**	**39,600**	**1,414**	**0.86%**
5	**Окружна начелства и срезови**	**2,453,566**	**87,627**	**53.01%**
6	**Поште**	**379,523**	**13,554**	**8.20%**
7	**Телеграфи**	**355,727**	**12,705**	**7.69%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**112,836**	**4,030**	**2.44%**
9	**Здравство**	**49,632**	**1,773**	**1.07%**
	Набавка за Државну хемијску лабораторију	6,000	214	0.13%
	Дом с ума сишавше	43,632	1,558	0.94%
	Укупни расходи:	**4,628,272**	**165,295**	**100%**

Табела 49: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[305]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[304] ДАС, МФ-К, *Сравнителнк расхода Главне државне благајне за 1862. годину.*
[305] ДАС, ДС, рм бр. 329, 1863, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**184,656**	**6,595**	**3.45%**
	Министар	30,000	1,071	0.56%
	Помоћник министра	18,000	643	0.34%
	Одељење полицајно	37,800	1,350	0.71%
	Одељење санитета	32,400	1,157	0.61%
	Одељење поштанско-телеграфско	30,600	1,093	0.57%
	Општа канцеларија	35,856	1,281	0.67%
2	**Разни трошкови**	558,728	19,955	10.45%
3	**Трошкови по струци полицајној**	222,000	7,929	4.15%
4	**Трошкови по струци санитета**	94,920	3,390	1.78%
5	**Трошкови по струци телеграфској**	34,600	1,236	0.65%
6	**Трошкови по струци поштанској**	427,900	15,282	8.01%
7	**Окружна начелства и срезови**	**2,791,585**	**99,699**	**52.23%**
8	**Поште**	**394,860**	**14,102**	**7.39%**
9	**Телеграфи**	**396,116**	**14,147**	**7.41%**
10	**Карантини, полукарантини и састанци**	**109,668**	**3,917**	**2.05%**
11	**Здравство**	**130,112**	**4,647**	**2.43%**
	Окружни физикуси	85,200	3,043	**1.59%**
	Дом с ума сишавше	44,912	1,604	**0.84%**
	Укупни расходи:	**5,345,145**	**190,898**	**100%**

Табела 50: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[306]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**220,512**	**7,875**	**4.00%**
	Министар	30,000	1,071	0.54%
	Помоћник министра	18,000	643	0.33%
	Одељење полицајно	37,800	1,350	0.69%

[306] ДАС, ДС, рм бр. 318, *Главни буџет расхода за 1865*. бр. 216.

	Одељење санитета	34,800	1,243	0.63%
	Одељење поштанско-телеграфско	63,000	2,250	1.14%
	Општа канцеларија	36,912	1,318	0.67%
2	**Општи трошкови**	**580,909**	**20,747**	10.53%
3	**Трошкови по струци полицајној**	**117,000**	**4,179**	2.12%
4	**Трошкови по струци санитета**	**141,108**	**5,040**	2.56%
5	**Трошкови по струци телеграфској**	**238,776**	**8,528**	4.33%
6	**Трошкови по струци поштанској**	**428,900**	**15,318**	7.78%
7	**Окружна начелства и срезови**	**2,788,036**	**99,573**	**50.55%**
8	**Поште**	**421,500**	**15,054**	**7.64%**
9	**Телеграфи**	**421,380**	**15,049**	**7.64%**
10	**Карантини, полукарантини и састанци**	**107,004**	**3,822**	**1.94%**
11	**Здравство**	**50,712**	**1,811**	**0.92%**
	Дом с ума сишавше	50,712	1,811	0.92%
	Укупни расходи:	**5,515,837**	**196,994**	**100%**

Табела 51: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[307]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**220,512**	**7,875**	**3.87%**
	Министар	30,000	1,071	0.53%
	Помоћник министра	18,000	643	0.32%
	Одељење полицајно	37,800	1,350	0.66%
	Одељење санитета	34,800	1,243	0.61%
	Одељење поштанско-телеграфско	63,000	2,250	1.11%
	Општа канцеларија	36,912	1,318	0.65%
2	**Општи трошкови**	**608,000**	**21,714**	10.67%
3	**Трошкови по струци полицајној**	**127,000**	**4,536**	2.23%

[307] ДАС, ДС, рм бр. 344, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.

4	**Трошкови по струци санитета**	**147,108**	**5,254**	2.58%
5	**Трошкови по струци телеграфској**	**139,600**	**4,986**	2.45%
6	**Трошкови по струци поштанској**	**448,046**	**16,002**	7.86%
7	**Окружна начелства и срезови**	**2,842,974**	**101,535**	**49.87%**
8	**Поште**	**500,168**	**17,863**	**8.77%**
9	**Телеграфи**	**499,200**	**17,829**	**8.76%**
10	**Карантини, полукарантини и састанци**	**109,820**	**3,922**	**1.93%**
11	**Здравство**	**57,864**	**2,067**	**1.02%**
	Дом с ума сишавше	57,864	2,067	1.02%
	Укупни расходи:	**5,700,292**	**203,582**	**100%**

Табела 52: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[308]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**208,912**	**7,461**	**3.60%**
	Министар	30,000	1,071	0.52%
	Одељење полицајно	38,400	1,371	0.66%
	Одељење санитета	40,800	1,457	0.70%
	Одељење поштанско-телеграфско	63,000	2,250	1.09%
	Општа канцеларија	36,712	1,311	0.63%
2	**Општи трошкови**	**477,112**	**17,040**	**8.22%**
3	**Трошкови по струци полицајној**	**527,600**	**18,843**	**9.09%**
4	**Трошкови по струци санитета**	**152,600**	**5,450**	**2.63%**
5	**Трошкови по струци телеграфској**	**185,200**	**6,614**	**3.19%**
6	**Трошкови по струци поштанској**	**408,507**	**14,590**	**7.04%**
7	**Окружна начелства и срезови**	**2,541,522**	**90,769**	**43.78%**
8	**Поште**	**615,915**	**21,890**	**10.56%**
9	**Телеграфи**	**522,040**	**18,644**	**8.99%**
10	**Карантини, полукарантини и састанци**	**110,836**	**3,958**	**1.91%**
11	**Здравство**	**57,864**	**2,067**	**1.00%**
	Дом с ума сишавше	57,864	2,067	1.00%

[308] ДАС, ДС, рм бр. 351, 1867, *Главни буџет расхода за 1868. годину*, бр. 219.

Укупни расходи:	**5,805,108**	**207,352**	**100%**

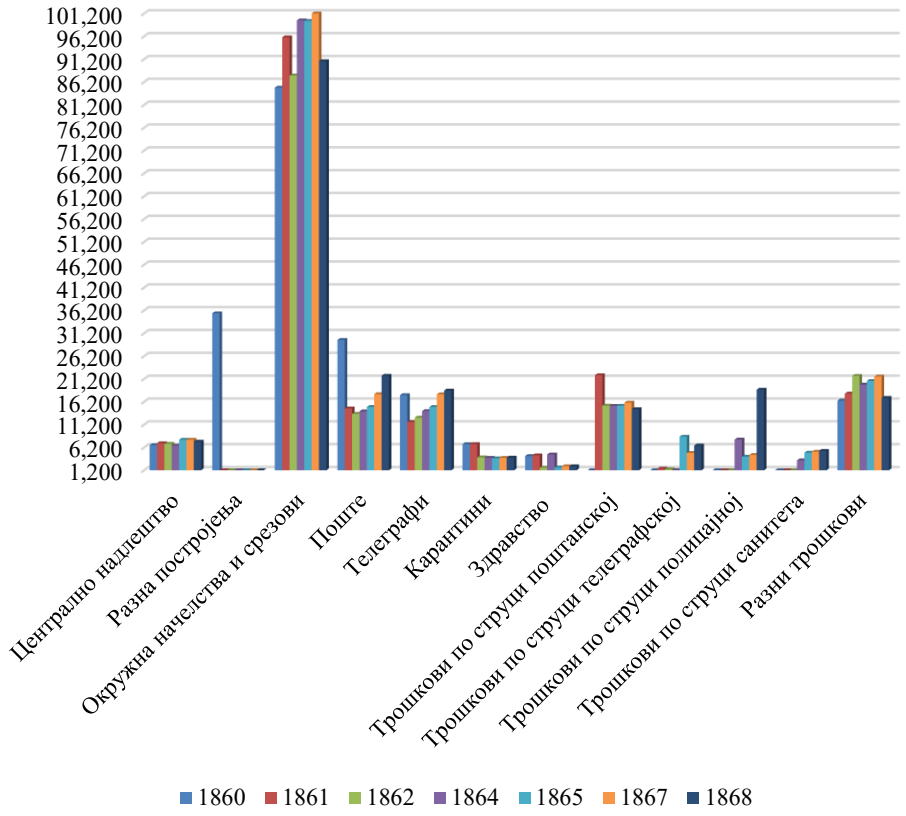
Графикон 23: ***Структура расхода Министарства унутрашњих дела за 1859. годину у цесарским дукатима***[309]

Структура планираних расхода Министарства унутрашњих дела за 1859. годину значјно су се разликовала од структура осталих година посматраног периода. Тада су у његове издатке спадали трошкови на војску, одељење војно и економно, као и издржавање робијаша у Топчидеру. Издаци на војску чинили су 39.07% укупних издатака Министарства унутрашњих дела. У делокруг рада овог министарства спадала је и изградња разних постројења, те стога и није постојао буџет Министарства грађевина у овој години. Значајан удео имали су трошкови окружних начелстава и срезова који је износио 23.72% укупних издатака планираних у буџету Министарства унутрашњих дела.

[309] Видети табеле бр. 45-52.

Графикон 24: ***Кретање структуре расхода Министарства унутрашњих дела за 1860-1868 у цесарским дукатима***[310]

Централно надлештво МУД-а бележило је мање осцилације током разматраног раздобља и у проскеу чинило 3.78% укупног буџета расхода посматраног ресора. Највећи проценат заузимали су трошкови на окружна начелства и срезове који су у просеку чинили 49.15% укупних планираних расхода Министарства унутрашњих дела. Интересантно је да су максимум поштански трошкови забележили у 1860. години када су били већи за 119.39% и 35.84% у односу на планирани минимум из 1862. године и последњу годину разматраног периода, респективно, док су издаци на телеграф максимум забележили у 1868. години који је био већи за 5.67% и 58.23% од 1860. и забележени минимум из 1861. године, респективно. Поштански трошкови били су у просеку 19.64% већи од оних који су пројектовани на телеграфе, осим у 1864. години када су телеграфси издаци били већи за незнатних 0.32% у односу на оне који су планирани на организацију поштанског система. Трошкови санитета у које су спадали издаци на карантине, здравство и различите трошкове санитетске струке у току овог почетног периода рада били су далеко мањи од оних који су планирани за полицијску струку МУД-а, и у порсеку су чинили 5.43% укупног буџета разматраног министарства.

[310] Исто.

Министарство војно

Табела 53: ***Буџет расхода Главног војног гарнизона за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[311]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**104,964**	**3,749**	**35.28%**
	Војвода	32,052	1,145	10.77%
	Одељење општо војно	30,456	1,088	10.24%
	Одељење техничко	30,456	1,088	10.24%
	Одељење административно	12,000	429	4.03%
2	**Војни штаб**	**83,012**	**2,965**	**27.90%**
3	**Питомци**	**76,200**	**2,721**	**25.61%**
4	**Разни трошкови**	**33,309**	**1,190**	**11.20%**
	Укупни расходи:	**297,485**	**10,624**	**100%**

Табела 54: ***Буџет расхода Главне војне управе за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[312]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Плата персонала Главне војне управе**	**225,816**	**8,065**	**5.06%**
2	**Плата кнежевих ађутаната**	**50,400**	**1,800**	**1.13%**
3	**Плата и следовања војске**	**771,144**	**27,540**	**17.29%**
4	**Артиљеријска школа**	**186,082**	**6,646**	**4.17%**
5	**Управа тополивнице**	**366,496**	**13,089**	**8.22%**
6	**Артиљеријска дирекција**	**871,405**	**31,122**	**19.54%**
7	**Управа Страгарске барутане**	**129,340**	**4,619**	**2.90%**
8	**Разни трошкови**	**1,858,524**	**66,376**	**41.68%**

[311] ДАС, ДС, рм бр. 251, 1858, *Главни буџет расхода за 1859. годину*, бр. 638.
[312] ДАС, ДС, рм бр. 266, 1859, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808

Укупни расходи:	**4,459,177**	**159,256**	**100%**

Табела 55: ***Буџет расхода Главне војне управе за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[313]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Плата персонала Главне војне управе**	**168,624**	**6,022**	**2.48%**
2	**Плата персонала Главног војног арсенала**	**84,108**	**3,004**	**1.24%**
3	**Плата персонала Главног војног штаба**	**53,952**	**1,927**	**0.79%**
4	**Плата персонала Пуковског штаба**	**21,084**	**753**	**0.31%**
5	**Плата Артиљеријског штаба**	**17,304**	**618**	**0.25%**
6	**Плата Дивизионог штаба коњице**	**23,160**	**827**	**0.34%**
7	**Плата коњаника оба ескадрона**	**125,856**	**4,495**	**1.85%**
8	**Четири батаљона Пешадије и бандисти**	**871,992**	**31,143**	**12.82%**
9	**Плата обе батерије**	**141,424**	**5,051**	**2.08%**
10	**Плата брђанске батерије**	**15,600**	**557**	**0.23%**
11	**Плата Пионирске роте**	**74,228**	**2,651**	**1.09%**
12	**Плата кнежевог ађутанта**	**47,520**	**1,697**	**0.70%**
13	**Остали војни персонал**	**103,968**	**3,713**	**1.53%**
14	**Особени трошкови**	**72,000**	**2,571**	**1.06%**
15	**Артиљеријска школа**	**137,130**	**4,898**	**2.02%**
16	**Војна оружница**	**1,018,848**	**36,387**	**14.98%**
17	**Страгарска барутана**	**791,568**	**28,270**	**11.64%**
18	**Набавка војног арсенала**	**350,000**	**12,500**	**5.14%**
19	**Разни трошкови**	**2,684,543**	**95,877**	**39.46%**

[313] ДАС, ДС, рм бр. 365, 1860, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

Укупни расходи: 6,802,909 242,961 100%

Табела 56: ***Буџет расхода Главне војне управе за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[314]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Плата персонала Главне војне управе	384,768	13,742	3.89%
2	Плата персонала Главног војног арсенала	97,248	3,473	0.98%
3	Плата персонала Главног војног штаба	359,800	12,850	3.64%
4	Плата персонала Војне оружнице	99,864	3,567	1.01%
5	Предрачун набавке Војне оружнице	1,020,000	36,429	10.32%
6	Предрачун набавке Страгарске барутане	87,600	3,129	0.89%
7	Војна школа	136,384	4,871	1.38%
8	Набавка учебних средстава Војних школа	30,000	1,071	0.30%
9	Плата персонала два батаљона пешачка и две роте стрљачке	564,576	20,163	5.71%
10	Плата персонала обе батерије	157,344	5,619	1.59%
11	Плата персонала дивизионог штаба коњице	21,672	774	0.22%
12	Плата персонала оба ескадрона коњице	131,784	4,707	1.33%
13	Плата персонла роте административне	100,896	3,603	1.02%
14	Плата персонала војне банде	48,312	1,725	0.49%
15	Плата ађутанта кнежевих	53,016	1,893	0.54%
16	Плата чиновника који су без опредељења а имају половине плате	19,320	690	0.20%
17	Особени трошкови	191,510	6,840	1.94%

[314] ДАС, МФ-К, *Сравнителнк расхода Главне државне благајне за 1862. годину.*

18	**Новчано следовање**	**329,112**	**11,754**	**3.33%**
19	**Остала следовања**	**1,371,731**	**48,990**	**13.88%**
20	**Обминдуровки**	**600,000**	**21,429**	**6.07%**
21	**Трошкови војних болница**	**85,166**	**3,042**	**0.86%**
22	**Кредит на ратне потребе**	**1,674,000**	**59,786**	**16.93%**
23	**На непредвидиве трошкове целе државе**	**300,000**	**10,714**	**3.03%**
24	**На подмирење војних трошкова**	**1,141,000**	**40,750**	**11.54%**
25	**Високим решењем од 26 . Јула 1862. одобрена на војне набавке које нема пара у буџету**	**280,000**	**10,000**	**2.83%**
26	**Одобрено је још 28. августа 1862, године**	**154,000**	**5,500**	**1.56%**
27	**Високим решењем од 12. фебруара 1862. године одобрено је за главне штабов енародне војске**	**446,832**	**15,958**	**4.52%**
	Укупни расходи:	**9,885,935**	**353,069**	**100%**

Табела 57: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[315]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата персонала Главне војне управе**	**273,048**	**9,752**	**3.86%**
2	**Плата официра**	**880,884**	**31,460**	**12.45%**
3	**Плата персонала Главног војног штаба**	**12,600**	**450**	**0.18%**
4	**Војна школа**	**87,182**	**3,114**	**1.23%**
5	**Артиљеријска управа**	**1,123,280**	**40,117**	**15.88%**
6	**Плата персонала Првог батаљона**	**125,880**	**4,496**	**1.78%**
7	**Плата персонала Другог батаљона**	**125,304**	**4,475**	**1.77%**

[315] ДАС, ДС, рм бр. 329, 1863, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

8	**Плата персонала једног ескадрона**	**26,640**	**951**	**0.38%**
9	**Плата персонала Артиљерије**	**121,608**	**4,343**	**1.72%**
10	**Плата персонала 4 брдске батерије**	**45,216**	**1,615**	**0.64%**
11	**Плата персонла Понтонирске роте**	**80,899**	**2,889**	**1.14%**
12	**Плата персонала војне банде**	**66,336**	**2,369**	**0.94%**
13	**Плата персонала Хору добровољачком**	**69,672**	**2,488**	**0.98%**
14	**Плата персонала Штаба команди**	**180,428**	**6,444**	**2.55%**
15	**Особени трошкови за све војнике штабова**	**172,170**	**6,149**	**2.43%**
16	**Особени трошкови**	**948,230**	**33,865**	**13.41%**
17	**Разна следовања**	**980,325**	**35,011**	**13.86%**
18	**Обминдуровки**	**1,495,684**	**53,417**	**21.15%**
19	**Трошкови војних болница**	**257,984**	**9,214**	**3.65%**
	Укупни расходи:	**7,073,370**	**252,260**	**100%**

Табела 58: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[316]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата Централног надлештва**	**366,552**	**13,091**	**4.26%**
	Министар	36,000	1,286	0.42%
	Опште војно одељење	137,520	4,911	1.60%
	Економно одељење	120,120	4,290	1.40%
	Контролно одељење	24,480	874	0.28%
	Казначејно одељење	29,520	1,054	0.34%
	Персонал за сва одељења	18,912	675	0.22%
2	**Артиљеријска управа**	**963,057**	**34,395**	**13.51%**

[316] ДАС, ДС, рм бр. 318, *Главни буџет расхода за 1865*. бр. 216.

3	**Војна болница**	**168,272**	**6,010**	**1.96%**
4	**Страгарска барутана**	**275,600**	**9,843**	**3.20%**
5	**Особени трошкови**	**26,640**	**951**	**0.31%**
6	**Артљеријска школа**	**141,762**	**5,063**	**1.76%**
7	**Штаб Стајаће војске**	**65,568**	**2,342**	**0.76%**
8	**Војна полиција**	**25,200**	**900**	**0.29%**
9	**Пешадија**	**514,136**	**18,362**	**7.14%**
10	**Коњица**	**120,559**	**4,306**	**1.23%**
11	**Артиљерија**	**490,748**	**17,527**	**6.63%**
12	**Народна војска**	**678,134**	**24,219**	**7.30%**
14	**Особени трошкови**	**425,164**	**15,184**	**6.10%**
15	**Разна следовања**	**1,626,760**	**58,099**	**22.39%**
16	**Обминдуровки**	**1,495,684**	**53,417**	**17.38%**
17	**Плата ађутаната кнежевих**	**51,000**	**1,821**	**0.59%**
	Укупни расходи:	**7,434,836**	**265,530**	**100%**

Табела 59: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1866. одину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[317]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Главна војна управа**	**168,624**	**6,022**	**2.48%**
2	**Главни војни арсенал**	**452,216**	**16,151**	**6.65%**
3	**Војна оружница**	**1,018,848**	**36,387**	**14.97%**
4	**Страгарска барутана**	**791,568**	**28,270**	**11.63%**
5	**Артљеријска школа**	**137,130**	**4,898**	**2.02%**
6	**Главни војни штаб**	**53,952**	**1,927**	**0.79%**
7	**Пуковски штаб**	**21,084**	**753**	**0.31%**
8	**Артиљеријски штаб**	**17,304**	**618**	**0.25%**
9	**Четири батаљона пешадије и банда**	**871,992**	**31,143**	**12.82%**
10	**Плата две батерије**	**141,424**	**5,051**	**2.08%**
11	**Брђанска батерија**	**15,600**	**557**	**0.23%**
12	**Пионирска рота**	**74,228**	**2,651**	**1.09%**

[317] ДАС, ДС, рм бр. 366, 1865, *Главни буџет расхода за 1866. годину*, бр. 195.

13	**Дивизиони штаб коњице**	**23,160**	**827**	**0.34%**
14	**Плата коњаника оба ескадрона**	**125,856**	**4,495**	**1.85%**
15	**Војна болница**	**17,856**	**638**	**0.26%**
16	**Плата ађутаната кнежевих**	**47,520**	**1,697**	**0.70%**
17	**Особени трошкови**	**244,912**	**8,747**	**3.60%**
18	**Разна следовања**	**1,758,595**	**62,807**	**25.85%**
19	**Обминдуровки**	**822,000**	**29,357**	**12.08%**
	Укупни расходи:	**6,803,869**	**242,995**	**100%**

Табела 60: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[318]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Главна војна управа**	**268,624**	**9,594**	**3.41%**
2	**Главни војни арсенал**	**552,216**	**19,722**	**7.01%**
3	**Војна оружница**	**1,118,848**	**39,959**	**14.20%**
4	**Страгарска барутана**	**791,568**	**31,842**	**11.31%**
5	**Артљеријска школа**	**137,130**	**5,612**	**1.99%**
6	**Главни војни штаб**	**53,952**	**1,927**	**0.68%**
7	**Пуковски штаб**	**21,084**	**1,110**	**0.39%**
8	**Артиљеријски штаб**	**17,304**	**975**	**0.35%**
9	**Четири батаљона пешадије и банда**	**971,992**	**34,714**	**12.33%**
10	**Плата две батерије**	**141,424**	**5,765**	**2.05%**
11	**Брђанска батерија**	**25,600**	**1,271**	**0.45%**
12	**Пионирска рота**	**84,228**	**3,365**	**1.20%**
13	**Дивизиони штаб коњице**	**33,160**	**1,541**	**0.55%**
14	**Плата коњаника оба ескадрона**	**125,856**	**5,209**	**1.85%**
15	**Војна болница**	**97,856**	**3,495**	**1.24%**
16	**Плата ађутаната кнежевих**	**47,520**	**1,697**	**0.60%**
17	**Особени трошкови**	**321,081**	**15,039**	**5.34%**
18	**Разна следовања**	**1,838,595**	**65,664**	**23.33%**

[318] ДАС, ДС, рм бр. 344, 1866, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.

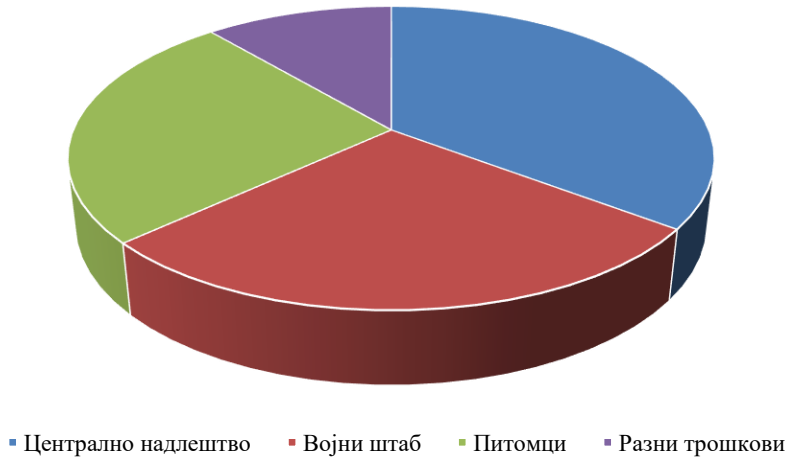
19	**Обминдуровки**	**822,000**	**32,929**	**11.70%**
	Укупни расходи:	**7,880,038**	**281,430**	**100%**

Табела 61: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[319]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата Централног надлештва**	**398,336**	**14,226**	**5.08%**
	Министар	30,792	1,100	0.39%
	Додатак у виду 1 официра	3,600	129	0.05%
	Економно одељење	64,536	2,305	0.82%
	Контролно одељење	22,800	814	0.29%
	Казначејно одељење	21,600	771	0.28%
	Персонал за сва одељења	42,128	1,505	0.54%
	Санитетско одељење	212,880	7,603	2.72%
2	**Артиљеријска управа**	**603,948**	**21,570**	**7.70%**
3	**Војна болница**	**90,000**	**3,214**	**1.15%**
4	**Артљеријска школа**	**133,276**	**4,760**	**1.70%**
5	**Штаб Стајаће војске**	**19,568**	**699**	**0.25%**
6	**Плата Штабних официра**	**138,264**	**4,938**	**1.76%**
7	**Пешадија**	**862,680**	**30,810**	**11.00%**
8	**Коњица**	**208,884**	**7,460**	**2.66%**
9	**Артиљерија**	**797,796**	**28,493**	**10.18%**
10	**Плата инжињерских трупа**	**488,104**	**17,432**	**6.23%**
11	**Народна војска**	**430,336**	**15,369**	**5.49%**
12	**Пароброд Делиград**	**144,326**	**5,155**	**1.84%**
13	**Особени трошкови**	**588,200**	**21,007**	**7.50%**
14	**Разна следовања**	**1,735,920**	**61,997**	**22.14%**
15	**Обминдуровки**	**1,200,000**	**42,857**	**15.31%**
	Укупни расходи:	**7,839,638**	**279,987**	**100%**

[319] ДАС, ДС, рм бр. 351, 1867, *Главни буџет расхода за 1868. годину*, бр. 219.

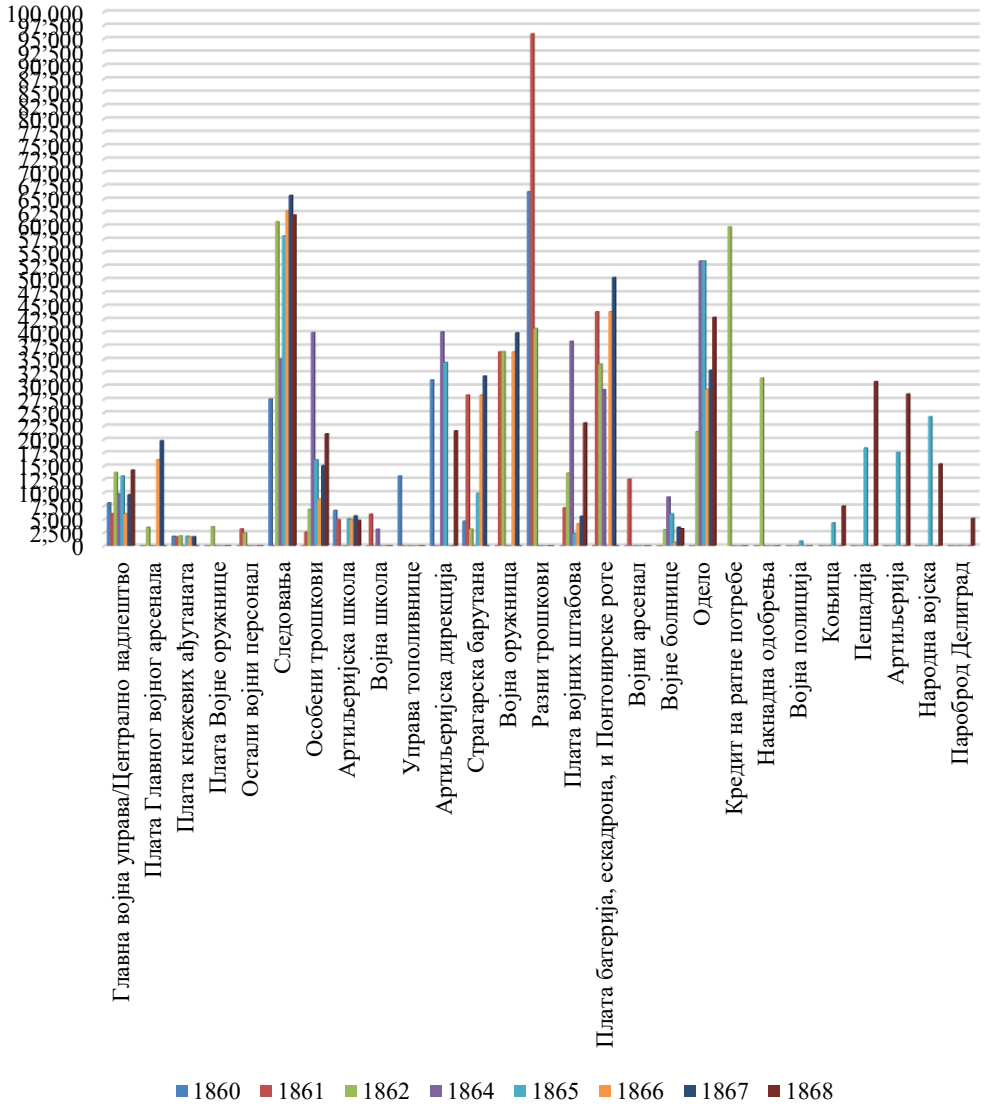
Графикон 25: ***Структура трошкова Главног војног гарнизона за 1859. годину у цесарским дукатима***[320]

Главни војни гарнизон је имао потпуно другачију организацију издатака него планирани расходи Министарства војног у осталим годинама посматраног периода, стога је његова структура представљена на посебном графикону. Највећи проценат чинли су трошкови Централног надлештва у које су спадали плата војводе, плате персонала одељења Министарства војног и чинили су 35.28% укупних издатака Главног војног гарнизона. Трошкови на питомце били су мањи од издатака на војни штаб за свега 8.23%. Војни штаб чинио је 27.91% укупних трошкова Главног војног гарнизона.

[320] Видети табеле број 53-61.

Графикон 26: ***Кретање структуре расхода Министарства војног за 1860-1868 у цесарским дукатима***[321]

Све буџетске партије Министарства војног бележиле су осцилације, а многе од њих нису имале расходе у свим годинама разматраног разматраног периода. Трошкови на Управу тополивнице забележени су само у 1860, војног арсенала у 1861, кредит на ратне потребе и одобрење за накнадене кредите у 1862, војна полиција имала је планиране издатке у 1865. години, док су средства за пароброд Делиград била пројектована само у 1868. години. Значајне трошкове бележиле су плате војног собља, стајаће и народне војске, у просеку 30.11% укупног буџета расхода разматраног ресора. Ипак, далеко већи проценат заузимали су материјални трошкови у које су спадали одржавање војних школа и болница, Управа тополивнице, Војне оружнице, Артиљеријске дирекције, Страгарске барутане, пароброда Делиград, војног арсенала, издаци на

[321] Исто.

одело, особени трошкови. Значајна сума планирана је на одело војника која је у просеку чинила 21.27% укупних материјалних трошкова. У седници Министарског савета од 28. јула 1866. године решено је да се министру војном ставе преко буџета из државне касе три милиона гроша пореских на довршење војне спреме за рат после годину дана.[322] На захтев кнеза Михаила 1867. је Русија послала у Србију три официра с генералштабним пуковником Лером на челу. Имали су задатак да оцене српску војску и њену ратну опрему. Ова комисија дала је неповољну оцену о стању војне опреме Србије. Према закључку комисије само је артиљерији посвећена пажња, а други су родови запостављени. Пушака је било недовољно, а топова је изливено више него што се могло опремити.[323]

Министарство грађевина

Табела 62: ***<u>Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима</u>***[324]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата персонала**	**129,072**	**4,610**	**100%**
	Управник грађевина	25,200	900	19.52%
	Начелник	11,400	407	8.83%
	Три инжињера прве класе	23,172	828	17.95%
	Надзорник	6,540	234	5.07%
	Архитекта	6,540	234	5.07%
	Архитекта	6,000	214	4.65%
	Рачуноиспитатељ	6,540	234	5.07%
	Књиговодитељ	5,400	193	4.18%
	Столоначелник прве класе	6,540	234	5.07%
	Технички ревидент	5,400	193	4.18%
	Три инжињера друге класе	16,740	598	12.97%
	Два цртача	4,800	171	3.72%
	Архивар, регистратор, протоколиста	4,800	171	3.72%
	<u>Укупни расходи:</u>	**<u>129,072</u>**	**<u>4,610</u>**	**<u>100%</u>**

[322] Јеврем Грујић, *Записи*, књ. 3, Београд 1895, 105.
[323] Исто, 110.
[324] ДАС, ДС, рм бр. 266, 1859, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808.

Табела 63: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[325]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата централног надлештва**	**110,664**	**3,952**	**12.88%**
	Управник грађевна	30,000	1,071	3.49%
	Начелник	12,000	429	1.40%
	Два инжињера прве класе	7,200	257	0.84%
	Архитекта прве класе	6,600	236	0.77%
	Надзорник грађевина	6,600	236	0.77%
	Инжињер прве класе	6,000	214	0.70%
	Архитекта друге класе	6,600	236	0.77%
	Књиговодитељ	5,400	193	0.63%
	Технички ревидент	5,400	193	0.63%
	Инжињер друге класе	5,400	193	0.63%
	Архивар, регистратор, протоколиста	4,800	171	0.56%
	Канцелиста	2,760	99	0.32%
	Два цртача	6,000	214	0.70%
	Два практиканта	3,168	113	0.37%
	Пандур	1,440	51	0.17%
	Одаџија	1,296	46	0.15%
2	**Окружни инжињери**	**102,720**	**3,669**	**11.95%**
3	**Питомци**	**33,936**	**1,212**	**3.95%**
	Седам питомаца	33,600	1,200	3.91%
	Проценат за слање новца питомцима	336	12	0.04%
4	**Разни трошкови**	**612,000**	**21,857**	**71.22%**
	Канцеларијски трошкови и огрев	4,800	171	0.56%
	На подвозне трошкове чиновника и инжињера који по званичном послу путују	7,200	257	0.84%
	На разна нова постројења	600,000	21,429	69.82%

[325] ДАС, ДС, рм бр. 365, 1860, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

	Укупни расходи:	**859,320**	**30,690**	**100%**

Табела 64: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[326]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата централног надлештва**	**114,960**	**4,106**	**13.23%**
2	**Окружни инжињери**	**100,920**	**3,604**	**11.61%**
3	**Питомци**	**33,936**	**1,212**	**3.90%**
	Седам питомаца	33,936	1,212	3.90%
4	**Разни трошкови**	**619,320**	**22,119**	**71.26%**
	Канцеларијски трошкови и огрев	7,320	261	0.84%
	Набавка инструмената	12,000	429	1.38%
	На разна нова постројења	600,000	21,429	69.03%
	Укупни расходи:	**869,136**	**31,041**	**100%**

Табела 65: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[327]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата централног надлештва**	**126,360**	**4,513**	**15.60%**
	Министар	30,000	1,071	3.70%
	Начелник	12,000	429	1.48%
	Два инжињера прве класе	15,600	557	1.93%
	Архитекта прве класе	7,800	279	0.96%
	Инжињер друге класе	6,600	236	0.81%
	Надзорник грађевина	6,600	236	0.81%
	Столоначелник прве класе	6,600	236	0.81%

[326] ДАС, МФ-К, *Сравнителнк расхода Главне државне благајне за 1862. годину.*
[327] ДАС, ДС, рм бр. 329, 1863, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

	Рачуноводитељ	5,400	193	0.67%
	Технички ревидент	5,400	193	0.67%
	Инжињер друге класе	5,400	193	0.67%
	Архивар, регистратор, протоколиста	4,800	171	0.59%
	Архитекта друге класе	4,200	150	0.52%
	Два цртача	6,000	214	0.74%
	Канцелиста	2,760	99	0.34%
	Два практиканта	3,168	113	0.39%
	Пандур	1,440	51	0.18%
	Двојица одација	2,592	93	0.32%
2	**Окружни инжињери**	**100,920**	**3,604**	**12.46%**
3	**Питомци**	**24,192**	**864**	**2.99%**
	Пет питомаца техничких наука	24,000	857	2.96%
	Проценат за слање новца питомцима	192	7	0.02%
4	**Постројење скела**	**42,132**	**1,505**	5.20%
	Надзорник и мајстор	3,000	107	0.37%
	Писар и рачуноводитељ	3,000	107	0.37%
	Кирија за канцеларију скелску	132	5	0.02%
	На градњу нових и оправку старих скела и чамаца	36,000	1,286	4.44%
5	**Разни трошкови**	**516,400**	**18,443**	**63.75%**
	Канцеларијски трошкови и огрев	3,000	107	0.37%
	На подвозне трошкове и дијурну чиновника и инжињера	5,000	179	0.62%
	На набавку разних инструмената потребних инжињерима	8,400	300	1.04%
	На разна нова постројења и оправку државних здања	500,000	17,857	61.73%
	Укупни расходи:	**810,004**	**28,929**	**100%**

Табела 66: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[328]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата централног надлештва**	**126,310**	**4,511**	**9.83%**
	Министар	30,000	1,071	2.33%
	Начелник	12,000	429	0.93%
	Два инжињера прве класе	15,600	557	1.21%
	Архитекта прве класе	7,800	279	0.61%
	Инжињер друге класе	6,600	235	0.51%
	Надзорник грађевина	6,600	235	0.51%
	Столоначелник прве класе	6,600	235	0.51%
	Рачуноводитељ	5,400	193	0.42%
	Технички ревидент	5,400	193	0.42%
	Инжињер друге класе	5,400	193	0.42%
	Архивар, регистратор, протоколиста	4,800	171	0.37%
	Архитекта друге класе	4,200	150	0.33%
	Два цртача	6,000	214	0.47%
	Канцелиста	2,760	99	0.21%
	Два практиканта	3,168	113	0.25%
	Пандур	1,440	51	0.11%
	Двојица послужитеља	2,542	91	0.20%
2	**Окружни инжињери**	**100,920**	**3,604**	**7.85%**
	Постројење скела	**42,730**	**1,526**	**3.33%**
	Надзорник и мајстор	3,000	107	0.23%
	Писар и рачуноводитељ	3,000	107	0.23%
	Кирија за канцеларију скелску	500	18	0.04%
	Канцеларијски трошкови и огрев	230	8	0.02%
	На градњу нових и оправку старих скела и чамаца	36,000	1,286	2.80%
4	**Разни трошкови**	**1,015,000**	**36,250**	**78.99%**
	Канцеларијски трошкови и огрев	5,000	179	0.39%

[328] ДАС, ДС, рм бр. 318, 1864, *Главни буџет расхода за 1865*. бр. 216.

	На подвозне трошкове чиновника	5,000	179	0.39%
	На набавку разних потрепштина	5,000	179	0.39%
	На оправку државних зграда	300,000	10,714	23.35%
	На разна нова државна постројења	700,000	25,000	54.48%
	Укупни расходи:	**1,284,960**	**45,981**	**100%**

Табела 67: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[329]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата централног надлештва**	**126,310**	**4,511**	**9.60%**
	Министар	30,000	1,071	2.28%
	Начелник	12,000	429	0.91%
	Два инжињера прве класе	15,600	557	1.19%
	Архитекта прве класе	7,800	279	0.59%
	Инжињер друге класе	6,600	235	0.50%
	Надзорник грађевина	6,600	235	0.50%
	Столоначелник прве класе	6,600	235	0.50%
	Рачуноводитељ	5,400	193	0.41%
	Технички ревидент	5,400	193	0.41%
	Инжињер друге класе	5,400	193	0.41%
	Архивар, регистратор, протоколиста	4,800	171	0.37%
	Архитекта друге класе	4,200	150	0.32%
	Два цртача	6,000	214	0.46%
	Канцелиста	2,760	99	0.21%
	Два практиканта	3,168	113	0.24%
	Пандур	1,440	51	0.11%
	Двојица послужитеља	2,542	91	0.19%

[329] ДАС, ДС, рм бр. 366, 1865, *Главни буџет расхода за 1866. годину*, бр. 195.

2	**Окружни инжињери**	**100,920**	**3,604**	**7.67%**
3	**Постројење скела**	**42,830**	**1,530**	**3.26%**
	Надзорник и мајстор	3,000	107	0.23%
	Писар и рачуноводитељ	3,000	107	0.23%
	Кирија за канцеларију скелску	500	18	0.04%
	Канцеларијски трошкови и огрев	330	12	0.03%
	На градњу нових и оправку старих скела и чамаца	36,000	1,286	2.74%
4	**Разни трошкови**	**1,045,000**	**37,321**	**79.46%**
	Канцеларијски трошкови и огрев	5,000	179	0.38%
	На подвозне трошкове чиновника	5,000	179	0.38%
	На набавку разних потрепштина	5,000	179	0.38%
	На оправку државних зграда	315,000	11,250	23.95%
	На разна нова државна постројења	715,000	25,536	54.37%
	Укупни расходи:	**1,315,060**	**46,966**	**100%**

Табела 68: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1867. годину у ореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[330]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата централног надлештва**	**126,310**	**4,511**	**9.18%**
	Министар	30,000	1,071	2.18%
	Начелник	12,000	429	0.87%
	Два инжињера прве класе	15,600	557	1.13%
	Архитекта прве класе	7,800	279	0.57%
	Инжињер друге класе	6,600	236	0.48%
	Надзорник грађевина	6,600	236	0.48%
	Столоначелник прве класе	6,600	236	0.48%
	Рачуноводитељ	5,400	193	0.39%

[330] ДАС, ДС, рм бр. 344, 1866, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.

	Технички ревидент	5,400	193	0.39%
	Инжињер друге класе	5,400	193	0.39%
	Архивар, регистратор, протоколиста	4,800	171	0.35%
	Архитекта друге класе	4,200	150	0.31%
	Два цртача	6,000	214	0.44%
	Канцелиста	2,760	99	0.20%
	Два практиканта	3,168	113	0.23%
	Пандур	1,440	51	0.10%
	Двојица послужитеља	2,542	91	0.18%
2	**Окружни инжињери**	**100,920**	**3,604**	**7.34%**
3	**Постројење скела**	**43,030**	**1,537**	**3.13%**
	Надзорник и мајстор	3,000	107	0.22%
	Писар и рачуноводитељ	3,000	107	0.22%
	Кирија за канцеларију скелску	600	21	0.04%
	Канцеларијски трошкови и огрев	430	15	0.03%
	На градњу нових и оправку старих скела и чамаца	36,000	1,286	2.62%
4	**Разни трошкови**	**1,105,000**	**39,464**	**80.35%**
	Канцеларијски трошкови и огрев	5,000	179	0.36%
	На подвозне трошкове чиновника	5,000	179	0.36%
	На набавку разних потрепштина	5,000	179	0.36%
	На оправку државних зграда	345,000	12,321	25.09%
	На разна нова државна постројења	745,000	26,607	54.17%
	Укупни расходи:	**1,375,260**	**49,116**	**100%**

Табела 69: ***<u>Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима</u>***[331]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата централног надлештва**	**318,110**	**11,361**	**23.15**
	Министар	30,000	1,071	2.18%
	Начелник	12,000	429	0.87%
	Три инжињера прве класе	20,200	721	1.47%
	Инжињер друге класе	79,800	2,850	5.81%
	Четири инжењера треће класе	26,400	943	1.92%
	Три инжињера четврте класе	18,000	643	1.31%
	Три инжињера пете класе	16,200	579	1.18%
	Десет инжењера шесте класе	48,000	1,714	3.49%
	Три подинжињера прве класе	10,800	386	0.79%
	Четири подинжињера друге класе	12,000	429	0.87%
	Три инжињерска практиканта	5,400	193	0.39%
	Надзорник грађевина	6,600	236	0.48%
	Рачуноводитељ	5,400	193	0.39%
	Секретар	6,600	236	0.48%
	Архивар, регистратор, протоколиста	4,800	171	0.35%
	Два мајстора	6,000	214	0.44%
	Канцелиста	2,760	99	0.20%
	Двојица практиканата	3,168	113	0.23%
	Пандур	1,440	51	0.10%
	Двојица послужитеља	2,542	91	0.18%
2	**Разни трошкови**	**1,055,950**	**37,713**	**76.85%**
	Канцеларијски трошкови и огрев	10,000	357	0.73%
	На подвозне трошкове чиновника	26,950	963	1.96%
	На оправку постојећих постројења	405,000	14,464	29.47%
	На разна нова државна постројења	614,000	21,929	44.69%
	<u>Укупни расходи:</u>	**<u>1,374,060</u>**	**<u>49,074</u>**	**<u>100%</u>**

[331] ДАС, ДС, рм бр. 351, 1867, *Главни буџет расхода за 1868. годину*, бр. 219.

Графикон 27: ***Кретање структуре расхода Министарства грађевина за 1860-1868 у цесарским дукатима***[332]

Плата персонала била је константна од 1865. до последње године посматраног периода када је забележила пораст од 151.85% у односу на 1865. годину. То се десило због тога што је проширен број персонала и уведена су поједина нова звања у виду инжењера различитих класа. Окружни инжењери су планирани у буџету у посебној ставци и имали су константу у кретању све до 1868. године када су пребачени под делокруг Министарства унутрашњих дела у оквиру окружних начелстава као што је то било пре него што су прикључени Министарству грађевина. Њихов удео у буџету расхода Министарства грађевина износио је у просеку 9.81%. Питомци су сврстани у буџет Министарства грађевина од 1861. године и остали су под његовим надлештвом све до 1864. године када су сви питомци сврстани под делокруг Министарства просвете и црквених дела. Њихов удео у укупним издацима посматраног министарства чинио је у просеку 3.61%. Постројење скела планирано је у расходу Министарства грађевина у периоду од 1864. до 1868. године и чинило је у просеку 3.73%. Трошкови који су спадали под ову ставку били су издаци на плате персонала, односно надзорника и мајстора који су водили бригу о овим постројењима, као и канцеларијски персонал у виду писара и рачуновође, канцеларијски трошкови, и оправке скела и чамаца. Разни трошкови Министарства грађевина бележили су осцилације током посматраног периода. Њихова структура представљена је на графикону број 28.

[332] Видети табелу бр. 62-69.

Графикон 28: ***Структура Разних трошкова Министарства грађевина 1861-1868 у цесарским дукатима***[333]

Највећи удео у овим издацима чинили су трошкови на нова постројења и оправке већ постојећих и то у просеку 75.66% и 32.77%, респективно. Осцилације забележене на графикону број 27 потицале су управо из кретања ове две ставке. Разни трошкови су у просеку чинили 68.03% укупних издатака планираних на Министарство грађевина.

Министарство финансија

Табела 70: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[334]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**243,000**	**8,679**	**18.23%**
	Министар	30,000	1,071	2.25%

[333] Исто.
[334] ДАС, ДС, рм бр. 251, 1858, *Главни буџет расхода за 1859. годину*, бр. 638.

	Помоћник министра	18,000	643	1.35%
	Одељење промишљености	55,560	1,984	4.17%
	Одељење казначејства	99,888	3,567	7.49%
	Одељење Фонда удовичког	24,000	857	1.80%
	Одељење рударско	15,552	555	1.17%
2	**Надзор државних добара и окружни казначеји**	**110,616**	**3,951**	**8.30%**
3	**Ђумруци**	**211,986**	**7,571**	**15.91%**
4	**Скеле**	**57,780**	**2,064**	**4,34%**
5	**Пензионери**	**232,922**	**8,319**	**17.48%**
6	**Лица којима се на издржавање даје**	**71,352**	**2,548**	**5.35%**
7	**Рудник у Мајданпеку**	**262,780**	**9,385**	**19.72%**
8	**Разни трошкови**	**142,324**	**5,083**	**10.68%**
	Укупни расходи:	**1,332,760**	**47,599**	**100%**

Табела 71: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[335]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**218,368**	**7,799**	**15.53%**
	Министар	25,200	900	1.79%
	Помоћник министра	16,200	579	1.15%
	Одељење промишљености	40,440	1,444	2.88%
	Одељење казначејства	98,448	3,516	7.00%
	Одељење економно	5,500	196	0.39%
	Одељење Фонда удовичког	23,340	834	1.66%
	Одељење рударско	9,240	330	0.66%
2	**Надзор државних добара и окружни казначеји**	**110,592**	**3,950**	**7.87%**
3	**Ђумруци**	**214,478**	**7,660**	**15.26%**
4	**Скеле**	**57,780**	**2,064**	**4.11%**
5	**Пензионери**	**163,726**	**5,847**	**11.65%**
6	**Лица којима се издржавање даје**	**54,045**	**1,930**	**3.84%**
7	**Рудник у Мајданпеку**	**168,094**	**6,003**	**11.96%**
8	**Завод за подизање државне ергеле**	**150,888**	**5,389**	**10.73%**

[335] ДАС, ДС, рм бр. 266, *Главни буџет расхода за 1860. годину*, бр. 808.

9	**Економија топчидерска**	**26,880**	**960**	**1.91%**
10	**Разни трошкови**	**220,588**	**7,878**	**15.69%**
11	**Изванрдни кредити**	**20,400**	**729**	**1.45%**
	Укупни расходи:	**1,405,839**	**50,209**	**100%**

Табела 72: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[336]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**233,120**	**8,326**	**16.24%**
	Министар	30,000	1,071	2.09%
	Помоћник министра	18,000	643	1.25%
	Одељење промишљености	41,160	1,470	2.87%
	Одељење казначејства	100,448	3,587	7.00%
	Одељење Фонда удовичког	23,760	849	1.65%
	Одељење економно	19,752	705	1.38%
2	**Надзор државних добара и окружни казначеји**	**112,440**	**4,014**	**7.83%**
3	**Ђумруци**	**217,778**	**7,778**	**15.17%**
4	**Скеле**	**57,912**	**2,068**	**4.03%**
5	**Пензионери**	**240,962**	**8,606**	**16.78%**
6	**Издржавање лица која су остала без опредељења због укинутих звања**	**12,000**	**429**	**0.84%**
7	**Издржавање лица која су остала без службе**	**6,000**	**214**	**0.42%**
8	**Рудник у Мајданпеку**	**143,942**	**5,141**	**10.02%**
9	**Завод за подизање државне ергеле**	**174,268**	**6,224**	**12.14%**
10	**Економија топчидерска**	**26,880**	**960**	**1.87%**
11	**Разни трошкови**	**210,604**	**7,522**	**14.67%**
	Укупни расходи:	**1,435,866**	**51,281**	**100%**

[336] ДАС, ДС, рм бр. 365, 1860, *Главни буџет расхода за 1861. годину*, бр. 907.

Табела 73: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[337]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Централно надлештво	221,208	7,900	10.65%
2	Надзор државних добара и окружни казначеји	103,944	3,712	5.00%
3	Ђумруци	230,426	8,230	11.09%
4	Ђумручки трошкови накнадним кредитина одобрени углавном из изванредних трошкова целог министарства	102,922	3,676	4.95%
5	Скеле	57,912	2,068	2.79%
6	Пензионери	671,692	23,989	32.33%
7	Издржавање лица која су остала без опредељења због укинутих звања	32,568	1,163	1.57%
8	Издржавање лица која су остала без службе	28,164	1,006	1.36%
9	Питомци	79,680	2,846	3.83%
10	Администрација шумарска	36,000	1,286	1.73%
11	Рудник у Мајданпеку	80,048	2,859	3.85%
12	Завод за подизање државне ергеле	224,592	8,021	10.81%
13	Економија топчидерска	35,952	1,284	1.73%
14	Разни трошкови	172,701	6,168	8.31%
	Укупни расходи:	**2,077,809**	**74,207**	**100%**

Табела 74: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[338]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима

[337] ДАС, МФ-К, *Сравнителнк расхода Главне државне благајне за 1862. годину.*
[338] ДАС, ДС, рм бр. 329, 1863, *Главни буџет расхода за 1864. годину*, бр. 268.

1	**Централно надлештво**	**232,760**	**8,670**	**18.39%**
	Министар	30,000	1,071	2.37%
	Помоћник министра	18,000	643	1.42%
	Одељење промишљености	41,160	3,184	3.25%
	Одељење казначејства	100,488	3,589	7.15%
	Одељење Фонда удовичког	23,760	849	1.88%
	Одељење рударско	9,600	343	0.76%
	Одељење економно	19,752	705	1.56%
2	**Надзор државних добара и окружни казначеји**	**112,440**	**4,016**	**8.89%**
3	**Ђумруци**	**262,632**	**9,380**	**17.16%**
5	**Питомци**	**63,000**	**2,250**	**13.98%**
6	**Рудник у Мајданпеку**	**143,942**	**5,141**	**8.25%**
7	**Завод за подизање државне ергеле**	**174,268**	**6,224**	**9.03%**
8	**Економија топчидерска**	**26,880**	**817**	**1.81%**
9	**Разни трошкови**	**195,498**	**6,982**	**15.45%**
	Укупни расходи:	**1,265,420**	**45,194**	**100%**

Табела 75: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[339]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**230,280**	**8,224**	**13.93%**
	Министар	30,000	1,071	1.81%
	Помоћник министра	-	-	-
	Одељење промишљености	77,160	2,756	3.76%
	Одељење казначејства	110,960	3,963	4.67%
	Одељење статистичко	14,760	527	0.89%
	Одељење рударско	14,400	514	0.87%
	Одељење економно	31,800	1,136	1.92%
2	**Окружни казначеји и надзорници државних добара**	**194,336**	**6,941**	**6.53%**
3	**Управа фонодва**	**203,041**	**7,251**	**8.03%**

[339] ДАС, ДС, рм бр. 318, 1865, *Главни буџет расхода за 1865*. бр. 216.

4	**Ђумруци**	**274,479**	**9,803**	**16.60%**
5	**Питомци**	**83,400**	**2,979**	**27.89%**
6	**Рудник у Мајданпеку**	**165,608**	**5,915**	**1.61%**
7	**Завод за подизање државне ергеле**	**196,520**	**7,019**	**10.01%**
8	**Економија топчидерска**	**30,872**	**1,103**	**1.56%**
9	**Разни трошкови**	**225,937**	**8,069**	**9.83%**
	Укупни расходи:	**1,653,272**	**59,045**	**100%**

Табела 76: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[340]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**242,760**	**8,670**	**14.34%**
	Министар	30,000	1,071	1.77%
	Помоћник министра	18,000	643	1.06%
	Одељење промишљености	77,160	2,756	2.43%
	Одељење казначејства	110,960	3,963	5.93%
	Одељење фонда удовичког	23,760	849	1.40%
	Одељење рударско	14,400	514	0.57%
	Одељење економно	19,752	705	1.17%
2	**Окружни казначеји и надзорници државних добара**	**206,888**	**7,389**	**6.64%**
3	**Управа фонодва**	**-**	**-**	**-**
4	**Ђумруци**	**3,144,690**	**11,239**	**12.86%**
6	**Питомци**	**95,300**	**3,404**	**12.46%**
8	**Рудник у Мајданпеку**	**237,498**	**8,482**	**12.95%**
9	**Завод за подизање државне ергеле**	**254,268**	**9,081**	**14.43%**
10	**Економија топчидерска**	**32,880**	**1,246**	**1.94%**
11	**Разни трошкови**	**255,604**	**9,129**	**13.62%**
	Укупни расходи:	**1,693,176**	**60,471**	**100%**

[340] ДАС, ДС, рм бр. 366, 1865, *Главни буџет расхода за 1866. годину*, бр. 195.

Табела 77: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[341]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**242,760**	**8,670**	**14.88%**
	Министар	30,000	1,071	1.84%
	Помоћник министра	18,000	643	1.10%
	Одељење промишљености	89,160	3,184	2.52%
	Одељење казначејства	100,488	3,589	6.16%
	Одељење фонда удовичког	23,760	849	1.46%
	Одељење рударско	9,600	343	0.59%
	Одељење економно	19,752	705	1.21%
2	**Окружни казначеји и надзорници државних добара**	**206,888**	**7,389**	**6.89%**
3	**Управа фонодва**	**-**	**-**	**-**
4	**Ђумруци**	**275,690**	**9,846**	**13.35%**
6	**Питомци**	**95,300**	**3,404**	**13.87%**
8	**Рудник у Мајданпеку**	**220,942**	**7,891**	**12.95%**
9	**Завод за подизање државне ергеле**	**258,537**	**9,233**	**14.97%**
10	**Економија топчидерска**	**32,880**	**1,174**	**2.02%**
11	**Разни трошкови**	**250,564**	**8,949**	**14.13%**
	Укупни расходи:	**1,631,561**	**58,270**	**100%**

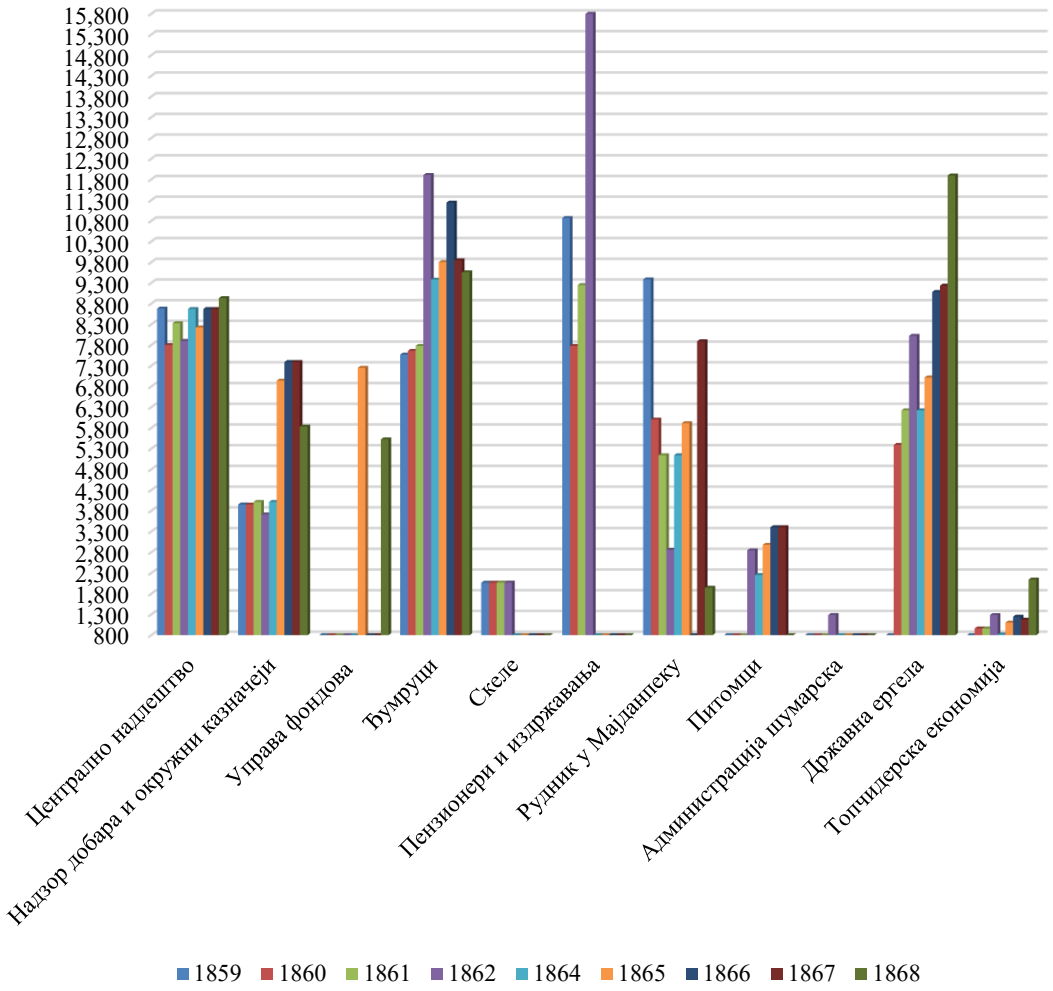
Табела 78: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[342]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**250,112**	**8,933**	**14.88%**
	Министар	30,000	1,071	1.74%

[341] ДАС, ДС, рм бр. 344, 1866, *Главни буџет расхода за 1867. годину*, бр. 188.
[342] ДАС, ДС, рм бр. 351, 1867, *Главни буџет расхода за 1868. годину*, бр. 219.

	Одељење администартивно	54,200	1,935	3.14%
	Одељење казначејства	62,400	2,229	3.61%
	Одељење статистичко	12,000	429	0.69%
	Одељење рударско	9,600	343	0.56%
	Одељење економно	31,800	1,136	1.84%
	Канцеларијски персонал	50,112	1,790	2.90%
2	**Окружни казначеји и надзорници државних добара**	**163,332**	**5,833**	**9.46%**
3	**Управа фонодва**	**154,680**	**5,524**	**8.95%**
4	**Ђумруци**	**267,522**	**9,555**	**15.49%**
8	**Рудник у Мајданпеку**	**54,423**	**1,944**	**3.15%**
9	**Завод за подизање државне ергеле**	**333,052**	**11,895**	**19.28%**
10	**Економија топчидерска**	**59,968**	**2,142**	**3.47%**
11	**Разни трошкови**	**444,338**	**15,869**	**25.72%**
	Укупни расходи:	**1,727,457**	**61,695**	**100%**

Графикон 29: ***Кретање структуре расхода Министарства финансија за 1859-1868 у цесарским дукатима***[343]

Централно надлештво Министарства финансија бележило је мање осцилације углавном услед реорганизације његових одељења или променом броја запослених. Током посматраног периода оно је чинило у просеку 15.50% укупних планираних издатака овог министарства. Надзор државних добара и окружни казначеји су забележили значајан скок 1866. за скоро два пута у односу на почетну годину посматраног периода. Повећање је било проузроковано увећањем броја надзорника који су чували државна добра, као и порастом броја казначеја који су сакупљали порез. Ови расходи чинили су у просеку 9.50% укупних издатака Министарства финансија. За Управу фондова која је основана 1862. године, забележени су планирани расходи само у 1865. и 1868. години који су у ове две године заузимали у просеку 10.85% издатака посматраног министарства. Изостављање трошкова Управе фондова у буџетима осталих година, на основу прегледаних извора, остаје неразјашњено. Кретање расхода ђумрука бележило је осцилације проузроковане оснивањем нових ђумрука, али и променом броја запослених. Њихови трошкови заузимали су значајну ставку у планираним расходима министарства о којем је реч и у просеку су чинили

[343] Видети табеле бр. 70-78.

17.01%. Планирани расходи за постројење скела предвиђени су за период 1859-1862, након чега је брига о њима пребачена у надлештво Министарства грађевина, а њихово кретање чинило је константу и у просеку су заузимали 3.82% укупних трошкова Министарства финансија. Издаци на пензионере и издржавања оних лица која су остала без службе били су под Министарством финансија све до 1864. године када су они издвојени у посебну категорију и сврстани у управно-опште расходе. Значајан скок од 140.71% забележели су 1862. године у односу на почетну годину посматраног периода. Они су у тој последњој години њиховог бележења у буџету Министарства финансија имали највећи удео-35.25% укупних расхода посматраног ресора. Рудник у Мајданпеку бележио је значајне осцилације с обзиром на то да се политика према овом руднику мењала током посматраног периода и да производња није била устаљена којој су били саобразни планирани трошкови за организацију овог рудника. Током посматраног периода издаци на њега чинили су у просеку 11.03% укупних планираних расхода Министарство финансија. Брига о питомцима финансијске струке вођена је од 1862. године у оквиру овог министарства, након чега су премештени под ингеренцију Министарства просвете и црквених дела, а у просеку су чинили 4.34% свих расхода Министарства финансија. Администрација шумарска забележена је у буџетима овог министарства само у 1862. години и њени трошкови чинили су 1.73% укупних издатака планираних за Министарство финансија те године. Средства одвајана за подизање Државне ергеле имала су тенденцију раста осим у 1864. када је планирани расход био мањи за 0.78 пута у односу на претходну годину. Максимум је забележен у последњој години посматраног периода када су расходи планирани за ову установу били већи за 3.12 пута у односу на 1859. годину. Топчидерска економија имала је знатно мање трошкове од Државне ергеле, у просеку 84.68%, и док је у почетном периоду бележила константност својих расхода, у последњој години разматраног раздобља расход планиран за њено функционисање порастао је за 98.70% у односу на просек претходних година. Разни трошкови Министарства финансија имали су тенденцију раста, да би на крају периода достигли знатно повећање расхода за око 2 пута у односу на просек претходних година што се објашњава повећањем издатака на све трошкове који су спадаи у ову групу: плате практиканата, на занатлијске питомце, путне и подвозне трошкове, истраживање оловне руде, на повраћај прихода који су неумесно ушли у државну касу, помоћ досељеницама у Србију, огрев и канцеларијске трошкове. Ова група расхода чинила је у току посматраног периода у просеку 14.89% укупних издатака планираних за овај ресор.

Буџетски суфицит/дефицит

Табела 79: ***Однос планираних прихода и расхода Кнежевине Србије за 1863-1868 у пореским грошима***[344]

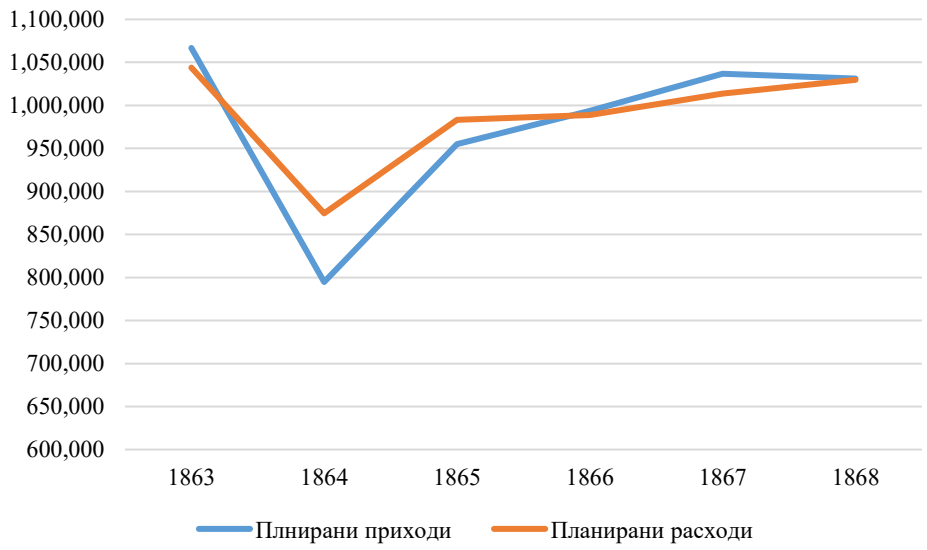
	1863	**1864**	**1865**	**1866**	**1867**	**1868**
Плнирани приходи	29,869,833	22,253,344	26,737,304	27,820,000	29,033,000	28,879,000
Планирани расходи	29,229,833	24,487,474	27,529,385	27,687,637	28,385,426	28,831,415
Буџетски суфицит/(дефицит)	640,000	(2,234,130)	(792,081)	132,363	647,574	47,585

[344] Видети табеле број 208-213, 228-237.

Табела 80: ***Однос планираних прихода и расхода Кнежевине Србије за 1863-1868 у цесарским дукатима***[345]

	1863	1864	1865	1866	1867	1868
Плнирани приходи	1,066,780	794,762	954,904	993,571	1,036,893	1,031,393
Планирани расходи	1,043,923	874,553	983,192	988,844	1,013,765	1,029,693
Буџетски суфицит/(дефицит)	22,857	(79,791)	(28,288)	4,727	23,128	1,700

Графикон 30: ***Буџетски суфицити/дефицити буџета Кнежевине Србије за 1863-1868 у цесарским дукатима***[346]

За период 1863-1868 сачувани су у прегледаним изворима како буџети прихода тако и буџети расхода, па је стога могуће извршити анализу буџетских суфицита/дефицита само за наведено раздобље. У 1864. и 1865. години буџети Кнежевине Србије су усвајани са дефицитом, док је у преостале четири године посматраног периода забележен већи буџет прихода од буџета расхода. У обе године дефицит је био већи од суфицита којим су склапани буџети у 1863, 1866, 1867, и 1868. години. Тако су забележени дефицити из 1864. и 1865. године чинили 9.12% и 2.88% укупних планираних расхода, респективно. Буџет Кнежевине Србије за 1867. годину склопљен је

[345] Исто.
[346] Исто.

са највећим суфицитом када је он чинио 2.23% буџета прихода наведене године. Пак, најмањи суфицит забележен је већ наредне године разматраног периода када је вишак прихода чинио 0.16% укупних планираних државних приноса за 1868. годину.

Аналаиза завршног рачуна

Остварени приходи

Табела 81: ***Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[347]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**14,919,113**	**532,826**	**91.71%**
	Непосредни	**11,853,190**	**423,328**	**72.87%**
	Порези	11,853,190	423,328	72.87%
	Главница	11,675,097	416,968	71.77%
	На имање чиновника	19,109	682	0.12%
	Бећарски данак	94,720	3,383	0.58%
	Од Цигана	64,264	2,295	0.40%
	Посредни	**3,065,923**	**109,497**	**18.85%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	3,018,706	107,811	18.56%
	Миша Анастасијевић за со ердељску	47,217	1,686	0.29%
2	**Таксе**	**350,547**	**12,520**	**2.15%**
3	**Државна привреда**	**875,369**	**31,264**	**5.38%**
	Државна штампарија	189,036	6,751	1.16%
	Аренда добара	357,477	12,767	2.20%
	Поште	199,911	7,140	1.23%
	Телеграфи	56,295	2,011	0.35%
	Рудокопство-Крагујевачко, Јагодинско, Баточинско	18,464	659	0.11%

[347] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1859. годину*.

	Приходи Главне војне управе	54,186	1,935	0.33%
4	**Случајни и непредвиђени приходи**	**121,811**	**4,350**	**0.75%**
	Изванредни приходи	121,811	4,350	0.75%
	Укупни приходи:	**16,266,840**	**580,959**	**100%**

Табела 82: ***Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[348]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**14,477,143**	**517,041**	**89.62%**
	Непосредни	**12,042,575**	**430,092**	**74.55%**
	Порези	12,042,575	430,092	74.55%
	Главница	11,842,170	422,935	73.31%
	На имање чиновника	27,909	997	0.17%
	Бећарски данак	101,501	3,625	0.63%
	Од Цигана	70,995	2,536	0.44%
	Посредни	**2,434,568**	**86,949**	**15.07%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	2,434,568	86,949	15.07%
2	**Таксе**	**347,273**	**12,403**	**2.15%**
3	**Државна привреда**	**1,094,722**	**39,097**	**6.78%**
	Државна штампарија	207,427	7,408	1.28%
	Аренда добара	332,139	11,862	2.06%
	Поште	181,401	6,479	1.12%
	Телеграфи	74,184	2,649	0.46%
	Рудокопство-Крагујевачко, Јагодинско, Баточинско	-	-	-
	Управа рударска Мајданпека	238	9	-
	Приходи Главне војне управе	299,333	10,690	1.85%

[348] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1860. годину*.

4	**Случајни и непредвиђени приходи**	**235,231**	**8,401**	**1.46%**
	Изванредни приходи	235,231	8,401	1.46%
	Укупни приходи:	**16,154,369**	**576,942**	**100%**

Табела 83: ***Структура прихода Кнежевине Србије за 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[349]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**15,342,050**	**547,930**	**90.51%**
	Непосредни	**12,176,286**	**434,867**	**71.84%**
	Порези	12,176,286	434,867	71.84%
	Главница	11,964,480	427,303	70.59%
	На имање чиновника	29,101	1,039	0.17%
	Бећарски данак	112,541	4,019	0.66%
	Од Цигана	70,164	2,506	0.41%
	Посредни	**3,165,764**	**113,063**	**18.68%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	3,165,764	113,063	18.68%
2	**Таксе**	**403,788**	**14,421**	**2.38%**
3	**Државна привреда**	**929,289**	**33,189**	**5.48%**
	Државна штампарија	200,867	7,174	1.19%
	Аренда добара	298,969	10,677	1.76%
	Поште	174,862	6,245	1.03%
	Телеграфи	62,890	2,246	0.37%
	Рудокопство-Крагујевачко, Јагодинско, Баточинско	-	-	-
	Управа рударска Мајданпека	504	18	-
	Приходи Главне војне управе	191,197	6,828	1.13%
4	**Случајни и непредвиђени приходи**	**274,672**	**9,810**	**1.62%**
	Изванредни приходи	274,672	9,810	1.62%

[349] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1861. годину*.

	Укупни приходи:	**16,949,799**	**605,350**	**100%**

Табела 84: ***Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1863. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[350]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**15,678,792**	**559,957**	**89.13%**
	Непосредни	**12,510,392**	**446,800**	**71.12%**
	Порези	12,510,392	446,800	71.12%
	Главница	12,309,330	439,619	69.97%
	На имање чиновника	28,932	1,033	0.16%
	Бећарски данак	107,877	3,853	0.61%
	Од Цигана	64,253	2,295	0.37%
	Посредни	**3,168,400**	**113,157**	**18.01%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	3,168,400	113,157	18.01%
2	**Таксе**	**1,364,774**	**48,742**	**7.76%**
3	**Државна привреда**	**547,789**	**19,564**	**3.11%**
	Државна штампарија	218,342	7,798	1.24%
	Аренда добара	8,878	317	0.05%
	Поште	173,041	6,180	0.98%
	Телеграфи	147,528	5,269	0.84%
	Укупни приходи:	**17,591,355**	**563,977**	**100%**

Табела 85: ***Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[351]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**20,365,424**	**727,337**	**86.29%**

[350] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1863. годину*.
[351] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1865. годину*.

	Непосредни	**15,990,567**	**571092**	**67.75%**
	Порези	15,990,567	571,092	67.75%
	Главница	15,804,212	564,436	66.96%
	На имање чиновника	-	-	-
	Бећарски данак	114,777	4,099	0.49%
	Од цигана	71,578	2,556	0.30%
	Посредни	**4,374,857**	**156,245**	**18.54%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	4,374,857	156,245	18.54%
2	**Таксе**	**2,463,877**	**87,996**	**10.44%**
3	**Државна привреда**	**672,392**	**24,014**	**2.85%**
	Државна штампарија	262,347	9,370	1.11%
	Аренда добара	10,696	382	0.05%
	Поште	218,879	7,817	0.93%
	Телеграфи	180,470	6,445	0.76%
4	**Случајни и непредвиђени приходи**	**100,628**	**3,594**	**0.43%**
	Ванредни приход	100,628	3,594	0.43%
	Укупни приходи:	**23,602,321**	**842,940**	**100%**

Табела 86: ***Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[352]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**30,339,745**	**1,083,562**	**81.41%**
	Непосредни	**23,120,591**	**825,735**	**62.04%**
	Порези	23,120,591	825,735	62.04%
	Главница	22,847,264	815,974	61.30%
	На имање чиновника	-	-	-
	Бећарски данак	207,030	7,394	0.56%
	Од Цигана	66,297	2,368	0.18%
	Посредни	**7,219,154**	**257,827**	**19.37%**

[352] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1868. годину*.

	Ђумручина са ђумручким таксама	7,219,154	257,827	19.37%
2	**Таксе**	**4,993,844**	**178,352**	**13.40%**
3	**Државна привреда**	**1,184,524**	**42,304**	**3.18%**
	Државна штампарија	493,503	17,625	1.32%
	Аренда добара	15,532	555	0.04%
	Поште	270,836	9,673	0.73%
	Телеграфи	308,305	11,011	0.83%
	Заведеније економије топчидерске	35,071	1,253	0.09%
	Државна ергела	61,277	2,188	0.16%
4	**Случајни и непредвиђени приходи**	**751,325**	**26,833**	**2.02%**
	Ванредни приход	751,325	26,833	2.02%
	Укупни приходи:	**37,269,438**	**1,331,051**	**100%**

Табела 87: ***Компаративна анализа планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1863, 1865, и 1868. годину у пореским грошима***[353]

	1863	1865	1868
Плнирани приходи	29,869,833	26,737,304	28,879,000
Остварени приходи	17,591,355	23,602,321	37,269,438
Вишак (мањак) прихода	(12,278,478)	(3,134,983)	8,390,438

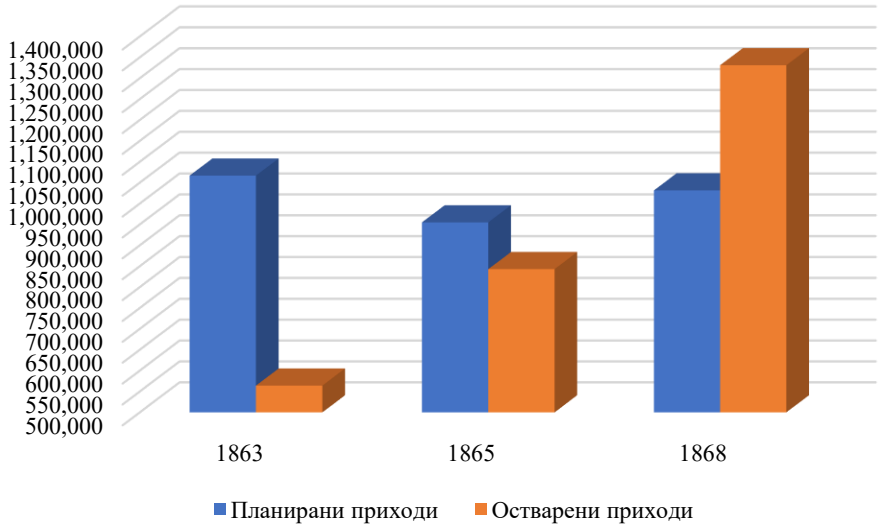
Табела 88: ***Компаративна анализа планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1863, 1865, и 1868. годину у цесарским дукатима***[354]

	1863	1865	1868
Плнирани приходи	1,066,780	954,904	1,031,393
Остварени приходи	563,977	842,940	1,331,051

[353] Видети табеле бр. 18-26, 81-86.
[354] Исто.

Вишак (мањак) прихода	(502,803)	(111,964)	299,658

Графикон 31: ***Однос планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1863, 1865, 1868. годину у цесарским дукатима***[355]

Нажалост, само за три године разматраног периода сачувани су подаци и о планираним и о оствареним приходима Кнежевине Србије, с обзиром на то да у раздобљу које је обрађено у овом поглављу нису склапани завршни рачуни, документа која пружају информације како о буџетима прихода и расхода, тако и о оствареним приходима и расходима. Књиге које садрже податке о оствареним приходима и расходима, тзв. *Сравнителник прихода Главне државне благајне* и *Сравнителник расхода Главне државне благајне* нису сачуване за све године наведеног периода. Похрањени су Сравнителници прихода Главне државне благајне за 1859, 1860, 1861, 1863, 1865, и 1868. годину.

У 1863. и 1865. години планирани су далеко већи приходи него што је држава успела да сакупи од пореских обвезника и других извора приноса у Главну државну благајну. Највећи мањак прихода забележен је у 1863. години када су планирани приходи били већи од оних који су заиста доспели у Главну државну благајну, за 89.15%, док су у 1865. години пројектовани приходи били знатно ближи вредност остварених, тј. били су већи за 13.28%. У последњој години разматраног раздобља дошло је до прилива већих прихода од оних који су били планирани, и то за 29.05%.

[355] Исто.

Остварени расходи

Табела 89: ***Остварени расходи Кнежевине Србије за 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[356]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	9.20%
2	Данак султану	1,176,250	42,009	9.02%
3	Помож Цариградској патријаршији	3,486	125	0.03%
4	Државни савет	363,668	12,988	2.79%
5	Главна контрола	173,871	6,210	1.33%
6	Министарство правде	931,988	33,285	7.15%
7	Министарство просвете и црквених дела	949,829	33,922	7.28%
8	Министарство иностраних дела	469,608	16,772	3.60%
9	Министарство унутрашњих дела	1,035,595	36,986	7.94%
10	Министарство финансија	619,652	22,130	4.75%
11	Главна управа грађевина	852,662	30,452	6.54%
12	Главна војна управа	5,265,255	188,045	40.37%
	Укупни расходи:	**13,041,864**	**465,781**	**100%**

Табела 90: ***Остварени расходи Кнежевине Србије за 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[357]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	5.29%
2	Данак султану	1,176,250	42,009	5.19%

[356] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1861. годину*.
[357] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1862. годину*.

3	Помоћ Цариградској патријаршији	2,358	84	0.01%
4	Државни савет	469,301	16,761	2.07%
5	Главна контрола	213,898	7,639	0.94%
6	Министарство правде	2,295,010	81,965	10.12%
7	Министарство просвете и црквених дела	953,983	34,071	4.21%
8	Министарство иностраних дела	557,244	19,902	2.46%
9	Министарство унутрашњих дела	4,230,018	151,072	18.66%
10	Министарство финансија	1,706,332	60,940	7.53%
11	Главна управа грађевина	771,294	27,546	3.40%
12	Главна војна управа	9,094,309	324,797	40.12%
	Укупни расходи:	**22,669,997**	**809,643**	**100%**

Табела 91: ***Остварени расходи Кнежевине Србије за 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[358]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**2,830,447**	**101,087**	**12.02%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	5.10%
	Данак султану	1,176,005	42,000	5.00%
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.03%
	Државни савет	416,084	14,860	1.77%
	Народна скупштина	30,000	1,071	0.13%
	Помоћ Цариградској патријаршији	2,358	84	0.01%
2	**Управни расходи-општи**	**2,038,543**	**72,805**	**8.66%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.03%
	Плата секретару кнежевог дома	6,000	214	0.03%
	Пензионисање чиновника свих струка	33,850	1,209	0.14%

[358] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1864. годину*.

	На напредовање чиновника по класама и пензионисање телеграфиста и професора	7,079	253	0.03%
	На редовне непредвиђене потребе	449,430	16,051	1.91%
	На ванредне потребе	1,291,833	46,137	5.49%
	Главна рачунска контрола	244,351	8,727	1.04%
3	**Управни расходи-стручни**	**18,674,471**	**666,945**	**79.32%**
	Министарство правде	2,496,924	89,176	10.61%
	Министарство просвете и црквених дела	1,621,610	57,915	6.89%
	Министарство иностраних дела	609,794	21,778	2.59%
	Министарство унутрашњих дела	4,528,797	161,743	19.24%
	Министарство финансија	1,750,223	62,508	7.43%
	Министарство грађевина	758,731	27,098	3.22%
	Министарство војно	6,908,392	246,728	29.34%
	Укупни расходи:	**23,543,461**	**840,838**	**100%**

Нажалост, за период који је анализиран у овом поглављу сачувани су *Сравнителници расхода Главне државне благајне*, који пружају податке за остварене расходе у одређеној буџетској години, само за три године-1861, 1862, и 1864.

У циљу да се прикаже то да ли су планирани расходи задовољавали потребе за које су били намењени или их нису успели да покрију, представљен је однос планираних и остварених расхода оних година за које су пронађени подаци у прегледаним изворима.

Табела 92: **Компаративна анализа планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1861, 1862, и 1864. годину у пореским грошима**[359]

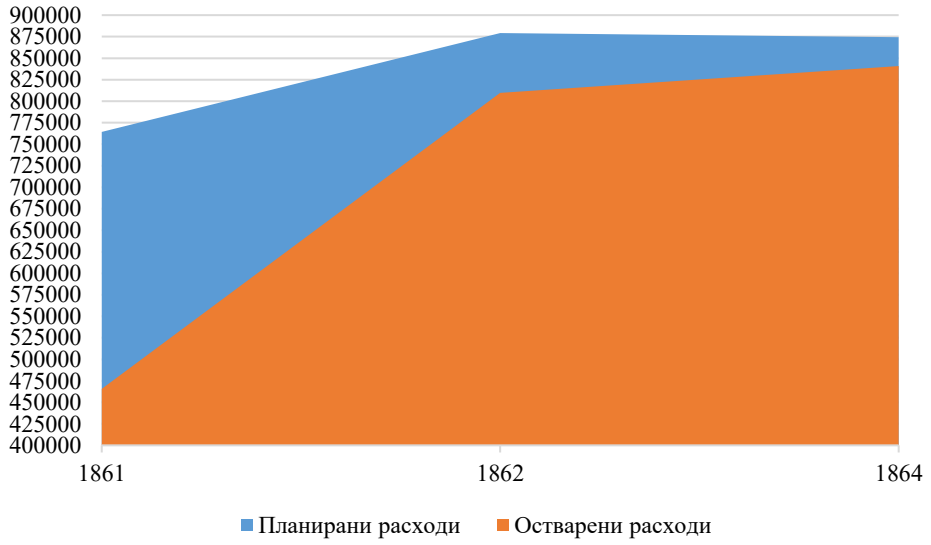
	1861	**1862**	**1864**
Плнирани расходи	21,404,614	24,617,161	24,487,474
Остварени расходи	13,041,864	22,669,997	23,543,461
Вишак (мањак) расхода	**8,362,750**	**1,947,164**	**944,013**

[359] Видети табеле број 27-35, 89-91.

Табела 93: ***Компаративна анализа планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1861, 1862, и 1864. годину у цесарским дукатима***[360]

	1861	1862	1864
Плнирани расходи	764,451	879,184	874,553
Остварени расходи	465,781	809,643	840,838
Вишак (мањак) расхода	**298,670**	**69,541**	**33,715**

Графикон 32: ***Компаративна анализа планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1861, 1862, и 1864. годину у цесарским дукатима***[361]

У свим годинама за које су сачувани подаци о планираним и оствареним расходима Кнежевине Србије пројектовани су већи расходи од оних који су заиста и реализовани. Тако су у

[360] Исто.
[361] Исто.

1861, 1862, и 1864. години потрошени мањи издаци за 39%, 8%, и 4% у односу на оне које су били предвиђени државним буџетима за наведене године, респективно.

С обзиром на то да се, на основу прегледаних извора, не може извршити анализа односа планираних и остварених расхода, јер ни у једној години посматраног раздобља нису сачувани и приходи који су доспели у Државну благајну и расходи који су заиста реализовани остаје ускраћеност за комплетну анализу завршних рачуна у периоду од 1859. до 1868. године.

Треба истаћи да је у овом периоду постојала Главна контрола која је била задужена за преглед рачуна свих државних, окружних, и општинских власти. У периоду о којем је реч, на основу прегледаног фонда Главне контроле чија грађа је и даље несређена, може се закључити да је преглед рачуна текао споро, без систематизованих извештаја, и углавном се цео процес завршавао уочавањем грешака рачуновођа одређених надлештава и подацима о наплати закаснелог прилива у Државну благајну, док комлетније информације о рачунима појединих министарстава нису пронађене.

БУЏЕТИ КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ (1869-1880)

Приходи

Пре анализе кретања буџета прихода Кнежевине Србије изнети су прегледи структуре прихода за сваку годину посматраног периода.

Табела 94: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима***[362]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**22,990,000**	**821,071**	**77.68%**
	Порези	**17,190,000**	**613,929**	**58.08%**
	Грађански	17,000,000	607,142	57.44%
	Бећарски	125,000	4,464	0.42%
	Цигански харач	65,000	2,321	0.22%
	Регални данци	**1,000,000**	**35,714**	**3.38%**
	Од соли	800,000	28,571	2.70%
	Од дувана	200,000	7,143	0.68%
	Ђумруци са ђумручким таксама	**4,800,000**	**171,429**	**16.22%**
2	**Таксе**	**1,641,000**	**58,607**	**5.54%**
	Судске	**1,050,000**	**37,500**	**3,55%**
	Административне	**591,000**	**21,107**	**2.00%**
	Канцеларијски приходи	400,000	14,286	1.35%

[362] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину*; *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године, у:* „Српске новине“ (16.11.1868), 1.

	Карантински приходи	1,000	36	-
	Шумарина	90,000	3,214	0.30%
	Добошарина	100,000	3,571	0.34%
3	**Државна привреда**	**1,615,000**	**57,286**	**5.46%**
	Приходи у натури	30,000	1,071	0.10%
	Аренде и кирије од државних добара	400,000	14,286	1.35%
	Интерес на новац	5,000	179	0.02%
	Државна штампарија	350,000	12,500	1.18%
	Топчидерска економија и Државна ергела	40,000	1,429	0.14%
	Поште	230,000	8,214	0.78%
	Телеграфи	210,000	7,500	0.71%
	Управа фондова	350,000	12,500	1.18%
4	**Приходи Школског фонда на трошак народне привреде**	**1,200,000**	**42,857**	**4.05%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**2,150,000**	**76,786**	**7.27%**
	Од повраћених кредита	100,000	3,571	0.34%
	Од течаја монета	70,000	2,500	0.24%
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	40,000	1,429	0.14%
	Од казни	170,000	6,071	0.57%
	Непредвиђени извори	1,500,000	53,571	5,07%
	Приходи од купљених турских добара	260,000	9,286	0.88%
	Укупни расходи	**29,596,000**	**1,057,000**	**100%**

Табела 95: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[363]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**26,220,000**	**936,429**	**79.01%**
	Непосредни	**17,970,000**	**641,786**	**54.15%**
	Грађански	17,800,000	635,714	53.64%

[363] ДАС, Поклони и откупи (=ПО), 1,63, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину*; *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. године*, у: „Српске новине*"(*25.11.1869), 1.

	Бећарски	140,000	5,000	0.42%
	Цигански харач	30,000	1,071	0.09%
	Посредни	**8,250,000**	**294,643**	**24.86%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**6,300,000**	**225,000**	**18.98%**
	Регални данци	**950,000**	**33,929**	**2.86%**
	Од соли	650,000	23,214	1.96%
	Од дувана	300,000	10,714	0.90%
	Трошарина по закону од 18. јануара 1869. године	**1,000,000**	**35,714**	**3.01%**
2	**Таксе**	**1,600,000**	**57,143**	**4.82%**
	Судске	1,050,000	37,500	3.16%
	Канцеларијски приходи	400,000	14,286	1.21%
	Шумарина	90,000	3,214	0.27%
	Добошарина	60,000	2,143	0.18%
3	**Државна привреда**	**1,885,000**	**67,321**	**5.68%**
	Приход од државних добара	440,000	15,714	1.33%
	Интерес на новац	5,000	179	0.02%
	Државна штампарија	400,000	14,286	1.21%
	Топчидерска економија и Државна ергела	40,000	1,429	0.12%
	Поште	300,000	10,714	0.90%
	Телеграфи	250,000	8,929	0.75%
	Управа фондова	450,000	16,071	1.36%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,360,000**	**48,571**	**4.10%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**2,120,000**	**75,714**	**6.39%**
	Од повраћених кредита	200,000	7,143	0.60%
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	40,000	1,429	0.12%
	Од казни	170,000	6,071	0.51%
	Непредвиђени извори	1,500,000	53,571	4.52%
	Приходи од купљених турских добара	200,000	7,143	0.60%
	Укупни расходи	**33,185,000**	**1,185,179**	**100%**

Табела 96: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1871. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[364]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
			у пореским грошима	у процентима
1	**Данци**	**26,600,000**	**950,000**	**76.40%**
	Непосредни	**18,140,000**	**647,857**	**52.10%**
	Грађански	18,000,000	642,857	51.70%
	Бећарски	120,000	4,286	0.34%
	Цигански харач	20,000	714	0.06%
	Посредни	**8,460,000**	**302,143**	**24.30%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**6,000,000**	**214,286**	**17.23%**
	Регални данци	**1,160,000**	**41,429**	**3.33%**
	Од соли	800,000	28,571	2.30%
	Од дувана	300,000	10,714	0.86%
	Од рудника	60,000	2,143	0.17%
	Трошарина по закону од 18. јануара 1869. године	**1,300,000**	**46,429**	**3.73%**
2	**Таксе**	**1,600,000**	**57,143**	**4.60%**
	Судске	1,050,000	37,500	3.02%
	Канцеларијски приходи	400,000	14,286	1.15%
	Шумарина	90,000	3,214	0.26%
	Добошарина	60,000	2,143	0.17%
3	**Државна привреда**	**2,185,000**	**78,036**	**6.28%**
	Приход од државних добара	600,000	21,429	1.72%
	Интерес на новац	5,000	179	0.01%
	Државна штампарија	400,000	14,286	1.15%
	Топчидерска економија и Државна ергела	50,000	1,786	0.14%
	Поште	350,000	12,500	1.01%
	Телеграфи	280,000	10,000	0.80%

[364] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1871. годину, тј. од 1.11.1870. до 31.10.1871. године „*Српске новине“ (29.10.1870) , 3.

	Управа фондова	500,000	17,857	1.44%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,450,000**	**51,786**	**4.16%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**2,983,176**	**106,542**	**8.57%**
	Од повраћених кредита	200,000	7,143	0.57%
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	40,000	1,429	0.11%
	Од казни	170,000	6,071	0.49%
	Непредвиђени извори	1,500,000	53,571	4.31%
	Приходи од новосковане српске бакарне монете	1,063,176	37,971	3.05%
	Укупни расходи	**34,818,176**	**1,243,506**	**100%**

Табела 97: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[365]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**26,800,000**	**957,143**	**75.62%**
	Непосредни	**18,440,000**	**658,571**	**52.03%**
	Грађански	18,300,000	653,571	51.64%
	Бећарски	120,000	4,286	0.34%
	Циганski харач	20,000	714	0.06%
	Посредни	**8,360,000**	**298,571**	**23.59%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**6,000,000**	**214,286**	**16.93%**
	Регални данци	**1,060,000**	**37,857**	**2.99%**
	Од соли	750,000	26,786	2.12%
	Од дувана	250,000	8,929	0.71%
	Од рудника	60,000	2,143	0.17%
	Трошарина по закону од 18. јануара 1869. године	**1,300,000**	**46,429**	**3.67%**
2	**Таксе**	**1,640,000**	**58,571**	**4.63%**

[365] ДАС, Народна скупштина (=НС), 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину.*

	Судске	1,100,000	39,286	3.10%
	Канцеларијски приходи	400,000	14,286	1.13%
	Шумарина	90,000	3,214	0.25%
	Добошарина	50,000	1,786	0.14%
3	**Државна привреда**	**2,300,000**	**82,143**	**6.49%**
	Приход од државних добара	600,000	21,429	1.69%
	Интерес на новац	50,000	1,786	0.14%
	Државна штампарија	400,000	14,286	1.13%
	Топчидерска економија и Државна ергела	50,000	1,786	0.14%
	Поште	350,000	12,500	0.99%
	Телеграфи	350,000	12,500	0.99%
	Управа фондова	500,000	17,857	1.41%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,500,000**	**53,571**	**4.23%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**3,200,000**	**114,286**	**9.03%**
	Од враћених кредита и уштеда прошлих година	1,500,000	53,571	4.23%
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	40,000	1,429	0.11%
	Од казни	150,000	5,357	0.42%
	Непредвиђени извори	1,500,000	53,571	4.23%
	Укупни расходи	**35,440,000**	**1,266,714**	**100%**

Табела 98: ***Буџет приход Кнежевине Србије за рачунску 1873. годину у пореским грошима, у цесарским дукатима, у процентима***[366]

ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ

[366] *Српске новине,* 28.10.1972, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1873. годину, тј. од 1.11.1872. до 31.10.1873. године*, стр. 1.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**26,064,000**	**930,857**	**73.00%**
	Непосредни	**18,540,000**	**662,143**	**51.93%**
	Грађански	18,400,000	657,143	51.53%
	Бећарски	120,000	4,286	0.34%
	Цигански харач	20,000	714	0.06%
	Посредни	**7,524,000**	**268,714**	**21.07%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**5,200,000**	**185,714**	**14.56%**
	Регални данци	**1,024,000**	**36,571**	**2.87%**
	Од соли	750,000	26,786	2.10%
	Од дувана	250,000	8,926	0.70%
	Од рудника	24,000	857	0.07%
	Трошарина по закону од 18. јануара 1869. године	**1,300,000**	**46,429**	**3.64%**
2	**Таксе**	**1,740,000**	**62,143**	**4.87%**
	Судске	1,200,000	42,857	3.36%
	Канцеларијски приходи	400,000	14,286	1.12%
	Шумарина	90,000	3,214	0.25%
	Добошарина	50,000	1,786	0.14%
3	**Државна привреда**	**2,800,000**	**100,000**	**7.84%**
	Приход од државних добара	600,000	21,429	1.68%
	Интерес на новац	200,000	7,143	0.56%
	Државна штампарија	400,000	14,286	1.12%
	Топчидерска економија и Државна ергела	50,000	1,786	0.14%
	Поште	350,000	12,500	0.98%
	Телеграфи	400,000	14,286	1.12%
	Управа фондова и окружних штедионица	600,000	21,429	1.68%
	Државни рудник у Крупњу	200,000	7,143	0.56%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,500,000**	**53,571**	**4.20%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**3,600,000**	**128,571**	**10.08%**

Од повраћених кредита и уштеда прошлих година	2,000,000	71,429	5.60%
Од наслеђа	10,000	357	0.03%
Од мангупа	40,000	1,429	0.11%
Од казни	150,000	5,357	0.42%
Непредвиђени извори	1,400,000	50,000	3.92%
Укупни расходи	**35,704,000**	**1,275,143**	**100%**

Табела 99: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачуснку 1874. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима***[367]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**26,135,000**	**933,393**	**74.60%**
	Непосредни	**18,860,000**	**673,571**	**53.83%**
	Грађански	18,720,000	668,571	54.43%
	Бећарски	120,000	4,286	0.34%
	Цигански харач	20,000	714	0.06%
	Посредни	**7,275,000**	**259,821**	**20.76%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**5,300,000**	**189,286**	**15.13%**
	Регални данци	**875,000**	**31,250**	**2.50%**
	Од соли	600,000	21,429	1.71%
	Од дувана	250,000	8,929	0.71%
	Од рудника	25,000	899	0.07%
	Трошарина	**1,100,000**	**39,286**	**3.14%**
2	**Таксе**	**2,150,000**	**76,786**	**6.14%**
	Судске и полицијске	1,400,000	50,000	4.00%
	Канцеларијски приходи	600,000	21,429	1.71%
	Шумарина	100,000	3,571	0.29%
	Добошарина	50,000	1,786	0.14%
3	**Државна привреда**	**2,740,000**	**97,857**	**7.82%**

[367] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1874. годину, тј. од 1.11.1873. до 31.10.1874. године,* у: „Српске новине“, 01. 02. 1874, 1.

	Приход од државних добара	500,000	17,857	1.43%
	Интерес на новац	150,000	5,357	0.43%
	Државна штампарија	400,000	14,286	1.14%
	Топчидерска економија и Државна ергела	50,000	1,786	0.14%
	Поште	300,000	10,714	0.86%
	Телеграфи	400,000	14,286	1.14%
	Управа фондова и окружних штедионица	640,000	22,857	1.83%
	Државни рудник у Крупњу	300,000	10,714	0.86%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,500,000**	**53,571**	**4.28%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**2,510,000**	**89,643**	**7.17%**
	Од повраћених кредита	650,000	23,214	1.86%
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	50,000	1,786	0.14%
	Од казни	200,000	7,143	0.57%
	Непредвиђени извори	1,600,000	57,143	4.57%
	Укупни расходи	**35,035,000**	**1,251,250**	**100%**

Табела 100: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачуснку 1875. годину у ореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[368]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**26,135,000**	**933,393**	**74.60%**
	Непосредни	**18,860,000**	**673,571**	**53.83%**
	Грађански	18,720,000	668,571	54.43%
	Бећарски	120,000	4,286	0.34%
	Цигански харач	20,000	714	0.06%
	Посредни	**7,275,000**	**259,821**	**20.76%**

[368] Исто.

	Ђумруци са ђумручким таксама	**5,300,000**	**189,286**	**15.13%**
	Регални данци	**875,000**	**31,250**	**2.50%**
	Од соли	600,000	21,429	1.71%
	Од дувана	250,000	8,929	0.71%
	Од рудника	25,000	899	0.07%
	Трошарина	**1,100,000**	**39,286**	**3.14%**
2	**Таксе**	**2,150,000**	**76,786**	**6.14%**
	Судске и полицијске	1,400,000	50,000	4.00%
	Канцеларијски приходи	600,000	21,429	1.71%
	Шумарина	100,000	3,571	0.29%
	Добошарина	50,000	1,786	0.14%
3	**Државна привреда**	**2,740,000**	**97,857**	**7.82%**
	Приход од државних добара	500,000	17,857	1.43%
	Интерес на новац	150,000	5,357	0.43%
	Државна штампарија	400,000	14,286	1.14%
	Топчидерска економија и Државна ергела	50,000	1,786	0.14%
	Поште	300,000	10,714	0.86%
	Телеграфи	400,000	14,286	1.14%
	Управа фондова и окружних штедионица	640,000	22,857	1.83%
	Државни рудник у Крупњу	300,000	10,714	0.86%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,500,000**	**53,571**	**4.28%**
4	**Случајни и ванредни приходи**	**2,510,000**	**89,642**	**7.17%**
	Од повраћених кредита	650,000	23,214	1.86%
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	50,000	1,786	0.14%
	Од казни	200,000	7,143	0.57%
	Непредвиђени извори	1,600,000	57,143	4.57%
	Укупни расходи	**35,035,000**	**1,251,250**	**100%**

Табела 101: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачуснку 1876. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[369]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**27,392,392**	**978,300**	**77.69%**
	Непосредни	**20,492,392**	**73,187**	**58.12%**
	Грађански	20,416,392	729,157	57.91%
	Бећарски	66,000	2,357	0.19%
	Цигански харач	10,000	357	0.03%
	Посредни	**6,900,000**	**246,429**	**19.57%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**5,000,000**	**178,571**	**14.18%**
	Регални данци	**900,000**	**32,143**	**2.55%**
	Од соли	620,000	22,143	1.76%
	Од дувана	260,000	9,286	0.74%
	Од рудника	20,000	714	0.06%
	Трошарина	**1,000,000**	**35,714**	**2.84%**
2	**Таксе**	**1,885,000**	**67,321**	**5.35%**
	Судске и полицијске	1,350,000	48,214	3.83%
	Канцеларијски приходи	400,000	14,286	1.13%
	Шумарина	103,000	3,679	0.29%
	Добошарина	32,000	1,143	0.09%
3	**Државна привреда**	**2,614,000**	**93,357**	**7.41%**
	Приход од државних добара	570,000	20,357	1.62%
	Интерес на новац	75,000	2,679	0.21%
	Државна штампарија	500,000	17,857	1.42%
	Топчидерска економија и Државна ергела	39,000	1,393	0.11%
	Поште	320,000	11,429	0.91%
	Телеграфи	370,000	13,214	1.05%
	Управа фондова и окружних штедионица	650,000	23,214	1.84%

[369] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1876. годину, тј. од 1.11.1875. до 31.10.1876. године*, у: „Српске новине“, (22. 01. 1876), 1.

	Државни рудник у Крупњу	90,000	3,214	0.26%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,540,000**	**55,000**	**4.37%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**1,825,300**	**65,189**	**5.18%**
	Од наслеђа	10,300	368	0.03%
	Од мангупа	45,000	1,607	0.13%
	Од казни	170,000	6,071	0.48%
	Непредвиђени извори	1,600,000	57,143	4.54%
	Укупни расходи	**35,256,692**	**1,259,168**	**100%**

Табела 102: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[370]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**25,122,605**	**897,236**	**70.88%**
	Непосредни	**18,573,000**	**663,321**	**52.40%**
	Грађански	18,500,000	660,714	52.19%
	Бећарски	66,000	2,357	0.19%
	Цигански харач	7,000	250	0.02%
	Посредни	**6,549,605**	**233,915**	**18.48%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**4,500,000**	**160,714**	**12.70%**
	Регални данци	**834,000**	**29,786**	**2.35%**
	Од соли	620,000	22,143	1.75%
	Од дувана	200,000	7,143	0.56%
	Од рудника	14,000	500	0.04%
	Трошарина	**1,215,605**	**43,414**	**3.43%**
2	**Таксе**	**760,000**	**27,143**	**2.14%**
	Судске и полицијске	500,000	17,857	1.41%

[370] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, у: „*Српске новине*“, (30.7.1877), 1.

	Канцеларијски приходи	200,000	7,143	0.56%
	Шумарина	40,000	1,429	0.11%
	Добошарина	20,000	714	0.06%
3	**Државна привреда**	**1,952,000**	**69,714**	**5.51%**
	Приход од државних добара	300,000	10,714	0.85%
	Интерес на новац	67,000	2,393	0.19%
	Државна штампарија	300,000	10,714	0.85%
	Топчидерска економија и Државна ергела	35,000	1,250	0.10%
	Поште	300,000	10,714	0.85%
	Телеграфи	450,000	16,071	1.27%
	Управа фондова и окружних штедионица	500,000	17,857	1.41%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,400,000**	**50,000**	**3.95%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**6,210,000**	**221,786**	**17.52%**
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	50,000	1,786	0.14%
	Од казни	150,000	5,357	0.42%
	Непредвиђени извори	3,000,000	107,143	8.46%
	Уштеда од плате по закону од 17. јуна 1876. године, а за време од 1.11.1876. до 20. фебруара 1877. године	2,000,000	71,429	5.64%
	Уштеда од плате приновљених и унапређених официра што ће им се она од предвиђене суме у буџету расхода за целу годину стављена, издати само за четвртину године	1,000,000	35,714	2.82%
	Укупни расходи	**35,444,605**	**1,265,879**	**100%**

Табела 103: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[371]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**26,835,000**	**958,393**	**69.16%**
	Непосредни	**18,871,000**	**673,964**	**48.64%**
	Грађански	18,800,000	671,429	48.45%
	Бећарски	66,000	2,357	0.17%
	Циганский харач	5,000	179	0.01%
	Посредни	**7,964,000**	**284,429**	**20.53%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**5,400,000**	**192,857**	**13.92%**
	Регални данци	**1,314,000**	**46,929**	**3.39%**
	Од соли	750,000	26,786	1.93%
	Од дувана	550,000	19,643	1.42%
	Од рудника	14,000	500	0.04%
	Трошарина	**1,250,000**	**44,643**	**3.22%**
2	**Таксе**	**660,000**	**23,571**	**1.70%**
	Судске и полицијске	400,000	14,286	1.03%
	Канцеларијски приходи	200,000	7,143	0.52%
	Шумарина	40,000	1,429	0.10%
	Добошарина	20,000	714	0.05%
3	**Државна привреда**	**2,398,200**	**85,650**	**6.18%**
	Приход од државних добара	550,000	19,643	1.42%
	Интерес на новац	33,200	1,186	0.09%
	Државна штампарија	400,000	14,286	1.03%
	Топчидерска економија и Државна ергела	35,000	1,250	0.09%
	Поште	350,000	12,500	0.90%
	Телеграфи	500,000	17,857	1.29%
	Управа фондова и окружних штедионица	530,000	18,929	1.37%

[371] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, у: „*Српске новине*“, (11.7.1878) 3; ДАС, Народна скупштина (= НС), 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и рахода за буџетску 1878. годину.*

4	**Приходи Школског фонда**	**1,500,000**	**53,571**	**3.87%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**7,407,188**	**264,542**	**19.09%**
	Од наслеђа	10,000	357	0.03%
	Од мангупа	40,000	1,429	0.10%
	Од казни	100,000	3,571	0.26%
	Непредвиђени извори	4,350,000	155,357	11.21%
	За подмирење расхода додаје се вишак прихода ослобођених предела	2,907,188	103,828	7.49%
	Укупни расходи	**38,800,388**	**1,385,728**	**100%**

Табела 104: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[372]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**31,739,632**	**1,133,558**	**70.45%**
	Непосредни	**23,545,632**	**840,915**	**52.26%**
	Грађански	23,470,632	838,237	52.09%
	Бећарски	70,000	2,500	0.16%
	Цигански харач	5,000	179	0.01%
	Посредни	**8,194,000**	**292,643**	**18.19%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**5,600,000**	**200,000**	**12.43%**
	Регални данци	**1,344,000**	**48,000**	**2.98%**
	Од соли	750,000	26,786	1.66%
	Од дувана	580,000	20,714	1.29%
	Од рудника	14,000	500	0.03%
	Трошарина	**1,250,000**	**44,643**	**2.77%**
2	**Таксе**	**1,355,000**	**48,393**	**3.01%**

[372] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, у: „*Српске новине*“, (15.12.1878), 2; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*.

	Судске	1,000,000	35,714	2.22%
	Канцеларијски приходи	250,000	8,929	0.55%
	Шумарина	80,000	2,857	0.18%
	Добошарина	25,000	893	0.06%
3	**Државна привреда**	**2,555,000**	**91,250**	**5.67%**
	Приход од државних добара	600,000	21,429	1.33%
	Интерес на новац	30,000	1,071	0.07%
	Државна штампарија	450,000	16,071	1.00%
	Топчидерска економија и Државна ергела	35,000	1,250	0.08%
	Поште	380,000	13,571	0.84%
	Телеграфи	500,000	17,857	1.11%
	Управа фондова и окружних штедионица	560,000	20,000	1.24%
4	**Приходи Школског фонда**	**1,700,000**	**60,714**	**3.77%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**7,704,000**	**275,143**	**17.10%**
	Од наслеђа	15,000	536	0.03%
	Од мангупа	45,000	1,607	0.10%
	Од казни	120,000	4,286	0.27%
	Непредвиђени извори	7,524,000	268,714	16.70%
	Укупни расходи	**45,053,632**	**1,609,058**	**100%**

Табела 105: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1880. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[373]

ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[373] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880,* у: „Српске новине“, 23. 02. 1880, , стр. 2; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*.

1	**Данци**	**13,841,000**	**1,153,416**	**70.76%**
	Непосредни	**10,231,000**	**852,583**	**52.30%**
	Грађански	10,200,000	850,000	52.15%
	Бећарски	29,000	2,417	0.15%
	Цигански харач	2,000	167	0.01%
	Посредни	**3,610,000**	**300,833**	**18.46%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**2,550,000**	**212,500**	**13.04%**
	Регални данци	**480,000**	**40,000**	**2.45%**
	Од соли	315,000	26,250	1.61%
	Од дувана	160,000	13,333	0.82%
	Од рудника	5,000	417	0.03%
	Трошарина	**580,000**	**48,333**	**2.97%**
2	**Таксе**	**620,000**	**51,667**	**3.17%**
	Судске	420,000	35,000	2.15%
	Канцеларијски приходи	160,000	13,333	0.82%
	Шумарина	30,000	2,500	0.15%
	Добошарина	10,000	833	0.05%
3	**Државна привреда**	**1,141,000**	**95,083**	**5.83%**
	Приход од државних добара	256,000	21,333	1.31%
	Интерес на новац	8,000	667	0.04%
	Државна штампарија	200,000	16,667	1.02%
	Топчидерска економија и Државна ергела	12,000	1,000	0.06%
	Поште	140,000	11,667	0.72%
	Телеграфи	215,000	17,917	1.10%
	Управа фондова и окружних штедионица	260,000	21,667	1.33%
	Масурички мајдани гвожђа	50,000	4,167	0.26%
4	**Приходи Школског фонда**	**730,000**	**60,833**	**3.73%**
5	**Случајни и ванредни приходи**	**3,228,500**	**269,042**	**16.51%**
	Од наслеђа	3,000	250	0.02%
	Од мангупа	25,000	2,083	0.13%
	Од казни	50,500	4,208	0.26%
	Непредвиђени извори	2,500,000	208,333	12.78%

	Приход од српске златне, сребрне и бакарне монете	650,000	54,167	3.32%
	Укупни расходи	**19,560,500**	**1,630,042**	**100%**

Табела 106: ***Ванредни буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[374]

		ПЛАНИРАНИ ВАНРЕДНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Од државног зајма 7,460,000 динара или 17,717,500 гроша пореских**	**17,717,500**	**632,768**	**89.87%**
2	**Од трошарине на пиво до 1.11.1877.**	**215,605**	**7,700**	**1.09%**
3	**Прва помоћ за ратне страдалце по 3 динара с главе на главу ове године**	**1,781,250**	**63,616**	**9.04%**
	Укупни расходи:	**19,714,355**	**704,084**	**100%**

Табела 107: ***Ванредни буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима и процентима***[375]

		ПЛАНИРАНИ ВАНРЕДНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Остатак неприкупљеног народног зајма расписаног по законодавној одлуци од 19. јануара 1876. и закона од 23. јула 1877.1877. године**	**11,852,697**	**423,311**	**62.93%**

[374] ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет прихода и расхода, редовни и ванредни за 1877. годину*.
[375] *Ванредни буџет прихода и расхода за 1878. годину*, у: „Српске новине“, 27. 07. 1878. године.

2	**Приновак српског народног зајма који се има расписати на основу члана 3 по овом буџету**	**6,840,000**	**244,286**	**36.31%**
3	**Трошарина на пиво**	**142,500**	**5,089**	**0.76%**
	Укупни расходи:	**18,835,197**	**672,686**	**100%**

Табела 108: ***Ванредни буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима и процентима***[376]

		ПЛАНИРАНИ ВАНРЕДНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Остатак неприкупљеног народног зајма по законодавној одлуци од 19. јануара 1876. и закона од 23. јула 1877. године**	**2,699,261**	**224,938**	**36.17%**
2	**Остатак народног зјма који је расписан на основу члана 3 закона од 10. јула 1878. ванредног државног закона државног прихода и расхода за рачуснку 1878. годину**	**2,343,494**	**195,291**	**31.40%**
3	**Трошарина на пиво**	**120,000**	**10,000**	**1.61%**
4	**Прирез по Закону од 27. јануара 1880. године за одужење државног дуга**	**1,700,00**	**141,667**	**22.78%**

[376] ДАС, НС, 1879, I 68, *Ванредни буџет прихода и расхода за 1889. годину*.

5	**Од уписа у радње и процента за 1879. годину**	**600,000**	**50,000**	**8.04%**
	Укупни расходи:	**7,462,755**	**621,896**	**100%**

Табела 109: ***Буџет ослобођених предела за 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[377]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Непосредни данци**	**4,320,000**	**154,286**	**91.88%**
2	**Таксе**	**42,000**	**1,500**	**0.89%**
3	**Разни случајни приходи**	**100,000**	**3,571**	**2.13%**
4	**Прирез за просветне циљеве**	**240,000**	**8,571**	**5.10%**
	Укупни приходи:	**4,702,000**	**167,929**	**100%**

Током читавог посматраног периода приходи су били подељени у пет група: непосредни данци, посредни данци, приходи од државне привреде, приход Школског фонда, и случајни и ванредни приходи.

[377] „Зборник закона и уредаба 32“, Београд 1878, *Закон о буџету прихода и расхода ослобођених крајева за 1878. годину,* 334-335.

Графикон 33: ***Структура планираног непосредног данка за 1869-1880 у цесарским дукатима***[378]

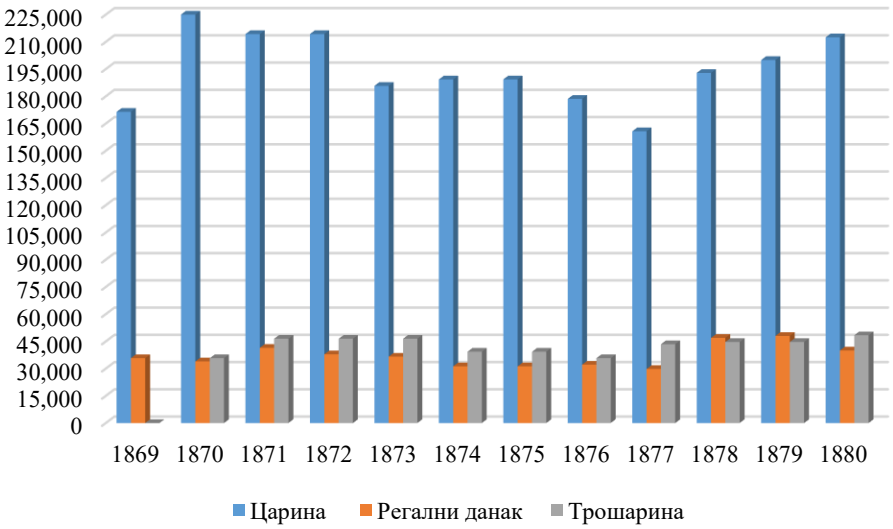

У групу непосредног данка у току овог периода спадли су грађански и бећарски данак и циганскки харач. Далеко највећи проценат долазио је од грађанског данка који се од Закона о порезу из 1864. године делио на главницу и порез по имућности. Оба ова пореза износила су по три талира. Током размтраног раздобља грађански данак бележио је осцилације. У последњој години посматраног периода забележен је маскимум који је био већи за 40% у односу на почетну годину посматраног периода, док су 1877. и 1878. забележене вредности које су биле веће свега 8.82% и 10.59% у односу на 1869. године, респективно, што је свакако била последица ратних година када су прикупљени значајно мањи износи грађанског данка у односу на просек претходних година.

Бећарски данак и Циганси харач заузаимали су у просеку свега 0.53% и 0.10%, респективно, укупног планираног непосредног данка 70-и година 19. века.

[378] Видети табеле бр. 94-105.

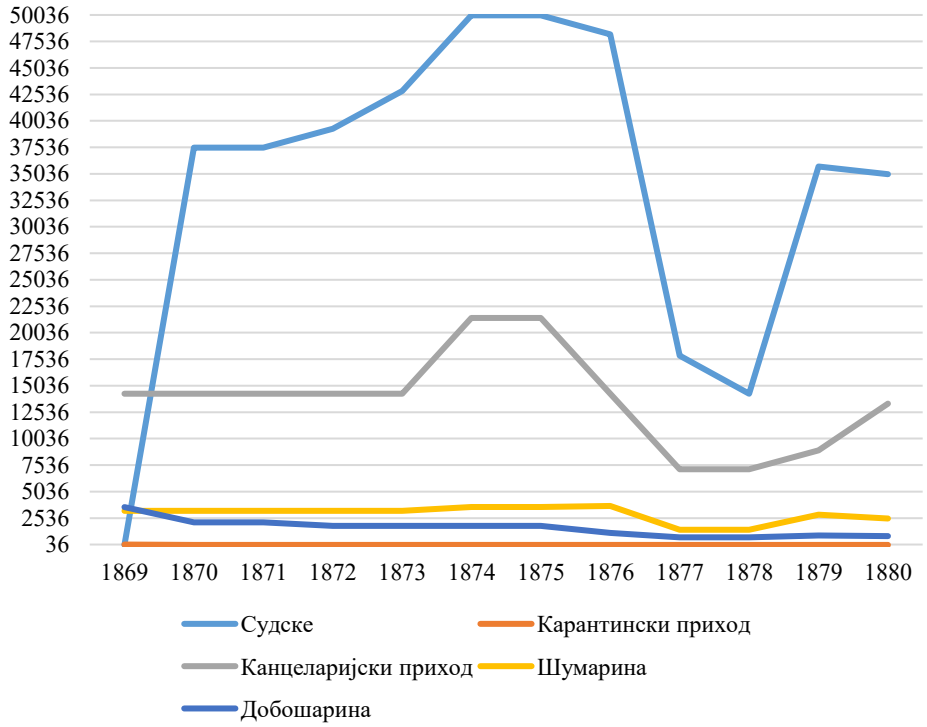
Графикон 34: ***Структура планираног посредног данка за 1869-1880 у цесарским дукатима***[379]

У групу посредног данка спадали су приходи од царина, регалног данка, и трошарина. Сви ови приходи бележили су осцилације у току разматраног периода. Царински приходи су минимум доживели 1877. године, да би након тога бележили пораст и у последњој години били већи за 32.22% и 6.25% у односу на минимум из 1877. и 1879. годину, респективно. Регални данак, такође је ратне 1877. забележио минимум прихода, да би 1879. године имао максимум приноса који су се повећали за 61.15% у односу на минимум из 1877, али је већ наредне године уследио пад од 16.67%. Приходи од трошарине су, пак, 1877. забележили пораст од 21.56% у односу на претходну годину и након тога су бележили тенденцију раста и максимум су остварили у последњој години разматраног раздобља који је био већи за 35.33% и 8.27%, у ондосу на почетну годину и 1879, респективно. Трошарина је представљала порез на промет и први пут је уведена 1869. године. Трошарински предмети били су малобројни: кафа, шећер, шпиритус, рум, фина пића и ликери, карте за играње, хартија на цигарете, и мирисави сапун. И трошарина је уведена само на увозну робу и тако представљала допунску царину.[380]

[379] Исто.
[380] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија*, 19.

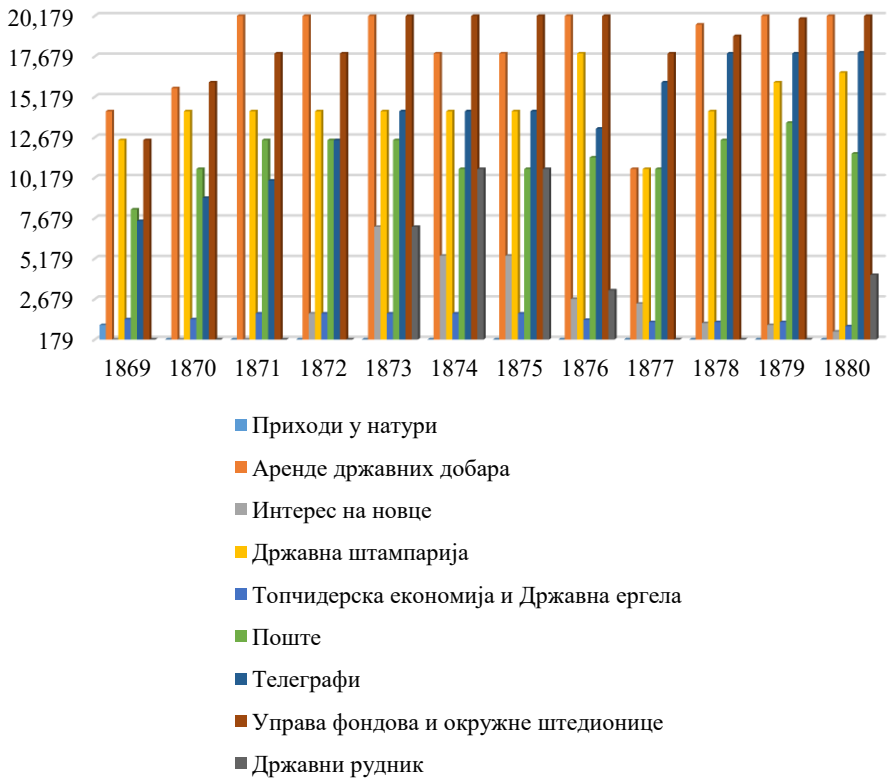
Графикон 35: ***Структура планираних прихода од такси за 1869-1880 у цесарским дукатима***[381]

Највећи удео у приходима од такси забележиле су судске, у просеку 67%, да би карантинки и канцеларијски приход, шумарина и добошарина чинили у просеку 0.17% и 28.58%, 6.16%, 3.82% укупних прихода од такси. Све ове групе прихода од такси минимум су забележиле 1878. године.

[381] Видети табеле бр. 94-105.

Графикон 36: ***Структура планираног прихода државне привреде за 1869-1880 у цесарским дукатима***[382]

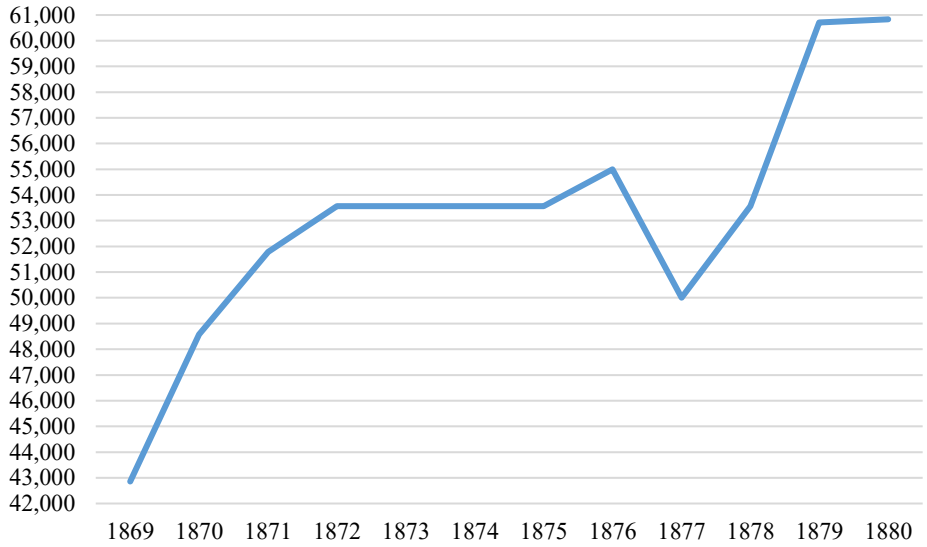

Највећи удео у приходима од државне привреде имали су приходи од аренде државних добара, Државне штампарије, пошта, телеграфа, и Управе фондова и окружниих штедионица, у просеку 22.13%, 17.37%, 13.76%, 16.19%, и 22.97%, респективно. Сви ови приходи су у последњој години посматраног периода били увећани за 49.33%, 33.34%, 42.04%, 138.89%, и 73.34% у односу на 1869. годину, респективно. Најмњи удео забележили си приходи у натури, свега 1.86% и то само у почетној години посматраног периода, као и интерес на новац, у просеку 2.55% укупних прихода од државне привреде. Приходи од државних рудника забележени су у периоду од 1873. до 1876. и

[382] Исто.

у последњој години посматраног периода и у просеку су чинили 4.61% прихода од државне привреде.

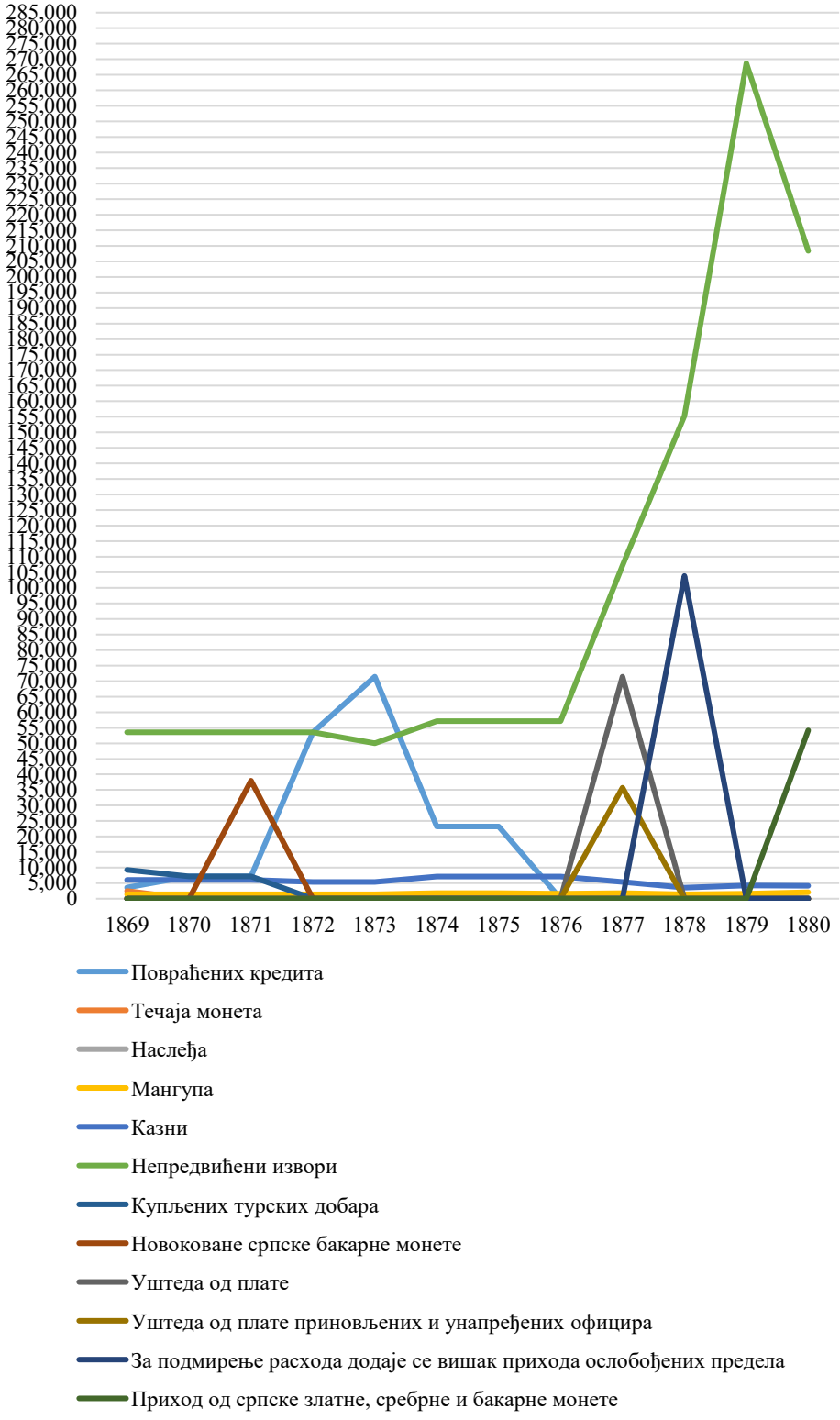
Графикон 37: ***Кретање планираног прихода Школског фонда за 1869-1880 у цесарским дукатима***[383]

Приходи Школског фонда бележили су осцилације у току разматраног периода, минимум су забележили у почетној години ратматраног периода, да би максимум остварили у последњој години који је био већи за 41.94% у односу на забележени минимум.

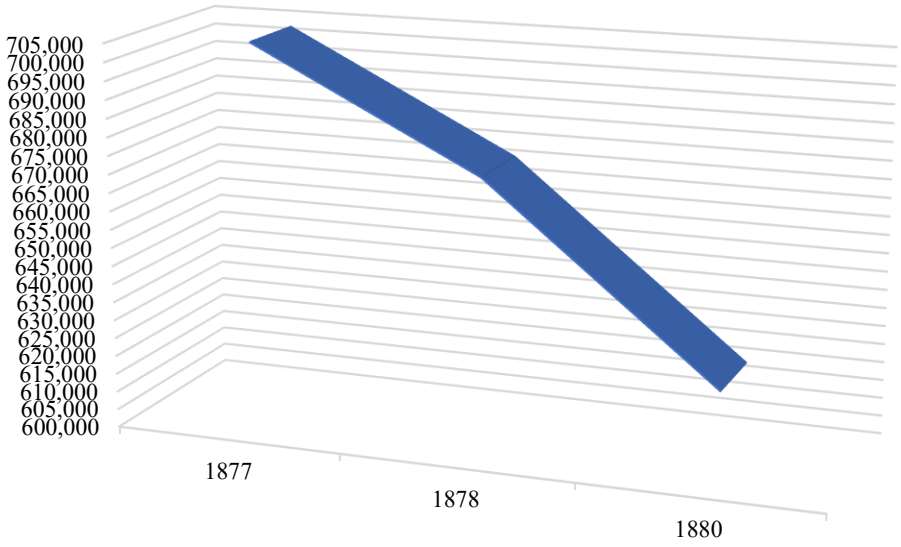
[383] Исто.

Графикон 38: ***Структура планираних случајнин и ванредних извора прихода за 1869-1880 у цесарским дукатима***[384]

У групу случајних и непредвиђених прихода спадали су различити приходи који су с обзиром на њихов карактер били углавном нестални. Најмањи проценат заузимали приходи од наслеђа, свега 0.31% укупних прихода ове групе, док су највећи проценат чинили непредвидиви приходи, читавих 64.11%.

Графикон 39: ***Кретање ванредних буџета прихода за 1877-1880 у цесарским дукатима***[385]

Највећи планирани приходи по варедним буџетима били су они из 1877, године када је први пут пројектован ванредан буџет прихода. Он је усвојен ради прикупљања средстава за покриће ванредног буџета расхода који је планиран за вођење рата против Османског царства. Ванредни буџети усвајани су у наредне четири године. Ови ванредни приходи састојали из средстава добијених зајмовима, новим врстама данка, као и прирезом. Највећи износ очекиван је од државног зајма у износу од 7,460,000 динара или 17,717,500 гроша пореских који је чинио 89.87% укупног ванредног буџета прихода за 1877. године. Те године ови ванредни приходи чинили су 55.62% укупног редовног буџета за 1877. годину. Пак, најмањи износ планиран је од врсте посредног данка, трошарине на пиво који је износио 0.76% укупног ванредног буџета прихода за 1878. годину. Те године, ванредни приходи чинили су 48.54% укупног редовног буџета усвојеног за 1878. годину.

[384] Исто.
[385] Видети табеле бр. 106-108.

Као што је напред већ речено у посматраном периоду дошло је до промена приликом усвајања Закона о буџету државних прихода и расхода. Ради детаљнијег приказа усвајања буџета и његовог историјског контекста наведени су чланови влада које су подносиле буџет Скупштини. Такође, изнети су и, по нашем мишљењу, најважније расправе међу посланицима и члановима влада по одређеним буџетским ставкама.

Закон о буџету државних прихода и расхода за рачунску 1871. годину Друго намесништво је потписало 04.11.1870.[386] На 21. састанку[387] Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1870. године започето је претресање државног буџета који је претходно Финансијски одбор прегледао и изнео своје примедбе.[388] У периоду претреса буџета чланови Владе били су председник Министарског савета и министар унутрашњих дела, Радивоје Милојковић, заступник министра иностраних дела и министар просвете и црквених дела, Димитрије Матић, министар правде, Јован Илић, министар финансија, Панта Јовановић, министар војни и заступник министра грађевина Јован Белимарковић.[389]

Финансијски одбор је у свом извештају поднетом Народној скупштини изнео мишљење да су све суме сразмерно израчунате, осим трошарине где је требало додати 100,000 пореских гроша и кирије на непокретна добра, такође, 100,000 пореских гроша, с обзиром на то да је Одбор закључио да ће приходи сигурно бити сакупљени у износу у којем су наведени, ако не и већи. Буџет прихода Скупштина је усвојила без претреса са две наведене примедбе.[390]

Закон о буџету државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину усвојен је на Скупштини која је одржана у Крагујевцу 1871. године.[391]

Прво је прочитан предлог буџета прихода, просек претходне три године уз промене које су могле у међувремену настати. Према предлогу Финансијског одбора сума прихода износила је 35,440,000 пореских гроша што је 621,824 гроша пореских више него у рачунској 1871. години. Скупштина је без претреса прихватила одборски предлог.[392]

На шестом састанку Народне скупштине која се састала у Крагујевцу 1872. године одржаном 14.10.1872. године министар финансија је предао Скупштини указ кнеза Милана Обреновића којим је министар био овлашћен да Скупштини поднесе на решење и одобрење предлог Закона о буџету прихода и расхода државних за 1872-73. годину. Након што је скупштински секретар Панта Срећковић прочтао исти указ министар финансија предао је предлог Скупштини након чега је упућен на испитивање Финансијском одбору.[393]

---

[386] Српске новине 29.10.1870, 3.

[387] Састанак је одржан 13/25.10.1870. године.

[388] *Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1870. године*, Београд 1870, 207, 76. Чланови Финансијског одбора били су: Милован Спасић, Сава Сретеновић, Арса Лукић, Јован Бошковић, Јован Валента, Павле Радивојевић, Радоња Недић, Коста Димитријевић, и Гаја Поповић. Предедник Одбора био је Милован Спасић, док је положај известиоца припао Јовану Бошковићу.

[389] *Владе Србије (805-2005)*, ур. Р. Љушић, Београд 2005, 116.

[390] *Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1870. године,* 86-87.

[391] *Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1871. године*, Београд 1871, 22. Чланови Финансијског одбора били су Арса Лукић, Милован Спасић, Јован Бошковић, Љубомир Каљевић, Илија Маргетић-известилац, Ивко Остојић, Ранко Јовановић, Сима Несторовић, Јаков Павловић. У периоду претреса буџета чланови Владе били су исти као и приликом усвајања буџета за рачунску 1871. годину, осим министра правде на чије место је уместо Јована Илића дошао Стојан Вељковић.

[392] Исто, 255-256.

[393] *Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1872. године*, Београд 1872, 47. Финансијски одбор чинили су Арса Лукић, Јаков Павловић, Милован Спасић, Љубомир Каљевић, Илија Маргетић-председник, Ранко Јовановић, Сима Несторовић, Мијалко Раденковић, Ивко Остојић.

На 21. састанку одржаном 01.11.1872 председник Народне скупштине Живко Карабиберовић казао је да на реду претрес буџета за рачунску 1873. и позвао је известиоца Финансијског одбора Арсу Лукића који је требало да прочита Извештај одбора.[394]

На основу претходне три године узета је умерена цифра у износу од 35,704,000 пореских гроша. У односу на 1872. годину она је износила 264,000 пореских гроша више. Приходи за које је нађено да је требало више да изнесу су приход од пореза 100,000, судских такси 100,000, интерес на позајмљени новац 150,000, приход од телеграфа 50,000, Управе фондова и окружних штедионица 100,000, државног рудника у Крупњу 200,000, повраћених кредита и уштеда 500,000, док је за следеће приходе нађено да је требало да изнесу мање у 1873. години него што је било у рачунској 1872. години, приход од ђумрука 800,000 пореских гроша, регални данак од рудника 36,000 и на крају непредвиђени извори 100,000 поеских гроша.[395]

Председник Одбора Илија Маргетић, припадник либералне струје у Народној скупштини, предложио је Скупштини да је требало читати само оне суме које су измењене јер што је у Извештају било наведено то је и прочитано. Скупштина није усвојила буџет прихода који је Влада[396] предложила, већ онај у који су унете измене које је учинио Финансијски одбор.[397]

На другом састанку Народне скупштине одржаном 20. јануар 1874, председник Скупштине Димитрије Ђ. Јовановић, припадник либералне струје у Народној скупштини, отворио је претресање буџета за рачунску 1874. годину. Чланови Владе у време састављања буџета прихода и расхода за 1874. годину били су председник Министарског савета и министар иностраних дела, Јован Мариновић, министар унутрашњих послова Аћим Чумић, министар правде Ђорђе Д. Ценић, министар финансија Чедомиљ Мијатовић, министар просвете и црквених дела, Филип Христић, министар војни, Коста Протић, министар грађевина, Коста Магазиновић.[398] Кренуло се са читањем извештаја Народној скупштини кога је сачинио Финансијски одбор.[399]

Одбор је изнео своје запажање о имовном стању народа и рекао да је држава морала да води рачуна о томе да ли је народ способан да сноси терет који му је одређен. Међутим, ни држава није могла смањивати своје издатке који су били нужни да се издају. Народ је био оптерећен онда када су биле сушне године, када није могао да сакупи нужне терете. Одбор је узео у разматрање државни буџет за 1874. годину и уочио да су планирани приходи били планирани у износу од 34,345,000 пореских гроша, док су државни расходи били предвиђени у износу од 36,180,672, што је показивало дефицит од 1,835,672 пореских гроша. Влада је мислила да је то требало подмирити или из Државне благајне или проналажењем нових извора прихода.[400]

Одбор је био мишљења да су приходи сразмерно израчунати у односу на просек претходне три године, с тим да је у рубрици ђумрука требало ставити још 100,000 гроша пореских, затим да је у рубрици судске таксе требало додати и полицајне таксе и да се повећа сума за 100,000 гроша пореских, с обзиром на то да је требало и да полицијске власти наплаћују таксе као што су и судови наплаћивали таксу по кривичним делима. Одбор је био мишљења да се поред прихода од

[394] Исто, 370.
[395] Исто, 371.
[396] У тренутку усвајања буџета чланови Владе били су председник Министарског савета, министар војни и заступник министра грађевина Миливоје Петровић Блазнавац, министар иностраних дела и заступник председника Министарског савета и министра војног Јован Ристић, министар унутрашњих дела Маарко Лазаревић, министар правде и заступник министра просвете и црквених дела Стојан Вељковић, министар финансија Панта Јовановић,
[397] Исто, 386; *Српски биографски речник VI*, Нови Сад 2014, 36.
[398] *Владе Србије (1805-2005),* 126.
[399] *Протоколи ванредне Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1874. године*, Београд 1874, 20,30, 19. Чланови Финансијског одбора били су Јован Бошковић-преседник, Александар Николајевић, Сима Несторовић, Милован Спасић, К. Великић, Ранко Јовановић, Милути Спасић, Анта Пантић, Ивко Остојић. Како је Ивко Остојић добио одсуство на његово место постављен је Љубомир Каљевић; *Српски биографски речник IV,* Нови Сад, 482.
[400] Исто, 30-31.

прошлих година од 2,000,000 гроша пореских требало додати и приход од уштеда јер се очекиван приход од њих, с обзиром на то да их је било и прошлих година. Министар финансија, Панта Јовановић прихватио је да је ту суму требало повећати за 150,009 пореских гроша. Међутим, остало је да Скупштина реши хоће ли се и колика сума од уштеда ставити у буџет. Даље је Одбор нашао за сходно да предложи да је у непредвиђеним изворима требало додати цифру од 300,000 пореских гроша, јер је првобитно министар финансија поднео предрачун у износу од 1,600,000 пореских гроша, па је затим смањио. Одбор је сматрао за извесно да је било основа за то повећање, јер се очекивао приход од ковања сребрне монете, а он је долазио у ову ставку. Како је министар на неке додатке пристао а на нека не, повећање је требало да изнесе 690,000 из чега је произилазило да је приход требало да износио 35,035,000 гроша пореских.[401]

Министар је пре претреса буџета прихода узео реч да каже неколико речи о одборском извештају. Изнео је мишљење да Одбор није био следствен. Истицао је, да је Одбор и сам лепо казао да држава није могла управљати своје расходе према томе како би се показала која година у погледу елементарних непогода, стања увоза и извоза, итд. Одбор је стављао с једне стране високе приходе као да нису кризне године, а с друге стране када је одбор узео да прегледа буџете расхода сетио се да постоји криза. Такође, истакао је да су народни посланици ове Скупштине прегледали трећи буџет у истом саставу.[402]

Министар финансија, Панта Јовановић је одгворио да је морало да се узме у обзир и 1873. година, која је била много лошија од периода 1869-1872, и да ће та 1873. оставити последице наредних пет година. Јован Бошковић, припадник либералне струје, одговорио је да нису могли узети у обзир рачуне из 1873. године, јер још нису били готови, а није имало зебње за рачуне прихода, јер су у годинама 1869-1872 они подмиривани и да су показивали вишкове.[403]

На трећем састанку Народне скупштине одржаном 2. фебруара 1874. године дошло је до претресања буџета за рачунску 1874. годину. Министар финансија је рекао да није желео да дира у готовину и да заводи нове порезе, већ да расходе подмирује узимањем из једне партије за другу. Посланик Јован Бошковић се није сложио са министром финансија, јер је рекао да су приходи стварно израчунати да ће бити прихода од рудника у Подрињу, од заложница, као и од такси које би се од тада наплаћивати и полицијске власти по кривичним делима.[404] Водила се расправа о томе колико би требало да изнесу приходи од ђумрука. Министар финансија био је мишљења да је цифра коју је Одбор одредио превелика, јер се у овој години неће увозити колико у 1872. години, пак председник Одбора Јован Бошковић истакао је да је требало да дође до извоза кукуруза и жита више него у претходним годинама. Скупштина је усвојила одборску цифру. Након расправе о непредвиђеним трошковима где је министар протествовао да се та цифра увећа, јер су у Одбору узимали оне године када је у њима било прихода од ковања српског новца, међутим председник Одбора Јован Бошковић је истакао да је Одбор био мишљења да би се у овај приход требало урачунати приход од сребрне монете и тако је Скупштина прихватила одборско мишљење и тиме је усвојен буџет прихода од 35,035,000 пореских гроша како је Финансијски одбор предложио.[405]

Скупштина је распуштена, а није усвојила буџет па на основу 65. члана устава да прошлогодишњи буџет важи и за 1874/75 годину, али да се из њега изостави оно што је опредељено претходним буџетом, а у међувремену подмирено. На 57. састанку Народне скупштине одржаном 04.01.1875. почео је претрес буџета прихода и расхода за 1876. рачунску годину. Предрачун прихода био је 36,336,000 гроша пореских. У предлогу је стављено да ће бити прихода 20,750,000, а да је у претходним година дотицао следећи ниво прихода: према мишљењу

[401] Исто, 31-32.
[402] Исто, 42.
[403] Исто, 46-47; *Српски биографски речник I*, Нови Сад 2004 ,739.
[404] Исто, 47-49.
[405] Исто, 52-57.

Одбора непосредни приход из године у годину правилно је растао 1872: 18,463,284; 1873: 18,803,124: 1874. 19,117,820 пореских гроша. Године 1874. учињен је нов попис људства и приновљен је нов број пореских глава, међутим Одбор је узео да би приход требало да буде 20,000,000 пореских гроша. Бећарски данак је смањен са 23,000 пореска гроша, јер се није могла уочити правилна тенденција, час је растао час опадао, па је онда узета средња вредност од 66,000 пореских гроша. Смањен је приход од циганског харача са 2,700, јер су се Цигани више настањивали, па су се убрајали у пореске главе, те је сведено на 10,000 пореских глава. На 58. састанку Народне скупштине одржаном 04.01.1876. године вођена је расправа о висини грађанског данка и броју пореских глава. Било је и за и против одборског предлога. Јеврем Марковић, припадник радикалних социјалиста изјавио је да је највише данка плаћала средња класа и био је за то да се прихвати одборско мишљење. Урош Кнежевић, припадник конзервативне струје, касније члан Напредне странке, истицао је да је влади у инетересу да унесе већи приход, јер су се према њему удешавали расходи, а и да би требало према другим државама показати како у Србији није било дефицита.[406] Милован Спасић, Д. Ризнић и Александар Николајевић, припадник либералне струје, били су за то да се одобри Владин предлог.[407] Скупштина је усвојила суму од 20,416,392 пореска гроша. Скупштина је усвојила бећарски данак у износу од 66,000 пореских гроша што је било по предлогу Финансијског одобра. Иста ситуација била је и са Циганским харачем-усвојен је одборски предлог у износу од 10,000 гроша пореских.[408]

Код позиције ђумручина Одбор је узео суму од претходне три године редовних прихода која је износила 5,241,150 гроша пореских. Међутим, ако би се узела малаксалост трговине и новчана криза која се у свету опажала Одбор је био мишљења да је у буџет требало ставити суму од 5 милиона пореских гроша. Трошарину је такође, требало смањити из истих разлога и свести је на цифру од 1,050,000 пореских гроша. Приход је према одборском мишљењу износио 5 милиона пореских гроша, док је трошарина планирана у вредности од милион гроша пореских. Адам Богосављевић, припадник радикалних социјалиста изнео је мишљење да се регал на со укине, јер су највећу количину соли трошили тежаци за стоку и да је тај регал падао на њих сиромашне. Николајевић је рекао да се Адамово мишљење није могло усвојити, јер је за то постојао закон који би се прво морао укинути. Председник Финансијског одбора истакао је да је Васо Вујић добро приметио да се у време постојања регала на со могла много повољније купити и да он није падао само на српски народ већ да се доста соли и извозило. Скупштина је усвојила предлог у износу од 620,000 пореских гроша. Такође, вођена је расправа о регалном данку од руда, заправо постављено је питање да ли се он односио на данак од прихода од рудника. Министар је одговорио да је то био данак који су плаћала лица којима је дато право да истражују и ископавају руде, односно данак на рудна поља. Такође, постављено је питање да ли је у ово спадала и аренда рудника Мајданпека који је дат под закуп француском друштву које су заступали Андре Фрац Михаил Хонореш Мањани и Бујон 1859. године.[409] Остављено је да министар испита ствар, па да се поднесе извештај Скупштини.[410]

Сума на судске и полицијске таксе Скупштина је после расправе у којој се јавило неколико посланика усвојила предлог који се током расправе јавио да то буде 1,350,000 гроша пореских, јер је Закон о општинама прописао да су парнице до 1,000 гроша чаршијских спадале под делокруг рада општинских судова, међутим узели су у обзир да су урачунате и полицијске таксе по

[406] *Програми и статути српских политичких странака до 1918. године*, пр. Василије Крестић, Радош Љушић, Београд 1991, 116.
[407] Исто, 176.
[408] *Протоколи Народне скупштине; држане у Београду 1874/1875. године*, Београд 1875, 52, 1116, 1123, 1125, 1147-1154.
[409] Кристина Р. Павловић, Жарко Д. Илић, *Рударство у Кнежевини Србији од 1859. до 1873. године*, 215.
[410] Исто, 1125, 1154-1165.

кривичним делима. Када је било речи о канцеларијскикм приходима поланик Никола Крупежић, припадник радикалног правца, касније члан Народне радикалне странке, поставио је питање шта су то били канцеларијски приходи на шта је председник Финансијског одбора Панта Јовановић одговорио да су то биле таксе које су наплаћивале разне управне власти за потврде, копирање аката, уверења, итд.[411] Усвојено је одборско мишљење у износу од 400,000 пореских гроша. Када је било речи о инересу на новце, посланик Паја Вуковић, припадник радикалног правца у Народној скупштини, поставио је питање какав је то био новац. Панта Јовановић одговарио је да је то био новац од интереса на зајам из државне касе Управи фондова, штедионицама, и општинсиким властима.[412]

Што се тиче прихода Економије топчидерске и Државне ергеле одвојено мишљење имала су тројице посланика: Михаило Терзибашића, припадник либералне струје у Народној скупштини, Мијајло Радовановића, и Илија Максимовић.[413] Да није било исплативо држати Државну ергелу, јер је много пара утрошено, а нису постојали корисни коњи. Предложено је да је ждребад требало дати на лицитацију, а пастуве уступити начелствима да се могу оплодити. Милутин Гарашанин, припадник конзервативне струје, касније члан Напредне странке, истако је да је Ергелу требало преустројити, а не укинути. Усвојен је владин предлог да је требало издвојити 39,000 гроша пореских. Приликом читања телеграфских прихода јавио се посланик Јеврем Марковић и затражио да се смање телеграфске таксе, па би и приход били већи. Министар председник одговорио је Марковићу да је за ту наплату постојао закон, а и да је висина такси зависила од страних конвенција. Приход од рудника у Крупњу, читало се одвојено мишљење Терзибашића, Радовановића и Илије Максимовића. Упоређивали су га са Рудником у Мајданпеку, речено је како се у њега улагало, а никакве користи није било, већ је требало да се уступи неком страном лицу уз 5% од чистог прихода. Јован Бошковић, припадник либералне струје, такође, био је за то да се овај рудник укине, али да је пре тога требало образовати комисију која је требало да испита његову радњу. Милутин Гарашанин и још неколико посланика истакли су да то није могао бити редован приход, јер није било гаранције да ће се извадити руда олова и следеће године. Посланик Александар Николајевић навео је да се олово није могло сматрати као државни приход, већ као имовина.[414] На крају су завели оваај приход као ванредни. Такође, речено је да је требало избрисати повраћене кредите из буџета и да уђу у државну касу као уштеда.

Приходи су усвојине у суми од 35,256,602; по скупштинском решењу смањена је за 1,079,308 у односу на Владин предлог. Када се прешло на претресање буџета за 1876. годину прочитано је одвојено одборско мишљење да су државни извори били скучени и да је Скупштина требало да се руководи начелом штедње. Речено је да је требало потпомагати просвету и економију како би дошло до увећања материјалног благостање народа. Такође, требало је приступи преображају администрације и да је тиме требало учините уштеде јер је Србија могла да западне у ситуацију која би изискивала финансијске жртве.У ово време чланови Владе били су председник Министарског савета и министар унутрашњих дела, Љубомир Каљевић, министар иностраних дела Ђорђе М. Павловић, министар правде Стојан Марковић, министар финансија Стеван Здравковић, министар просвете и црквених дела Стојан Бошковић, министар војни Тихомиљ Николић, министар грађевина Стеван Здравковић.[415]

Известилац Финансијског одбора Мијаило Радовановић прочитао је уопште о одборском мишљењу буџета за 1876. годину, па је потом прешао на буџет прихода. Посланици Адама Богосављевић и Урош Кнежевић били су за то да се прво преда одштамани буџет, па да се потом

[411] *Програми и статути српских политичких странака*, 106.
[412] Исто, 1164-1168; *Програми и статути српских политичких странака*, 106.
[413] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија*, 65.
[414] *Протоколи Народне скупштине; држане у Београду 1874/1875. године*, 1173-1178.
[415] Исто, 1211-1216; *Владе Србије (1805-2005)*, 138.

прочита одборско мишљење. Урош Кнежевић, такође, био је и против тога да се прво чита буџет прихода, већ расхода.[416] Милован Спасић као председник Финансијског одбора предлагао је да се не чита буџет у општем облику већ да се крене позиција по позицију, а да су се у одбору водили политиком штедње. Адам Богосављевић и још неколико посланика било је за то да се прво чита предлог расхода, док је министар рекао да се морало чинити по Владином предлогу и да је прво требало читати буџет прихода. Водила се расправа колико је кућа погорело и пострадало у српско-турском рату и посланик Адам Богосављевић и још неколицина била је за то да се грађански данак смањи, јер су били мишљења да влада није поднела исправан рачун. Димитрије Матић, припадник либералне струје, доказао је да је минситар поднео тачан извештај, јер је он исти имао када је био на челу Законодавног одбора када му је министар војни о томе поднео рачуна. Истог мишљења био је и посланик Васа Вујовић, припадник радикалног правца, касније члан Народне Радикалне странке.[417] Посланик Јован Бошковић изрекао је мишљење да није требало смањивати предложену цифру грађанског данка и да је минисрар поднео тачан рачун. Напротив, посланик Аврам Јовановић био је мишеља да је требало узети у обзир настрадале и да је цифру требало смањити са 250,000 гроша пореских, јер је предложена сума била велика. Посланик Николајевић је истицао да је влада ставила умерену цифру коју је Скупштина требало да усвоји. Скупштин је усвојила владин предлог. Што се тиче бећарског данка посланик Сима Несторовић, припадник либералног правце, касније члан Либералне странке истицао је да је стваљена превелика сума за бећарски данак, јер су бећари војевали и многи су изгинули. Урош Кнежевић је истакао да је харач од Цигана требало избрисати, јер је постојао Закон да се они уврсте у данак и да им је данак требало повећати. Скупштина је усвојила владин предлог.[418]

Што се тиче ђумручине, посланици Адам Богосављеви, Вићентије Поповић, и Ђока Милетић истицали су да је сума била велика и да је требало смањити. Министар је истицао да је претходне године извоз стоке био забрањен, а да те није и да ће сигурно бити прихода колика је била предложена сума. Скупштина је усвојила предложену суму Владе. Сима Несторовић указао је на то да се цифра увећала са трошарином на пиво али, она је требало да се сврста у ванредни приход. Министар је прихватио ову примедбу, а Скупштина је усвојила предложену суму. Скупштина је усвојила све три позиције регалног данка.[419]

Све четири позиције такса су усвојене како је предложено.

Све позиције државне привреде су такође, усвојене како је Влада предложила.

Сума прихода Школског фонда усвојена је у износу од 1,400,000 гроша пореских. Министар финансија је рекао да се ова цифра није морала смањити, јер се смањио и број пореских глава.

Што се тиче разних случајних прихода, уштеда од плате чиновника и служитеља по закону од 29. јула 1876. године износила је до 2,000,000 гроша пореских за ову годину. Посланик Урош Кнежевић истакао је да ово није могао да буде редован приход, већ да је требало да уђе или у ванредан приход или у готовину државне касе. Буџет прихода усвојен је осим ове последње позиције о којој је министар војни тек требало да говори.[420]

Буџет прихода за 1878. годину усвојен је у свим позицијама како је влада[421] прдложила, сем канцеларијских прихода које је по одборском мишљењу требало смањити за 80,000 гроша

---

[416] *Протоколи Народне скупштине: која је држана у Крагујевцу 1877. године*, Београд 1877, 180.
[417] *Српски биографски речник VII*, Нови Сад 2018, 458.
[418] Исто, 185-188.
[419] Исто, 189.
[420] Исто, 189-190.
[421] Чланови Владе били су председник министарског савета, Стевча Михаиловић, министар иностраних дела, Јован Ристић, министар унутрашњих дела, Радивоје Милојковић, министар финансија, Владимир Јовановић, министар војни, Тихомиљ Николић, министар грађевина, Стевча Михаиловић, министар правде, Јеврем Грујић, министар просвете и црквених дела, Алимпије Васиљевић; *Владе Србије (1805-2005)*, 141.

пореских. Посланик Урош Кнежевић био је мишљења да је биланс био произвољно намештен и да није било могуће да није било дефицита, да су приходи били мали у односу на то колико је требало реализовати расхода. Он је захтевао да се приложе стварно остварени приходи и расходи последње године. Даље је говорио да ће се показати дефицит од 20 милиона пореских гроша. Затим је говорио о томе да су због ратних прилика приходи ослабили, трговина стала, судови слабо радили, добошарина није сакупљана, јер није било продаја. Министар финансија је одговорио да се на први поглед могло учинити да је било истинито оно што је говорио посланик Кнежевић, али да приходи нису били толико слаби, да се мањак јесте показао у грађанском данку, али да је он отишао у ставку непредвиђени приходи и да је тако једна ставка подмиривала другу. Буџет државних прихода усвојен је са одборском примедбом да се усвоји мања сума за канцеларијске трошкове, акламацијом.[422]

Све позиције у буџету прихода за 1879. годину су прихваћене, осим канцеларијских прихода где је додато 50,000 више због нових крајева.[423]

Расходи:

Табела 110: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима[424]***

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Уставни расходи**	**2,897,479**	**103,481**	**9.80%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	4.06%
	Данак Порти	1,176,255	42,009	3.98%
	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.02%
	Трошак Народне скупштине	30,000	1,071	0.10%
	Државни савет	486,184	17,364	1.64%
2	**Управни расходи - Општи**	**2,841,933**	**101,498**	**9.61%**
	Додатак председнику Министарског савета	6,000	214	0.02%

[422] Исто, 227-246.

[423] *Протоколи Народне скупштине: држане у Нишу 1878/1879*, Београд 1880, 273

[424] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину*; *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године, у:* „Српске новине“, (16.11.1868), 1.

	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.14%
	На пензионисање чиновника свих струка	30,000	1,071	0.10%
	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	30,000	1,071	0.10%
	На непредвиђене редовне потребе	240,000	8,571	0.81%
	Кредит на изванредне потребе	1,348,000	48,143	4.56%
	Главна контрола	296,848	10,602	1.00%
	На пензије и издржавања	851,085	30,396	2.88%
3	**Управни расходи - Стручни**	**23,836,873**	**851,317**	**80.59%**
	Министарство правде	3,096,490	110,589	10.47%
	Министарство просвете и црквених дела	2,851,166	101,827	9.64%
	Министарство иностраних дела	939,220	33,544	3.18%
	Министарство унутрашњих дела	5,846,660	208,809	19.77%
	Министарство финансија	1,756,249	62,723	5.94%
	Министартсво војно	7,967,028	284,537	26.94%
	Министартсво грађевина	1,380,060	49,288	4.67%
	Укупни расходи:	**29,576,285**	**1,056,296**	**100%**

Табела 111: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[425]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
	Управни општи расходи	**5,517,305**	**197,047**	**16.70%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	3.63%
2	Данак Порти	1,176,255	42,009	3.56%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.02%
4	Трошак Народне скупштине	60,000	2,143	0.18%
5	Државни савет	455,960	16,284	1.38%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.04%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.12%
8	На пензионисање чиновника свих струка	30,000	1,071	0.09%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	60,000	2,143	0.18%
10	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	0.61%
11	Кредит на изванредне потребе	1,348,000	48,143	4.08%
12	На пензије и издржавање	930,050	33,216	2.82%
	Управни стручни расходи	**27,512,359**	**982,584**	**83.30%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3,538,154	126,363	10.71%
2	Министарство просвете и црквених дела	3,289,256	117,473	9.96%
3	Министарство иностраних дела	931,352	33,263	2.82%
4	Министарство унутрашњих дела	6,222,768	222,242	18.84%
5	Министарство финансија	1,861,211	66,472	5.63%
6	Министартсво војно	9,838,824	351,387	29.79%
7	Министартсво грађевина	1,830,794	65,386	5.54%
	Укупни расходи:	**33,029,664**	**1,179,631**	**100%**

[425] ДАС, ПО, 1/63, *Главни буџет прихода и расхода за 1870. годину*.

Табела 112: ***<u>Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1871. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима</u>***[426]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
	Управни општи расходи	**5,730,230**	**204,651**	**16.72%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	3.50%
2	Данак Порти	1,176,255	42,009	3.43%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.01%
4	Трошак Народне скупштине	240,000	2,143	0.70%
5	Државни савет	436,360	16,284	1.27%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.04%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.12%
8	На пензионисање чиновника свих струка	30,000	1,071	0.09%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	60,000	2,143	0.18%
10	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	0.58%
11	Кредит на изванредне потребе	1,400,000	48,143	4.09%
12	На пензије и издржавање	930,575	33,216	2.72%
	Управни стручни расходи	**28,535,713**	**1,019,133**	**83.28%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3,553,954	126,927	10.37%
2	Министарство просвете и црквених дела	3,637,610	129,915	10.62%
3	Министарство иностраних дела	954,952	34,105	2.79%
4	Министарство унутрашњих дела	6,533,436	233,337	19.07%
5	Министарство финансија	1,916,111	68,433	5.59%
6	Министартсво војно	10,108,856	361,031	29.50%
7	Министартсво грађевина	1,830,794	65,386	5.34%
	<u>Укупни расходи:</u>	**<u>34,265,943</u>**	**<u>1,223,784</u>**	**<u>100%</u>**

[426] *Главни буџет прихода и расхода за 1871. годину*, у: „Српским новинама (29. 10. 1870), 1.

Табела 113: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и у процентима***[427]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи**	**5,741,476**	**205,053**	**16.31%**
	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	3.41%
	Данак Порти	1,176,255	42,009	3.34%
	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.01%
	Трошак Народне скупштине	240,000	8,571	0.68%
	Државни савет	436,160	15,577	1.24%
	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.03%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.11%
	На пензионисање чиновника свих струка	60,000	2,143	0.17%
	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	60,000	2,143	0.17%
	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	0.57%
	Кредит на изванредне потребе	1,400,000	50,000	3.98%
	На пензије и издржавања	912,021	32,572	2.59%
2	**Стручни**	**29,455,331**	**1,051,976**	**83.69%**
	Министарство правде и Главне контроле	3,561,050	127,180	10.12%
	Министарство просвете и црквених дела	3,849,133	137,469	10.94%
	Министарство иностраних дела	959,652	34,273	2.73%
	Министарство унутрашњих дела	6,601,924	235,783	18.76%
	Министарство финансија	2,175,642	77,702	6.18%
	Министартсво војно	10,477,136	374,183	29.77%
	Министартсво грађевина	1,830,794	65,386	5.20%

[427] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872, у: „*Српске новине“, (28.10.1871), 1; ДАС, НС, 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину.*

	Укупни расходи:	**35,196,807**	**1,257,029**	**100%**

Табела 114: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1873. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[428]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
	Управни општи расходи	**5,768,665**	**206,024**	**16.32%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	20.80%
2	Данак Порти	1,176,255	42,009	20.39%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.09%
4	Трошак Народне скупштине	240,000	8,571	4.16%
5	Државни савет	436,160	15,577	7.56%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.21%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.69%
8	На пензионисање чиновника свих струка	60,000	2,143	1.04%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	60,000	2,143	1.04%
10	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	3.47%
11	Кредит на изванредне потребе	1,400,000	50,000	24.27%
12	На пензије и издржавање	912,810	32,600	15.82%
13	Секретар кнежевог дома	16,800	600	0.29%
14	Управник кнежевог двора	9,600	343	0.17%
	Управни стручни расходи	**29,589,228**	**1,056,758**	**83.68%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3,647,930	130,283	12.33%
2	Министарство просвете и црквених дела	4,039,861	144,281	13.65%
3	Министарство иностраних дела	725,696	25,918	2.45%
4	Министарство унутрашњих дела	6,760,721	241,454	22.85%
5	Министарство финансија	1,933,148	69,041	6.53%
6	Министартсво војно	11,290,510	403,233	38.16%
7	Министартсво грађевина	1,191,362	42,549	4.03%
	Укупни расходи:	**35,357,893**	**1,262,782**	**100%**

[428] *Главни буџет прихода ирасхода за 1873. годину*, у: „Српске новине“ (28.10.1872), 1.

Табела 115: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1874. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[429]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
	Управни општи расходи	**5,254,888**	**187,675**	**15.00%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	22.84%
2	Данак Порти	1,176,255	42,009	22.38%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.10%
4	Трошак Народне скупштине	160,000	5,714	3.04%
5	Државни савет	427,160	15,256	8.13%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.23%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.76%
8	На пензионисање чиновника свих струка	45,000	1,607	0.86%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	45,000	1,607	0.86%
10	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	3.81%
11	Кредит на изванредне потребе	1,000,000	35,714	19.03%
12	На пензије и издржавање	918,033	32,787	17.47%
13	Секретар кнежевог дома	16,800	600	0.32%
14	Управник кнежевог двора	9,600	343	0.18%
	Управи стручни расходи	**29,777,095**	**1,063,468**	**85,00%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3,594,010	128,358	12.07%
2	Министарство просвете и црквених дела	4,172,818	149,029	14.01%
3	Министарство иностраних дела	1,044,892	37,318	3.51%
4	Министарство унутрашњих дела	6,724,708	240,168	22.58%
5	Министарство финансија	2,175,541	77,698	7.31%
6	Министартсво војно	10,346,896	369,532	34.75%
7	Министартсво грађевина	1,718,230	61,365	5.77%
	Укупни расходи:	**35,031,983**	**1,251,142**	**100%**

[429] *Главни буџет прихода и расхода за 1874. годину*, у: „Српске новине“ (01.02.1874), 1.

Табела 116: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1875. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[430]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
	Управни општи расходи	**5,254,888**	**187,675**	**15.00%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	22.84%
2	Данак Порти	1,176,255	42,009	22.38%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.10%
4	Трошак Народне скупштине	160,000	5,714	3.04%
5	Државни савет	427,160	15,256	8.13%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.23%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.76%
8	На пензионисање чиновника свих струка	45,000	1,607	0.86%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	45,000	1,607	0.86%
10	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	3.81%
11	Кредит на изванредне потребе	1,000,000	35,714	19.03%
12	На пензије и издржавање	918,033	32,787	17.47%
13	Секретар кнежевог дома	16,800	600	0.32%
14	Управник кнежевог двора	9,600	343	0.18%
	Управи стручни расходи	**29,777,095**	**1,063,468**	**85,00%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3,594,010	128,358	12.07%
2	Министарство просвете и црквених дела	4,172,818	149,029	14.01%
3	Министарство иностраних дела	1,044,892	37,318	3.51%
4	Министарство унутрашњих дела	6,724,708	240,168	22.58%
5	Министарство финансија	2,175,541	77,698	7.31%
6	Министартсво војно	10,346,896	369,532	34.75%
7	Министартсво грађевина	1,718,230	61,365	5.77%
	Укупни расходи:	**35,031,983**	**1,251,142**	**100%**

[430] Исто.

Скупштина је распуштена, а није усвојила буџет па на основу 65. члана устава да прошлогодишњи буџет важи у за 1874/75 годину али да се из њега иа изоставити оно што је опредељено претходним буџетом а у мешувремену подмирено. 13. март 1875. фодине.[431]

Табела 117: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1876. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[432]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
	Управни општи расходи	**5,382,697**	**192,239**	**15.46%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	3.45%
2	Данак Порти	1,176,255	42,009	3.38%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.01%
4	Трошак Народне скупштине	200,000	7,143	0.57%
5	Државни савет	404,600	14,450	1.16%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.03%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.11%
8	На пензионисање чиновника свих струка	45,000	1,607	0.13%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	45,000	1,607	0.13%
10	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	0.57%
11	Кредит на изванредне потребе	900,000	32,143	2.59%
12	На пензије и издржавање	1,128,402	40,300	3.24%
13	Секретар кнежевог двора	16,800	600	0.05%
14	На звање управника кнежевог двора	9,600	343	0.03%
	Управни стручни расходи	**29,424,207**	**1,080,865**	**85.54%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3,650,330	130,369	10.49%
2	Министарство просвете и црквених дела	4,369,147	156,041	12.55%
3	Министарство иностраних дела	985,996	35,214	2.83%
4	Министарство унутрашњих дела	6,778,948	242,105	19.48%
5	Министарство финансија	2,006,528	71,661	5.76%
6	Министартсво војно	10,346,896	369,532	29.73%
7	Министартсво грађевина	1,286,362	45,942	3.70%
	Укупни расходи:	**34,806,904**	**1,243,104**	**100%**

[431] *Протоколи Народне скупштине: држане у Београду 1874/1875*, Београд 1875, 52.
[432] *Главни буџет прихода и расхода за 1876. годину*, у: „Српске новине“ (22.1.1876), 1.

Табела 118: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[433]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесрским дукатима**	**у процентима**
	Управни општи расходи	**5,325,675**	**190,203**	**15.25%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	3.44%
2	Данак Порти	1,176,255	42,009	3.37%
3	Помоћ Цариградској патријаршији	5,040	180	0.01%
4	Трошак Народне скупштине	200,000	7,143	0.57%
5	Државни савет	404,600	14,450	1.16%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.03%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.11%
8	На пензионисање чиновника свих струка	45,000	1,607	0.13%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	45,000	1,607	0.13%
10	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	0.57%
11	Кредит на изванредне потребе	900,000	32,143	2.58%
12	На пензије и издржавање	1,073,780	38,349	3.08%
13	Секретар кнежевог двора	14,400	514	0.04%
14	На звање управника кнежевог двора	9,600	343	0.03%
	Управни стручни расходи	**29,589,228**	**1,056,758**	**84.75%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3647930	130,283	10.45%
2	Министарство просвете и црквених дела	4039861	144,281	11.57%
3	Министарство иностраних дела	725696	25,918	2.08%
4	Министарство унутрашњих дела	6760721	241,454	19.36%
5	Министарство финансија	1933148	69,041	5.54%
6	Министартсво војно	11290510	402,233	32.34%
7	Министартсво грађевина	1191362	42,549	3.41%
	Укупни расходи:	**34,914,903**	**1,246,961**	**100%**

[433] ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет прихда и расхода за 1877, редовни и ванредни*.

Табела 119: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[434]

		ПЛАНИРАНИ ОПШТИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесараскм дуктима**	**у процентима**
	Управни-општи расходи	**4,079,814**	**145,708**	**10.56%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	3.11%
2	Народа скупштина	200,000	7,143	0.52%
3	Државни савет	404,600	14,450	1.05%
4	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.03%
5	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	40,000	1,429	0.10%
6	На пензионисање чиновника свих струка	45,000	1,607	0.12%
7	На пензионисање професора Емилијана Јосимовића, Ђорђа Малетића, Димитрија Тодоровића, Владимира Вујића који су законом прописано време давно одслужили и који су због старости неспособни за даљу службу	57,000	2,036	0.15%
8	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	45,000	1,607	0.12%
9	На непредвиђене редовне потребе	200,000	7,143	0.52%
10	Кредит на изванредне потребе	850,000	30,357	2.20%
11	На пензије и издржавање	1,002,214	35,793	2.59%
12	Секретар кнежевог дома	14,400	514	0.04%
13	Управник кнежевог двора	9,600	343	0.02%
	Управни-стручни расходи	**34,547,939**	**1,233,856**	**89.44%**
1	Министарство правде и Главна контрола	3,641,930	130,070	9.43%
2	Министарство просвете и црквених дела	4,418,522	157,804	11.44%
3	Министарство иностраних дела	728,996	26,036	1.89%
4	Министарство унутрашњих дела	6,907,721	246,704	17.88%
5	Министарство финансија	1,933,892	69,068	5.01%
6	Министартсво војно	15,725,516	561,626	40.71%
7	Министартсво грађевина	1,191,362	42,549	3.08%
	Укупни расходи:	**38,627,753**	**1,379,564**	**100%**

[434] ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет прихода и расхода за 1878. годину*.

Табела 120: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[435]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
Управни општи расходи		**4,361,484**	**155,767**	**9.78%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	2.69%
2	Секретар кнежевог дома друге класе	14,400	514	0.03%
3	На звање управника кнежевог дома	9,600	343	0.02%
4	Трошак Народне скупштине	250,000	8,929	0.56%
5	Државни савет	404,600	14,450	0.91%
6	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.03%
7	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	60,000	2,143	0.13%
8	На пензионисање чиновника свих струка	70,000	2,500	0.16%
9	На напредовање чиновника по класама, као и на периодичне повишице телеграфистима и професорима	60,000	2,143	0.13%
10	На непредвиђене редовне потребе	250,000	8,929	0.56%
11	Кредит на изванредне потребе	950,000	33,929	2.13%
12	На пензије и издржавања	1,080,884	38,603	2.42%
	Управни расходи - Стручни	**40,234,144**	**1,436,934**	**90.22%**
1	Министарство правде и Главна контрола	4,085,570	145,913	9.16%
2	Министарство просвете и црквених дела	4,690,348	167,512	10.52%
3	Министарство иностраних дела	1,031,216	36,829	2.31%
4	Министарство унутрашњих дела	8,456,042	302,002	18.96%
5	Министарство финансија	2,145,716	76,633	4.81%
6	Министартсво војно	16,930,400	604,657	37.96%
7	Министартсво грађевина	2,894,852	103,388	6.49%
	Укупни расходи:	**44,595,628**	**1,592,701**	**100%**

[435] *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, у: „Српске новине“, (15.12.1878), 2.

Табела 121: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[436]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесараскм дуктима	у процентима
	Управни општи расходи	**2,288,711**	**190,726**	**11.72%**
1	Кнежева цивил листа	700,000	58,333	3.59%
2	Народна скупштина	150,000	12,500	0.77%
3	Државни савет	170,337	14,195	0.87%
4	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.03%
5	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	16,840	1,403	0.09%
6	На пензионисање чиновника свих струка	25,260	2,105	0.13%
8	На пензионисање професора који због слабог здравља нису способни за даљу службу	10,104	842	0.05%
9	На напредовање чиновника по класама	13,882	1,157	0.07%
10	На периодично повишење плата	11,378	948	0.06%
11	На непредвиђене редовне потребе	96,830	8,069	0.50%
12	Кредит на изванредне потребе	357,850	29,821	1.83%
13	На пензије и издржавање	456,074	38,006	2.34%
14	Секретар кнежевог дома	6,062	505	0.03%
15	Управник кнежевог двора	4,042	337	0.02%
16	На набавку једног новог пароброда са 4 шлепа по највишем решењу од 13.12.1879.	265,000	22,083	1.36%
	Управни стручни расходи	**17,231,767**	**1,435,981**	**88.28%**
1	Министарство правде и Главна контрола	1,754,856	146,238	8.99%
2	Министарство просвете и црквених дела	2,174,149	181,179	11.14%
3	Министарство иностраних дела	433,767	36,147	2.22%
4	Министарство унутрашњих дела	3,693,517	307,793	18.92%
5	Министарство финансија	1,092,770	91,064	5.60%
6	Министартсво војно	7,242,734	603,561	37.10%
7	Министартсво грађевина	839,974	69,998	4.30%
	Укупни расходи:	**19,520,478**	**1,626,707**	**100%**

[436] ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет прихода и расхода за 1880. годину.*

Табела 122: ***Ванредни буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[437]

		ПЛАНИРАНИ ВАНРЕДНИ РАСХОД		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	На исплату камате на примљени расписани и добровољни зајам а за време од 1. јула 1876 до 1. јула 1877.	842,802	30,100	4.28%
2	На исплату каматен и одплату зајма у Русији учињеног	1,102,463	39,374	5.59%
3	Повраћај утрошених депозита	1,645,991	58,785	8.35%
4	Повраћај добровољног зајма и исплата камате браћи крсмановић	579,380	20,692	2.94%
5	Исплата набавки на страни	10,000,000	357,143	50.72%
6	Повраћај добровољног зајма	1,400,000	50,000	7.10%
7	Повраћај зајма ратним страдалцима	462,469	16,517	2.35%
8	Исплата реквизиција оштећеним окрузима	1,900,000	67,857	9.64%
9	Прва помоћ за ратне страдалнике	1,781,250	63,616	9.04%

[437] ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет прихода и расхода за 1877. годину, редовни и ванредни*.

Укупни расходи:	**19,714,355**	**704,084**	**100%**

Табела 123: ***Ванредни буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[438]

		ПЛАНИРАНИ ВАНРЕДНИ РАСХОД		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Српски народни зајам расписан на основу закона од 19. јануара 1876. у 12.000.000 динара**	**1,558,712**	**55,668**	**8.34%**
2	**Добровољни зајам примље на основу законодавне одлуке од 19. јануара 1876. године**	**2,031,872**	**72,567**	**10.87%**
3	**Зајам у Русији учињен на основу законодавних одлука од 13. октобра 1875. и 19. јануара 1876. године у 2,130,000 папирних рубаља**	**15,097,694**	**539,203**	**80.79%**
	Укупни расходи:	**18,688,278**	**667,439**	**100%**

[438] ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет прихода и расхода за 1878. годину*.

Табела 124: ***Ванредни буџет расхода Кнежевие Србије за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[439]

		ПЛАНИРАНИ ВАНРЕДНИ РАСХОД		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Српски народни зајам расписан на основу закона од 19. јануара 1876.	1,792,770	149,398	24.14%
2	Добровољни зајам примље на основу законодавне одлуке од 19. јануара 1876. године	1,045,129	87,094	14.07%
3	Зајам у Русији учињен на основу законодавних одлука од 13. октобра 1875. и 19. јануара 1876. године	4,589,689	382,474	61.79%
	Укупни расходи:	**7,427,588**	**618,966**	**100%**

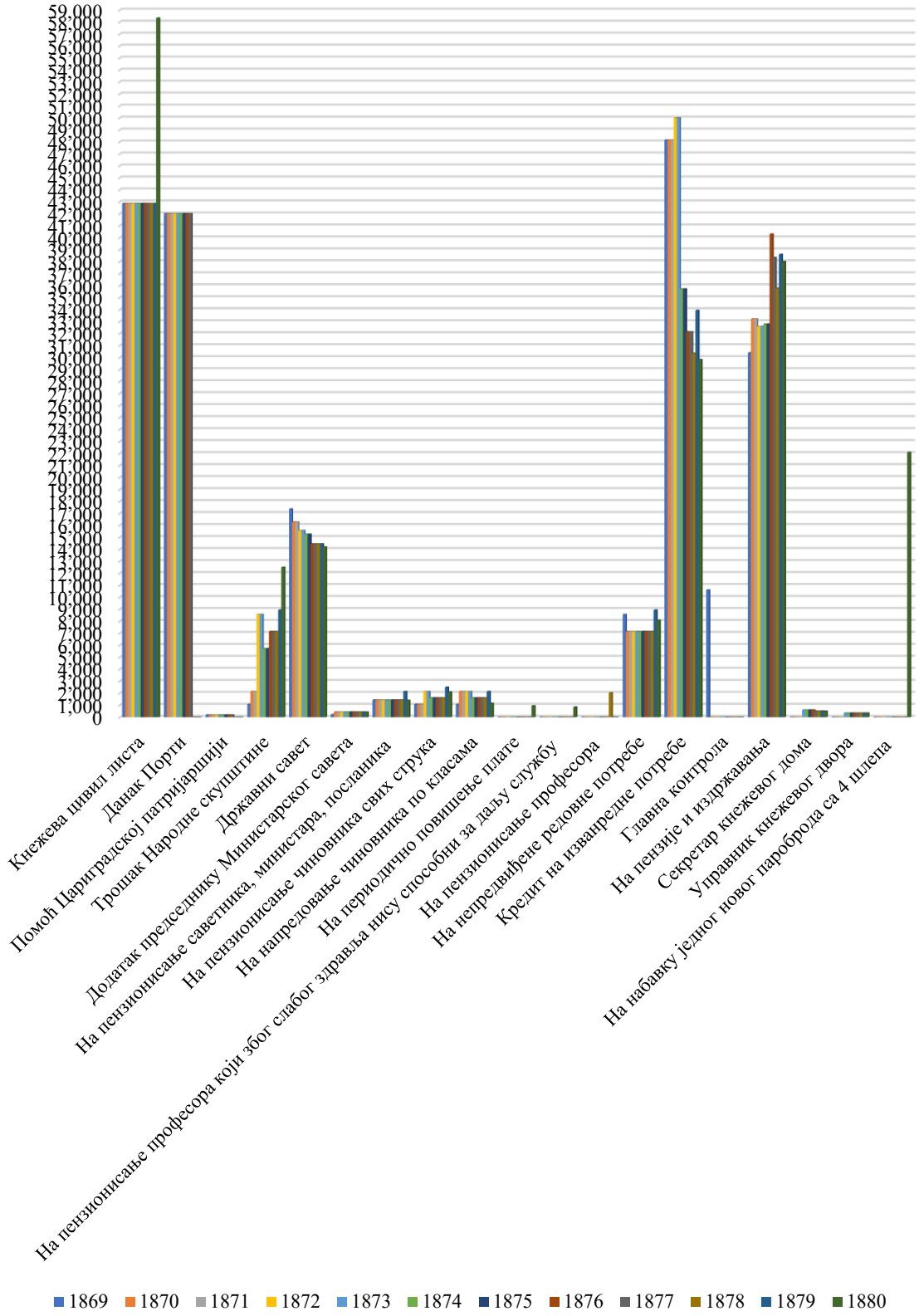
Табела 125: ***Буџетуи расхода ослобођених предела за 1878. годину у пореским грошима, динарима, и процентима***[440]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	По струци правосудној	643,260	22,974	44.25%
2	По струци полицајној	740,952	26,463	50.97%
3	По струци финансијској	52,200	1,864	3.59%

[439] ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет прихода и расхода за 1880. годину*.
[440] „Зборник закона и уредаба 32“, *Закон о буџету ослобођених крајева за 1878. годину*, Београд 1878, 336-339.

4	**По струци просветној**	**6,600**	**236**	**0.45%**
5	**По струци грађевинској**	**10,800**	**386**	**0.74%**
	Укупни приходи:	**1,453,812**	**51,922**	**100%**

Графикон 40: ***Кретање буџета управно-општих расхода Кнежевине Србије за 1869-1880 у цесарским дукатима***[441]

У почетној години посматраног периода расходи су у *Закону о буџету државних прихода и расхода за рачуснку 1869. годину* били подељени на уставне, упавне-опште, и управне-стручне расходе. Највећи проценат у уставним расходима чинио је издатак на Кнежеву цивил-листу који је износио 41.42%. Најмањи проценат чинио је расход исплаћиван на име помоћи Цариградској патријаршији који је износио 0.17% укупних уставних расхода.

У управне опште расходе спадали су издаци на пензионисање министара, саветника, посланика, чиновника. Такође, у ову групу расхода спадали су трошкови учињени на напредовање чиновника по класама, као и периодичне повишице телеграфистима и професорима, додатак председнику Министарског савета који је у овој години био министар иностраних дела. Такође, у овој години трошкови издвајани за Главну контролу спадали су у ову групу да би од наредне године Главна контрола била припојена Министарству правде. Значајну групу расхода чинили су и издаци на редовне непредвиђене, као и на изванредне потребе државе који су чинили највећи износ у овој групи расхода, тачније 47.43%. Значајн удео имали су и издаци на пензије и издржавање 29.95%. Најмања сума издвајана је за додатак председнику Министарског савета чији удео је чинио свега 0.21% укупних управних општих расхода.

Године 1870. дошло је до спајања уставних и управних општих расхода у ову другу групу, али су сви издаци остали исти. Дошло је до повећања већине позиција. Трошак на одржавање Народне скупштине је удвостручен, као и на периодичне повишице плата чиновника по класама, и телеграфистима и професорима, док су трошкови планирани на Држави савет смањени за 6.22%. Такође, смањен је издатак на редовне непредвиђене потребе за 16.67%, док је кредит на изванредне потребе остао исти као у 1869. години. До промене је дошло и у позицији пензије и издржавање чији износ је повећан за 9.28% у односу на претходну годину.

У току посматраног раздобља у скупштинским расправама о буџету прво се разматрао буџет прихода, те буџет расхода. У претресању буџета за рачунску 1871. годину[442] већина посланика била је за то да се смањи кредит на изванредне потребе на шта је Влада[443] пристала, али је та сума и даље била за 3.48% већа у односу на оне из претходне године.[444] До драстичног повећања дошло је код позиције трошка Народне скупштине од чак четири пута. До незнатног повећања у износу од 0.06% дошло је код позиције издаци на пензије и издржавање лица о трошку државне касе. Пак, трошкови на Државни савет смањени су у износу од 4.30% у односу на 1870. годину. Остале позиције у групи управно-општих расхода остале се непромењене у односу на претходну годину.

У 1872. години у целокупном сумарном прегледу буџета државних расхода није било нових позиција. У Скупштини која се састала у Крагујевцу 1871. године, а која је усвојила Закон о буџету државних прихода и расхода за рачуснку 1872. годину, најважнији циљеви који су постављени, између осталих, предлози о окружним штедионицама, о уређењу трошкова управних чиновника, о унапређењу провете и војске. Окружне штединице требало је успоставити услед спречавања задуживања становништва прекомерним плаћањем интереса. Трошкови управних чиновника односили су се на оне издатке када чиновници путују по земљи због обављања послова који су у

[441] Видети табеле бр. 110-121.

[442] Председник финансијског одбора био је Милован Спасић, известилац Јован Бошковић, док су преостали одборски чланови били Милан Ћирковић, И. Радивојевић, Ивко Остојић, Коста Димитријевић, Гаја Поповић, и Радоје Недић.

[443] Чланови Владе за чије време је састављан буџет за 1871. годину били су председник Министарског савета и министар парвде Ђорђе Д. Ценић, министар иностраних дела, Димитрије Матић, министар унутрашњих дела, Радивоје Милојковић, министар војни, Јован Бели-Марковић, министар финансија, Панта Јовановић, министар просвете и црквених дела, Димитрије Матић, министар грађевина, Јован Бели-Марковић, вршилац дужности; *Владе Србије (1805-2005),* 116.

[444] *Протоколи Народне скупштине држане 1870. године*, 210.

њиховој надлежности. Народна скупштина је делила мишљење Владе[445] да је посебна пажња требало да се посвети просвети, тако што ће побољшати материјално стање учитеља, подигнути зграде за Учитељску и Земљоделску школу стављајући тако акценат на подизање нових школа, пре свега занатлијских, трговачких, и пољско-привредних. Посебан став Скупштина је заузела по питању наоружања народне војске сматрајући то као један од најважнијих задатака с циљем ослобођења и уједињења српства.[446]

На 18. скупштинском састанку одржаном 12.10.1871. године изнесен је предлог Закона о буџету државних прихода и расхода за 1871-1872. годину.[447] Постављено је питање да ли да се читају само измене и објашњења у односу на буџет из претходне године, или све позиције у буџету. Неколико посланика је било за то да се читају само измене. Посланик Коста Великић захтевао је да се све позиције читају, наводећи то да ако општине претресају своје буџете Скупштина треба да претреса државни буџет. Посланик либралне струје, Љубомир Каљевић, предложио је да се читају главне буџетске ставке и измене које је одбор усвојио, а у томе су га подржали посланици Васа Мацаревић, припадник либералне струје, касније члан Либералне странке, и Николајевић. Скупштина је усвојила да се читају главне позиције и измене које је Влада предложила, а Финансијски одбор усвојио.[448] Буџет за рачунску 1872. годину претресан је на два скупштинска састанка након чега је усвојен.[449]

У групи управно-општих расхода Кнежевине Србије у рачунској 1872. години дошло је до удвостручења позиције на пензионисање чиновника свих струка, док је издатак на пензије и издржавања умањен за 2.00%. Остале ставке биле су исте као и у претходној години.

На шестом састанку Народне скупштине одржаном 14.10.1872. године министар финансија је предао скупштини указ кнеза Милана Обреновића којим је министар био овлашћен да поднесе Скупштини на решење и одобрење предлог Закона о буџету прихода и расхода државних за 1872/73. годину и након што је секретар Панта Срећковић, припадник либералне струје, касније члан Либералне странке, прочитао исти указ министар финансија предао је предлог Скупштини након чега је упућен на испитивање Фианнсијском одбору.[450] На 21. састанку, 01.11.1872 председник Скупштине, Живко Карабиберовић, рекао је да је на реду претрес буџета за 1873. и позвао је известиоца Финансијског одбора, Арсу Лукића, да прочита одборски извештај.[451] Председник Одбора предложио је Скупштини да се читају само оне суме које су измењене јер је у извештају било све наведено и прочитано. Скупштина је тај предлог усвојила. Након што је известилац Лукић прочитао општи буџет прихода и расхода за рачунску 1873. годину, Коста Великић је поставио питање зашто је била одређена тако велика сума на пензионисање саветника и како не би требало уопште да се пензионише толики број људи. Министар финансија је објаснио да је толика сума била и прошле године, а да је тако било и по закону, јер је кнез имао право да смењује министре и пензионише саветнике, напоменувши да оно што не би било потрошено

[445] Чланови Владе за чије време је састављан буџет за 1872. годину били су председник Министарског савета и министар парвде Ђорђе Д. Ценић, министар иностраних дела, Димитрије Матић, министар унутрашњих дела, Радивоје Милојковић, министар војни, Јован Бели-Марковић, министар финансија, Панта Јовановић, министар просвете и црквених дела, Димитрије Матић, министар грађевина, Јован Бели-Марковић, вршилац дужности; *Владе Србије (1805-2005),* 116.

[446] *Протоколи Народне скупштине за 1872. годину*, 35-37.

[447]Исто, 254-255. Председник Скупштине био је Живко Карабиберовић. Председник финансијског одбора био је ? известилац Илија Маргетић (министар финансија у влади ? ()...

[448] Исто, 265; *Српски биографски речник VI,* 328.

[449] Исто, 265, 270.

[450] *Протколи Народне скупштине за 1873. годину*, 47; *Програми и статути српских политичких странака*, 176.

[451] Исто, 350. Председник финансијског одбора био је ....

остало би у државној каси. Скупштина је у начелу усвојила општи буџет државних прихода и расхода за 1873. годину.[452]

У буџетској 1873. години дошло је до извесних промена у групи управно-општих расхода која је проширена са два нова звања: секретар кнежевог дома и управник кнежевог двора. Управно-општи расходи повећали су се за незнатних 0.47%. На то је поред увођења два наведена звања дошло и услед повећања пензија и издржавања за незнатних 0.09%. Остале ставке у овој групи расхода остале су исте као и у претходној рачунској години. На 22. састанку посланик Великић навео је да није постојао штампани буџет, већ само оно што је известилац прочитао у форми извештаја, те је стога тражио да се убудуће штампа целокупан буџет државних прихода и расхода. Арса Лукић је истакао да није било основа за Великићево тражење, с обзиром на то да је сваки посланик могао доћи да види буџет, а не би било ни времена ни новца да се штампа буџет. Говор Арсе Лукића потпомогли су посланици Малетић, Анта Нешић, припадник либералне струје, касније члан Либералне странке, и Милан Стојић.[453] Председник је рекао да је ово једино могло бити изнето у виду предлога који би се разматрао у Одбору. Влада је била склона да поднесе предлог да кирије за надлештва падају на терет округа у коме су се налазила, а не на терет државне касе. Затим је секретар Сима Живковић изнео предлог посланика Александра Николајевића да се повисе плате практикантима и нижим чиновницима. Финансијски одбор испитао је овај предлог, али није могао да пронађе начин како би то могло да уђе у буџет за рачунску 1873. годину, те да га је требало упутити Влади на разматрање, с обзиром на то да је она најбоље познавала рад својих органа, те ако би пронашла извор из кога би се могле повисити плате да тај извештај поднесе Скупштини као предлог. Међутим, Скупштина није усвојила предлог за повишење плате практикантима и нижим чиновницима.[454]

На другом сатсанку Народне скупштине, 20. јануар 1874. године, председник Народне скупштине Димитрије Ђ. Јовановић отворио је претресање буџета за 1874. годину. Кренуло се са читањем извештаја Скупштини који је сачинио Финансијски одбор. Одбор је изнео своје запажање о имовном стању народа и рекао да је држава морала водити рачуна о томе да ли је народ био способан да сноси терет који му је одређен. Међутим, ни држава није могла смањивати своје издатке који су нужни да се реализују. Народ је био оптерећен онда када су биле сушне године, када није могла да сакупи нужне терете.[455]

Одбор је сматрао да је сума од 240,000 пореских гроша на законодавно тело велика, с обзиром на то да се до тада на Скупштину није трошило више од 120,000, па је Одбор предложио да се сума смањи за 80,000 гроша. Што се тиче позиције Државни савет, речено је то да се смањи додатак председнику са 9,000 на 6,000 пореских гроша, јер је поред систематичне плате од 2,000 талира довољан додатак од 500 талира. Такође, Одбор је сматрао да поред два секретара није било потребе за тројицом писара, а како је место писара било упражњено, министар је прихватио да се он изостави, па је тако буџет расхода смањен за 2,000 гроша пореских. У позицији пензионисање саветника, министара одређена је сума од 40,000 а Одбор је сматрао да би ту цифру требало умањити за 15.000 гроша, јер се и у ранијим билансима показало да на ову суму није трошено више од суме коју је Одбор одредио. Такође, и сума на пензионисање чиновника требало је да буде смањена за 15,000 гроша. Исто тако, требало је смањити и суму одређену на аванзовање чиновника за 15,000 гроша пореских. Кредит на изванредне потребе требало је умањити за 400,000

[452] Исто, 386.
[453] *Програми и статути српских политичких странака,* 176.
[454] *Протоколи Народне скупштине за 1873. годину*, 387-391.
[455] *Протоколи Народне скупштине за 1874/1875 годину*, 20, 30. Председник одбор био је Јован Бошковић. Чланови одбора били су Сима Несторовић, Александар Николајевић, Анта Пантић, Милутин Спасић, Љубомир Каљевић, Коста Великић. Одборници Милован Спасић и Ранко Јовановић нису били у свему саглсни са одбroским мишљењем о чему ће бити речи приликом претреса буџета.

гроша, с обзиром на то да није више трошено у претходним годинама и да се тако велика сума одређена на ову позицију ничим није могла оправдати. Министар финансија је пристао на смањење писара, остало није уважио.[456]

На трећем скупштинском састанку 21. јануара 1874. године дошло је до претресања буџета за рачунску 1874. годину.[457] О позицији на трошкове Скупштине реч је узело више посланика, на крају се поименце гласало и усвојена је мања сума коју је одбор предложио.[458]

Одбор је смањио додатак председнику Државног савета, јер је био умањен задатак тог тела. Председник Министарског савета бранио је у Одбору да овај издатак остане. јер је већ једном смањен из разлога да је умањен задатак Државног савета, али да је та институција била изузетно важна, стара 37 година, и да су саветници били некада веома угледни људи. Скупштина је усвојила одборско мишљење.[459]

Вођена је расправа о пензионисању саветника и министара на шта је председник Министарског савета рекао да уколико би се сума умањила одузело би се владарево право да смењује министр, а тиме би се угрозили и државни интереси. Мата Карамарковић је подржао ово мишљење председника Министарског савета, и Скупштина је усвојила Владино мишљење и оставила суму од 40,000 гроша пореских. Потом је вођена расправа о пензионисању чиновника чији издатак је Одбор хтео да смањи. Против тога су били министар финансија, председник Министарског савета, и посланик Ранко Јовановић. За одборски предлог били су посланици: Љубомир Каљевић, Александар Николајевић, Јован Бошковић, Милосав Вукомановић, Раша Милошевић, припадник радикалне струје, касније члан Народне радикалне странке, Н. Михајловић, Сима Несторовић, Милутин Спасић, Анта Нешић, припадник либералне стује, касније члан Либералне странке, и Здравко Јовановић.[460] После дуже раправе Скупштина је усвојила одборски предлог да се сума смањи за 150,000 гроша пореских. Расправа се водила и око умањене суме од стране Одбора за напредовање чиновника. Влада је на крају ипак усвојила његово мишљење, због оскудности у изворима буџета, а уколико би се смањила сума то би било на штету појединих личност, а не на опште интересе, па је усвојено одборско мишљење. На непредвиђене потребе председник Министарског савета истакао је да је и у претходној години иста сума потрошена и да су тражени накнадни кредити на шта је председник Одбора Јован Бошковић истакао да је Одбор прегледао издатке и увидео да за тим издацима неће бити потребе и да је стога оправдано било смањити цифру за 400,000 гроша пореских. Милутин Спасић истицао је да се из те суме плаћало оно што писари поткрадају, па је био мишљења да то треба они и њихове старешине да подмире, а не да се те крађе подмирују из државне касе. Министар финансија одговорио је да се из те суме плаћало приватним лицима, а да би се то после судским путем наплатило од онога ко је штету направио. Скупштина је усвојила одборско мишљење - 400,000 пореских гроша мање.[461] Група општих трошкова у буџету расхода за рачунску 1874. годину смањена је за 8.91% у односу на рачунску 1873. годину, а то је долазило због тога, као што је напред већ наведено, смањења трошкова на Државни савет, одржавање Народне скупштине, на пензионисање чиновника свх струка, напредовања чиновника по класама, као и на смањењу издатака на изванредне потребе и то 2.10%, 33.33%, 25%, 25%, 28.57% респективно. Такође, треба напоменути да је дошло до повећања позиције на пензије и одржавања за 0.57%, док су преостале позиције остале истих износа као и претходне године.

[456] *Протоколи Народне скупштине за 1874/1875 годину*, 30.
[457] Исто, 48.
[458] Исто, 55.
[459] Исто, 55-56.
[460] Програми и статути српских политичких странака, 106, 176.
[461] Исто, 58-61.

На 57. скупштинском састанку, одржаном 04.01.1876. почео је претрес буџета прихода и расхода за 1876. рачунску годину.[462] Предложене расходе за 1876. годину Одбор је упоредио са расходима одређеним буџетом за 1874. годину и изнео следеће примедбе:[463] за Народну скупштину стављено је 200,000 свега 40,000 више од онога што је Одбор усвајио. Поред суме на пензионисање чиновника у износу од 45,000 пореских гроша Министарси савет је предложио додатну суму од 101,632, међутим Одбор је био мишљења да ту суму из буџета треба изоставити на шта је пристала и Влада. Код позиције на пензије и издржавање Одбор је био мишљења да се Михајлу Барловцу изостави пензија, јер на њу није имао права, а исто тако да се ставка на неисплаћену пензију истом лицу од 17. јуна 1868. до 13. новембра 1875, такође, изостави. Одбор је изнео и извештај о прекорачењу сума за пензионисање и напредовање чиновника у 1874. и о томе је требало посебно расправити.[464]

На 60. састанку, одржаном 10.01.1876. прочитано је одвојено одборско мишљење да су државни извори били скучени и да је према томе требало да се Скупштина руководи начелом штедње. Истакнуто је да је требало потпомагати просвету и економију како би се увећало материјално благостање народа. Требало је приступити преображају администрације и да се тиме учине уштеде, јер је Србија могла да западне у ситуацију која би изискивала финансијске жртве.. Чланови одборске мањине приметили су и то да се морао одштампати буџет и биланси претходних година да би се увидела структура државне зграде коју је буџет представљао и да се на тај начин форма буџета није могла представљати само наведене ставке и колико се на њих трошило, већ читав механизам државне управе. Чланови мањине били су Адам Боосављевић, Јеврем Марковић, и Милија Миловановић.[465] Расправљало се о додацима председнику и потпредседнику Државног савета, као и смањењу саветничких плата. Водила се расправа о додатку председника Министарског савета. Милутин Гарашанин је истакао да није исто личност председника Државног савета и Министарског савета. Објашњавао је колика је важност председника другог тела и на крају је Скупштина усвојила додатак председнику Министарског савета у износу од 12,000 гроша пореских. Предложено је да се усвоји сума од 40,000 гроша пореских на пензионисање саветника и министара, али с примедбом да се на упражњено министрово место не попуњава за годину дана, док се не би видело шта ће са њим бити. Скупштина није сувојила суму на пензионисање чиновника у износу од 101,632 гроша. Сума за пензионисање свих чиновника износила је 45,000 пореских гроша. Адам Богосављевић био је за то да се ова сума смањи, јер Влада није требало да пензионише људе који им нису по вољи него само остареле чиновнике. Скупштина је усвојила да се Барловцу није могла издати пензија и да о томе није требало дебатовати. Председник Министарског савета нашао је да је Државни савет више пута изналазио да Барловац заслужује пензију.[466] У групи управних општих расхода дошло је до промена у позицијама трошкови на Државни савет, изванредне потребе, и пензије и издржавања. У прве две позиције дошло је до смањења издатака у односу на буџет који је усвојен за рачунску 1874. годину и то за 5.28% и 10.00% респективно, док је у последњој позицији дошло до повећања и то за 22.92%. Тако је целокупна сума издвојена на управно-опште трошкове буџета расхода за рачунску 1876. годину повећана за 2.43% у односу на 1874. годину.

Известилац Финансијског одбора Мијаило Радовановић читао је уопште о одборском мишљењу буџета за 1878. годину. Посланици Адама Богосавњевић и Урош Кнежевић били су за

---

[462] *Протоколи Народне скупштине за 18767. годину,* 1116.

[463] Протоколи за 1876, Председник финансијског одбора Панта Јовановић. Известилац и члан одбора: Мијаило Радовановић; Чланови: Вујо Васић, М. Н. Терзибашић, М. Миловановић; са одвојеним мишљењима: М. Гарашанин; Адам Богосављевић; И. Максимовић.

[464] *Протоколи Народне скупштине за 1877. годину*, 1125-1127.

[465] Исто, 1197-1222.

[466] Исто, 1242-1257.

то да се прво преда одштамани буџет, па да се чита одборско мишљење. Урош Кнежевић је, такође, био и против тога да се прво чита буџет прихода, већ расхода. Милован Спасић као председник Финансијског одбора предлагао је да се не чита буџет у општем облику, већ да се крене позиција по позицију, а да су се у одбору водили политиком штедње. Адам Богосављевић и још неколико посланика било је за то да се прво чита предлог расхода, док је министар рекао да се морало чинити по Владином предлогу и да се прво чита буџет прихода. На 192. скупштинском састанку одржаном 01. августа 1877. било је речи о томе да је Димитрије Катић и у Финансијском одбору био мишљења да издатак на помоћ Цраиградској патријаршији није требало одобравати. Посланик Мијаило Радовановић је потпомагао Димитрија Катића говорећи да је чуо да је царигрдакси патријарх расписао свим манастирима и црквама да се моле за победу турског оружја и да се помоћ не издаје док не буде изабран нови патријарха. Ђурђе Ћоворић говорио је то како је патријарх издао посланицу да се коље српски народ и да он није могао да одобри таквом пастиру Христове цркве помоћ, а када дође други патријарх онда је могла и да се повиси помоћ. Посланиик Милан Кујунџић, припадник конзервативне струје, касније члан Напредне странке, био је сагласан са претходницима да се не даје помоћ цариградском патријарху који је испао прости турки чиновник, али да се сума не избрише, већ употреби на помоћ манастиру Хиландару који је представљао српску историју на Светој гори.[467] Скупштина је на крају усвојила да се и даље издаје помоћ. Водила се расправа о смањењу саветничких плата. Адам Богосављевић наводио је како посебним законом није регулисана саветничка плата, док су посланици Јован Авакумповић и Јован Бошковић, припадници либералне струје, касније чланови Либералне странке, изложили чланове закона о чиновничницима грађанског реда где је гарантована плата чиновника осим судским путем, и да се приликом буџета није могла мењати њихова плата.[468] Министар је одговорио да су и чиновници плаћали реквизиције, а да су се реквизиције које су узимане у натури могле вратити, док се плате чиновницима нису могле повратити. Предлог Владе био је усвојен. Посланик Урош Кнежевић тражио је да му се објасни разлику између непредвиђених потреба и изванредних и поставио је питање из ког су се кредита финансирали шпијуни. Министар финансија одговарио је да се издатак из изванредних потреба може одобрити само накнадним законодавним решењем. Министар иностраних дела одговорио је посланику Кнежевићу да се ни из једне суме не троши на шпијуне.[469] У групи управно-општих расхода у рачунској 1877. години трошкови на све позиције остале су исте као и у 1876. години, осим на плату секретару кнежевог дома који су смањени за 14.33%.

Прочитан је извештај Финансијског одбора и исти је усвојио све предложене буџете са малим примедбама или изменама. Што се тиче Барловца усвојено је мишљење одборско, а не Владино, односно, да се не издаје пензија Браловцу. Код управно-општих расхода дошло је до увођења позиције на пензионисње професора Емилијана Јосимовића, Ђорђа Малетића, Димитрија Тодоровића, Владимира Вујића који су по закону давно своју службу одслужили и који су због старости неспособни за даљу службу. Та позиција чинила је 1.40% буџета управно-општих расхода. Остале суме остале су исте, осим кредита на изванредне потребе и трошкова на пензије ни издржавања које су смањене за 5.56% и 6.67% респективно, у односу на рачунску 1877. годину.[470]

Приликом расправе буџета прихода и расхода за 1879. годину трошкови буџетске партије на Народну скупштина увећани су за 50,000 пореских гроша, јер је то законодаво тело било проширено владиним посланицима и из ослобођених крајева. Непредвиђени редовни расходи увећани су са 200,000 на 250,000, међутим, Одбор је пристао на увећање од 30,000 гроша

[467] *Програми и статути српских политичких странака*, 106, 116.
[468] *Српски биографски речник I,* 739.
[469] *Протоколи Народне скупштине за 1877. годину*, 185-197.
[470] Исто, 223-227.

пореских. Влада није усвојила одборско мишљење да се пензија Барловцу избрише. Председник финансијског одбора био је Милован Спасић, известилац Јеврем Гудовић, Чланови: Илија Маргетић, припадник либералне струје, касније члан Либералне странке, Аксентије Ковачевић, Рака Кукић, Коста Алковић, припадник либералне струје, касније члан Либералне странке, Илија Матић, Светозар Карапешић, припадник либералне струје, касније члан Либералне странке, Димитрије Димитријевић, припадник радикалног правца у народној скупштини. Одвојено мишљење Финансијског осбора било је то да се призна Барловцу пензија како се не би рушила судска одлука, али која је ипак била као преседан рђава. Посланици Никола Радовановић и Јеврем Гудовић рекли су да није било места за говор о буџету о начелу, јер се он морао претресати, те да се пређе на позиције. Пак, Марко Петровић изјавио је да се из политичких разлога увек говорило уопште о буџету, па је и он за то да се уопштено говори о буџету. Такође, истог мишења био је и посланик Никола Пашић.[471]

Никола Пашић био је мишљења да се смањи трошак за Народну скупштину, уколико би се водило рачуна где се она одржавала били би мањи трошкови, па је предложио Крагујевац или Београд. Посланик Милош Глишић, припадник конзервативне стране, касније члан Напредне странке, био је сагласан са Пашићем да уколико би се Скупштина држала у Београду чиновници не би поред плате добијали и дијурну, тј. дневницу. Глигорије Петронијевић делио је њихово мишљење. Министар иностраних дела изјавио је да је владар имао право да одлучује о томе где ће се Скупштине држати и да о томе Скупштина није могла да доноси одлуку, поготову не из економских побуда, јер је било значајније стање прилика које наводи владара да одлучи где ће се Скупштина састати. Скупштина је усвојила износ од 250,000 пореских гроша. Водила се расправа о укидању Државног савета или за смањење саветничких плата, за то су били посланици: Никола Пашић, Милан Ђурић, Иван Протић, Ранко Тајсић, Адам Богосављевић. Посланик Марко Петровић је такође био за смањење плата и објашњавао је да снага народа није била само у војсци и полицији што је код нас годинама истицано, већ у просвети и индустрији. Ако се оне не би оснажиле онда се могла одржавати војска и полиција. Милош Глишић и Глигорије Петронијевић били су истог мишљења. Аксентије Ковачевић истакао је да се прешло са претресања буџета на питање народног богатства. Рекао је да није било тачно да је Србија била пред банкротством и да се лично сиромаштво преносило на државу. Председник Министарског савета одговорио је посланику Марку Петровићу да је Влада радила на упрошћавању администрације, као и то су посланици погрешно разумели министра финансија који није рекао да није било сиротиње, већ да је Србија тада била већа земља, па је била јача и богатија. Посланик Панта Срећковић говорио је о томе да није могло доћи до смањења администрације када се неки послови нису могли одгађати. На крају расправе дошло је до усвајања владиног и одборског предлога за Државни савет. После расправе неколико посланика и министар финанисја Скупштина је усвојила предлог тих посланика да се цифра за пензионисање саветника не увећа по Владином предлогу са 40,000 пореских гроша.[472]

На 29. скупштинском састанку одржаном 09.01.1879. водила се расправа у којој је већина псоланика који су се јавили за реч била мишљења да се врше злоупотребе приликом пензиоисања чиновника, а министри су одговарали да то није било тако и да су се такви чиновници који нису били способни за рад избацивали из службе. Скупштина је усвојила одборско мишљење о пензионисању саветника. Претресано је то шта су били изванредни издаци, ко их је одобравао, па је током расправе предложено 100,000 гроша мање од одборског извештаја, те је тако Скупштина

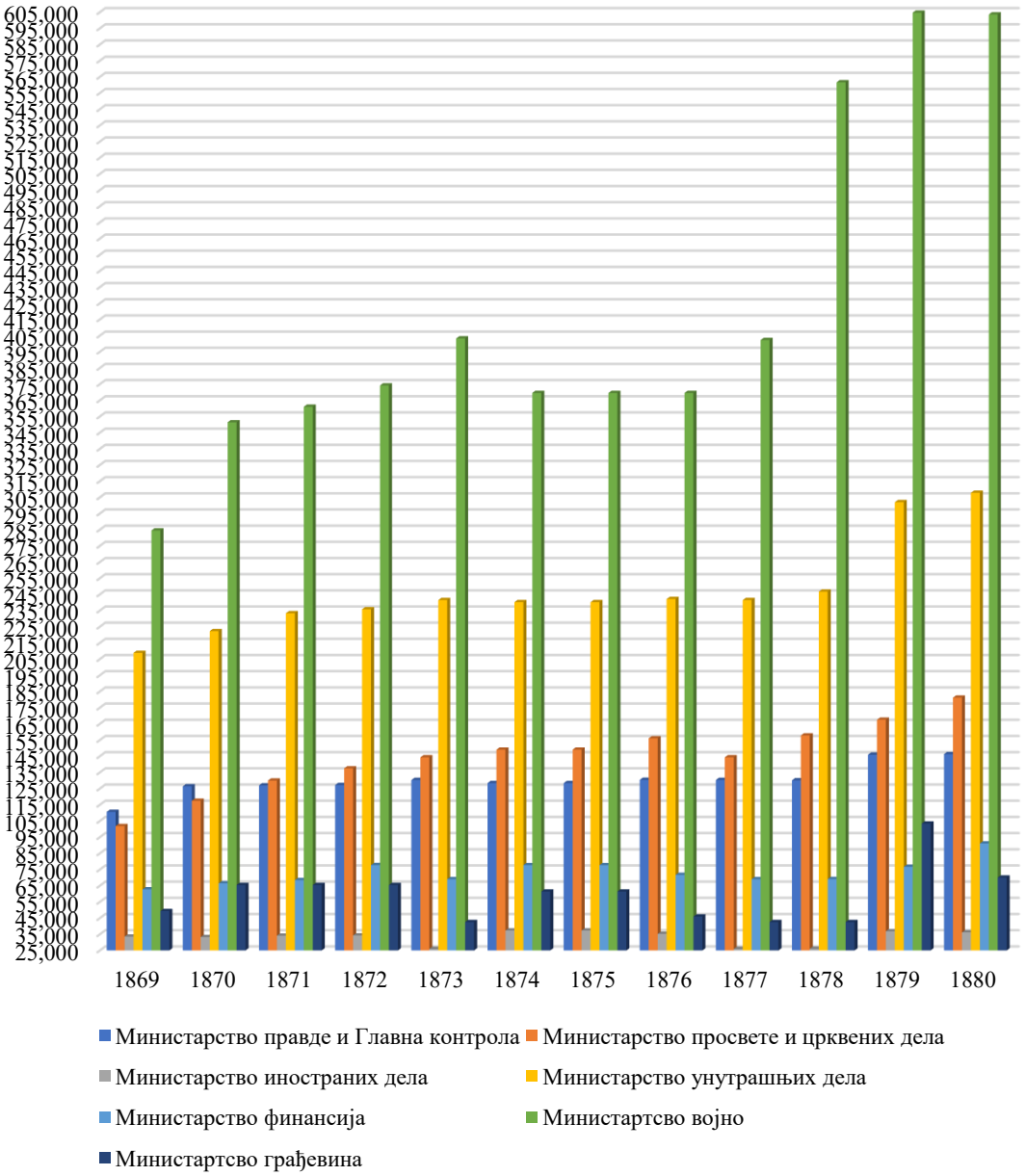
[471] Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину, 255-260; *Програми и статути српских политичких странака,*147; *Српски биографски речник I, III, VI*, 131, 219, 36.
[472] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину,* 275-289.

усвојила цифру од 850,000 пореских гроша. У Стенографским белешкама износи у државном буџету записивани су и даље у пореским грошима. [473]

У групи управно-општих расхода дошло је до повећања у свим позицијама на пензионисања, затим на трошак Народне скупштине, Државног савета, на редовне непредвиђене потребе, кредит на изванредне потребе, као и на пензије и издржавања лица о трошку државне касе. Трошкови на пензионисање саветника, министара, и посланика, на пензионисање чиновника свих струка, као и на напредовање чиновника по класама и периодичне повишице професора и телеграфиста, на пензије и издржавања повећали су се за 33.33%, 35.71%, 33.33%, и 7.85% ретроспективно у односу на рачунску 1878. годину. Издаци на Народну скупштину, редовне непредвиђене потребе, и кредит на изванредне потребе повећани су за 25.00%, 25.00%, и 11.76%, респективно, у односу на претходну рачунску годину.

[473] Исто, 297-309.

Графикон 41: ***Кретање буџета стручних расхода Кнежевине Србије за 1869-1880 у цесарским дукатима***[474]

Управно-стручни расходи били су састављени из седам ресора који су у том тренутку постојали у влади Кнежевине Србије. Убедљиво највећу суму чинили су издаци на Министарство војно у износу од 33.42%, а уједно су они били највећи у укупном буџету расхода за ту годину.

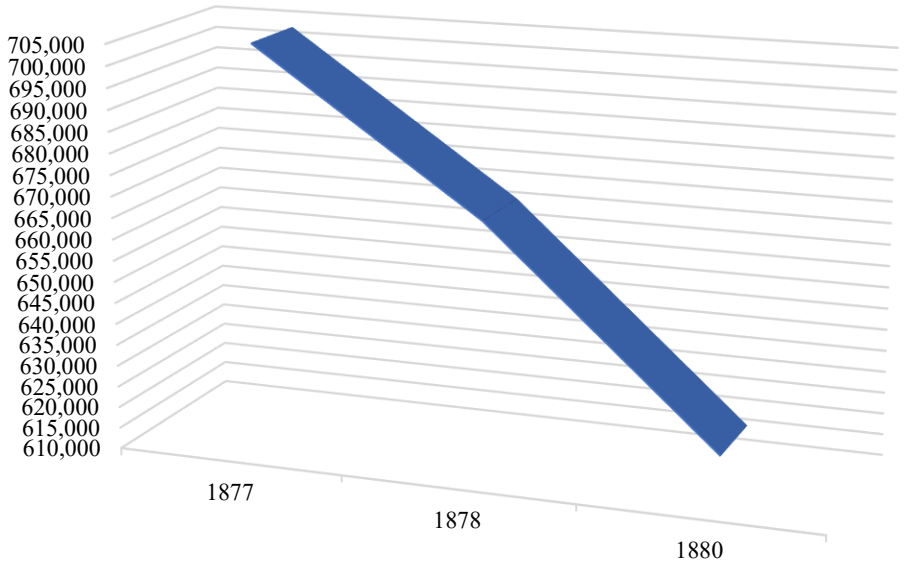
[474] Видети табеле бр. 110-121.

Најмањи удео чинили су трошкови предвиђени за Министарство иностраних дела у износу од 3.94%. У следећој години број ресора остао је исти, с тим што је као што је напред напоменуто Министартсву правде припојена Главна контрола. И у овој години највећи издаци учињени су на Министарство војно које је заузимало 35.76% укупних управно стручних расхода, док су у односу на претходну годину они повећани за 23.49%. До повећања расхода дошло је код Министарства финансија, Министарства просвете и црквених дела, Министарства унутрашњих дела, и Министарства грађевина за 5.98%, 15.37%, 6.43%, 32.66% ретроспективно, док је до смањења трошкова дошло код Министарства иностраних дела за 0.84% у односу на претходну годину посматраног периода. Године 1871. у групи управних стручних расхода дошло је до повећања у свим министарствима, осим у Министарству грађевина чији су укупни издаци били идентични оним који су планирани у 1870. години. Повећање код Министарства правде и Главне контроле било је за 0,45%, Министарства просвете и цквених дела за 10.59%, Министарства иностраних дела за 2.53%, Министарства унутрашњих дела за 4.99%, Министарсва финансија за 2.95%, Министарства војног за 2.74%. Наредне године у расходима свих министарстава дошло је до извесних повећања, осим у Министарству грађевина који је већ трећу годину за редом био идентичан и износио је у просеку 5.36% укупних буџета расхода у 1870, 1871, и 1872. рачунској години. Та повећања нису била сразмерна, код одређених министарстава она су била незнатна, док је код неких било доста уочљивије што ће бити евидентно из следеће анализе. Министарство правде и Главна контрола, Министарство просвете и црквених дела, Министарство иностраних дела, Министарство унутрашњих дела, Министарство финансија, и Министарство финансија увећани су у односу на претходну буџетску годину за 0.20%, 5.81%, 0.49%, 1.05%, 13.54%, 3.64% респективно. Приликом разматрања државног буџета прихода и расхода за 1873. годину Народна скупштина усвојила је буџете Министарства просвете и црквених дела, Министарства иностраних дела, Министарства унутрашњих дела, и Министарства грађевина без претреса са одборским изменама Владиног предлога.[475] У групи стручних расхода нису сви ресори имали исту тенденцију кретања издатака у посматраној години. Министарство правде и Главна контрола, Министарство финансија, и Министарство грађевина имали су тенденцију пада и то 0.07%, 7.33%, и 11.17%, респективно, у односу на претходну годину. Пак, Министарство просвете и црквених дела, Министартсво иностраних дела, Министарство унутрашњих дела, и Министарство војно имали су тенденцију раста и то 4.50%, 3.07%, 0.91%, и 5.46%, респективно, у односу на 1872. рачунску годину. Наредне године групи буџета стручних расхода дошло је до повећања у ресорима Министарства правде и Главна контрола, Министарства просвете и црквених дела, Министарства иностраних дела, Министарства унутрашњих дела, Министарства финансија, и Министарства грађевина и то за 1.00%, 3.74%, 5.64%, 0.94%, 7.90%, 5.65%. Једини ресор код кога је дошло до смањења било је Министарство војно за 6.36% у односу на претходну годину посматраног периода. У државном буџету за 1876. годину у три ресора дошло је до смањења трошкова што је било у складу са политиком Владе која је предложила Закон о буџету државних прихода и расхода за 1876. годину, али и Скупштине која је тај закон одобрила. До смањења је дошло у Министарству иностраних дела, Министарству финансија, и Министарству грађевина и то за 5.64%, 7.77%, и 25.13% респективно у односу на буџет расхода за рачунску1874. годину. Пак, Министарство правде и Главна контрола, Министарство просвете и црквених дела, и Министарство унутрашњих дела забележили су пораст расхода за 1.57%, 4.70%, и 0.81% респективно. Издаци планирани на Министарство војно остали су исти, али су и даље чинили највећи удео како у стручним тако и у целокупном буџету расхода усвојеном за рачунску 1876. Државним буџетом прихода и расхода за 1877. годину усвојени су трошкови на управно-стручне расходе којим је кретање буџета већине министарстава било у складу са ратним приликама у којима се Србија налазила, па је тако дошло

[475] *Протоколи Народне скупштине за 1873. годину*, 388,

до смањења трошкова у Министарству правде и Главне контроле, Министарству просвете и црквених дела, Министарству иностраних дела, Министартсву унутрашњих дела, Министарству финансија и Министарсту грађевина, то за 0.07%, 7.54%, 26.40%, 0.27%, 3.66%, и 7.39% ретроспективно. До повећања је дошло у свега једном ресору, Министарству војном за 8.85%. У групи управно-стручних расхода за 1878. годину у већини ресора дошло је до извесних повећања, осим Министарства правде и Главна контрола које је забележило пад у износу од свега 0.16% у односу на претходну рачунску годину, док су трошкови планирани за Министарство грађевина остали исти. Министарство просвете и црквених дела, Министарство иностраних дела, Министарство унутрашњих дела, Министарство финансија, и Министарство војно остварили су повећање расхода који су били предвиђени за њих и то 9.37%, 0.45%, 2.17%, 0.04%, и 39.63% респективно. Повећање издатака Министарства војног било је до тада највеће како у том ресору тако и у осталим позицијама целокупних буџета расхода посматраног периода. У буџету расхода за 1879. годину махом услед ослобођења нових крајева Кнежевине Србије и њиховог припајања државној територији дошло је и до значајних повећања у свим ресорима, па је тако у Министарству правде и Главна контрола, Министарству просвете и црквених дела, Министарству иностраних дела, Министарству унутрашњих дела, Министарству финансија, Министарству војном, и Министарству грађевина за 12.18%, 6.15%, 41.45%, 22.41%, 10.95%, 7.66%, и 143%. Ближа објашњења ових повећања изнета су приликом анализе сваког појединачног министарства.

Графикон 42: ***Кретање ванредних буџета расхода за 1877-1880 у цесарским дукатима***[476]

Појава ванредних буџета везана је за ратне прилике у којима се Кнежевина Србија нашла услед избијања српско-туских ратова крајем 70-их година 19. века. Потребе које су се јавиле за вођење ратних операција бележене су у посебним, ванредним, буџетима. Такође, те потребе су финансиране на основу посебних, ванредних, буџета прихода. Ови буџети усвајани су у четири године, почев од 1877. Имали су тенденцију пада. Највећи ванредни буџет усвојен је у првој години, 1877, док је најмањи изгласан у последњој, 1880. години. Све ставке ових буџета односиле су се на отплату како унутрашњих тако и зајмова који су закључени у иностранству. Највећа исплата планирана је 1878. године на отплату Зајма закљученог у Русији на основу законодавних одлука 13. октобра 1875. и 19. јануара 1876. године у 2,130,000 папирних рубаља који је чинио 80.79% укупног ванредног буџета расхода за ту годину. Ванредни буџет за наведену годину износио је 48.38% укупног редовног буџета Кнежевине Србије за 1878. годину. Пак, најмања исплата планирана је у ванредном буџету за 1877. годину на повраћај зајма ратним страдалцима који је износио 2.35% укупног ванредног буџета усвојног за ту годину. Тај први ванредни буџет износио је 56.46% укупног редовног буџета усвојеног за 1877. годину.

Што се тиче ослобођених крајева, највеће оптерећење за државни буџет имао је Нишки округ чији су расходи у просеку чинили 6.09% укупних државних расхода у периоду од 1879. до 1883. године. У наведеном периоду у сва четири округа највеће расходе заузимао је буџет Министарства војног, у просеку 6.49%.[477]

[476] Видети табеле бр. 121-123..

[477] К. Павловић, *Финансије нових крајева Србије од 1878. до 1884. године*, Пирот: од Турске касабе до модерног града, преко Берлина и Версаја, Пирот 2018, 154.

Министарство правде и Главна контрола

Табела 126: ***Буџет Министарства правде за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима***[478]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**70,800**	**2,529**	**2.29%**
	Министар	30,000	1,071	0.97%
	Опште одељење	40,800	1,457	1.32%
2	**Судови**	**1,723,200**	**61,543**	**55.65%**
	Касациони суд	290,400	10,371	9.38%
	Апелациони суд	136,200	4,864	4,40%
	Првостепени судови	1,296,600	46,307	41.87%
3	**Казнени заводи**	**30,600**	**1,093**	**0.99%**
	У Топчидеру	17,400	621	0.56%
	У Пожаревцу	13,200	471	0.43%
4	**Разни трошкови**	**1,271,890**	**45,425**	**41.08%**
	На пандуре, апсанџије, одаџијесвих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	145,090	5,182	4.69%
	На црквене потребе апсеничких завода	1,200	43	0.04%
	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	3.88%
	На издржавање затвореника	710,000	25,357	22.93%
	Плата практиканата	240,000	8,571	7.75%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.19%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.19%

[478] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину*; *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године, у: „*Српске новине*“ (*16.11.1868), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479.

	На сведоке	1,800	64	0.06%
	На исплату оних трошкова које учине чиновници када путују до болесног сведока	1,800	64	0.06%
	На штампање закона и уредби	4,000	143	0.13%
	На штампање материјала потребног за судове	36,000,	1,286	1.16%
	Укупни расходи	**3,096,490**	**110,589**	**100%**

Табела 127: ***Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима***[479]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**82,200**	**2,936**	**2.32%**
	Министар	30,000	1,071	0.85%
	Опште одељење	52,200	1,864	1.47%
2	**Судови**	**1,715,400**	**61,264**	**48.38%**
	Касациони суд	300,000	10,714	8.46%
	Апелациони суд	142,200	5,079	4.01%
	Првостепени судови	1,273,200	45,471	35.91%
3	**Казнени заводи**	**119,760**	**4,277**	**3.38%**
	У Београду	105,960	3,784	2.99%
	У Пожаревцу	13,800	493	0.39%
4	**Разни трошкови**	**1,308,514**	**46,733**	**36.90%**
	На пандуре, апсанџије, одаџије свих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	162,514	5,804	4.58%

[479] ДАС, ПО, 1, 63*, Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину; Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. годин, у: „*Српске новине“(25.11.1869), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479.

	На трошкове цркве топчидерске	1,200	43	0.03%
	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	3.38%
	На издржавање аатвореника	710,000	25,357	20.02%
	На плату настојника апсанских завода у свим занатима	19,200	686	0.54%
	Плата практиканата	240,000	8,571	6.77%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.17%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.17%
	На сведоке	1,800	64	0.05%
	На исплату оних трошкова које учине чиновници када путују до болесног сведока	1,800	64	0.05%
	На штампање закона и уредби	4,000	143	0.11%
	На штампање материјала потребног за судове	36,000	1,286	1.02%
5	**Главна контрола**	**312280**	**11153**	8.81%
	Укупни расходи	**3,538,154**	**126,636**	**100%**

Табела 128: ***Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[480]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[480] *Српске новине*, 28.10.1871, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872*, 1; ДАС, НС, 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину; Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479.

1	**Канцеларија Министарства**	**87,000**	**3,464**	**2.72%**
	Министар	30,000	1,071	0.84%
	Опште одељење	67,000	2,393	1.88%
2	**Судови**	**1,672,000**	**60,266**	**47.39%**
	Касациони суд	300,000	10,714	,8.42%
	Апелациони суд	144,600	5,164	4.06%
	Првостепени судови	1,242,840	44,387	34.90%
3	**Казнени заводи**	**148,320**	**5,297**	**4.16%**
	У Београду	109,560	3,913	3.08%
	У Пожаревцу	38,760	1,384	1.09%
4	**Разни трошкови**	**1277714**	**46,961**	**36.92%**
	На пандуре, апсанције, одације свих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	162,514	5,804	4.56%
	На трошкове цркве топчидерске	1,200	43	0.03%
	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	3.37%
	На издржавање затвореника	710,000	25,357	19.94%
	На плату настојника апсанских завода у свим занатима	19,200	686	0.54%
	Плата практиканата	240,000	8,571	6.74%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.17%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.17%
	На сведоке	3,600	129	0.10%
	Кирија куће Казненог завода у Београду	5,600	200	0.16%
	На штампање закона и уредби	40,000	1,429	1.12%
5	**Главна контрола**	**313376**	**11,192**	**8.80%**
	Укупни расходи	**3,561,050**	**127,180**	**100%**

Табела 129: ***Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1873. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[481]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**97,000**	**3,464**	**2.66%**
	Министар	30000	1,071	0.82%
	Опште одељење	57000	2,393	1.84%
2	**Судови**	**1,687,440**	**60,266**	**46.26%**
	Касациони суд	300000	10,714	8.22%
	Апелациони суд	144600	5,164	3.96%
	Првостепени судови	1272600	44,387	34.07%
3	**Казнени заводи**	**158,320**	**5,297**	**4.07%**
	У Београду	89064	3,913	3.00%
	У Пожаревцу	38760	1,384	1.06%
4	**Разни трошкови**	**1,312,314**	**46,868**	**35.97%**
	На пандуре, апсанџије, одаџије свих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	160,714	5,911	4.54%
	На трошкове цркве топчидерске	1200	43	0.03%
	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	3.29%
	На издржавање затвореника	710,000	25,357	19.46%
	На плату настојника апсанских завода у свим занатима	19,200	686	0.53%
	Плата практиканата	240,000	8,571	6.58%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.16%

[481] *Српске новине*, 28.10.1872, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1873, тј. од 1.11.1872. до 31.10.1873*, 1; *Преглед примања и издавања главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479.

	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.16%
	На сведоке	3,600	129	0.10%
	На штампање закона и уредби	40,000	1,429	1.10%
5	**Главна контрола**	**402,856**	**14,388**	**11.04%**
	Укупни расходи	**3,647,930**	**130,283**	**100%**

Табела 130: ***Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цеарским дукатима, и процентима***[482]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**83,400**	**2,979**	**2,29%**
	Министар	30,000	1,071	0.82%
	Опште одељење	53,400	1,907	1.46%
2	**Судови**	**1,746,000**	**62,357**	**47.86%**
	Касациони суд	294,000	10,500	8.06%
	Апелациони суд	144,600	5,164	3.96%
	Првостепени судови	1,307,400	46,693	35.84%
3	**Казнени заводи**	**148,080**	**5,289**	**4.06%**
	У Београду	131,280	4,689	3.60%
	У Пожаревцу	16,800	600	0.46%
4	**Разни трошкови**	**1,346,274**	**48,081**	**36.91%**
	На пандуре, апсанције, одације свих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	164,754	5,884	4.52%
	На трошкове цркве топчидерске	1,200	43	0.03%

[482] *Српске новине*, 30.7.1877, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, 1; ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет за рачунску 1877, редовни и ванредни*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479.

	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	3.29%
	На издржавање затвореника	723,800	25,850	19.84%
	На плату настојника апсанских завода у свим занатима	19,200	686	0.53%
	Плата практиканата	255,000	9,107	6.99%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.16%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.16%
	На сведоке	3,600	129	0.10%
	На штампање закона и уредби	40,000	1,429	1.10%
	На исплату једногодишње кућне кирије где је смештена канцеларија Министарства правде	6,720	240	0.18%
5	**Главна контрола**	**324,176**	**11,578**	**8.89%**
	Укупни расходи	**3,647,930**	**130,283**	**100%**

Табела 131: ***Буџет Министарства правде ик Главне контроле за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[483]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**82,200**	**2,936**	**2.26%**
	Министар	30,000	1,071	0.82%
	Опште одељење	52,200	1,864	1.43%
2	**Судови**	**1,730,400**	**61,800**	**47.51%**

[483] *Српске новине*, 11.7.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, 1; ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и рахода за буџетску 1878. годину; Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479.

	Касациони суд	291,600	10,414	8.01%
	Апелациони суд	142,200	5,079	3.90%
	Првостепени судови	1,296,600	46,307	35.60%
3	**Казнени заводи**	**142,680**	**5,096**	**3.92%**
	У Београду	125,880	4,495	3.46%
	У Пожаревцу	16,800	600	0.46%
4	**Разни трошкови**	**1,351,674**	**48,274**	**37.11%**
	На пандуре, апсанције, одације свих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	163,954	5,856	4.50%
	На трошкове цркве топчидерске	1,200	43	0.03%
	На огрев и канцеларијске трошкове	120,000	4,286	3.30%
	На издржавање затвореника	730,000	26,071	20.04%
	На плату настојника апсанских завода у свим занатима	19,200	686	0.53%
	Плата практиканата	255,000	9,107	7.00%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	6,000	214	0.16%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	6,000	214	0.16%
	На сведоке	3,600	129	0.10%
	На штампање закона и уредби	40,000	1,429	1.10%
	На исплату једногодишње кућне кирије где је смештена канцеларија Министарства правде	6,720	240	0.18%
5	**Главна контрола**	**334,976**	**11,963**	**9.20%**
	Укупни расходи:	**3,641,930**	**130,069**	**100%**

Табела 132: ***Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[484]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**82,200**	**2,936**	**2.01%**
	Министар	30,000	1,071	0.73%
	Опште одељење	52,200	1,864	1.28%
2	**Судови**	**1,922,400**	**68,657**	**47.05%**
	Касациони суд	291,600	10,414	7.14%
	Апелациони суд	142,200	5,079	3.48%
	Првостепени судови	1,488,600	53,164	36.44%
3	**Казнени заводи**	**159,480**	**5,696**	**3.90%**
	У Београду	125,880	4,496	3.08%
	У Пожаревцу	16,800	600	0.41%
	У Нишу	16,800	600	0.41%
4	**Разни трошкови**	**1,516,914**	**54,176**	**37.13%**
	На пандуре, апсанџије, одаџије свих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	194,194	6,936	4.75%
	На трошкове цркве топчидерске	1,200	43	0.03%
	На огрев и канцеларијске трошкове	145,000	5,179	3.55%
	На издржавање затвореника	800,000	28,571	19.58%
	На плату настојника апсанских завода у свим занатима	19,200	686	0.47%
	Плата практиканата	291,000	10,393	7.12%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	8,000	286	0.20%

[484] *Српске новине*, 15.12.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, 2; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, Београд 1898, 401-412, 416-479.

	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	8,000	286	0.20%
	На сведоке	3,600	129	0.09%
	На штампање закона и уредби	40,000	1,429	0.98%
	На исплату једногодишње кућне кирије где је смештена канцеларија Министарства правде	6,720	240	0.16%
5	**Главна контрола**	**404,576**	**14,449**	**9.90%**
	Укупни расходи	**4,085,570**	**145,913**	**100%**

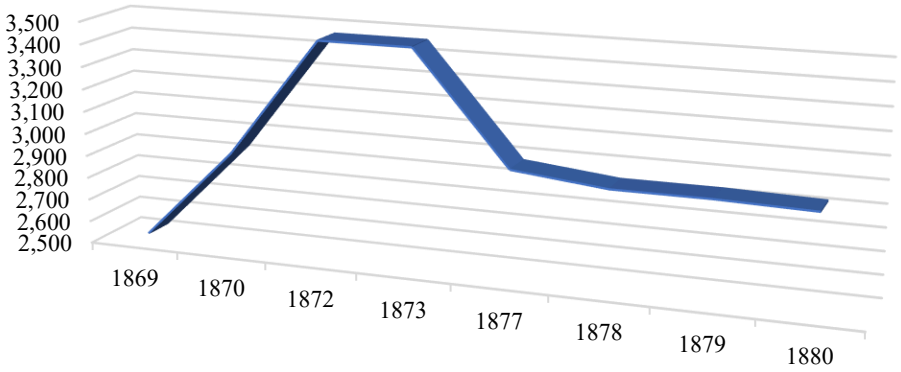
Табела 133: ***Буџет Министарства правде за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[485]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**35,111**	**2,926**	**2.00%**
	Министар	12,630	1.053	-
	Опште одељење	22,481	1,873	1.28%
2	**Судови**	**809,331**	**67,444**	**46.12%**
	Касациони суд	122,764	10,230	7.00%
	Апелациони суд	59,866	4,989	3.41%
	Првостепени судови	626,701	52,225	35.71%
3	**Казнени заводи**	**67,141**	**5,595**	**3.83%**
	У Београду	52,995	4,416	3.02%
	У Пожаревцу	7,073	589	0.40%
	У Нишу	7,073	589	0.40%
4	**Разни трошкови**	**638,621**	**53,218**	**36.39%**

[485] *Српске новине*, 23.2.1880, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880*, 2; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*. *Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896. године*, 401-412, 416-479.

	На пандуре, апсанџије, одаџије свих нижих и виших судова и Општег одељења Министарства правде	81,756	6,813	4.66%
	На трошкове цркве топчидерске	505	42	0.03%
	На огрев и канцеларијске трошкове	61,045	5,087	3.48%
	На издржавање затвореника	336,800	28,067	19.19%
	На плату настојника апсанских завода у свим занатима	8,083	674	0.46%
	Плата практиканата	122,511	10,209	6.98%
	На селидбене трошкове чиновника који се по служби премештају	3,368	281	0.19%
	На подвоз и дневнице чиновника и практиканата који по служби путују или се у комисије шаљу	3,368	281	0.19%
	На сведоке	1,516	126	0.09%
	На штампање закона и уредби	16,840	1,403	0.96%
	На исплату једногодишње кућне кирије где је смештена канцеларија Министарства правде	2,829	236	0.16%
5	**Главна контрола**	**204,653**	**17,054**	**11.66%**
	Укупни расходи	**1,754,857**	**146,238**	**100%**

Графикон 43: ***Кретање буџета расхода Канцеларије Министарства правде за 1869-1880 у цресарским дукатима***[486]

У посматраном периоду на месту министра финансија променило се неколико личности[487], а иста ситуација је била са местом министра правде које су у овом периоду такође, попуњавало неколико личности.[488] С обзиром на то да у овом периоду још нису биле формиране политичке странке, не може се рећи која од њих је у ком периоду имала скупштинску већину, мада се по истакнутим личностима које су заузимале водеће државне функције могло закључити која струја је имала превагу у Скупштини, с обзиром на то да је у посматраном периоду тако вршен избор посланика.[489] Из изнетих података у табелама уочавамо да су структуру буџета расхода током читавог периода чинили Канцеларија Министарства, судови, апсански заводи тј. затвори, разни трошкови, и издаци Главне контроле.

Током читавог периода Канцеларију Министарства правде чинило је једно опште одељење које је било састављено од начелника, секретара, рачуновође и писара чији се број није знатније мењао што је утицало да и величина расхода овог одељења буде без већих осцилација као и плата министра правде која је износила 30,000 пореских гроша коју су имали сви министри све до краја посматраног периода ове тезе. Канцеларија Министарства је у просеку чинила 2.00% целокупног буџета Министарства правде, с тим да је у почетним годинама удео био ближи 3.00%, док је од

[486] Видети табеле бр. 126-133.

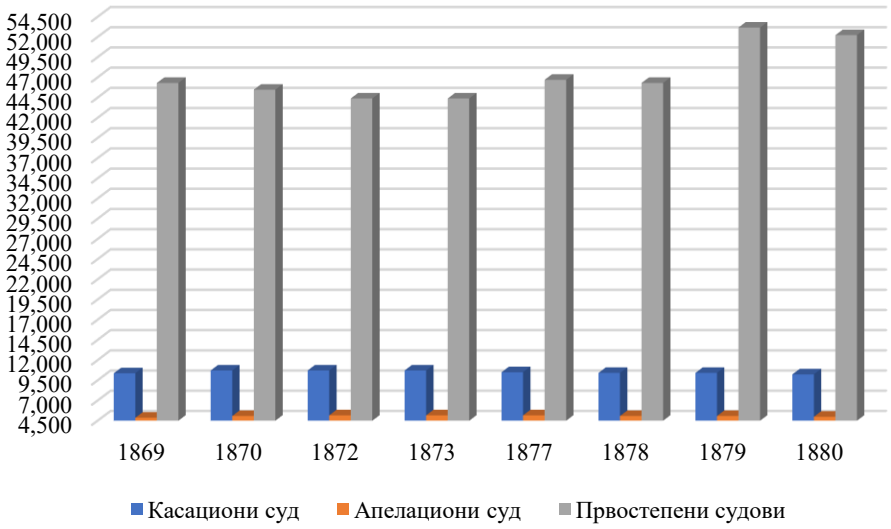
[487] Панта Јовановић (1868-1873), Марко Лазаревић (1873), Чедомиљ Мијатовић (1873-1874), Љубомир Каљевић (1874-1875), током 1875. смењивали су се редом Стојан Новаковић, Чедомиљ Мијатовић, Коста Јовановић, Милован Т. Јанковић, Стеван Здравковић (1875-1876), Владимир Јовановић (1876-1879), Илија Маргетић (1879-1880). *Владе Србије* КОЈЕ СТРАНЕ?

[488] Ђорђе Ценић у два мандата (1868-1869; 1873-1874), Јован Илић (1869-1871), Стојан Вељковић у два мандата (1871-1873; 1879-1880), Марко Лазаревић (1873), Милан Богићевић (1874-1875), током 1875. смениле су се редом следеће личности: Ђорђе Миловановић, Димитрије Радовић, Радивоје Милојковић, Стојан Марковић (1875-1876), Јеврем Грујић (1876-1878), Димитрије Матић (1878-1879), Јован Авакумовић (1880); *Владе Србије* КОЈЕ СТРАНЕ

[489] Ђорђе Ценић (1868-1869), Радивоје Милојковић (1869-1872), Миливоје Петровић Блазнавац (1872-1873), Јован Ристић (1873; 1876-1878; 1878-1880) , Јован Мариновић (1873-1874), Аћим Чумић (1874-1875), током 1875. Данило Стефановић, Стевча Михаиловић, Љубомир Каљевић (1875-1876) па опет Стевча Михаиловић (1876).

1877. до 1880. он спао на око 2.4% укупног буџета Министарства правде. Разлог за то је био смањење броја запослених и висина плата у циљу штедње која је била потребна након исцрпљујућих српско-турских ратова, али нужних борби којим је Србија извојевала независност 1878. године.

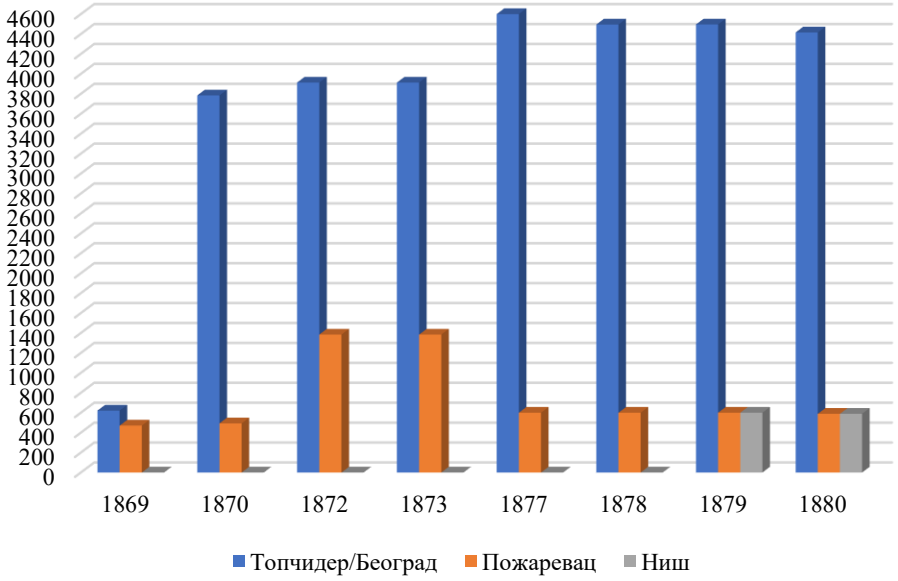
Графикон 44: ***Структура буџета расхода судова за 1869-1880 у цесарским дукатима***[490]

Судове су овом периоду чинили Касациони, Апелациони и првостепени судови који су били подељени на 17 окружних судова и суд вароши Београда, који су увећани за четири бити увећани новоокружна суда након припајања ослобођених крајева Кнежевини Србији 1878. године. Такође, треба навести да је од 1861. године у првостепене судове спадао и Трговачки суд у Београду. Овај суд формиран је Устројенијем Трговачког суда од 12. децембра 1859. године, али је као посебан суд навођен тек од буџета расхода Министарства парвде за 1861. годину.[491] Судови су чинили највећи удео у планираним расходима овог министарства који је у просеку износио 52.76%. Трошкови планирани на функционисање Касационог суда били су у просеку 2 пута већи од оних издвајаних за рад Апелационог суда.

[490] Видети табеле бр. 126-133.
[491] Миросалв Поповић, *Судство у Кнежевини Србији (1838-1869),* Београд 2016, 159.

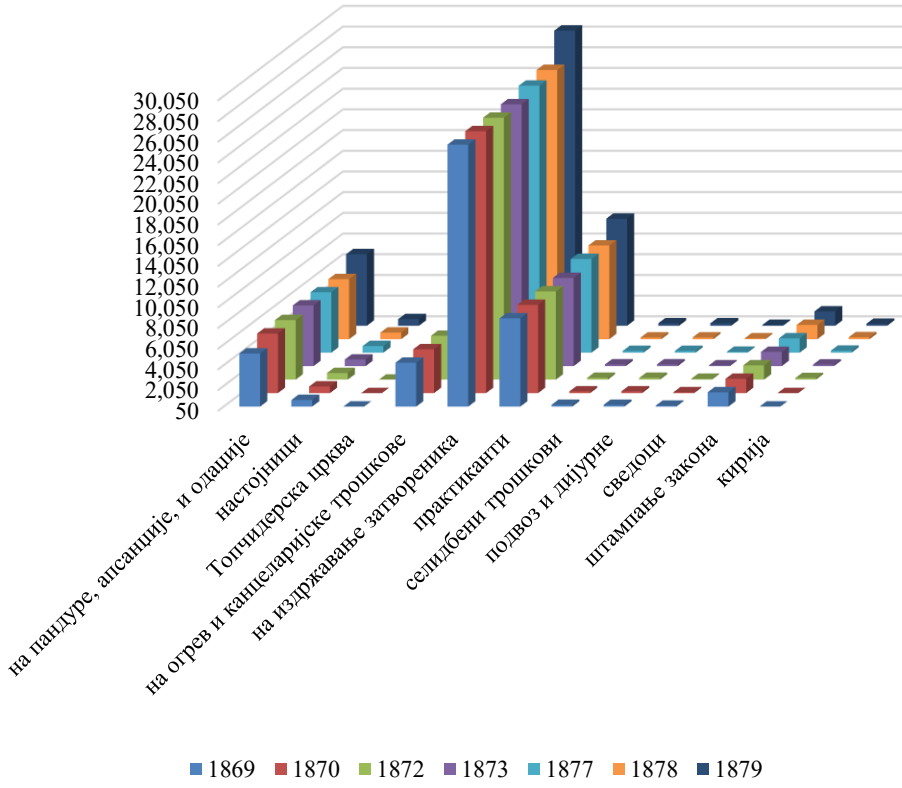
Графикон 45: ***Структура буџета расхода казнених завода за 1869-1880 у цесарским дукатима***[492]

Од 1879. године је поред затвора у Београду[493] и Пожаревцу основан још један затвор у ослобођеним крајевима Србије, Нишу. Издаци на последња два поменута затвора чинили су трошкови персонала: управника, рачуновође, лекара и надзорника, док је Београдски казнени завод поред трошкова персонала имао издатке на одржавање Топчидерске цркве за осуђенике као и на затвараче, чуваре, десетаре, настојнике[494] који су за остала два завода сврставани у ставку Разни трошкови. С обзиром на наведено највећи удео у казненим заводима имао је Казнени завод у Београду, у просеку 78.48% укупних трошкова на затворе у Србији.

[492] Видети табеле број 126-133.
[493] До 1870. затвор је називан Топчидерски, да би од 1870. био преименован у Апсенички завод у Београду.
[494] Настојником је именован наставник или мајстор који је обучавао затворенике рзличитим занатима.

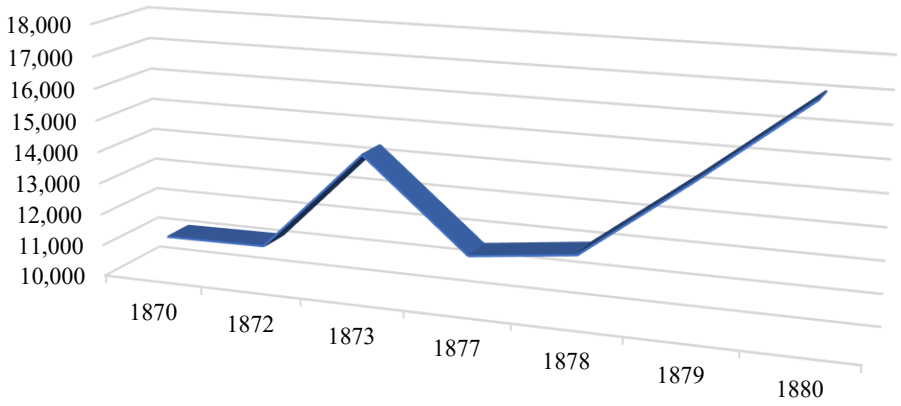
Графикон 46: ***Структура разних трошкова Министарства правде за 1869-1880 у цесарским дукатима***[495]

Из приказаног графикона може се уочити да су највећи удео у разним трошковима имали издржавање затвореника, трошкови на практиканте, као и на пандуре, апсанџије, и одаџије. Значајан удео заузимали су и канцеларијски трошкови и огрев. Најмањи удео заузимало је издржавање Топчидерске цркве. Такође, приметно је да су до 1879. године трошкови углавном били константни, а да је тек поменуте године дошло до њиховог пораста 12.23% у односу на претходну годину, што се објашњава проширењем територије Кнежевине Србије, а самим тим и до броја судова, казнених завода, као и осталих издатака чињених на ово министарство.

[495] Видети табеле бр. 126-133.

Графикон 47: ***Кретање буџета расхода Главне контроле за 1870-1880 у цесарским дукатима***[496]

Расходи Главне контроле имали су тенденцију раста, осим у ратној 1877. години када су били умањени за 19.53% у односу на 1873. годину. Максимум су забележили у последњој години разматраног периода када су трошкови издвајани за овај рачунски суд били у пола већи (52.91%) у односу на 1870, годину када су први пут трошкови Главне контроле бележени у оквиру буџета расхода Министарства правде.

Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1873. повећан је са 3,562,250 за 1,200 гроша пореских, јер је Влада тражила додатак плате двојици рачуновођа апсеничких завода у Београду и Пожаревцу, сваком по 600 гроша пореских. Такође Одбор је усвојио предлог министра правде да се одобри повећање плате двојици учитеља при истим заводима како би се изједначили у плати са учитељима основних школа. Даље, Одбор је усвојио министров предлог да се уведе плата на једног послужитеља који ће бити додељен осуђеницима у затворима до 120 талира годишње или 1,440 пореских гроша. Буџет расхода Министарства правде усвојен је у износу од 3,564,050 пореских гроша што је било 3,000 гроша више у односу на онај из 1872. године. Посланик Јеврем Војиновић поставио је питање да ли су служитељи одређени да служе заточенике пандури. Министар финансија објаснио је да се сви заточеници у Фетисламу[497] сами послужују, међутим, уколико би се разболели, био им је потребан служитељ.[498]

За буџет расхода Министарства правде и Главнае контроле за 1874. годинуније учињен никакава примедба иако је исти увећан за 35,560 гроша пореских. Одбор је усвојио разлоге који су наведени у министровом објашњењу. На крају тог састанка усвојен је без претреса буџет расхода Министарства правде и Главне контроле на шта Одбор, такође, није имао никакве примедбе.[499]

[496] Исто.
[497] Фетислам је био тадашњи назив за Кладово.
[498] *Протоколи Народне скупштине за 1872. годину,* 373-387.
[499] *Протоколи Народе скупштине за 1873. годину*, 34-61.

За буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1876. годину предложена је сума од 3,655,376 што је било веће за 61,366 пореских гроша у односу на 1874. годину. Одбор је био мишљења да извесне позиције на повећање плата појединих чиновника није требало усвојити и да је чак, требало упростити деловодство и да је то требало надокандити боље плаћеним практикантима. Остале позиције које су биле истоветне као и у буџету за 1874, или, чак, и мање одбор је усвојио.[500]

Приликом претреса буџета расхода Министарства правде и Главне контроле за 1878. годину. Посланици Павле Стевановић, Војин Радуловић, Стеван Поповић, припадник конзервативне струје, касније члан Напредне странке, да се повиси плата практикантима код судова, а не само полицијским практикантима.[501] Такође, требало је повисити плате и учитељима за које су истицали да су били најслабије награђени. Одобрена је сума од 40,000 пореских гроша на штампање закона, као и на киријy за кућу Министарства правде у износу од 6,720 гроша пореских, као и све позиције на Главну контролу.[502]

Буџет Министарства правде и Главне контроле за 1879. био је увећан због оснивања казненог завода у Нишу што је био резултат присаједињења нових крајева након Берлинског конгреса, што је даље довело до повећања и осталих сума у расходу Министарства правде. Буџет Министаства правде и Главне контроле усвојен је без расправе по одоброском предлогу.[503]

Министарство просвете и црквених дела

Табела 134: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима[504]***

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**78,956**	**2,820**	**2.77%**
2	**Школе**	**1,520,072**	**54,288**	**53.31%**
	Велика школа	150,408	5,372	5.28%
	Гимназија	174,192	6,221	6.11%
	Полугимназије	142,320	5,083	4.99%
	Гимназјске реалке	43,008	1,536	1.51%
	Реална школа	43,668	1,560	1.53%
	Богословија	57,280	2,046	2.01%
	Виша женска школа	34,260	1,224	1.20%

[500] *Протоколи Народне скупштине за 1877. годину*, 1127-1129.
[501] *Програми и статути српских политичких странака*, 114.
[502] Исто, 1311-1319.
[503] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину*, 330.
[504] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину; ЗЗУ 20*, 1867, 43; *Српске новине,* 16.11.1868, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године*, стр. 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 581-657.

	Основне школе	837,336	29,905	29.37%
	Научна средства за сва училишта	37,600	1,343	1.32%
3	**Култура**	**520,816**	**18,601**	**18.27%**
	Српско учено друштво	15,440	551	0.54%
	Библиотеке и Музеј	31,240	1,116	1.10%
	Награда за књиге и новине	1,200	43	0.04%
	Помоћ за штампање корисних књига	12,000	429	0.42%
	Народно позориште	12,000	429	0.42%
	Државна штампарија	448,936	16,033	15.75%
4	**Црква**	**344,042**	**12,287**	**12.07%**
	Духовенство	154,800	5,529	5..43%
	Конзисторије	168,842	6,030	5.92%
	Окружни протојереји	20,400	729	0.72%
5	**Благодејанци**	**303,560**	**10,841**	**10.65%**
	На питомце у страним државама	192,260	6,866	6.74%
	На питомце Велике школе, Гимназија, Полугимназија,реалних школа и Више женске школе	44,000	1,571	1.54%
	На питомце из Црне Горе и суседних провинција Турског царства	36,000	1,286	1.26%
	На издржавање богословских ученика	15,600	557	0.55%
	На издржавање и попутнину учитеља разних општина у суседним областима Турског царства и Црне Гјјоре где минстар просвете одреди	6,000	214	0.21%
	Лекару за лечење болесних питомаца	1,200	43	0.04%
	На лекове сиротим питомцима	2,500	89	0.09%
	На издржавање и попутнину девојака у страним земљама и у Београду које се спремају за учитељице	6,000	214	0.21%
6	**Остали трошкови**	**83,720**	**2,990**	**2.94%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	12,000	429	0.42%
	Канцеларијски трошкови и огрев	58,760	2,099	2.06%

	Помоћ свештеницима других вера	12,960	463	0.45%
	Укупни расходи:	**2,851,166**	**101,827**	**100%**

Табела 135: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[505]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**96,840**	**3,459**	**2.94%**
2	**Школе**	**1,762,062**	**62,931**	**53.57%**
	Велика школа	168,384	6,014	5.12%
	Гимназија	187,137	6,683	5.69%
	Полугимназије	148,080	5,289	4.50%
	Гимназјске реалке	88,609	3,165	2.69%
	Реална школа	46,296	1,653	1.41%
	Богословија	66,780	2,385	2.03%
	Виша женска школа	38,148	1,362	1.16%
	Основне школе	987,628	35,272	30.03%
	Научна средства за сва училишта	31,000	1,107	0.94%
3	**Култура**	**644,292**	**23,010**	**19.59%**
	Српско учено друштво	20,440	730	0.62%
	Библиотеке и Музеј	27,736	991	0.84%
	Помоћ за штампање књига и награда списатељима	24,000	857	0.73%
	Поклањање књига како министар одреди	30,000	1,071	0.91%
	Народно позориште	81,000	2,893	2.46%
	Државна штампарија	461,116	16,468	14.02%
4	**Црква**	**345,242**	**12,330**	**10.50%**
	Духовенство	154,800	5,529	4.71%

[505] ДАС, ПО, 1, 63*, Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину*; *Српске новине,* 25.11.1869, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. године*, 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 581-657.

	Конзисторије	170,042	6,073	5.17%
	Окружни протојереји	20,400	729	0.62%
5	**Благодејанци**	**347,640**	**12,416**	**10.57%**
	На питомце у страним државама	192,260	6,866	5.85%
	На питомце Велике школе, Гимназија, Полугимназија,реалних школа и Више женске школе	50,000	1,786	1.52%
	На питомце из Црне Горе и суседних провинција Турског царства	69,280	2,474	2.11%
	На издржавање богословских ученика	18,600	664	0.57%
	На издржавање и попутнину учитеља разних општина у суседним областима Турског царства и Црне горе где минстар просвете одреди	6,000	214	0.18%
	На издржавање словенске школе у Цариграду	3,000	107	0.09%
	На лекове сиротим питомцима	2,500	89	0.08%
	На издржавање и попутнину девојака у страним земљама и у Београду које се спремају за учитељице	6,000	214	0.18%
7	**Остали трошкови**	**93,180**	**3,328**	**2.83%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	18,000	643	0.55%
	Канцеларијски трошкови и огрев	60,000	2,143	1.82%
	Помоћ свештеницима других вера	15,180	542	0.46%
	Укупни расходи:	**3,289,256**	**117,473**	**100%**

Табела 136: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[506]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**102,720**	**3,669**	**2.67%**
2	**Школе**	**2,282,967**	**81,535**	**59.31%**
	Велика школа	171,984	6,142	4.47%
	Гимназије	168,692	6,025	4.38%
	Полугимназије	207,176	7,399	5.38%
	Гимназјске реалке	160,839	5,744	4.18%
	Реална школа	46,896	1,675	1.22%
	Учитељска школа	206,996	7,393	5.38%
	Богословија	85,880	3,067	2.23%
	Виша женска школа	65,684	2,346	1.71%
	Основне школе	1,137,820	40,636	29.56%
	Научна средства за сва училишта	31,000	1,107	0.81%
3	**Култура**	**656,784**	**23,457**	**17.06%**
	Српско учено друштво	20,440	730	0.53%
	Библиотеке и Музеј	29,880	1,067	0.78%
	Помоћ за штампање књига и награда списатељима	24,000	857	0.62%
	Набавка и повез књига	1,200	43	0.03%
	Народно позориште	91,200	3,257	2.37%
	Државна штампарија	490,064	17,502	12.73%
4	**Црква**	**345,242**	**12,330**	**8.97%**
	Духовенство	154,800	5,529	4.02%
	Конзисторије	170,042	6,073	4.42%
	Окружни протојерејии	20,400	729	0.53%
5	**Благодејанци**	**367,520**	**13,126**	**9.55%**

[506] *Српске новине*, 28.10.1871, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872*, стр. 1; ДАС, Народна скупштина (=НС), 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину; Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 581-657.

	На питомце у страним државама	192,260	6,866	4.99%
	На питомце Велике школе, Гимназија, Полугимназија,реалних школа и Више женске школе	50,000	1,786	1.30%
	На питомце из Црне Горе и суседних провинција Турског царства	83,280	2,974	2.16%
	На издржавање и попутнину учитеља разних општина у суседним областима Турског царства и Црне горе где минстар просвете одреди	12,000	429	0.31%
	На издржавање словенске школе у Цариграду	3,000	107	0.08%
	На издржавање једне школе на страни	18,480	660	0.48%
	На лекове сиротим питомцима	2,500	89	0.06%
	На издржавање и попутнину девојака у страним земљама и у Београду које се спремају за учитељице	6,000	214	0.16%
7	**Остали трошкови**	**93,900**	**3,354**	**2.44%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	18,000	643	0.47%
	Канцеларијски трошкови и огрев	60,000	2,143	1.56%
	Помоћ свештеницима других вера	15,900	568	0.41%
	Укупни расходи:	**3,849,133**	**137,469**	**100%**

Табела 137: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[507]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[507] *Српске новине*, 30.7.1877, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, стр. 1; *ЗЗУ 20*, 1867, 43; ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет за рачунску 1877, редовни и ванредни*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 581-657.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**97,600**	**3,486**	**2.42%**
2	**Школе**	**2,646,515**	**94,518**	**65.51%**
	Велика школа	308,455	11,016	7.64%
	Богословија, гимназије, ниже гимназије, реалка, гимназијске реалке	836,341	29,869	20.70%
	Виша женска школа	59,500	2,125	1.47%
	Учитељска школа	104,806	3,743	2.59%
	Основне школе	1,302,413	46.515	32.24%
	Научна средства за сва училишта	35,000	1,250	0.87%
3	**Култура**	**645,200**	**23,043**	**15.97%**
	Српско учено друштво	28,000	1,000	0.69%
	Библиотеке и Музеј	32,100	1,146	0.79%
	Помоћ за штампање књига и награда списатељима	12,000	429	0.30%
	Народно позориште	82,200	2,936	2.03%
	Државна штампарија	490,900	17,532	12.15%
4	**Црква**	**312,600**	**11,164**	**7.74%**
	Духовенство	150,000	5,357	3.71%
	Конзисторије	142,200	5,079	3.52%
	Окружни протојерејии	20,400	729	0.50%
5	**Благодејанци**	**173,120**	**6,183**	**4.29%**
	На питомце у страним државама	40,000	1,429	0.99%
	На питомце Велике школе, Гимназија, Полугимназија,реалних школа и Више женске школе	38,000	1,357	0.94%
	На питомце из Црне Горе и суседних провинција Турског царства и издржавање питомаца нове Богословско-учитељске школе	63,380	2,264	1.57%
	На издржавање и попутнину учитеља разних општина у суседним областима Турског царства и Црне Горе и где министар одреди	12,000	429	0.30%

	На издржавање једне школе на страни коју ће министар наименовати	9,240	330	0.23%
	На лекове сиротим питомцима и награде лекарима	4,500	161	0.11%
	На куповање и повез књига, цртежа, и других школских потреба, за награду ученица и ученика свих државних школа у време испита	6,000	214	0.15%
6	**Остали трошкови**	**164,826**	**5,887**	**4.08%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	10,000	357	0.25%
	Канцеларијски трошкови и огрев	50,000	1,786	1.24%
	На практиканте	25,178	899	0.62%
	На служитеље	71,008	2,536	1.76%
	Помоћ свештеницима других вера	8,640	309	0.21%
	Укупни расходи:	**4,039,861**	**144,281**	**100%**

Табела 138: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[508]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дкатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**101,167**	**3,613**	**2.29%**
2	**Школе**	**2,855,269**	**101,974**	**64.62%**
	Велика школа	329,280	11,760	7.45%
	Богословија, гимазија, нижа гимназија, реалка, и гимназијске реалчице	860,262	30,724	19.47%
	Учитељска школа	163,900	5,854	3.71%
	Виша женска школа	63,840	2,280	1.44%

[508] *Српске новине*, 11.7.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, стр. 1; *ЗЗУ 20*, 1867, 43; ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и рахода за буџетску 1878. годину; Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 581-657.

	Основне школе	1,367,987	48,857	30.96%
	Научна средства за сва училишта	70,000	2,500	1.58%
3	**Култура**	**685,600**	**24,486**	**15.52%**
	Српско учено друштво	28,000	1,000	0.63%
	Библиотеке и Музеј	40,100	1,432	0.91%
	Помоћ за штампање књига и награда списатељима	27,000	964	0.61%
	Народно позориште	99,600	3,557	2.25%
	Државна штампарија	490,900	15,632	11.11%
4	**Црква**	**312,600**	**11,164**	**7.07%**
	Духовенство	150,000	5,357	3.39%
	Конзисторије	142,200	5,079	3.22%
	Седамнаест окружних протојереја	20,400	729	0.46%
5	**Благодејанци**	**249,060**	**8,895**	**5.64%**
	На питомце у страним државама	28,000	1,000	0.63%
	На питомце Велике школе, Гимназије, полугимназија,реалских гимназија и Више женске школе	74,600	2,664	1.69%
	На питомце из Црне Горе и суседних провинција Турског царства и питомаца нове богословско-учитељсе школе	103,380	3,692	2.34%
	На издржавање и попутнину учитеља разних општина у суседним областима Турског царства и Црне горе где минстар просвете одреди	12,000	429	0.27%
	На издржавање једне школе на страни коју министар одреди	18,480	660	0.42%
	На лекове сиротим питомцима	6,600	236	0.15%

	На куповање и повез књига, цртежа, и других школских потреба, за награду ученица и ученика свих државних школа у време испита	6,000	214	0.14%
6	**Остали трошкови**	**214,826**	**7,672**	**4.86%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	18,000	643	0.41%
	Канцеларијски трошкови и огрев	80,000	2,857	1.81%
	На практиканте	25,178	899	0.57%
	На служитеље	83,008	2,965	1.88%
	Помоћ свештеницима других вера	8,640	309	0.20%
	Укупни расходи:	**4,418,522**	**157,804**	**100%**

Табела 139: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[509]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарскм дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**101,200**	**3,614**	**2.16%**
2	**Школе**	**2,966,748**	**105,955**	**63.25%**
	Велика школа	342,790	12,243	7.31%
	Богословија, гимазија, нижа гимназија, реалка, и гимназијске реалчице	876,160	31,291	18.68%
	Учитељска школа	193,900	6,925	4.13%
	Виша женска школа	71,260	2,545	1.52%
	Основне школе	1,412,638	50,451	30.12%
	Научна средства за сва училишта	70,000	2,500	1.49%
3	**Култура**	**685,600**	**24,486**	**14.62%**

[509] *Српске новине*, 15.12.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, стр. 2; *ЗЗУ 20*, 1867, 43; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 581-657.

	Српско учено друштво	28,000	1,000	0.60%
	Библиотеке и Музеј	40,100	1,432	0.85%
	Помоћ за штампање књига и награда списатељима	27,000	964	0.58%
	Народно позориште	99,600	3,557	2.12%
	Државна штампарија	490,900	17,532	10.47%
4	**Црква**	**393,000**	**14,036**	**8.38%**
	Духовенство	186,000	6,643	3.97%
	Конзисторије	172,200	6,150	3.67%
	Двадесет окружних протојереја	34,800	1,243	0.74%
5	**Благодејанци**	**319,160**	**11,399**	**6.80%**
	На питомце у страним државама	84,000	3,000	1.79%
	На питомце Велике школе, Гимназије, полугимназија,реалских гимназија и Више женске школе	84,000	3,000	1.79%
	На питомце из Црне Горе и суседних провинција Турског царства и питомаца нове богословско-учитељсе школе	108,080	3,860	2.30%
	На издржавање и попутнину учитеља разних општина у суседним областима Турског царства и Црне горе где минстар просвете одреди	12,000	429	0.26%
	На издржавање једне школе на страни коју министар одреди	18,480	660	0.39%
	На лекове сиротим питомцима	6,600	236	0.14%
	На куповање и повез књига, цртежа, и других школских потреба, за награду ученица и ученика свих државних школа у време испита	6,000	214	0.13%
6	**Остали трошкови**	**224,640**	**8,023**	**4.79%**

	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	20,000	714	0.43%
	Канцеларијски трошкови и огрев	84,000	3,000	1.79%
	На практиканте	27,000	964	0.58%
	На служитеље	85,000	3,036	1.81%
	Помоћ свештеницима других вера	8,640	309	0.18%
	Укупни расходи:	**4,690,348**	**167,512**	**100%**

Табела 140: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[510]

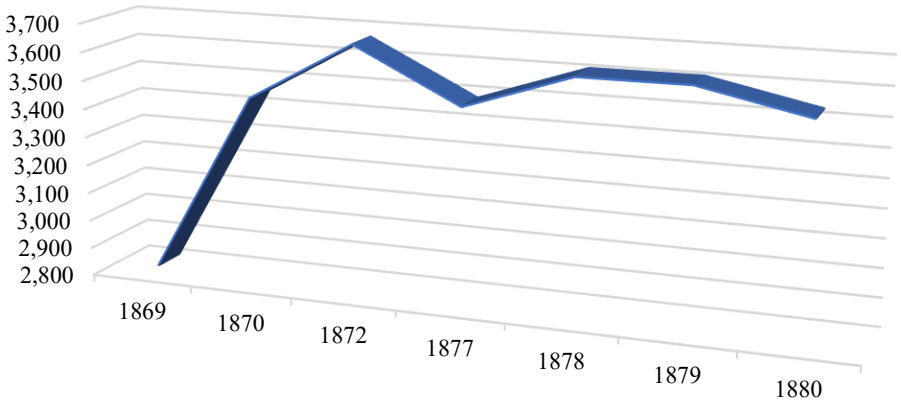
		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**42,437**	**3,536**	**1.95%**
2	**Главни просветни савет**	**27,125**	**2,260**	**1.25%**
3	**Школе**	**1,399,332**	**116,611**	**64.36%**
	Велика школа	159,942	13,329	7.36%
	Богословија, гимазија, нижа гимназија, реалка, и гимназијске реалчице	428,300	36,692	19.70%
	Учитељска школа	80,516	6,710	3.70%
	Виша женска школа	42,500	3,542	1.95%
	Основне школе	640,600	53,383	29.46%
	Научна средства за сва училишта	47,474	3,956	2.18%
4	**Култура**	**283,402**	**23,617**	**13.04%**

[510] *Српске новине*, 23.2.1880, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880*, стр. 2; *ЗЗУ 34*, 1879, 211; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 581-657.

	Српско учено друштво	15,073	1,256	0.69%
	Библиотеке	16,462	1,372	0.76%
	Народни музеј	2,000	167	0.09%
	Народно позориште	41,932	3,494	1.93%
	Државна штампарија	207,935	17,328	9.56%
5	**Црква**	**166,604**	**13,884**	**7.66%**
	Духовенство	78,306	6,526	3.60%
	Конзисторије	73,648	6,137	3.39%
	Двадесет окружних протојереја	14,650	1,221	0.67%
6	**Благодејанци**	**149,759**	**12,480**	**6.89%**
	На питомце у страним државама	35,364	2,947	1.63%
	На питомце Велике школе, Гимназије, полугимназија,реалских гимназија и Више женске школе	40,000	3,333	1.84%
	На питомце из Црне Горе и суседних провинција Турског царства и питомаца нове богословско-учитељсе школе	55,508	4,626	2.55%
	На издржавање и попутнину учитеља разних општина у суседним областима Турског царства и Црне горе	5,052	421	0.23%
	На издржавање једне школе на страни коју министар одреди	7,780	648	0.36%
	На лекове сиротим питомцима	2,779	232	0.13%
	На куповање и повез књига, цртежа, и других школских потреба, за награду ученица и ученика свах државних школа у време испита	3,276	273	0.15%
7	**Остали трошкови**	**105,490**	**8,791**	**4.85%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	12,000	1,000	0.55%
	Канцеларијски трошкови и огрев	40,000	3,333	1.84%
	На практиканте	11,368	947	0.52%

	На служитеље	40,000	3,333	1.84%
	Помоћ свештеницима других вера	2,122	177	0.10%
	Укупни расходи:	**2,174,149**	**181,179**	**100%**

Графикон 48: ***Кретање буџета расхода Канцеларије Министарства просвете и црквених дела за 1869-1880 у цесарским дукатима***[511]

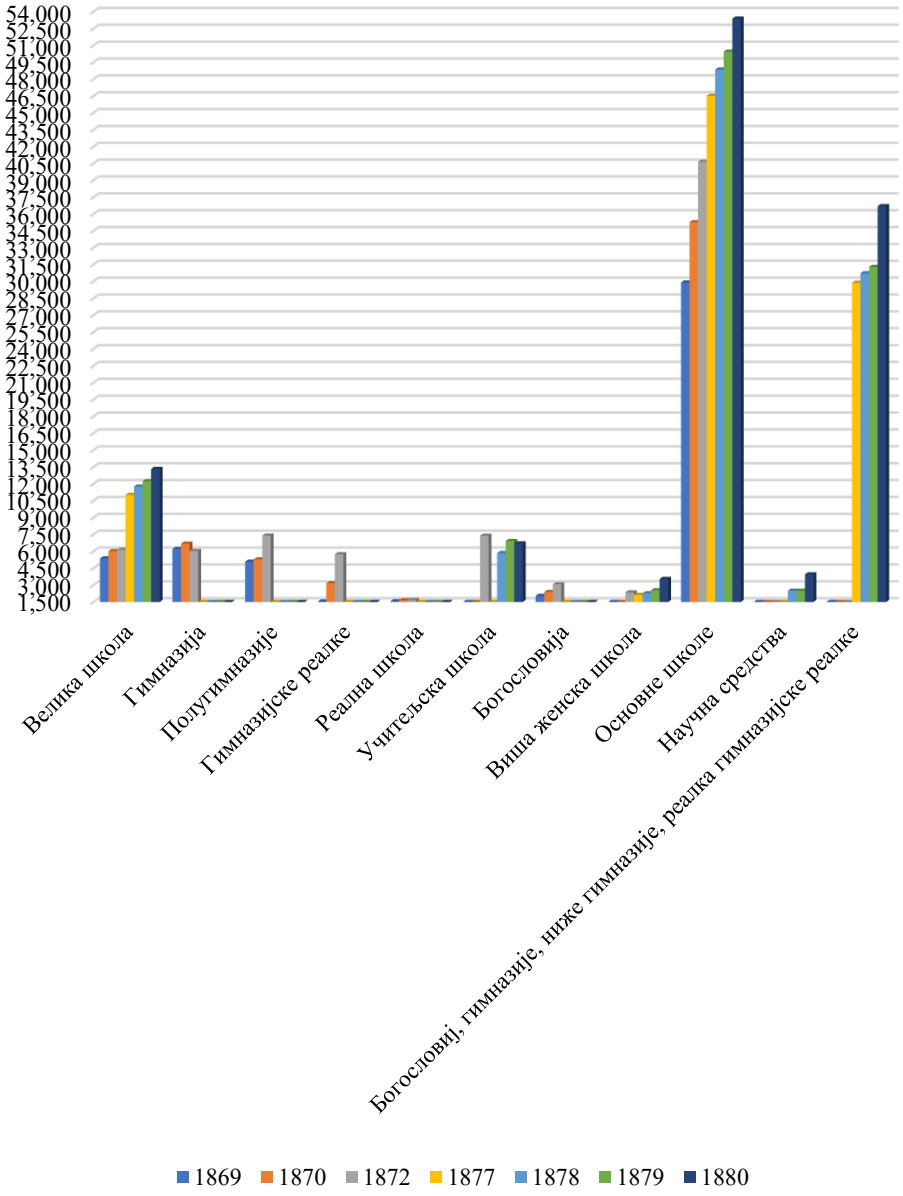
Расходе Министарства просвете и црквених дела у посматраном периоду чинили су трошкови издвајани за Канцеларију Министарства, школе, културу, благодејанце односно питомце, цркву, и остале разне издатке.

Министри који су били на челу овог Министарства[512] имали су идентичну плату као остали министри која је износила 30,000 пореских гроша, односно 12,630 динара. Током хронолошког периода којим је одређена ова дисертација 1 динар износио је 2.375 пореских гроша. Кретање буџета Канцеларије овог министарства нису пратиле веће осцилације осим на почетку периода, па је тако 1870. године дошло до повећања за 22.66% у односу на планиране расходе у 1869. години, док је на крају периода то повећање износило 25.39%.

[511] Видети табеле бр. 134-140.

[512] Министри су били Панта Јовановић (1868), Димитрије Матић (1868-1872), Стојан Вељковић (1872-1873), Коста Јовановић (1873), Стојан Новаковић (1873; 1874-1875), Филип Христић (1873-1874), Алимпије Васиљевић (1875; 1876-1879; 1880), Стојан Бошковић (1875-1876; 1879-1880). *Владе Србије* КОЈЕ СТРАНЕ?

Графикон 49: ***Структура расхода школа за 1869-1880 у цесарским дукатима***[513]

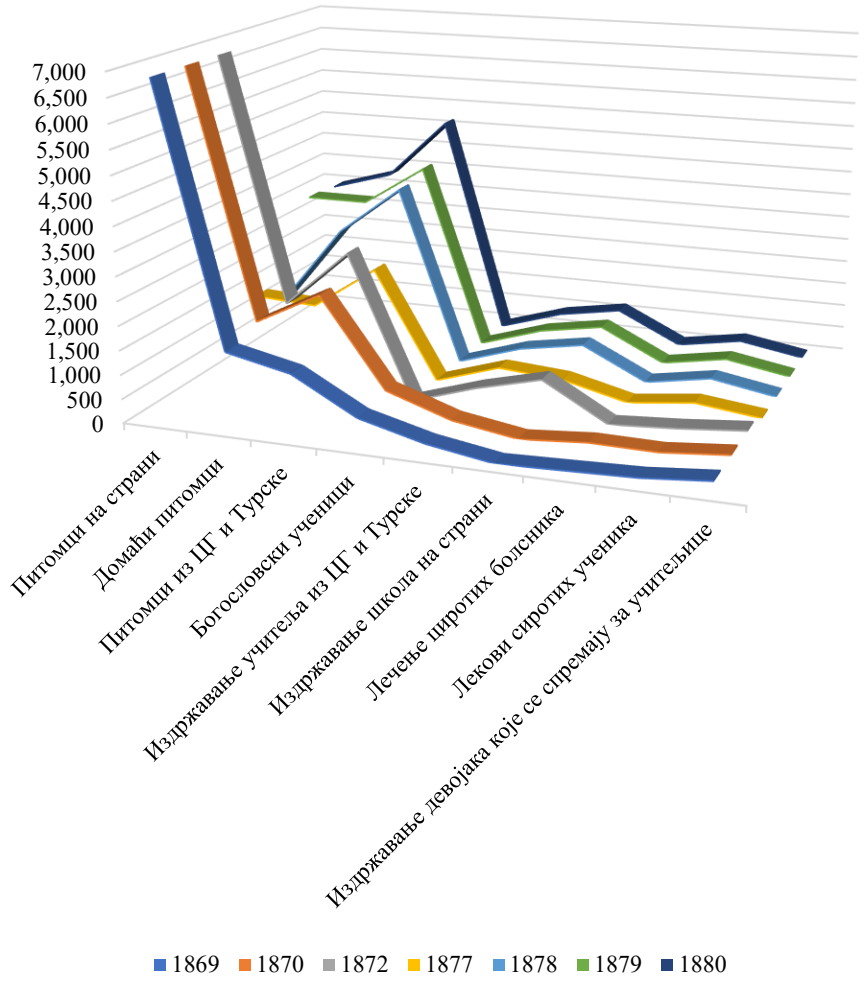

Из приложеног графикона уочава се које су школе постојале у Кнежевини Србији током 70-их година 19. века. Расходи који су издвајани за школство били су веома значајни, заправо, заузимали су највећи удео у целокупном буџету расхода Министарства просвете и црквених дела који су износили у просеку 60.60%. Поред финансирања плата запослених у основним, средњим (гимназије, полугимназије, гимназијске реалке, гимназијске реалчице), виших школа- Учитељска

[513] Видети табеле бр. 134-140.

и Виша женска школа, једине високе школе читавог периода-Велике школе, Скупштина је одобравала трошкове на научна средства за сва училишта, екскурзије ђака и наставно особља, награде ученика и ученица нижих и средњих школа, лечење болесних ђака. Такође, треба напоменути и то да су у оквиру издавања намењених основним школама били и пензије учитеља и учитељица као и њихово пензионисање у току године, док су остале пензије запослених у Министарству просвете као и осталих министарстава били бележени у општим расходима Кнежевине Србије. У последњој години расходи Велике школе и научних средстава били су за 148.12 и 194.56% већи у односу на почетну годину разматраног периода, респективно. Највећи удео у укупним планираним трошковима на школски систем Кнежевине 70-их година 19. века заузимале су основне школе, у просеку 50.45%.

Графикон 50: ***Структура расхода питомаца за 1869-1880 у цесарским дукатима***[514]

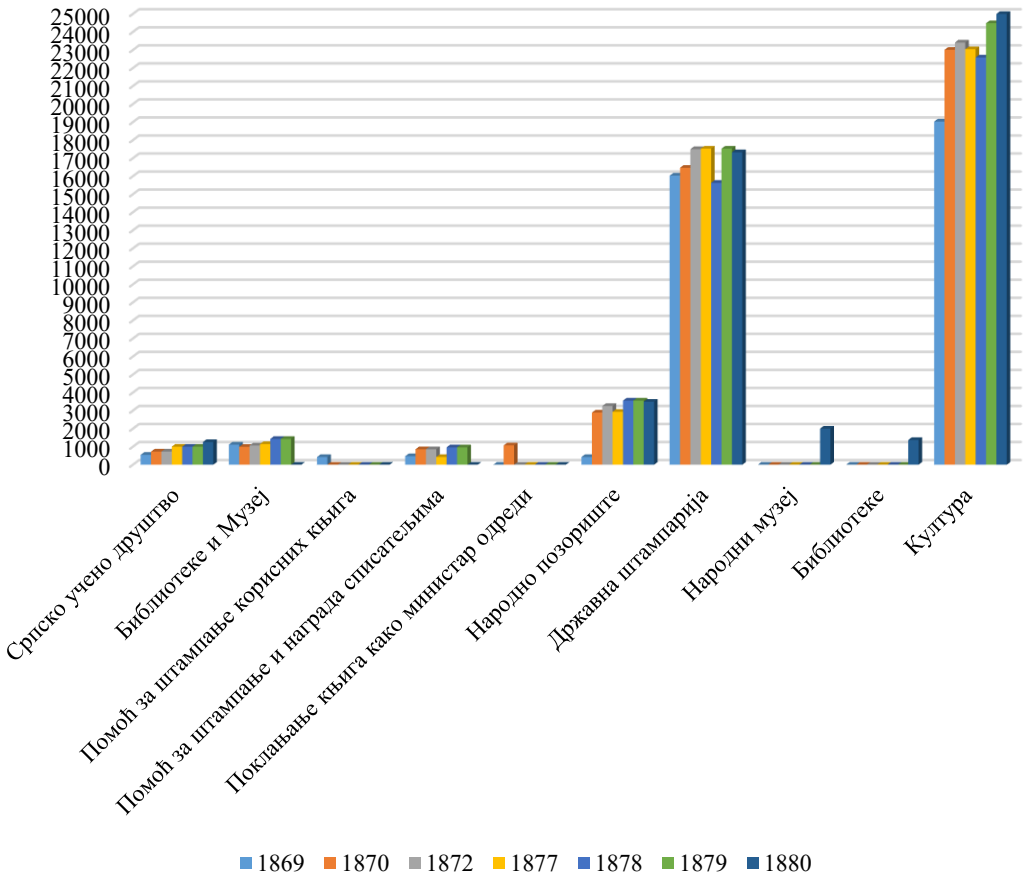

Држава је током седамдесетих година 19. века наставила са издржавањем питомаца како у иностранству тако и оних благодејанаца који су се образовали у школама Кнежевине Србије. До 1878. године средства издвајана за школовање ђака у иностранству билу су 227.81 % већи од оних

[514] Исто.

која су планирана на образовање ученика у Србији, да би од 1878. године средства за домаће питомце била за 89.75% већа од оних који су планирани за школовање благодејанаца у другим државама, с тим да је 1879. године издвојена једнака сума за обе групе питомаца. Током година за које су сачувани планирани расходи била је издвајана сума за одржавање једне школе у иностранству коју би министар именовао. Поред питомаца из Србије држава је издржавала и српске ђаке из Црне Горе, Босне, и других области Турског царства. Такође, финансирани су и учитељи који су долазили у Кнежевину из ових области да би узели књиге, понекад и плате, али су радили у Турској. У проскеу ови издаци чинили су 29.62% и 3.77% укупног буџета на питомце, респективно.

Графикон 51: ***Структура расхода издвајаних на културу за 1869-1880 у цесарским дукатима***[515]

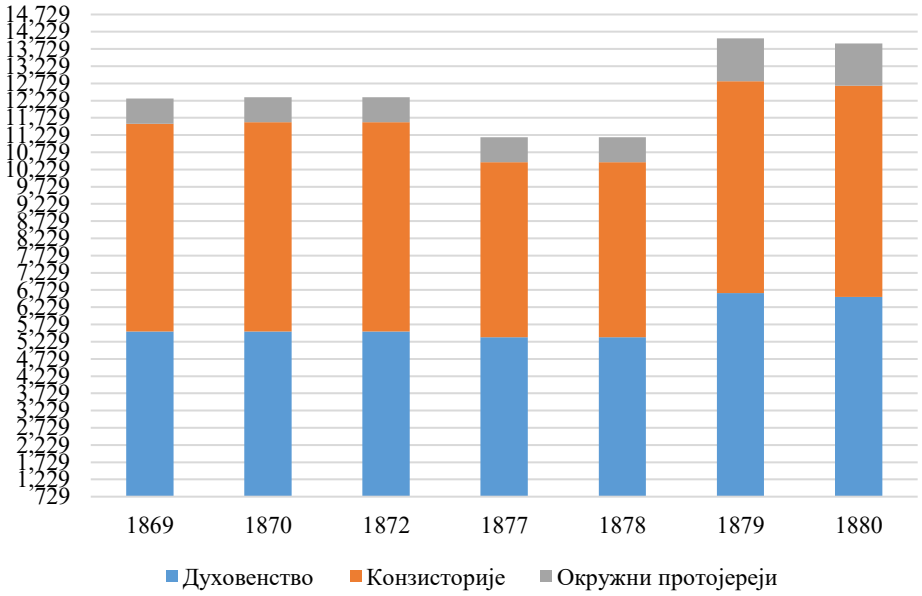

Трошкови на културу су у овом периоду заузимали у просеку 16.20% целокупног буџета Министарства просвете и црквених дела. Под тим издацима подразумевано је финансирање Српског ученог друштва, библиотека у Београду и Крагујевцу, музеја у Београду који је основан

[515] Исто.

1844.године, Народно позориште, Државна штампарија, помоћ за штампање књига и награда списатељима. Иако се из табела, уколико пратимо проценте[516], може закључити да није дошло до повећања издатака на културу, ипак се детаљнијом анализом уочава да су трошкови на културу имали теденцију раста све до 1878. године, што се доводи у везу са смањењем планираних издатака услед ратног стања. Године 1879. дошло је до поновног повећања, а свој максимум достигли су у последњој години посматраног периода. Треба напоменути да је 1880. године планирано оснивање Главног просветног савета, али је оно заузимало свега 1.25% целокупног буџета Министарства просвете за ту годину.

Графикон 52: ***Структура расхода издвајаних на цркву за 1869-1880 у цесарским дукатима***[517]

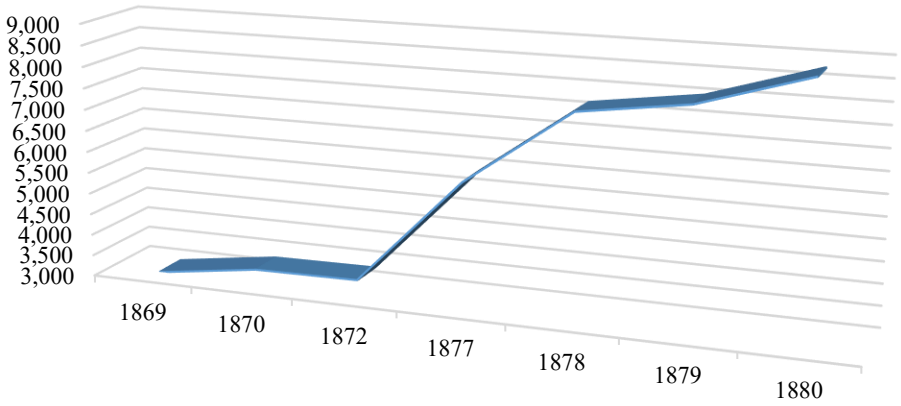

Као што се из приказаног графикона уочава један од планираних издатака овог министарства био је онај издвајан на цркву. Његову структуру чинили су трошкови на духовенство, конзисторије и окружне протојереје. У духовенство односно Архијерејски сабор спадали су плата архиепископа и митрополита и епископе. У периоду до стицања независности и проширења територија постојале су три епископије: ужичка, неготинска, и шабачка. Конзисторије су чинили апелаторијска, београдска, ужичка, неготинска, и шабачка. У овом периоду било је 17 окружних протојереја. Године 1879. дошло је до оснивања нишке конзисторије, додат је још један епископ и три протојереја.

[516] Ово се објашњава прерасподелом процената у целокупном буџету.
[517] Видети табеле бр. 134-140.

До 1877. године кретање буџета цркве није бележило осцилације, да би те године дошло до смањења од 9.35% у односу на просек из прве три године посматраног периода. До смањења је дошло услед тога што је умањена плата ужичког епископа Јоаникија, као и до смањења броја секретара у конзисторијама. Како је већ наведено 1879. године дошло је до порста услед проширења епархијских конзисторија за нишку, плату нишког епископа и још три окружна протојера које је износило 21.09% у односу на 1878. годину. У просеку, издаци на духовенство, конзисторије, и окружне протојереје чинили су 46.42%, 46.65%, и 6.93% укупног буџета цркве.

Графикон 53: ***Кретање буџета разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1869-1880 у цесарским дукатима***[518]

Укупни издаци издвајани на разне трошкове Министарства просвете и црквених дела у годинама за које су пронађени подаци имали су тенденцију раста. До првог значајнијег повећања од 75.52% дошло је 1878. године. То се десило услед тога што су поред подвозних трошкова и дијурне[519] чиновника, канцеларијских трошкова и огрева, и помоћи свештеницима других вера у разне трошкове придодати издаци за практиканте и служитеље. Међутим, треба нагласити да је дошло до смањења трошкова издвајаних на помоћ свештеницима других вера које је износило 45.60% у односу на 1872. годину. Године 1878. године дошло је до повећања од 30.32% у односу на претходну годину, услед повећања средстава на подвоз и дијурне чиновника, као и раста канцеларијских трошкова и огрева. Максимум издатака на ову групу трошкова забележен је на крају посматраног периода од 9.57% у односу на претходну годину, а потицало је од увећања свих врста разних трошкова осим незнатног смањења издатака на практиканте и значајнијег умањења помоћи свештеницима других вера.

У позицији благодејаније на питомце из суседних области у Одбору било је истакнуто да је требало додати још 14,000 гроша пореских, јер су чланови овог тела били свесни колико су у

[518] Исто.
[519] Дневница.

тешком стању људи из Босне, Хецеговине и Старе Србије, а показали су велико интересовање за долазак у Кнежевину Србију.[520]

Посланик либералне струје, Панта Срећковић, рекао је како не сматра за уштеду како је министар просвете навео што је претекло из суме која је била одређена за подмирења потребних издатака за Велику школи за набавку нужних научних средстава. Либерални посланик Александар Николајевић поставио је питање зашто је било потребно да се учини издатак за грађење зграде за Вишу женску школу на шта је министар просвете објаснио да се број ученица повећао и како је требало изградити још два одељења.[521]

Посланик Милосав Вукомановић питао је зашто се у државни буџет стављао издатак за грађење зграде за Вишу женску школу када се све остале женске школе у унутрашњости граде на рачун општина, па запшто и овај терет није пао на рачун Управе вароши Београда. Посланик Милован Спасић одговорио је да је и Управа вароши Београда издавала новац за основне женске школе, а да је ово виши завод који је требало да падне на терет државног буџета. Посланик Владимир Хаџић исказао је мишљење да је и по унутрашњости требало оснивати више заводе како би се и девојке из унутрашњости могле спремати за учитељице. Министар је на то одговорио да није било средстава за то да се одједном у сваком округу оснивају такви заводи, а да су девојке из унутрашњости могле долазити у Беорад као што су то чинили и младићи који су се школовали у вишим заводима.[522]

Скупштина је усвојила буџет расхода Министарства просвете са одборским променама који је износи 3,849,133 пореских гроша, а да је зграда за Вишу женску школу требало да се гради од слабог материјала што је одбор усвојио по владином предлогу да је требало оставити да влада о томе још једном размисли како је захевао посланик Николајевић.[523]

Одбор је истицао важност развитка провете и да је то био први услов који је требало да подигне материјално државно благостање, с тим у вези да је требало извојевати народно ослобођење, као и добити поштовање других држава. Али, такође, наводио је да је требало изградити још 30 школа, а да већ 20 новосаграђених није могло да проради јер у буџету није било места за учитељске плате, али како просвета није смела да стане у блнасу буџета показивао се вишак од 56,141 пореских гроша, па је Одбор био мишења да се од те суме дода на буџет Министарста просвете и црквених дела на плату учитеља још 50,000 гроша. Према свему изнетом буџет разматраног ресора износио је 4,022,508 пореских гроша. На такво решење пристала је и Влада, те је Скупштина усвојила буџет расхода овог министарства.[524]

Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела био је већи за 221,110 гроша. Суму на помоћ Народном позоришту од 69,600 гроша требало јр смањити за 17,400 гроша јер је претходна цифра одређивна за целу годину, а у том тренутку су већ протекла три месеца. Суму од 11,200 гроша на осигурање зграде требало је умањити из истих разлога за 2,800 гроша. Упозицји на училишта одређена је сума за Ботаничку башту у износу од 11,200 гроша коју је требало умањити за 2,800 пореских гроша. У истој позицији тражена је повишица од 14,400 гроша на шесторицу суплената коју је требалио умањити за 7,200 гроша јер је тројици од њих следило напредовање у професоре. У истој позицији суму од 297,000 гроша на 55 професора требало је умањити за 17,000 гроша с обзиром на то да су од њих тридесетројица супленти и да ће их десеторица аванзовати у професоре. Такође, није требало да се професор за Јагодинску реалку плаћа из државне касе јер је општина за њега преузела на себе терет, и ако би се то одобрило онда би требало узети у обзир и решење Скупштине да се полугмназија у Ужицу отвори, а по важности

[520] *Протоколи Народне скупштине за 1871. годину*, 211-212.
[521] Исто, 267.
[522] Исто, 268.
[523] Исто, 266.
[524] Исто, 376-388.

и потреби пре би требало отворити полугимназију у Крушевцу него у Јагодини, која је била сасвим близу Крагујевца, но ниједно од наведеног није било могуће спровести у дело услед слабог финансијског стања.[525] Тражено је да се сума на подвозне трошкове и дијурне повећа за 6,000, али је Одбор био мишљења да је прошлогодишња сума од 18,000 пореских гроша довољна. Тражено је на огрев 20,000 гроша више, а Одбор је био мишљења да није било основа за то јер су дрва те године била јефтинија и да је сума од 55,000 гроша колика је била и у прошлогодишњем буџету била довољна.[526]

На четвртом састанку 10. јануара 1874. године претресан је буџет Министарства просвете и црквених дела. Посланик Коста Великић истакао је да је превелика сума дата позоришту, да се на њега превише трошило и да је требало да се да некоме приватном лицу на управу. Министар финансија је одговорио Великићу да је по закону стављено под Министарство просвете и црквених дела и да се није могло уступити на управу неком приватном лицу. Посланик Милан Ћирковић био је противан за то да се даје помоћ Народном позоришту још у 1870. години и да га је требало издати под аренду. Посланик Никола Радовановић истакао је да је било срамота да се позориште које је основао кнез Михаило уступи приватном лицу и да је требало одобрити помоћ коју је предложио Финансијски Одбор. Посаник Ћирковић одговорио је да би била већа срамота не радити пређе ствари као што је подизање караула. Посланик конзервативне струје, касније члан Напредне странке, Милан Ђ. Милићевић истакао је да је подржавао мишљење да је требало издвојити помоћ Народном позоришту. На изјаву посланика Ћирковића да нису сви одлазили у позориште и да нису сви имали користи од њега, одговарио је да су постојале установе које на први поглед нису задовољавале потребе свих савременика али да су оне биле од користи за цео народ на дуже стазе. Даље је истакао да је Народно позориште била установа важна како за савременике тако и за потомке, место где се неговала уметност и српска реч. Скупштина је усвојила одборско мишљење. На потребе Ботаничке баште Одбор је смањио предложену цифру, међутим, посланици Ранко Јовановић и Милован Спасић су били за то да се цфра не смањује јер су они у одбору били против тога зато што није обична њива него ју је требало уређивати. Истог мишљења били су Посланик либералне струје, Панта Срећковић и конзервативни посланик, касније члан Напредне странке, Јован Новаковић. Гласало се поименце и усвојен је владин предлог. [527]

Буџет Министарства просвете и црквених дела за 1876. годину износио је 4,369,147 што је било више од оног из 1874, за 161,529 пореских гроша. Одбор је пристао на извесне повишице, као и остале буџетске ставке које су биле, углавном, истоветне буџету за 1874, с тим да је био за то да се повишица на практиканте у износу од 3,000 гроша не одобри и исто тако да се једно место епископа укине, јер је већ упражњено и да Скупштина изјави своју жељу влади на шта је министар пристао. На 65. скупштинском састанку, одржаном 14. јануар 1876. године прешло се на Министарство просвете и црквених дела. Известилац је прочиато све позиције на Централно надлештво и изречено да је требало издвојити суму од 7,000 гроша пореских на киријy куће где је надлештво смештено. Посланик конзервативне струје, касније члан Напредне странке, Урош Кнежевић изнео је примедбу да је то била нова сума. Министар просвете је одговорио да је до скоро надлештво било смештено у једној згради на Врачару која је била државна, али је уступљена Министарству војном, и да је министар био свестан да је било боље да се државне институције смештају у државним зградама, али да због оскудице такво нешто није било могуће. На 66. скупштинском састанку од 16. јануара 1876. године водила се расправа о Народном позоришту: Посланик П. Ђуричковић истицао је да је то био луксузан издатак и да су то могли себи приуштит

[525] *Протоколи Народне скупштине за 1872. годину*, 34.
[526] Исто, 34-35.
[527] *Протоколи Народне ксупштине за 1873. годину*, 62-77.

само богати народи, а да је Србија требало да мисли на оне који су јој били преко потребни. Јеврем Марковић је истицао да за Србију наведена установа није имала никакву важност. Посланик конзервативне струје, касније припадник Напредне странке, Милан Кујунџић, није делио мишљење као претходни посланици. Он је истицао важност Позоришта у неговању народног духа и давао му је сличну важност као што су имале школе. Урош Кнежевић истакао је да Позориште није требало да постоји, али да га није требало укидати приликом претреса буџета, већ посебнимм предлогом, јер је Позориште могло да добије парницу против државе стога што је постојао уговор државе и Позоришта по којем је држава била дужна да позориште потпомаже. Адам Богосављевић казао је да је позориште луксузна установа и да је њу требало да плаћа Београдска општина, а не цео српски народ. После дуже расправе Скупштина је усвојила износ од 42,200 порских гроша за помоћ Народном позоришту.[528]

Посланик Урош Кнежевић изјавио је да је било потребно слати питомце у друге земље као што чине много развијеније земље него што је то у том тренутку била Србија. Скупштина је усвојила суму од 84,000 пореских гроша. На 66. скупштинском састанку састанку од 15. јануар 1876. Вођена је расправа о томе да ли треба да постоји Учитељска школа. Већина посланика била је за њу, па је Скупштина усвојила владин предлог. Већина посланика била је за то да се побољша положај учитеља и усвојила је предложену суму на основне школе.[529]

Приликом претреса буџета расхода Министарства просвете и црквених дела за 1877. годину министар просвете је неке одборске примедбе усвојио, а неке није, па је о томе хтео да узме реч. Није могао пристати на изостанак плате епископу шабачком, те је усвојен Владин предлог. Помоћ Народном позоришту била је опет на тапету. Неколико посланика говорило је о томе да је требало да се укине помоћ, неколико да је требало умањити помоћ. Министар је на то одговорио да је та помоћ узакоњена буџетом и да је место управника узакоњено. Јосиф Панчић био је за то да помоћ Позоришту остане јер је била мала и стога што је та установа чинила част држави и народу. Панчић је даље истицао да је позориште подигао кнез Михаило и је за његово подизање издвојио 30,000 цесарских дуката и да је то био одраз његовог народољубља. Стеван Д. Поповић истицао је да је помоћ била мала и да ју је требало задржати. Скупштина је на крају усвојила владин предлог.[530]

Водила се расправа о Учитељској школи. Панта Срећковић изнео је мишљење да је требало укинути Учитељску школу, јер су се у њој дешавале неприлике, или да ју је требало у потпуности преустројити. На то је посланик Димитрије Матић рекао да и поред тога што је било неприлика да је ова школа од пресудне важности у просветном животу и да је никако није требало укидати.[531]

Приликом претреса буџета расхода Министарства просвете и црквених дела за 1879. годину, Одбор је све позиције усвојио: палту епископа нишког, адмиистратора врањског, увећање издржавања ученикка и других трошкова Учитељске школе, јер се оснивао 4. разред, на отварање нових школа у ослобођеним крајевима и Трговачко-занатлијске школе у Пироту, осим да плата окружним протојерејиама у новим крајевима буде 500 талира, већ од 100 до 400 талира. Посланик радикалне струје, Љуба Дидић говорио је да је требало подржати просвету и да је требало потпомоћи учитеље и да је то изношено на претходним скупштинама, али да он није уочио побољшање стања, и даје требало да се учитељи преквалификују у друге струке, јер за њих није било напретка. Министар правде узео је реч да каже да је министар просвет био болестан, али да он није знао да је министар спремио некоико предлога за основне школе, а и да поред ратног стања

[528] *Протоколи Народне скупштине за 1877. годину*, 1225-1357; *Програми и статути српских политичких странака*, 116.
[529] Исто, 1359-1383.
[530] *Протоколи Народне скупштине за 1877. годину*, 214-218.
[531] Исто, 220-244.

многе су школе морале бити затворене, учитељи одлазили у бојеве, па су се опет школе одржале. Буџет је након тога усвојен акламацијом. [532]

Министарство иностраних дела

Табела 141: ***Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[533]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**704,320**	**25,154**	**74.99%**
	Кнежев представник и министар иностраних дела	30,000	1,071	3.19%
	Начелник	14,400	514	1.53%
	Секретар за страну кореспонденцију	12,000	429	1.28%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.28%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.83%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.70%
	Два секретара треће класе	10,800	386	1.15%
	Два писара прве класе	8,400	300	0.89%
	Писар друге класе	3,000	107	0.32%
	Писар треће класе	2,400	86	0.26%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.70%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.57%
	Татарин треће класе	4,800	171	0.51%
	На практиканте	4,752	170	0.51%
	Служитељи	6,768	242	0.72%
	На канцеларијске трошкове	12,000	429	1.28%
	На трошкове курира који изван границе путују	10,200	364	1.09%
	На слање новца у Цариград, Букурешт и друга места	2,400	86	0.26%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.28%

[532] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину*, 267-32.; *Програми и статути српских политичких странака,* 106.

[533] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину*; *Српске новине,* 16.11.1868, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 558-617.

	На ванредне потребе и достојније заступање државних интереса	504,000	18,000	53.66%
	На слање лица у одређене мисије	28,000	1,000	2.98%
2	**Заступништво у Цариграду**	**140,700**	5,025	**14.98%**
	Заступник	54,000	1,929	5.75%
	Секретар и директор канцеларије	15,200	543	1.62%
	Секретар за турски језик	12,600	450	1.34%
	Драгоман	9,000	321	0.96%
	Капетан пристаништа	7,800	279	0.83%
	Додатак заступнику на служитеља	10,000	357	1.06%
	На канцеларијске трошкове и друге потребе	7,000	250	0.75%
	На слање телеграфских депеша	5,600	200	0.60%
	На бакшише	3,000	107	0.32%
	На кирију куће	16,500	589	1.76%
3	**Заступништво у Букурешту**	**94,200**	**3,364**	**10.03%**
	Заступник	56,000	2,000	5.96%
	Секретар	9,600	343	1.02%
	Писар треће класе	5,600	200	0.60%
	Два каплара	3,920	140	0.42%
	На канцеларијске трошкове	3,080	110	0.33%
	На слање телеграфских депеша и трошкове курира	4,800	171	0.51%
	На кирију куће	11,200	400	1.19%
	Укупни расходи:	**939,220**	**33,544**	**100%**

Табела 142: ***Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[534]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**702,652**	**25,095**	**74.96%**
	Председник Министарског савета и министар иностраних дела	30,000	1,071	3.20%

[534] ДАС, ПО, 1,63, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину*; *Српске новине,* 25.11.1869, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 558-617.

	Начелник	14,400	514	1.54%
	Секретар за страну кореспонденцију	12,000	429	1.28%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.28%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.83%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.70%
	Два секретара треће класе	10,800	386	1.15%
	Два писара прве класе	8,400	300	0.90%
	Писар друге класе	3,000	107	0.32%
	Писар треће класе	2,400	86	0.26%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.70%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.58%
	Татарин треће класе	4,800	171	0.51%
	На практиканте	7,500	268	0.80%
	Служитељи	4,752	170	0.51%
	На канцеларијске трошкове	15,600	557	1.66%
	На трошкове курира који изван границе путују	10,200	364	1.09%
	На слање новца у Цариград, Букурешт и друга места	2,400	86	0.26%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.28%
	На ванредне потребе и достојније заступање државних интереса	498,000	17,786	53.13%
	На слање лица у разне мисије	28,000	1,000	2.99%
2	**Заступништво у Цариграду**	**146,700**	**5,239**	**15.65%**
	Заступник	54,000	1,929	5.76%
	Секретар и директор канцеларије	15,200	543	1.62%
	Секретар за турски језик	12,600	450	1.34%
	Драгоман	9,000	321	0.96%
	Капетан пристаништа	7,800	279	0.83%
	Додатак заступнику на служитеља	10,000	357	1.07%
	На канцеларијске трошкове и дневнице татара	38,100	1,361	4.06%
	На слање телеграфских депеша			
	На бакшише			
	На кирију куће			
3	**Заступништво у Букурешту**	**88,000**	**3,143**	**9.39%**
	Заступник	48,000	1,714	5.12%
	Секретар	11,400	407	1.22%
	Писар треће класе	5,600	200	0.60%
	Два каплара	3,920	140	0.42%
	На канцеларијске трошкове	3,080	110	0.33%

	На слање телеграфских депеша и трошкове курира	4,800	171	0.51%
	На кирију куће	11,200	400	1.19%
	Укупни расходи:	**931,352**	**33,263**	**100%**

Табела 143: ***Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[535]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**702,652**	**25,095**	**73.22%**
	Председник Министарског савета и министар иностраних дела	30,000	1,071	3.13%
	Начелник	14,400	514	1.50%
	Секретар за страну кореспонденцију	12,000	429	1.25%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.25%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.81%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.69%
	Два секретара треће класе	10,800	386	1.13%
	Два писара прве класе	8,400	300	0.88%
	Писар друге класе	3,000	107	0.31%
	Писар треће класе	2,400	86	0.25%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.69%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.56%
	Татарин треће класе	4,800	171	0.50%
	На практиканте	4,752	170	0.50%
	Служитељи	7,500	268	0.78%
	На канцеларијске трошкове	15,600	557	1.63%
	На трошкове курира који изван границе путују	10,200	364	1.06%
	На слање новца у Цариград, Букурешт и друга места	2,400	86	0.25%
	На слање телеграфских депеша	12,000	429	1.25%

[535] *Српске новине*, 28.10.1871, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872*, 1; ДАС, НС, 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 558-617.

	На ванредне потребе и достојније заступање државних интереса	498,000	17,786	51.89%
	На слање лица у разне мисије	28,000	1,000	2.92%
2	**Заступништво у Цариграду**	**159,500**	**5,911**	**17.25%**
	Заступник	71,600	2,557	7.46%
	Секретар и директор канцеларије	15,200	543	1.58%
	Секретар за турски језик	12,600	450	1.31%
	Драгоман	10,200	364	1.06%
	Капетан пристаништа	7,800	279	0.81%
	Додатак заступнику на служитеља	10,000	357	1.04%
	На канцеларијске трошкове и дневнице татара	7,000	286	0.83%
	На слање телеграфских депеша	3,600	164	0.48%
	На бакшише	5,000	250	0.73%
	На кирију куће	16,500	661	1.93%
3	**Заступништво у Букурешту**	**88,000**	**3,268**	**9.53%**
	Заступник	48,000	1,714	5.00%
	Секретар	11,400	407	1.19%
	Писар треће класе	5,600	200	0.58%
	Два каплара	3,920	140	0.41%
	На канцеларијске трошкове	3,080	110	0.32%
	На слање телеграфских депеша и трошкове курира	4,800	171	0.50%
	На кирију куће	11,200	525	1.53%
	Укупни расходи:	**959,652**	**34,273**	**100%**

Табела 144: ***Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[536]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**389,000**	**13,957**	**53.85%**

[536] *Српске новине*, 30.7.1877, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, 1; ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет за рачунску 1877, редовни и ванредни*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 558-617.

	Министар	30,000	1,071	4.13%
	Начелник треће класе	12,000	429	1.65%
	Секретар за страну кореспонденцију	12,000	429	1.65%
	Додатак секретару за страну кореспонденцију	2,400	86	0.33%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.65%
	Двојица секретара прве класе	19,200	686	2.65%
	Секретар треће класе	7,800	279	1.07%
	Секретар пете класе	6,000	214	0.83%
	Писар пре класе	4,800	171	0.66%
	Двојица писара пете класе	4,800	171	0.66%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.91%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.74%
	На практиканте	5,400	193	0.74%
	Служитељи	10,000	357	1.38%
	На канцеларијске трошкове	14,200	507	1.96%
	На слање телеграфских депеша	24,000	857	3.31%
	На слање лица у разне мисије, на дневнице чиновника Централног надлештва и Посланстава, као и трошкове курира који изван границе путују	52,000	1,857	7.17%
	На слање новца посланствима	4,200	150	0.58%
	На ванредне потребе и достојније заступање државних интереса	158,000	5,643	21.77%
2	**Заступништво у Цариграду**	**166,000**	**5,929**	**22.87%**
	Заступник	71,600	2,557	9.87%
	Секретар пете класе	6,000	214	0.83%
	Додатак секретару	6,000	214	0.83%
	Секретар за турски језик	7,800	279	1.07%
	Додатак секретару за турски језик	6,000	214	0.83%
	Секретар драгоман четврте класе	6,600	236	0.91%
	Додатак секретару драгоману	6,000	214	0.83%
	Капетан пристаништа	7,800	279	1.07%
	Додатак заступнику на служитеља	5,000	179	0.69%
	На кирију куће заступника	16,200	579	2.23%
	На кирију куће осталог особља	14,400	514	1.98%
	На канцеларијске трошкове и дневнице татара	7,000	250	0.96%
	На слање телеграфских депеша	5,600	200	0.77%
3	**Заступништво у Букурешту**	**91,480**	**3,267**	**12.61%**
	Заступник	48,000	1,714	6.61%
	Секретар треће класе	10,800	386	1.49%
	Писар треће класе	5,600	200	0.77%

	Два каплара	3,920	140	0.54%
	На канцеларијске трошкове	12,600	450	1.74%
	На слање телеграфских депеша и трошкове курира	1,680	60	0.23%
	Писару додатак на квартир	3,880	139	0.53%
	На кирију куће заступништва	5,000	179	0.69%
4	**Заступништво у Бечу**	**77,416**	**2,765**	**10.67%**
	Заступник	56,000	2,000	7.72%
	Секретар друге класе	12,000	429	1.65%
	На служитеље	2,016	72	0.28%
	На телеграфске депеше, на поштанске и канцеларијске трошкове	7,400	264	1.02%
	Укупни расходи:	**725,696**	**25,918**	**100%**

Табела 145: ***Буџет Министар иностраних дела за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[537]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**396,400**	**14,157**	**54.38%**
	Председник Министарског савета и министар иностраних дела	30,000	1,071	4.12%
	Начелник треће класе	12,000	429	1.65%
	Секретар за страну кореспонденцију	12,000	429	1.65%
	Додатак секретару за страну кореспонденцију	2,400	86	0.33%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.65%
	Секретар прве класе	9,600	343	1.32%
	Секретар друге класе	9,000	321	1.23%
	Секретара пете класе	6,000	214	0.82%
	Писар прве класе	4,800	171	0.66%
	Два писара пете класе	4,800	171	0.66%

[537] *Српске новине*, 11.7.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, 1; ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и рахода за буџетску 1878. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 558-617.

	Татарин прве класе	6,600	236	0.91%
	Татарин друге класе	5,400	193	0.74%
	На практиканте	5,400	193	0.74%
	Служитељи	10,000	357	1.37%
	На канцеларијске трошкове	14,200	507	1.95%
	На слање телеграфских депеша	24,000	857	3.29%
	На слање лица у разне мисије, на дијурну чиновника МИД-а и посланстава, на трошкове курира који изван гарнице путују	66,000	2,357	9.05%
	На слање новца посланствима	4,200	150	0.58%
	На ванредне потребе и достојније заступање државних интереса	158,000	5,643	21.67%
2	**Заступништво у Бечу**	**77,416**	**2,765**	**10.62%**
	Заступник	56,000	2,000	7.68%
	Секретар прве класе	12,000	429	1.65%
	На служитеље	2,016	72	0.28%
	На канцеларијске, телеграфске, и поштанске трошкове	7,400	264	1.02%
3	**Заступништво у Букурешту**	**89,180**	**3,185**	**12.23%**
	Заступник	52,000	1,857	7.13%
	Секретар треће класе	10,800	386	1.48%
	Писар треће класе	5,600	200	0.77%
	Два каплара	3,920	140	0.54%
	Кирија куће за прво пол. докле је уговор трајао	6,300	225	0.86%
	Писару додатак за квартир	1,680	60	0.23%
	На канцеларијске трошкове	3,880	139	0.53%
	На телеграфске депеше и трошкове курира	5,000	179	0.69%
6	**Заступништво у Цариграду**	**166,000**	**5,929**	**22.77%**
	Заступник	71,600	2,557	9.82%
	Секретар пете класе	12,000	429	1.65%
	Секретар за турски језик треће класе	13,800	493	1.89%
	Секретар дрragоман четврте класе	12,600	450	1.73%
	Капетан пристаништа	7,800	279	1.07%
	Додатак заступнику на служитеље	5,000	179	0.69%
	На кирију куће заступника	16,200	579	2.22%
	На канцеларијске трошкове и дневнице татара	7,000	250	0.96%
	На слање телеграфских депеша	5,600	200	0.77%
	Секретару, секретару за туркси језик, секретару драгоману, капетану пристаништа, додатак на квартир свакоме по 3,600 гроша пореских	14,400	514	1.98%
	Укупни расходи:	**728,996**	**26,036**	**100%**

Табела 146: ***Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[538]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**410,800**	**14,671**	**39.84%**
	Председник Министарског савета и министар иностраних дела	30,000	1,071	2.91%
	Начелник треће класе административног одељења	12,000	429	1.16%
	Начелник треће класе политичког одељења	12,000	429	1.16%
	Секретар за страну кореспонденцију	12,000	429	1.16%
	Додатак секретару за страну кореспонденцију	2,400	86	0.23%
	Секретар за турски језик	12,000	429	1.16%
	Секретар прве класе	9,600	343	0.93%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.87%
	Секретара пете класе	6,000	214	0.58%
	Писар прве класе	4,800	171	0.47%
	Два писара четврте класе	6,000	214	0.58%
	Татарин прве класе	6,600	236	0.64%
	Татарин друге класе	6,600	236	0.64%
	На практиканте	5,400	192	0.52%
	Служитељи	10,000	357	0.97%
	На канцеларијске трошкове	14,200	507	1.38%
	На слање телеграфских депеша	24,000	857	2.33%
	На слање лица у разне мисије, на дијурну чиновника МИД-а и посланстава, на трошкове курира који изван гарнице путују	66,000	2,357	6.40%
	На слање новца посланствима	4,200	150	0.41%
	На ванредне потребе и достојније заступање државних интереса	158,000	5,643	15.32%
2	**Посланство у Бечу**	**98,616**	**3,522**	**9.56%**
	Посланик	70,000	2,500	6.79%

[538] *Српске новине*, 15.12.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, 2; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 558-617.

	Секретар прве класе	9,600	343	0.93%
	Додатак секретару	9,600	343	0.93%
	На служитеље	2,016	72	0.20%
	На канцеларијске, телеграфске, и поштанске трошкове	7,400	264	0.72%
3	**Посланство у Букурешту**	**101,000**	**3,607**	**9.79%**
	Посланик	61,600	2,200	5.97%
	Секретар треће класе	7,800	279	0.76%
	Додатак секретару	9,600	343	0.93%
	Писар	5,600	200	0.54%
	Додатак писару	3,600	129	0.35%
	Два каплара	3,920	140	0.38%
	На канцеларијске трошкове	3,880	139	0.38%
	На поштанске и телеграфске трошкове	5,000	179	0.48%
4	**Посланство у Петрограду**	**82,600**	**2,950**	**8.01%**
	Посланик	75,600	2,700	7.33%
	На канцеларијске, поштанске и телеграфске трошкове	7,000	250	0.68%
5	**Посланство у Паризу**	**77,000**	**2,750**	**7.47%**
	Посланик	70,000	2,500	6.79%
	На канцеларијске, поштанске и телеграфске трошкове	7,000	250	0.68%
6	**Посланство у Цариграду**	**166,000**	**5,929**	**16.10%**
	Посланик	71,600	2,557	6.94%
	Секретар пете класе	6,000	214	0.58%
	Додатак секретару	9,600	343	0.93%
	Секретар за турски језик	7,800	279	0.76%
	Додатак секретару за турски језик	9,600	343	0.93%
	Секретар дррагоман четврте класе	6,600	236	0.64%
	Додатак секретару драгоману	9,600	343	0.93%
	Капетан пристаништа	7,800	279	0.76%
	Додатаккапетану пристаништа	3,600	129	0.35%
	На служитеље	5,000	179	0.48%
	На кирију куће посланика	16,200	579	1.57%
	На канцеларијске трошкове и дневнице татара	7,000	250	0.68%
	На слање телеграфских депеша	5,600	200	0.54%
7	**Посланство на Цетињу**	**47,600**	**1,700**	**4.62%**
	Посланик	42,000	1,500	4.07%
	На канцеларијске, поштанске и телеграфске трошкове	5,600	200	0.54%
8	**Заступништво у Бугарској**	**47,600**	**1,700**	**4.62%**
	Заступник	42,000	1,500	4.07%

	На канцеларијске, поштанске и телеграфске трошкове	5,600	200	0.54%
	Укупни расходи:	**1,031,216**	**36,829**	**100%**

Табела 147: ***Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[539]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**178,252**	**14,854**	**41.09%**
	Председник Министарског савета и министар иностраних дела	12,630	1,053	2.91%
	Начелник треће класе административног одељења	5,052	421	1.16%
	Начелник треће класе политичког одељења	5,052	421	1.16%
	Секретар за страну кореспонденцију	6,062	505	1.40%
	Секретар за турски језик	5,052	421	1.16%
	Секретар прве класе	4,042	337	0.93%
	Секретар друге класе	3,789	316	0.87%
	Секретар треће класе	3,284	274	0.76%
	Секретара пете класе	2,526	211	0.58%
	Писар прве класе	2,021	168	0.47%
	Два писара четврте класе	2,526	211	0.58%
	Два писара пете	2,021	168	0.47%
	Татарин прве класе	2,779	232	0.64%
	Татарин друге класе	2,779	232	0.64%
	На практиканте	2,273	189	0.52%
	Служитељи	4,210	351	0.97%
	На канцеларијске трошкове	5,978	498	1.38%
	На слање телеграфских депеша	10,104	842	2.33%

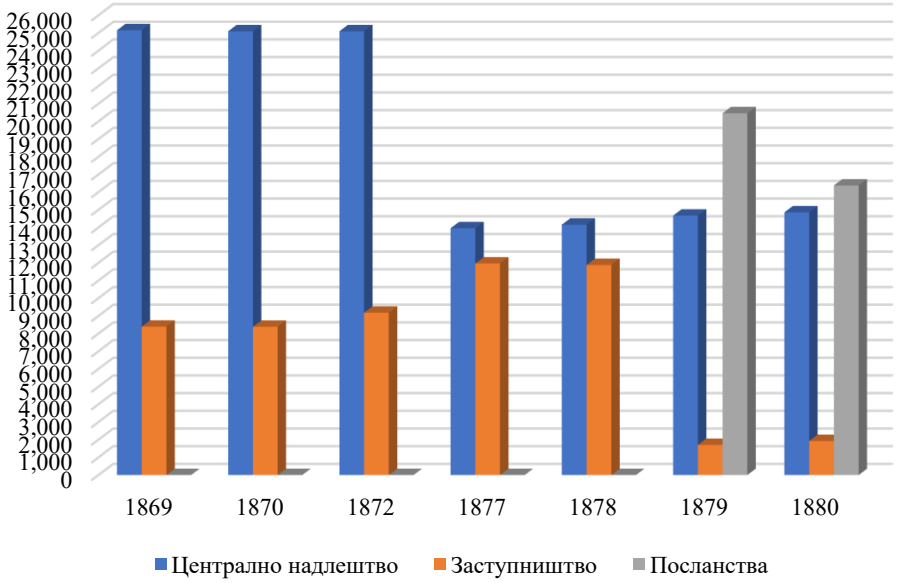
[539] *Српске новине*, 23.2.1880, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880*, 2; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 558-617.

	На слање лица у разне мисије, на дијурну чиновника МИД-а и посланстава, на трошкове курира који изван гарнице путују	27,786	2,316	6.41%
	На слање новца посланствима	1,768	147	0.41%
	На ванредне потребе и достојније заступање државних интереса	66,518	5,543	15.34%
2	**Посланство у Бечу**	**41,517**	**3,460**	**9.57%**
	Посланик	29,470	2,456	6.79%
	Секретар прве класе	8,083	674	1.86%
	На служитеља	849	71	0.20%
	На канцеларијске, телеграфске, и поштанске трошкове	3,115	260	0.72%
3	**Посланство у Букурешту**	**42,481**	**3,540**	**9.79%**
	Посланик	25,933	2,161	5,98%
	Секретар треће класе	7,325	610	1.69%
	Писар	3,873	323	0.89%
	Два каплара	1,650	138	0.38%
	На канцеларијске трошкове	1,700	142	0.39%
	На поштанске и телеграфске трошкове	2,000	167	0.46%
4	**Посланство у Петрограду**	**42,100**	**3,508**	**9.71%**
	Посланик	31,828	2,652	7.34%
	Секретар треће класе	7,325	610	1.69%
	На канцеларијске, поштанске и телеграфске трошкове	2,947	246	0.68%
5	**Посланство у Паризу**	**35,953**	**2,996**	**8.29%**
	Посланик	29,470	2,456	6.79%
	Писар треће класе	3,536	295	0.82%
	На канцеларијске, поштанске и телеграфске трошкове	2,947	246	0.68%
6	**Посланство у Цариграду**	**70,391**	**5,866**	**16.23%**
	Посланик	30,144	2,512	6.95%
	Секретар пете класе	6,568	547	1.51%
	Секретар треће класе за турски језик	7,325	610	1.69%
	Секретар драгоман треће класе	7,325	610	1.69%
	Капетан пристаништа	4,799	400	1.11%
	На служитеље	2,105	175	0.49%
	На кирију куће посланика	6,820	568	1.57%
	На канцеларијске трошкове и дневнице татара	2,947	246	0.68%
	На слање телеграфских депеша	2,358	197	0.54%
8	**Заступништво у Бугарској**	**23,071**	**1,923**	**5.32%**
	Заступник	17,682	1,474	4.08%

	Писар треће класе	3,031	253	0.70%
	На канцеларијске, поштанске и телеграфске трошкове	2,358	197	0.54%
	Укупни расходи:	**433,765**	**36,147**	**100%**

Као и у претходном периоду и током седамдесетих година 19. века за буџет Министарства иностраних дела издвајано је најмање новца у односу на све остале ресоре. Поред агенција, заступништава, на крају периода и посланстава функционисало је и Централно надлештво које је имало највећи број запослених и заузимало, све до отварања нових испостава у иностранству у периоду након стицања независности, највећи удео у буџетима овог министарства. Тај удео у годинама 1869, 1870, 1872, 1877, 1878 износио у просеку 63.00%. Највећа средства одвајана су на ванредне потребе и достојније заступање државних интереса што је подразумевало обављање различитих потреба спољне, али и унутрашње политике. Услед значајнијих промена које су забележене у висини износа трошених на ове циљеве, представљено је његово кретање на графикону број 54. Пре тога треба напоменути да је у буџету Централног надлештва Министарства иностраних дела постојала ставка *слање лица у разне мисије* чија је висина трошкова била изузетно мања у односу на ванредне потребе и достојније заступање државних интереса за чију би се намену могло рећи да је била слична претходно поменутој ставци.

Графикон 54: ***Структура буџета расхода Министарства иностраних дела за 1869-1880 у цесарским дукатима***[540]

Централно надлештво у које су спадали плате запослених у канцеларији Министарства, канцеларијски трошкови, издаци на курира који изван границе путују, слање новца у

[540] Видети табеле бр. 141-147.

представништва на страни, ванредне потребе и достојније заступање државних интереса, и на слање лица у одређене мисије минимум расхода забележило је 1877. године када су трошкови на Централно надлештво МИД-а били мањи за 44.51% и 6.04% у односу на почетну и последњу годину разматраног раздобља. Разлог за умањење издатака у ратној 1877. години потицао је од смањења трошкова на ванредне потребе и достојније заступање државних интереса и смањења плата. У просеку ова група расхода чинила је 59.43% укупног буџета расхода МИД-а.

Повећање расхода на заступништва из 1877. године било је последица отварања још једног заступништва на страни, у Бечу, а драстично смањење трошкова у 1879. години потицало је од подизања заступништва у Бечу и Цариграду у ранг посланства.

Партија Посланства јавља се од 1879. године када је забележила максимум у току посматраног периода и била већа за 24.94% од наредне године. У првој години када се први пут јављају представништва у рангу посланстава било је их шест, у Бечу, Букурешту, Петрограду, Паризу, Цариграду, и на Цетињу, да би већ следеће њихов број сведен на пет јер је дошло до укидања предтсаништва на Цетињу. У току ове две године издаци на посланства чинили су 52.47% укупног буџета расхода МИД-а.

Буџет Министарства иностраних дела за 1872. годину није имао одборске примедбе и Скупштина је га је у целости усвојила у износу од 959,652 пореска гроша.[541]

Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1873. годину повећан је за 82,640 гроша пореских. Финансијски одбор изнео је мишљење да је требало изоставити повишицу плате служитељима од 1,440 гроша пореских, јер је и тадањша плата била довољна.

На Агенцију у Бечу стављена је сума од 77,600 гроша, но како се није одмах могла отворити, предложено је да је било довољно за девет месеци ставити 58,200 гроша а 19,000 изоставити. На ове примедбе је пристао министар иностраних дела, а остале примедбе Одбор није имао.[542]

За буџет расхода Министарства иностраних дела за 1876. годину предложена је у цифри од 1,082,596 гроша пореских, што је било 37,740 гроша више у односу на 1874. годину. Од предложених повишица Одбор је усвојио следеће: на плату практикната 648 гроша више, јер су морали знати више језика, а и у овој струци нису имали прилику за унапређења, на слање новца у Беч, Букурешт, Цариград и друга места 1,800 више, јер су се према новом уговору потписаном у Берну морали плаћати сви пакети, на киријy куће у Букурешту 840 гроша пореских, јер се за другу цену није могла пронаћи кућа, а постојећа је била отказана, на канцеларијске трошкове заступништва у Румунији 800 пореских гроша више, јер се показало да је дотадашња сума била недовољна, а да је истом сумом умањен износ на телеграфске депеше и трошкове курира. Предложео је да се укину додаци начелнику, секретарима, а да се једно место секретара и једно писара укине када се упразни, јер је већ био довољан њихов број да би отправљали постојеће послове. Такође, изнето је мишљење да се позиција на достојније заступање државних интереса смањи за 100,000 гроша пореских.[543]

Приликом претреса буџета расхода Министарства иностраних дела за 1877. годину већина посланика била је за то да се укине додатак начелнику, јер он ни у чему није разликовао од других начелника, док је министар излагао да је он често замењивао министра прликом дочекивања странаца што је изискивало да има бољи стан, одело, итд. Скупштина је усвојила да се додатк секретару за страну кореспонденцију одобри само на личност тадашњег секретара, а да се другима не одобрава.[544]

---

[541] *Протоколи Народне скупштине за 1871. годину*, 267.
[542] *Протоколи Нардодне скупштине за 1873. годину*, 34-35.
[543] *Протоколи Народне скупштине за 1877. годину*, 1129-1131.
[544] Исто, 1387-1394.

Код буџета расхода Министарства иностраних дела за 1878/1879. годину вишак је углавном долазио због отварања нових представништва у Паризу, Петрограду, на Цетињу, и у Бугарској. Такође, постојећа заступништва у Бечу и Букурешту изискивала су одређене повишице у плати персонала и других трошкова. Србија је ступила у ранг незасине државе и сходно томе требало је да повиси позицију на достојније заступање Србије и њених заступника у иностранству. Неке стране државе већ су својим представницима дале већи дипломатски степен. Одбор је пристао на све повишице, али је захтевао да се цифра на достојније заступање државних инетреса смањи за 280,000 гроша пореских. За буџет расхода Министарства иностраних дела нико се није јавио за реч, те је усвојен по одборском мишљењу. [545]

Министарство унутрашњих дела

Табела 148: ***Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[546]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**165,000**	**5,893**	**2.82%**
	Министар	30,000	1,071	0.51%
	Одељење полицајно	37,800	1,350	0.65%
	Одељење санитета	40,800	1,457	0.70%
	Одељење поштанско-телеграфско	48,000	1,714	0.82%
	Рачуновођа на сва одељења	8,400	300	0.14%
2	**Окружна начелства и срезови**	**2,087,192**	**61,150**	**35.70%**
3	**Плата пандура и одацџија свих надлештава**	**760,224**	**27,151**	**13.00%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**473,976**	**16,928**	**8.11%**
5	**Плата привремених пандура на ванредне задатке**	**99,000**	**3,536**	**1.69%**
6	**Поште**	**1,011,816**	**36,136**	**17.31%**
7	**Телеграфи**	**534,100**	**19,075**	**9.14%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**140,528**	**5,019**	**2.40%**

[545] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину*, 268-270.
[546] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину; ЗЗУ 20*, 1867, 43; *Српске новине,* 16.11.1868, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 648-734.

9	**Здравство**	**158,560**	**5,663**	**2.71%**
	Дом с ума сишавше	46,920	1,676	0.80%
	Осамнаест физикуса	97,800	3,493	1.67%
	Минералне воде	11,840	423	0.20%
	На лечење сиромашних болесника	2,000	71	0.03%
10	**Разни трошкови**	**416,264**	**14,867**	7.12%
	Укупни расходи:	**5,846,660**	**208,809**	**100%**

Табела 149: ***Буџет Министарство унутрашњих дела за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, у процентима***[547]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**195,000**	**6,964**	**2.98%**
	Министар	30,000	1,071	0.46%
	Одељење полицајно	37,800	1,350	0.58%
	Одељење санитета	40,800	1,457	0.62%
	Одељење поштанско-телеграфско	57,600	2,057	0.88%
	Персонал за сва одељења	28,800	1,029	0.44%
2	**Окружна начелства и срезови**	**2,192,660**	**78,309**	**33.56%**
3	**Плата пандура и одаџија свих надлештава**	**793,056**	**28,323**	**12.14%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**476,424**	**17,015**	**7.29%**
5	**Плата привремених пандура и четника**	**89,000**	**3,179**	**1.36%**
6	**Поште**	**1,208,560**	**43,163**	**18.50%**
7	**Телеграфи**	**506,100**	**18,075**	**7.75%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**135,372**	**4,835**	**2.07%**
9	**Здравство**	**195,240**	**6,973**	**2.99%**

[547] ДАС, ПО, 1,63*, Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину*; *Српске новине,* 25.11.1869, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 648-734.

	Дом с ума сишавше	46,920	1,678	0.72%
	Осамнаест физикуса	97,800	3,493	1.50%
	Минералне воде	18,520	661	0.28%
	На лечење сиромашних болесника	2,000	71	0.03%
	Лечење болесника при полицајним властима	30,000	1,071	0.46%
10	**Разни трошкови**	**431,356**	**15,406**	**6.60%**
	Укупни расходи:	**6,533,436**	**233,337**	**100%**

Табела 150: ***Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[548]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**217,200**	**7,757**	**0.03%**
	Министар	30,000	1,071	-
	Помоћник прве класе	16,800	600	-
	Одељење полицајно	39,000	1,393	0.01%
	Одељење санитета	40,800	1,457	0.01%
	Одељење поштанско-телеграфско	60,600	2,164	0.01%
	Персонал за сва одељења	30,000	1,071	-
2	**Окружна начелства и срезови**	**2,202,660**	**78,666**	**0.33%**
3	**Плата пандура и одацција свих надлештава**	**892,704**	**31,882**	**0.14%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**531,424**	**18,979**	**0.08%**
5	**Плата привремених пандура и четника**	**89,000**	**3,179**	**0.01%**
6	**Поште**	**1,267,218**	**42,258**	**0.19%**
7	**Телеграфи**	**543,540**	**19,412**	**0.08%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**134,772**	**4,813**	**0.02%**
9	**Здравство**	**203,340**	**7,262**	**0.03%**
	Дом с ума сишавше	46,920	1,676	0.01%
	Осамнаест физикуса	97,800	3,493	0.01%
	Минералне воде	26,020	929	-

[548] *Српске новине*, 28.10.1871, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872*, 1; ДАС, НС, 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 648-734.

	На лечење сиромашних болесника	2,600	93	-
	Лечење болесника при полицајним властима	30,000	1,071	-
10	**Разни трошкови**	**520,066**	**18,574**	0.08%
	Укупни расходи:	**6,601,924**	**235,783**	**100%**

Табела 151: ***Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[549]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**239,400**	**8,550**	**3.54%**
	Министар	30,000	1,071	0.44%
	Помоћник прве класе	16,800	600	0.25%
	Одељење полицајно	42,000	1,500	0.62%
	Одељење санитета	47,400	1,693	0.70%
	Одељење поштанско-телеграфско	63,600	2,271	0.94%
	Персонал за сва одељења	39,600	1,414	0.59%
2	**Окружна начелства и срезови**	**2,308,800**	**82,457**	**34.15%**
3	**Плата пандура и одацција свих надлештава**	**895,312**	**31,975**	**13.24%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**553,576**	**19,771**	**8.19%**
5	**Поште**	**1,311,800**	**46,850**	**19.40%**
6	**Телеграфи**	**561,540**	**20,055**	**8.31%**
7	**Карантини, полукарантини и састанци**	**137,373**	**4,906**	**2.03%**
8	**Здравство**	**241,720**	**8,633**	**3.58%**
	Дом с ума сишавше	56,920	2,033	0.84%
	Осамнаест физикуса	105,600	3,771	1.56%
	Минералне воде	77,600	2,771	1.15%
	На лечење сиромашних болесника	1,600	57	0.02%

[549] *Српске новине*, 30.7.1877, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, 1; ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет за рачунску 1877, редовни и ванредни*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 648-34.

9	**Разни трошкови**	**511,200**	**18,257**	**7.56%**
	Укупни расходи:	**6,760,721**	**241,454**	**100%**

Табела 152: ***Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[550]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**226,907**	**8,104**	**3.28%**
	Министар	30,000	1,071	0.43%
	Помоћник прве класе	16,800	600	0.24%
	Одељење полицајно	42,000	1,500	0.61%
	Одељење санитета	48,600	1,736	0.70%
	Одељење поштанско-телеграфско	58,307	2,082	0.84%
	Персонал за сва одељења	31,200	1,114	0.45%
2	**Окружна начелства и срезови**	**2,305,600**	**82,343**	**33.38%**
3	**Плата пандура и одацција свих надлештава**	**930,304**	**33,225**	**13.47%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**553,576**	**19,771**	**8.01%**
5	**На награду четника и оних који се одликују у хватању хајдука**	**14,000**	**500**	**0.20%**
6	**Поште**	**1,334,600**	**47,664**	**19.32%**
7	**Телеграфи**	**624,140**	**22,291**	**9.04%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**137,636**	**4,916**	**1.99%**
9	**Здравство**	**241,720**	**8,633**	**3.50%**
	Дом с ума сишавше	56,920	2,033	0.82%
	Осамнаест окружних физикуса	105,600	3,771	1.53%
	Минералне воде	77,600	2,771	1.12%
	На лечење сиромашних болесника	1,600	57	0.02%
10	**Разни трошкови**	**539,238**	**19,259**	**7.81%**
	Укупни расходи:	**6,907,721**	**246,704**	**100%**

[550] *Српске новине*, 11.7.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, 1; ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и рахода за буџетску 1878. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 648-734.

Табела 153: ***Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[551]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесаским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**224,400**	**8,014**	**2.65%**
	Министар	30,000	1,071	0.35%
	Помоћник прве класе	16,800	600	0.20%
	Одељење полицајно	42,000	1,500	0.50%
	Одељење санитета	48,600	1,736	0.57%
	Одељење поштанско-телеграфско	53,400	1,907	0.63%
	Персонал за сва одељења	33,600	1,200	0.40%
2	**Окружна начелства и срезови**	**2,741,900**	**97,925**	**32.43%**
3	**Плата пандура и одацциja свих надлештава**	**1,143,864**	**40,852**	**13.53%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**776,376**	**27,728**	**9.18%**
5	**На награду четника и оних који се одликују у хватању хајдука**	**14,000**	**500**	**0.17%**
6	**Поште**	**1,746,712**	**62,383**	**20.66%**
7	**Телеграфи**	**767,020**	**27,394**	**9.07%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**153,548**	**5,484**	**1.82%**
9	**Здравство**	**288,080**	**10,289**	**3.41%**
	Дом с ума сишавше	56,920	2,033	0.67%
	Двадесет два окружна физикуса	132,000	4,714	1.56%
	Минералне воде	97,560	3,484	1.15%
	На лечење сиромашних болесника	1,600	57	0.02%
10	**Разни трошкови**	**600,142**	**21,434**	**7.10%**
	Укупни расходи:	**8,456,042**	**302,002**	**100%**

[551] *Српске новине*, 15.12.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, 2; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 648-734.

Табела 154: ***Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1880. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима***[552]

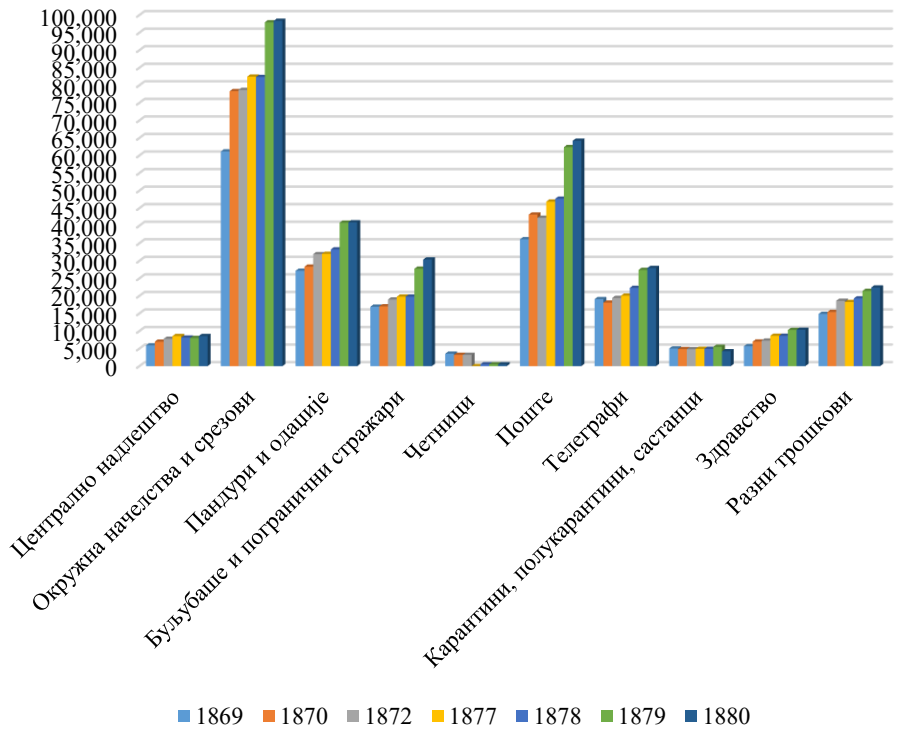
		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**102,812**	**8,568**	**2.78%**
	Министар	12,630	1,053	0.34%
	Помоћник прве класе	7,073	589	0.19%
	Одељење полицајно	17,429	1,452	0.47%
	Одељење санитета	22,735	1,895	0.62%
	Одељење поштанско-телеграфско	28,293	2,358	0.77%
	Персонал за сва одељења	14,652	1,221	0.40%
2	**Окружна начелства и срезови**	**1,180,274**	**98,356**	**31.96%**
3	**Плата пандура и одацција свих надлештава**	**491,354**	**40,946**	**13.30%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**364,380**	**30,365**	**9.87%**
5	**На награду четника и оних који се одликују у хватању хајдука**	**5,894**	**491**	**0.16%**
6	**Поште**	**770,294**	**64,191**	**20.86%**
7	**Телеграфи**	**335,141**	**27,928**	**9.07%**
8	**Карантини, полукарантини и састанци**	**50,625**	**4,219**	**1.37%**
9	**Здравство**	**124,060**	**10,338**	**3.36%**
	Дом с ума сишавше	23,964	1,997	0.65%
	Двадесет два окружна физикуса	58,351	4,863	1.58%
	Минералне воде	41,071	3,423	1.11%
	На лечење сиромашних болесника	674	56	0.02%
10	**Разни трошкови**	**268,684**	**22,390**	**7.27%**
	Укупни расходи:	**3,693,517**	**307,793**	**100%**

Током посматраног периода расходе Министарства унутрашњих дела можемо сврстати у следеће групе: Централно надлештво, Окружна начелства и срезови, плате пандура и одаџија свих надлештава, плате буљубаша и пограничних стражара, награде четницима и онима који хватају

[552] *Српске новине*, 23.2.1880, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880*, 2; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 648-734.

хајдуке, поште, телеграфи, карантини, полукарантини, и састанци, здравство, разни трошкови. Структура ових издатака представљена је на графикону број 55.

Графикон 55: ***Структура издатака Министарства унутрашњих дела за 1869-1880 у цесарским дукатима***[553]

Све групе трошкова Министарства унутрашњих дела током година за које су пронађени подаци имале су тенденцију раста. Окружна начелства и срезови су током читавог посматраног периода имали највећи удео у расходима Министарства унутрашњих дела, у просеку 33.18%. Значајни трошкови планирани су на организацију пошта и телеграфа који су чинили у просеку 19.47% и 8.82% укупног буџета МУД-а, респективно. Пандури и одације, и буљубаше и погранични стражари заузимали су у просеку 13.41% и 8.53% укупног буџета расхода МУД-а, респективно. Санитетску струку у овом периоду чинили су издаци на карантине, полукарантине, и састанке и на здравство који су чинили значајно мањи удео у односу на полицијску струку, свега 2.00% и 3.29% укупног буџета МУД-а, респективно.

Буџет Министарства унутрашњих дела за 1871. годину на који Одбор није имао никакве примедбе на владин пројекат као ни Скупштина, па је у целости и усвојен у износу од 6,601,924 пореска гроша.[554]

[553] Видети фусноте бр. 534-540.
[554] *Протоколи Народне скупштине за 1870. годину*, 300.

На буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1872. годиу стављео је 270,300 више пореских гроша. Одбор је изнео мишљење да је потреба у жандармима била оправдана, али да је био излишан толики њихов број. Министар унутрашњих дела рекао је како је нов и како није имао довољно времена да се увери у то колико је потребно жандарма и како ће ову ствар ваљано испитати, па ће узети у обзир шта је одбор предложио. Тражено је 10,000 пореских гроша на постилионе, али је Одбор био мишљења како због финансијског стања то није могло да се одобри и министар је на то пристао. Био је истог мишљења и што се тицало тражења на повишавање плата буљубашима и пограничним стражарима на караулама, јер су се могли наћи људи и за исту плату, а и како је 1870. повећана та сума, па се није моло тако брзо повећавати, с обзиром на финансијско стања Србије. Министр је тражио 24,048 пореских гроша на 6 нових караула на сувој граници, али је одбро пристао само на 4, па је сума смањена за 12,000 гроша, на шта је министар прстао. Требало је обратити пажњу на избор људи који чувају ред, а тако исто и Турке, па да буде мање крађа и штете по грађане. Министар је тражио 30,000 на огрев и канцеларијске трошкове. Одбор је смањио на 20,000 гроша, а на десет је пристао, јер је дошло до укидања телесне казне, па би било више људи у затворима, а зато је било потребно издвојити већу суму на дрва. Престала је потреба за четницима који су хватали хајдуке. Министар је пристао да остане цифра од 28,000 гроша пореских. Одбор је изнео мишљење да није требало одобрити 60,000 пореских гроша на сено за коње, јер је цена била јефтинија него претпошле године када је одређена постојећа сума, на шта је министар пристао. На урчеве и бисаге требало је смањити 90,000 пореских гроша за 5,000 гроша, јер на то није било више трошено. Из истих разлога требало је смањити цифру за поштанске коње, па је изостављено 10,000 гроша у сагласности са министром. И на крају у сагласности са министром повећање од 7,000 гоша на лечење коња је изостављено, јер је претходна сума одрђена за то била довољна. Прочитан је само предлог и објашњење министра унутрашњих дела. Одбор је учинио примедбе на поједине ствари и Скупштина је без претреса усвојила буџет по одборском мишљењу.[555]

Буџет расхода МУДа планирана за 1876. годину планиран је у износу од 6,957,116 гроша што је било више за 157,608 гроша него у буџету за 1874. годину. Одобрене су повишице оним чновницима који су напредовали у више класе. На питомце који су учили на страни лекарске науке и поштанксу администрацију требало је одобрити 68,400 гроша. Ова сума није била нова него је само пренета из Министарства просвете и црквених дела у буџет Министарства унутрашњих дела. На кућне кирије, огрев и канцеларијске трошкове скелских латова 500 гроша више због поскупљења. На подизање и уређење паркова при минерлним водама било је одређено 10,000 гроша пореских у Министарству грађевина, али је пренето у МУД у износу од 7,000 пореских гроша.

Одбор је био мишљења да је требало смањити број жандарма и да се умањи цифра за 100,000 гроша пореских. Министар је на то пристао, а рекао је да ће официре преместити у редовну војску. Одбор је био мишљења да се помоћници при окружним начелствима укину на шта је министар пристао и да се стави примедба у буџет да уколико се неко место упразни да се не попуњава већ да остане или начелник или помоћник. Укинуће жандармерије није било могуће јер је о њој постојао закон. Могло се расправљати само о смањењу плате и смањењу броја жандарма. Већина посланика била је за то да се жандармерија плаћа из буџета Београдске општине а не из државне касе. Усвојен је предлог Финансијског одбора да се број жандарма смањи на шта је пристао министар, а Скупштина усвојила. Већина посланика која се јавила за реч била је против додатака начелницима округа што је Скупштина и усвојила. Такође, Скупштина је усвојила да се избаце из буџета додаци помоћницима окружних начленика. Адам Богосављевић истицао је како је перо било лакше од мотике и да високим платама није требало мамити људе у чиновништво,

[555] *Протоколи Народне скупштине за 1872. годину*, 62-90.

пак посланик Петар Ћуричковић говорио је како је стање практиканата било веома оскудно и тешко, али да онима који нису завршили школе није требало помагатиа, док онима који јесу требало је помоћи. Речено је да се звање управника за дом сума сишавше подели на класе јер је било тешко наћи људе за овакав посао. Посланици који су се јавили за реч, међу којима Јеврем Марковић, Аксентије Ковачевић, Васа Маџаревић истакли су да су се само посебним законом звања могла делити на класе, а да се то приликом претреса буџета није могло уређивати.[556]

У буџету расхода за 1878/1879. годину вишак расхода особито је долазио отуда што су били предвиђени издаци на нова надлештва у четири новоуспостављена округа. Неколико посланика било је за то да је требало смањити буџет МУД-а и наводили су како је полиција узела маха и да се на њу превише трошило. Након говора министра Скупштина је усвојила буџет МУД- према одборском мишљењу.[557]

Министарство финансија

Табела 155: ***Буџет Министарства финансија за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[558]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**230,232**	**8,223**	**13.11%**
	Министар	**30,000**	1,071	1.71%
	Одсек административни	**43,200**	**1,543**	**2.46%**
	Начелник	12,000	429	0.68%
	Правобранилац	10,800	386	0.61%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.44%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.38%
	Референт	6,000	214	0.34%
	Одељење главног казначејства	**62,400**	**2,229**	**3.55%**
	Начелник и главни казначеј	14,400	514	0.82%
	Други казначеј	9,600	343	0.55%
	Први књиговођа	9,600	343	0.55%

[556] *Протоколи Народне скупштине за 1877*, 1349-1362.
[557] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину*, 342-344.
[558] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину*; *Српске новине,* 16.11.1868, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 758-891.

	Други књиговођа	6,600	236	0.38%
	Први рачуноиспитатељ	6,600	236	0.38%
	Други рачуноиспитатељ	4,800	171	0.27%
	Секретар друге класе	6,600	236	0.38%
	Бројач	4,200	150	0.24%
	Одељење економно	**32,400**	**1,157**	**1.84%**
	Начелник	12,000	429	0.68%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.44%
	Секретар друге класе	6,000	214	0.34%
	Рачуноиспитатељ	6,600	236	0.38%
	Одељење рударско	**9,600**	**343**	**0.55%**
	Референт	9,600	343	0.55%
	Одељење статистичко	**12,000**	**49**	**0.68%**
	Начелник	12,000	429	0.68%
	Канцеларијски персонал	**40,632**	**1,451**	**2.31%**
	Протоколиста, архивар и регистратор	4,800	171	0.27%
	Архивар	5,400	193	0.31%
	Четворица протоколиста, архивар и регистратор	19,200	686	1.09%
	Експедитор	3,600	129	0.20%
	Служитељи	7,632	273	0.43%
2	**Управа фондова**	**153,780**	**5,492**	**8.76%**
3	**Управа Мајданпека**	**54,423**	**1,944**	**3.10%**
4	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**135,480**	**4,839**	**7.71%**
5	**Ђумруци**	**289,434**	**10,337**	**16.48%**
6	**Управа државне ергеле**	**333,464**	**11,909**	**18.99%**
7	**Економија топчидерска**	**58,658**	**2,095**	**3.34%**
8	**Чувари државниих добара**	**8,800**	**314**	**0.50%**
9	**Разни трошкови**	**491,978**	**17,571**	**28.01%**
	Укупни расходи:	**1,756,249**	**62,723**	**100%**

Табела 156: ***Буџет Министарства финансија за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[559]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарсим дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**30,000**	**1,071**	**1.61%**
	Министар	30,000	1,071	1.61%
	Одсек административни	**42,600**	**1,521**	**2.29%**
	Начелник треће класе	12,000	429	0.64%
	Правобранилац	10,800	386	0.58%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.42%
	Два секретара друге класе	12,000	429	0.64%
	Одељење главног казначејства	**58,200**	**2,079**	**3.13%**
	Начелник и главни казначеј	14,400	514	0.77%
	Други казначеј	9,600	343	0.52%
	Први књиговођа	9,600	343	0.52%
	Други књиговођа	6,600	236	0.35%
	Први рачуноиспитатељ	6,600	236	0.35%
	Други рачуноиспитатељ	4,800	171	0.26%
	Секретар	6,600	236	0.35%
	Одељење економно	**31,800**	**1,136**	**1.71%**
	Начелник	12,000	429	0.64%
	Секретар прве класе	7,800	279	0.42%
	Секретар друге класе	6,000	214	0.32%
	Рачуноиспитатељ	6,000	214	0.32%
	Одељење рударско	**15,600**	**557**	**0.84%**
	Референт	9,600	343	0.52%
	Секретар	6,000	214	0.32%
	Одељење статистичко	**12,000**	**429**	**0.64%**
	Начелник	12,000	429	0.64%
	Канцеларијски персонал	**57,696**	**2,061**	**3.10%**
	Архивар и регистратор Стеван Ђорђевић	5,400	193	0.29%

[559] ДАС, ПО, 1,63*, Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину; ЗЗУ 20*, 1867, 43; *Српске новине,* 25.11.1869, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 758-891.

	Четворица писара прве класе	19,200	686	1.03%
	Писар друге класе	4,200	150	0.23%
	Писар треће класе	3,600	129	0.19%
	Чеворица писара четврте класе	12,000	429	0.64%
	Двојица писара пете класе	4,800	171	0.26%
	На служитеље	8,496	303	0.46%
2	**Управа фондова**	**154,356**	**5,513**	**8.29%**
3	**Управа Мајданпека**	**34,761**	**1,241**	**1.87%**
4	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**142,800**	**5,100**	**7.67%**
5	**Ђумруци**	**316,918**	**11,319**	**17.03%**
6	**Управа државне ергеле**	**346,264**	**12,367**	**18.60%**
7	**Економија топчидерска**	**58,648**	**2,095**	**3.15%**
8	**Чувари државниих добара**	**12,708**	**454**	**0.68%**
9	**Разни трошкови**	**546,860**	**19,531**	**29.38%**
	Укупни расходи:	**1,861,211**	**66,472**	**100%**

Табела 157: ***Буџет Министарства финансија за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[560]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**282,096**	**10,075**	**12.97%**
	Министар	30,000	1,071	1.38%
	Одсек административни	55,800	1,993	2.56%
	Одељење главног казначејства	64,800	2,314	2.98%
	Одељење економно	41,400	1,479	1.90%
	Одељење рударско	21,000	750	0.97%
	Одељење статистичко	16,800	600	0.77%

[560] *Српске новине*, 28.10.1871, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872*, стр. 1; ДАС, НС, 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 758-891.

	Канцеларијски персонал	52,296	1,868	2.40%
2	**Управа фондова**	**156,876**	**5,603**	**7.21%**
3	**Управа Мајданпека**	**34,761**	**1,241**	**1.60%**
4	**Управа рудника у Крупњу**	**109,892**	**3,925**	**5.05%**
5	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**141,600**	**5,057**	**6.51%**
6	**Ђумруци**	**339,396**	**12,121**	**15.60%**
7	**Управа државне ергеле**	**312,072**	**11,145**	**14.34%**
8	**Економија топчидерска**	**58,648**	**2,095**	**2.70%**
9	**Земљоделска школа**	**130,161**	**4,649**	**5.98%**
10	**Чувари државниих добара**	**10,008**	**357**	**0.46%**
11	**Разни трошкови**	**600,132**	**21,433**	**27.58%**
	Укупни расходи:	**2,175,642**	**77,702**	**100%**

Табела 158: ***Буџет Министарства финансија за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатим, и процентима***[561]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**291,912**	**10,425**	**15.10%**
	Министар	**30,000**	**1,071**	1.55%
	Одсек административни	**58,200**	**2,079**	**3.01%**
	Начелник треће класе	12,000	429	0.62%
	Надзорник ђумрука друге класе	12,000	429	0.62%
	Правобранилац	10,800	386	0.56%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.47%
	Секретар треће класе	7,800	279	0.40%

[561] *Српске новине*, 30.7.1877, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, стр. 1; ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет за рачунску 1877, редовни и ванредни*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 758-891.

	Секретар четврте класе	6,600	236	0.34%
	Одељење главног казначејства	**61,200**	**2,186**	**3.17%**
	Начелник друге класе и главни казначеј	13,200	471	0.68%
	Казначеј треће класе	7,800	279	0.40%
	Рачуноиспитач прве класе	9,600	343	0.50%
	Рачуноиспитач четврте класе	6,600	236	0.34%
	Књиговођа прве класе	9,600	343	0.50%
	Књиговођа треће класе	7,800	279	0.40%
	Секретар четврте класе	6,600	236	0.34%
	Одељење економно	**43,200**	**1,543**	**2.23%**
	Начелник прве класе	16,800	600	0.87%
	Секретар прве класе	9,600	343	0.50%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.47%
	Рачуноиспитач треће класе	7,800	279	0.40%
	Одељење рударско	**21,000**	**750**	**1.09%**
	Начелник треће класе	12,000	429	0.62%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.47%
	Одељење статистичко	**16,800**	**600**	**0.87%**
	Начелник прве класе	16,800	600	0.87%
	Канцеларијски персонал	**61,512**	**2,197**	**3.18%**
	Писар прве класе	4,800	171	0.25%
	Двојица писара друге класе	8,400	300	0.43%
	Четворица писара треће класе	14,400	514	0.74%
	Тројица писара четврте класе	9,000	321	0.47%
	Тројица писара пете класе	7,200	257	0.37%
	На служитеље	17,712	633	0.92%
2	**Управа фондова**	**162,780**	**5,814**	**8.42%**
3	**Управа Мајданпека**	**32,447**	**1,159**	**1.68%**
4	**Управа подринских рудника у Крупњу**	**60,260**	**2,152**	**3.12%**
5	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**144,600**	**5,164**	**7.48%**

6	**Окружне штедионице**	**43,800**	**1,564**	**2.27%**
7	**Ђумруци**	**395,284**	**14,117**	**20.45%**
8	**Економија топчидерска**	**46,648**	**1,666**	**2.41%**
9	**Земљоделско-шумарска школа**	**152,197**	**5,436**	**7.87%**
10	**Чувари државниих добара**	**8,208**	**293**	**0.42%**
11	**Разни трошкови**	**595,012**	**21,250**	**30.78%**
	Укупни расходи:	**1,933,148**	**69,041**	**100%**

Табела 159: ***Буџет Министарства финансија за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[562]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**287,112**	**10,254**	**14.85%**
	Министар	**30,000**	**1,071**	1.55%
	Одсек административни	**58,200**	**2,079**	**3.01%**
	Начелник треће класе	12,000	429	0.62%
	Надзорник ђумрука прве класе	12,000	429	0.62%
	Правобранилац	10,800	386	0.56%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.47%
	Секретар треће класе	7,800	279	0.40%
	Секретар четврте класе	6,600	236	0.34%
	Одељење Главне благајне	**60,600**	**2,164**	**3.13%**
	Начелник друге класе и главни благајник	13,200	471	0.68%
	Благајник треће класе	7,800	279	0.40%
	Рачуноиспитач прве класе	9,600	343	0.50%
	Рачуноиспитач четврте класе	6,600	236	0.34%

[562] *Српске новине*, 11.7.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, 1; ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и рахода за буџетску 1878. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 758-891.

	Књиговођа прве класе	9,600	343	0.50%
	Књиговођа треће класе	7,800	279	0.40%
	Секретар пете класе	6,000	214	0.31%
	Одељење економно	**40,800**	**1,457**	**2.11%**
	Начелник друге класе	14,400	514	0.74%
	Секретар прве класе	9,600	343	0.50%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.47%
	Рачуноиспитач треће класе	7,800	279	0.40%
	Одељење рударско	**21,000**	**750**	**1.09%**
	Начелник треће класе	12,000	429	0.62%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.47%
	Одељење статистичко	**16,800**	**600**	**0.87%**
	Начелник прве класе	16,800	600	0.87%
	Канцеларијски персонал	**59,712**	**2,133**	**3.09%**
	Писар прве класе	4,800	171	0.25%
	Двојица писара друге класе	8,400	300	0.43%
	Тројица писара треће класе	10,800	386	0.56%
	Двојица писара четврте класе	6,000	214	0.31%
	Петорица писара пете класе	12,000	429	0.62%
	На служитеље	17,712	633	0.92%
2	**Управа фондове**	**160,380**	**5,728**	**8.29%**
3	**Управа Мајданпека**	**32,447**	**1,159**	**1.68%**
4	**Управа подринских рудника у Крупњу**	**58,460**	**2,088**	**3.02%**
5	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**144,000**	**5,143**	**7.45%**
6	**Окружне штедионице**	**46,200**	**1,650**	**2.39%**
7	**Ђумруци**	**400,684**	**14,310**	**20.72%**
8	**Економија топчидерска**	**46,648**	**1,666**	**2.41%**
9	**Земљоделско-шумарска школа**	**152,157**	**5,434**	**7.87%**
10	**Чувари државниих добара**	**8,952**	**320**	**0.46%**
11	**Разни трошкови**	**596,852**	**21,316**	**30.86%**
	Укупни расходи:	**1,933,892**	**69,067**	**100%**

Табела 160: ***Буџет Министарства финансија за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[563]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**316,776**	**11,313**	**14.76%**
	Министар	**30,000**	**15,021**	1.40%
	Одсек административни	**65,400**	**1,666**	**3.05%**
	Начелник треће класе	12,000	6,094	0.56%
	Надзорник ђумрука прве класе	12,000	320	0.56%
	Правобранилац	10,800	25,054	0.50%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.42%
	Секретар треће класе	7,800	279	0.36%
	Секретар четврте класе	6,600	236	0.31%
	Инжињер друге класе	7,200	257	0.34%
	Одељење Главне благајне	**67,200**	**2,400**	**3.13%**
	Начелник друге класе и главни благајник	14,400	514	0.67%
	Додатак главном благајнику на забројавање	1,200	43	0.06%
	Благајник треће класе	7,800	279	0.36%
	Рачуноиспитач прве класе	9,600	343	0.45%
	Рачуноиспитач четврте класе	6,600	236	0.31%
	Књиговођа прве класе	9,600	343	0.45%
	Књиговођа треће класе	7,800	279	0.36%
	Секретар треће класе	6,600	236	0.31%
	Бројач	3,600	129	0.17%
	Одељење економно	**37,800**	**1,350**	**1.76%**
	Начелник друге класе	14,400	514	0.67%
	Секретар прве класе	9,600	343	0.45%
	Секретар пете класе	6,000	214	0.28%

[563] *Српске новине*, 15.12.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, 2; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 758-891.

	Рачуноиспитач треће класе	7,800	279	0.36%
	Одељење рударско	**39,000**	**1,330**	**1.82%**
	Начелник треће класе	12,000	429	0.56%
	Контролор метарских мера	9,600	343	0.45%
	Секретар друге класе	9,000	321	0.42%
	Инжињер рударски прве класе	8,400	300	0.39%
	Одељење статистичко	**16,800**	**600**	**0.78%**
	Начелник прве класе	16,800	600	0.78%
	Канцеларијски персонал	**60,576**	**2,163**	**2.82%**
	Писар друге класе	4,800	171	0.22%
	Двојица писара друге класе	8,400	300	0.39%
	Тројица писара треће класе	10,800	386	0.50%
	Двојица писара четврте класе	6,000	214	0.28%
	Петорица писара пете класе	12,000	429	0.56%
	На служитеље	18,576	663	0.87%
2	**Управа фондова**	**165,300**	**5,904**	**7.70%**
3	**Управа Мајданпека**	**32,447**	**1,159**	**1.51%**
4	**Управа подринских рудника у Крупњу**	**60,260**	**2,152**	**2.81%**
5	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**174,600**	**6,236**	**8.14%**
6	**Окружне штедионице**	**48,000**	**1,714**	**2.24%**
7	**Ђумруци**	**420,592**	**15,021**	**19.60%**
8	**Економија топчидерска**	**46,648**	**1,666**	**2.17%**
9	**Земљоделско-шумарска школа**	**170,637**	**6,094**	**7.95%**
10	**Чувари државниих добара**	**8,952**	**320**	**0.42%**
11	**Разни трошкови**	**701,504**	**25,054**	**32.69%**
	Укупни расходи:	**2,145,716**	**76,633**	**100%**

Табела 161: ***Буџет Министарства финансија за рачунску 1880. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[564]

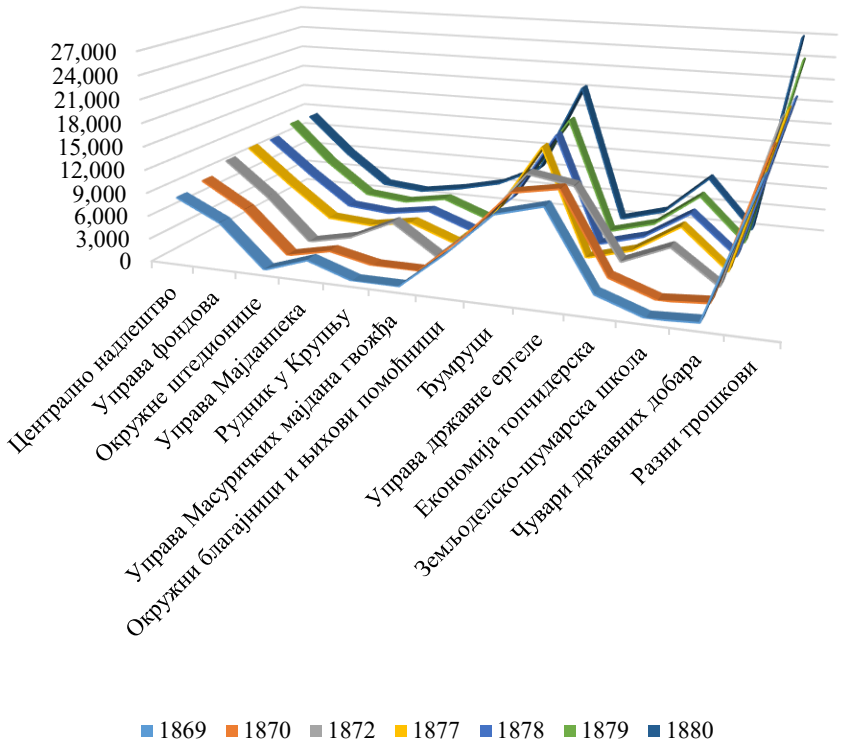
		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**133,598**	**11,133**	**12.23%**
	Министар	12,630	1,053	1.16%
	Одељење административно	**27,787**	**2,316**	**2.54%**
	Начелник треће класе	5,052	421	0.46%
	Надзорник ђумрука прве класе	5,052	421	0.46%
	Правобранилац	4,547	379	0.42%
	Секретар прве класе	4,042	337	0.37%
	Секретар треће класе	3,284	274	0.30%
	Секретар четврте класе	2,779	232	0.25%
	Инжињер друге класе	3,031	253	0.28%
	Одељење Главне благајне	**28,799**	**2,398**	**2.63%**
	Начелник друге класе и главни благајник	6,568	547	0.60%
	Благајник треће класе	3,284	274	0.30%
	Рачуноиспитач прве класе	4,042	337	0.37%
	Рачуноиспитач четврте класе	2,779	232	0.25%
	Књиговођа прве класе	4,042	337	0.37%
	Књиговођа друге класе	3,789	316	0.35%
	Секретар четврте класе	2,779	232	0.25%
	Бројач	1,516	126	14.00%
	Одељење економно	**16,672**	**1,389**	**1.53%**
	Начелник друге класе	6,062	505	0.55%
	Секретар прве класе	4,042	337	0.37%
	Секретар пете класе	2,526	211	0.23%
	Рачуноиспитач прве класе	4,042	337	0.37%
	Одељење рударско	**16,419**	**1,368**	**1.50%**

[564] *Српске новине*, 23.2.1880, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880*, 2; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 758-891.

	Начелник треће класе	5,052	421	0.46%
	Контролор метарских мера треће класе	4,042	337	0.37%
	Секретар друге класе	3,789	316	0.35%
	Инжињер рударски прве класе	3,536	295	0.32%
	Одељење статистичко	**7,073**	**589**	**0.65%**
	Начелник прве класе	7,073	589	0.65%
	Канцеларијски персонал	**24,238**	**2,020**	**2.22%**
	Двојица писара друге класе	3,536	295	0.32%
	Двојица писара треће класе	3,031	253	0.28%
	Тројица писара четврте класе	3,789	316	0.35%
	Шесторица писара пете класе	6,062	505	0.55%
	На служитеље	7,820	652	0.72%
2	**Управа фондова**	**70,855**	**5,905**	**6.48%**
3	**Управа Мајданпека**	**13,912**	**1,159**	**1.27%**
4	**Управа подринских рудника у Крупњу**	**25,372**	**2,114**	**2.32%**
5	**Управа Масуричких мајдана гвожђа**	**41,404**	**3,450**	**3.79%**
6	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**74,961**	**6,247**	**6.86%**
7	**Окружне штедионице**	**20,208**	**1,684**	**1.85%**
8	**Ђумруци**	**220,085**	**18,340**	**20.14%**
9	**Економија топчидерска**	**20,144**	**1,679**	**1.84%**
10	**Земљоделско-шумарска школа**	**83,842**	**6,987**	**7.67%**
11	**Чувари државниих добара**	**3,769**	**314**	**0.34%**
12	**Разни трошкови**	**384,600**	**32,050**	**35.19%**
	Укупни расходи:	**1,092,770**	**91,063**	**100%**

Као што је већ наведено односи се и на Министарство финансија, тј. у прегледаним изворима и литератури пронађени су подаци за 1869, 1870, 1872, 1877, 1878, 1879, и 1880. годину. На основу тога мора се узети у обзир и анализа буџета овог министарства за посматрани период. Ради бољег разумевања анализе планираних расхода Министарства финансија подаци по структури издатака и годинама биће представљени на графикону број 56.

Графикон 56: ***Структура расхода Министарства финансија за 1869-1880 у цесарским дукатима***[565]

У надлежности Министарства финансија у току разматраног раздобља спадали су брига о државним рудницима, Управи државне ергеле и Топчидерске економије, Земљоделско-шумарска школа, сакупљање пореза за које су били задужени окружни благајници и њихови помоћници, два новчана завода: Управа фондова и окружне штедионице, као и царинска организација. Рудник у Мајданпеку финансиран је у свим годинама разматраног периода, рудник у Крупњу од 1872. године, док је Масурички мајдан гвожђа заблежио расходе само у последњој години разматраног раздобља. У просеку, они су чинили 1.82%, 3.26%, и 3.79% укупног буџета расхода Министарства финансија, респективно. Трошкови на Државну егелу планирани су у 1869, 1870, и 1872. години и били су значајно већи у односу на издатке пројектоване за Топчидерску економију који су забележени у свим годинама разматраног периода, у просеску 5.6 пута. Средства планирана за окружне благајнике и њихове помоћнике чинили су у проскеу 7.40% укупног буџета расхода разматраног ресора. Две установе које су руковале са новчаним средствима, Управа фондова и окружне штедионице бележиле су мање осцилације и чиниле су у просеку 7.88% и 2.19% укупних планираних трошкова за Министарство финансија. Значајна средства планирана су на организацију царинског система која су имала тенденцију раста и у последњој години били увећани за 77.42% у односу на почетну годину посматраног раздобља. У просеку, ови трошкови су чинили 18.57% укупног буџета расхода овог ресора.

[565] Видети табеле бр. 155-161.

На 19. састанку одржаном 25. октобра 1871. године између осталог настављено је са претресањем државног буџета за 1872. годину. Известилац Финансијског одбора посланик либералне струје, Илија Маргетић, прочитао је буџет Министарства финансија и министрова објашњења за исти. Главна разлика у односу на претходни састојала се у томе што је предвиђена сума на отварање Земљоделске школе која је решењем прошлогодишње Скупштине била планирана да се отвори 1871. године и што је основан рудник у Подрињу. Министар финансија је објаснио како ће та рударска радња бити од користи држави у подмиривању њених потреба у олову. Скупштина је усвојила предлог буџета Министарства финансија како је било и предвиђено у износу од 2,175,642. гроша пореских. На буџет расхода Министарство финансија предвиђено је по пројекту министра финансија 2,016,202 гроша пореских.[566]

Расход је смањен у односу на 1872. годину за 159,440 гроша пореских, и то из следећих разлога: што су издаци на поједине чиновнике, путне и селидбене трошкове смањени за 502,20 гроша пореских, што је Државна ергела премештена под власт министра војног на коју се годишње издавало 312,072 пореских гроша. Напротив, дошло је до повећања следећих издатака: плата чиновника који су у веће класе произведени, на плату персонала штедионица, служитеља, и на плату амала ћумрука Београдског-115,196 пореских гроша. На плату и потребе Подринских рудника- 65,600 пореских гроша. На плату и разне потребе Земљоделско-шумарске школе 21,936 гроша.[567]

На 22. састанку одржаном 21.10.1872. између осталог, настављено је са претресањем државног буџета за 1873. годину На реду био је буџет Министарства финансија. Министар финансија је истакао да је дошло до највећег повишења издтака на Подринске руднике који би требало да отпочну са топљењем олова што би било довољно за државне војне потребе. Поред тога требало је да буду уведени неки занати као и школе за њих. Усвојен је и буџет расхода Министарства финансија.[568]

Буџет расхода Министарство финансија за 1874. годину повећан је за 242,119 гроша у односу на прошлогодишњи. Код Централна управе Главном казначеју одређено је 24,000 гроша пореских на забројавање, док је предложено да се изостави 12,000 гроша. Одбор није пристао на повећање плате управнику рудника у Мајданпеку јер је рекао да он није имао никакав посла. Такође, одбор није пристао да плата лекару Подринских рудника буде 3,000 гроша пореских, већ само 600 гроша, јер је срез Рађевски имао свог лекара који је био дужан да лечи и раднике који су у том срезу живели. На рудничке трошкове нису одобрена повећања јер се показало да планирани приход од 200,000 пореских гроша није сакупљен у претходне две године, па је требало одредити комисију која би испитала рудничку радњу, па ако би се показало да ће доносити приходе, онда тек да се одобре потребне суме. На окружне штедионице било је одређено 6,000 пореских гроша за послужиоце штедионица, али Одбор на то није пристао јер је био мишљења да као што је до тада било служитеља при окружним начелствима могли су бити коришћени за ради и у штедионицама. Код позиције разни трошкови на набавку нових каса Одбор није пристао на 30,000 гроша, већ на прошлогодишњу суму од 15,000 гроша јер се није могло све у једној години набавити, а требало је узети у обзир буџет са дефицитом. На петом сасанку 23. јануар 1874. разматран је буџет Министарства финансија. Повела се расправа око додатка главном казначеју који је тада пребројавао 70 милиона пореских гроша, а не као раније 20 када је имао већи додатак него што му је сада било одређено. Посланик Глигорије Брајковић навео је како ни остали казначеји нису имали, а који су, такође, бројали новац, као ни да нису имали као што је имао главни казначеј. Усвојен је одборов предлог. Повела се расправа о рефрентима при Земљоделској школи.

[566] *Протоколи Народне скупштине за 1871. годину*, 376-379.
[567] *Протоколи Народне скупштине за 1873. годину*, 108-110.
[568] Исто, 113-115,

Посланик Милован Спасић је истакао да су сви били за то да се пољска привреда развија у земљи где се 95 од 100 људи бавило земљорадњом. Није се могло нешто развијати без средстава. Посланици Радоњић и Мита Миловановић били су против увођења економа и навели су примере где су људи учили економију, па нису успели да обраде њиве. Посланици Ранко Јовановић као и Милован Спасић истицали су да су они у Одбору били против мишљења већине да се не одобре рефренти и молили су Скупштину да пристане на то јер без средстава није могло бити уапређења. У Скупштини се чуло да нису били за то да се одобре референти.

Посланик Арса Лукић истицао је да је био сагласан са свим што су напред изнели и да је развој земљорадње био потребан, али да 4 референта нису могла ништа да помогну, па је био против. Посланик либералног правца, Анта Пантић, говорио је како су сви желели да се развија земљорадња и пољопривреда, а када је требало одобрити средства за то нико није био присталица таквог владиног предлога. Истог мишљења био је и посланик М. Вукомановић. Посланик Вића Поповић истакао је да је било довољно што је у Србији постојала Земљоделска школа и да није било потребно наименовање нових чиновника. Посланик Ранко Цветковић говорио је да економи нису могли ништа да помогну, већ да би полиција требало да тера људе да раде. Посланик Миливоје Блазнавац био је мишљења да би Србија имала већу корист уколико би се установило још неколико земљоделских школа, али не као што је била она у Пожаревцу која је давала чиновнике и економе, већ оне које би биле као основне и да децу шаљу назад у њиве и да тако обучавају и друге. Посланик Блазавац био је за то да се одобре руднички трошкови у Крупњу јер би се добијало олово које се не би на страни куповало. Посланик Панта Срећковић био је, такође, за то да се одобре трошкови јер није могло бити радње без средстава. Посланик Петар Васић се питао као и Панта Срећковић како је на одборско мишљење пристао посланик Јован Бошковић, припадник либералне струје, који је из тих крајева и како је знао да је тај народ од рудника живео и како је знао да о томе брину. Блазнавац је био сагласан са Срећковићем и Васићем да јесте било воде, али да је пресушила и да није било рударског окна у коме се није појавила вода, али да је тај проблем решен. Посланик Павле Грковић рекао је да је већ одобрено на овај рудник и да тада када је све било спремно да се отпочне радња пресушују средства, није му било јасно зашто се не би одобрило повећање суме. Посланик Дина Цанковић рекао је да се толико устајало против министра финансија што су мајдани Сењски дати у приватне руке, а сада када се предлагало улагање у државни рудник смањивали су се приходи. Дина је био за владин предлог. Посланик Сима Несторовић био је против тога да се повиси, али није био за то да се рудник затвори, нити би смањење трошкова значило затварање рудника. Посланици Глигорије Брајковић и Анта Нешић, припадник либералне струје, били су за то да се не одобрава више, да је било довољно што је Одбор усвојио. Панта Срећковић био је за то да се одобре средства јер се није могло израђивати олово уколико не би било средстава. Одобрено је 15,000 више, а не 30,000 гроша, што је био првобитан владин предлог. Миливоје Блазнавац био је за то да се одобри трошак око пралишта, али да стручни људи поднесу оправдање за то. Посланик Живан Милошевић био је за предлог јер ако се одобрило за претходни трошак зашто да се не одобри за овај ако су предрачун правли стручни људи. Усвојен је владин предлог да се одобри сума на пралишта. Усвојено је оно што је током расправе изнео министар да не буде 17,000 већ 10,000 гроша. Посланици су гласали за 10.000 гроша пореских.[569]

Буџет расхода Министарства финансија за 1876. годину предложен је у износу од 2,334,634 пореских гроша, за 1 59,093 гроша више у односу на претходни. На плату и остале трошкове Земљоделско-шумарске школе одобрено је у 1874. години 207,608, а у буџету за 1876. 213,581 гроша, дакле 5,973 гроша више. Но, како је овај издатак произишо из тог разлога што је 1875. отворен и трећи разред у овој школи, Одбор је издатак сматрао оправданим. За питомце

[569] *Протоколи Народне скупштине за 1873. годину*, 101-142.

финансијске струке предложено је 26,400 гроша, али ово није био нов кредит, постојао је и 1874 у буџету Министартсва просвете и црквених дела. Одобрен је нов кредит за рудник каменог угља у Сењу у износу од 12,000 гроша пореских. С обзиром на то да је надзор над државним планинама, рудничким и клисурским, уместо министру војном бо поверен министру финансија одобрен је кредит од 21,296 гроша, али он није био нов него је пребачен из војног у Министарство финансија. Кредит на набавку нових метарских мера у износу од 40,000 гроша пореских које су усвојене Законом о новим мерама, закључком ове скупштине одложен је за државне власти до 1878. године.[570]

Приликом претреса буџета Министарства финансија за 1877. годину водила се расправа о томе да ли је требало да постоје паркови и њихово одржавање. Посланик Д. Балаитски, припадник либералне струје, говорио је о томе како су ти паркови потребни за здравље људи. Адам Богоављевић поставио је питање да ли само Београђани треба да имају користи од тога као и то зашто се не подижу и по другим деловима Србије. Скупштина није усвојила одржавање паркова.

Мајдан у Крупњу требало је да се сведе на најмању могућу меру, до следеће Скупштине када ће се коначно дебатовати о овом руднику, а Скупштина је усвојила предлог Финансијског одбора од 70,260 гроша пореских. Било је предложено да се и буџет Министратсва финансија усвоји акламацијом, али су против тога били посланици Урош Кнежевић, Милош Глишић, Петар Стевановић, Новак Милошевић. Министар финансија одговорио је да је пристао на то да се Земљоделска школа укине, јер није имала добру организацију на чему је Одбор инсистирао. Он је пак, био мишљења да се она не укида као одвећ важна за пољску привреду већ да се преустрои. Није било даљих коменатра на ово министрово излагање и након постављеног питања да ли се усваја целокупан буџет Министарства финансија онако како га је Одбор преуредио, а на шта је пристао министар финансија, Скупштина је усвојила буџет Министарства финансија акламацијом.[571]

У буџету расхода Министрасрва финансија за 1879. годину повишица је долазила због ослобођених крајева, увођења метарских мера, трошкова комисија који ће регулисати аграрне односе ослобођених крајева. Нико од посланика се није јавио за реч и усвојен је буџет према одборском мишљењу. [572]

Министарство војно

Табела 162: ***Буџет Министарств војног за рачунску 1869. годину у пореским грошиа, цесарским дукатима, и процентима***[573]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[570] *Протоколи Народне скупштине за 1877. годину*, 1136-1142.
[571] Исто, 1515-1520.
[572] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину*, 1360-1361.
[573] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину; Српске новине,* 16.11.1868, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 893-907.

1	**Централно надлештво**	**194,517**	**6,947**	**2.44%**
	Министар	30,792	1,100	0.39%
	Економно одељење	73,536	2,626	0.92%
	Контролно одељење	22,800	814	0.29%
	Казначејско одељење	21,600	771	0.27%
	Персоналл за сва одељења	45,789	1,635	0.57%
2	**Санитетски персонал**	**211,680**	**7,560**	**2.66%**
3	**Плата Стајаће војске**	**2,546,440**	**90,944**	**31.96%**
	Штаб	19,368	692	0.24%
	Штабни официри	213,768	7,635	2.68%
	Пешадија	918,208	32,793	11.53%
	Коњица	213,084	7,610	2.67%
	Учебна чета	22,464	802	0.28%
	Артиљерија	844,092	30,146	10.59%
	Инжињерска трупа	315,456	11,266	3.96%
4	**Артиљеријска школа**	**79,416**	**2,836**	**1.00%**
5	**Народна војска**	**94,200**	**3,364**	**1.18%**
6	**Пароброд Делиград**	**89,454**	**3,195**	**1.12%**
7	**Артиљеријска управа**	**210,840**	**7,530**	**2.65%**
8	**Општи трошкови**	**4,540,481**	**162,160**	**56.99%**
	На храну војника, фураж коња и волова, као и на огрев и осветљење целе војске и војних надлештава	2,229,700	79,632	27.99%
	На канцеларијски трошак свих војних канцеларија и надлештава	87,565	3,127	1.10%
	На ков коња и волова	40,000	1,429	0.50%
	На трошак магацина обминдуровки	1,000,000	35,714	12.55%
	На трошак војних болница	100,000	3,571	1.26%
	На непредвиђене трошкове као и на транспорт војних потреба, на подмирење одређених партија које би се у буџету показале као недовољне, на подвоз, дијурну и селидбене трошкове чиновника	540,000	19,286	6.78%
	На трошак Артиљеријске школе	10,000	357	0.13%
	На трошак Инжињерске трупе	114,600	4,093	1.44%
	На трошак Артиљеријске управе	226,200	8,079	2.84%
	Издржавање батаљонких коња Народне војске	82,080	2,931	1.03%

	Кирије за куће официрима Народне војске	24,000	857	0.30%
	Дневнице подофицирима приликом регрутовања	34,000	1,214	0.43%
	Новчано и хлебно следовање, огрев и осветљење официра Народне војске	52,336	1,869	0.66%
	Укупни расходи:	**7,967,028**	**284,537**	**100%**

Табела 163: ***Буџет Министарства војног за рачунску 1870. у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[574]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**265,248**	**9,473**	**2.70%**
	Министар	30,792	1,100	0.31%
	Економно одељење	92,352	3,298	0.94%
	Контролно одељење	46,800	1,671	0.48%
	Казначејско одељење	34,800	1,243	0.35%
	Персоналл за сва одељења	60,504	2,161	0.61%
2	**Санитетски персонал**	**234,480**	**8,374**	**2.38%**
3	**Плата Стајаће војске**	**3,501,772**	**125,063**	**35.59%**
	Бригадни штаб	9,960	356	0.10%
	Штабни официри	367,488	13,125	3.74%
	Пешадија и учебна чета	1,457,496	52,053	14.81%
	Коњица	215,532	7,698	2.19%
	Артиљерија	915,688	32,703	9.31%
	Инжињерске трупе	535,608	19,129	5.44%
4	**Артиљеријска школа**	**73,968**	**2,642**	**0.75%**
5	**Народна војска**	**349,080**	**12,467**	**3.55%**
6	**Артиљеријска управа**	**212,832**	**7,601**	**2.16%**
7	**Општи трошкови**	**5,201,444**	**185,766**	**52.87%**
	На исхрану војника	863,000	30,821	8.77%

[574] ДАС, ПО, 1,63*, Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину; Српске новине,* 25.11.1869, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. године*, 1; ; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 893-907.

	На канцеларијски трошак свих војних канцеларија и надлештава, изузимајући артиљеријску управу	80,000	2,857	0.81%
	На исхрану и одржавање коња и волова	1,009,000	36,036	10.26%
	На ков коња и волова	40,000	1,429	0.41%
	На трошак одела свих војника Стајаће и Народне војске	900,000	32,143	9.15%
	На трошак војних болница	80,000	2,857	0.81%
	На оне трошкове који се не могу предвидети и на допуну оних партија које се исцрпе пре краја буџетске године	266,644	9,523	2.71%
	Особени трошкови	382,800	13,671	3.89%
	Новчано следовање за 4,639 војнка	835,000	29,821	8.49%
	На трошак Инжињерских трупа	330,000	11,786	3.35%
	На трошак Артиљеријске управе	405,000	14,464	4.12%
	Трошак Артиљеријске школе	10,000	357	0.10%
	Укупни расходи:	**9,838,824**	**351,387**	**100%**

Табела 164: ***Буџет Министарства војног за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[575]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата и остале принадлежности официра, нижих чинова и војника**	**4,448,508**	**158,875**	**42.46%**
	Плата стајаће и народне војске	2,460,048	87,859	23.48%

[575] *Српске новине*, 28.10.1871, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872*, 1; ДАС, НС, 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину;* ; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 893-907.

	У име додатка официрима стајаће и народне војске	213,360	7,620	2.04%
	У име плате на звање за денчика и дрве	490,656	17,523	4.68%
	На име додатка на војно звање грађанских чиновника	12,000	429	0.11%
	У име плате и додатка нижих војних чинова	466,224	16,651	4.45%
	У име додатка нижим војним чиновима и војницима	87,768	3,135	0.84%
	Плата музиканата	141,984	5,071	1.36%
	У име плате и додатка простих војника	561,240	20,044	5.36%
	У име плате и додатка војника и мајстора	15,228	544	0.15%
2	**Општи трошкови**	**6,028,628**	**215,308**	**57.54%**
	На исхрану војника	2,836,944	101,319	27.08%
	На канцеларијски трошак свих војних канцеларија и надлештава, изузимајући артиљеријску управу	95,000	3,393	0.91%
	Одело војника	1,314,976	46,963	12.55%
	Војне болнице	87,200	3,114	0.83%
	Артиљеријска школа	10,000	357	0.10%
	Инжињерске трупе	230,600	8,236	2.20%
	Артиљеријска радилишта и трупе	670,824	23,958	6.40%
	Пароброд Делиград	144,440	5,159	1.38%
	Трошкови народне војске	24,000	857	0.23%
	Особени трошкови	614,644	21,952	5.87%
	Укупни расходи:	**10,477,136**	**374,183**	**100%**

Табела 165: ***Буџет Министаства војног за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[576]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[576] *Српске новине*, 30.7.1877, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, 1; ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет за рачунску 1877, редовни и ванредни*; ; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 893-907.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Плата и остале принадлежности официра, нижих чинова и војника**	**5,679,720**	**202,847**	**50.31%**
	Министар	30,576	1,092	0.27%
	Остали војни чинови	4,441,728	158,633	39.34%
	Плата официрима на расположењу	426,960	15,249	3.78%
	Официрски додаци	20,400	729	0.18%
	Плата војно-грађанских чиновника	289,704	10,347	2.57%
	Плата војних лекара	255,840	9,137	2.27%
	Плата персонала државне ергеле	169,512	6,054	1.50%
	На додатке војницима по родовима службе	45,000	1,607	0.40%
2	**Општи трошкови**	**5,610,790**	**200,385**	**49.69%**
	Храна, огрев и осветљење	2,800,000	100,000	24.80%
	Трошкови на одело	1,000,000	35,714	8.86%
	Канцеларијски трошкови	113,038	4,037	1.00%
	Кућне кирије	50,000	1,786	0.44%
	Трошак војних болница	150,000	5,357	1.33%
	Трошак Војне Академије	10,000	357	0.09%
	Трошак инжињерских трупа и радилишта	100,000	3,571	0.89%
	Трошак артиљеријских радилишта	600,000	21,429	5.31%
	На плату персонала, снадбевање разним потребама Пароброда Делиград	100,000	3,571	0.89%

	На подвоз, дневнице, и сеобне трошкове официра, подофицира, војника, званичника и служитеља, на издржавање питомаца у страним земљама, на премеравање Србије, издавање војног листа, за потпомагање библиотека и читаоница, на издржавање и чување свих војних зграда, на непредвиђене трошкове	350,000	12,500	3.10%
	Плата контрактуалних официра и лекара	149,520	5,340	1.32%
	Трошак народне војске	188,232	6,723	1.67%
	Укупни расходи:	**11,290,510**	**403,233**	**100%**

Табела 166: ***Буџет Министарства војног за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[577]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата и остале принадлежности официра, нижих чинова и војника**	**6,868,324**	**245,297**	**43.68%**
	Министар	30,576	1,092	0.19%
	Остали војни чинови	6,057,812	216,350	38.52%
	Плата војних лекара	387,240	13,830	2.46%
	Плата војно-грађанских чиновника	318,696	11,382	2.03%
	Додаци на звање	24,000	857	0.15%

[577] *Српске новине*, 11.7.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, 1; ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и рахода за буџетску 1878. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 893-907.

	Додаци војницима и чиновницима по роковима службе	50,000	1,786	0.32%
2	**Општи трошкови**	**8,857,192**	**316,328**	**56.32%**
	Храна, огрев и осветљење	4,800,000	171,428	30.52%
	Трошкови на одело	1,800,000	64,286	11.45%
	Канцеларијски трошкови	100,000	3,571	0.64%
	Кућне кирије	50,000	1,786	0.32%
	Трошак војних болница	200,000	7,143	1.27%
	Трошак Војне академије	15,000	536	0.10%
	Трошак Државне ергеле	147,912	5,283	0.94%
	Трошак инжињерских трупа и радилишта	100,000	3,571	0.64%
	Трошак артиљеријских радилишта	600,000	21,429	3.82%
	На плату персонала, снадбевање разним потребама Пароброда Делиград	100,000	3,571	0.64%
	На подвоз, дневнице, и сеобне трошкове официра, подофицира, војника, званичника и служитеља, на издржавање питомаца у страним земљама, на премеравање Србије, издавање војног листа, за потпомагање библиотека и читаоница, на издржавање и чување свих војних зграда, на непредвиђене трошкове	105,000	3,750	0.67%
	На разне оправке и набавке	102,000	3,643	0.65%
	На разна издржавања војних школа	19,000	679	0.12%

	На плату дијурниста, на трошкове који се унапред не могу определити, на трошкове који се при свршетку рачунске године утроше, на исплату заосталих трошкова од прошлих година	142,472	5,088	0.91%
	Плата контрактуалних официра	348,048	12,430	2.21%
	Трошак Народне војске	227,760	8,134	1.45%
	Укупни расходи:	**15,725,516**	**561,626**	**100%**

Табела 167: ***Буџет Министарства војног за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[578]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата и остале принадлежности официра, нижих чинова и војника**	**7,482,846**	**267,245**	**44.20%**
	Министар	30,576	1,092	0.18%
	Остали војни чинови	6,855,430	244,837	40.49%
	Плата марвено-лекарског особља и возарије	164,296	5,868	0.97%
	Плата војно-грађанских чиновника	262,360	9,013	1.49%
	Плата разног нижег особља при разним заводима	96,184	3,435	0.57%
	Додаци на звање	84,000	3,000	0.50%

[578] *Српске новине*, 15.12.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, 2; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*; ; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 893-907.

2	**Разни трошкови**	**9,447,554**	**337,413**	**55.80%**
	Храна, огрев и осветљење	4,980,203	177,864	29.42%
	Трошкови на одело	1,930,000	68,929	11.40%
	Канцеларијски трошкови	150,000	5,357	0.89%
	Кућне кирије	80,000	2,857	0.47%
	Трошак војних болница	140,000	5,000	0.83%
	Трошак Војне Академије	20,000	714	0.12%
	Трошак Државне ергеле	160,000	5,714	0.95%
	Трошак инжињерских трупа и радилишта	150,000	5,357	0.89%
	Трошак артиљеријских радилишта	935,111	33,397	5.52%
	На плату персонала, снадбевање разним потребама Пароброда Делиград	139,680	4,989	0.83%
	На подвоз, дневнице, и сеобне трошкове официра, подофицира, војника, званичника и служитеља, на издржавање питомаца у страним земљама, на премеравање Србије, издавање војног листа, за потпомагање библиотека и читаоница, на издржавање и чување свих војних зграда, на непредвиђене трошкове	455,000	16,250	2.69%
	Трошак Народне војске	307,560	10,984	1.82%
	Укупни расходи:	**16,930,400**	**604,657**	**100%**

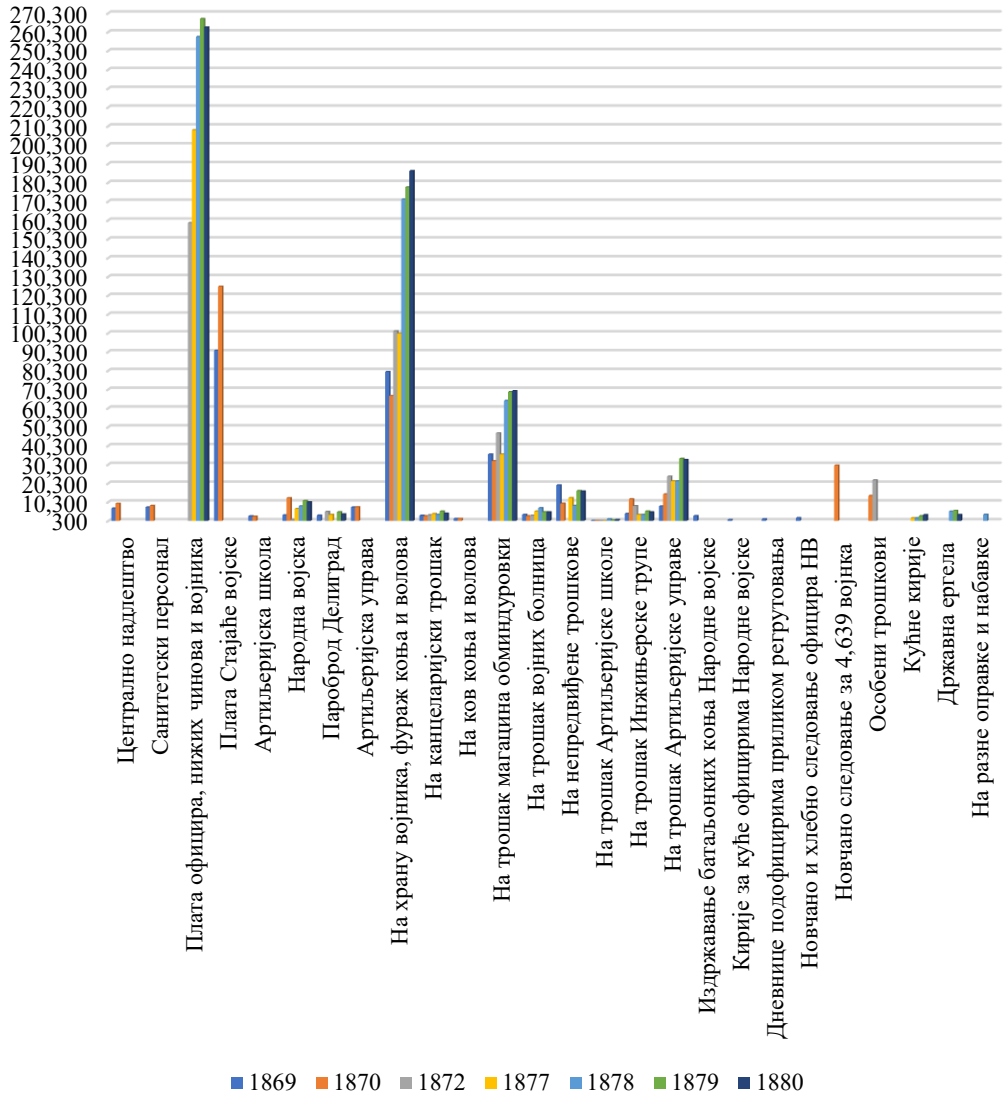
Табела 168: ***Буџет Министарства војног за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[579]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесрским дукатима**	**у процентима**
1	**Плата и остале принадлежности официра, нижих чинова и војника**	**3,153,317**	**262,776**	**43.54%**
	Министар	12,872	1,073	0.18%
	Остали војни чинови	2,888,035	240,670	39.87%
	Плата марвено-лекарског особља и возарије	64,959	5,413	0.90%
	Плата војно-грађанских чиновника	115,802	9,650	1.60%
	Плата разног нижег особља при разним заводима	40,494	3,375	0.56%
	Додаци на звање	31,155	2,596	0.43%
2	**Разни трошкови**	**4,089,420**	**340,785**	**56.46%**
	Храна, огрев и осветљење	2,238,035	186,503	30.90%
	Трошкови на одело	833,580	69,465	11.51%
	Канцеларијски трошкові	50,520	4,210	0.70%
	Кућне кирије	41,470	3,456	0.57%
	Трошак војних болница	58,940	4,912	0.81%
	Трошак Војне Академије	10,500	875	0.14%
	Трошак Државне ергеле	42,100	3,508	0.58%

[579] *Српске новине*, 23.2.1880, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880*, 2; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 893-907.

	Трошак инжињерских трупа и радилишта	58,940	4,912	0.81%
	Трошак артиљеријских радилишта	393,681	32,807	5.44%
	На плату персонала, снадбевање разним потребама Пароброда Деligград	46,310	3,859	0.64%
	На подвоз, дневнице, и сеобне трошкове официра, подофицира, војника, званичника и служитеља, на издржавање питомаца у страним земљама, на премеравање Србије, издавање војног листа, за потпомагање библиотека и читаоница, на издржавање и чување свих војних зграда, на непредвиђене трошкове	192,176	16,015	2.65%
	Трошак Народне војске	123,168	10,264	1.70%
	Укупни расходи:	**7,242,737**	**603,561**	**100%**

Графикон 57: ***Структура буџета расхода Министарства војног за 1869-1880 у цесарским дукатима***[580]

И у току овог периода значајно већу били су материјални трошкови у односу на плату стајаће и народне војске, у просеку 115.25%. Издаци на плату имали су тенденцију раста и у последњој години били увећани 2.46 пута у односу на почетну годину разматраног периода. Највећи проценат међу материјалним трошковима имали су издаци на храну и одело војника, као и на Артиљеријску управу, у просеку 49.00%, 20.57%, 9.00%. Планирани издаци на Државну ергелу су од 1878. године сврстани под надлежност Министарства војног и у просеку чинили незнатних 0.82% укупног буџета расхода наведеног ресора. У току овог периода трошкови на пароброд Делиград нису били планирани за сваку годину, бележили су мање осцилације и у

[580] Видети табеле бр. 162-168.

просеку чинили занемарљивих 0.78% укупних планираних расхода Министарства војног. Влада је на састанку одржаном 16.09.1875. године у Крагујевцу тражила од Скупштине ванредна средства за војне спрему од 3 милиона дуката или 36 милиона динара. У рат са Турском кнез Милан Обреновић је ушао свесно упркос финансисјкој, војној, али и политичкој и дипломатској неприпремљености државе. Након ратова на десетине хиљада људи остало је без крова над главом, а државна каса је била потпуно празна.[581]

Министар је изнео да је главна разлика у буџету расхода Министарства војног за 1872. годину та што је сума на одело и храну повећана, а у платама смањена. Посланик Сима Несторовић је покренуо расправу о томе да четовође народне војске није требало да примају плату, већ да сви народни војници који су били без плате требало да служе својој земљи. Известилац Илија Маргетић је навео да се четовођама не издаје плата већ накнада за то што су они више дангубе од осталих народних војника. Посланик Дина Цанковић био је истог мишљења наводећи да су тврдње посланика Несторовића биле неосноване. Даље је навео да су четовође последње зиме два месеца провели у зимској школи где су били на обучавању, а да су за то добили само наканду за стан и храну. У таквом мишењу подржао га је и посланик Павле Грковић. Посланик Несторовић је одговорио да он није противан повећању накнада за четовође, већ да им се даје плата, јер би онда то захтевали ађутанти и водници, а да би онда то произвело много веће трошкове. Посланик М. Блазнавац био је сагласан са послаником Цанковићем додјући листу дангуба којима су четовође биле изложене, а народни војници нису, као што су смотре, гађање у нишан, итд. Посланик Коста Великић био је противан да се четовођама издаје плата, као и командирима. Посланик Јован Бошковић истицао је да није било речи о платама четовођа већ да ли треба да им се накнада одобри и даље је говорио да су посланици Блазнавац и Цанковић лепо изложили којим су дангубама све четовође изложене у односу на друге војнике. Посланик Милан Ћирковић био је за то да им се накнада одобри. Посланик Милован Спасић навео је да је Одбор свестрано испитао колико су трошкови четовођа већи у односу на обичног војника и да је он за то да се предлог Владе и Одбора усвоји, такође, истичући да је Скупштина у својој адреси навела да жели да потпомогне усавршавање народне војске па је то просто било немогуће уколико се не би пружило одобрење да се средства за то издвоје. Посланик конзерватиног правца, Љубомир Каљевић, члан Финансијског одбора изнео је став да ни чланови одбора првобитно нису били за то да се посебне накнаде дају четовођама, али када су од министра војног чули објашњење зашто је то потребно, нашли су за схоно да им тај издатак и одобре. Посланик Периша Вуковић одговарајући на излагање посланика Симе Несторовића, навео је да ће *четовође ако им се праведна накнада за дангубе не да, волети узети пушку, а оставити сабљу ономе који је вољан да се грдним дангубама и трошковима излаже.*[582]

Посланик Панта Срећковић навео је да сваки народни војник није имао способност да буде четовођа, наводећи даље да је суштина била да четовође имају веће дангубе од осталих војника, посебно у војним школама, а све с циљем да би боље обучили и усавршили народну војску. Скупштина је на крају изнесене расправе одобрила да се четовођама одобри накнада и усвојила Владин предлог буџета расхода Министарства војног за рачунску 1872. годину у износу од 10,477,136 гроша пореских.[583]

У буџету расхода Министарства војног за 1874. годину стављено је 11,049,208 пореских гроша, и у односу на 1872. годину био је већи за 572,072 гроша. Оправка војних зграда премештена је из Министарства грађевина под управу Министарства војног. Дошло је до поскупљења хране па је стога предложено да се из уштеда друих партија може узети та сума. Скупштина је усвојила

[581] С. Рајић, *Кнез Милан Обреновић (1854-1881): од браћтлије до суверена*, Београд 2024, 364, 391, 452.
[582] *Програми и статути српских политичких странака*, 106; *Протоколик Народне скупштине за 1871. годину*, 270-275.
[583] Исто, 275-276.

цео буџет расхода Министарства војног с додатком да је овластила министра војног да може из уштеда овог буџета узети 800,000 гроша на подмирење хране из неких других партија. Кнез је одобрио то решење. Посланик Коста Великић навео је да није постојао штампани буџет већ само оно што би известилац прочитао у форми извештаја, те је стога тражио да се од тада штампа целокупан буџет државних прихода и расхода. Арса Лукић је истакао да није било основа за Великићево тражење с обзиром на то да је сваки посланик могао доћи да види буџет, а да се буџет штампа за то не би било ни времена ни новца. Говор Арсе Лукића потпомогли су посланици Малетић, Анта Нешић, и Милан Стојић. Председник је рекао да је ово једино могло бити изнето у виду предлога који би се разматрао у Одбору. Буџет Министарства грађевина увојен је у целости. Влада је била склона да поднесе предлог да кирије за надлештва падају на терет округа у коме се налазе, а не на терет државне касе. Затим је секретар Сима Живковић изнео предлог посланика Александра Николајевића да се повисе плате практикантима и нижим чиновницима. Финансијски одбор је испитао овај предлог али није могао да пронађе начин како би то могло да уђе у буџет за рачунску 1873. годину, те да га је требало упутити влади да га размотри, с обзиром на то да је она најбоље познавала рад својих органа, те ако би пронашла извор из кога би се могле повисити плате да тај извештај поднесе скупштини као предлог. Буџет расхода Министарсва војног био је мањи од претходног за 702,312 пореских гроша. Одбор је размотрио и схватио да ово смањење не би умањило даље усаавршавање и развијање војне силе, и усвојен је целокупни буџет без примедбе.[584]

Буџет расхода Министарства војног за 1876. годину предложен је у износу од 10,346,896 поеских гроша као и 1874. године. Одбор је био мишљења да Државна ергела није испуњавала своје задатаке, да се пастуви нису гајили добро, да људи нису знали да гаје своју стоку, да је требало преуредити њено постојање и именовати стручну комисију која би ово испунила. Опште место је било да се буџет расхода Министарства војног прима акламацијом. Посланици Војин Радуловић и Вићентије Поповић нису били за то да се буџет Министарства војног усвоји акламацијом, јер су увидели да има много напредовања војних чинова и да многи то нису заслужили, и да се то напредовање војних чинова укине. Посланик Вићентије Поповић био је мишљења да се аванзовање војних лица остави за боља времена. Напротив, Милан Кујунџић је био мишљења да свака група има у Скупштини своје представнике, на пример земљорадници, трговци, свештеници, док војних лица нема и њихове инересе нема ко да заступа, па је он био мишљења да се Скупштина усагласи и да брани интересе војника. Скупштина је усвојила буџет акламацијом са примедбом министра војног да повишице плате теку од тренутка када кнез буџет потпише, а не од 13.новембра текуће године. [585]

У буџету расхода Министартсва војног за 1879. годину наведене су примедбе да се материјалне ставке храна, огрев, и одело могу само из те две партије премештати из једне у другу позицију и примедба да се контрактуални официри уколико се упразни место више не попуњавају. У буџет расхода Министарства војног увећана је артиљерија, трошкови на артиљеријска радилишта, пароброд Делиград, увећена је позиција на Државну ергелу. Одбор је био мишљења да се трошак на храну смањи за 120,000 пореских гроша, јер је за ослобођене крајеве разрезана потреба за храном. Такође, требало је да се смањи позиција на одело војске, јер је претходне године била увећана сума за стајаћу војску пре свега артиљерију. Код оправке казана и шлепова пароброда „Делиград“ да се смањи са 20,000 на 10.000 пореских гроша. У течају рада Финансијског одбора наишло се на велике тегобе због увећања војног буџета, чему је противан био председник министарства и остали министри, па су равнодушни били према отпору Скупштинског одбора против сваког увећања војног буџета, у чему се нарочито одликовао члан

[584] *Протоколи Народне скупштине за 1873. годину*, 380-385.
[585] *Протоколи Народне ксупштине за 1877. годину*, 1141-1142.

одборски Светозар Карапешић, припадник либералне струје, касније члан Либералне странке.[586] Буџет разматраног ресора усвојен је без расправе.[587]

Министарство грађевина

Табела 169: ***Буџет Министарства грађевина за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[588]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**329,160**	**11,756**	**23.85%**
	Министар	**30,000**	**1,071**	2.17%
	Техничко-административно одељење	**277,800**	**9,921**	0.87%
	Начелник	12,000	429	0.87%
	Три инжињера прве класе	25,200	900	1.83%
	Десет инжињера друге класе	79,800	2,850	5.78%
	Четири инжињера треће класе	26,400	943	1.91%
	Три инжињера четврте класе	18,000	643	1.30%
	Три инжињера пете класе	16,200	579	1.17%
	Десет инжињера шесте класе	48,000	1,714	3.48%
	Три подинжињера прве класе	10,800	386	0.78%
	Шест подинжињера друге класе	18,000	643	1.30%
	Три практиканта	5,400	193	0.39%
	Надзорник	6,600	236	0.48%
	Рачуновођа	5,400	193	0.39%

[586] Јован Мишковић, *Бележнице III (XXXIII-XL),* прир. Александар Савић, Неготин 2020, 536.
[587] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину*, 1376-1377.
[588] ДАС, ДС, рм бр. 358, 1868, бр. 275, *Буџет расхода и прихода за 1868/1869. годину*; *Српске новине,* 16.11.1868, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1869. годину, тј. од 1.11.1868. до 31.10.1869. године*, 1; ; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 734-757.

	Два мајстора	6,000	214	0.43%
	Општи персонал	**21,360**	**763**	1.55%
	Секретар	6,600	236	0.48%
	Архивар	4,800	171	0.35%
	Канцелиста	2,760	99	0.20%
	Двојица преписника	3,168	113	0.23%
	Тројица послужитеља	4,032	144	0.29%
2	**Разни трошкови**	**1,050,900**	**37,532**	**76.15%**
	Канцеларијски и други трошкови	5,000	179	0.36%
	На набавку разних потрепштина	5,000	179	0.36%
	Подвозни и селидбени трошкови	26,900	961	1.95%
	Нова здања и друга постројења	614,000	21,929	44.49%
	Оправка постојећих здања и других постројења	400,000	14,286	28.98%
	Укупни расходи:	**1,380,060**	**49,288**	**100%**

Табела 170: ***Буџет грађевина за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[589]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**406,632**	**14,523**	**22.21%**
	Министар	30,000	1,071	1.64%
	Двојица начелник	24,000	857	1.31%
	Руководитељ рачуноводног одељења	9,600	343	0.52%
	Инспектор	9,600	343	0.52%
	Четворица инжињера прве класе	33,600	1,200	1.84%

[589] ДАС, ПО, 1,63, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1870. годину; Српске новине,* 25.11.1869, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачуску 1870. годину, тј. од 1.11.1869. до 31.10.1870. године*, 1; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 734-757.

	Једанаест инжињера друге класе	79,800	2,850	4.36%
	Петорица инжињера треће класе	33,000	1,179	1.80%
	Четворица инжињера четврте класе	24,000	857	1.31%
	Четворица инжињера пете класе	21,600	771	1.18%
	Десеторица инжињера шесте класе	48,000	1,714	2.62%
	Петорица подинжињера прве класе	18,000	643	0.98%
	Осморица подинжињера друге класе	24,000	857	1.31%
	Десеторица практиканата	18,000	643	0.98%
	Двојица мајстора	6,000	214	0.33%
	Општи персонал	**27,432**	**980**	**1.50%**
	Секретар пете класе	6,000	214	0.33%
	Рачуновођа	6,000	214	0.33%
	Писар	4,800	171	0.26%
	Писар	3,000	107	0.16%
	Двојица преписника	3,168	113	0.17%
	Тројица послужитеља	4,464	159	0.24%
2	**Разни трошкови**	**1,424,162**	**50,863**	**77.79%**
	Канцеларијски и други трошкови	5,000	179	0.27%
	На набавку разних потрепштина	5,000	179	0.27%
	Подвозни и селидбени трошкови	26,900	961	1.47%
	На постројење нових здања	937,262	33,474	51.19%
	Оправка постојећих здања и других постројења	440,000	15,714	24.03%
	На постројење и одржавање паркова као и на плату баштована	10,000	357	0.55%
	Укупни расходи:	**1,830,794**	**65,386**	**100%**

Табела 171: ***Буџет Министарства грађевина за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[590]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**406,632**	**14,523**	**22.21%**
	Министар	30,000	1,071	1.64%
	Персонал за три одељења: инжињерско, архитектонско, рачуноводно при Министарству грађевине	349,200	12,471	19.07%
	Општи персонал	27,432	980	1.50%
4	**Разни трошкови**	**1,424,162**	**50,863**	**77.79%**
	Канцеларијски и други трошкови	5,000	179	0.27%
	На набавку разних потрепштина	5,000	179	0.27%
	Подвозни и селидбени трошкови	26,900	961	1.47%
	На постројење нових здања	937,262	33,474	51.19%
	Оправка постојећих здања и других постројења	440,000	15,714	24.03%
	На постројење и одржавање паркова као и на плату баштована	10,000	357	0.55%
	Укупни расходи:	**1,830,794**	**65,386**	**100%**

[590] *Српске новине*, 28.10.1871, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872, тј. од 1.11.1871. до 31.10.1872*, 1; ДАС, НС, 1871, I 12, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1872. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 734-757.

Табела 172: ***Буџет Министарства грађевина за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[591]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**497,352**	**17,763**	**41.75%**
	Министар	30,000	1,071	2.52%
	Начелник друге класе	14,400	514	1.21%
	Начелник треће класе	12,000	429	1.01%
	Руковалац	9,600	343	0.81%
	Инспектор прве класе	12,000	429	1.01%
	Инспектор треће класе	9,600	343	0.81%
	Осморица инжињера прве класе	67,200	2,400	5.64%
	Деветорица инжињера друге класе	72,600	2,593	6.09%
	Петорица инжињера треће класе	33,000	1,179	2.77%
	Шесторица инжињера четврте класе	36,000	1,286	3.02%
	Шесторица инжињера пете класе	32,400	1,157	2.72%
	Десеторица инжињера шесте класе	48,000	1,714	4.03%
	Седморица подинжињера прве класе	25,200	900	2.12%
	Десеторица подинжињера друге класе	30,000	1,071	2.52%
	Десеторица практиканата	18,000	643	1.51%
	Мајстор	6,000	214	0.50%
	Општи персонал	**41,352**	**1,477**	**3.47%**
	Секретар (правник) треће класе	7,800	279	0.65%
	Секретар (правник) пете класе	6,000	214	0.50%
	Рачуновођа пете класе	6,000	214	0.50%

[591] *Српске новине*, 30.7.1877, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1877, тј. од 1.11.1876. до 31.10.1877*, 1; ДАС, НС, 1877, I 17, *Главни буџет за рачунску 1877, редовни и ванредни*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 734-757.

	Писар прве класе	4,800	171	0.40%
	Писар четврте класе	3,000	107	0.25%
	Тројица практиканата за препис	4,752	170	0.40%
	Петорица послужитеља	9,000	321	0.76%
2	**Разни трошкови**	**694,010**	**24,786**	**58.25%**
	Канцеларијски трошкови, набавка инструмената, огрев и кирија за стан железничког одељења	17,813	636	1.50%
	Подвозни и селидбени трошкови	50,000	1,786	4.20%
	На постројење нових здања, оправка постојећих	600,000	21,429	50.36%
	Стипендија и путни трошак четворице питомаца	26,197	936	2.20%
	Укупни расходи:	**1,191,362**	**42,549**	**100%**

Табела 173: ***Буџет Министарства грађевина за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[592]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**496,952**	**17,748**	**41.71%**
	Министар	30,000	1,071	2.52%
	Начелник друге класе	14,400	514	1.21%
	Начелник треће класе	12,000	429	1.01%
	Руковалац	9,600	343	0.81%
	Инспектор прве класе	12,000	429	1.01%
	Инспектор треће класе	9,600	343	0.81%
	Осморица инжињера прве класе	67,200	2,400	5.64%

[592] *Српске новине*, 11.7.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1878, тј. од 1.11.1877. до 31.10.1878*, 1; ДАС, НС, 1878, I 15, *Главни буџет државних прихода и расхода за буџетску 1878. годину; Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 734-757.

	Десеторица инжињера друге класе	72,600	2,593	6.09%
	Петорица инжињера треће класе	33,000	1,179	2.77%
	Шесторица инжињера четврте класе	36,000	1,286	3.02%
	Шесторица инжињера пете класе	32,000	1,143	2.69%
	Десеторица инжињера шесте класе	48,000	1,714	4.03%
	Седморица подинжињера прве класе	25,200	900	2.12%
	Десеторица подинжињера друге класе	30,000	1,071	2.52%
	Десеторица практиканата	18,000	643	1.51%
	Двојица мајстора	6,000	214	0.50%
	Општи персонал	**41,352**	**1,477**	**3.47%**
	Секретар (правник) треће класе	7,800	279	0.65%
	Секретар (правник) пете класе	6,000	214	0.50%
	Рачуновођа пете класе	6,000	214	0.50%
	Писар прве класе	4,800	171	0.40%
	Писар четврте класе	3,000	107	0.25%
	Тројица практиканата за препис	4,752	170	0.40%
	Петорица послужитеља	9,000	321	0.76%
2	**Разни трошкови**	**694,410**	**24,800**	**58.29%**
	Канцеларијски трошкови, набавка инструмената, огрев и кирија за стан железничког одељења	18,213	650	1.53%
	Подвозни и селидбени трошкови	50,000	1,786	4.20%
	На постројење нових здања, оправка постојећих	600,000	21,429	50.63%
	Стипендија и путни трошак четворице питомаца	26,197	936	2.20%
	Укупни расходи:	**1,191,362**	**42,549**	**100%**

Табела 174: ***Буџет Министарства грађевина за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процнтима***[593]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**466,752**	**16,670**	**16.12%**
	Министар	30,000	1,071	1.04%
	Начелник друге класе	14,400	514	0.50%
	Начелник треће класе	12,000	429	0.41%
	Руковалац	9,600	343	0.33%
	Инспектор треће класе	9,600	343	0.33%
	Седморица инжињера прве класе	58,800	2,100	2.03%
	Деветорица инжињера друге класе	65,400	2,336	2.26%
	Петорица инжињера треће класе	33,000	1,179	1.17%
	Шесторица инжињера четврте класе	36,000	1,286	1.24%
	Шесторица инжињера пете класе	32,400	1,157	1.12%
	Десеторица инжињера шесте класе	48,000	1,714	1.66%
	Седморица подинжињера прве класе	25,200	900	0.86%
	Десеторица подинжињера друге класе	30,000	1,071	1.04%
	Десеторица практиканата	18,000	643	0.62%
	Мајстор	3,000	107	0.12%
	Општи персонал	**41,352**	**1,477**	**1.43%**
	Секретар (правник) треће класе	7,800	279	0.27%
	Секретар (правник) пете класе	6,000	214	0.21%
	Рачуновођа пете класе	6,000	214	0.21%
	Писар прве класе	4,800	171	0.17%

[593] *Српске новине*, 15.12.1878, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879, тј. од 1.11.1878. до 31.10.1879*, 2; ДАС, НС, 1878, II 27, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1879. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 734-757.

	Писар четврте класе	3,000	107	0.10%
	Тројица практиканата за препис	4,752	170	0.16%
	Петорица послужитеља	9,000	321	0.31%
2	**Разни трошкови**	**2,428,100**	**86,718**	**83.88%**
	Канцеларијски трошкови, набавка инструмената, огрев и кирија за стан железничког одељења	27,813	993	0.96%
	Подвозни и селидбени трошкови	90,000	3,214	3.11%
	На постројење нових здања, оправка постојећих	850,000	30,357	29.36%
	Стипендија и путни трошак четворице питомаца	26,197	936	0.90%
	На споменик Кнезу Михаилу одобрено највишим решењем од 23. октобра 1871. године, по одбитку добровољнох прилога грађана 334,450 гроша пореских	434,090	15,503	15.00%
	За оснивање железничког одељења, за траситање пруге Ђунис-Суповац-Ниш-АК Паланка-Пирот ка Софији, као и на трасирање пруге која ће од Ниш повезивати са Солунском железницом; На персонал и трошкове потребне за ове пруге.	1,000,000	35,714	34.54%
	Укупни расходи:	**2,894,852**	**103,388**	**100%**

Табела 175: ***Буџет Министарства грађевина за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[594]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[594] *Српске новине*, 23.2.1880, *Главни буџет државних прихода и расхода за рачунску 1880, тј. од 1.11.1879. до 31.10.1880*, 2; ДАС, НС, 1879, I 62, *Главни буџет за рачунску 1880. годину*; *Преглед римања и издавања Главне државне благајне*, 734-757.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**199,248**	**16,604**	**23.72%**
	Министар	12,630	1,053	1.50%
	Начелник друге класе	6,062	505	0.72%
	Начелник треће класе	5,052	421	0.60%
	Руковалац	4,042	337	0.48%
	Инспектор треће класе	4,042	337	0.48%
	Седморица инжињера прве класе	24,755	2,063	2.95%
	Инжињер друге класе	3,284	274	0.39%
	Осморица инжињера друге класе	24,250	2,021	2.89%
	Осморица инжињера треће класе	13,893	1,158	1.65%
	Шесторица инжињера четврте класе	15,156	1,263	1.80%
	Шесторица инжињера пете класе	13,640	1,137	1.62%
	Десеторица инжињера шесте класе	20,208	1,684	2.41%
	Седморица подинжињера прве класе	10,609	884	1.26%
	Десеторица подинжињера друге класе	12,630	1,053	1.50%
	Секретар треће класе	3,284	274	0.39%
	Секретар пете класе	2,526	211	0.30%
	Рачуновођа пете класе	2,526	211	0.30%
	Писар прве	2,021	168	0.24%
	Писар друге класе	1,768	147	0.21%
	Писар четврте класе	1,263	105	0.15%
	Десеторица практиканата	1,516	126	0.18%
	Тројица практиканата	7,578	632	0.90%
	Мајстор	2,001	167	0.24%
	На послужитеље	4,512	376	0.54%
2	**Разни трошкови**	640,728	53,394	**76.28%**

	Министар грађевина узимаће персонал за Железничко одељење према потреби како међу страним, тако и међу инжињерима У Србији. Плата за персонал овај одређиваће министар грађевина странцима према уговору, а инжињерима из Србије према положају из ове суме	50,000	4,167	5.95%
	Канцеларијски трошкови, набавка инструмената, огрев и кирија за стан железничког одељења	16,726	1,394	1.99%
	Путни, подвозни и селидбени трошкови грађевинских чиновника одредио, разни додаци, на чуваре белега железничких пруга	50,000	4,167	5.95%
	На постројење нових здања, оправка постојећих	500,000	41,667	59.53%
	Државни питомци	24,000	2,000	2.86%
	Укупни расходи:	**839,974**	**69,998**	**100%**

Графикон 58: ***Структура расхода Министарства грађевина за рачунску 1869. годину у цесарским дукатима***[595]

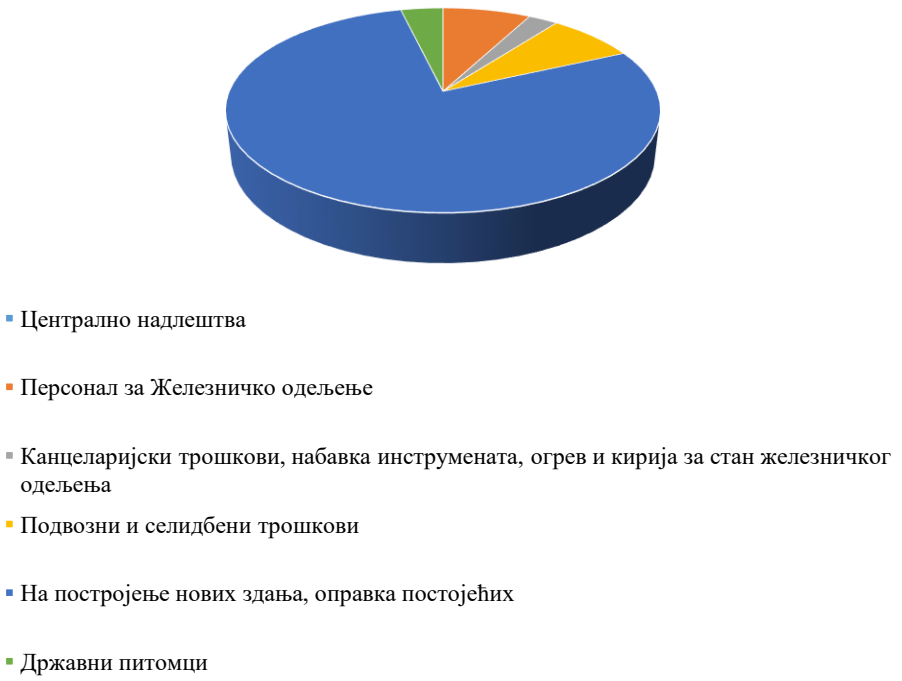
[595] Видети табеле бр. 169-175.

Графикон 59: ***Структура расхода Министарства грађевина у цесарским дукатима за 1877. годину***[596]

[596] Исто.

Графикон 60: ***Структура расхода Министарства грађевина у цесарским дукатима за рачунску 1880. годину***[597]

У свим годинама посматраног периода највећи удео у укупним расходима министарства грађевина имали су издаци на нова постројења и оправку постојећих. У почетној години посматраног периода тај удео износио је 73.48%, док је на крају периода чинио 59.53%. У ратној години 1877. поменути издатак заузимао је и даље највећи удео од 50.36% укупних расхода Министартва грађевина.

Известилац је приликом изношења буџета расхода Министарства грађевина за 1872. годину истакао да је он у свему истоветан са буџетом из 1871. године. Скупштина је решила да се овај буџет такав и усвоји у износу од 1,830,794 гроша пореских.[598]

На буџет расхода Министарства грађевина стављено је 1,626,378 пореских гроша, сума је у односу на 1872. годину смањена за 204,416 гроша пореских. Смањено је што је повећано у Министарству војном, а тражено је повишење плате персонала Министарства грађевина, али опет је била мања сума. Одбор је у целости усвојио буџет Министарства грађевина.[599]

Предлог буџета расхода Министарства грађевина за 1873. годину био је већи за 332,790 пореских гроша. Учињене су следеће примедбе: тражена је сума за шест подинжињера који би се поставили тамо где су инжињери превише оптерећени,.Одбор је пристао н 4, са сумом од 9,000 пореских гроша, а преостала од 21,000 је изостављена. Такође, тражена је већа сума на подвозне и селидбене трошкове од 47,000 гроша више, јер је министар планирао да се инжињери шаљу да надзиру грађење путева. Одбор је пристао само на суму од 17,000 гроша пореских са чиме се

[597] Исто.
[598] *Протоколи Народне скупштине за 1871. годину*, 277.
[599] *Протоколи Народне скупштине за 1872. годину*, 383.

министр усагласио. Позиција на нова постројења и оправку старих требало је да буде увећана са 82,738 гроша на шта Одбор није пристао и оставио је стару суму од 1,117,862 пореска гроша. Када су учињене све измене показао се суфицит од 39,506 пореских гроша.[600]

На шестом састанку 25. јануара 1874. претресан је буџет Министарства грађевина за 1874. годину који је био за 332,790 гроша већи него прошлогодишњи. Расправа о инжењеру који је требало да буде главни за грађење гвозденог пута односно железнице. Предложено је 100,000 гроша пореских, министар финансија је у свом говору оправдавао ову суму тиме што се тај инжињер морао набавити из иностранства да је то човек који носи одговорнот. Посланик Панта Срећковић је био за предлог, јер је сагласан са министром да је такав пут морало градити стручно лице. Скупштина је усвојила овај предлог. Председник Министарског савета изнео је мишљење да је с обзиром на то да је купштина одобрила неке вишкове које Одбор није усвојио показао се мањак од 20,494 пореска гроша, па да се на оправку и подизање грађевина смањи цифра од 24,000 гроша и онда би вишак био 3,506 гроша порских. Министар грађевине је пристао с обзиром на то да је то мала цифра с којом се ниједна грађевина није могла изградити.[601]

Буџет Министарства грађевина за 1876. годину предложен је у износу од 2,003,374 пореска гроша, који је био већи за 265,474 гроша од оног из 1874. године. Одбор је усвојио на 4 грађевинска питомца 26,197 пореска гроша који су сада прешли у буџет Министарства грађевина. Одбор није био за то да се повиси сума на оправке и нове грађевине за 190,000 пореска гроша. Одбор је предложио да се кредити на пензионисање чиновника и аванзирање у 1876. не користе, јер су учињена велика прекорачења, осим на периодске повишице плата професора и телеграфиста. На звање која остану упражњена и за која је у буџету наређено да се упразне, требало је да се попуне лицима међу пензионерима који би за њих била способна. Већина посланика која се јавила за реч била је против одређивања издатака на грађење железнице. Скупштина није усвојила предлог одборске већине од 1,093,262 гроша, већ предложену суму у току расправе од 600,000 гроша пореских.

Завршивши буџет расхода осим Мајдана у Крупњу и железници, министар је рекао да се у буџет за 1876. годие неће трошити кредит за пензионисљање чиновника као ни кредит за аванзовање чиновника осим повишице телеграфистима и пофесорима, као и то да ако се неко место упразни попуни из пензионера уколико то у буџету није другачије назначено. Што се тиче питање железнице донет је закључак да у буџету за 1876. звање главни инспектор железнице остане у износу од 95,000 гроша пореских на шта је Скупштина пристала. Одбор је у уговору између инспектора и српске државе прочитао тачку по којој је држава могла раскинути уговор када би инспектор завршио свој посао. Ђура Ђоровић изнео је мишљење да не разуме зашто је смањена цифра за подизање нових грађевина јер је требало поправљати друмове нарочито онај од Карановца ка Ибру до Рашке и да је народ претрпео многе незгоде преносећи храну на пазар. Милован Спасић, као председник Финансијског одбора изнео је чињеницу да је одбор узео у обзир прилике у којима се нашла Србија и да су морали мислити на нужније потребе које је требало подмирити. Скупштина је усвојила буџет Министарства грађевина без претреса како га је Одбор усвојио. Посланик Александар Николајевић предложио је да се способни људи који су стављени у пензију поново врате у службу, а они који нису више способни да се ставе у пензију, а да се тиме не прекорачи сума одређена на пензије и издржавања. Скупшптина је усвојила овај предлог с тим да се он упути Финансијском одбору на стилизацију. [602]

Буџет расхода Министартсва грађеивна за 1879. годину усвојен је акламацијом без расправе. У наведеном буџету увећање је дошло од трасирања железнице, подизања споменика

[600] Исто, 394-395.
[601] *Протоколи Народне скупштине за 1874/1875. годину*, 158-160.
[602] *Протоколи Народне скупштине за 1877. године*, 1600-1623.

кнезу Михаилу Обреновићу. Одбор је нашао да је се трасирање железнице могло извршити са мањим издатком од 120,000 пореских гроша.[603]

Буџетски суфицит/дефицит

Табела 176: ***Планирани суфицит/дефицит у пореским грошима за 1869-1880[604]***

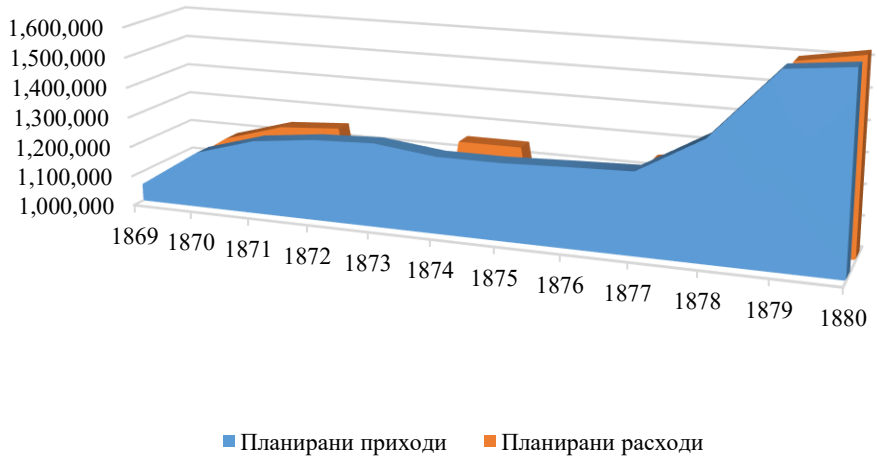
	Приходи	Расходи	Суфицит(Дефицит)
1869	29,596,000	29,576,288	19,712
1870	33,185,012	33,185,012	-
1871	34,818,168	34,818,168	-
1872	35,467,992	35,196,812	271,180
1874	35,035,000	35,031,976	3,024
1875	35,035,000	35,031,976	3,024
1877	35,444,612	34,914,908	529,704
1878	38,800,384	35,893,200	2,907,184
1879	45,053,624	44,595,628	457,996
1880	45,641,176	45,547,796	93,380

Табела 177: ***Планирани суфицит/дефицит у цесарским дукатима за 1869-1880[605]***

	Приходи	Расходи	Суфицит(Дефицит)
1869	1,057,000	1,056,296	704
1870	1,185,179	1,185,179	-
1871	1,243,506	1,243,506	-
1872	1,266,714	1,257,029	9,685
1874	1,251,250	1,251,142	108
1875	1,251,250	1,251,142	108
1877	1,265,879	1,246,961	18,918
1878	1,385,728	1,281,900	103,828
1879	1,609,058	1,592,701	16,357
1880	1,630,042	1,626,707	3,335

[603] *Протоколи Народне скупштине за 1878/1879. годину,* 1363-1364.
[604] Видети табеле бр 94-105, 110-121.
[605] Исто.

Графикон 61: ***Упоредни преглед планираних прихода и расхода за 1869-1880 у цесарским дукатима***[606]

У две године разматраног периода остварена је буџетска равнотежа, па су тако 1870. и 1871. године планирани приходи били идентични планираним расходима. У осталим годинама забележен је буџетски суфицит, односно планирани су већи приходи од пројектованих расхода. Највећи суфицит планиран је 1878. године када су планирани приходи били већи за 8.10% од пројектованих расхода. Остали суфицити били су значајно мањи, а најмањи је забележен у 1874, односно 1875, с обзиром на то да су у те две године планирани истоветни приходи и расходи. У те две године пројектовани приходи били су свега 0.009% већи од планираних расхода Кнежевине Србије.

Анализа завршног рачуна

Остварени приходи

Табела 178: ***Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[607]

ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ

[606] Исто.

[607] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1869. годину*.

		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**25,244,022**	**901,572**	**87.41%**
	Непосредни	**17,796,403**	**635,586**	**61.62%**
	Главница	17,540,564	626,449	60.74%
	Бећарски	96,432	3,444	0.33%
	Цигански харач	159,407	5,693	0.55%
	Посредни	**7,447,619**	**265,986**	**25.79%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	7,447,619	265,986	25.79%
2	**Таксе**	**2,518,685**	**89,953**	**8.72%**
3	**Државна привреда**	**1,116,822**	**39,887**	**3.87%**
	Државна ергела	86,161	3,077	0.30%
	Штампарија	343,503	12,268	1.19%
	Аренда добара	448	16	-
	Поште	287,187	10,257	0.99%
	Телеграфи	238,109	8,504	0.82%
	Економија топчидерска	1,794	64	0.01%
	Артиљеријска управа	159,620	5,701	0.55%
	Укупни приходи:	**28,879,529**	**1,031,412**	**100%**

Табела 179: ***Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1871. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[608]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**24,759,378**	**884,264**	**84.13%**
	Непосредни	**17,838,234**	**637,080**	**60.61%**
	Главница	17,717,508	632,768	60.20%
	Бећарски данак	95,709	3,418	0.33%
	Цигански харач	25,017	893	0.09%
	Посредни	**6,921,144**	**247,184**	**23.52%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	6,921,144	247,184	23.52%

[608] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1871. годину*.

2	**Таксе**	**3,113,387**	**111,192**	**10.58%**
3	**Државна привреда**	**1,557,209**	**55,615**	**5.29%**
	Управа фондова	484,477	17,303	1.65%
	Државна ергела	37,943	1,355	0.13%
	Државна штампарија	359,619	12,844	1.22%
	Аренда добара	35,349	1,262	0.12%
	Поште	277,884	9,924	0.94%
	Телеграф	312,556	11,163	1.06%
	Економија топчидерска	40,440	1,444	0.14%
	Артиљеријска управа	8,941	319	0.03%
	Укупни приходи:	**29,429,974**	**1,051,071**	**100%**

Табела 180: ***Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1874. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[609]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**26,465,825**	**945,208**	**87.60%**
	Непосредни	**19,138,303**	**683,511**	**63.35%**
	Главница	19,026,556	679,520	62.98%
	Бећарски данак	62,553	2,234	0.21%
	Од цигана	49,194	1,757	0.16%
	Непосредни	**7,327,522**	**261,697**	**24.25%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	7,327,522	261,697	24.25%
2	**Таксе**	**2,769,763**	**105,896**	**9.81%**
3	**Државна привреда**	**780,638**	**27,880**	**2.58%**
	Управа фондова	-	-	-
	Кисела вода у Буковику	4,510	161	0.01%
	Државна ергела	45,407	1,622	0.15%
	Штампарија	-	-	-
	Аренда добара	23,062	824	0.08%
	Поште	234,309	8,368	0.78%
	Телеграф	243,169	8,685	0.80%

[609] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1874. годину*.

	Окружне штедионице	133,408	4,765	0.44%
	Економија топчидерска	79,077	2,824	0.26%
	Артиљеријска управа	17,696	632	**0.06%**
	Укупни приходи:	**30,211,550**	**1,078,984**	**100%**

Табела 181: ***Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1876. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[610]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**20,891,703**	**746,132**	**89.76%**
	Непосредни	**15,480,770**	**552,885**	**66.52%**
	Главница	15,438,554	551,377	66.33%
	Бећарски данак	42,158	1,506	0.18%
	Цигански харач	58	2	-
	Посредни	**5,410,933**	**193,248**	**23.25%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	5,409,309	193,190	23.24%
	Регални данци	1,624	58	0.01%
2	**Таксе**	**1,680,726**	**60,174**	**7.24%**
3	**Државна привреда**	**697,342**	**24,905**	**2.93%**
	Управа фондова	-	-	-
	Државна ергела	41,966	1,499	0.18%
	Штампарија	-	-	-
	Аренда добара	-	-	-
	Поште	229,442	8,194	0.99%
	Телеграф	280,896	10,032	1.21%
	Окружне штедионице	88,215	3,151	0.38%
	Економија топчидерска	42,697	1,525	0.18%
	Артиљеријска управа	**14,126**	505	0.06%
	Укупни приходи:	**23,273,926**	**830,707**	**100%**

[610] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1876. годину.*

Табела 182: ***Остварени приходи Кнежевине Србије за 1877. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[611]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**22,935,645**	**819,130**	**80.73%**
	Непосредни данци	**15,500,865**	**553,602**	**54.56%**
	Главница	15,445,156	551613	54.36%
	Бећарски данак	55,709	1,990	0.20%
	Циганский харач	-	-	-
	Посредни данци	**7,434,780**	**265,528**	**26.17%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	7,434,780	265.528	26.17%
2	**Таксе**	**4,755,479**	**169,839**	**16.74%**
3	**Државна привреда**	**719,985**	**25,714**	**2.53%**
	Управа фондова	-	-	-
	Државна ергела	137,998	4,929	0.49%
	Штампарија	-	-	-
	Аренда добара	-	-	-
	Поште	185,975	6,642	0.65%
	Телеграф	251,288	8,975	0.88%
	Окружне штедионице	111,405	3,979	0.39%
	Економија топчидерска	33,319	1,190	0.12%
	Артиљеријска управа	-	-	-
	Укупни приходи:	**28,411,109**	**1,014,682**	**100%**

Табела 183: ***Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[612]

ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима

[611] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1877. годину*.
[612] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1878. годину*.

1	**Данци**	**22,434,958**	**801,249**	**80.40%**
	Непосредни	**16,063,017**	**573,679**	**57.56%**
	Главница	16,004,770	571599	57.35%
	Бећарски данак	58,247	2,080	0.21%
	Циганский харач	-	-	-
	Посредни данци	**6,371,941**	**227,569**	**22.83%**
	Ђумручина са ђумручким таксама	6,371,941	227,569	22.83%
	Регални данци	-	-	-
2	**Таксе**	**4,863,542**	**173,698**	**17.43%**
3	**Државна привреда**	**606,514**	**21,661**	**2.17%**
	Управа фондова	-	-	-
	Државна ергела	17,835	637	0.06%
	Штампарија	-	-	-
	Аренда добара	-	-	-
	Поште	171,928	6,140	0.62%
	Телеграф	269,584	9,628	0.97%
	Окружне штедионице	104,954	3,748	0.38%
	Економија топчидерска	42,213	1,508	0.15%
	Укупни приходи:	**27,905,014**	**996,608**	**100%**

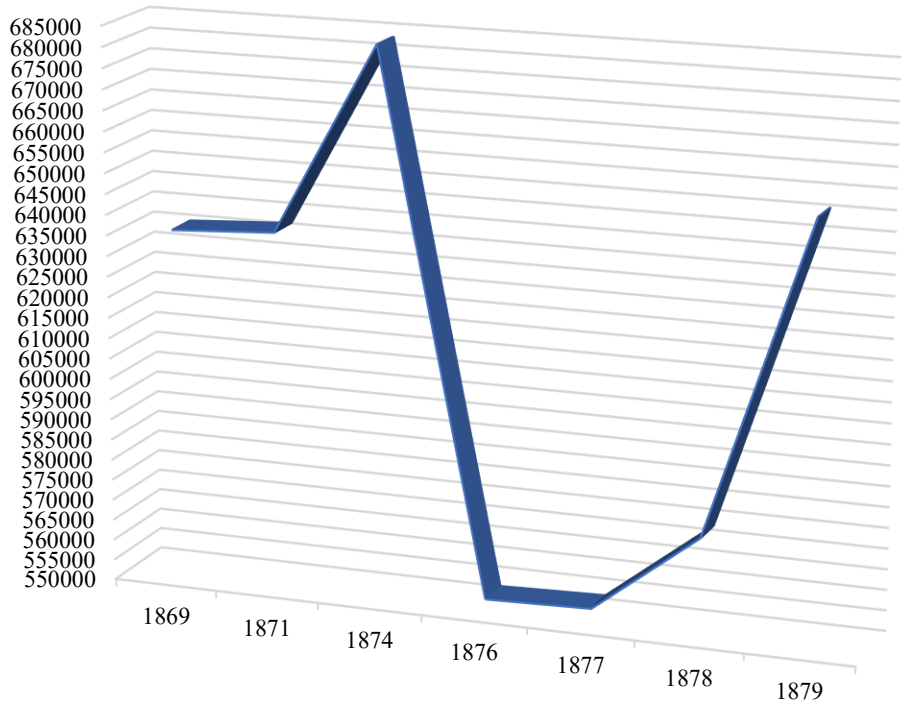
Табела 184: ***Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[613]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**27,398,222**	**978,508**	**81.42%**
	Непосредни	**18,239,914**	**651,426**	**54.20%**
	Главница	18,065,892	645,210	53.69%
	Бећарски данак	81,900	2,925	0.24%
	Помоћ и прирез за ратне страдалнике	92,122	3,290	0.27%
	Посредни	**9,158,308**	**327,082**	**27.22%**

[613] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1879. годину*.

	Ђумручина са ђумручким таксама	8,815,285	314,832	26.20%
	Трошарина	154,341	5,512	0.46%
	Од уписа на радње	188,682	6,739	0.56%
2	**Таксе**	**5,017,721**	**179,204**	**14.91%**
3	**Државна привреда**	**1,116,014**	**39,858**	**3.32%**
	Државна ергела	29,619	1,058	0.09%
	Кисела вода у Буковику	6,050	216	0.02%
	Штампарија	6,844	244	0.02%
	Аренда добара	480,733	17,169	1.43%
	Поште	202,947	7,248	0.60%
	Телеграфи	288,548	10,305	0.86%
	Окружне штедионице	101,273	3,617	0.30%
	Економија топчидерска	-	-	-
4	**Приход по ванредном буџету**	**118,161**	**4,220**	**0.35%**
	Укупни приходи:	**33,650,118**	**1,201,790**	**100%**

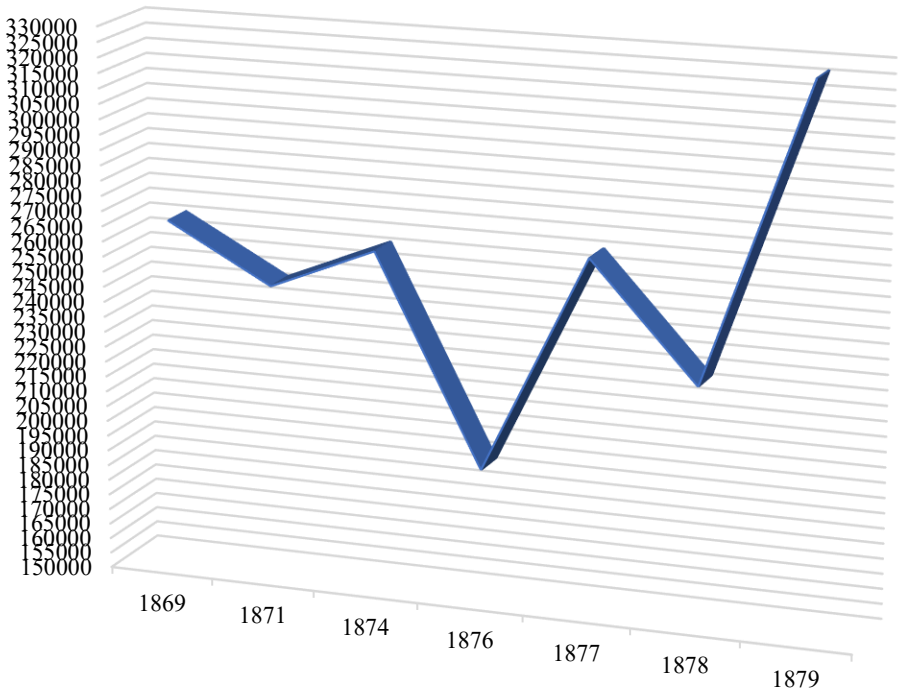
Графикон 62: ***Кретање оствареног непосредног данка за 1869-1879 у цесарским дукатима***[614]

Остварени приход од непосредног данка имао је тенднцију раста до 1876. године када су приходи опали за 13.01% у односу на почетну годину посматраног периода и уједно су представљали минимум остварених прихода ове врсте. Овакав тренд је саобразан ратним приликама у којима се Кнежевина нашла након избијања Првог српско-турског рата. У 1879. години сакупљени су значајно већи приходи од оних из ратних година, 16.31% виши.

[614] Видети табеле бр. 178-184.

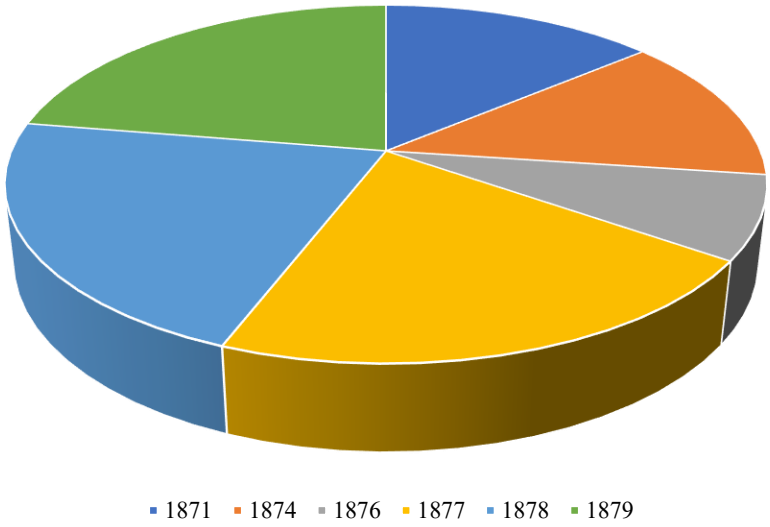
Графикон 63: ***Кретање оствареног посредног данка за 1869-1879 у цесарским дукатима***[615]

Слична ситуација била је као и код остварених посредних прихода. Ова група прихода остварила је минимум 1876. године који је био 27.35% мањи од почетне године разматраног раздобља. Максимум је забележен у 1879. години који је био већи за 22.70% у односу на почетну годину посматраног периода. Остварени непосредни данак био је у просеку 2.4 пута већи од посредног данка.

[615] Исто.

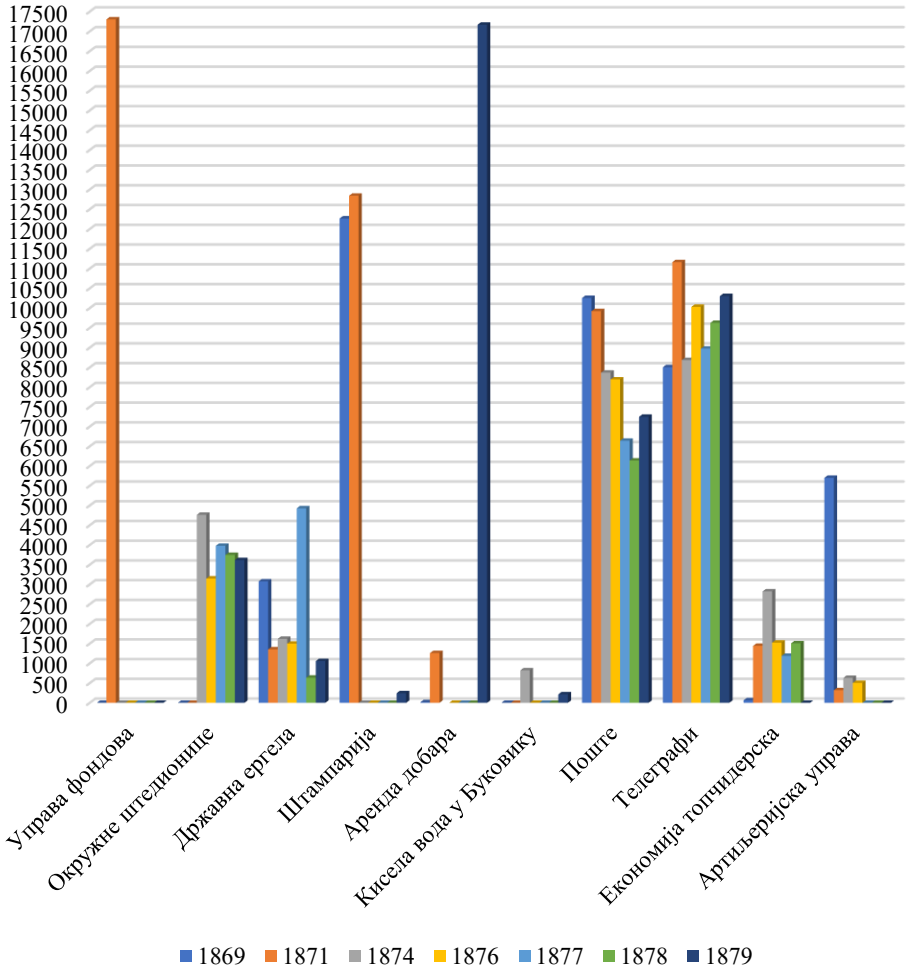
Графикон 64: ***Кретање оствареног прихода од такси за 1869-1879 у цесарским дукатима***[616]

Приходи од такси су као и претходно два представљена прихода минимум забележили у 1876. години који је био мањи за 45.88% у односу на 1871. годину, док је максимум сакупљен у 1879. години био већи за 197.81% у односу на забележени минимум.

[616] Исто.

Графикон 65: ***Кретање оствареног прихода од државне привреде за 1869-1879 у цесарским дукатима***[617]

Приходи од државне привреде били су нестабилни током 70-их година 19. века. Једино су приноси од Државне ергеле, пошта и телеграфа били константни. Уједно су приходи од пошта и телеграфа, поред прихода које су остварили Џавна штампарија и Управа фондова у 1869. и 1871. години, били највећи у односу на остале приносе од државне привреде и у просеку су чинили 25.57% и 31.17% укупних прихода од државне привреде, респективно. Најмањи удео сакупљен је од киселе воде у Буковику који је у 1874. и 1879. години чинио у просеку 0.70% сакупљених прихода ове групе.

[617] Исто.

Табела 185: ***Однос планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1869-1879 у пореским грошима***[618]

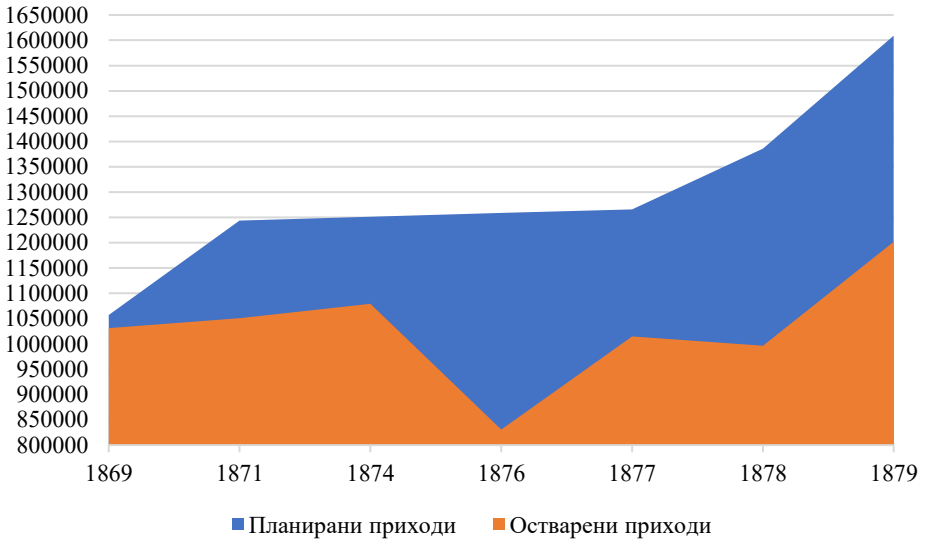
	1869	1871	1874	1876	1877	1878	1879
Планирани приходи	29,596,000	34,818,176	35,035,000	35,256,692	35,444,605	38,800,388	45,053,632
Остварени приходи	28,879,529	20,429,974	30,211,550	23,273,926	28,411,109	27,905,014	33,650,118
Вишак/ (мањак) прихода	(716,471)	(14,388,202)	(4,823,450)	(11,982,766)	(7,033,496)	(10,895,374)	(11,403,514)

Табела 186: ***Однос планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1869-1879 у цесарским дукатима***[619]

	1869	1871	1874	1876	1877	1878	1879
Планирани приходи	1,057,000	1,243,506	1,251,250	1,259,168	1,265,879	1,385,728	1,609,058
Остварени приходи	1,031,412	1,051,071	1,078,984	830,707	1,014,682	996,608	1,201,790
Вишак/ (мањак) прихода	(25,588)	(192,435)	(172,266)	(428,461)	(251,197)	(389,120)	(407,268)

[618] Видети табеле бр. 94-105, 178-184.
[619] Исто.

Графикон 66: ***Однос пкланираних и остварених прихода за 1869-1879 у цесарским дукатима***[620]

У свим годинама разматраног периода сакупљени приходи нису могли да испрате оне који су планирани. Тако су у свим годинама за које су пронађени подаци остварени приходи подбацили у односу на оне који су били пројектовани. Највеће одступање забележено је у 1876. години када су сакупљени прихдои били мањи за 34.03% у односу на оне који су за наведену годину били планирани. Пак, најмање одударење остварено је у почетној години посматраног периода када су прикупљени приходи који су ушли у Главну Државну благајну били мањи за свега 2.42% од оних који су усвојени буџетом Кнежевине Србије за 1869. годину.

Остварени расходи

Табела 187: ***Остварени расходи Кнежевине Србије за 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима***[621]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
I	**Управни-општи расходи**	**4,265,727**	**152,347**	**13.32%**
1	Кнежева цивил листа	1,200,000	42,857	3.75%
2	Данак султану	/	/	/
3	Помож Цариградској патријаршији	4,847	173	0.02%

[620] Исто.
[621] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1870. годину*.

4	Додатак председнику Министарског савета	12,000	429	0.04%
5	Пензионисање чиновника свих струка	15,161	542	0.05%
6	На напредовање чиновника по класама и периодичне повишице професорима и телеграфистима	56,102	2,003	0.18%
7	Редовне непредвиђене потребе	155,839	5,566	0.49%
8	На ванредне потребе	1,601,744	57,205	5.00%
9	Пензије и издржавања	890,826	31,815	2.78%
10	Државни савет	329,208	11,757	1.03%
II	**Управни-стручни расходи**	**27,754,780**	**991,242**	**86.68%**
11	Министарство правде и Главна контрола	825,651	29,488	2.58%
12	Министарство просвете и црквених дела	3,253,827	116,208	10.16%
13	Министарство иностраних дела	825,651	29,488	2.58%
14	Министарство унутрашњих дела	5,575,726	199,133	17.41%
15	Министарство финансија	1,919,141	68,541	5.99%
16	Министарство грађевина	1,992,339	71,155	6.22%
17	Главна војна управа	13,362,445	477,230	41.73%
	Укупни расходи:	**32,020,507**	**1,143,590**	**100%**

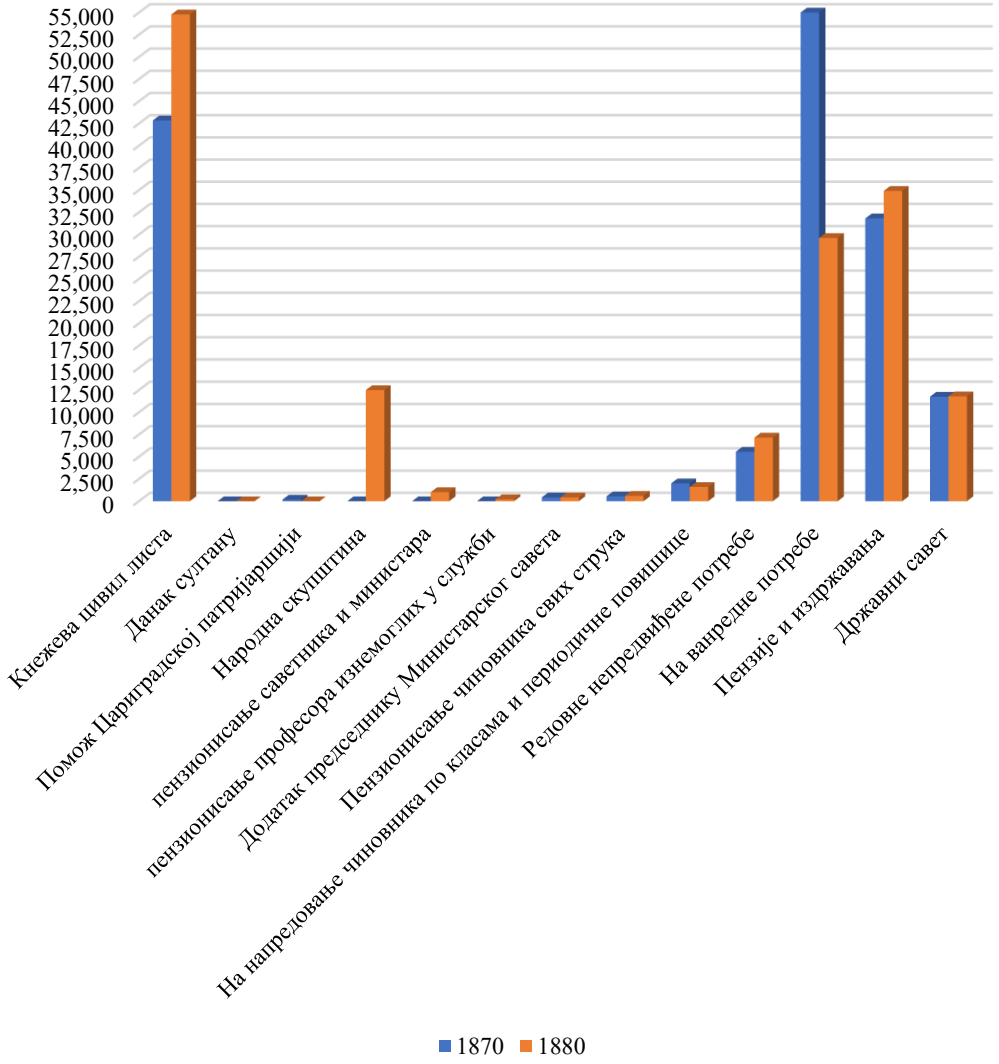
Табела 188: ***Остварени расходи Кнежевине Србије за 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[622]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
I	**Управни-општи расходи**	**1,855,089**	**154,491**	**10.19%**
1	Кнежева цивил листа	657,362	54,780	3.61%
2	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.03%
3	Пензионисање министара и саветника	12,185	1015	0.07%
4	Пензионисање професора изнемоглих у служби	2,602	217	0.01%
5	Пензионисање грађанских чиновника	7,261	605	0.04%
6	Народна скупштина	150,000	12,500	0.82%

[622] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1880. годину*.

7	На напредовање чиновника по класама и периодичне повишице професорима и телеграфистима	19,115	1,593	0.10%
8	Редовне непредвиђене потребе	85,771	7,148	0.47%
9	На ванредне потребе	355,207	29,601	1.95%
10	Пензије и издржавања	419,010	34,918	2.30%
11	Државни савет	141,524	11,794	0.78%
II	**Управни-стручни расходи**	**16,357,298**	**1,363,108**	**89.81%**
1	Министарство правде и Главна контрола	1,420,794	118,400	7.80%
2	Министарство просвете и црквених дела	2,144,072	178,673	11.77%
3	Министарство иностраних дела	395,435	32,953	2.17%
4	Министарство унутрашњих дела	3,182,619	265,218	17.48%
5	Министарство финансија	1,173,630	97,803	6.44%
6	Министарство грађевина	787,954	65,663	4.33%
7	Министарство војно	7,252,794	604,400	39.82%
	Укупни расходи:	**18,212,387**	**1,517,699**	**100%**

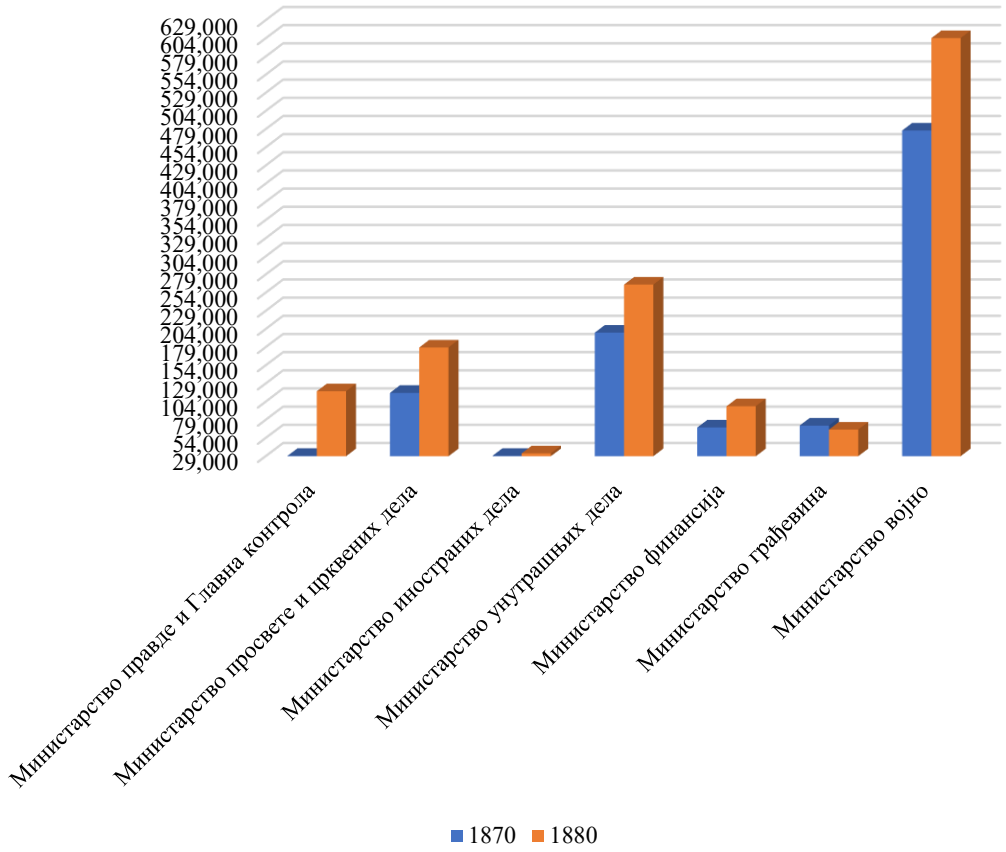
Графикон 67: ***Структура остварених управно-општих расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима***[623]

Нажалост пронађени су само подаци за две године који се односе на остварене расходе Кнежевине Србије, и то за 1870. и 1880. годину. Поједине врсте управно-општих расхода забележиле су увећање, док су одређене остваривле умањење својих трошкова. Тако су у последњој години посматраног периода кнежева цивил-листа, пензионисање чиновника свих струка, редовне непредвиђене потребе, пензије и издржавања, и Државни савет забележиле повећање од 27.82%, 11.62%, 28.42%, 9.75%, и 0.31% у односу на 1870. годину. Пак, напредовање чиновника по класама, додатак председнику Министарског савета, и ванредне потребе остваривле су умањење расхода за 20.47%, 48.25 %, и 1.86% у односу на 1870. годину.

[623] Видети табеле бр. 187-188.

Графикон 68: ***Структура остварених управно-стручних расхода за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима***[624]

Сви ресори су у последој години посматраног раздобља остварили веће расходе од оних који су реализовани у 1870. години, осим Министарства грађевина. Тако су Министарство правде и Главна контрола, Министарство просвете и црквених дела, Министартво иностраних дела, Министарство унутрашњих дела, Министраство војно, Министарство финансија остварили увећање за 301.52%, 53.75%, 11.75%, 33.19%, 26.65%, и 2.69%. Пак, Министарство грађевина стварно је издало за 7.72% мање средстава од оних који су планирани. Највеће издатке реализовало је Министарство војно које је чинило 39.82% укупних остварених расхода Кнежевине Србије у 1880. години, док је најмање средстава потрошило Министарство иностраних дела, 5.45% укупних потрошених расхода Кнежевине у псоледњој години посматраног раздобља.

[624] Исто.

Табела 189: ***Однос планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у динарима***[625]

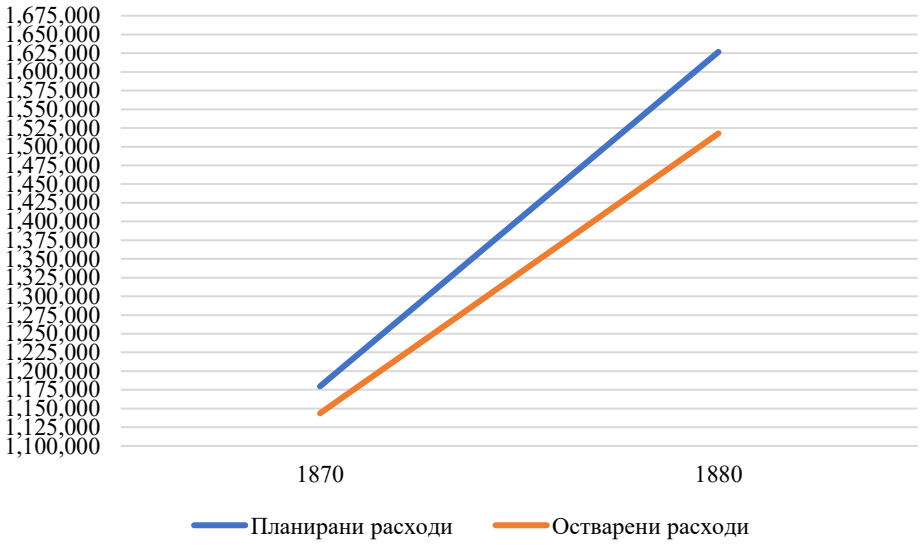
	1870	**1880**
Планирани расходи	13,907,227	19,520,478
Остварени расходи	13,482,319	18,212,387
Вишак (мањак) расхода	(424,908)	(1,308,091)

Табела 190: ***Однос планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима***[626]

	1870	**1880**
Планирани расходи	1,179,631	1,626,707
Остварени расходи	1,143,590	1,517,699
Вишак (мањак) расхода	(36,041)	(109,008)

[625] Видети табеле бр. 110-121, 187-188.
[626] Исто.

Графикон 69: ***Однос планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима***[627]

У обе године за које су пронађени подаци о реализованим расходима Србије планирани трошкови били су већи од оних који су заиста утрошени. Веће одступање остварено је у последњој години размараног периода када су пројектовани расходи били већи за 6.70% од оних који су засита и реализовани. Пак, мање одступање забележено је у 1870. години када су планирани издаци били већи за 3.06% од оних који су заиста и реализовани.

С обзиром на то да нису пронађени подаци о планираним и остареним приходима и расходима за све године разматраног раздобља, изостаће анализа односа остварених прихода и расхода јер се ни у једној години не налазе сачувани подаци и о оствареним приходима и расходима.

Главна контрола била је задужена и за преглед општинских рачуна, рачуна министарстава, државних институција, као и надлештава која су стајала под одређеним министарствима, попут пошта и телеграфа, ђумрука, итд. Такође, министар финансија је био у обавези да обавештава Главну контролу о токме кога је ослободио плаћања данка. Прегледи рачуна у току претходно посматраног периода текли су споро. Тако је Главна контрола извршила преглед рачуна Министарства правде за 1864. годину тек 1870. године.[628] Међутим, поједини рачуни су прегледани у истој години у којој су сачињени, па је тако Главна контрола 1871. године изршила преглед сопствених рачуна исте године када су рачуни настали.[629] Рачуни прихода и арсхода Државног савета за 1864. годину били су у свему исправни, осим што признаница није стајало у којој монети су рачуни исплаћивани, на шта је Савет одговорио да су се монете налазиле у

[627] Исто.
[628] ДАС, Главна контрола (=ГКо), 1870, VII 91, *Извештај Главне контроле о рачунима приходима и расходима Министарства правде за 1864. годину.*
[629] ДАС, ГКо, 1871, *Извештај Главне контроле о рачунима приходима и расходима Главне контроле за 1871. годину.*

дневнику и да се одатле могло видети о којој монети је било речи.[630] Министар унутрашњих дела, Аћим Чумић, обавесто је Главну контролу о томе како је упутио наредбу поштама да убудуће Главној контоли директно достављају рачуне о рпиходима и расходима до децембра за претходну рачунску годину. Поједине поште још увек нису доставиле рачуне за 1872. године и тражио је од Главне контроле да им одреди рок.[631] Преглед рачуна Министарства унутрашњих дела о примљеном и издатом телеграфском материјалу за 1870. годину о којима се прегледач уверио да су исправни и за које је издао разрешницу.[632] Главна контрола извршила је преглед рачуна о сопственим приходима и расходима за рачунску 1874. годину који су се састојали од извода прихода и расхода, извода прихода канеларијског, главног платног списка, извода плата, извода канцеларијских трошкова, списка државних канцеларијских ствари, као и дневника касе. На крају извештаја је напоменуто да је сума која је уштеђена враћена каси Министарства финансија. Први преглед је извршен 27. јула 1875. године, док је након другог прегледа сачињен извештај 01. октобра исте године.[633] Рачуни Министарства правде за 1866. годину предати су Главној контроли на преглед 09. априла 1867. године, а након што се рачунопрегледач уверио да су рачуни исправни, упућена је разећница министру правде Лешјанину и рачуновоћи Димитрију Николићу 19. октобра 1875. године.[634] Рачуни Министасртва војног за 1867. годину предати су на преглед Главној контроли 13. јула 1869. године, а разрешаница је издата 10 година касније.[635]

БУЏЕТИ КНЕЖЕВИНЕ/КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ (1881-1887)

Приходи

Пре него што је учињена анализа планираних прихода за посматрани период приказане су структуре буџета државних прихода у 1881, 1883, 1884, 1885, 1886, и 1887. години.

Табела 191: ***Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[636]***

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**14,705,000**	**1,225,417**	**56.72%**
	Непосредни	**10,500,000**	**875,000**	**40.50%**

[630] ДАС, ГКо, 1874, IX 73, *Извештај Главне контроле о рачунима приходима и расходима Главне контроле за 1869. годину.*
[631] ДАС, ГКо, 1875, I 43, *Министар унутрашњих дела, Аћим Чумић Главно контроли о поштанским рачунима*, 25.02.1874.
[632] ДАС, ГКо, 1875, III 25, *Извештај Главне контроле о рачунима Министарства унутрашњих дела за 1870. годину.*
[633] ДАС, ГКо, 1875, XII 7, *Извештај Главне контроле о рачунима Главне контроле за 1870. годину.*
[634] ДАС, ГКо, 1875, XII11, *Извештај Главне контроле о рачунима Министарства правде за 1866. годину.*
[635] ДАС, ГКо, 1880, XV 30, *Извештај Главне контроле о рачунима Министарства војног за 1867. годину.*
[636] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину, у: „Српске новине“,* (21.04.1881), 1.

	Посредни	**4,205,000**	**350,417**	**16.22%**
	Ђумруци са ђумручким таксама	**2,900,000**	**241,667**	**11.19%**
	Регални данци	**605,000**	**50,417**	**2.33%**
	Од соли	400,000	33,333	1.54%
	Од дувана	200,000	16,667	0.77%
	Од рудника	5,000	417	0.02%
	Трошарина	**700,000**	**58,333**	**2.70%**
2	**Таксе**	**870,000**	**72,500**	**3.36%**
	Судске и административне	800,000	66,667	3.09%
	Шумарина	20,000	1,667	0.08%
	Добошарина	50,000	4,167	0.19%
3	**Државна привреда**	**1,315,000**	**109,583**	**5.07%**
	Приход од државних добара	280,000	23,333	1.08%
	Интерес на новац	5,000	417	0.02%
	Државна штампарија	300,000	25,000	1.16%
	Топчидерска економија и Државна ергела	15,000	1,250	0.06%
	Поште	150,000	12,500	0.58%
	Телеграфи	230,000	19,167	0.89%
	Управа фондова и окружних штедионица	300,000	25,000	1.16%
	Масурички мајдани гвожђа	35,000	2,917	0.13%
4	**Приходи Фондова**	**1,936,014**	**161,335**	**7.47%**
	Школског	1,000,000	83,333	3.86%
	Санитетског	936,014	78,001	3.61%
5	**Приход за одужење државног дуга**	**2,250,000**	**187,500**	**8.68%**
	Прирез по Закону од 27. јануара 1881. године	2,100,000	175,000	8.10%
	Трошарина на пиво	150,000	12,500	0.58%
6	**Случајни и ванредни приходи**	**3,850,000**	**320,833**	**14.85%**
	Наплата прихода од прошлих година	1,500,000	125,000	5.79%

	Повраћени кредити	950,000	79,167	3.66%
	Случајни и непредвиђени приходи	1,000,000	83,333	3.86%
	Готовина по Ванредном буџету из 1880. пренета у 1881. годину	250,000	20,833	0.96%
	Сума коју је положила Генерална унија за железничке планове	150,000	12,500	0.58%
7	**Нови извори прихода**	**1,000,000**	**83,333**	**3.86%**
	Нов Закон о таксама (принос од 1. маја до 1. новембра 1881. године	550,000	45,833	2.12%
	Такса од дућана	450,000	37,500	1.74%
	Укупни приходи:	**25,926,014**	**2,160,501**	**100%**

Табела 192: ***Буџет прихода Краљевине Србије за рачунску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[637]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**19,850,000**	**1,654,167**	**57.57%**
	Непосредни	**11,850,000**	**987,500**	**34.37%**
	Порез	**11,200,000**	**933,333**	**32.48%**
	Такса од радњи	**650,000**	**54,167**	**1.89%**
	Посредни	**8,000,000**	**666,667**	**23.20%**
	Царина са узгредним таксама	**5,000,000**	**416,667**	**14.50%**
	Регални данци	**600,000**	**50,000**	**1.74%**
	Од соли	300,000	25,000	0.87%

[637] *Главни буџет прихода и арсхода за 1883. годину*, у: „Српске новине“ (18.01.1883), 1.

	Од дувана	250,000	20,833	0.73%
	Од рудника	50,000	4,167	0.15%
	Трошарина	**1,750,000**	**145,833**	**5.08%**
	Од дувана	1,000,000	83,333	2.90%
	Од шећера и кафа	750,000	62,500	2.18%
	Крчмарина	**650,000**	**54,167**	**1.89%**
2	**Таксе**	**1,950,000**	**162,500**	**5.66%**
	Судске и административне	1,800,000	150,000	5.22%
	Шумарина	100,000	8,333	0.29%
	Добошарина	50,000	4,167	0.15%
3	**Државна привреда**	**1,930,000**	**160,833**	**5.60%**
	Приход од државних добара	300,000	25,000	0.87%
	Интерес и добит на монети	120,000	10,000	0.35%
	Државна штампарија	350,000	29,167	1.02%
	Топчидерска економија	50,000	4,167	0.15%
	Поште	250,000	20,833	0.73%
	Телеграфи	350,000	29,167	1.02%
	Управа фондова и окружних штедионица	350,000	29,167	1.02%
	Рудник у Крупњу	40,000	3,333	0.12%
	Штампарски монопол	100,000	8,333	0.29%
	Од такси на златне и сребрне ствари	20,000	1,667	0.06%
4	**Приходи Фондова**	**2,000,000**	**166,667**	**5.80%**
	Школског	1,100,000	91,667	3.19%
	Санитетског	900,000	75,000	2.61%
5	**Приход за одужење државног дуга**	**2,700,000**	**225,000**	**7.83%**
	Прирез по Закону од 27. јануара 1881. године	2,400,000	200,000	6.96%
	Трошарина на пиво	300,000	25,000	0.87%
6	**Случајни и ванредни приходи**	**6,050,000**	**504,167**	**17.55%**

	Наплата прихода од прошлих година	1,750,000	145,833	5.08%
	Повраћени кредити и уштеде	1,750,000	145,833	5.08%
	Случајни и непредвиђени приходи	1,850,000	154,167	5.37%
	Принос железнице на железничку контролу	200,000	16,667	0.58%
	Наплата годишњинине Аграрног зајма	450,000	37,500	1.31%
	Од контролисања нових мера	50,000	4,167	0.15%
	Укупни приходи:	**34,480,000**	**2,873,333**	**100%**

Табела 193: ***Буџет прихода Краљевине Србије за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[638]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**22,080,000**	**1,840,000**	**59.09%**
	Непосредни	**11,400,000**	**950,000**	**30.51%**
	Порез	**11,200,000**	**933,333**	**29.97%**
	Такса од радњи	**200,000**	**16,667**	**0.54%**
	Посредни	**10,680,000**	**890,000**	**28.58%**
	Царина са узгредним таксама	**5,300,000**	**441,667**	**14.18%**
	Регални данци	**530,000**	**44,167**	**1.42%**
	Од соли	300,000	25,000	0.80%
	Од дувана	180,000	15,000	0.48%
	Од рудника	50,000	4,167	0.13%
	Трошарина	**1,800,000**	**150,000**	**4.82%**

[638] *Главни буџет прихода и арсхода за 1884. годину*, у: „Српске новине“ (29.06.1884), 1.

	Од дувана	500,000	41,667	1.34%
	Од шећера и кафа	1,200,000	100,000	3.21%
	Од шпиритуса	100,000	8,333	0.27%
	Приход по закону о трговини са дуваном	**2,200,000**	**183,333**	**5.89%**
	Крчмарина	**850,000**	**70,833**	**2.27%**
2	**Таксе**	**1,945,000**	**162,083**	**5.21%**
	Судске и административне	1,800,000	150,000	4.82%
	Шумарина	100,000	8,333	0.27%
	Добошарина	45,000	3,750	0.12%
3	**Државна привреда**	**1,940,000**	**161,667**	**5.19%**
	Приход од државних добара	250,000	20,833	0.67%
	Интерес и добит на монети	60,000	5,000	0.16%
	Државна штампарија	350,000	29,167	0.94%
	Топчидерска економија	50,000	4,167	0.13%
	Поште	350,000	29,167	0.94%
	Телеграфи	360,000	30,000	0.96%
	Управа фондова и окружних штедионица	350,000	29,167	0.94%
	Штампарски монопол	150,000	12,500	0.40%
	Од монопола соли (премија)	20,000	1,667	0.05%
4	**Приходи Фондова**	**2,130,000**	**177,500**	**5.70%**
	Школског	1,100,000	91,667	2.94%
	Санитетског	1,030,000	85,833	2.76%
5	**Приход за одужење државног дуга**	**2,700,000**	**225,000**	**7.23%**
	Прирез по Закону од 27. јануара 1880. године	2,400,000	200,000	6.42%
	Трошарина на пиво	300,000	25,000	0.80%
6	**Случајни и ванредни приходи**	**6,570,000**	**547,500**	**17.58%**
	Наплата прихода од прошлих година	1,800,000	150,000	4.82%
	Повраћени кредити и уштеде	2,000,000	166,667	5.35%

	Случајни и непредвиђени приходи	1,800,000	150,000	4.82%
	Принос железнице на железничку контролу	200,000	16,667	0.54%
	Наплата годишњинине Аграрног зајма	450,000	37,500	1.20%
	Од контролисања нових мера	20,000	1,667	0.05%
	Од продаје државних добара	300,000	25,000	0.80%
	Укупни приходи:	**37,365,000**	**3,113,750**	**100%**

Табела 194: ***Буџет прихода Краљевине Србије за рачунску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[639]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**30,580,000**	**2,548,333**	**66.48%**
	Непосредни	**20,000,000**	**1,666,667**	**43.48%**
	Непосредни порези	**20,000,000**	**1,666,667**	**43.48%**
	Посредни	**10,580,000**	**881,667**	**23.00%**
	Царина са узгредним таксама	**5,500,000**	**458,333**	**11.96%**
	Регални данци	**560,000**	**46,667**	**1.22%**
	Од соли	300,000	25,000	0.65%
	Од дувана	200,000	16,667	0.43%
	Од рудника	60,000	5,000	0.13%
	Трошарина	**1,320,000**	**110,000**	**2.87%**
	Од шећера и кафа	1,200,000	100,000	2.61%
	Од шпиритуса	120,000	10,000	0.26%
	Приход по закону о трговини са дуваном	**2,200,000**	**183,333**	**4.78%**
	Крчмарина	**1,000,000**	**83,333**	**2.17%**
2	**Таксе**	**2,550,000**	**212,500**	**5.54%**

[639] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине“ (01.07.1884), 1.

	Судске и административне	2,400,000	200,000	5.22%
	Шумарина	100,000	8,333	0.22%
	Добошарина	50,000	4,167	0.11%
3	**Државна привреда**	**2,140,000**	**178,333**	**4.65%**
	Приход од државних добара	250,000	20,833	0.54%
	Интерес и добит на монети	65,000	5,417	0.14%
	Државна штампарија	350,000	29,167	0.76%
	Топчидерска економија	60,000	5,000	0.13%
	Поште	360,000	30,000	0.78%
	Телеграфи	380,000	31,667	0.83%
	Управа фондова и окружних штедионица	350,000	29,167	0.76%
	Штампарски монопол	180,000	15,000	0.39%
	Од монопола соли (премија)	20,000	1,667	0.04%
	Монопол барута и динамита	100,000	8,333	0.22%
	Приход од Народне банке	25,000	2,083	0.05%
4	**Приходи Фондова**	**2,300,000**	**191,667**	**5.00%**
	Школског	1,200,000	100,000	2.61%
	Санитетског	1,100,000	91,667	2.39%
5	**Приход за одужење државног дуга**	**2,800,000**	**233,333**	**6.09%**
	Прирез по Закону од 12. јуна 1884. године	2,400,000	200,000	5.22%
	Трошарина на пиво	400,000	33,333	0.87%
6	**Случајни и ванредни приходи**	**5,630,000**	**469,168**	**12.24%**
	Наплата прихода од прошлих година	1,000,000	83,333	2.17%
	Повраћени кредити и уштеде	1,500,000	125,000	3.26%

	Случајни и непредвиђени приходи	1,200,000	100,000	2.61%
	Принос железнице на железничку контролу	200,000	16,667	0.43%
	Наплата годишњинине Аграрног зајма	450,000	37,500	0.98%
	Од контролисања нових мера	30,000	2,500	0.07%
	Од продаје државних добара	100,000	8,333	0.22%
	Од Оружаног фонда	450,000	37,500	0.98%
	Од неутрошених ануитета	700,000	58,333	1.52%
	Укупни приходи:	**46,000,000**	**3,833,333**	**100%**

1				

		2,650,000	**220,833**	**5.96%**
		2,350,000	195,833	5.29%
		150,000	12,500	0.34%
		150,000	12,500	0.34%
2		**2,200,000**	**183,333**	**4.95%**
		2,100,000	175,000	4.72%
		100,000	8,333	0.22%
3		**1,970,000**	**164,167**	**4.43%**
		300,000	25,000	0.67%
		100,000	8,333	0.22%
		300,000	25,000	0.67%
		50,000	4,167	0.11%
		350,000	29,167	0.79%

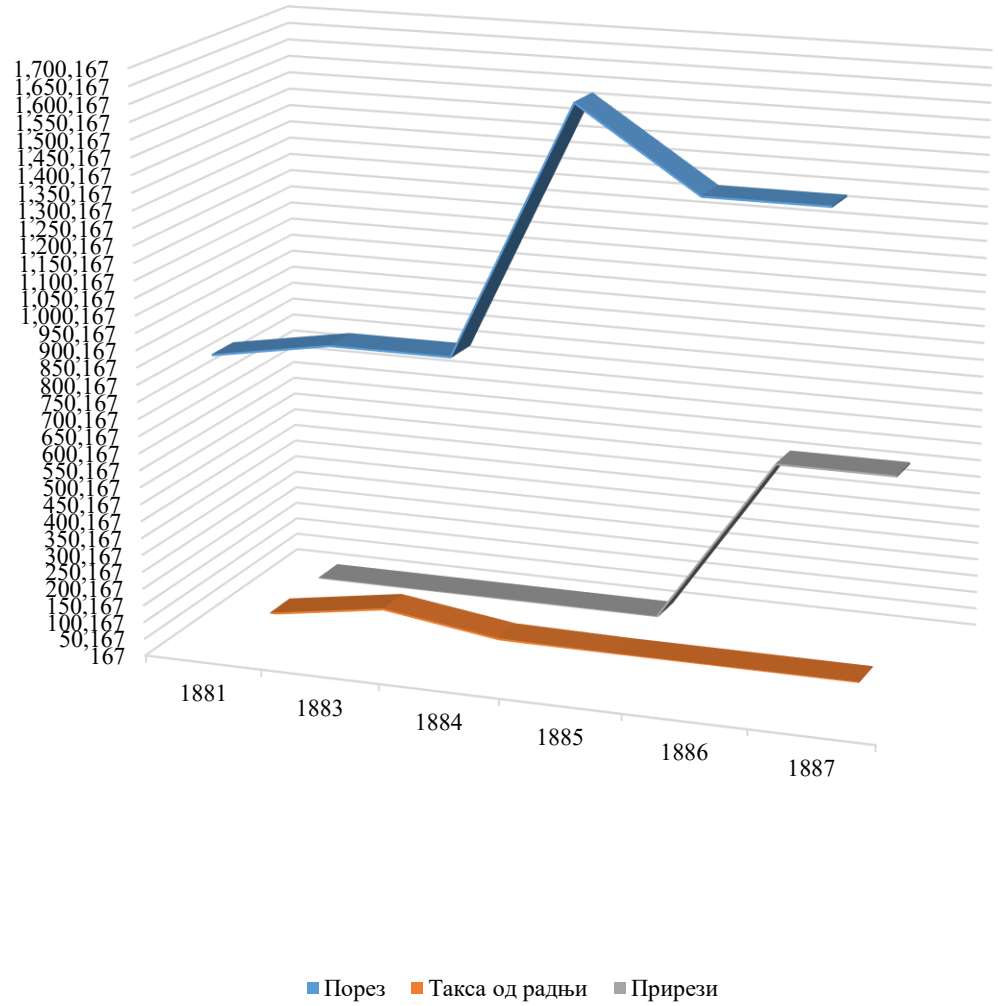
		800,000	66,667	1.80%
		50,000	4,167	0.11%
		20,000	1,667	0.04%
4	**Приходи Фондова**	**600,000**	**50,000**	**1.35%**
	Од интереса капитала Школског фонда	150,000	12,500	0.34%
	Од интереса капитала Санитетског фонда	450,000	37,500	1.01%
5	**Случајни и ванредни приходи**	**5,840,000**	**486,667**	**13.14%**
	Наплата прихода од прошлих година	1,500,000	125,000	3.37%
	Наплата дуговања Управе фондова државној каси	600,000	50,000	1.35%
	Наплата од дужника Инвалидског и Школског фонда	720,000	60,000	1.62%
	Случајни и непредвиђени приходи	750,000	62,500	1.69%
	Од аграрних дужника	450,000	37,500	1.01%
	Од продаје државних добара	120,000	10,000	0.27%
	Уштеда на ануитетима и стручним буџетима	1,700,000	141,667	3.82%
				100%
	Укупни приходи:	**44,460,000**	**3,705,000**	

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**33,850,000**	**2,820,833**	**76.14%**
	Непосредни	**23,280,000**	**1,940,000**	**52.36%**
	Порез	**17,250,000**	**1,437,500**	**38.80%**
	Од земљишта	9,250,000	770,833	20.81%
	Ог зграда	750,000	62,500	1.69%
	Од капитала	750,000	62,500	1.69%
	Од рада	700,000	58,333	1.57%
	Од личности	3,400,000	283,333	7.65%
	Од обрта	2,400,000	200,000	5.40%
	Прирези	**6,030,000**	**502,500**	**13.56%**
	За одужење државног дуга	1,780,000	148,333	4.00%
	По Закону од 31. октобра 1886. године по 34 паре на 5,050,000 лица по одбитку 800,000 на инвалидски фонд остаје:	4,250,000	354,167	9.56%
	Посредни	**10,570,000**	**880,833**	**23.77%**
	Царина са узгредним таксама	**4,500,000**	**375,000**	**10.12%**
	Регални данци	**1,400,000**	**116,667**	**3.15%**
	На со	400,000	33,333	0.90%
	На гас	650,000	54,167	1.46%
	На шпиритус	180,000	15,000	0.40%
	На палидрвца	120,000	10,000	0.27%
	Од руда	50,000	4,167	0.11%
	Трошарина	**1,660,000**	**138,333**	**3.73%**
	Од шећера	750,000	62,500	1.69%
	Од кафе	380,000	31,667	0.85%
	Од пива	530,000	44,167	1.19%
	Проценат од кирија механских	**360,000**	**30,000**	**0.81%**
	Монополи	**2,650,000**	**220,833**	**5.96%**
	Од дувана	2,350,000	195,833	5.29%

	Од барута	150,000	12,500	0.34%
	Штампарски	150,000	12,500	0.34%
2	**Таксе**	**2,200,000**	**183,333**	**4.95%**
	Судске и административне	2,100,000	175,000	4.72%
	Шумарина и остале	100,000	8,333	0.22%
3	**Државна привреда**	**1,970,000**	**164,167**	**4.43%**
	Приход од државних добара	300,000	25,000	0.67%
	Приход од шума	100,000	8,333	0.22%
	Управе фондова	300,000	25,000	0.67%
	Интерес и добит на монети	50,000	4,167	0.11%
	Државна штампарија	350,000	29,167	0.79%
	Поште и телеграфи	800,000	66,667	1.80%
	Премија и учешћа	50,000	4,167	0.11%
	Контрола мера и пунцовање	20,000	1,667	0.04%
4	**Приходи Фондова**	**600,000**	**50,000**	**1.35%**
	Од интереса капитала Школског фонда	150,000	12,500	0.34%
	Од интереса капитала Санитетског фонда	450,000	37,500	1.01%
5	**Случајни и ванредни приходи**	**5,850,000**	**486,667**	**13.14%**
	Наплата прихода од прошлих година	1,500,000	125,000	3.37%
	Наплата дуговања Управе фондова државној каси	600,000	50,000	1.35%
	Наплата од дужника Инвалидског и Школског фонда	720,000	60,000	1.62%
	Случајни и непредвиђени приходи	750,000	62,500	1.69%

	Од аграрних дужника	450,000	37,500	1.01%
	Од продаје државних добара	120,000	10,000	0.27%
	Уштеда на ануитетима и стручним уџетима	1,700,000	141,667	3.82%
	Укупни приходи:	**44,460,000**	**3,705,000**	**100%**

Графикон 70: ***Структура непосредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима***[640]

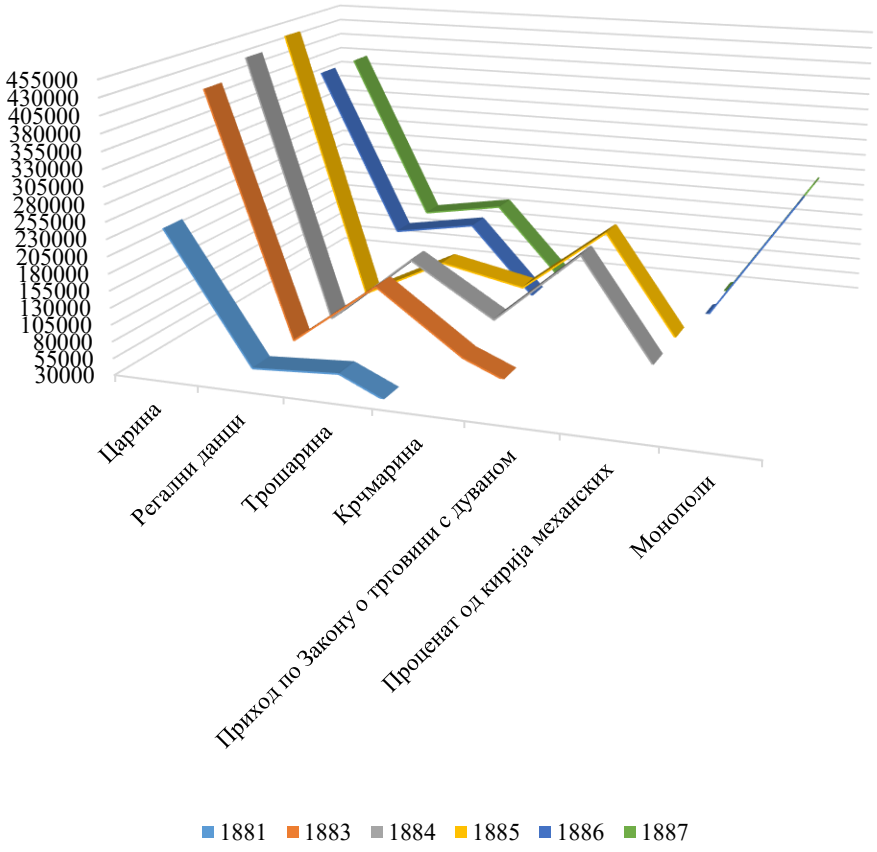

У току овог посматраног периода у непосредне данке спадали су приходи од пореза, таксе од радњи и прирези. Приход од пореза забележио је осцилације, максиму је достигао 1885. године од невероватних 90.48% у односу на 1881. годину, а тај планирани приход се вероватно очекивао да ће бити увећан доношењем новог закона о порезу који је заменио дугогодишњи порески систем установљен још Законом о порезу из 1864. године, и који је укључивао грађански данак, цигански харач, бећарски данак, и у одређеним годинама и ванредне непосредне приходе, односно прирезе. Међутим већ наредне године дошло је до пада у планираним приходима ове врсте, и то за 13.75% у односу на забележени максимум. Такса од радњи био је порез на приход које су остваривале

[640] Видети табеле бр. 191-196.

радње. Године 1883. чинио је 0.57% укупних непосредних прихода, да би 1884. опао за значајних 92.31% у односу на претхону годину. Прирез је чинио у просеку 25.90% за две последње године овог периода у укупним приходима планираним на непосредне данке.

Графикон 71: ***Структура посредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима***[641]

Приходи од царина и царинских такси пројектовани су с великим очекивањима јер је то био приход који је сваке године остваривао значајн удео како у укупним посредним приходима, тако и целокупним приходима Србије. У овом периоду кретање царинских прихода бележило је осцилације. Значајно повећање од 1.78 пута у односу на 1881. годину планирано је у 1883. и 1884. години. Исти тренд наставио се 1885. године када је забележен максимум који је порастао за 89.66% у односу на 1881. годину. Међутим, у последње две године овај приход опао је за 14.56% у односу на просек из периода 1883-1885. Највећу вредност остваривале су обједињене царинске таксе (увозна, извозна. Провозна такса на ситнице, и робу означену за сместиште). Приход који је потицао од наплате тзв. споредних такси пчо номиналном износу није био доминатан, али је

[641] Исто.

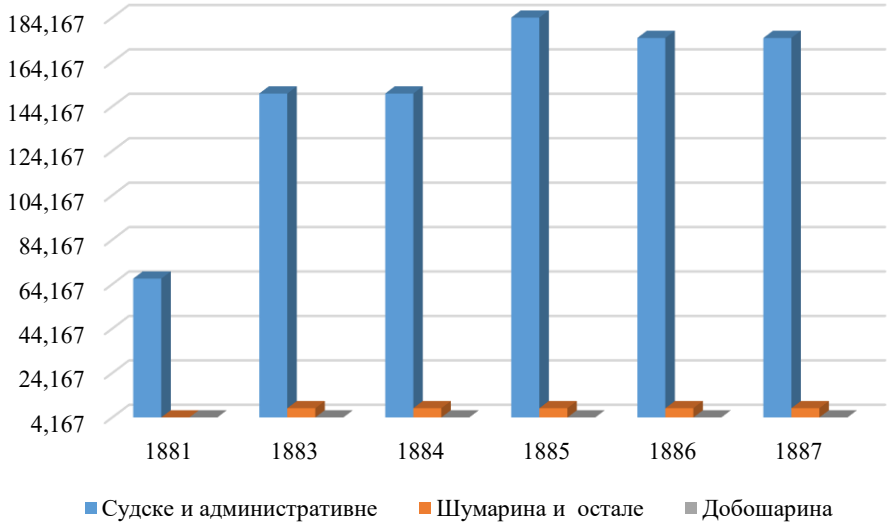
бележио тенденцију раста и био је значајан јер су ти прихди махом коришћениза подмирење текућих царинских трошкова.[642]

Регални данци на со и дуван бележили су осцилације током 1881-1885, да би се у последње две године повећали за 2.31 пута у односу на 1881. годину. Ова врста прихода постојала је и када је дошло до увођења монопола на дуван које године, који су 1886. године били за 5 већи од регалног данка на со и дуван, а у укупном уделу посредних пореза чинили су 9.12%. Приход по закону о трговини с дуваном планирани су 1884. и 1885. године и износили су 20.70% у укупним приходима посредног данка.

Проценат од кирија механких био је планиран у последње две године посматраног периода и чинио је 3.41% укупних посредних прихода.

Приход од трошарине на шећер, кафу, и пиво бележио је осцилације у овом периоду. Максимум је достигао 1886, односно 1887, године када је био увећан за 37.14% у односу на 1881. годину и 25.67% у односу на претходну годину посматраног периода. Крчмарина је уведена 1882, али њен приход може се пратити од 1883. године с обзиром на то да нису остали сачувани подаци о државним приходима из 1882. године. Планирање прихода од крчмарине вођено је до 1886. године. У три године овог периода кретање прихода од крчмарине белешило је тенденцију раста, и то у 1885. годии дошло је до раста од 53.85% у односу на 1883. годину.

Графикон 72: ***Структура прихода од такси за 1881-1887 у цесарским дукатима***[643]

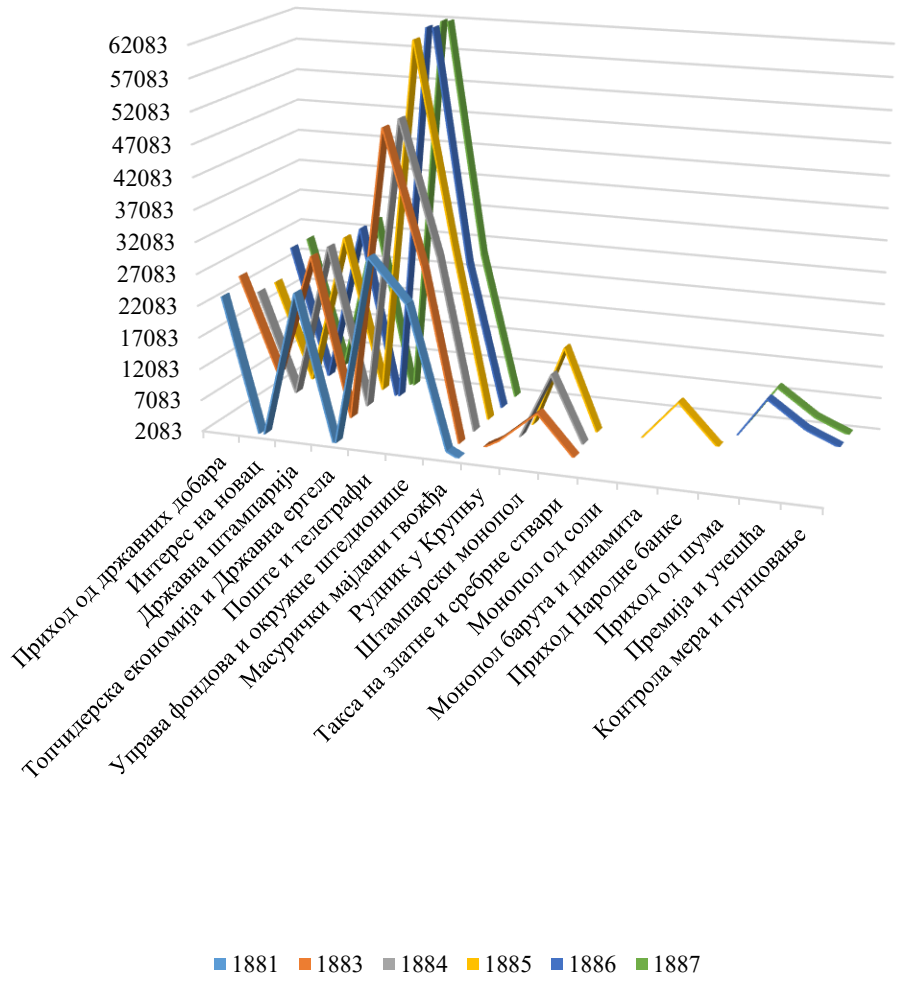

Приход од такси је током читавог периода овог поглавља заузимао у просеку 5.03% укупних државних прихода. Највећи удео од свих такси имале су судске и административне таксе и то у просеку 17.60 пута веће од шумарине и добошарине. Кретање првопоменуте врсте такси бележило је осцилације током овог времена. Максимум су доживеле 1885. године када су порасле

[642] Кристина Милићич, *Царински приходи Краљевине Србије од 1883. до 1903. године*, Историјски часопис 70 (2021), 411.
[643] Видети табеле бр. 191-196.

за три пута у односу на 1881, али су већ наредне године опале за 12.50%, међутим тај износ у њиховим приходима био је већи за 162.50% у односу на почетну годину посматраог периода.

Графикон 73: ***Структура прихода од државне привреде за 1881-1887 у цесарским дукатима***[644]

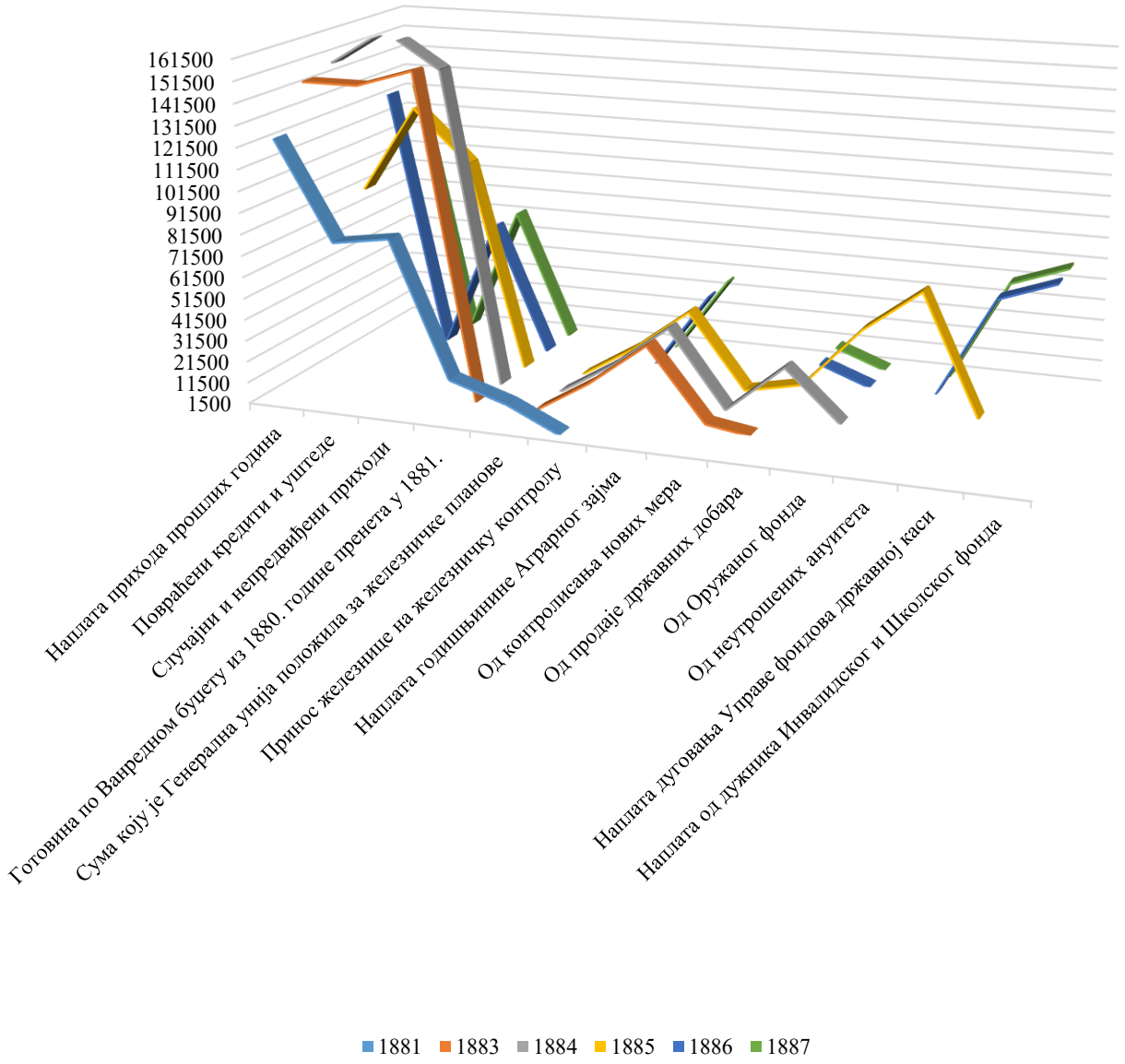

Приход од Управе фондова и окружних штедионица бележио је осцилације у кретању током овог периода. Максимум приходи од ових установа забележили су у 1883, 1884, и 1885. години, да би у последње две године њихова вредност опала за 14.28% у односу на ону из 1881. године. Приход од Народне банке која је основана 1884. године, забележен је у 1885. години и износио је свега 1.17% у укупним приходима од држвне привреде. Такође, занемарљив приход имали су приходи од два активна рудника који су били у државним рукама-Масуричких мајдана

644 Исто.

гвожђа и Рудника у Крупњу, у просеку 2.66% и 2.07% укупних прихода од државне привреде, и они се појављују само у годинама 1881. и 1882, респективно. Приход од премија и учешћа забележен је само у последње две године и износио је % укупних прихода од државне привреде, док је приход од интереса на новац бележио осцилације током читавог периода. Максимум је доживео 1884. године и то за 24 пута веће у односу на 1881. годину да би касније имао тенденцију пада и у последње две године планирани су приходи који су били 58.33% мањи од максимума. Монополи и то, штампарски, од соли, и барута и динамита су бележени у овим приходима и у просеку су чинили 8.41%, 0.93%, 4.67%, респективно, у укупним приходима од државне привреде. Мали износ прихода забележен је и код контроле мера и пунцовања које је представљало жигосање предмета од злата, сребра, и метала којим се стављао жиг, тј. пунца којим се потрвђивала чистоћа метала, одобрење и испитаност од стране контроле мера. У последње две године ови приходи чинили су 1.02% укупних прихода од државне привреде. Највећи удео и највећи пораст у овој групи прихода имали су приходи од пошта и телеграфа. Пораст је износио 8.11% у последње две године у односу на 1885, и 11.53% у односу на почетну годину посматраног периода. У просеку удео од ове две институције заузимао је 35.77 % у укупним приходима од државне привреде. Државна штампарија заузимала је у просеку 18.20% ове групе прихода и пораст у последње две године износио је 16.67% у односу на 1881. годину.

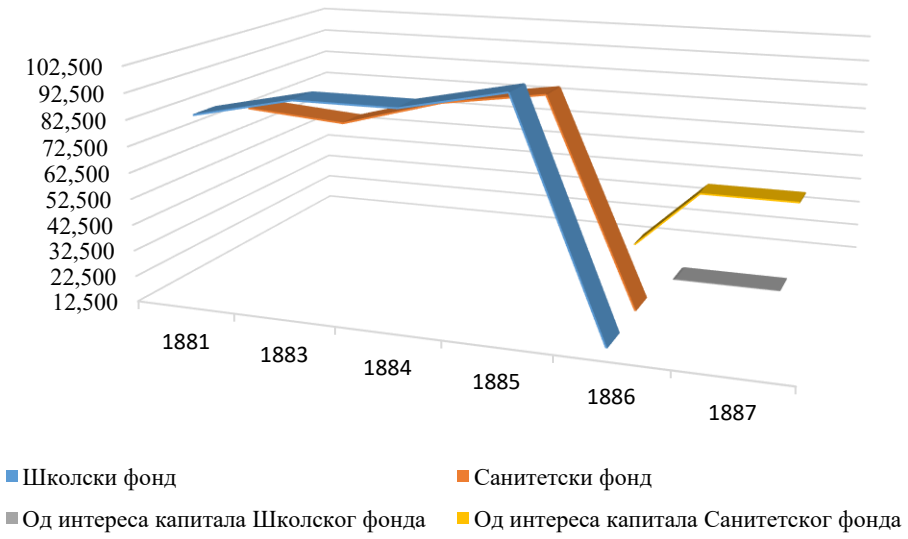
Графикон 74: ***Структура случајних и ванредних прихода за 1881-1887 у цесарским дукатима***[645]

Највећи удео у овој групи прихода имали су приливи од наплате прихода прошлих година, од уштеда, као и случајни и непредвидиви приходи и то у просеку 29.79%, 28.05%, 24.19%, респективно, у укупним приходима од случјних и ванредних прихода разматраног раздобља. Остали приходи су се појављивали у одређеним годинама, тј. нису имали континуитет у овој групи прихода током посматраног периода и односили су се на ануитете одређених зајмова, наплате од дужника Управе фондова, Инвалидског, и Оружаног фонда.

[645] Исто.

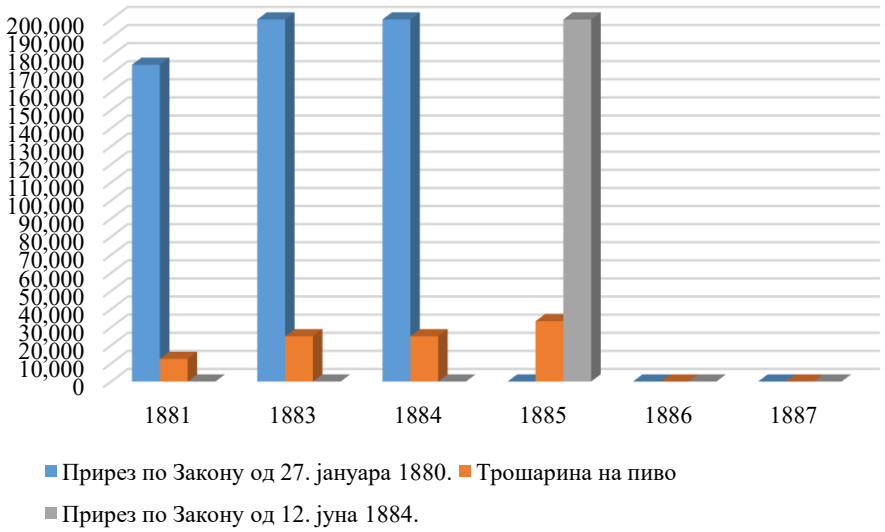
Графикон 75: ***Структура прихода од фондова за 1881-1887 у цесарским дукатима***[646]

Два фонда, Школски и Санитетски имали су планиране приходе до 1885. године, да би се онда појавили уместо тога принос од интереса капитала од новца похрањеног у ова два фонда. Оба фонда имала су тенденцију раста, и 1885. године дошло је до пораста за 20.00% и 17.52% респективно, у односу на почетну годину посматрног периода. Интерес од капитала Школског и Санитетског фонда био је мањи 86.36% и 54.61% респективно, у односу на приходе која су ова два фонда у просеку прикупљала до 1885. године.

[646] Исто.

Графикон 76: ***Структура прихода за одужење државног дуга за 1881-1887 у цесарским дукатима***[647]

Највећи удео у укупним приходима за одужење државног дуга имали су прирези по Закону од 27. јануара 1880, до 1885. одине, а у тој години прирез по Закону од 12. јуна 1884. године. Први је имао тенденцију раста до 1884. године када је прекинуто његово сакупљање, и те године били су за 14.29% у односу на 1881. годину, да би други био прикупљан само у 1885. години и његови планирани приходи били су једнаки приходу прireза по закону од 1880. године који је планиран за 1884. годину. Од трошарине на пиво очекивао се знатно мањи принос, његово кретање бележило је осцилације, и у 1885. години порасли су за 166.67% у односу на почетну годину посматраног периода.

Расходи

Пре анализе буџета расхода у посматраном периоду представљен је његов табеларни приказ у свим годинама посматраног раздобља, осим у 1882. години за коју нису пронађени подаци у прегледаним изворима и литератури.

Табела 197: ***Буџет расхода Кнежевине Србије за 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[648]

	ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[647] Исто.

[648] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине“(21.04.1881), 1.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Општи расходи**	**3,386,200**	**282,183**	**13.17%**
	Кнежева цивил листа	**700,000**	**58,333**	**2.72%**
	Државни дугови	**2,686,200**	**223,850**	**10.45%**
	Годишњина Железничког зајма-прво тромесечје	1,350,000	112,500	5.25%
	Годишњина Лутријског зајма-прво полугође	825,000	68,750	3.21%
	Годишњина Руског зајма-5. година; од 1. августа 1880. до 1. августа 1881. године	511,200	42,600	1.99%
2	**Засебни расходи**	**308,211**	**25,684**	**1.20%**
	Народна скупштина	150,000	12,500	0.58%
	Државни савет	136,993	11,416	0.53%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.02%
	Званичници кнежевогдвора	16,166	1347	0.06%
3	**Општи кредити**	**905,647**	**75,471**	**3.52%**
	Кредит на ванредне потребе	320,000	26,667	1.24%
	На редовне непредвиђене потребе	40,000	3,333	0.16%
	На пензионисање саветника и министара, посланика и стављање на расположење	20,000	1,667	0.08%
	на пензионисање чиновника грађанског реда	30,000	2,500	0.12%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста	10,000	833	0.04%
	На напредовање осталих чиновника	15,000	1,250	0.06%
	Пензије и издржавања	470,647	39,221	1.83%
4	**Стручни расходи**	**20,899,485**	**1,741,624**	**81.27%**

	Министарство правде и Главна контрола	1,760,710	146,726	6.85%
	Министарство просвете и црквених дела	2,390,724	199,227	9.30%
	Министартсво иностраних дела	475,651	39,638	1.85%
	Министартсво унутрашњих дела	4,547,816	378,985	17.69%
	Министарство финансија	1,082,917	90,243	4.21%
	Министартсво војно	8,725,105	727,092	33.93%
	Министартсво грађевина	1,916,562	159,714	7.45%
5	**Ванредни кредити**	**215,000**	**17,917**	**0.84%**
	Ванредни кредит по члану 46 Закона о судијама	65,000	5,417	0.25%
	Ванредни кредит на израду државних железница	150,000	12,500	0.58%
	Укупни расходи:	**25,714,543**	**2,142,879**	**100%**

Табела 198: ***Буџет расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[649]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**8,609,937**	**717,495**	**26.40%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**3.68%**
	Државни дуг	**7,409,937**	**617,495**	**22.72%**
	годишњина железничког зајма	5,400,000	450,000	16.56%
	годишњина лутријског зајма	1,650,000	137,500	5.06%
	годишњина руског зајма	359,937	29,995	1.10%
2	**Засебни расходи**	**360,199**	**30017**	**1.10%**
	Народна скупштина	200,000	16,667	0.61%
	Државни савет	138,981	11,582	0.43%

[649] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода Кнежевине Србије предвиђених и дејствително утрошених за 1882. годину.*

	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.02%
	Званичници краљевог двора	16,166	1,347	0.05%
3	**Општи кредити**	**1,176,836**	**98,070**	**3.61%**
	Кредит на ванредне потребе	380,000	31,667	1.17%
	На редовне непредвиђене потребе	70,000	5,833	0.21%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	20,000	1,667	0.06%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	30,000	2,500	0.09%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	10,000	833	0.03%
	На напредовање чиновника грађанског реда	15,000	1,250	0.05%
	Пензије и издржавања	651,836	54,320	2.00%
4	**Стручни расходи**	**22,464,181**	**1,872,015**	**68.88%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,823,225	151,935	5.59%
	Министарство просвете и црквених послова	2,636,390	219,699	8.08%
	Министартсво иностраних дела	670,693	55,891	2.06%
	Министартсво унутрашњих дела	4,846,748	403,896	14.86%
	Министарство финансија	1,149,709	95,809	3.53%
	Министартсво војно	8,933,595	744,466	27.39%
	Министартсво грађевина	2,403,821	200,318	7.37%
	Укупни расходи:	**32,611,153**	**3,009,263**	**100%**

Табела 199: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[650]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесараскм дуктима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**9,111,354**	**759,280**	**26.43%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**		
	Државни дуг	**7,911,354**		
	Годишњинина Железничког зајма	5,400,000	450,000	15.67%
	Годишњинина Лутријског зајма	1,650,000	137,500	4.79%
	Годишњина Руског зајма	411,354	34,280	1.19%
	Годишњина Аграрног зајма	450,000	37,500	1.31%
2	**Засебни расходи**	**280,398**	**23,367**	**0.81%**
	Народна скупштина	100,000	8,333	0.29%
	Државни савет	159,179	13,265	0.46%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	16,167	1,347	0.05%
3	**Општи кредити**	**1,177,757**	**98,146**	**3.42%**
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	20,000	1,667	0.06%
	На пензионисање чиновника свих струка	30,000	2,500	0.09%
	На напредовање чиновника по класама	15,000	1,250	0.04%
	На периодично повишење плата телеграфиста ни професора	10,000	833	0.03%
	На непредвиђене редовне потребе	60,000	5,000	0.17%
	Кредит на изванредне потребе	350,000	29,167	1.02%
	На пензије и издржавање	692,757	57,730	2.01%
4	**Стручни расходи**	**23,900,410**	**1,991,701**	**69.34%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,856,394	154,700	5.39%
	Министарство просвете и црквених дела	2,700,866	225,072	7.84%

[650] *Главни буџет прихода и арсхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1.

	Министарство иностраних дела	664,857	55,405	1.93%
	Министарство унутрашњих дела	3,761,538	313,462	10.91%
	Министарство финансија	754,137	62,845	2.19%
	Министартсво војно	10,385,326	865,444	30.13%
	Министартсво грађевина	2,168,528	180,711	6.29%
	Министарство народне привреде	1,608,764	134,064	4.67%
	Укупни расходи:	**34,469,919**	**2,872,493**	**100%**

Табела 200: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[651]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесараскм дуктима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**9548887**	**795741**	**25.61%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**3.22%**
	Државни дуг	**8348887**	**695741**	**22.39%**
	Годишњина Железничког зајма	5,400,000	450,000	14.48%
	Годишњина Лутријског зајма	1,650,000	137500	4.42%
	Годишњина Руског зајма	348,887	29074	0.94%
	Годишњинина Аграрногг зајма	450,000	37500	1.21%
	Годишњина Новог зајма	500,000	41667	1.34%
2	**Засебни расходи**	**278,596**	**23,216**	**0.75%**
	Народна скупштина	100,000	8,333	0.27%
	Државни савет	157,377	13,115	0.42%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници кнежевог двора	16,167	1,347	0.04%
3	**Општи кредити**	**1397704**	**116475**	**3.75%**
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	20,000	1667	0.05%
	На пензионисање чиновника свих струка	40000	3333	0.11%
	На напредовање чиновника по класама	15000	1,250	0.04%
	На периодично повишење плата телеграфиста ни професора	20,000	1,667	0.05%

[651] *Главни буџет прихода и расхода за 1884. годину*, „Српске новине“ (29.06.1884), 1.

	Пензионисање чиновника по струци правосудној који су то право добили чланом 69 Закона о чиновницима	14140	1178	0.04%
	На непредвиђене редовне потребе	80,000	6,667	0.21%
	Кредит на изванредне потребе	450,000	37,500	1.21%
	На пензије и издржавање	758564	63214	2.03%
4	**Стручни расходи**	**26,065,912**	**2,172,159**	**69.90%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,018,812	168,234	5.41%
	Министарство просвете и црквених дела	2,746,710	228,893	7.37%
	Министарство иностраних дела	695,888	57,991	1.87%
	Министарство унутрашњих дела	3,100,807	258,401	8.32%
	Министарство финансија	975,692	81,308	2.62%
	Министартсво војно	12,940,268	1,078,356	34.70%
	Министартсво грађевина	1,589,474	132,456	4.26%
	Министарство народне привреде	1,998,261	166,522	5.36%
	Укупни расходи:	**37,291,099**	**3,107,592**	**100%**

Табела 201: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[652]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесараскм дуктима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**12,783,824**	**1,065,319**	**27.79%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**2.61%**
	Државни дуг	**11,583,824**	**965,319**	**25.18%**
	Годишњина зајма за железницу Београд-Ниш-Врање	5,400,000	450,000	11.74%
	Годишњина зајма за железницу Ниш-Пирот	1,555,425	129,619	3.83%
	Годишњина зајма за железницу Лапово-Крагујевац и Плана-Смедерево	229,512	19,126	0.50%
	Годишњинина Лутријског зајма	1,650,000	137,500	3.59%

[652] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1884), 1.

	Годишњина Руског зајма	348,887	29,074	0.76%
	Годишњинина Аграрног зајма	450,000	37,500	0.98%
	Годишњина Српске ренте	1,950,000	162,500	4.24%
2	**Засебни расходи**	**278,596**	**23,216**	**0.61%**
	Народна скупштина	100,000	8,333	0.22%
	Државни савет	157,377	13,115	0.34%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници кнежевог двора	16,167	1,347	0.04%
3	**Општи кредити**	**1,454,482**	**121,207**	**3.16%**
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	20,000	1,667	0.04%
	На пензионисање чиновника свих струка	30,000	2,500	0.07%
	На напредовање чиновника по класама	15,000	1,250	0.03%
	На периодично повишење плата телеграфиста ни професора	20,000	1,667	0.04%
	Пензионисање чиновника по струци правосудној који су то право добили чланом 69 Закона о чиновницима	19,500	1,625	0.04%
	На непредвиђене редовне потребе	80,000	6,667	0.17%
	Кредит на изванредне потребе	450,000	37,500	0.98%
	На пензије и издржавање	819,982	68,332	1.78%
4	**Стручни расходи**	**31,451,736**	**2,620,978**	**68.37%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,030,016	169,168	4.41%
	Министарство просвете и црквених дела	3,050,697	254,225	6.63%
	Министарство иностраних дела	725,341	60,445	1.58%
	Министарство унутрашњих дела	3,232,771	296,398	7.03%
	Министарство финансија	1,458,275	121,523	3.17%
	Министарство војно	16,211,276	1,350,940	35.24%
	Министарство грађевина	2,567,474	213,956	5.58%
	Министарство народне привреде	2,175,886	181,324	4.73%
	Укупни расходи:	**45,968,639**	**3,830,720**	**100%**

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесараскм дуктима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**16,503,176**	**1,375,265**	**37.12%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**2.70%**
	Државни дуг	**15,303,176**	**1,275,265**	**34.42%**
	Годишњина зајма за железницу Београд-Ниш-Врање	5,400,000	450,000	12.15%
	Годишњина зајма за железницу Ниш-Пирот	1,638,713	136,559	3.69%
	Годишњина зајма за железницу Лапово-Крагујевац и Плана-Смедерево	220,513	18,376	0.50%
	Годишњинина Лутријског зајма	1,650,000	137,500	3.71%
	Годишњина Руског зајма	348,887	29,074	0.78%
	Годишњинина Аграрног зајма	450,000	37,500	1.01%
	Годишњина 5% Српске ренте	2,080,000	173,333	4.68%
	Годишњина Дуванске ренте	2,195,063	182,922	4.94%
	Годишњинина Фондовног зајма	720,000	60,000	1.62%
	Годишњинина зајма фондовима Инвалидском и Санитетском	600,000	50,000	1.35%
2	**Засебни расходи**	**278,595**	**23,216**	0.63%
	Народна скупштина	100,000	8,333	0.22%
	Државни савет	157,377	13,115	0.35%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници кнежевог двора	16,166	1,347	0.04%
3	**Општи кредити**	**1,345,796**	**112,150**	3.03%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	20,000	1,667	0.04%
	На пензионисање чиновника свих струка	25,000	2,083	0.06%
	На напредовање чиновника по класама	12,000	1,000	0.03%
	На непредвиђене редовне потребе	80,000	6,667	0.18%
	Кредит на изванредне потребе	300,000	25,000	0.67%
	На пензије и издржавање	908,796	75,733	2.04%
4	**Стручни расходи**	**26,332,433**	**2,194,369**	59.23%
	Министарство правде и Главна контрола	1,837,208	153,101	4.13%

	Министарство просвете и црквених дела	3,075,652	256,304	6.92%
	Министарство иностраних дела	807,461	67,288	1.82%
	Министарство унутрашњих дела	2,500,000	208,333	5.62%
	Министарство финансија	1,430,489	119,207	3.22%
	Министарство војно	14,000,092	1,166,674	31.49%
	Министарство грађевина	1,070,383	89,199	2.41%
	Министарство народне привреде	1,611,148	134,262	3.62%
	Укупни расходи:	**44,460,000**	**3,705,000**	**100%**

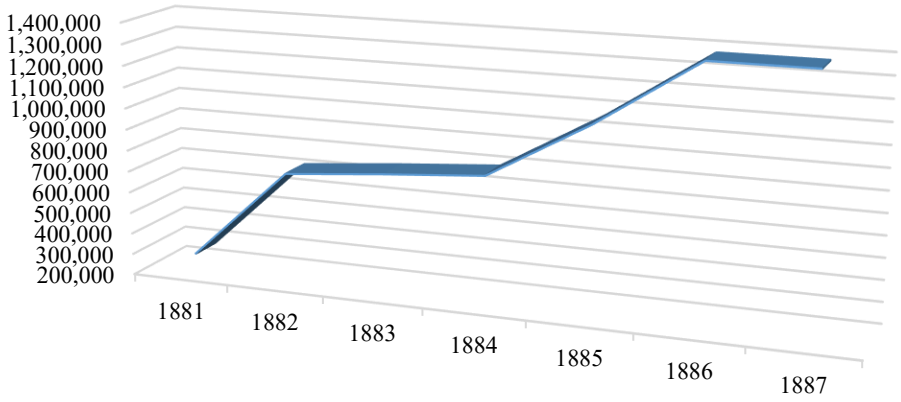
Табела 203: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[653]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесараскм дуктима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**16,503,176**	**1,375,265**	**37.12%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**2.70%**
	Државни дуг	**15,303,176**	**1,275,265**	**34.42%**
	Годишњина зајма за железницу Београд-Ниш-Врање	5,400,000	450,000	12.15%
	Годишњина зајма за железницу Ниш-Пирот	1,638,713	136,559	3.69%
	Годишњина зајма за железницу Лапово-Крагујевац и Плана-Смедерево	220,513	18,376	0.50%
	Годишњинина Лутријског зајма	1,650,000	137,500	3.71%
	Годишњина Руског зајма	348,887	29,074	0.78%
	Годишњинина Аграрног зајма	450,000	37,500	1.01%
	Годишњина 5% Српске ренте	2,080,000	173,333	4.68%
	Годишњина Дуванске ренте	2,195,063	182,922	4.94%
	Годишњинина Фондовног зајма	720,000	60,000	1.62%
	Годишњинина зајма фондовима Инвалидском и Санитетском	600,000	50,000	1.35%
2	**Засебни расходи**	**278,595**	**23,216**	0.63%
	Народна скупштина	100,000	8,333	0.22%
	Државни савет	157,377	13,115	0.35%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%

[653] *Главни буџет прихода и расхода за 1887. годину*, у: „Српске новине“, (07.11.1886), 1.

	Званичници кнежевог двора	16,166	1,347	0.04%
3	**Општи кредити**	**1,345,796**	**112,150**	3.03%
	На пензионисање саветника, министара, посланика као и на министара и посланика на расположењу	20,000	1,667	0.04%
	На пензионисање чиновника свих струка	25,000	2,083	0.06%
	На напредовање чиновника по класама	12,000	1,000	0.03%
	На непредвиђене редовне потребе	80,000	6,667	0.18%
	Кредит на изванредне потребе	300,000	25,000	0.67%
	На пензије и издржавање	908,796	75,733	2.04%
4	**Стручни расходи**	**26,332,433**	**2,194,369**	59.23%
	Министарство правде и Главна контрола	1,837,208	153,101	4.13%
	Министарство просвете и црквених дела	3,075,652	256,304	6.92%
	Министарство иностраних дела	807,461	67,288	1.82%
	Министарство унутрашњих дела	2,500,000	208,333	5.62%
	Министарство финансија	1,430,489	119,207	3.22%
	Министарство војно	14,000,092	1,166,674	31.49%
	Министарство грађевина	1,070,383	89,199	2.41%
	Министарство народне привреде	1,611,148	134,262	3.62%
	Укупни расходи:	**44,460,000**	**3,705,000**	**100%**

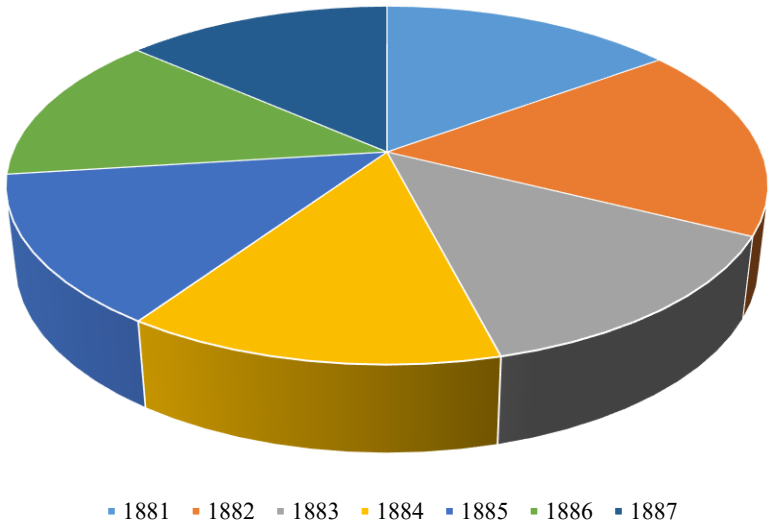
Графикон 77: ***Кретање општих расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[654]

У току посматраног периода у опште расходе Кнежевине/Краљвине Србије спадали су кнежева/краљева цивил листа и отплата Државног дуга. Ова група расхода имала је тенденцију раста. Кнежева односно краљева цивил листа увећана је у буџету за 1882. годину с обзиром на то да је те године Кнежевина Србија проглашена за краљевину, а кнез уздигнут у ранг краља што је и довело до тога да му се плата коју је добијао за обављање ове дужноси увећала за 71.43%. Пак, највеће повећање долазило је услед склапања нових зајмова. Тако је 1886. године отплата годишњих ануитета забележила максимум када су расходи увећани за 5.7 и 1.3 пута у односу на почетну и претходну годину разматраног периода, респективно. То је било условљено тиме што је у том тренутку планирано одужење највећег броја зајмова у нововековној српској држави. Највећи ануитет исплаћен је за Зајам за железницу Београд-Ниш-Врање, чија је годишњинина чинила 35.29% укупног државног дуга, док је најмањи ануитет планиран за Зајам за железницу Лапово-Крагујевац и Плана-Смедерево који је износио 1.44% укупног државног дуга у наведеној години.

[654] Видети табеле бр. 197-203.

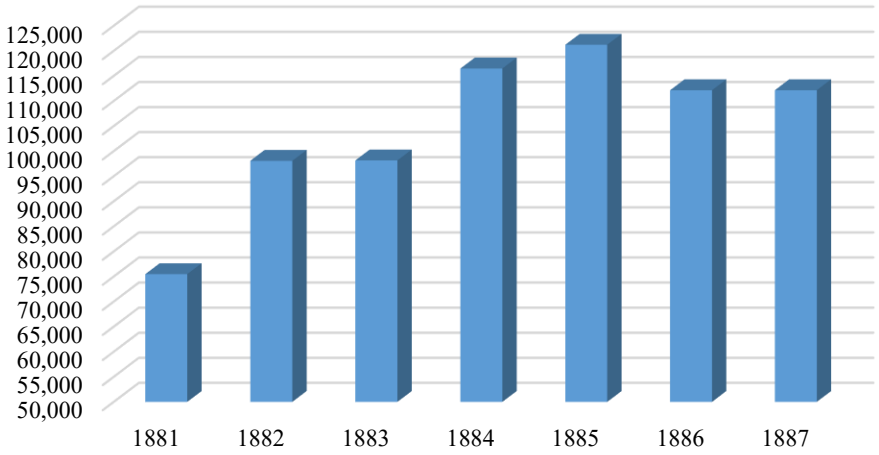
Графикон 78: ***Кретање засебних расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[655]

У засебне расходе Кнежвине/Краљевине Србије спадали су трошкови Народне скупштине, Државног савета, додатак председнику Министарског савета, плате званичника кнежевог/краљевог двора. Засебни расходи максимум су забележили 1882. године када су били већи у односу на претходну годину за 16.87% услед повећања трошкова на Народну скупштину. Већ следеће године дошло је до пада ове групе расхода за 22.15% јер су издаци на Народну скупштину преполовљени, док су трошкови Државног савета увећани за 14.53%. Додатак председнику Министарског савета и плате званичника кнежевог/краљвог двора били су константни и чинили су 0.86% и 2.77% укупних издатака планираних на засебне расходе Србије.

[655] Исто.

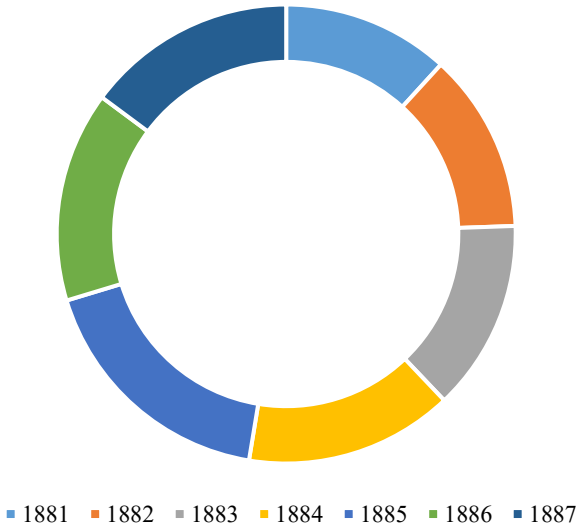
Графикон 79: ***Кретање општих кредита Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[656]

У опште кредите Србије у овом периоду спадали су пензионисање саветника, министара, и чиновника грађанског реда, напредовање чиновника по класама, пензије и издржавања, редовне непредвиђене потребе, и ванредне потребе. Општи кредити имали су тенденцију раста до 1886. године када су опали за 7.47%. До пада је дошло услед смањења партије смањења партија на пензионисање чиновника свих струка, напредовња чиновника по класама, изванредне потребе Србије. Пак, забележена су извесна повећања партија на пензије и издржавања која је током разматраног раздобља све време имала тенеденцију раста и у последњој години била већа за 1.93 пута у односу на 1881.

[656] Исто.

Графикон 80: ***Кретање стручних расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[657]

У стручне расходе као и у претходним периодима спадали су трпшкови планирани на министарства која су функционисала у овом раздобљу. Стручни расходи имали су тенденцију раста до 1886. године када су забележили пад од 16.28%. До смањења ове групе расхода дошло је услед пада трошкова Министарства парвде и Главне контроле, Министарства унутрашњих дела, Министарства финансија, Министарства војног, Министарства грађевина, и Министарства народне привреде. Највећи проценат заузимало је Министарство војно, у просеку 46.55% укупних стручних расхода, док је најмањи удео заузимало Министарство иностраних дела, у просеку 2.68%. Стручни расходи заузимали су највећи удео у укупном буџету расхода Србије, у просеку 69.51%.

Министарство правде и Главна контрола

Табела 204: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[658]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[657] Исто.

[658] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине“(21.04.1881), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне*, 401-412; 416-479.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**35,617**	**2,968**	**2.02%**
	Плата перрсонала	35,617	2,968	2.02%
2	**Судови**	**809,331**	**67,444**	**45.96%**
	Касациони суд	122,764	10,230	6.97%
	Апелациони суд	59,866	4,989	3.40%
	Првостепени судови	626,701	52,225	35.59%
3	**Апсенички заводи у Београду, Нишу, Пожаревцу**	**75,224**	**6,269**	**4.27%**
4	**Општи трошкови целе правосудне струке**	**630,588**	**52,549**	**35.81%**
5	**Главна контрола**	**209,950**	**17,496**	**11.92%**
	Укупни расходи	**1,760,710**	**146,726**	**100%**

Табела 205: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[659]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**37,385**	**3,115**	**2.05%**
	Плата перрсонала	37,385	3,115	2.05%
2	**Судови**	**806,916**	**67,243**	**44.26%**
	Касациони суд	119,732	9,978	6.57%
	Апелациони суд	58,752	4,896	3.22%
	Првостепени судови	628,432	52,369	34.47%
3	**Казнени заводи у Београду, Нишу, и Пожаревцу**	**75,224**	**6,269**	**4.13%**
4	**Општи трошкови целе правосудне струке**	**692,948**	**57,746**	**38.01%**
5	**Главна контрола**	**210,752**	**17,562**	**11.56%**

[659] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода Кнежевине Србије предвиђених и дејствительно утрошених за 1882. годину; Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 401-412; 416-479.*

Укупни расходи	**1,823,225**	**151,935**	**100%**

Табела 206: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[660]***

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**37,385**	**3,115**	**2.01%**
	Плата перрсонала	37,385	3,115	2.01%
2	**Судови**	**832,612**	**69,384**	**44.85%**
	Касациони суд	126,854	10,571	6.83%
	Апелациони суд	62,828	5,236	3.38%
	Првостепени судови	642,930	53,578	34.63%
3	**Казнени заводи у Београду, Нишу, и Пожаревцу**	**91,471**	**7,623**	**4.93%**
4	**Општи трошкови целе правосудне струке**	**684,174**	**57,015**	**36.85%**
5	**Главна контрола**	**210,752**	**17,563**	**11.35%**
	Укупни расходи:	**1,856,394**	**154,700**	**100%**

Табела 207: ***Буџет расхода Микнистарства правде и Главне контроле за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[661]***

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у динарима	у цесарским дукатима	у процентима

[660] *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 401-412; 416-479.*

[661] *Главни буџет прихода и расхода за 1884. годину*, у: „Српске новине (29.06.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 401-412; 416-479.*

1	**Канцеларија Министарства**	**37,386**	**3,116**	**1.70%**
	Плата персонала	37,386	3,116	1.70%
2	**Судови**	**817,000**	**68,083**	**37.05%**
	Касациони суд	120,545	10,045	5.47%
	Апелациони суд	58,680	4,890	2.66%
	Првостепени судови	637,775	53,148	28.93%
3	**Казнени заводи**	**107,982**	**8,999**	**4.90%**
	У Београду	76,841	6,403	3.49%
	У Пожаревцу	14,068	1,172	0.64%
	У Нишу	17,073	1,423	0.77%
4	**Разни трошкови**	**845,950**	**70,496**	**38.37%**
	На плату свих апсанција и служитеља правосудне струке	87,756	7,313	3.98%
	На настојнике казнених завода	8,083	674	0.37%
	На практиканте правосудне струке	122,511	10,209	5.56%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	2.72%
	На издржавање затвореника	548,000	45,667	24.85%
	на селидбене трошкове чиновника	3,300	275	0.15%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,300	275	0.15%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.11%
	Штампање и повез књига	10,500	875	0.48%
5	**Главна контрола**	**396,571**	**33,048**	**17.99%**
	Укупни расходи:	**2,204,889**	**183,741**	**100%**

Табела 208: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за буџетску 1885. годину у динарима, цесарсим дукатима, и процентима***[662]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[662] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 401-412; 416-479.*

1	**Канцеларија Министарства**	**36,389**	**3,032**	**1.72%**
	Плата перрсонала	36,389	3,032	1.72%
2	**Судови**	**768,523**	**64,044**	**36.31%**
	Касациони суд	108,509	9,042	5.13%
	Апелациони суд	58,368	4,864	2.76%
	Првостепени судови	601,646	50,137	28.42%
3	**Казнени заводи у Београду, Нишу, и Пожаревцу**	**106,566**	**8,881**	**5.03%**
4	**Општи трошкови целе правосудне струке**	**808,580**	**67,382**	**38.20%**
5	**Главна контрола**	**396,571**	**33,048**	**18.74%**
	Укупни расходи:	**2,116,629**	**176,386**	**100%**

Табела 209: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за буџетску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[663]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**33,848**	**2,821**	**1.66%**
	Плата персонала	33,848	2,821	1.66%
2	**Судови**	**823,696**	**68,641**	**40.48%**
	Касациони суд	118,229	9,852	5.81%
	Апелациони суд	64,377	5,365	3.16%
	Првостепени судови	641,090	53,424	31.50%
3	**Казнени заводи**	**106,445**	**8,870**	**5.23%**
	У Београду	76,825	6,402	3.78%
	У Пожаревцу	12,568	1,047	0.62%
	У Нишу	17,052	1,421	0.84%
4	**Разни трошкови**	**674,339**	**56,195**	**33.14%**
	На плату свих апсанџија и служитеља правосудне струке	87,756	7,313	4.31%
	На настојнике казнених завода	8,083	674	0.40%

[663] ДАС, НС, 1886, II 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину.*

	На практиканте правосудне струке	100,000	8,333	4.91%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	2.95%
	На издржавање затвореника	400,000	33,333	19.66%
	на селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.15%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,000	250	0.15%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.12%
	Штампање и повез књига	10,000	833	0.49%
5	**Главна контрола**	396,571	33,048	19.49%
	Укупни расходи:	**2,034,899**	**169,575**	**100%**

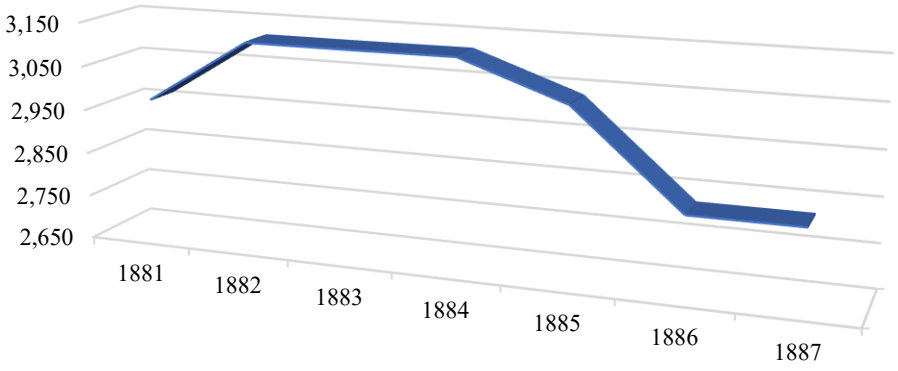
Табела 210: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[664]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**33,848**	**2,821**	**1.66%**
	Плата персонала	33,848	2,821	1.66%
2	**Судови**	**823,696**	**68,641**	**40.48%**
	Касациони суд	118,229	9,852	5.81%
	Апелациони суд	64,377	5,365	3.16%
	Првостепени судови	641,090	53,424	31.50%
3	**Казнени заводи**	**106,445**	**8,870**	**5.23%**
	У Београду	76,825	6,402	3.78%
	У Пожаревцу	12,568	1,047	0.62%
	У Нишу	17,052	1,421	0.84%
4	**Разни трошкови**	**674,339**	**56,195**	**33.14%**
	На плату свих апсанџија и служитеља правосудне струке	87,756	7,313	4.31%

[664] Исто.

	На настојнике казнених завода	8,083	674	0.40%
	На практиканте правосудне струке	100,000	8,333	4.91%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	2.95%
	На издржавање затвореника	400,000	33,333	19.66%
	на селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.15%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,000	250	0.15%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.12%
	Штампање и повез књига	10,000	833	0.49%
5	**Главна контрола**	396,571	33,048	19.49%
	Укупни расходи:	**2,034,899**	**169,575**	**100%**

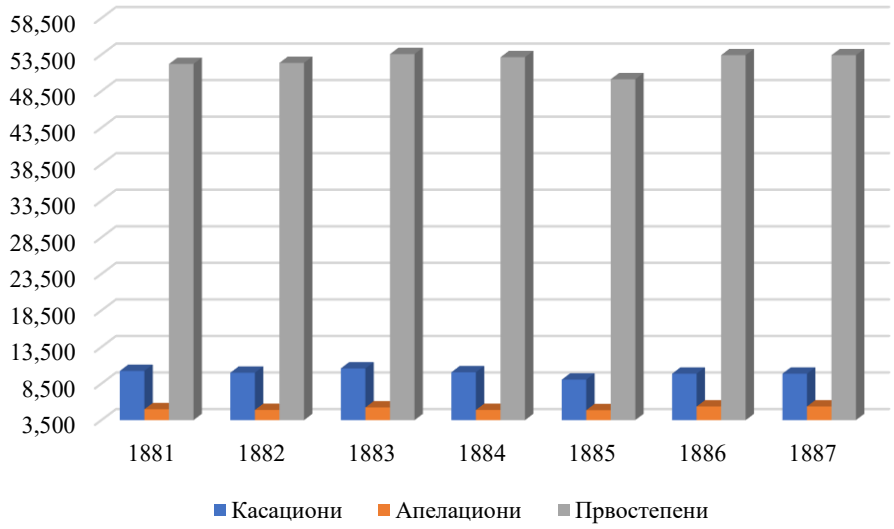
Графикон 81: ***Кретањ буџета расхода Централног надлештва Министарства правде за 1881-1887 у цесарским дукатима***[665]

Кретање буџета расхода Централног надлештва Министарства правде у које су спадали плате запослених у централној канцеларији поменутог министарства бележило је мање осцилације током посматраног периода. Тенденција пада која је забележена од 1882, па до краја периода није потицала од смањења плата запослених већ од одређеног смањења персонала које је било проузроковано пензионисањем чиновника, стављањем одређених чиновника на расположење, или једноставно укидањем одређених позиција за које се сматрало да нису потребне. У просеку трошкови планирани на Централно надлештво посматраног министарства заузимали су 1.82% укупних расхода Министарства правде и Главне контроле.

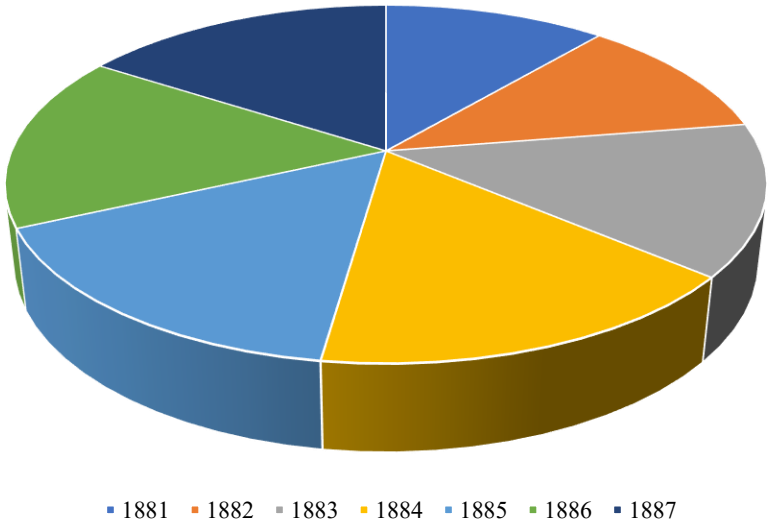
[665] Видети табеле бр. 204-210.

Графикон 82: ***Буџет расхода судова за 1881-1887 у цесарским дукатима***[666]

У посматраном периоду нису запажена већа одступања у кретању расхода Касационог, Апелационог, и Првостепених судова. Током читавог периода Касациони суд имао је у просеку веће приходе за 95.62% у односу на расходе планиране за Апелациони суд. Првостепени судови који су били одређени у сваком од 21 округа по један, имао је, разумљиво, убедљиво највеће расходе који су у просеку износили 77.79% прихода планираних за судове.

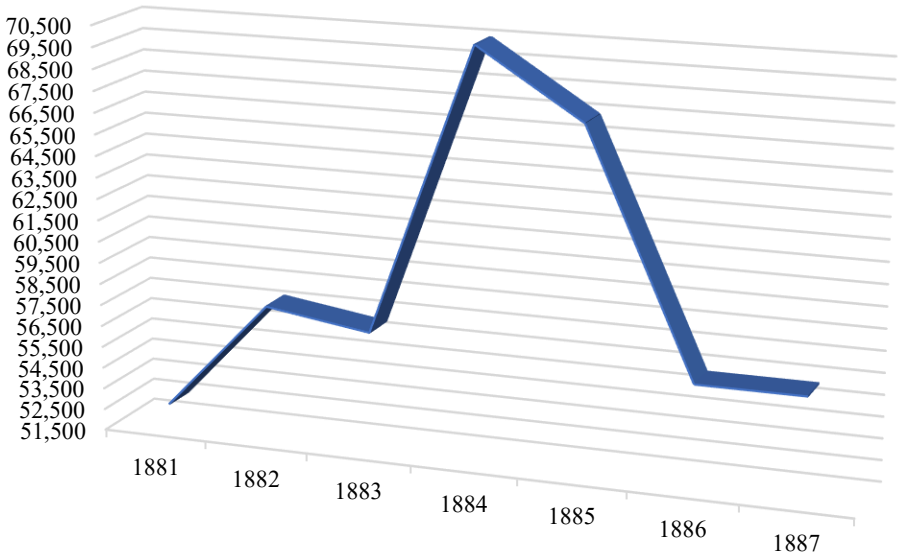
Графикон 83: ***Буџет расхода казнених завода Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[667]

[666] Исто.
[667] Исто.

У посматраном периоду постојала су три казнена завода у Србији- у Београду, Пожаревцу и Нишу. Трошкови чињени на њихове потребе имали су тенденцију раста и у последњој години они су се повећали за 41.50% у односу на 1881. годину. За последње две године имамо аналитичке податке за казнене заводе, односно за сваки од њих посебно. Највећи издаци чињени су на казнени завод у Београду који су били за 6.11 и 4.51 пута већи у односу на Казнени завод у Пожаревцу и Казнени завод у Нишу, респективно. То је и разумљиво с обзиром на то да је Казнени завод у Београду био највећи и да су у њега смештани затвореници из већег дела Кнежевине односно Краљевине Србије.

Графикон 84: ***Кретање буџета разних трошкова Министарства правде за 1881-1887 у цесарским дукатима***[668]

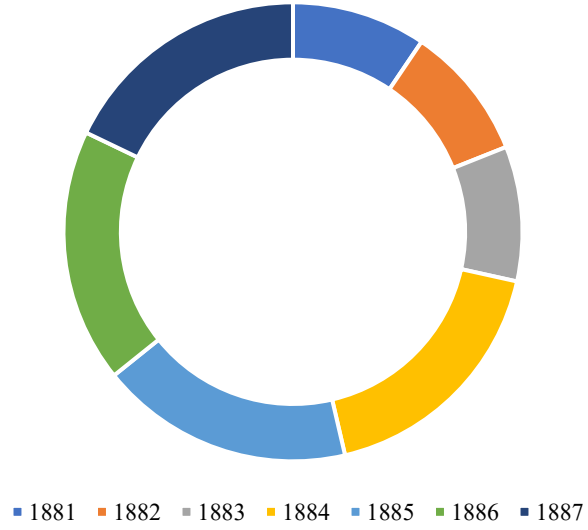

Разни трошкови целе правосудне струке бележили су осцилације током посматраног периода. Максимум су достигли 1884. године, а након тога доживели су пад и имали су сличну вредност као пре 1884. године. Не може се закључити одакле потиче то повећање с обзиром на то да за 1884. годину не постоје аналитички подаци. Пак, за последње две године они су доступни и из табела број 208 и 209 може се видети шта је све спадало под појам Разни трошкови правосудне струке. Највећи издаци чињени су на издржавање осуђеника, затим на практиканте, и трошкове планиране за плату апсанџија и служитеља целе правосудне струке. Процентуално они су у 1887.

[668] Исто.

години чинили 81.26%, 18.17%, и 13.01%, респективно, укупних расхода планираних за 1887. годину на разне трошкове правосудне струке. Пак, најмањи проценат одлазио је на селидбене трошкове чиновника, њихову дијурну, тј. дневницу коју су добијали када путују по службеној дужности, као и на трошкове чињене на сведоке убогог стања који су долазили у суд да дају исказ о одређеном случају. Ти проценти су изгледали овако, 0.49%, 0.49%, и 0.37%, респективно, укупних издатака планираних на разне трошкове правосудне струке.

Графикон 85: ***Буџет расхода Главне контроле за 1881-1887 у цесарским дукатима***[669]

Буџет расхода Главне контроле у посматраном периоду имао је тенденцију раста. Максимум је достигао 1884. године и након тога су забележене константне вредности. Ово повећање било је 1.88 пута у односу на просек претходне три године и потицало је од повећања издатака на персонал ове институције, и то повећаног броја рачунопрегледача што је захтевало стање у којем је каснило прегледање рачуна, као и тачност прегледаних рачуна али и бројна кршења правила у вођењу рачуна надлештава како Министарства правде тако и осталих ресора.[670]

Министарство просвете и црквених дела

[669] Исто.
[670] Исто.

Табела 211: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених послова за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[671]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**41,481**	**3,457**	**1.74%**
2	**Школе**	**1,618,158**	**134,847**	**67.68%**
	Виша и средња училишта	754,158	62,847	31.55%
	Основне школе	814,000	67,833	34.05%
	Научна средства за сва училишта	50,000	4,167	2.09%
3	**Култура**	**299,409**	**24,951**	**12.52%**
	Народна књижевност и вештина	87,162	7,264	3.65%
	Државна штампарија	212,247	17,687	8.88%
4	**Црквена управа са конзисторијама**	**170,201**	**14,183**	**7.12%**
5	**Благодејанија**	**154,475**	**12,873**	**6.46%**
6	**Остали трошкови**	**107,000**	**8,917**	**4.48%**
	Укупни расходи:	**2,390,724**	**199,227**	**100%**

Табела 212: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[672]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**42,213**	**3,518**	**1.60%**

[671] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине (21.04.1881), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 581-657.

[672] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода Кнежевине Србије за 1882. годину, предвиђених и дејствително утрошених*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 581-657.*

2	**Школе**	**1,815,296**	**151,275**	**68.86%**
	Виша училишта	824,546	68,712	31.28%
	Основне школе	925,750	77,146	35.11%
	Научна средства за сва училишта	65,000	5,417	2.47%
3	**Култура**	**302,568**	**25,214**	**11.48%**
	Народна књижевност и вештина	91,499	7,625	3.47%
	Државна штампарија	211,069	17,589	8.01%
4	**Црквена управа са конзисторијама**	**164,718**	**13,727**	**6.25%**
5	**Благодејанија**	**183,711**	**15,309**	**6.97%**
6	**Остали трошкови**	**127,884**	**10,657**	**4.85%**
	Укупни расходи:	**2,636,390**	**219,699**	**100%**

Табела 213: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[673]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**50,130**	**4,178**	**1.83%**
2	**Школе**	**1,898,756**	**158,230**	**69.13%**
	Велика школа	163,983	13,665	5.97%
	Срдње школе	716,836	59,736	26.10%
	Основне школе	942,937	78,578	34.33%
	Научна средства за сва училишта	75,000	6,250	2.73%
3	**Култура**	**303,840**	**25,320**	**11.06%**
	Библиотеке и Музеј	20,715	1,726	0.75%
	Народно позориште	41,932	3,494	1.53%

[673] *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 581-657.*

	Научна друштва и књиге	30,284	2,524	1.10%
	Државна штампарија	210,909	17,576	7.68%
4	**Црква**	**161,369**	**13,447**	**5.87%**
	Духовенство	75,780	6,315	2.76%
	Велики духовни суд	3,031	253	0.11%
	Епархијски духовни суд	82,558	6,880	3.01%
5	**Благодејанца**	**144,500**	**12,042**	**5.26%**
6	**Општи трошкови**	**188,116**	**15,676**	**6.85%**
	Кућне кирије	18,000	1,500	0.66%
	Путни и селидбени трошкови целе струке	25,000	2,083	0.91%
	Канцеларијски трошкови и огрев	62,000	5,167	2.26%
	Плата практиканата	14,400	1,200	0.52%
	На служитеље целе просветне струке	50,000	4,167	1.82%
	Помоћ манастиру Хландару	15,000	1,250	0.55%
	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	3,716	310	0.14%
	Укупни расходи:	**2,746,711**	**228,893**	**100%**

Табела 214: ***Буџет Министарства просвете и црквених дела за буџетску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[674]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**50,130**	**4,178**	**1.83%**

[674] *Главни буџет прихода и расхода за 1884. годину*, у: „Српске новине (29.06.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 581-657.*

2	**Школе**	**1,898,756**	**158,230**	**69.13%**
	Велика школа	163,983	13,665	5.97%
	Срдње школе	716,836	59,736	26.10%
	Основне школе	942,937	78,578	34.33%
	Научна средства за сва училишта	75,000	6,250	2.73%
3	**Култура**	**303,840**	**25,320**	**11.06%**
	Библиотеке и Музеј	20,715	1,726	0.75%
	Народно позориште	41,932	3,494	1.53%
	Научна друштва и књиге	30,284	2,524	1.10%
	Државна штампарија	210,909	17,576	7.68%
4	**Црква**	**161,369**	**13,447**	**5.87%**
	Духовенство	75,780	6,315	2.76%
	Велики духовни суд	3,031	253	0.11%
	Епархијски духовни суд	82,558	6,880	3.01%
5	**Благодејанца**	**144,500**	**12,042**	**5.26%**
6	**Општи трошкови**	**188,116**	**15,676**	**6.85%**
	Кућне кирије	18,000	1,500	0.66%
	Путни и селидбени трошкови целе струке	25,000	2,083	0.91%
	Канцеларијски трошкови и огрев	62,000	5,167	2.26%
	Плата практиканата	14,400	1,200	0.52%
	На служитеље целе просветне струке	50,000	4,167	1.82%
	Помоћ манастиру Хландару	15,000	1,250	0.55%
	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	3,716	310	0.14%
	Укупни расходи:	**2,746,711**	**228,893**	**100%**

Табела 215: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[675]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**50,130**	**4,178**	**1.64%**
2	**Школе**	**1,886,292**	**157,191**	**61.83%**
	Велика школа	164,256	13,688	5.38%
	Срдње школе	604,036	50,336	19.80%
	Основне школе	1,048,000	87,333	34.35%
	Научна средства за сва училишта	70,000	5,833	2.29%
3	**Култура**	**379,790**	**31,649**	**12.45%**
	Библиотеке и Музеј	32,715	2,726	1.07%
	Народно позориште	42,437	3,536	1.39%
	Научна друштва и књиге	90,698	7,558	2.97%
	Државна штампарија	213,940	17,828	7.01%
4	**Црква**	**161,369**	**13,447**	**5.29%**
	Духовенство	75,780	6,315	2.48%
	Велики духовни суд	3,031	253	0.10%
	Епархијски духовни суд	82,558	6,880	2.71%
5	**Благодејанца**	**379,000**	**31,583**	**12.42%**
6	**Општи трошкови**	**194,316**	**16,193**	**6.37%**
	Кућне кирије	18,000	1,500	0.59%
	Путни и селидбени трошкови целе струке	25,000	2,083	0.82%
	Канцеларијски трошкови и огрев	62,000	5,167	2.03%
	Плата практиканата	14,600	1,217	0.48%

[675] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 581-657.*

	На служитеље целе просветне струке	56,000	4,667	1.84%
	Помоћ манастиру Хиландару	15,000	1,250	0.49%
	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	3,716	310	0.12%
	Укупни расходи:	**3,050,697**	**254,241**	**100%**

Табела 216: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[676]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**47,630**	**3,969**	**1.55%**
2	**Школе**	**2,074,878**	**172,907**	**67.46%**
	На виша и средња училишта	851,417	70,951	27.68%
	Основне школе	1,168,461	97,372	37.99%
	Научна средства за сва училишта	55,000	4,583	1.79%
3	**Култура**	**365,537**	**30,461**	**11.88%**
	Библиотеке и Музеј	31,957	2,663	1.04%
	Народно позориште	13,135	1,095	0.43%
	Научна друштва и књиге	110,000	9,167	3.58%
	Државна штампарија	210,445	17,537	6.84%
4	**Црква**	**114,892**	**9,574**	**3.74%**
	Духовенство	50,520	4,210	1.64%
	Апелаторијска конзисторија	4,042	337	0.13%

[676] ДАС, НС, *Главни буџет прихода и расхда за 1886. годину*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 581-657.*

	Епархијске конзисторије	60,330	5,028	1.96%
5	**Благодејанца**	**275,000**	**22,917**	**8.94%**
	На државне питомце на страни	75,000	6,250	2.44%
	Благодејаније ђацима	200,000	16,667	6.50%
6	**Општи трошкови**	**197,716**	**16,476**	**6.43%**
	Кирије кућа	30,000	2,500	0.98%
	Путни и селидбени трошкови целе струке	20,000	1,667	0.65%
	Канцеларијски трошкови и огрев	60,000	5,000	1.95%
	Плата практиканата	13,000	1,083	0.42%
	На служитеље целе просветне струке	56,000	4,667	1.82%
	Помоћ манастиру Хиландару	15,000	1,250	0.49%
	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	3,716	310	0.12%
	Укупни расходи:	**3,075,653**	**256,304**	**100%**

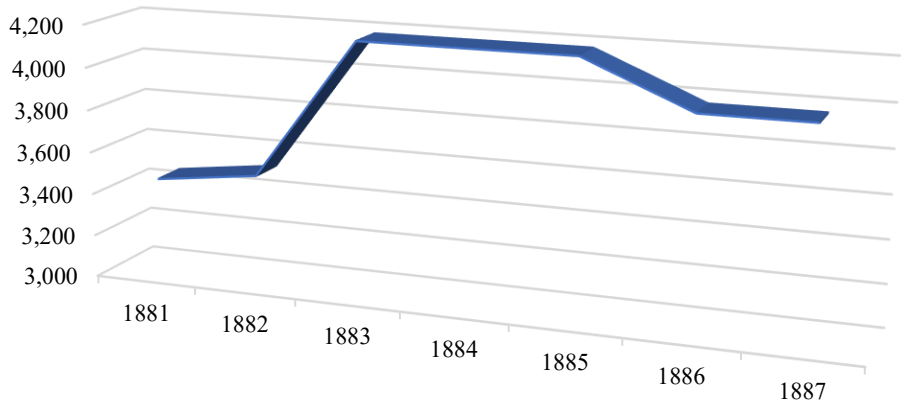
Табела 217: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за буџетску 1887. годину***[677]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**47,630**	**3,969**	**1.55%**
2	**Школе**	**2,074,878**	**172,907**	**67.46%**
	На виша и средња училишта	851,417	70,951	27.68%
	Основне школе	1,168,461	97,372	37.99%

[677] Исто.

	Научна средства за сва училишта	55,000	4,583	1.79%
3	**Култура**	**365,537**	**30,461**	**11.88%**
	Библиотеке и Музеј	31,957	2,663	1.04%
	Народно позориште	13,135	1,095	0.43%
	Научна друштва и књиге	110,000	9,167	3.58%
	Државна штампарија	210,445	17,537	6.84%
4	**Црква**	**114,892**	**9,574**	**3.74%**
	Духовенство	50,520	4,210	1.64%
	Апелаторијска конзисторија	4,042	337	0.13%
	Епархијске конзисторије	60,330	5,028	1.96%
5	**Благодејанца**	**275,000**	**22,917**	**8.94%**
	На државне питомце	75,000	6,250	2.44%
	Благодејаније ђацима	200,000	16,667	6.50%
6	**Општи трошкови**	**197,716**	**16,476**	**6.43%**
	Кирије кућа	30,000	2,500	0.98%
	Путни и селидбени трошкови целе струке	20,000	1,667	0.65%
	Канцеларијски трошкови и огрев	60,000	5,000	1.95%
	Плата практиканата	13,000	1,083	0.42%
	На служитеље целе просветне струке	56,000	4,667	1.82%
	Помоћ манастиру Хиландару	15,000	1,250	0.49%
	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	3,716	310	0.12%
	Укупни расходи:	**3,075,653**	**256,304**	**100%**

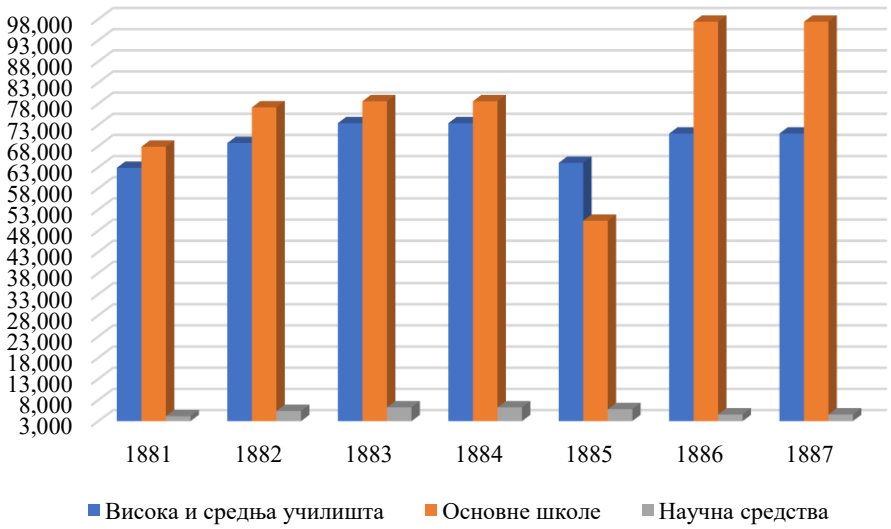
Графикон 86: ***Буџет расхода Канцеларије Министарства за 1881-1887 у цесарским дукатима***[678]

Буџет расхода Канцеларије Министарства просвете и црквених дела забележио је осцлације током посматраног периода. Максимум су забележили 1883. године који је био већи за 20.86% у односу на почетну годину и тај тренд се задржао до 1886. године када је забележен пад од 5.00%. У ову групу расхода спадале су плате запослених. С обзиром на то како није дошло до повећања плата ово одступање може се посматрати као повећање броја запослених, а каснији пак као пензионисање чиновника, и укидања појединих звања.

[678] Видети табеле бр. 211-217.

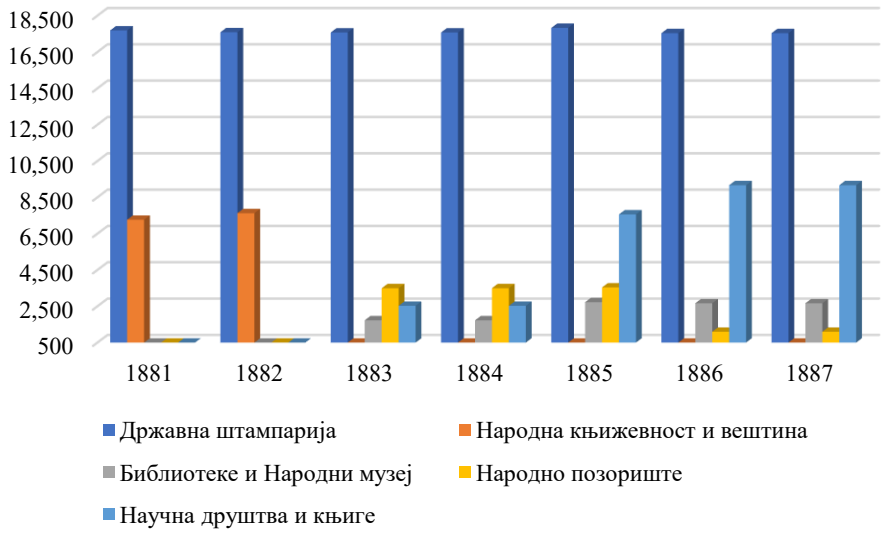
Графикон 87: ***Структура буџета расхода школа за 1881-1887 у цесарским дукатима***[679]

У периоду напредњачких влада поклоњена је већа пажња на издржавање школа, њихово оснивање, побољшање положаја учитеља и учитељица што се одразило и на издатке који су чињени у том погледу. У почетним годинама забележена је тенденција раста расхода свих училишта као и научних средстава, док је значајнији пад од 12.78% и 6.67% код средњих училишта и научних средстава, респективно, забележен 1885. године у односу на претходну годину размтраног раздобља. У последње две године дошло је до повећања вредности издатака на виша училишта и средње школе за 10.82% у односу на 1885. годину. У 1886. години дошло је до значајног повећања од 93.44% за финансирање основних школа, у односу на претходну годину. Пак, трошкови на научна средства забележила су минимум који је био мањи за 15.40% у односу на 1882. годину, и 26.67% у односу на максимум забележен 1883, односно 1884. године.

[679] Исто.

Графикон 88: ***Структура расхода културе за 1881-1887 у цесарским дукатима***[680]

У групу расхода Културе спадали су издаци на Државну штампарију, Библиотеке и Народни музеј, Народно позориште у Београду, Научна друштва и књиге. У прве две године посматраног периода сви издаци осим оних на Државну штампарију спадали су у групу Народна књижевност и вештине. Током читавог периода највећи издаци чињени су на Државну штампарију у које су спадали плате запослених, трошкови на инструменте и машине потребне за њену делатност, као и остали потрошни материјал. Државна штампарија је у просеку заузимала 64.97% целокупне вредности расхода планираних на културу. Библиотеке у Београду и Крагујевцу као и Народни музеј у Београду имали су тенденцију раста од 1883. године када је доступан аналитички облик издатака на културу. У последње две године посматраног периода они су забележили пораст од 54.27% у односу на 1883. годину. Народно позориште у Београду око којег су вођене буџетске расправе многих скупштинских седница током читавог посматраног периода целокупне тезе забележило је у последње две године пад од 3.22 пута у односу на просек претходне три године. Трошкови издвајани на научна друштва и књиге које су биле намењене за те институције имали су тенденцију раста и свој максимум досегле 1886. године када је Српско учено друштво прерасло у Српску академију наука и уметности. Тај пораст није био низак, забележено је увећање од 263.19% у односу на 1883. годину и 21.29% у односу на претходну годину, тј. 1885.

[680] Исто.

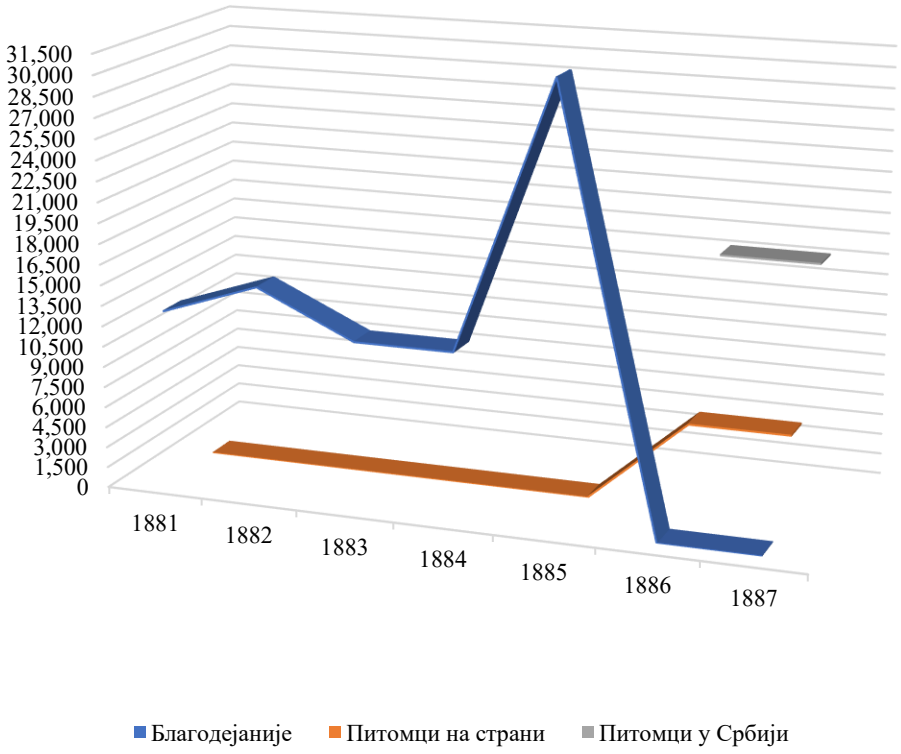
Графикон 89: ***Структура буџета расхода цркве за 1881-1887 у цесарским дукатима***[681]

У прве две године посматраног периода нема аналитичких података већ су сви издаци издвајани на цркву обједињени у једну групу. Од 1883. године у групу трошкова издвајаних на цркву спадали су Духовенство, Велики духовни суд, и Епархијски духовни суд. У последње две године Велики духовни суд преименован је у Апелаторијску конзисторију, док је Епархијски духовни суд понео назив Епархијске конзисторије. У прве две године издаци на цркву били су у просеку већи за 27.28% у односу на преостале године посматраног периода. Од 1883. до 1887. године Духовенство, односно митрополит и епископи имали су тенденцију пада, као и Епархијске конзисторије. До пада расхода дошло је 1886. године и то 33.33% и 26.92%, респективно, у односу на 1885. годину.

[681] Исто.

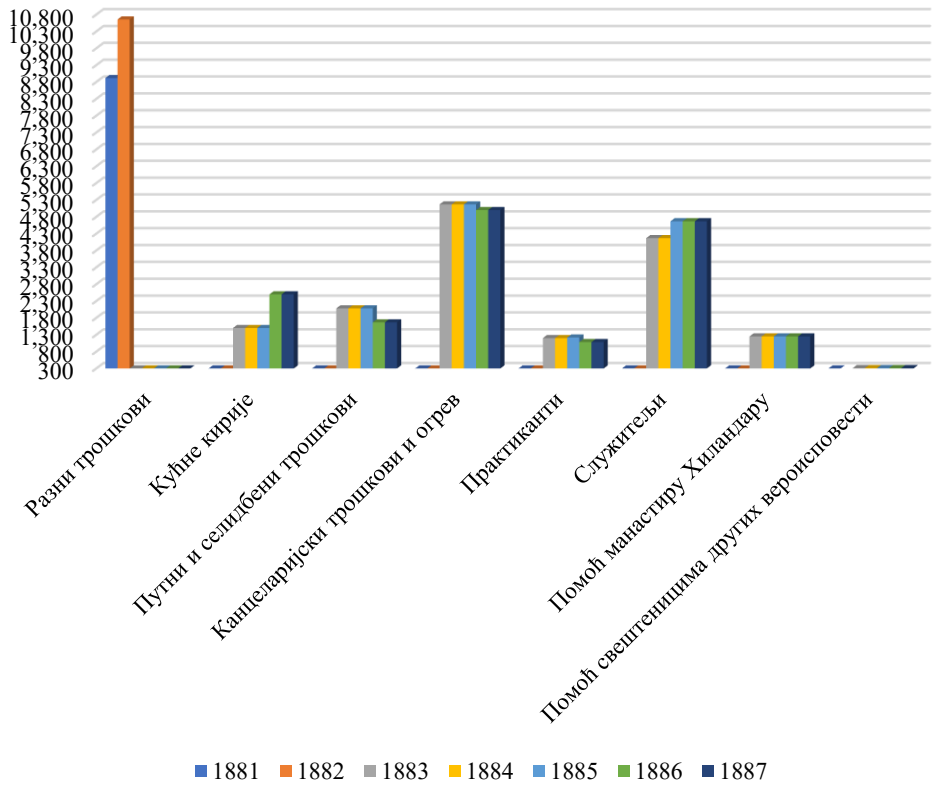
Графикон 90: ***Структура буџета расхода благодејанаца за 1881-1887 у цесарским дукатима***[682]

До 1885. године подаци за издатке планиране на издржавање питомаца како на страни тако и оних школованих у домаћим училиштима груписани су у једну групу-благодејанци. До 1885. године када је забележен максимум од 145.34% у односу на почетну годину, издаци на ову групу трошкова бележили су осцилације. Након забележеног максимума планирани издаци на питомце забележили су пад од 27.44%. У последње две године уочава се разгранатост јединствене вредности на две- питомци на страни и питомци у земљи. Трошкови на ђаке школоване у домаћим заводима били су за 166.67% већи у односу на питомце који су своја школовања похађала у иностранству.

[682] Исто.

Графикон 91: ***Структура буџета Разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1881-1887 у цесарским дукатима***[683]

У прве две године посматраног периода доступни су само подаци укупних разних трошкова Министарства просвете и црквених дела. Године 1882. они су се повећали за 19.52% у односу на претходну годину. Сабирањем аналитичких података у наредним годинама уочава се тенденција раста ове групе издатака и то у просеку 64.50% у односу на просек прве две године посматраног периода. До 1886. године партије у разним трошковима имали су незнатне осцилације, да би те године кућне кирије забележиле пораст од 66.67%, издаци на путне и селидбене трошкове чиновника просветне струке, канцеларијски трошкови и огрев, и плате практиканата забележиле пад од 19.97%, 3.23%, 11.01% респективно, док су остале партије ове групе издатака остале константне у односу на 1885. годину.

Министарство иностраних дела

[683] Исто.

Табела 218: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[684]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**151,641**	**12,637**	**31.88%**
	Плата персонала, практиканата и служитеља	67141	5,595	14.12%
	Разни трошкови	84500	7,042	17.77%
2	**Посланство у Бечу**	**42083**	**3,507**	**8.85%**
3	**Посланство у Букурешту**	**36568**	**3,047**	**7.69%**
4	**Посланство у Паризу**	**41289**	**3,441**	**8.68%**
5	**Посланству у Петрограду**	**43325**	**3,610**	**9.11%**
6	**Посланство у Цариграду**	**68414**	**5,701**	**14.38%**
7	**Посланство у Берлину**	**44284**	**3,690**	**9.31%**
8	**Заступништво у Бугарској**	**27,431**	**2,286**	**5.77%**
9	**Конзулат у Пешти**	**20616**	**1,718**	**4.33%**
	Укупни расходи:	**475,651**	**39,638**	**100%**

Табела 219: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[685]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**227,525**	**18,960**	**33.92%**
	Плата персонала, практиканата и служитеља	70,025	5,835	10.44%
	Разни трошкови	157,500	13,125	23.48%
2	**Посланство у Бечу**	**46,083**	**3,840**	**6.87%**
3	**Посланство у Букурешту**	**43,588**	**3,632**	**6.50%**
4	**Посланство у Паризу**	**44,526**	**3,711**	**6.64%**

[684] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине“ (21.04.1881), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 648-734.

[685] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода Кнежевине Србије за 1882. годину, предвиђених и дејствително утрошених*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 648-734.

5	**Посланству у Петрограду**	**43,568**	**3,631**	**6.50%**
6	**Посланство у Цариграду**	**69,930**	**5,828**	**10.43%**
7	**Посланство у Берлину**	**43,526**	**3,627**	**6.49%**
8	**Посланство у Лондону**	**37,000**	**3,083**	**5.52%**
9	**Посланство у Риму**	**37,000**	**3,083**	**5.52%**
10	**Посланство у Атини**	**27,400**	**2,283**	**4.09%**
11	**Заступништво у Бугарској**	**28,031**	**2,336**	**4.18%**
12	**Генерални конзулат у Пешти**	**22,516**	**1,876**	**3.36%**
	Укупни расходи:	**670,693**	**55,891**	**100%**

Табела 220: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[686]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**221,629**	**18,469**	**33.33%**
	Плата персонала, практиканата и служитеља	70,025	5,835	10.53%
	Разни трошкови	151,604	12,634	22.80%
2	**Посланства Србије на страни**	**392,681**	**32,723**	**59.06%**
	Посланство у Атини	27,400	2,283	4.12%
	Посланство у Бечу	46,083	3,840	6.93%
	Посланство у Букурешту	43,588	3,632	6.56%
	Посланство у Паризу	44,526	3,711	6.70%
	Посланству у Петрограду	43,568	3,631	6.55%
	Посланство у Цариграду	69,930	5,828	10.52%
	Посланство у Берлину	43,586	3,632	6.56%
	Посланство у Лондону	37,000	3,083	5.57%
	Посланство у Риму	37,000	3,083	5.57%
3	**Заступништва Србије на страни**	**28,031**	**2,336**	**4.22%**
	Заступништво у Софији	28,031	2,336	4.22%
4	**Конзулати Србије на страни**	**22,516**	**1,876**	**3.39%**
	Генерални конзулат у Пешти	22,516	1,876	3.39%

[686] *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 684-734.*

	Укупни расходи:	**670,753**	**55,405**	**100%**

Табела 221: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[687]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**243,405**	**20,284**	**34.98%**
	Плата чиновника	59,405	4,950	8.54%
	Плата практиканата	5,000	417	0.72%
	Плата служитеља	6,500	542	0.93%
	На канцеларијске трошкове	8,000	667	1.15%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	1.01%
	На слање лица у разне мисије	40,000	3,333	5.75%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	2.16%
	На слање новца и пакета	2,500	208	0.36%
	На ванредне потребе	100,000	8,333	14.37%
	Достојније заступање српских интереса			
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**400,090**	**33,341**	**57.49%**
	Посланство у Атини	36,400	3,033	5.23%
	Посланство у Берлину	43,026	3,586	6.18%
	Посланство у Бечу	46,630	3,886	6.70%
	Посланство у Букурешту	43,341	3,612	6.23%
	Посланство у Лондону	36,500	3,042	5.25%
	Посланство у Паризу	44,779	3,732	6.43%
	Посланство у Риму	36,500	3,042	5.25%
	Послнство у Петрограду	43,279	3,607	6.22%
	Посланство у Цариграду	69,635	5,803	10.01%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**30,878**	**2,573**	**4.44%**
	Заступништво у Софији	30,878	2,573	4.44%

[687] *Главни буџет прихода и расхода за 1884. годину*, у: „Српске новине (329.06.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 684-734.*

4	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**21,516**	**1,793**	**3.09%**
	Генерални конзулат у Пешти	21,516	1,793	3.09%
	Укупни расходи:	**695,889**	**57,991**	**100%**

Табела 222: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за буџетску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[688]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**361,551**	**30,129**	**49.85%**
	Плата персонала, практиканата и служитеља	77,051	6,421	10.62%
	Разни трошкови"	182,937	15,245	25.22%
2	**Посланства Србије на страни**	**407,913**	**33,993**	**56.24%**
	Посланство у Атини	36,400	3,033	5.02%
	Посланство у Бечу	50,310	4,193	6.94%
	Посланство у Букурешту	46,299	3,858	6.38%
	Посланство у Паризу	44,779	3,732	6.17%
	Посланству у Петрограду	43,279	3,607	5.97%
	Посланство у Цариграду	70,320	5,860	9.69%
	Посланство у Берлину	43,026	3,586	5.93%
	Посланство у Лондону	36,500	3,042	5.03%
	Посланство у Риму	37,000	3,083	5.10%
3	**Заступништва Србије на страни**	**35,547**	**2,962**	**4.90%**
	Заступништво у Софији	35,547	2,962	4.90%
4	**Конзулати Србије на страни**	**21,866**	**1,822**	**3.01%**
	Генерални конзулат у Пешти	21,866	1,822	3.01%
	Укупни расходи:	**725,341**	**60,445**	**100%**

[688] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у „Српске новине (01.07.1884), 1; *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 684-734.*

Табела 223: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[689]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатим**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**245,736**	**20,478**	**30.43%**
	Плата чиновника	71,236	5,936	8.82%
	На слање лица у разне мисије	20,000	1,667	2.48%
	Канцеларијски трошкови	8,000	667	0.99%
	На слање телеграфских депеша	9,000	750	1.11%
	На селидбене трошкове	30,000	2,500	3.72%
	На слање новца и пакета	2,500	208	0.31%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	5,000	417	0.62%
	Достојније заступање српских интереса	100,000	8,333	12.38%
2	**Заступништва и посланства на страни**	**448,700**	**37,392**	**55.57%**
	Посланство у Атини	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Берлину	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Бечу	48,304	4,052	5.98%
	Посланство у Букурешту	47,052	3,921	5.83%
	Посланство у Лондону	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Паризу	43,779	3,648	5.42%
	Послнство у Петрограду	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Риму	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Цариграду	65,409	5,451	8,10%
	Заступништво у Софији	31,526	2,627	3.90%
3	**Генерални конзулати и конзулати Србије на страни**	**113,026**	**9,419**	**14.00%**
	Генерални конзулат у Пешти	23,026	1,919	2.85%
	Конзулати на истоку	90,000	7,500	11.15%
	Укупни расходи:	**807,462**	**67,289**	**100%**

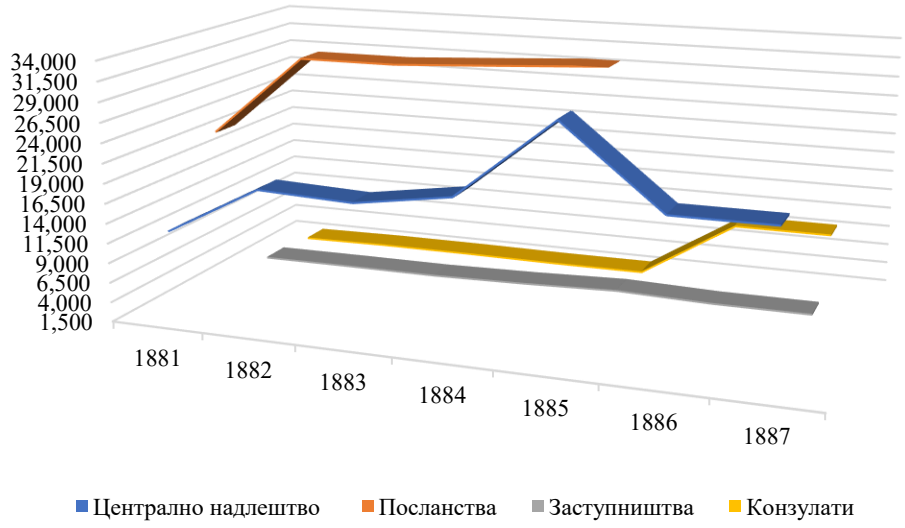
[689] ДАС, НС, 1886, II 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину.*

Табела 224: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[690]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатим**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**245,736**	**20,478**	**30.43%**
	Плата чиновника	71,236	5,936	8.82%
	На слање лица у разне мисије	20,000	1,667	2.48%
	Канцеларијски трошкови	8,000	667	0.99%
	На слање телеграфских депеша	9,000	750	1.11%
	На селидбене трошкове	30,000	2,500	3.72%
	На слање новца и пакета	2,500	208	0.31%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	5,000	417	0.62%
	Достојније заступање српских интереса	100,000	8,333	12.38%
2	**Заступништва и посланства на страни**	**448,700**	**37,392**	**55.57%**
	Посланство у Атини	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Берлину	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Бечу	48,304	4,052	5.98%
	Посланство у Букурешту	47,052	3,921	5.83%
	Посланство у Лондону	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Паризу	43,779	3,648	5.42%
	Послнство у Петрограду	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Риму	42,526	3,544	5.27%
	Посланство у Цариграду	65,409	5,451	8,10%
	Заступништво у Софији	31,526	2,627	3.90%
3	**Генерални конзулати и конзулати Србије на страни**	**113,026**	**9,419**	**14.00%**
	Генерални конзулат у Пешти	23,026	1,919	2.85%
	Конзулати на истоку	90,000	7,500	11.15%
	Укупни расходи:	**807,462**	**67,289**	**100%**

[690] Исто.

Графикон 92: ***Структура буџета расхода Министарства иностраних дела за 1881-1887 у цесарским дукатима***[691]

У групу Централног надлештва Министарства иностраних дела спадал је плата персонала Канцеларије Министарства, као и разни трошкови који су укључивали слање лица у разне мисије, достојније заступање српских интереса, селидбене трошкове чиновника, слање телеграфских депеша, слање новца и пакета посланствима, заступништву, и конзулатима на страни. Ова група прихода бележила је осцилације током посматраног периода, максимум су остварили 1885. године да би већ наредне године износ трошкова планираних за Централно надлештво опао за 32.03%. Током читавог посматраног периода постојало је једно заступништво Србије на страни, у Софији и издаци чињени на њега који су се састојали од плате запослених, канцеларијских трошкова и огрева, као и кућне кирије где је заступништво било смештено имали су мања одступања и у просеку су чинили 5.02% укупних трошкова планираних за Министарство иностраних дела. Трошкови на конзулате у које је до 1886. године спадао само Генерални конзулат у Пешти чинили су константу до поменуте године, да би доживели пораст од 416.96% услед тога што је дошло до отварања конзулата на Истоку. Они су били 3.91 пута већи од трошкова планираних на Генерални конзулат у Пешти. Посланства на страни чинили су највећи удео у укупним трошковима планираних расхода за Министарство иностраних дела током читавог периода који је у просеку износио 57.21%. Они су имали тенденцију раста, а највеће повећање од 45.12% забележили су 1882. године услед отварања нових посланстава. Од свих посланстава највеће расходе имало је Посланство у Цариграду, што не чуди јер су са овом државом одржаване најинтезивније везе, ово посланство је бројало највећи број запослених и у просеку чинили су 17.74% укупних расхода на посланства, док су остала посланства мање више имали приближну вредност трошкова издвајаних за њих што је зависило од тога да ли је посланство имало своју кућу или су плаћали кирију.

[691] Видети табеле бр. 218-224.

Министарство унутрашњих дела

Табела 225: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[692]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**96,241**	**8,020**	**2.12%**
	Плата персонала	96,241	8,020	2.12%
2	**Плата Жандармеријске чете**	**118,596**	**9,883**	**2.61%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**1,061,682**	**88,474**	**23.34%**
4	**Плата пандура и одацџија свих надлештава**	**492,173**	**41,014**	**10.82%**
5	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**353,958**	**29,497**	**7.78%**
6	**Пензионисање чиновника по решењу Народне скупштине**	**50,000**	**4,167**	**1.10%**
7	**Поште**	**353,704**	**29,475**	**7.78%**
8	**Телеграфи**	**268,615**	**22,385**	**5.91%**
9	**Карантини, полукарантини и састанци**	**25,230**	**2,103**	**0.55%**
10	**Здравство**	**38,291**	**3,191**	**0.84%**
	Дом с ума сишавше	4,067	339	0.09%
	Окружни физикуси	29,175	2,431	0.64%
	Минералне воде	5,049	421	0.11%
11	**Разни трошкови**	**753,314**	**62,776**	**16.56%**
12	**Санитетска струка**	**936,012**	**78,001**	**20.58%**
	Укупни расходи:	**4,547,816**	**378,985**	**100%**

[692] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине (21.04.1881), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне* ,648-734.

Табела 226: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[693]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**88,157**	**7,346**	**1.82%**
	Плата персонала	88,157	7,346	1.82%
2	**Плата Жандармеријске чете**	**118,596**	**9,883**	**2.45%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**1,061,682**	**88,474**	**21.91%**
4	**Плата пандура**	**492,173**	**41,014**	**10.15%**
5	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**353,958**	**29,497**	**7.30%**
6	**Чувари јавне безбедности**	**400,000**	**33,333**	**8.25%**
7	**Поште**	**355,977**	**29,665**	**7.34%**
8	**Телеграфи**	**273,162**	**22,764**	**5.64%**
9	**Разни трошкови**	**684,217**	**57,018**	**14.12%**
10	**Санитетска струка**	**1,018,826**	**84,902**	**21.02%**
	Укупни расходи:	**4,846,748**	**403,896**	**100%**

Табела 227: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[694]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**88,157**	**7,346**	**2.34%**
	Плата персонала	88,157	7,346	2.34%
2	**Плата Жандармеријске чете**	**58,596**	**4,883**	**1.56%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**826,846**	**68,904**	**21.98%**

[693] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода Кнежевине Србије за 1882. годину, предвиђених и дејствително утрошених*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 684-734.*

[694] *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине“ (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 684-734.*

5	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**348,064**	**29,005**	**9.25%**
6	**Плата пандура и одаџија**	**292,173**	**24,348**	**7.77%**
7	**Поште**	**696,178**	**58,015**	**18.51%**
8	**Телеграфи**	**370,392**	**30,866**	**9.85%**
9	**Разни трошкови**	**263,286**	**21,941**	**7.00%**
10	**Санитетска струка**	**817,846**	**68,154**	**21.74%**
	Укупни расходи:	**4,506,961**	**313,462**	**100%**

Табела 228: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[695]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**57,036**	**4,753**	**1.76%**
	Плата персонала	57,036	4,753	1.76%
2	**Железничка полиција**	**50,000**	**4,167**	**1.55%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**708,013**	**59,001**	**21.90%**
4	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**248,064**	**20,672**	**7.67%**
5	**Плата пандура и одаџија**	**227,000**	**18,917**	**7.02%**
6	**Поште**	**644,608**	**53,717**	**19.94%**
7	**Телеграфи**	**320,392**	**26,699**	**9.91%**
8	**Разни трошкови**	**108,746**	**9,062**	**3.36%**
9	**Санитетска струка**	**868,912**	**72,409**	**26.88%**
	Укупни расходи:	**3,232,771**	**269,398**	**100%**

Табела 229: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[696]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[695] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину* у: „Српске новине (01.07.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 684-734.*

[696] ДАС, НС, 1886, II 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину.*

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**36,122**	**3,010**	**1.41%**
	Плата персонала	36,122	3,010	1.41%
2	**Плата железничке полиције**	**15,000**	**1,250**	**0.59%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**837,857**	**69,821**	**32.70%**
4	**Полицијски практиканти**	**235,000**	**19,583**	**9.17%**
5	**Служитељи и пандури**	**277,000**	**23,083**	**10.81%**
6	**Разни трошкови**	**181,430**	**15,119**	**7.08%**
	Санитетска струка	**979,661**	**81,638**	**38.24%**
1	**Санитетско одељење у Министарству**	**35,599**	**2,967**	**1.39%**
2	**Санитетски савет**	**4,000**	**333**	**0.16%**
3	**Државна хемијска лабараторија**	**7,967**	**664**	**0.31%**
4	**Болнице**	**465,000**	**38,750**	**18.15%**
5	**Окружни физикуси**	**68,279**	**5,690**	**2.66%**
6	**Сресни лекари**	**77,992**	**6,499**	**3.04%**
7	**Окружни марвени лекари**	**39,700**	**3,308**	**1.55%**
8	**На плату и трошкове бањског особља**	**18,000**	**1,500**	**0.70%**
9	**На плату латова и гвардијана**	**39,801**	**3,317**	**1.55%**
10	**Државни питомци**	**88,000**	**7,333**	**3.43%**
11	**Пензије санитетских чиновника**	**9,500**	**792**	**0.37%**
12	**Разни трошкови**	**125,823**	**10,485**	**4.91%**
	Укупни расходи:	**2,562,070**	**213,506**	**100%**

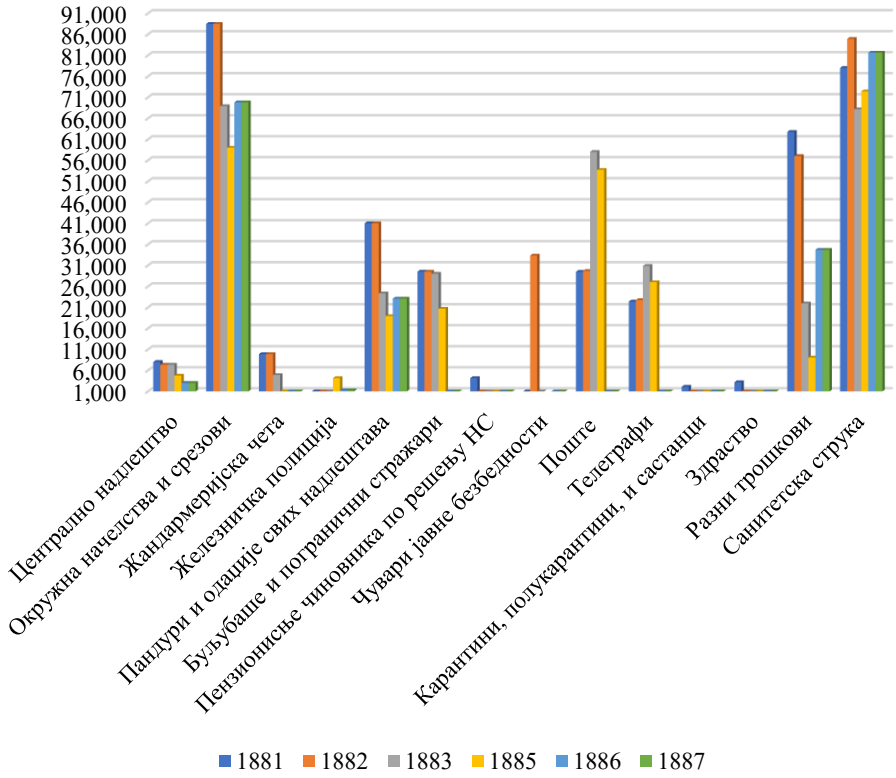
Табела 230: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[697]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**36,122**	**3,010**	**1.41%**
	Плата персонала	36,122	3,010	1.41%
2	**Плата железничке полиције**	**15,000**	**1,250**	**0.59%**

[697] Исто.

3	**Окружна начелства и срезови**	**837,857**	**69,821**	**32.70%**
4	**Полицијски практиканти**	**235,000**	**19,583**	**9.17%**
5	**Служитељи и пандури**	**277,000**	**23,083**	**10.81%**
6	**Разни трошкови**	**181,430**	**15,119**	**7.08%**
	Санитетска струка	**979,661**	**81,638**	**38.24%**
1	**Санитетско одељење у Министарству**	**35,599**	**2,967**	**1.39%**
2	**Санитетски савет**	**4,000**	**333**	**0.16%**
3	**Државна хемијска лабараторија**	**7,967**	**664**	**0.31%**
4	**Болнице**	**465,000**	**38,750**	**18.15%**
5	**Окружни физикуси**	**68,279**	**5,690**	**2.66%**
6	**Сресни лекари**	**77,992**	**6,499**	**3.04%**
7	**Окружни марвени лекари**	**39,700**	**3,308**	**1.55%**
8	**На плату и трошкове бањског особља**	**18,000**	**1,500**	**0.70%**
9	**На плату латова и гвардијана**	**39,801**	**3,317**	**1.55%**
10	**Државни питомци**	**88,000**	**7,333**	**3.43%**
11	**Пензије санитетских чиновника**	**9,500**	**792**	**0.37%**
12	**Разни трошкови**	**125,823**	**10,485**	**4.91%**
	Укупни расходи:	**2,562,070**	**213,506**	**100%**

Графикон 93: ***Структура буџета расхода Министарства унутрашњих дела за 1881-1887 у цесарским дукатима***[698]

Централно надлештво у које су спадале плате запослених у одељењима која су формирала Канцеларију Министарства унутрашњих дела имали су тенденцију пада, и у последњој години опали су за 62.47% у односу на 1881. годину. Жандармеријска чета трансформисана је у железничку полицију чији су се трошкови, такође, из године у годину смањивали, па је тако 1886. дошло до пада од 3.33 пута у односу на 1885, годину формирања. Чувари јавне безбедности уведени су 1882. године, пак у наредним годинама нису забележени њихови трошкови, па је једна од могућности да су сврстани у партију разних трошкова. Пандури и одације свих надлештава имали су тенденцију пада, и у последњој години били су 43.72% мањи у односу на прве две године посматраног периода. Буљубаше и погранични стражари имали су константу у својим расходима све до 1885. година када су се њихови издаци смањили за 28.73% у односу на 1883. годину. Година 1881. је једина година када су забележени подаци о трошковима на пензионисање чиновника по решењу Народне скупштине, и износили 1.10% укупних расхода Министарства унутрашњих дела. Трошкови планирани на поште и телеграфе имали су тенднцију раста до 1885. године када је дошло до њиховог пада 7.41% и 12.53%, респективно. Санитетска струка која се посебно

[698] Видети табеле бр. 225-230.

формирала у оквиру Министарства унутрашњих дела 1881. године бележила је осцилације током посматраног периода, максимум је забележен 1882. године који је износио 21.02% укупних расхода Министарства унутрашњих дела. Иако је 1881. године постојала партија санитетска струка, одређени издаци на здравство: Душевна болница, окружни физикуси, и минералне воде вођени су посебно. Већ наредне године и они су укључени у партију санитетска струка. У последњој години посматраног периода издаци на санитетску струку повећали су 4.66% у односу на 1881, док су били мањи за 3.84% у односу на маскимум забележен 1882. године. На графикону број 94 може се видети структура санитетске струке за 1886. и 1887. годину с обзиром на то да су буџети за ту годину били исти.

Графикон 94: ***Структура буџета расхода Санитетске струке Министарства унутрашњих дела за 1886. и 1887. годину у цесарским дукатима***[699]

Најмањи удео у укупним санитетским издацима планирани су на Санитетски савет, свега 0.41%, док је скоро половину расхода санитетске струке трошено на издржавање болница, тачније 47.47%. Окружни физикуси, сресни лекари, и марвени окружни лекари заузимали су удео од 18.98% укупних издатака санитетске струке. Значајнији трошкови издвајани су и на државне питомце санитетске струке и то 8.98%. Разни трошкови су заузимали 12.84% укупног буџета санитетске струке МУД-а.

Министарство војно

[699] ДАС, НС, 1886, 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину.*

Табела 231: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[700]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**На плату целе војске, храну, огрев, осветљење и све друге трошкове**	**8,725,104**	**727,092**	**100%**
	Укупни расходи:	**8,725,104**	**727,092**	**100%**

Табела 232: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[701]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**3,506,026**	**292,169**	**39.25%**
	Плата целе војске	3,506,026	292,169	39.25%
2	**Храна, огрев, осветљење и остали трошкови целе војне струке**	**5,427,569**	**452,297**	**60.75%**
	Укупни расходи:	**8,933,595**	**744,446**	**100%**

Табела 233: ***Буџет расхода Министарства војног за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[702]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[700] Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину, у: „Српске новине (21.04.1881), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 891-907.

[701] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода за 1882. годину, предвиђених и дејствительно утрошенх*.

[702] *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 891-907.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**3,506,026**	**292,169**	**33.76%**
	Плата целе војске	3,506,026	292,169	33.76%
2	**Храна, огрев, осветљење и остали трошкови целе војне струке**	**6,880,300**	**521,165**	**66.24%**
	Укупни расходи:	**10,386,326**	**1,385,192**	**100%**

Табела 234: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[703]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**На плате**	**5,359,032**	**446,586**	**33.06%**
2	**Жандармерија**	**1,191,045**	**99,254**	**7.35%**
3	**Особени трошкови**	**320,000**	**26,667**	**1.97%**
4	**Одело војника**	**2,215,553**	**184,629**	**13.67%**
5	**Трошкови Војне академије**	**8,500**	**708**	**0.05%**
6	**Трошкови Главног генералштаба**	**19,500**	**1,625**	**0.12%**
7	**Санитетски трошкови**	**155,000**	**12,917**	**0.96%**
8	**Економски трошкови**	**5,540,946**	**471,746**	**34.18%**
9	**Инжињерски трошкови**	**239,600**	**19,967**	**1.48%**
10	**Артиљеријски трошкови**	**1,120,000**	**93,333**	**6.91%**

[703] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 891-907.

11	**Пароброд Делиград**	**42,100**	**3,508**	**0.26%**
	Укупни расходи:	**16,211,276**	**1,350,940**	**100%**

Табела 235: ***Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[704]

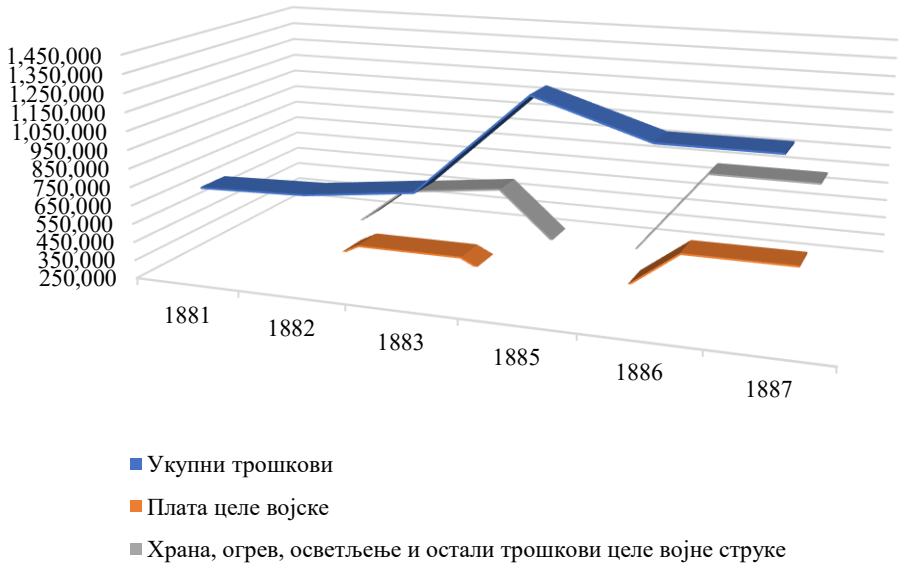
		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате и додатке**	**5,338,193**	**444,849**	**38.13%**
2	**На пензионисање официра, огрев, храну, осветљење и друге војне трошкове**	**8,661,900**	**721,825**	**61.87%**
	Укупни расходи:	**14,000,093**	**1,166,674**	**100%**

Табела 236: ***Буџет расхода Министарства војног за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[705]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате и додатке**	**5,338,193**	**444,849**	**38.13%**
2	**На пензионисање официра, огрев, храну, осветљење и друге војне трошкове**	**8,661,900**	**721,825**	**61.87%**
	Укупни расходи:	**14,000,093**	**1,166,674**	**100%**

[704] ДАС, НС, 1886, II 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину*.
[705] Исто.

Графикон 95*:* ***Структура расхода Министарства војног за 1881-1887 у цесарским дукатима***[706]

У току посматраног периода постоје аналитички подаци само за 1885. годину што ће бити представљено на посебном графикону. Из графикона број 96 може се видети кретање буџета расхода Министарства војног, као и подела на плате целе војске и храну, осветљење, огрев и остале војне потребе и то за године 1882, 1883, 1886, и 1887. У периоду 1882-1887 издаци на плату целе војске били су мањи у просеку за 1.7 пута у односу на храну и остала средства потребна за функционисање војног апарата. Плата војске и остале војне потребе максимум расхода забележили су 1885. године када су били увећани за 86.82% и 54.48% у односу на 1883. годину, респективно. Што се тиче материјалних трошкова, оно што време до 1883. године разликује од потоњег је једноличност у исхрани. Хлебо, месо, и пасуљ су до почетка осамдесетих година 19. века једина храна коју је војска добијала. Остале намирнице, чак и поврће, представљале су изузетак. Мање количине хане за војску добављане су директном куповином од народа, а обимније, путем јавног надметања и лицитација.[707] Из наредног графикона може се видети структура војних расхода за 1885. годину и која партија је допринела повећању укупних трошкова Министарства војног. Србију је стварање сопствене војске изузетно много коштало и зато је трпела велика финансијска оптерећења која су често вишеструко надмашивала њене материјалне могућности.[708]

[706] Видети табеле бр. 231-236.
[707] Милић Милићевић, *Исхрана војске у Србији крајем 19. и почетком 20. века*, Годишњак за друштвену историју 3 (1996), 163, 171.
[708] М. Милићевић, *Витални чиниоци развоја српске војске током 19. века*, у: Војно-историјски гласник 1-2 (1993), 51.

Графикон 96: ***Структура буџета расхода Министарства војног за 1885. годину у цесарским дукатима***[709]

Из структуре расхода Министарства војног за 1885. годину може се закључити да је дошло до већег повећања осталих војних потреба, и то 54.48% у односу на 1883. годину и 25.29% у односу на последње две године. Највећи удео у укупним расходима Министарства војног заузимали су економски трошкови, у које су се убрајали издаци на опрему и наоружање, војну инфратруктуру, као и обуку и маневре, од 34.66%, значајан удео од 13.57% одлазило је на одело војника. Трошкови на жандармерију заузимали су 7.92%, Артиљеријски трошкови 6.86%, док су инжињерски, особени издаци заузимали 1.47% и 1.96% укупних расхода Министарства војног. Санитетски трошкови, Трошкови Главног генералштаба, Војне академије, и Пароброда Делиград чинили су понаособ мање од 1.00% укупних расхода Министарства војног.

Министарство финансија

Табела 237: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[710]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[709] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 891-907.
[710] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине (21.04.1881), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 758-891.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**137,151**	**11,429**	**12.67%**
	Плата персонала	137,151	11,429	12.67%
2	**Управа фондова**	**78,738**	**6,562**	**7.27%**
3	**Окружне штедионице**	**23,744**	**1,979**	**2.19%**
4	**Управа Мајданпека**	**13,913**	**1,159**	**1.28%**
5	**Управа Подринских рудника**	**25,372**	**2,114**	**2.34%**
6	**Управа Масуричких рудника**	**41,657**	**3,471**	**3.85%**
7	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**75,780**	**6,315**	**7.00%**
8	**Ђумруци**	**231,562**	**19,297**	**21.38%**
9	**Економија топчидерска**	**20,649**	**1,721**	**1.91%**
10	**Земљоделско-шумарска школа**	**85,366**	**7,114**	**7.88%**
11	**Разни трошкови**	**348,948**	**29,082**	**32.23%**
	Укупни расходи:	**1,082,917**	**90,243**	**100%**

Табела 238: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[711]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у пореским грошима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**141,710**	**11,809**	**12.33%**
	Плата персонала	141,710	11,809	12.33%
2	**Управа фондова**	**87,579**	**7,298**	**7.62%**
3	**Окружне штедионице**	**23,744**	**1,979**	**2.07%**
4	**Управа Мајданпека**	**12,920**	**1,077**	**1.12%**
5	**Управа подринских рудника**	**20,234**	**1,686**	**1.76%**
6	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**80,529**	**6,711**	**7.00%**
7	**Ђумруци**	**233,540**	**19,462**	**20.31%**
8	**Економија топчидерска**	**19,671**	**1,639**	**1.71%**

[711] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода Кнежевине Србије за 1882. годину*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне, 7*58-891.

9	**Земљоделска и ратарска школа**	**68,160**	**5,680**	**5.93%**
10	**Разни трошкови и Управа државне ергеле**	**461,622**	**38,469**	**40.15%**
	Укупни расходи:	**1,149,709**	**95,809**	**100%**

Табела 239: ***Буџет расхода Министарства финансија за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[712]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**120,376**	**10,031**	**15.96%**
	Плата персонала	120,376	10,031	15.96%
2	**Управа фондова**	**98,940**	**8,245**	**13.12%**
3	**Окружне штедионице**	**24,502**	**2,042**	**3.25%**
4	**Управа Мајданпека**	**14,540**	**1,212**	**1.93%**
5	**Управа подринских рудника**	**20,741**	**1,728**	**2.75%**
6	**Мајдан сењски**	**5,768**	**481**	**0.76%**
7	**Окружни казначеји и њихови помоћници**	**82,012**	**6,834**	**10.87%**
8	**Ђумруци**	**158,570**	**13,214**	**21.03%**
9	**Економија топчидерска**	**19,801**	**1,650**	**2.63%**
10	**Земљоделска и ратарска школа**	**41,897**	**3,491**	**5.56%**
11	**Разни трошкови и Управа државне ергеле**	**166,990**	**13,916**	**22.14%**
	Укупни расходи:	**754,137**	**62,845**	**100%**

Табела 240: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачунку 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[713]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[712] *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 758-891.

[713] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1885), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 758-891.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Централна управа	340,615	28,385	23.36%
2	Управа државних дугова	29,198	2,433	2.00%
3	Окружне благајнице	80,832	6,736	5.54%
4	Царинарнице	302,111	25,176	20.72%
5	Чувари државних добара	3,769	314	0.26%
6	Разни трошкови	701,750	58,479	48.12%
	Укупни расходи:	**1,458,275**	**121,523**	**100%**

Табела 241: ***Буџет расхода Министарства финансија за рачуснку 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[714]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Централна управа	266,849	22,237	19.73%
2	Окружне благајнице	85,379	7,115	6.31%
3	Царинарнице	233,819	19,485	17.29%
4	Разни трошкови	766,500	63,875	56.67%
	Укупни расходи:	**1,352,547**	**112,712**	**100%**

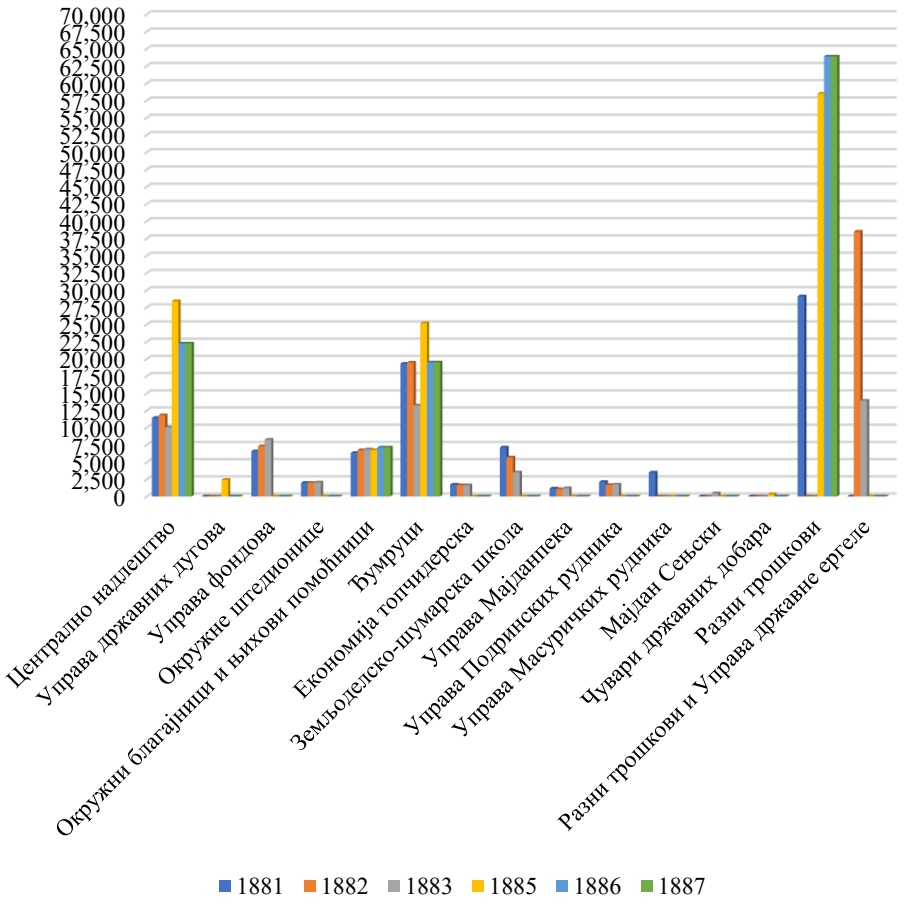
Табела 242: ***Буџет расхода Министарства финансија за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[715]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Централна управа	266,849	22,237	19.73%
2	Окружне благајнице	85,379	7,115	6.31%
3	Царинарнице	233,819	19,485	17.29%

[714] ДАС, НС, 1886, II 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину.*
[715] Исто.

4	**Разни трошкови**	**766,500**	**63,875**	**56.67%**
	Укупни расходи:	**1,352,547**	**112,712**	**100%**

Графикон 97: ***Структура буџета расхода Министарстваљ финансија за 1881-1887 у цесарским дукатима***[716]

Управа државних дугова јавља се само у 1885. години и чинила је 2.00% укупних расхода посматраног министарства. Управа фондова и Окружне штедионице имале су тенденцију раста до 1883. године и те године тај раст је износио 25.65% и 3.18%, респективно, у односу на почетну годину посматраног периода. Међутим, партије на њих се не појављају у последње три године истог периода. Економија топчидерска, Земљоделско-шумарска школа и сви рудницу, сем Масуричког, чија се вредност трошкова јавља само у почетној години посматраног периода,

[716] Видети табеле бр. 237-242.

пребачени су у надлежност Министарства народне привреде, па се од 1885. године више не појављују подаци о њима у Министарству финансија, имале су тенденцију пада до 1883. године и то 4.11%, 50.92%, 56.46%, у односу на 1881. годину. Мајданпек је забележио пораст трошкова од 4.58% у 1883. години, док су Подрински рудници имали значајнији пад издатака од 18.25%. Мајдан Сењски јавља се у 1883. години, и имао је убедљиво најмање трошкове, 14.05% укупних расхода на руднике, планираних у поменутој години. Окружне благајници и њихови помоћници имали су тенденцију раста која је у последње године дошло до пораста од 12.67% у односу на 1881. годину. Интересантно је да се и после усвајања закона о непоредном порезу не среће персонал који би био задужен за премеравање земљишта и организованије сакупљање пореза, осим ако нису забележени у разним трошковима који су чинили највећи удео у укупним расходима буџета Министарства финансија, и то у просеку 35.28% укупних трошкова планираних на функционисање посматраног ресора. Значајан удео чинили су ђумручки, односно царински трошкови, и то у просеку 19.49% укупних планираних расхода на Министарство финансија.

Минитарство грађевина

Табела 243: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[717]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**300,926**	**25,077**	**15.70%**
	Плата персонала	300,926	25,077	15.70%
2	**Плата окружних инжењера и подинжењера**	**105,823**	**8,819**	**5.52%**
3	**Нове грађевине и оправке**	**1,390,000**	**115,833**	**72.53%**
4	**Путни и селидбени трошкови као и додаци инжењерима**	**70,000**	**5,833**	**3.65%**
5	**На грађевинске питомце**	**30,000**	**2,500**	**1.57%**
6	**Канцеларијске трошкове и све друге набавке**	**19,813**	**1,651**	**1.03%**
	Укупни расходи:	**1,916,562**	**159,714**	**100%**

[717] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине (21.04.1881), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 734-757.

Табела 244: ***<u>Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима</u>***[718]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**613,821**	**51,152**	**25.54%**
	Плата свих одељења министратва и окружних инжињера и подинжињера	613,821	51,152	25.54%
2	**Нове грађевине и оправке**	**1,550,000**	**129,167**	**64.48%**
3	**Путни и селидбени трошкови као и додаци инжењерима**	**120,000**	**10,000**	**4.99%**
4	**На грађевинске питомце**	**40,000**	**3,333**	**1.66%**
5	**Канцеларијске трошкове и све друге набавке**	**40,000**	**3,333**	**1.66%**
6	**Железничка школа**	**15,000**	**1,250**	**0.62%**
7	**Железничка полиција**	**25,000**	**2,083**	**1.04%**
	<u>Укупни расходи:</u>	**<u>2,403,821</u>**	**<u>200,318</u>**	**<u>100%</u>**

Табела 245: ***<u>Буџет расхода Министарства грађевина за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима</u>***[719]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[718] ДАС, МФ-К, *Сравнителни преглед расхода Кнежевине Србије за 1882. годину*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 734-757.

[719] *Главни буџет прихода и расхода за 1881. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 734-757.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**701,400**	**58,450**	**32.34%**
	Плата свих одељења министратва и окружних инжињера и подинжињера	701,400	58,450	32.34%
2	**Нове грађевине и оправке**	**1,177,128**	**98,094**	**54.28%**
3	**Путни и селидбени трошкови као и додаци инжењерима**	**150,000**	**12,500**	**6.92%**
4	**На грађевинске питомце и железничку школу**	**60,000**	**5,000**	**2.77%**
5	**Канцеларијске трошкове и све друге набавке**	**50,000**	**4,167**	**2.31%**
7	**Железничка полиција**	**30,000**	**2,500**	**1.38%**
	Укупни расходи:	**2,168,528**	**180,711**	**100%**

Табела 246: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[720]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централна управа**	**216,908**	**18,076**	**13.65%**
2	**Плата окружних инжењера**	**383,691**	**31,974**	**24.14%**
3	**Плата подокружних инжењера**	**72,876**	**6,073**	**4.58%**

[720] *Главни буџет прихода и расхода за 1884. годину*, у: „Српске новине (29.06.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 734-757.

4	**Издаци на грађевине на сувом и на води, као и њихова оправка**	**704,000**	**58,667**	**44.29%**
5	**Разни трошкови**	**182,000**	**15,167**	**11.45%**
6	**Питомци на страни**	**30,000**	**2,500**	**1.89%**
	Укупни расходи:	**1,589,475**	**132,456**	**100%**

Табела 247: ***Буџет расхода Министарства грађевина за буџетску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[721]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**690,474**	**57,540**	**26.89%**
	Плата свих одељења министратва и окружних инжињера и подинжињера	690,474	57,540	26.89%
2	**Нове грађевине и оправке**	**752,000**	**62,667**	**29.29%**
3	**Путни и селидбени трошкови као и додаци инжењерима**	**150,000**	**12,500**	**5.84%**
4	**На грађевинске питомце**	**30,000**	**2,500**	**1.17%**
5	**Канцеларијске трошкове и све друге набавке**	**45,000**	**3,750**	**1.75%**
6	**На унутрашње довршење, украсе и намештај новог двора**	**300,000**	**25,000**	**11.68%**

[721] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 734-757.

7	**На име гаранције за експлоатацију железнице**	**400,000**	**33,333**	**15.58%**
8	**За ануитет возног материјала железничког према уговору**	**200,000**	**16,667**	**7.79%**
	Укупни расходи:	**2,567,474**	**213,956**	**100%**

Табела 248: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[722]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плату чиновника и свих инжењера**	**420,383**	**35,032**	**39.27%**
2	**Нове грађевине и оправке**	**450,000**	**37,500**	**42.04%**
3	**Подвозни додатак и селидбени трошкови**	**130,000**	**10,833**	**12.15%**
4	**Државни питомци**	**30,000**	**2,500**	**2.80%**
5	**Канцеларијски трошкови**	**40,000**	**3,333**	**3.74%**
	Укупни расходи:	**1,070,383**	**89,199**	**100%**

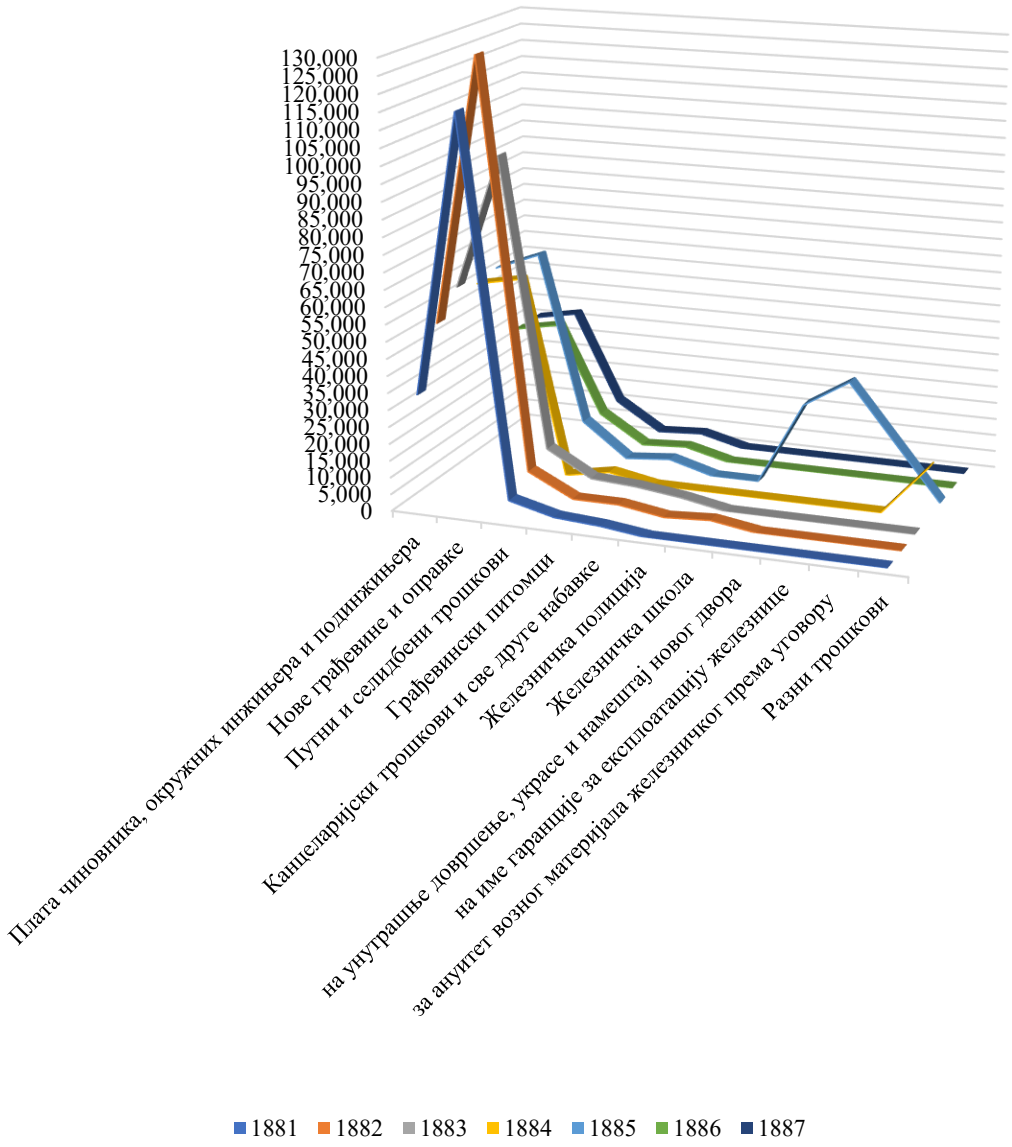
Табела 249: ***Буџет расхода Министарства грађевина за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[723]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[722] ДАС, НС, II 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину.*
[723] Исто.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**На плату чиновника и свих инжењера**	**420,383**	**35,032**	**39.27%**
2	**Нове грађевине и оправке**	**450,000**	**37,500**	**42.04%**
3	**Подвозни додатак и селидбени трошкови**	**130,000**	**10,833**	**12.15%**
4	**Државни питомци**	**30,000**	**2,500**	**2.80%**
5	**Канцеларијски трошкови**	**40,000**	**3,333**	**3.74%**
	Укупни расходи:	**1,070,383**	**89,199**	**100%**

Графикон 98: ***Структура буџета расхода Министарства грађевина за 1881-1887 у цесарским дукатима***[724]

Плата чиновника Канцеларије министарства, окружних иншењера, и подинжињера имали су тенденцију раста све до 1886. године, када је дошло до пада од 39.12% што је отприлике била вредност из почетне године посматраног периода. Путни и селидбени трошкови, као и канцеларијси трошкови и све друге набавке бележили су мање осцилације и у просеку су чинили

[724] Видети табеле бр. 243-249.

1.74% и 5.57% укупних расхода Министарства грађевина, респективно. Железничка полиција појављује се од 1882. години и у наредној трошкови на њу повећали су се два пута. Након ове године ова партија премештена је у буџет Министарства унутрашњих дела. Железничка школа се појављује у 1882. години и чинила је свега 0.78% укупних трошкова планираних за ово Министарство. У 1884. години појављују се разни трошкови, али партије канцеларијских и путних издатака нису забележиле вредност, па се може претпоставити да је ова партија подразумевала поменуте буџетске ставке. Године 1885. забележени су издаци на име гаранције за експлоатацију железнице, као и ануитет за возни материјал железнице који нису улазили у ануитет Железничког зајма из 1881. године. Исте године забележен је и трошак на довршење унутрашњости новог двора, његово украшавање и његов намештај и ти издаци чинили су 11.68% укупних трошкова планираних на Министарство грађевина. Из овог ресора издвајани су трошкови и на школовање питомаца грађевинске струке на страни и они су у просеку чинили 1.66% укупних расхода поменутог министарства. Највећи удео у укупним трошковима Министарства грађевина чинили су издаци на нове грађевине и њихову оправку. Максимум су забележиле 1882. године када су чинили 64.48% укупних трошкова грађевинске струке, да би из године у годину опадали и у последње две године доживели велики пад од 70.97% у односу на забележени максимум.

Министарство народне привреде

Табела 250: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[725]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**101,112**	**8,426**	**89.39%**
	Плата персонала	101,112	8,426	89.39%
2	**Остали трошкови**	**12,000**	**1,000**	**10.61%**
	Укупни расходи:	**113,112**	**9,426**	**100%**

[725] *Главни буџет прихода и расхода за 1883. годину*, у: „Српске новине (30.10.1882), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 958-1004.

Табела 251: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[726]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централна управа**	**178,089**	**14,841**	**5.63%**
2	**Општи издаци**	**146,000**	**12,167**	**4.61%**
3	**Стручни издаци**	**819,534**	**68,295**	**25.89%**
	По струци саобраћаја, трговине, и радиности	115,000	9,583	3.63%
	По струци земљорадње и сточарства	140,000	11,667	4.42%
	По струци статистичкој	30,000	2,500	0.95%
	По струци рударској	22,500	1,875	0.71%
	По струци поштанско-телеграфској	327,034	27,253	10.33%
	По струци Одељења шумарског	185,000	15,417	5.84%
4	**Надлештва**	**2,021,805**	**168,484**	**63.87%**
	Привредни савет	6,000	500	0.19%
	Контролно надлештво мера	7,981	665	0.25%
	Управа фондова	95,456	7,955	3.02%
	Окружне штедионице	3,400	283	0.11%
	Управа државне ергеле	178,929	14,911	5.65%
	Управа ратарске школе	70,916	5,910	2.24%
	Управа топчидерске економије	60,433	5,036	1.91%
	Управа виноделско-воћарске школе	82,393	6,866	2.60%
	Управа Сењско рудника	374,703	31,225	11.84%
	Управа Подринских рудника	251,695	20,975	7.95%
	Поште и телеграфи	829,899	69,158	26.22%
	Гаранција бродарском друштву на капитал по 6% по члану 4. Закона	60,000	5,000	1.90%
	Укупни расходи:	**3,165,428**	**263,786**	**100%**

[726] *Главни буџет прихода и расхода за 1884. годину*, у: „Српске новине (29.06.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 958-1004.

Табела 252: ***Буџет расхода Министарства народне привреде у рачунској 1885. години у динарима, цесарским дуктима, и процентима***[727]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централна управа**	**132,615**	**11,051**	**6.09%**
2	**Општи издаци**	**205,111**	**17,093**	**9.43%**
3	**Стручни издаци**	**621,990**	**51,833**	**28.59%**
	По струци саобраћаја, трговине, и радиности	152,812	12,734	7.02%
	По струци земљорадње и сточарства	60,000	5,000	2.76%
	По струци шумарској	40,000	3,333	1.84%
	По струци рударској	12,000	1,000	0.55%
	По струци поштанско-телеграфској	357,178	29,765	16.42%
4	**Надлештва**	**1,216,172**	**101,348**	**55.89%**
	Привредни савет	-	-	-
	Контролно надлештво мера	2,236	186	0.10%
	Управа фондова	91,137	7,595	4.19%
	Окружне штедионице	29,689	2,474	1.36%
	Управа државне ергеле	141,146	11,762	6.49%
	Управа ратарске школе	46,661	3,888	2.14%
	Управа топчидерске економије	19,515	1,626	0.90%
	Управа виноделско-воћарске школе	-	-	-
	Управа Сењско рудника	5,768	481	0.27%
	Управа Подринских рудника	20,741	1,728	0.95%
	Управа Мајданпека	14,279	1,190	0.66%
	Поште и телеграфи	845,000	70,417	38.83%
	Укупни расходи:	**2,175,888**	**181,324**	**100%**

[727] *Главни буџет прихода и расхода за 1885. годину*, у: „Српске новине (01.07.1884), 1; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 958-1004.

Табела 253: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[728]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**168,844**	**14,070**	**10.32%**
2	**Општи издаци**	**112,000**	**9,333**	**6.86%**
3	**Стручни издаци**	**361,938**	**30,262**	**22.19%**
	На потпомагање индустрије и заната	30,000	2,500	1.83%
	На питомце	5,000	417	0.31%
	Помоћ трговачкој школи	10,000	833	0.61%
	Помоћ Занатлијском одбору	260	22	0.02%
	На издржавање међународног бироа за заштиту индустријске својине	1,000	83	0.06%
	На набавку, оправку и пренос мера за надлештва	6,000	500	0.37%
	Помоћ пољопривдном друштву	10,000	833	0.61%
	На уништење филоксерне заразе	6,000	500	0.37%
	Плата шумара	30,000	2,500	1.83%
	На потпомагање рударства	10,000	833	0.61%
	На повез књига за статистичке публикације	1,200	100	0.07%
	Поште и телеграфи	253,678	21,140	15.50%
4	**Надлештва**	**992,789**	**82,732**	**60.66%**
	Контролно надлештво мера	2,236	186	0.14%
	Управа фондова	96,776	8,065	5.91%
	Окружне штедионице	29,476	2,456	1.80%
	Управа државне ергеле	116,631	9,719	7.13%
	Управа ратарске школе	39,660	3,305	2.42%
	Управа топчидерске економије	18,031	1,503	1.10%
	На израду скела и чамаца	12,000	1,000	0.73%
	Управа Мајданпека	8,060	672	0.49%
	Управа Подринских рудника	15,579	1,298	0.95%
	Управа рудника у Сењу	3,768	314	0.23%
	Поште и телеграфи	650,572	54,214	39.75%

[728] ДАС, НС, 1886, II 133, *Главни буџет прихода и расхода за 1886. годину*; *Преглед примања и издавања Главне државне благајне,* 958-1004.

	Укупни расходи:	**1,636,771**	**136,398**	**100%**

Табела 254: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[729]

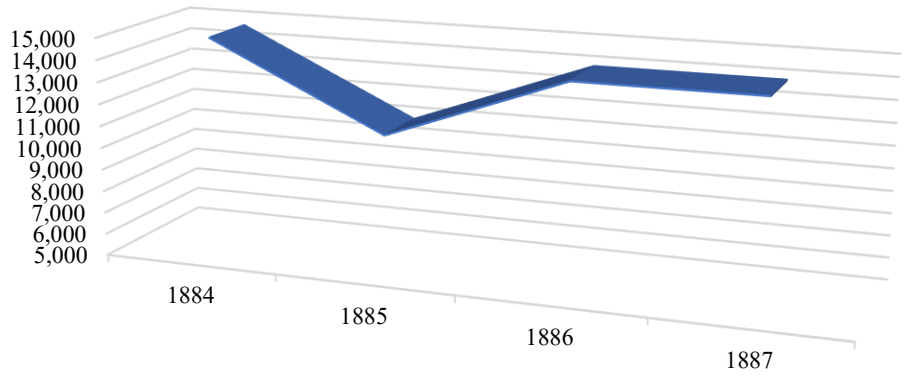
		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**168,844**	**14,070**	**10.32%**
2	**Општи издаци**	**112,000**	**9,333**	**6.86%**
3	**Стручни издаци**	**361,938**	**30,262**	**22.19%**
	На потпомагање индустрије и заната	30,000	2,500	1.83%
	На питомце	5,000	417	0.31%
	Помоћ трговачкој школи	10,000	833	0.61%
	Помоћ Занатлијском одбору	260	22	0.02%
	На издржавање међународног бироа за заштиту индустријске својине	1,000	83	0.06%
	На набавку, оправку и пренос мера за надлештва	6,000	500	0.37%
	Помоћ пољопривдном друштву	10,000	833	0.61%
	На уништење филоксерне заразе	6,000	500	0.37%
	Плата шумара	30,000	2,500	1.83%
	На потпомагање рударства	10,000	833	0.61%
	На повез књига за статистичке публикације	1,200	100	0.07%
	Поште и телеграфи	253,678	21,140	15.50%
4	**Надлештва**	**992,789**	**82,732**	**60.66%**
	Контролно надлештво мера	2,236	186	0.14%
	Управа фондова	96,776	8,065	5.91%
	Окружне штедионице	29,476	2,456	1.80%
	Управа државне ергеле	116,631	9,719	7.13%
	Управа ратарске школе	39,660	3,305	2.42%
	Управа топчидерске економије	18,031	1,503	1.10%
	На израду скела и чамаца	12,000	1,000	0.73%

[729] Исто.

	Управа Мајданпека	8,060	672	0.49%
	Управа Подринских рудника	15,579	1,298	0.95%
	Управа рудника у Сењу	3,768	314	0.23%
	Поште и телеграфи	650,572	54,214	39.75%
	Укупни расходи:	**1,636,771**	**136,398**	**100%**

У 1883. години планирани су издаци на успостављање рада Министарства народне привреде, плате запослених и трошкови за потребни материјал у циљу организације поменутог ресора. Планирани издаци су у периоду од 1884. до 1887. године били подељени у 4 буџетске партије: Централна управа, општи издаци, стручни трошкови, и трошкови планирани на функционисање надлештава која су се налазаила под ингеренцијом овог министарства. Анализа је извршена према овој подели која се може видети на наредним графиконима.

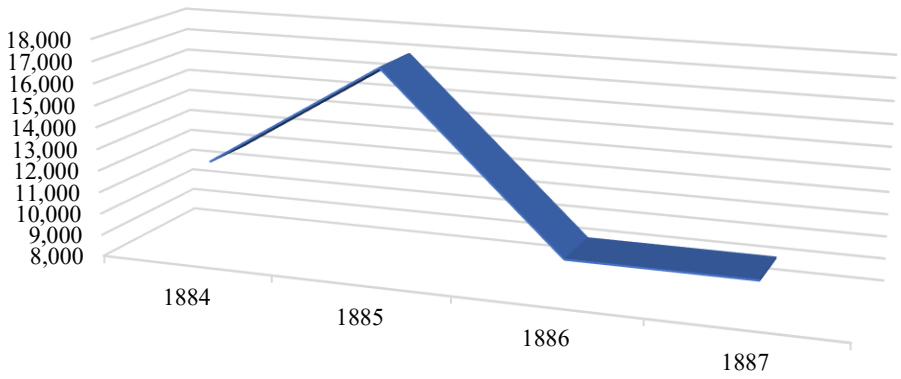
Графикон 99: ***Кретање буџета расхода Централне управе Министарства народне привреде за 1884-1887 у цесарским дукатима***[730]

Под ову стваку спадале су плате свих запослених у одељењима од којих је била формирана Централна управа Министарства. Трошкови издвајани за њу бележили су мање осцилације током посматраног периода, осим значајног пада који се десио 1885. године и износио је 25.54% мање издатке у односу на претходну годину, и 27.32% мање од оних планираних за 1886. годину.

[730] Видети табеле бр. 250-254.

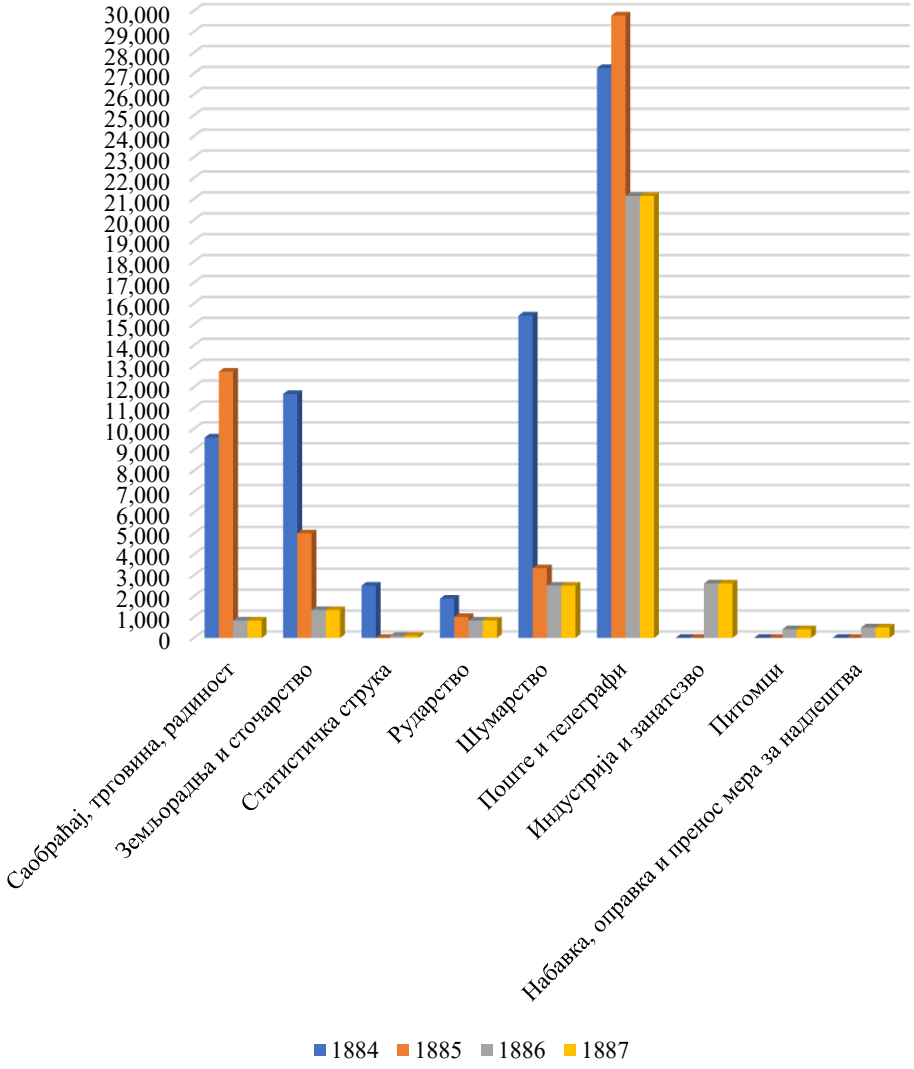
Графикон 100: ***Кретање буџета општих издатака Министарства народне привреде за 1881-1887 у цесарским дукатима***[731]

У опште издатке Министарства народне привреде спадали су канцеларијски трошкови и издаци на огрев, кућне кирије у којима су била смештена различита надлештва Министарства, као и путни и селидбени трошкови чиновника. Ови издаци доживели су значајно повећање 1885. године од 40.49% у односу на претходну годину и нагли пад од 45.40% у односу на 1886. годину.

[731] Исто.

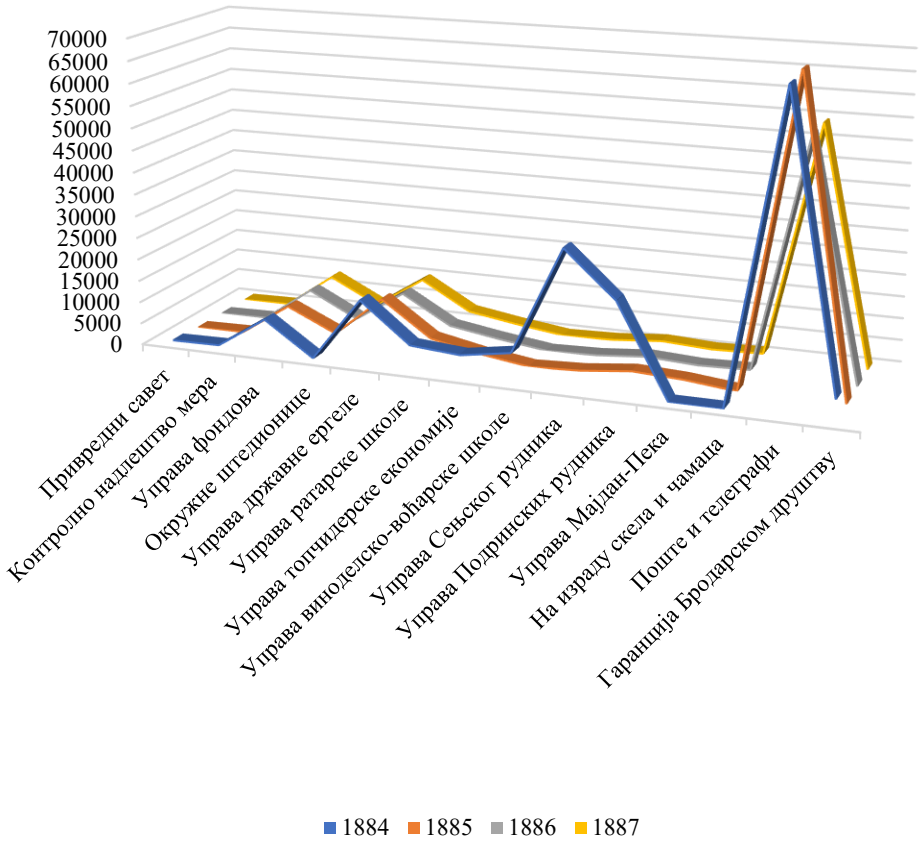
Графикон 101: ***Структура стручних издатака Министарства народне привреде за 1884-1887 у цесарским дукатима***[732]

Стручни издаци подрузамевали су издатке на развој и потпомагање саобраћаја, трговине и радиности, земљорадње и сточарства, индустрије и занатства, статистичке струке, трошкове на питомце, рударство, и поште и телеграфе. Буџетске партије: развој и потпомагање саобраћаја, трговине и радиности, земљорадње и сточарства, индустрије и занатства, рударство, и поште и телеграфе Оно што је индикативно из претходног графикона јесте пад трошкова свих стручних издатака и то за 93.46%, 73.34%, 16.70%, 28.98%, 1886. године у односу на 1884. годину, респективно.

[732] Исто.

Графикон 102: ***Структура буџета расхода Надлештава Министарства народне привреде за 1884-1887 у цесарским дукатима***[733]

Привредни савет[734] се у Министартсву народне привреде појављује само у 1884. години. и чинио је 0.30% укупних расхода планираних на посматрано министарство. Контролно надлештво мера имало је тенденцију пада. Године 1885. они су опали за 72.03% у односу на претходну годину и до краја посматраног периода забележили су константу у својим кретањима. Управа фоднова и окружне штедионице имали су тенденцују раста у овом периоду и у последњој години забележили су пораст од 6.18% и 8.74 пута у односу на 1884. годину. Управа државне ергле и Топчидерска економија, као и Управа ратаске школе имали су тенденцију пада и на крају периода њихови

[733] Исто.

[734] Стојан Новаковић је у скупштинској дебати, на ванредном састанку 07. јула 1895. године, дао подршку и предлогу о установљењу Привредног савета при Министарству народне приврде, па остаје неразјашњено да ли је то био предлог да се поново установи наведени савет; Д. Милић, *Стојан Новаковић и финансијски проблеми Србије, Стојан Новаковић-живот и дело*, Београд 1995, 108.

трошкови опали су за 34.82%, 70.15%, и 44.08% респективно у односу на 1885. годину. Управа виноделско-воћарске школе појављује се само у 1884. години и њени трошкови чинили су 4.08% укупних трошкова планираних за надлештва Министарства народне привред. Сва три рудника: Сењски и Подрински рудник су у првој години посматраног пеиода забележили значајан износ у својим трошковима, да би уследио пад у њиховом кретању и у 1886. години заблежили су мање издатке за невероватних 99.00% и 93.81%, респективно, у односу на почетну годину посматраног периода. Израда скела и чамаца прешла је у надлешност Министарства народне привреде 1886. године и у просеку су заузимали 1.21% у укупним расходима надлештава поменутог министарства. Трошкови на поште и телеграфе су у овој партији подразумевали организацију ове две важне институције у погледу саобраћаја који је постојао још од давне од 1840. године што се тиче пошта, а телеграфи су основани 1855. године, и у ове издатке спадали су плате запослених. Они су максимум достигли 1885. године, међутим већ наредне године долази до пада од 23.01%. Бродарско друштво[735] јављало се само у једној години, 1884, и тада је заузимало удео од 2.97% у укупним расходима планираним на надлештва Министарства народне привреде.

Осамдесетих година 19. века на власти била је Напредна странка која је покренула модернизацију многих сфера управе, али је била на мети опозиције да је довела до несређености државних финансија услед закључивања великог броја зајмова, који су углавном склапани у непродуктивне сврхе. На те оптужбе је један књиговођа окружне штедионице, Драгољуб Д. Поповић у писму које је упутио Министарском савету, министрима финансија и народне привреде, оправдао такво владино поступање, јер је сматрао да је Србија морала да учини искорак ка модернизацији. Он је истакао да је требало увећати приходе како би се растеретили расходи и постигла равнотежа у буџету. Књиговођа је предложио, по његовом мишљењу, два решења за побољшање финансијског стања: да се убаштине земљишта и да се на то уведу таксе и наплату такси по свршном предмету код административних државних власти. Истицао је да је опозиција викала и да сада виче о површности у раду комисије за премер земљишта, а да су све то приписивало у грех напредној влади. Он је подвукао да би лакше било сваком појединцу да за себе поднесе пријаву земљишта, него да држава ради тај посао.[736]

Приликом претреса буџета прихода и расхода за 1881. годину прочитан је извештај Финансијског одбора у коме је истакнуто је да је било рђаво да се буџет дели на редован и ванредан, него је изнет једноставан буџет са свим укупним државним приходима и расходима. После цивил листе кнежеве, Одбор је примио државни дуг као тачно заснован. Чланови Владе у време састављања буџета за 1881. годину били су председник Министарског савета и министар правде, Милан Пирочанац, министар иностраних дела, Чедомиљ Мијатовић, министар унутрашњих дела, министар парвде, министар просвете и црквених дела, министар војни, министар грађевина, министар финансија, Чедомиљ Мијатовић.[737] Сума на Државни савет сведена је тиме да се не повећава број саветника са 12 на 15 колико их уставом може бити и да се не попуњава место првог секретара, јер је место остало празно. Позиција општи расходи прихваћена је с тим да се пензије и издржавања смање јер су неки пензионери умрли. Одбор се поделио по питању доделе пензије Михајлу Барловцу, јер су судови досудили да му припада. Већина посланик је пристала, док је мањина била против.[738]

---

[735] Павле Михаиловић, *Дневници,* прир. Јасмина Милановић, Боеград 2010, 31. Бродарско друштво основао је Коста Таушановић.

[736] АСАНУ, Историјска збирка, *Књиговођа окружне штедионице, Драгољуб. Д. Поповић Министарском савету, министру финансија, и министру народне привреде,* 25.08/06.09.1888, бр. 9422.

[737] *Владе Србије (1805-2005)*,

[738] *Протоколи Народне скупштине која је држана 1880. и 1881. године у Београду*, Београд 1881, 2416-2417.

Буџет министарства просвете и црквених дела био је већи него лањски, али је Одбор скоро све позиције усвојио, а неке је у договору са министром и увећао, а само пар њих смањио.

Одбор се разишао у мишљењу да треба смањити плате архиепископу и митрополитима, као и то да се укине помоћ Народном позоришту министар на то није пристао, а остало је Народној скупштини да реши ово питање. Буџет министарства иностраних дела је у многим позицијама смањен одлуком самог министра иностраних дела. Одбор је уважио повишице у буџету Министарства унутрашњих дела које су углавном биле из поштанске струке, а што се тиче буџета санитетске струке од 13. маја чинио је посебан буџет, усвојио је махом све предложене позиције. Одбор је у договру са министром финансија смањио одређене позиције. Буџет министарства војног био је далеко већи од лањског, узрок томе је већа потреба за храном у ослобођеним крајевима који се до сада набављао средствима тамошњег становништва. Ипак, смањене су одређене позиције у договору са министром војним, па је тако целокупна сума смањена с приближно 200,000 динара од оне коју је предложила Влада. Министарство грађевина је увећано поглавито због градње железнице и њеног надзора, Одбор је у договру са министром смањио углавном плате појединих чиновника грађевинске струке.[739]

Одбор[740] је сматрао да су се све позиције у буџету прихода могле усвојити. Одвојено мишљење имали су по питању набавке коња ради комплетирања стајаћих ескадрона и батерија-Никола Пашић, Гаврило Чупић, и Раша Милошевић. Никола Пашић изнео је мишљење да буџет није требало олако усвајати већ да га натенане треба прегледати. Сматрао је да буџет није био уравнотежен и да је имао прикривеног дефицита и то око 3,5 милиона динара.[741]

Никола Пашић је закључио да нико није спорио да расходе треба измирити, али да се није обратила добра пажња на изворе прихода и да се обезбеди благостање и отварање пијаца чиме би народ могао увећати своје приходе и да је Скупштина требло о томе да води рачуна.

Заступник министра финансија, заступник министра иностраних дела је узео реч да одговори Николи Пашићу. Говорио је како његови разлози за одлагање буџета нису убедљиви и да он није поткрепио своје исказе тачним цифрама које су у овај буџет стављене. По његовом мишљењу Пашић је говорио о будућем дефициту, а не стварном, а то је друга ствар, јер Влада није мога да предвидиви колико ће заиста да буде примљено прихода, већ су то биле процене које су засноване на просецима претходне три године које су тачне. Посланици Народне радикалне странке, поп Мијаило Смиљанић и Раша Милошевић су били за то да се усвајање буџета одложи. Вељко Јаковљевић је такође узео реч-говорио је да је погрешно што је дата пензија Барловцу. Посланик Народне радикалне странке Ђурђе Ђоровић, такође, је био против тога да се буџет одмах усвоји. Посланик Марко Петровић тражио је увид у цифре, а не уопштено говорење о буџету.[742]

Већ неколико година народни посланици предлагали су Народној скупштини да се буџет државних прихода и расхода одштампа и разда посланицима како би они могли да га простудирају. Председник Министарског савета, министар иностраних дела Милан Пироћанац, члан Напредне странке, рекао је да је буџетом за 1881. одобрено минитрсу иностраних на слање лица у разне мисије, на дијурну чиновника и на трошкове курира који изван границе путују 20,000 динара. Независна Кнежевина Србија у циљу уређења политичких и привредних односа са другим државама и склапања уговора морала је слати већи број чиновника ради склапања поменутих уговора и министарство иностраних дела је морало 1881. године на дијурне и на путне трошкове

[739] Исто, 2418-2419.

[740] Чланови Финансијског одбора били су А. Нинчић, члан напредне странке, Раша Милошевић, члан Народне радикалне странке, Димитрије Димитријевић, Симо Милошевић, Гаврил Чупић, Никола Пашић, Мита Ракић-известилац; *Српски биографски речник VI, VII,* 649, 511.

[741] *Протоколи Народне скупштине која је држана 1880. и 1881. године у Београду*, Београд 1881, 2419-2420.

[742] Исто, 2420-2431.

чиновника издати 25,888 динар више него што је буџетом одређено. Миинистар иностраних дела предлажио је Скупштини да овласти министра финансија да може из готовине државне касе издати МИД-у 25,888 динар више него што му је буџетом било одређено.[743]

Финансијски одбор нашао је умесан предлог министра финансија да се сума од 493 динара више утрошена на потребе целог правитељства у 1881. расходује у 1882. години. Скупштина је једногласно усвојила овај предлог. Секретар Никола Крупежевић, члан Народне радикалне странке, прочитао је указ краља којим је министар финансија био овлашћен да поднесе решење предлог да му се одобри да може 42,230 динара више потрошених на држање Скупштине за 1880. расходовати у 1882. на терет готовине државне касе.[744] Секретар Никола Крупежевић прочитао је указ краља којим је министар финансија био овлашћен да му се одобри да је суму од 21639,37 динара више утрошену у рачунској 1881. године на редовен непредвиђене потребе могао да покаже у расходу за 1882. на терет готовине државне.[745]

Известилац Мита Ракић Народној скупштине рекао је да је Одбор финансијски прегледао буџет државних прихода и расхода за 1881/1882. годину. Накнадно је министар финансија учинио исправку у буџету, постојала је једна Земљоделска школа у Пожаревцу. Он и одборници су били ради да се она затвори, а да се установи ратарница, да се сума опредељена на земљоделску школу употреби на ратарнице, а персонал из земљоделске школе да се употреби за ратарницу или неку другу службу. Скупштина је примила ову измену. известилац Н. Крупежевић чита Народној скупштини о прегледу државне касе из 1876 и 1877. године: Одбор кога је Скупштина решењем својим од 26. априла прошле године одредила да прегледа државне рачуне за 1876. и 187.7 годину после разлаза Скупштине састао се и радио свој посао. Одбор је имао част да саопшти своје примедбе на државни буџет. Примедбе на издатке из суме од два милиона дуката цесарских одобрене тајном законодавном одлуком на војне потребе. Примедбе на издатке из суме од 20, 000 дуката цесарских одобрене тајном законодавном одлуком на потпомагање устанка Срба у Босни и Херцеговини. Примедбе на новац који је за време српско-турског рата 1876. и 1877. послат са стране као помоћ и поклон народу српском.

Опште примедбе биле су: по сравнителном прегледу за 1876. предвиђено је прихода 35,256,692, а дејствитељно наплаћено 28,088,343 динара. Дакле ненаплаћено је 7,168,348 динара. Одбор је мислио да је Владу требало питати је ли ова сума касније наплаћена. Уједно пак, требало је питата и зашто је примивши 28,088,343 динара стварно потрошено 30,288,225 динара, више дакле 2,199,882 динара, па ако је овај вишак утрошен из ванредног прихода како је толика сума могла бити утрошена без претходоног законодавног одобрења, као и то да ли је за овај утрошени сувишак издејствовано накнадно законито скупштинско одобрење. По изводу дугова види се да је у години 1876. било на дугу државног новца код разних лица и надлештава 719,420 гроша пореских, а колико је од ове суме наплаћено то се није видело из књига вођених у 1876. години. Одбору је нужно знати да ли је шта од дугова наплаћено и колико, као и то има ли и колика је сума у овом дуговању за коју је министар имао уверења да се неће наплатити, а међутим, води се као капитал државни (13.септембар 1881).[746]

Из списка разних дугова вођеног за рачунску 1876. види се да се међу осталим дуговима налази сума од 26358 гроша пореских што државној каси дугује министарство грађевина и ова се сума води као капитал државне касе. одбору је нужно знати да ли је ова сума враћена и ако није када ће се вратити и откуда. (1. септембар 1881). Скупштинском одбору за преглед државне касе: ова сума није још наплаћена из разлога што регулација варошице Бајина Башта где су плацеви на

[743] *Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1882. годину, Београд 1882,* 265-267.
[744] *Програми и статути српских политичких старнака*, 106.
[745] *Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1882. годину,* 1850-1852.
[746] Исто, 1929-1930.

горњу суму купљени није још извршена. Министру финансија су поново учињена питања везано за сравнителни преглед дуга код главне државне благајне.

Буџетом за 1883. одређено је на трошкове народне скупштине 100000 динара, међутим стварно је утрошено 205531,27 дакле више 105531,27. одобрава се министру финансија да суму од 105531,27 динара што је више утрошена на трошкове нц него што је буџетом за 1883. одређено скине са дотичне партије и баци у расход овогодишњег рачуна, а на терет државне готовине. априла 1885. скупштина усвојила.[747]

У време састављања буџета за 1884. годину чланови Владе били су председник Министарског савета и министар унутрашњих дела, Никола Христић, министар иностраних дела, Милан М. Богићевић, министар унутрашњих дела, министар правде, Ђорђе Р. Пантелић, министар просвете и црквених дела, Ђорђе Р. Пантелић, заступник, министар војни, Јован Петровић, министар грађевина, Кста Протић, министар финансија, Алекса Н. Спасић, министар народне привреде, Алекса Н. Спасић, заступник.[748] Извештај Финансијског одбора гласио је:

Одбор је рекао да је увећање буџета сасвим природна последица увећаних потреба државних, а сведочење културног напредовања Краљевине. Стварањем нових потребних установа подигнута је државна пореска способност, док је с друге стране тај податак условљавао повећање издатака око стварања и развијања тих установа. Увећање буџета било је сведочанство државног напредовања. Полазећи са овог гледишта, а водећи бригу о томе да издаци државни буду упућени на стварне и неоспорне потребе државне, Финансијски одбор оценио је Закон о буџету и учинио је у њему извесне промене у инетересу штедње.[749]

Било је потребно реално пројектовати државне приходе како би се имали од чега подмирити државни расходи. Једино је на тај начин било могуће фактично балансирање прихода и расхода на крају буџетске године. У члану 1 законског пројекта који је утврдио целокупну суму државних расхода на 37,292,612 динара смањена је та сума унеколико услед уштеда учињених код појединих позиција буџетских тако да је према решењу одборском целокупна сума расхода износила 37,291,159 динар. У члану 2 повишена је унеколико сума прихода и утврђена на 37,365,000 динара и додата је једна одредба која се тицала вишка прихода преко расхода: вишак од 73,840динара имала се унети у готовину државне благајне. Члан 3: Прирез за друго полугође 1883-84, о коме је било речи у члану 3 законског пројекта збрисан је сасвим зато што потреба која се имала да подмири у буџету овим прирезом, могла се подмирити уместо прирезом приходом који ће добити закон о трговини са дуваном. У члану 4 сада члану 3 одбор је проширио у неколико границу до које се могла одредити стопа интереса на благајничке записе тј. он је уместо до пет ставио до шест на сто годишње. Ово је учињено у интересу промета ових благајничких записа.[750]

Прочитан је указ краља којим је министар финансија био овлашћен да поднесе Народној скупштини на решење буџет расхода и прихода за 1883-1884. годину. По предлог закона о буџету државних расхода и прихода за рачунску 1883-4 годину члан 1 гласио је да је министар финансија био овлашћен да је на државне расходе могао у рачунској 1883-4 години тј од 13.11. 1883 до 13.11.1884 из главне државне благајне издати суму од 37,282,671 динара. Члан 2- на подмирење државних расхода о којима је било речи у члан 1 стављало се министру финансија на расположење сва сума државних приход,а а у смислу постојећих закона и законских прописа у течају рачунске 1883-1884 наплатити и у главну државну благајну унети, а која је у поменутом буџету прихода предвиђена. Члан 3: све пореске главе плаћају за друго полугође 1883-84 порески прирез по следећим основама: на име пореског прireза који се ударао на чист порез, не рачунајући остале прирезе, па ни прирез по закону од 08. фебруара 1880. године, плаћали су: од сваког динара

[747] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1883. годину*, Београд 1884, 438.
[748] *Владе Србије (1805-2005)*, 148.
[749] *Стенографске белешке о седницама Нардоне скупштине за 1883. годину*, Београд 1884, 989-990.
[750] Исто, 1007-1013.

пореза по 20 динарских пара, оне пореске главе које су плаћале мањи порез, но што је била главница, од сваког динара по 40 динарских пара оне пореске главе које су плаћале пун данак (главницу), од сваког динара по 60 динарских пара све пореске главе које су плаћале већи порез него што је главница. Где би у суми пореза било пара ту ће се при разрезу овог прireза паре што прелазе преко динара узимати као цео динар и према томе прирезом оптеретити. Овај прирез распоређивао се и скупљао на исти начин и у исто време када и порез. Члан 4: да би Главна државна благајна могла тачно и потпуно измиривати све издатке буџетом одобрене и онда док сви приходи државни нису прикупљени и у благајну унесени министар финансија био је овлашћен да је у течају буџетске године могао издати и за привремено подмирење расхода употребити благајничке записе – бонове за које важила следећа правила: целокупна сума благајничких записа издатих у течају буџетске године није смела превазићи десети део целокупне буџетом за исту годину одобрене суме расхода, благајнички записи нису се могли издавати на дуже време од годину дана иако да се најдаље за годину дана од дана када су издати имају на државним благајнама звећечим новцем по пуној номиналној вредности заједно с припадајућим инетересом исплатити, благајнички записи носили су инетерес није могао бити већи од пет на сто годишње. Он се плаћао из кредита на ванредне потребе целог правитељства и то у роковима које је министар финансија одредио. Министар финансија прописао је текст и облик благајничких записа. Члан 5- буџет овај важио је од 13. 11.1883. но како је највишим решењем од 12. новембра 1884. године.[751]

Краљев указ који се подносио на решење Народној скупштини предлог закона о буџету државних расхода и прихода за рачунску 1884-1885 годину. Члан 1 гласио је да је министар финансија био овлашћен да на државне расходе од 13. новембра 1884 до 13. новембра 1885. из главне државне благајне издати суму од 45,968,639 динара. Члан 2: на подмирење државних расхода о којима је било речи у члан 1 стављало се министру финансија на расположење сва сума државних прихода, а у смислу постојећих закона и законских прописа у течају рачунске 1884-1885 наплатити и у главну државну благајну унети а која је у поменутом буџету прихода предвиђена. Члан 3: да би главна државна благајна могла тачно и потпуно измиривати све издатке буџетом одобрене и онда док сви приходи државни нису прикупљени и у благајну унесени министар финансија овлашћује се да у течају буџетске године може издати и за привремено подмирење расхода употребити благајничке записе – бонове за које имају важити следећа правила. Целокупна сума благајничких записа издатих у течају буџетске године нису смела превазићи десети део целокупне буџетом за исту годину одобрене суме расхода. Благајнички записи не могу се издавати на дуже време од године дана тако да се најдаље за годину дана од дана када су издати имају на државним благајнамапо пуној номиналној вредости заједно са припадајућим интересом исплатити. Благајнички записи носили су инетрес који није могао бити већи од 6 на 100 годишње. он ће се плаћати из кредиза на ванредне потребе целог правитељстваи то у роковима које министар финансија одреди. Министар финансија прописао би текст и облик ових благајничких записа. Члан 4: буџет овај важио је од 3. новембра 1884.[752]

Министар иностраних дела био је овлашћен да је могао из готовине државне касе изда министарству иностраних дела 61,555 динара коју је суму утрошило на дочек њихових височанстава престолонаследника Рудолфа и престолонаследниковице Стефаније.[753] Одбор је, такође, нашао да је политично и праведно и са сваке стране целисходно да трошкови око такозваних инвестиција као што су грађење споредних железница, набавке његове, извршење катастралног пописа, за порез итд нису падали свом својом тежином на овај садашњи нараштај, но да се тај терет зајма и поступак исплате његове подели и на оне који ће иза овог нарашатаја

[751] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1884. годину*, Београд 1885, 843-845.
[752] Исто, 846-848.
[753] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1885. годину, која је држана у Нишу 1886. године,* Београд 1886, 978-979.

дући. Одбор је нашао да је у државном интересу да дугове државне касе без одлагања и потпуно измире. Одбор се једногласно сложио да је нов државни зајам био неопходно потребан и да је Влада тај предложени закон требало да прими. Што се тиче саме суме зајма одбор је узео у обзир:

да је по извешћу које је министар финансија поднео Народној скупштини било свега 13. новембра 1880. године разног дуговања из времена рата. 24,772,685 динара, а државна кса је у последње три године од тога исплатила 1,1255,859 динара, онда је излазило да остатак разног дуга заједно са реквизицијом што је сад требало исплатити износило је свега суму од 13,486,826 динара, да је Главна државна каса дуговала на име привремених позајмица 9,288,115 динара, да је Главна државна каса дуговала осталим државним касама још од 1877. па до 1883. једну суму од 3,788,000 динара, но од које је довољно да исплати 1,000,000 динара, да је за разна корисна предузећа о којима је било речи требало једна сума од 9,000,000 динара свега би требало 32,774,945 динара.

Но, како је државна каса имала у државним обвезницама и у француској ренти на свом расположењу једну суму од 7,925,000 динара то је онда излазило да би зајмом требало набавити 24,849,945 динара или округло 25,000,000 динара као што је министар финансија предложио. Предлог закона је усвојен од стране Народне скупштине.[754]

На 8. редовном састанку Народне Скупштине, одржаном 19. октобар 1886. у Нишу, преседавао је председник Ђорђе Павловић. Министар финансија Чедомиљ Мијатовић поднео је предлог закона о буџету државних расхода и прихода за рачунску 1886-7 годину.

Известилац Ђорђе С. Нешић прочитао је Извештај Финансијског одбора[755] о пројекту буџета за рачунску 1886/87. Чланови Владе у то време били су председник Министарског савета и министар унутрашњих дела, Милутин Гарашанин, министар иностраних дела, Драгутин Франасовић, министар парвде, Димитрије Маринсковић, министар просвете и црквених дела, Милан Кујунџић, министар војни, Ђура Хорватовић, министар грађевина, Петар Топаловић, министар финансија, Чедомиљ Мијатовић, минисатр народне привреде, Чедомиљ Мијатовић, заступник.[756] Расходи су предложени у суми од 44 милиона динара. Приходи су предложени у суми од 38,450,000 динара, па се очекивало да ће нови извори покрити предложени расход у износу од 5,500,000 динара. Да се суми од 14,703,174 динара дода 600,000 динара па да годишњина изнесе 15,303,174 динара. Код Министарства финансија требало је додати у расходима 260,000 за ануитет возног материјала државних железница што се по уговору са друштвом о грађењу железница имало плаћати, као и 240,000 динара на могућу доплату за експлоатацију државних железница. Стога, расходи би изнели 45,100,000 динара.Чланови Финансијског одбора су у складу са владом претресли све позиције буџета и свели суму од 45,100,000 на 44,460,000 динара.[757]

Један члан Одбора, Благоје Божић, посланик Радиклане странке није потписао извештај, јер на њему није радио, с обзиром на то да је тек претходни дан био постављен за његовог чалана. Поп Марко Петровић изјавио је да је буџет стајао на несталној основи и у следећој години ће се показати дефицит у буџету. Ђурђе Ђоровић изнео је мишљење да се код засебних расхода, конкретно на Народну скупштину сума могла свести за 40- 50,000 динара мање и питао се зашто се Влада решила да се Скупштина држи у Нишу када би било јефтиније у Београду. Председник Министарског савета, министар унутрашњих дела, одговорио је на ово да о томе где ће се одржати Скупштина нису одлучивали ни Влада ни Скупштина, већ да је то искључиво право владара и да

[754] Исто, 1000-1005.

[755] Чланови Финансијског одбора: П. Карастојановић, П. Н. Тамбураш, А. Здравковић, К. Здравковић, Стеван Поповић и Аврам Озеровић који су били чланови Напредне странке.

[756] *Владе Србије (1805-2005)*, 153.

[757] *Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1886. годину која је држана у Нишу 1886. године*, Београд 1887, 540-545.

о томе није могло бити речи. Опште кредите Скупштина је усвојила у потпуности без расправе. Стручни расходи су усвојени без претреса.[758]

Буџетски суфицит/дефицит

У овом потпоглављу биће представљен однос између планираних прихода и расхода, тј. биће изнет увид у то да ли је у одређеној години буџет усвајан са суфицитом, односно дефицитом.

Табела 255: ***Буџетски суфицити/ (дефицити) Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у динарима[759]***

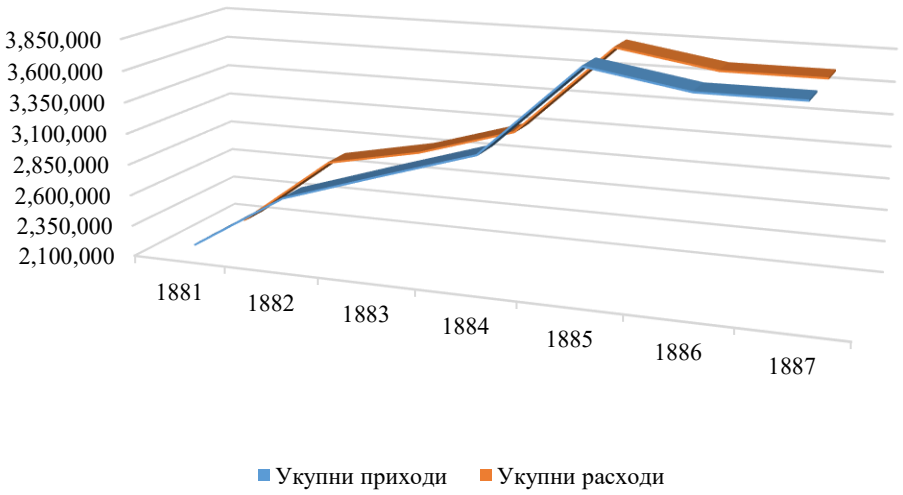
	1881	**1882**	**1883**	**1884**	**1885**	**1886**	**1887**
Укупни приходи	25,926,014	31,514,218	34,480,000	37,365,000	46,000,000	44,460,000	44,460,000
Укупни расходи	25,714,543	32,611,153	34,469,919	37,291,099	45,968,639	44,460,000	44,460,000
Буџетски суфицит/(дефицит)	211,471	(1,096,935)	10,081	73,901	31,361	-	-

Табела 256: ***Буџетски суфицити/ (дефицити) Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима[760]***

	1881	**1882**	**1883**	**1884**	**1885**	**1886**	**1887**
Планирани приходи	2,160,501	2,626,185	2,873,333	3,113,750	3,833,333	3,705,000	3,705,000
Планирани расходи	2,142,879	2,717,596	2,872,493	3,107,592	3,830,720	3,705,000	3,705,000
Буџетски суфицит/(дефицит)	17,622	(91,411)	840	150,288	2,613	-	-

[758] Исто, 546-550.
[759] Видети табеле бр. 191-195, 196-203.
[760] Исто.

Графикон 103: ***Буџетски суфицити/ (дефицити) Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[761]

У току посматраног периода у 1882. години планирани приходи и расходи пројектовани су са буџетским дефицитом, у 1881, 1884, и 1885. планиран је буџетски суфицит. Последње две године планиране су са подједнаким износом прихода и расхода. Година 1883. забележила је најмањи суфицит који је у односу на наредну годину, када је забележен највећи суфицит био мањи за 99.44%. Године 1885. забележен је суфицит који је био значајно мањи него у претходној години, 57.52 пута. У претходна два посматрана периода општи је утисак да су приходи и расходи планирани с циљем равнотеже у буџету или с одређеним суфицитом. Слична политика забележена је и у време напредњачких влада 80-их година 19. века, с тим да у 1882. години политика је захтевала одређене промене, а и годишњи ануитети за зајмове који су се већ тада накупили утицали су на то да није било могуће пројектовати веће приходе или бар оне уравнотежене с расходима.

Анаиза завршног рачуна

Остварени приходи

[761] Исто.

Табела 257: ***Остварени приходи Кнежевине Србије у буџетској 1881. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[762]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Непосредни данци**	**9,397,045**	**783,087**	**38.26%**
2	**Посредни данци**	**12,392,158**	**475,247**	**23.22%**
	Регални данак	291,667	24,306	1.19%
	Од соли	59,458	4,955	0.24%
	Од дувана	230,166	19,181	0.94%
	Од рударства	2,043	170	0.01%
	Трошарина	254,752	21,229	1.04%
	Ђумручина са ђумручким таксама	4,864,872	405,406	19.81%
3	**Таксе**	**935,419**	**77,952**	**3.81%**
	Судске и административне	873,500	72,792	3.56%
	Добошарина	38,424	3,202	0.16%
	Шумарина	23,495	1,958	0.10%
4	**Државна привреда**	**1,259,646**	**104,971**	**5.13%**
	Управа фондова и окружне штедионице	178,442	14,870	0.73%
	Државна штампарија	352,463	29,372	1.44%
	Приход од Масуричких рудника и рудника у Крупњу	18,318	1,527	0.07%
	Аренда добара	231,801	19,317	0.94%
	Поште	181,095	15,091	0.74%
	Телеграф	277,842	23,154	1.13%
	Интерес на новце	2,851	238	0.01%
	Топчидерска економија и Државне ергеле	16,834	1,403	0.07%
5	**Приход фондова**	**1,276,210**	**106,351**	**5.20%**
	Школски фонд	783,512	65,293	3.19%
	Санитетски фонд	492,698	41,058	2.01%
6	**Приходи за одужење државног дуга**	**2,429,379**	**202,448**	**9.89%**

[762] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1881. годину*.

	Прирез по закону од 27. јануара 1880.	2,026,167	168,847	8.25%
	Трошарина на пиво	148,868	12,406	0.61%
	Нови извори	254,344	21,195	1.04%
	Нов закон о таксама	198,510	16,543	0.81%
	Таксе од дућана	55,834	4,653	0.23%
7	**Разни приходи**	**3,560,576**	**296,715**	**14.50%**
	Наплата прихода од прошлих година	2,138,100	178,175	8.71%
	Повраћени кредити и уштеде	105,596	8,800	0.43%
	Од казни	59,816	4,985	0.24%
	Од мангупа	21,373	1,781	0.09%
	Недостаци по примедбама Главне контроле	21,058	1,755	0.09%
	Разни случајни приходи	843,171	70,264	3.43%
	Помоћ ратним страдалцима	8,501	708	0.03%
	Упис у радње по закону од 1879.	69,044	5,754	0.28%
	Расписани зајам	143,917	11,993	0.59%
	Сума Генралне уније за железничке планове	150,000	12,500	0.61%
	Укупни расходи:	**24,561,233**	**2,046,769**	**100%**

Табела 258: ***Остварени приходи Кнежевине/Краљевине Србије у буџетској 1882. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[763]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**18,238,825**	**1,519,902**	**66.00%**
	Непосредни данци	**10,393,234**	**866,103**	**37.61%**
	Посредни данци	**7,845,591**	**653,799**	**28.39%**
	Регални данак	59,458	4,955	0.22%

[763] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1882. годину.*

	од соли	351,940	29,328	1.27%
	од дувана	149,301	12,442	0.54%
	од рударства	2,507	209	0.01%
	Крчмарина	421,108	35,092	1.52%
	Трошарина по закону од 18.01.1869	780,000	65,000	2.82%
	Трошарина од дувана	465,077	38,756	1.68%
	Ђумручина са ђумручким таксама	5,616,200	468,017	20.32%
2	**Таксе**	**1,436,467**	**119,706**	**5.20%**
	судске и административне	1,375,607	114,634	4.98%
	Добошарина	32,181	2,682	0.12%
	Шумарина	28,679	2,390	0.10%
3	**Државна привреда**	**1,559,030**	**129,919**	**5.64%**
	Управа фондова и окружне штедионице	195069	16,256	0.71%
	Државна штампарија	295,238	24,603	1.07%
	Приход од рудника у Крупњу	-	-	-
	Аренда добара	227,835	18986	0.82%
	Поште	266,469	22206	0.96%
	Телеграф	308,243	25687	1.12%
	Интерес на новце	218,039	18,170	0.79%
	Топчидерска економија и Државне ергеле	30,184	2515	0.11%
	приход монопола штампарског	17,953	1496	0.06%
	приход од такса на златне и сребрне ствари	-	-	-
4	**Приход фондова**	**1,367,605**	**113,967**	**4.95%**
	фонда школског	1,050,000	87,500	3.80%
	санитетског фонда	317,605	26,467	1.15%

5	**Приходи за одужење државног дуга**	**2,334,991**	**194,583**	**8.45%**
	Прирез по закону од 27. јануара 1880.	2,166,217	180,518	7.84%
	Трошарина на пиво	168,774	14,065	0.61%
7	**Разни приходи**	**2,699,398**	**224,950**	**9.77%**
	Наплата прихода од прошлих година	1,795,481	149,623	6.50%
	Од казни	63,792	5,316	0.23%
	Од мангупа	21,955	1,830	0.08%
	Недостаци по примедбама главне контроле	148,354	12,363	0.54%
	Наслеђа	2,598	217	0.01%
	Помоћ ратним страдалцима	5,578	465	0.02%
	Упис у радње по закону од 1879.	35,020	2,918	0.13%
	Расписани зајам од 1876.	78,494	6,541	0.28%
	Повраћени кредити и уштеде	224,698	18,725	0.81%
	Остали разни и случајни приходи	323,428	26,952	1.17%
	Укупни приходи:	**27,636,316**	**2,303,026**	**100%**

Табела 259: ***Остварени приходи Кнежевине/Краљевине Србије по особеним законима у буџетској 1882. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[764]

		ПРИХОДИ ПО ОСОБЕНИМ ЗАКОНИМА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Лутријски зајам**	**9,737,654**	**811,471**	**51.12%**

[764] Исто.

2	**приход од новоскованих миланових златника и полузлатника**	**9,000,000**	**750,000**	**47.25%**
3	**приход од монопола солског по закону од 22. јуна 1882**	**280,641**	**23,387**	**1.47%**
4	**Добровољни зајам**	**28,818**	**2,402**	**0.15%**
	Укупни приходи:	**19,047,113**	**1,587,259**	**100%**

Табела 260: ***Остварени приходи Краљевине Србије у 1884. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[765]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**16,395,879**	**1,366,323**	**68.48%**
	Непосредни данци	**10,056,803**	**838,067**	**42.00%**
	Порез	9,156,041	763,003	**38.24%**
	Бећарски данак	60,808	5,067	**0.25%**
	Прирез	839,954	69,996	**3.51%**
	Посредни данци	**6,339,076**	**528,256**	**26.48%**
	Приход од закупа права наплате крчмарине на пића и пиво	96,210	8,018	0.40%
	Приход од закупа права на трговање дуваном	56,960	4,747	0.24%
	Царине и царинске таксе	6,185,906	515,492	25.84%
2	**Таксе**	**233,122**	**19,427**	**0.97%**
3	**Државна привреда**	**923,873**	**76,989**	**3.86%**
	Окружне штедионице	69,091	5,758	0.29%

[765] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1884. годину.*

	Државна ергела	17,591	1,466	0.07%
	Аренда добара	250,156	20,846	1.04%
	Поште	230,666	19,222	0.96%
	Телеграф	273,404	22,784	1.14%
	Бање и болнице	4,709	392	0.02%
	Санитетски фонд	49,226	4,102	0.21%
	Топчидерска економија	28,883	2,407	0.12%
	Управа Масуричких мајдана	147	12	-
4	**Приходи за одужење државног дуга**	**2,203,802**	**183,650**	**9.20%**
5	**Нови извори**	**3,701,865**	**308,489**	**15.46%**
6	**Ванредни приход**	**483,635**	**40,303**	**2.02%**
	Укупни приходи:	**23,942,176**	**1,996,848**	**100%**

Табела 261: ***Остварени приходи Краљевине Србије у буџетској 1886. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[766]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**18,725,175**	**1,560,431**	**80.77%**
	Непосредни данци	**13,734,210**	**1,144,518**	**59.24%**
	Порез	13,335,105	1,111,259	57.52%
	Прирез	399,105	33,259	1.72%
	Посредни данци	**4,990,965**	415,914	**21.53%**
	Приход од трошарине на шпиритус произведен у земљи	5,400	450	0.02%
	Царине и царинске таксе	4,985,565	415,464	21.51%
2	**Таксе**	**91,872**	**7,656**	**0.40%**

[766] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1886. годину.*

3	**Државна привреда**	**766,532**	**63,878**	**3.31%**
	Управа фондова	82,105	6,842	0.35%
	Окружне штедионице	50,648	4,221	0.22%
	Државна ергела	14,086	1,174	0.06%
	Аренда добара	160,967	13,414	0.69%
	Поште	199,529	16,627	0.86%
	Телеграфи	229,492	19,124	0.99%
	Бање	1,673	139	0.01%
	Топчидерска економија	28,032	2,336	0.12%
4	**Приход за одужење државног дуга**	**2,010,115**	**167,510**	**8.67%**
5	**Нови извори**	**6,588**	**549**	**0.03%**
6	**Ванредни приход**	**1,582,370**	**131,864**	**6.83%**
	Укупни расходи:	**23,182,652**	**1,931,888**	**100%**

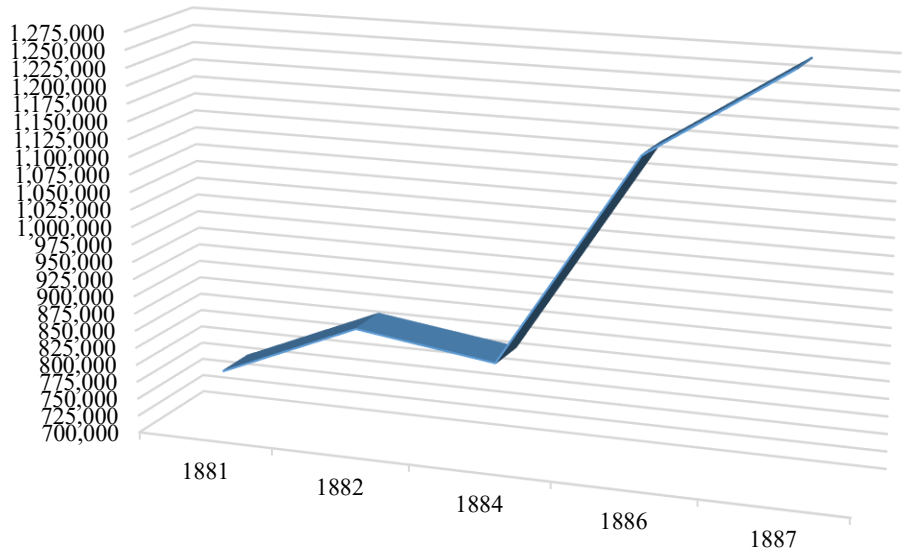
Табела 262: ***Остварени приходи Краљевине Србије у буџетској 1887. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[767]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**21,949,487**	**1,829,124**	**83.96%**
	Непосредни данци	**15,282,337**	**1,273,528**	**58.46%**
	Порез	13,165,087	1,097,091	50.36%
	Порез на обрт	453	38	-
	Проценат од кирија кафана и механа	5214	435	0.02%
	Прирез	2,111,583	175,965	8.08%
	Посредни данци	**6,667,150**	**555,596**	**25.50%**
	Трошарина	13,500	1,125	0.05%

[767] ДАС, МФ-К, *Сравнителник прихода Главне државне благајне за 1887. годину.*

	Царине и царинске таксе	6,640,049	553,337	25.40%
	Регални данак на рударска поља и регални данак на производњу	12,344	1,029	0.05%
	Регална такса на жигице	757	63	-
	Регална такса на петролеј	396	33	-
	Регална такса на шпиритус	104	9	-
2	**Таксе**	**106,392**	**8,866**	**0.41%**
3	**Државна привреда**	**813,310**	**67,776**	**3.11%**
	Окружне штедионице	64,733	5,394	0.25%
	Државна ергела	16,362	1,364	0.06%
	Аренда добара	162,355	13,530	0.62%
	Поште	225,888	18,824	0.86%
	Телеграфи	213,720	17,810	0.82%
	Бање	1,031	86	-
	Топчидерска економија	40,704	3,392	0.16%
	Железничко одељење Лапово-Крагујевац	88,517	7,376	0.34%
4	**Приход за одужење државног дуга**	**1,839,492**	**153,291**	**7.04%**
5	**Нови извори**	**34**	**3**	-
6	**Ванредни приход**	**1,434,511**	**119,543**	**5.49%**
	Укупни приходи:	**26,143,226**	**2,178,602**	**100%**

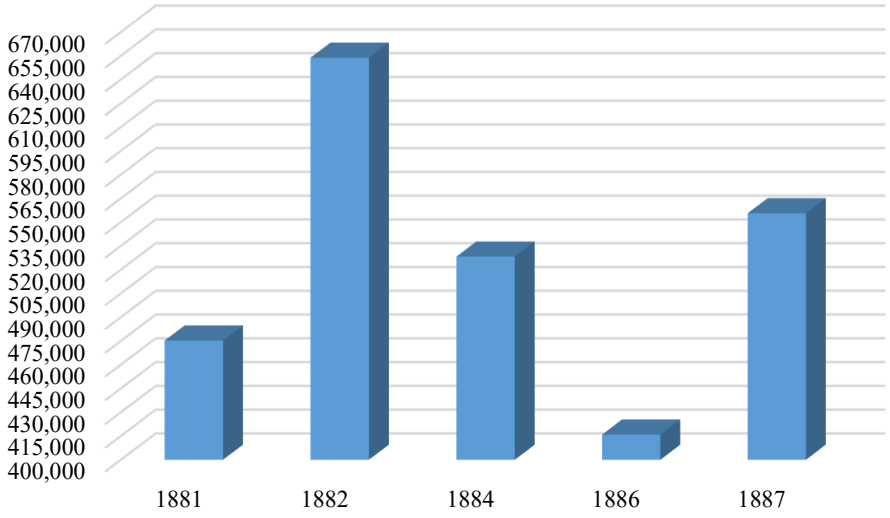
Графикон 104: ***Кретање оствареног непосредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима***[768]

Остварени приход од непосредног данка имао је тенденцију раста током посматраног периода, осим у 1884. години када је дошло до пада од 3.24% у односу на 1882. годину. Значајно повећање десило се 1886. године и то 46.15% и 36.57% у односу на 1881. и 1884 годину, респективно. У последњој години посматраног периода приходи су се увећали за 62.63% у односу на почетну годину и 11.27% у односу на 1886. годину. У просеку непосредни данци чинили су највећи удео од 47.11% остврених државних прихода у посматраном периода.

[768] Видети табеле бр. 257-262.

Графикон 105: ***Кретање оствареног посредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима***[769]

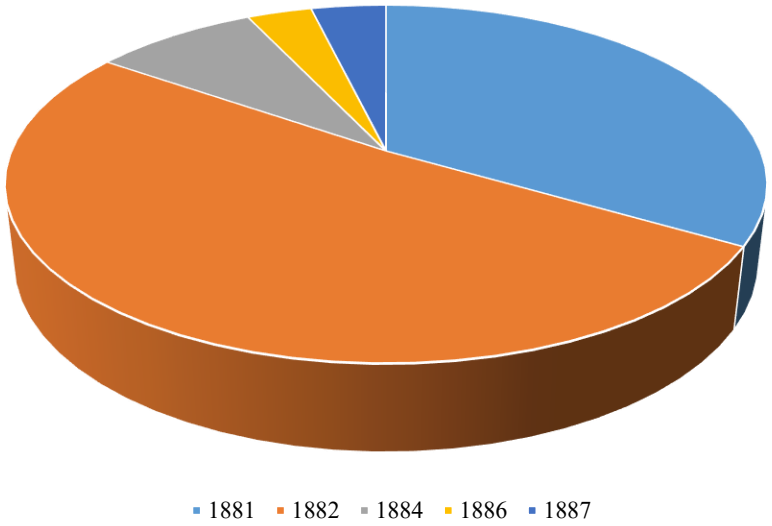

Приходи од посредног данка бележили су осцилације током посматраног периода. Максимум су забележили 1882. године који је био већи за 1.58 пута у односу на претходну годину и 1.86 пута у односу на последњу годину посматраног периода. Минимум су забележили 1886. године који је износио 12.48% мање у односу на 1881. годину и 33.58% мањи у односу на последњу годину посматраног периода. Најзначајнији приход од овог данка заузимали су приноси од царина који су у просеку чинили удео од 74.00% укупних прихода од посредног данка. Допунити мојим радом из историјског часописа. И у овом периоду Београдска царинарница била је водећи ђумрук по висини својих прихода, док су многе међу осталим царинарницама које су током 60-их и 70-их година 19. века, у току посматраног периода бележиле тенденцију пада прихода.[770]

[769] Исто.

[770] Кристина Миличић, *Царински приходи у Краљевини Србији од 1883. до 1903. године*, Историјски часопис 70 (2021), 411.

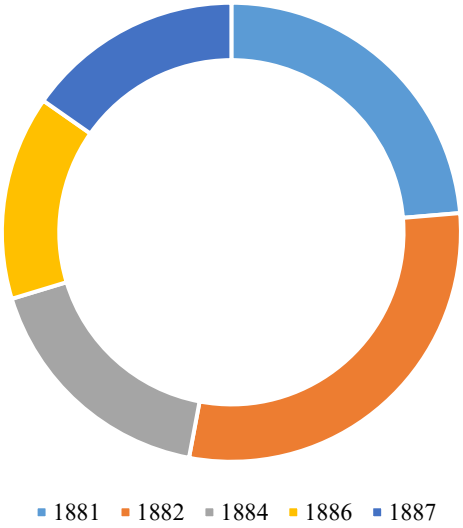
Графикон 106: ***Кретање остварених прихода од такси за 1881-1887 у цесарским дукатима***[771]

Приходи од такси забележили су тенденцију пада осим у 1882. годину када је остварен максимум који је био за 53.56% већи у односу на 1881. годину и 10 пута већи у односу на просек наредне три године. Минимум је остварен 1886. године који је био мањи за 15.64 пута у односу на забележени максимум из 1882. године и 10.18 пута у односу на почетну годину посматраног периода. У последњој години овог периода приходи од такси били су мањи 13.50 пута у односу на 1882. годину и већи за 1.16 пута у односу на забележени минимум из 1886. године. Највећи удео имали су приходи од судских и административних такси и то у просеку 94.06% укупних прихода од такси у прве две године посматраног периода, за које су доступни аналитички подаци.

[771] Видети фусноте бр. 257-261.

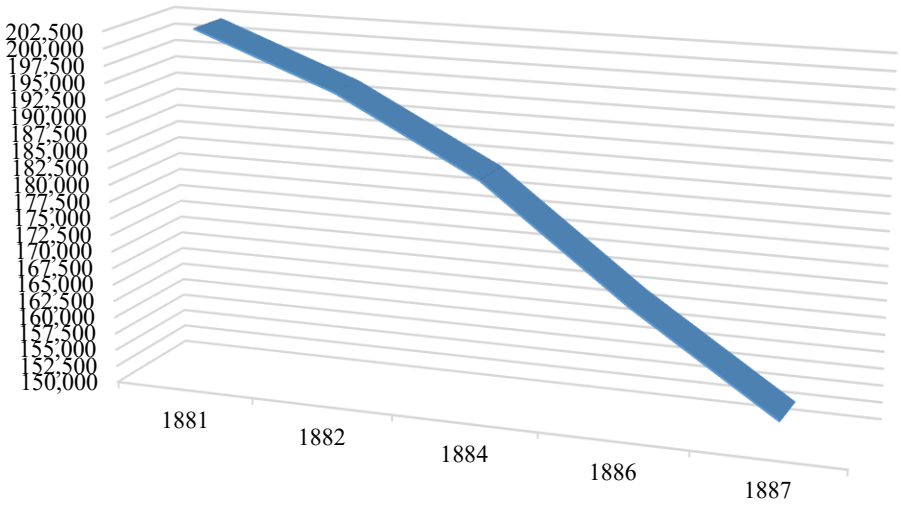
Графикон 107: ***Кретање остварених прихода од државне привреде за 1881-1887 у цесарским дукатима***[772]

Приходи од државне привреде су у току посматраног периода бележили осцилаије, максимум су достигли 1882. године који је био већи за 23.77% у односу на 1881. годину и за 50.83% у односу на забележени минимум из 1886. године. У последњој години посматраног периода ови приходи забележили су удео од 3.11% укупних остварених прихода. Највећи удео од ових прихода остварили су приноси од пошти и телеграфа и то у просеку 45.21% укупних остварених прихода од државне привреде.

[772] Исто.

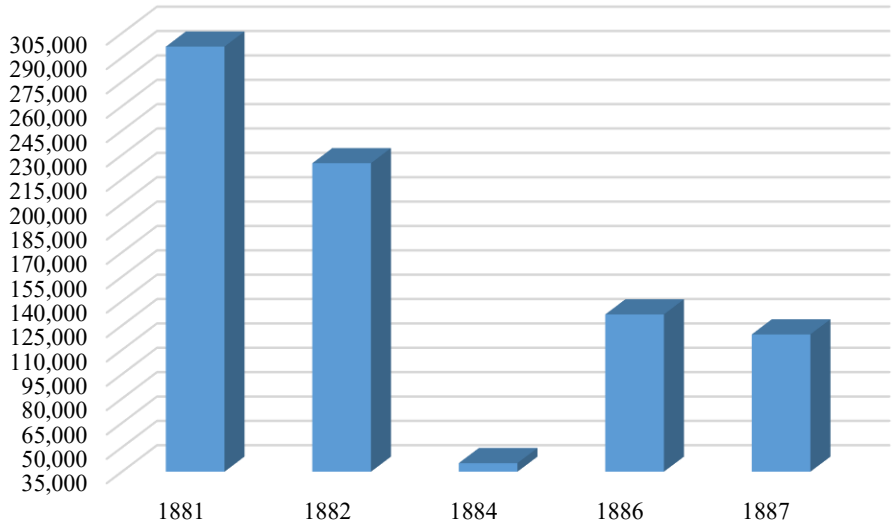
Графикон 108: ***Кретање остварених прихода за одужење државног дуга за 1881-1887 годину у цесарским дукатима***[773]

Приходи за одужење држаног дуга имали су тенденцију пада током посматраног периода, и у последњој години опали су за 24.28% у односу на 1881. годину и 8.49% у односу на 1886. годину. Највећи удео од овог прихода долазио је од прireза уведеног 1880. године и то у просеку 88.00% укупних прихода за одужење државног дуга, у прве две године посматраног периода за које постоје аналитички подаци.

[773] Исто.

Графикон 109: ***Кретање остварених разних и ванредних прихода за 1881-1887 у цесарским дукатима***[774]

Ови приходи имали су тенденцију пада, осим 1886. године када су се повећали у односу на значајни минимум из 1884 за 227.18%. Минимум из 1884. био је мањи за 86.42% у односу на почетну годину посматраног периода и 66.29% у односу на последњу годину овог периода. У просеку ова група прихода заузимала је 9.70% укупних остварених прихода прикупљених током посматраног периода.

[774] Исто.

Графикон 110: ***Остварени приходи по особеним решењима и законима за 1882. годину у цесарским дукатима***[775]

Остварени ванбуџетски приходи у 1882. години били су за 31.08% мањи од оних сакупљених по буџету за поменуту годину. Значајно веће приходе имали су они од Лутријског зајма и новоскованих Миланових златника и полузлатника, од друге две врсте прихода-монопола од соли и добровољног зајма. Наведене четири позиције у ванбуџетским приходима заузимали су 51.12%, 47.25%, 1.47%, и 0.16%, респктивно, укупних остварених прихода по особеним решењима и законима.

Табела 263: ***Компаративна анализа планираних и остварених прихода за 1881-1887 у динарима***[776]

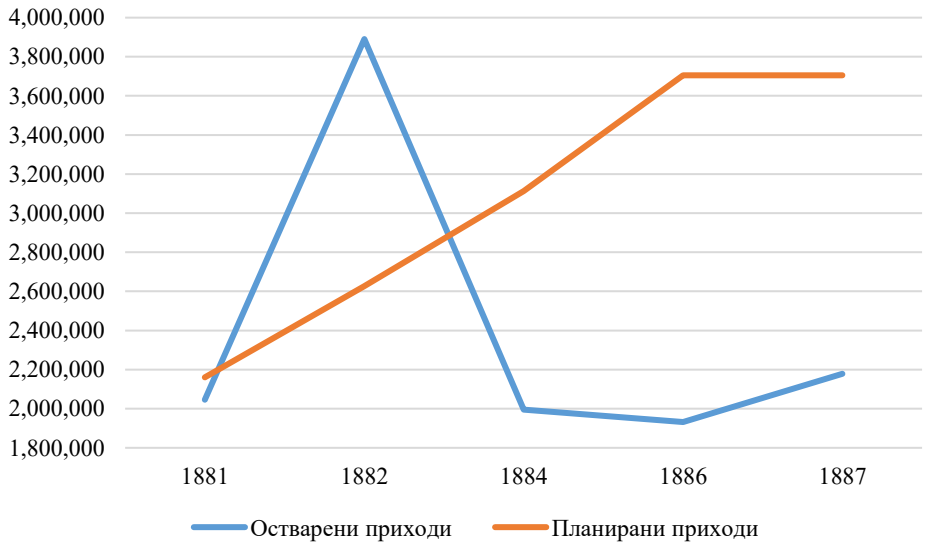
	1881	**1882**	**1884**	**1886**	**1887**
Планирани приходи	25,926,014	31,514,218	37,365,000	44,460,000	44,460,000
Остварени приходи	24,561,233	46,683,429	23,942,176	23,182,652	26,143,226
Вишак/(мањак) прихода	(1,364,781)	15,169,211	(13,422,824)	(21,277,348)	(18,316,774)

[775] Видети табелу бр. 259.
[776] Видети табеле бр. 191-196, 257-262.

Табела 264: ***Компаративна анализа планираних и остварених прихода за 1881-1887 у цесарским дукатима***[777]

	1881	1882	1884	1886	1887
Планирани приходи	2,160,501	2,626,185	3,113,750	3,705,000	3,705,000
Остварени приходи	2,046,769	3,890,286	1,995,181	1,931,888	2,178,602
Вишак/(мањак) прихода	(113,732)	1,264,101	(1,118,569)	(1,773,112)	(1,526,398)

Графикон 111: ***Однос планираних и остварених прихода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[778]

На основу графикона број 111 могуће је уочити однос планираних и остварених прихода, односно увидети да ли су остварени могли да испрате планиране приходе у одређеној години. С обзиром на сачуваност сравнителника прихода Главне државне благајне који пружају податке за стварно примљене приходе, могуће је извршити компаративну анализу за 1881, 1882, 1884, 1886, и 1887. годину. У свим годинама, осим у 1882. планиране су знатно веће вредности прихода од оних који су заиста и сакупљени у датој години. Треба напоменути да би и у 1882. години били

[777] Исто.
[778] Исто.

планирани већи приходи од оних који су се могли сакупити да није прописано ванбуџетским законима додатни прилив, у овом случају, у виду Лутријског и Добровољног зајма, као и од монопола соли и новоскованих златника краља Милана Обреновића. Вредност остварених прихода у годинама 1881, 1884, 1886, и 1887. био је мањи у односу на планиране за 5.26%, 35.92%, 47.86%, и 41.20%, респективно.

Остварени расходи

Табела 265: ***Остварени расходи за буџетску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[779]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**2,530,500**	**210,875**	**10.90%**
	Краљева цивил листа	**700,000**	**58,333**	**3.01%**
	Државни дуг	**1,830,500**	**152,542**	**7.88%**
	годишњина железничког зајма	1,350,000	112,500	5.81%
	годишњина лутријског зајмаа	162,500	13,542	0.70%
	годишњина руског зајма	318,000	26,500	1.37%
2	**Засебни расходи**	**300,956**	**25,080**	**1.30%**
	Народна скупштина	150,000	12,500	0.65%
	Државни савет	134,863	11,239	0.58%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.02%
	Званичници краљевог двора	11,041	920	0.05%
3	**Општи кредити**	**851,608**	**70,967**	**3.67%**
	Кредит на ванредне потребе	274,176	22,848	1.18%
	На редовне непредвиђене потребе	64,000	5,333	0.28%

[779] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1881. годину.*

	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	13,031	1,086	0.06%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	22,966	1,914	0.10%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	3,734	311	0.02%
	На напредовање чиновника грађанског реда	10,265	855	0.04%
	Пензије и издржавања	463,436	38,620	2.00%
4	**Стручни расходи**	**19,539,464**	**1,628,289**	**84.14%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,680,865	140,072	7.24%
	Министарство просвете и црквених послова	2,260,098	188,342	9.73%
	Министартсво иностраних дела	432,518	36,043	1.86%
	Министартсво унутрашњих дела	3,853,991	321,166	16.60%
	Министарство финансија	961,601	80,133	4.14%
	Министартсво војно	8,725,106	727,092	37.57%
	Министартсво грађевина	1,625,285	135,440	7.00%
	Укупни расходи:	**23,222,528**	**1,935,211**	**100%**

Табела 265: ***Остварени расходи за буџетску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[780]

ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ

[780] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1882. годину.*

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Општи расходи**	**8,455,770**	**704,648**	**27.24%**
	Краљева цивил листа	**1,045,833**	**87,153**	**3.37%**
	Државни дуг	**7,409,937**	**617,495**	**23.87%**
	годишњина железничког зајма	5,400,000	450,000	17.39%
	годишњина лутријског зајмаа	1,650,000	137,500	5.31%
	годишњина руског зајма	359,937	29,995	1.16%
2	**Засебни расходи**	**230,089**	**19,174**	**0.74%**
	Народна скупштина	88,025	7,335	0.28%
	Државни савет	122,866	10,239	0.40%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.02%
	Званичници краљевог двора	14,146	1,179	0.05%
3	**Општи кредити**	**1,081,535**	**90,128**	**3.48%**
	Кредит на ванредне потребе	346,317	28,860	1.12%
	На редовне непредвиђене потребе	59,059	4,922	0.19%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	11,213	934	0.04%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	13,720	1,143	0.04%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	5,768	481	0.02%
	На напредовање чиновника грађанског реда	3,954	330	0.01%
	Пензије и издржавања	641,504	53,459	2.07%
4	**Стручни расходи**	**21,276,935**	**1,773,078**	**68.54%**

	Министарство правде и Главна контрола	1,758,047	146,504	5.66%
	Министарство просвете и црквених послова	2,457,023	204,752	7.91%
	Министартсво иностраних дела	533,360	44,447	1.72%
	Министартсво унутрашњих дела	4,467,107	372,259	14.39%
	Министарство финансија	1,091,856	90,988	3.52%
	Министартсво војно	8,792,314	732,693	28.32%
	Министартсво грађевина	2,177,228	181,436	7.01%
	Укупни расходи:	**31,044,329**	**2,587,027**	**100%**

Табела 266: ***Остварени расходи у буџетској 1883. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[781]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**9,996,347**	**833,029**	**28.29%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**3.40%**
	Државни дуг	**8,796,347**	**733,029**	**24.89%**
	годишњина железничког зајма	4,978,717	414,893	14.09%
	годишњина лутријског зајма	1,769,999	147,500	5.01%
	годишњина руског зајма	411,354	34,280	1.16%
	годишњина аграрног зајма	100,000	8,333	0.28%
	Добровољни зајам	128,278	10,690	0.36%
	Расписани зајам	1,112,984	92,749	3.15%
	Реквизиције у земљи	295,015	24,585	0.83%
2	**Засебни расходи**	**255,762**	**21,314**	**0.72%**
	Народна скупштина	100,000	8,333	0.28%

[781] [781] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1883. годину.*

	Државни савет	135,010	11,251	0.38%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	15,700	1,308	0.04%
3	**Општи кредити**	**1,076,357**	**89,696**	**3.05%**
	Кредит на ванредне потребе	320,508	26,709	0.91%
	На редовне непредвиђене потребе	40,105	3,342	0.11%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	8,293	691	0.02%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	28,521	2,377	0.08%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	312	26	-
	На напредовање чиновника грађанског реда	1,444	120	-
	Пензије и издржавања	677,174	56,431	1.92%
4	**Стручни расходи**	**24,012,343**	**2,001,029**	**67.95%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,411.867	117,656	4.00%
	Министарство просвете и црквених дела	2,217,856	184,821	6.28%
	Министартсво иностраних дела	1,528,537	127,378	4.33%
	Министартсво унутрашњих дела	3,966,811	330,568	11.22%
	Министарство финансија	1,137,798	94,817	3.22%
	Министартсво војно	12,304,098	1,025,342	34.82%
	Министартсво грађевина	1,360,087	113,341	3.85%

	Министарство народне привреде	85,289	7,107	0.24%
	Укупни расходи:	**35,340,809**	**2,945,067**	**100%**

Табела 267: ***Остварен расходи у буџетској 1885. години у динарима, цесарсим дукатима, и процентима***[782]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**12,626,711**	**1,052,226**	**32.69%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**3.11%**
	Државни дуг	**11,426,711**	**952,226**	**29.58%**
	годишњина железничког зајма	7,184,937	598,745	18.60%
	годишњина лутријског зајма	1,650,000	137,500	4.27%
	годишњина руског зајма	348,887	29,074	0.90%
	годишњина аграрног зајма	187,011	15,584	0.48%
	Годишњина српске ренте	2,055,876	171,323	5.32%
2	**Засебни расходи**	**339,976**	**28,331**	**0.88%**
	Народна скупштина	185,950	15,496	0.48%
	Државни савет	136,753	11,396	0.35%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	12,041	1,003	0.03%
3	**Општи кредити**	**1,218,973**	**101,581**	**3.16%**
	Кредит на ванредне потребе	334,213	27,851	0.87%
	На редовне непредвиђене потребе	62,079	5,173	0.16%

[782] [782] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1885. годину.*

	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	23,854	1,988	0.06%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	15,309	1,276	0.04%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	9,098	758	0.02%
	На напредовање чиновника грађанског реда	3,241	270	0.01%
	Пензионисање чиновника правосудне струке који су према члану 69 Закона о чиновницима добили право на то	12,299	1,025	0.03%
	Пензије и издржавања	758,880	63,240	1.96%
4	**Стручни расходи**	**24,445,756**	**2,037,146**	**63.28%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,925,624	160,469	4.98%
	Министарство просвете и црквених дела	2,683,365	223,613	6.95%
	Министарство иностраних дела	673,660	56,138	1.74%
	Министарство унутрашњих дела	2,761,853	230,154	7.15%
	Министарство финансија	3,351,806	279,317	8.68%
	Министарство војно	9,342,408	778,534	24.18%
	Министарство грађевина	1,829,985	152,499	4.74%
	Министарство народне привреде	1,877,055	156,421	4.86%
	Укупни расходи:	**38,631,416**	**3,219,285**	**100%**

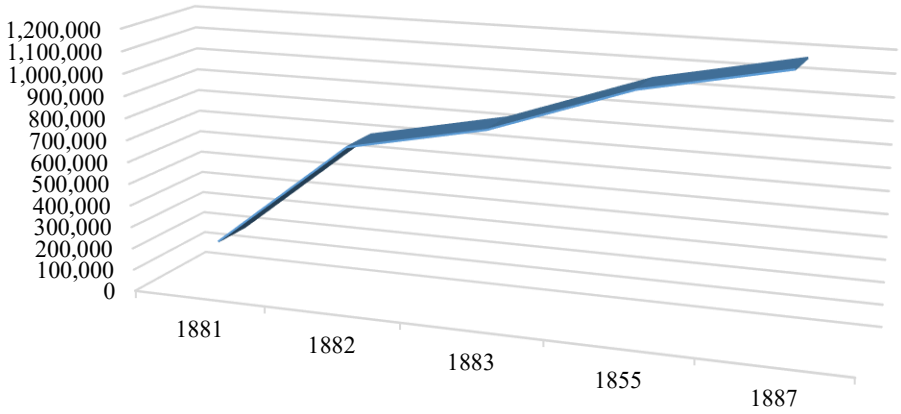
Табела 268: ***Остварени расходи у буџетској 1887. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[783]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**14,160,958**	**1,180,080**	**34.71%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**2.94%**
	Државни дуг	**12,960,958**	**1,080,080**	**31.77%**
	Годишњина железничког зајма	7,281,500	606,792	17.85%
	Годишњина лутријског зајма	1,610,271	134,189	3.95%
	Годишњина руског зајма	348,887	29,074	0.86%
	Годишњина аграрног зајма	-	-	-
	Годишњина српске ренте	1,525,237	127,103	3.74%
	Годишњина дуванске ренте	2,195,063	182,922	5.38%
2	**Засебни расходи**	**238,597**	**19,883**	**0.58%**
	Народна скупштина	101,550	8,463	0.25%
	Државни савет	120,737	10,061	0.30%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	11,258	938	0.03%
3	**Општи кредити**	**1,477,355**	**123,113**	**3.62%**
	Кредит на ванредне потребе	467,944	38,995	1.15%
	На редовне непредвиђене потребе	79,547	6,629	0.20%

[783] ДАС, МФ-К, *Сравнителник расхода Главне државне благајне за 1887. годину.*

	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	31,814	2,651	0.08%
	Пензионисања у 1887.	39,210	3,268	0.10%
	На напредовање чиновника грађанског реда	6,523	544	0.02%
	Пензије и издржавања	852,317	71,026	2.09%
4	**Стручни расходи**	**24,915,750**	**2,076,313**	**61.08%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,729,634	144,136	4.24%
	Министарство просвете и црквених дела	2,941,239	245,103	7.21%
	Министарство иностраних дела	702,119	58,510	1.72%
	Министарство унутрашњих дела	2,339,460	194,955	5.74%
	Министарство финансија	1,904,620	158,718	4.67%
	Министарство војно	12,577,990	1,048,166	30.83%
	Министарство грађевина	1,018,594	84,883	2.50%
	Министарство народне привреде	1,702,094	141,841	4.17%
	Укупни расходи:	**40,792,660**	**3,399,388**	**100%**

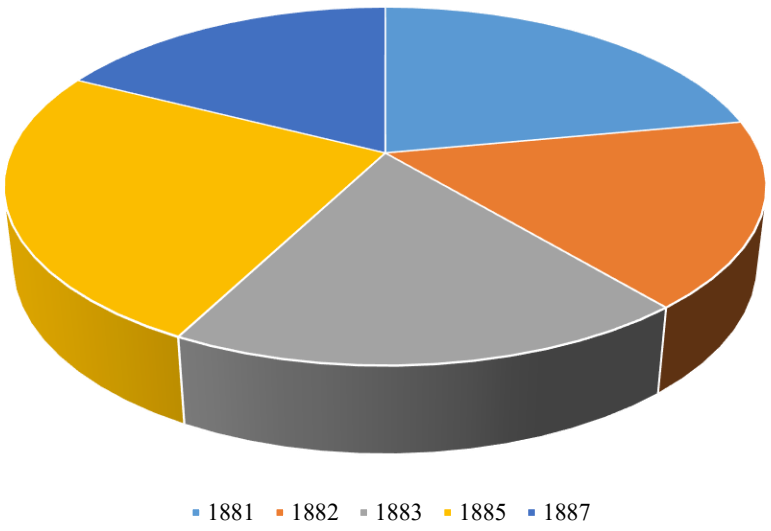
Графикон 112: ***Кретање остарених општих расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима***[784]

У опште расходе Кнежевине/Краљевине Србије у посматраном периоду спадали су кнежева, односно краљева цивил листа, тј. плата коју је кнез/краљ добијао од државе и државни дуг. На основу претходних табела и графикона број 112 уочава се да су ови издаци имали тенденцију раста током читавог периода. Они су потицали од закључивања нових зајмова, док је цивил листа повишена 1882. године и тада је издата сразмерна сума за оно време од када је кнез понео титулу краља која је била већа за 14.74% у односу на цивил листу кнеза, да би у 1883. исплаћен пу износ повишене цивил листе који је био већи за значајних 71.43% у односу на 1881. годину. Највећи удео у државном дугу имао је годишњини ануитет Железничког зајма који је закључен 1881. године, и највећи трошак на овај зајам исплаћен је у последњој години посматраног периода који је био за невероватних 439.37% већи од оног који је издат из Главне државне благајне 1881. године. Лутријски и Руски зајам исплаћивани су и у 1887. години и повећани су за 9.91 и 1.10 пута респективно, у односу на почетну годину периода напредњачких влада 80-их година 19. века и. Према доступним подацима највећи број ануитета односно годишњина зајмова исплаћен је у 1883. години у којој је државни дуг чинио 24.89% укупних остварених расхода у поменутој години. Значајн је био и Зајам српске ренте који је био други по висини годишњинине коју је српска влада морала да исплаћује повериоцима и ануитет овог зајма је у две године за које постоје подаци чинио у просеку 14.68% укупног државног дуга. Годишњина Аграрног зајма нестала је из трошкова Главне државне благајне 1887. године, а према доступним изворима, последњи пут када је исплаћена 1885. године чинила је 1.64% укупних трошкова на име државног дуга. У последњој години посматраног периода исплаћен је ануитет Зајма дуванске ренте, закљученог, који је те године био други по висини ануитет државних зајмова и заузимао је 16.94% укупних остварених расхода на име државног дуга.

[784] Видети табеле бр. 265-268.

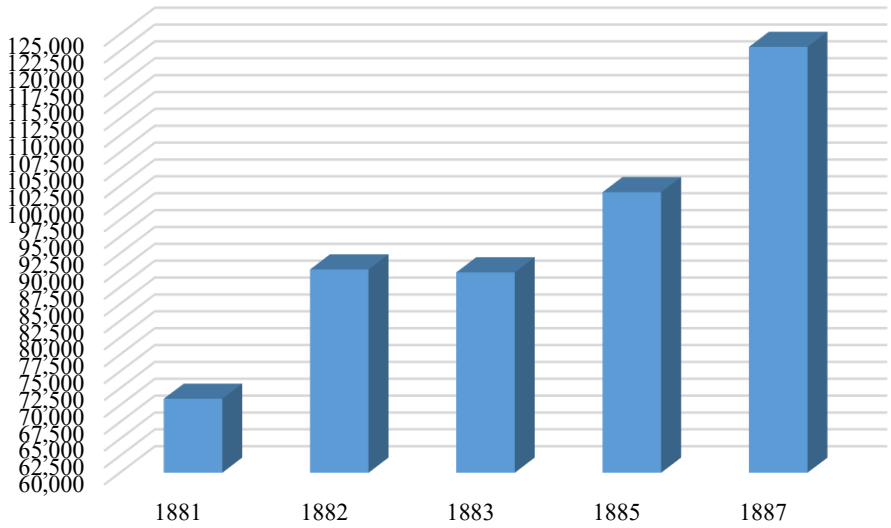
Графикон 113: ***Кретање засебних расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима***[785]

Из графикона број 113 уочава се да су трошкови на засебне расходе имали сличну вредност у свим годинама посматраног периода. Њихова висина је махом зависила од трошкова издатих на одржавање седница Народне скупштине, док су трошкови на Државни савет, плате званичника краљевог дома бележиле незнатне осцилације у зависности од тога да ли долазило до смањења званичника услед пензионисања или смрти неких од њих, а други нису у току те године постављани. Додатак председнику Министарског савета био је константан у току читавог овог периода. Засебни расходи су у просеку чинили 0.81% укупних државних расхода издатих у току рада напредњачких влада.

[785] Исто.

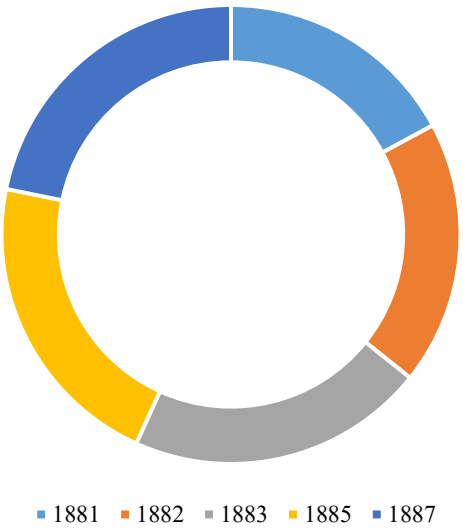
Графикон 114: ***Кретање остварених општих кредита за 1881-1887 у цесарским дукатима***[786]

У групу општих кредита спадала су пензионисања министара, саветника, и посланика, као и чиновника, затим пензије већ пензионисаних лица, издржавања и напредовања чиновника по класама, као и кредит на ванредне и редовне непредвиђене трошкове. Интересантно је да је највећи пораст ових издатака био у 1887. години, а с обзиром на то да је он потицао од пензионисања и самих пензија, па се може закључити да је до тога дошла након пада напредњачке владе Милутина Гарашанина. Поред наведеног пораст је долазио и од раста кредита на ванредне потребе. Године 1887. издаци на пензионисања, издржавања и пензије порасли су за 13.94% у односу на 1885. годину. У последњој години посматраног периода дошло је до пораста општих кредита за 73.48% у односу на 1881. годину и 37.26% у односу на 1885. годину.

[786] Исто.

Графикон 115: ***Кретање остварених стручних расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима***[787]

У току посматрног периода у стручне расходе спадали су трошкови министарстава чији се број променио 1883. године успостављањем Министарства народне привреде. Стручни издаци су имали тенденцију раста и на крају периода порасли су за 27.52%у односу на почетну годину овог периода. Највећи удео у оствареним стручним расходима заблежило је Министарство војно које је имало тенденцију раста и на крају периода његови издаци били су већи у односу на 1881. годину за 44.16%. Значајан пораст у утрошеним кредитима имало је и Министарство грађевина које је максимум забележило у 1882. години када су његови расходи били већи за 33.96% у односу на почетну годину разматраног раздобља. Министарство унутрашњих дела имало је тенденцију пада у својим оствареним трошковима, с обзиром на то да су одређена надлештва прешла под управу Министарства народне привреде, а извесне буџетске ставке под управу Министарства грађевина. Године 1885. тај пад износио је 28.34% у односу на 1881. годину, а у последњој години посматраног периода пад је износио 15.29% у односу на 1885. и 39.30% у односу на прву годину овог периода. Стручни издаци су у периоду разматраном у овом поглављу чинили највећи удео остварених расхода Кнежевине/Краљевине Србије, у просеку 67.56%.

[787] Исто.

Табела 269: ***Компаративна анализа планираних и остварених расхода за 1881-1887 у динарима***[788]

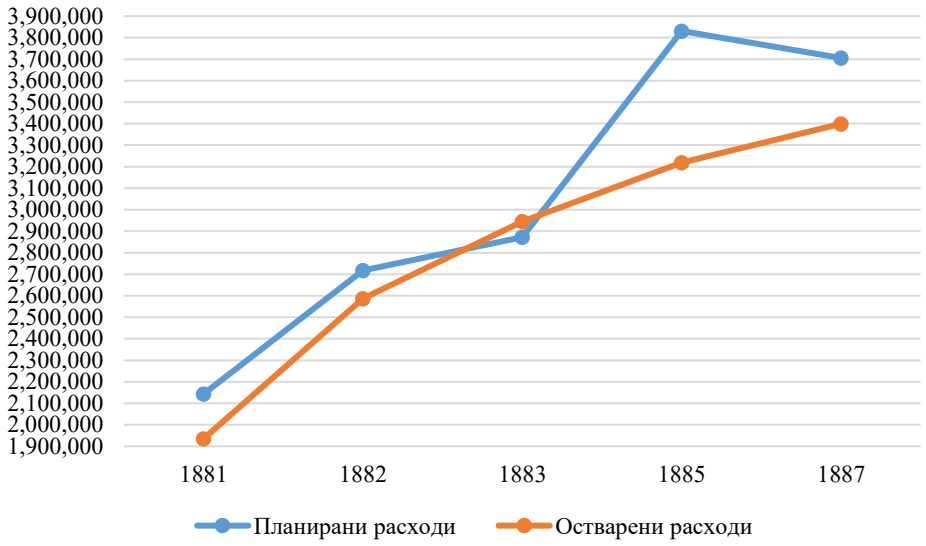
	1881	**1882**	**1883**	**1885**	**1887**
Планирани расходи	25,714,543	32,611,153	34,469,919	45,968,639	44,460,000
Остварени расходи	23,222,528	31,044,329	35,340,809	38,631,416	40,792,660
Вишак/(мањак) расхода	(2,492,015)	(1,566,824)	870,890	(7,337,223)	(3,667,340)

Табела 270: ***Компаративна анализа планираних и остварних расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима***[789]

	1881	**1882**	**1883**	**1885**	**1887**
Планирани расходи	2,142,879	2,717,596	2,872,493	3,830,720	3,705,000
Остварени расходи	1,935,211	2,587,027	2,945,067	3,219,285	3,399,388
Вишак/(мањак) расхода	(207,668)	(130,569)	72,574	(611,435)	(305,612)

[788] Видети табеле бр. 197-203, 265-268.
[789] Исто.

Графикон 116: ***Однос планираних и остварених расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[790]

За разлику од буџета прихода буџети расхода пројектовани су знатно реалније, заправо предвиђани су и виши расходи од оних који су се те године и реализовали. Само је 1883. године потрошено више средстава од планираних и то за 2.53%. У осталим годинама, 1881, 1882, 1885, и 1887. планирани су расходи већи за 10.73%, 5.05%, 18.99%, и 8.99% респективно, од оних који су у тим годинама и утрошени.

Очигледно је да је већи проблем у буџетској политици представљало планирање буџета прихода, односно у циљу прављења буџетске равнотеже одређиване су знатно веће цифре за планиране приходе, а заправо они нису могли бити сакупљени, тј. извори прихода нису одговарали задатим али и оствареним трошковима на државне потребе. Оваква слика буџетске политике била је видљива и савременицима који су писали о њој.[791]

Табела 271: ***Однос остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у динарима***[792]

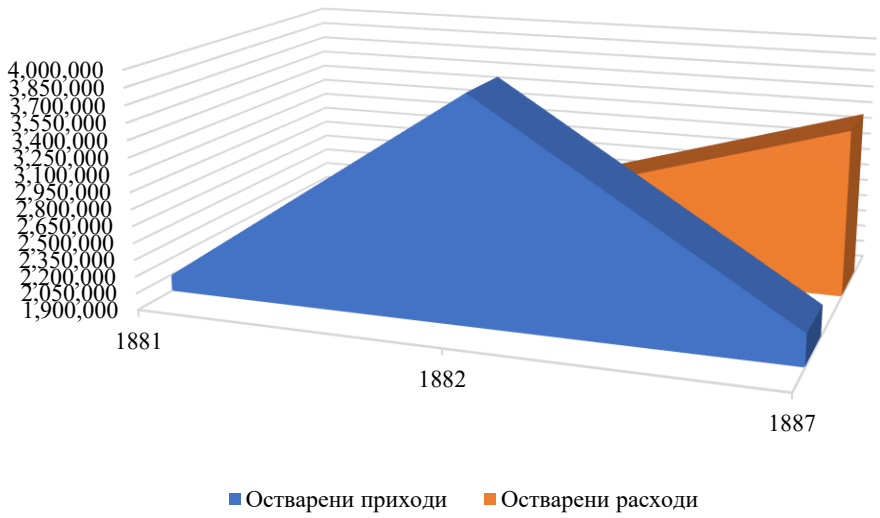
	Остварени приходи	Остварени расходи	Суфицит/дефицит
1881	24,561,228	23,222,532	1,338,696
1882	46,683,420	31,044,324	15,639,096
1887	26,143,224	40,792,656	-14,649,432

[790] Исто.
[791] Видети табеле бр. 257-262, 265-268.
[792] Исто.

Табела 272: ***Однос остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[793]

	Остварени приходи	Остварени расходи	Суфицит/дефицит
1881	2,046,769	1,935,211	111,558
1882	3,890,285	2,587,027	1,303,258
1887	2,178,602	3,399,388	-1,220,786

Графикон 117: ***Однос остватрених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима***[794]

Суфицит остварен у почетној години посматраног периода износио је 5.45% укупних примљених прихода у Државну благајну у 1881. години. Највећи дефицитг забележен је у последњој години разматраног раздобља када је он износио 35.91% укупних реализованих трошкова у 1887. години.

Рачуни Државног савета за 1877. годину, предати су 06. јануара 1877. године, а разрешница је издата пет година касније, 23. фебруара1882. године.[795] Рачуни о приходима и

[793] Исто.
[794] Исто.
[795] ДАС, ГКо, 1882, I 158, *Извештај Главне контроле о рачунима Државног савета за 1877. годину.*

расходима Министарства унутрашњих дела за 1873, предати су 27. јуна 1874. године пак, разрешница је сачињена осам година касније, 20. марта 1882. године.[796] Рачун Министарства просвете и црквених дела за 1873. годину, такође, су предати у 1874. години, 05. августа 1874. године, а разрешница је издата као и за рачуне Министарства унутрашњих дела, 1882. години, 05. септембра 1882. године.[797] Министарство правде је своје рачуне за 1873. годину предало 06. јуна 1874. године, мешутим, разрешница је сачињена 15. септембра 1883. године.[798] Министарство просвете и црквених дела је своје рачуне за 1880. годину предало 28. априла 1881. године, а издавање разрешнице је уследило мало раније него за претходно издате рачуне, 02. фебруара 1884. године.[799] Председник Главне контроле био је дужан да министру правде достави извештај спискове прегледаних рачуна, непрегледаних рачуна, прегледаних предмета који су остали у преписци, државних рачуна који су били под надзором државе, и резрешених рачуна за одређену годину.[800] У списку рачуна који су прегледани, а који су остали у преписци налазило се из 1860. године - 878 надлештава што укупно чини 4,996 рачуна; 1861- 2 надлештава: Суд општине Београдске и Фонд болнице општине Београдске. 1862- 2: Суд општине Београдске и Фонд болнице општине Београдске. 1863- исто као и у 1861. и 1862. 1864- 7: и то судови општина, црквене епархије Шабачке, Фонд болнице вароши Београда, Фонд кукурузни и Управе фондова. 1865-7- судови општина, фондови и црквена епархија шабачка. 1866-9- судови општина, фондови. 1867- 8- судови општина, фондови и цквена епархија београдска и шабачка. 1868- 9- црквене епархије београдска, ужичка и шабачка, фондови удовички, сиротињски и болнице и кукурузни вароши београда. 1869- 12- судови општрина, фондови и црквене епархије београдске, неготинске, шабачке. 1870- 12- суд општине вароши београда, црквених епархија, фондови вароши беграда, управе фондова. 1871-12- пупилног суда вароши бограцда, фондова. 1872-13- манастирских и црквених епархија фондови болница, управе фонодва. 1873- 17- пупилних судова, општиона, црквених епархија фондови штедионица и болница, управе фонодва. 1874- 22- пупилног и депозитбог суда округа београдског и књажевачког, суда општина, црквених епархија , манастирских епархија, фонодова болница, народног позоришта. 1875- 39- пупилног и депозитног суда округа београдског, чачачнског и трговачког, суда општина, фонодова, управе фонодва, црквених епархија. 1876- 80- судови општина, фондова и управа фонодва, манастирских и црквених епархија. 1877- 146- пупилних и депозитних судова, судова општина- највише, народногпозоришта, маманстирских и црквених епархијских , штедионице, управе гонодва. 1878.- 160- управе фонодва, црквених и манасторсаких епархија, пупилних и депозитних судова, судова општина највише, фонодова, 1879- 105- пупилних и депозитних судова, судова општина-највише, штедионица, фонодви болница и народног позоришта, црквених и манастирских епархија. 1880- 136- пуплин и депозитних судова, судова општина-највише, фондови болница и штедионица, манастирских и црквених епархија. 1881-39- пуплин и депозитних судова, судова општина, фонд окружне болнице. 1882- 8- судови општина. 1883- 3- депозитни суд и судови општина. 1884- 1- депозитни окружни суду Чачку. Рачуни који су остали непрегледани у 1885-1876- 1- допуњујућа батерија државног артиљеријског пука; 1877- 3- Министарство војно, пионирски батаљон и санитетески депо моравског кора; 1878- управа масуричких мајдана; 1879-

[796] ДАС, ГКо, 1882, III 22, *Извештај Главне контроле о рачунима Министарства унутрашњих дела за 1873. годину.*
[797] ДАС, ГКо, 1882, XIII 1, *Извештај Главне контроле о рачунима Министасрства просвете и црквених дела за 1873. годину.*
[798] ДАС, ГКо, 1882, VII 127, *Извештај Главне контроле о рачунима Министарства правде за 1873. годину.*
[799] ДАС, ГКо, 1884, I 23, *Извештај Главне контроле о рачунима Министарства просвете и црквених дела за 1880. годину.*
[800] ДАС, ГКо, 1886, XV 44, *Извештај Главне контроле о прегледаним, непрегледаним, и разрешеним рачунима упућен министру правде.*

153- начелства округа, управа масуричких мајдана, рачуни војних надлешатваа, поткивачке школе, пароброд делиград, највише је било рачуна везаних за војску. 1880- 177- начелства округа, ђумрука, управа масуричких рудника, министарство унутрашљих дела, пошта и војних надлештава највише, пароброд делиград. 1881- 267- министарство провете, министарство финансија, министартсво унутрашњих дела, управа подринских рудника, начелстава и ђумрука, управа народног зајма, пошта и војска-највише. 1882- 324-посланства, министарство иностраних дела, доста школа, ђумруци, министарство финансија, начелства округа, ђумрука, министарство унутрашњих дела и министарство народне привреде, пошта највише, министрарство грађевина, војни надлештава. 1883- 445-послантсва, министарство иностраних дела, судови округа, министартсво правде, школа, ђумрука, начелстава округа, пошта и телеграфа и војске највише. 1884-377- министарство иностраних дела, државног савета, посланстава, судова, школа, ђумрука, министарство финансија, министарство унутрашњих дела, министарство народне привреде, карантина и састанака, пошта и телеграфа, највише, војних рачуна исто доста. 1885- 38- посланстава, главна контрола, пошта, телеграфа, ђумруа, школа, војних рачуна, од свега помало, највише телеграфа-Укупно 1,851 рачуна, а 1,798- надлештава. Списак дошашвших рачуна у 1885- укупно 836 рачуна, а надлештава 489-1875-2; 1877-8; 1878-14. 1876-6; 1879-20; 1880-18; 1881-28; 1882-72; 1883- 79; 1884-222; 1885-8. У свакој години је највише имало општинских рачуна, док је у 1884. било још и доста пупилних рачуна и депозитних судова окружних. У 1885. је било свега 8 рачуна и то општиснки и фондовски.[801]

БУЏЕТИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ (1888-1894)

Приходи

Табела 273: ***Буџет прихода Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[802]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**33,850,000**	**2,820,833**	**76.14%**
	Непосредни данци	**23,280,000**	**1,940,000**	**52.36%**
	Порез	**17,250,000**	**1,437,500**	**38.80%**
	Непосредни	14,850,000	1,237,500	33.40%
	Порез на обрт	2,400,000	200,000	5.40%
	Прирез	**6,030,000**	**502,500**	**13.56%**
	Прирез за одужење државног дуга (12%)	1,780,000	148,333	4.00%

[801] ДАС, ГКо, 1886, XV 44, *Извештај Главне контроле о прегледаним, непрегледаним, и разрешеним рачунима упућен министру правде.*

[802] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*, Београд 1890.

	Порез од 34% по Закону од 31. октобра 1886. године	4,250,000	354,167	9.56%
	Посредни данци	**10,570,000**	**880,833**	**23.77%**
	Царина са узгредним таксама	**4,500,000**	**375,000**	**10.12%**
	Трошарина	**1,660,000**	**138,333**	**3.73%**
	Шећер	750,000	62,500	1.69%
	Кафа	380,000	31,667	0.85%
	супу	530,000	44,167	1.19%
	Регали	**1,400,000**	**116,667**	**3.15%**
	со	400,000	33,333	0.90%
	гас	650,000	54,167	1.46%
	шпиритус	180,000	15,000	0.40%
	палидрвца	120,000	10,000	0.27%
	од руда	50,000	4,167	0.11%
	Проценат од механских кирија	**360,000**	**30,000**	**0.81%**
	Монополии	**2,650,000**	**220,833**	**5.96%**
2	**Таксе**	**2,200,000**	**183,333**	**4.95%**
	Судске и административне	2,100,000	175,000	4.72%
	Шумарина и остале	100,000	8,333	0.22%
3	**Државна привреда**	**1,970,000**	**164,167**	**4.43%**
	Државна добра	300,000	25,000	0.67%
	Шуме	100,000	8,333	0.22%
	Управа фондова	300,000	25,000	0.67%
	Државна штампарија	350,000	29,167	0.79%
	Телеграфи и поште	800,000	66,667	1.80%
	Премија и учешћа	50,000	4,167	0.11%
	Српска државна железница	-	-	-
	Интереси и добит на монети	50,000	4,167	0.11%
	Контролисање мера и пунцовање	20,000	1,667	0.04%
4	**Принос фондова**	**600,000**	**50,000**	**1.35%**
	Интерес на капитал школског фонда	150,000	12,500	0.34%
	Интерес на капитал санитетског фонда	450,000	37500	1.01%
5	**Разни приходи**	**5,840,000**	**486,667**	**13.14%**
	Наплата прихода прошлих година	1,500,000	125,000	3.37%

	Наплата дуга Управе фондова државној каси	600,000	50,000	1.35%
	Од дужника Санитетског и Школског фонда	720,000	60,000	1.62%
	Случајни непредвиђени	750,000	62,500	1.69%
	Од дужника аграрних	450,000	37,500	1.01%
	Од продаје државних добара	120,000	10,000	0.27%
	Уштеда на ануитетима и стручним буџетима	1,700,000	141,667	3.82%
	Укупни приходи по буџету:	**44,460,000**	**3,705,000**	**100%**

Табела 274: ***Буџет прихода Краљевине Србије за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[803]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**42,609,858**	**3,550,822**	**74.58%**
	Непосредни данци	**30,426,105**	**2,535,509**	**53.26%**
	Порез	18,242,352	1,520,196	31.93%
	Од земљишта	7,061,660	588,472	12.36%
	Зграда	491,550	40,962	0.86%
	Принос од капитала	649,202	54,100	1.14%
	Капитала у радњи (обрт)	2,164,569	180,381	3.79%
	Рада	525,900	43,825	0.92%
	Личности	2,549,218	212,435	4.46%
	Прирез	4,800,253	400,021	8.40%
	Прирез 46%	4,800,253	400,021	8.40%
	Посредни данци	**12,183,753**	**1,015,313**	**21.33%**
	Царина са узгредним таксама	3,644,377	303,698	6.38%
	Трошарина на	2,256,651	188,054	3.95%

[803] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину*, Београд 1891.

	Шећер	562,683	46,890	0.98%
	Кафу	182,778	15,232	0.32%
	Пиво	482,047	40,171	0.84%
	Фина пића	193	16	-
	Петролеј	709,216	59,101	1.24%
	Шпиритус	214,928	17,911	0.38%
	Жигице	104,806	8,733	0.18%
	Проценат 12% од кирија механксих	161,633	13,469	0.28%
	Монополи	6,121,092	510,091	10.71%
	Дувански	3,452,750	287,792	6.04%
	Солски	2,476,367	206,364	4.33%
	Штампарски	167,383	13,949	0.29%
	Барута и динамита	24,592	2,049	0.04%
2	**Таксе**	**1,616,877**	**134,740**	**2.83%**
	Судске и административне	1,616,877	134,740	2.83%
3	**Државна привреда**	**3,213,651**	**267,804**	**5.63%**
	Од српске државне железнице	1,206,000	100,500	2.11%
	Поште и телеграфи	843,497	70,291	1.48%
	Државне штампарије	459,437	38,286	0.80%
	Аренде државни добара	190,100	15,842	0.33%
	Експлоатације рудника	4,273	356	0.01%
	Интереса и добити на монети	165,829	13,819	0.29%
	Шумарине и горосече	153,622	12,802	0.27%
	Државног пароброда "Делиград"	35,224	2,935	0.06%
	Окружне штедионице	96,944	8,079	0.17%
	Топчидерске економије	27,308	2,276	0.05%
	Државна ергела у Љубичеву	17,152	1,429	0.03%
	Пунцовања	4,683	390	0.01%
	Контроле мера	9,582	799	0.02%

4	**Принос фондова**	**707,779**	**58,982**	**1.24%**
	5% камата на главницу Школског фонда	163,244	13,604	0.29%
	5% камата на главницу Санитетског фонда	345,535	28,795	0.60%
	1% од дохотка капитала Управе фондова	199,000	1,583	0.35%
5	**Разни приходи**	**8,981,289**	**748,441**	**15.72%**
	Наплата прихода прошлих година	6,974,441	581,203	12.21%
	Случајни непредвиђени приходи	381,212	31,768	0.67%
	Од аграрних дужника	555,881	46,323	0.97%
	Од продаје државних добара	3,665	305	0.01%
	Повраћај кредита и уштеде	1,066,090	88,841	1.87%
	Укупни приходи по буџету:	**57,129,454**	**4,760,788**	**100%**

Табела 275: ***Буџет прихода Краљевине Србије за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[804]***

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**38,620,346**	**3,218,362**	**66.57%**
	Непосредни данци	**21,214,246**	**1,767,854**	**36.56%**
	Порез	**14,585,685**	**1,215,474**	**25.14%**
	Од земљишта	7,760,872	646,739	13.38%
	Зграда	500,777	41,731	0.86%

[804] ДАС. НС, 1890, 41, *Главни буџет државних прихода и расхода за буџетску 1891. годину.*

	Принос од капитала	641,978	53,498	1.11%
	Капитала уложеног у радње-допуњујући порез на обрт	1,838,453	153,204	3.17%
	Приход од рада	542,451	45,204	0.93%
	Личности	3,301,154	274,096	5.69%
	Прирез	**6,628,561**	**552,380**	**11.42%**
	52 паре на сваки динар непосредног пореза, осим пореза на обрт	6,628,561	552,380	11.42%
	Посредни данци	**17,406,100**	**1,450,508**	**30.00%**
	Царина са узгредним таксама	**3,600,000**	**300,000**	**6.20%**
	Трошарина	**3,400,000**	**283,333**	**5.86%**
	Проценат од механских кирија	**206,100**	**17,175**	**0.36%**
	Монополи	**10,200,000**	**850,000**	**17.58%**
	дувански	7,000,000	583,333	12.07%
	солски	2,900,000	241,667	5.00%
	штампарски	200,000	16,667	0.34%
	барута и динамита	100,000	8,333	0.17%
2	**Таксе**	**2,321,400**	**193,450**	**4.00%**
	Судске и административне	2,250,000	187,500	3.88%
	Регална таксе на руде	71,400	5,950	0.12%
3	**Државна привред**	**8,965,000**	**747,083**	**15.45%**
	Од српских државних железница	5,000,000	**416,667**	**8.62%**
	Од експлоатације рудника	1,300,000	**108,333**	**2.24%**
	Шума и горосеча	150,000	**12,500**	**0.26%**
	Државног пароброда "Дели̇град"	50,000	**4,167**	**0.09%**
	Интерса и добити на монети	70,000	**5,833**	**0.12%**

	Поште и телеграфи	1,220,000	101,667	2.10%
	Државне штампарије	350,000	29,167	0.60%
	Државних добара и мостова	300,000	25,000	0.52%
	Повлашћене Народне банке	70,000	5,833	0.12%
	Окружне штедионице	50,000	4,167	0.09%
	Управе фондова (1%)	320,000	26,667	0.55%
	Топчидерске економије	40,000	3,333	0.07%
	Државне ергеле	20,000	1,667	0.03%
	Пунцовања	20,000	1,667	0.03%
	Контроле мера	5,000	417	0.01%
4	**Принос фондова**	**611,954**	**50,996**	**1.05%**
	5% камата на главницу Школског фонда	150,000	12,500	0.26%
	5% камата на главницу Санитетског фонда	461,954	38,496	0.80%
5	**Разни приходи**	**7,500,000**	**625,000**	**12.93%**
	Наплата прихода прошлих година	5,000,000	416,667	8.62%
	Случајни непредвиђени приходии	450,000	37,500	0.78%
	Од продаје државних добара	50,000	4,167	0.09%
	Од повраћених кредита и уштеда	2,000,000	166,667	3.45%
	Укупни приходи по буџету:	**58,018,700**	**4,834,892**	**100%**

Табела 276: ***Буџет прихода Краљевине Србије за 1892. годину у динарима, цесарским дукаима, и процентима***[805]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**40,312,469**	**3,359,372**	**67.20%**
	Непосредни данци	**22,186,469**	**1,848,872**	**36.99%**
	Порез	**15,433,254**	**1,286,105**	**25.73%**
	Од земљишта	7,493,000	624,417	12.49%
	Зграда	648,132	54,011	1.08%
	Принос од капитала	322,268	26,856	0.54%
	Капитала уложеног у радње	593,552	49,462	0.99%
	На обрт у радње	2,266,151	188,846	3.78%
	Приход од рада	630,000	52,500	1.05%
	Личности	3,300,000	275,000	5.50%
	Закуп кафанско-механски, допуњујући порез	180,151	15,013	0.30%
	Прирез	**6,753,215**	**562,768**	**0.30%**
	52 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт и допуњујућих пореза, 12,986,952 динара	6,753,215	562,768	0.30%
	Посредни данци	**18,126,000**	**1,510,500**	**30.22%**
	Царина са узгредним таксама	**3,700,000**	**308,333**	**6.17%**
	Трошарина	**3,000,000**	**250,000**	**5.00%**
	Регал на руде са рударским таксама	**166,000**	**13,833**	**0.28%**
	Монополи	**11,260,000**	**938,333**	**18.77%**
	Дувански	8,100,000	675,000	13.50%
	Солски	3,000,000	250,000	5.00%
	Штампарски	150,000	12,500	0.25%

[805] *Стенографске белешке Народне скупштине за 1892. годину*, Београд 1892, „Главни буџет државних прихода и расхода“.

	Барута и динамита	10,000	833	0.02%
2	**Таксе**	**2,395,000**	**199,583**	**3.99%**
	Судске и административне	2,395,000	199,583	3.99%
3	**Државна привреда**	**9,230,000**	**769,167**	**15.39%**
	Од српских државних железница	6,000,000	**500,000**	**10.00%**
	Од експлоатације рудника	1,165,000	**97,083**	**1.94%**
	Државног пароброда "Дели̇град"	75,000	**6,250**	**0.13%**
	Интерса и добити на монети	130,000	**10,833**	**0.22%**
	Поште и телеграфи	957,000	79,750	1.60%
	Државне штампарије	320,000	26667	0.53%
	Државних добара и мостова	200,000	16,667	0.33%
	Повлашћене Народне банке	60,000	5,000	0.10%
	Окружне штедионице	59,000	4,917	0.10%
	Управе фондова	200,000	16,667	0.33%
	Топчидерске економије	27,000	2,250	0.05%
	Државне ергеле	17,000	1,417	0.03%
	Пунцовања	10,000	833	0.02%
	Контроле мера	10,000	833	0.02%
4	**Принос фондова**	**623,370**	**51,948**	**1.04%**
	Школског фонда	140,868	11,739	0.23%
	Санитетског фонда	482,502	40,209	0.80%
5	**Разни приходи**	**7,423,600**	**618,633**	**12.38%**
	Наплата прихода прошлих година	5,000,000	416,667	8.34%
	Случајни непредвиђени приходии	425,000	35,417	0.71%
	Од повраћених кредита и уштеда	500,000	41,667	0.83%

	Прирез од 20 динара на сваки динар непосредног пореза на земљиште по члану 2 Закона из 1892. године	1,498,600	124,883	2.50%
	Укупни приходи по буџету:	**59,984,439**	**4,998,703**	**100%**

Табела 277: ***Буџет прихода Краљевине Србије за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[806]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатим**	**у процентима**
1	**Данци**	**41,312,469**	**3,442,706**	**68.70%**
	Непосредни данци	**22,186,469**	**1,848,872**	**36.89%**
	Порез	**15,433,254**	**1,286,105**	**25.66%**
	Од земљишта	7,493,000	624,417	12.46%
	Зграда	648,132	54,011	1.08%
	Принос од капитала	322,268	26,856	0.54%
	Капитала уложеног у радње	593,552	49,963	1.00%
	Обрт у радњама	2,266,151	188,846	3.77%
	Приход од рада	630,000	52,500	1.05%
	Личности	3,300,000	275,000	5.49%
	На закупе кафана и механа (допуњујући порез)	180,151	15,013	0.30%
	Прирез	**6,753,215**	**562,768**	**11.23%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	6,753,215	562,768	11.23%
	Посредни данци	**19,126,000**	**1,593,833**	**31.80%**

[806] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину*, Београд 1897.

	Царина са узгредним таксама	**3,700,000**	**308,333**	**6.15%**
	Трошарина	**3,000,000**	**250,000**	**4.99%**
	Регал на руде са рударским таксама	**166,000**	**13,833**	**0.28%**
	Монополи	**12,260,000**	**10,211,667**	**20.39%**
	Дувански	9,100,000	758,333	15.13%
	Солски	3,000,000	250,000	4.99%
	Штампарски	150,000	12,500	0.25%
	Барута и динамита	10,000	833	0.02%
2	**Таксе**	**2,395,000**	**199,583**	**3.98%**
	Судске и административне	2,395,000	199,583	3.98%
3	**Државна привреда**	**9,230,000**	**769,167**	**15.35%**
	Од државних железница	6,000,000	500,000	9.98%
	Експлоатације државних рудника	1,165,000	97,083	1.94%
	Поште и телеграфи	957,000	79,750	1.59%
	Државне штампарије	320,000	26,667	0.53%
	Државних добара и мостова	200,000	16,667	0.33%
	Државног парода Делиград	75,000	6,250	0.12%
	Интереса и добити на монети	130,000	10,833	0.22%
	Повлашћене Народне банке	60,000	5,000	0.10%
	Окружне штедионице	59,000	4,917	0.10%
	Управе фондова	200,000	16,667	0.33%
	Топчидерске економије	27,000	2,250	0.04%
	Државне ергеле	17,000	1,417	0.03%
	Жиговине златних и сребрних ствари	10,000	833	0.02%
	Контроле мера	10,000	833	0.02%
4	**Принос фондова**	**623,370**	**51,948**	**1.04%**
	Од интереса на капитал Фонда школског	140,868	11,739	0.23%

	од интереса на капитал Фонда санитетског	482,502	40,209	0.80%
5	**Разни приходи**	**6,575,000**	**547,917**	**10.93%**
	Наплата прихода прошлих година	5,000,000	416,667	8.31%
	Случајни непредвиђени приходи	425,000	35,417	0.71%
	Од враћених кредита и уштеда	500,000	41,667	0.83%
	Од аграрних дужника	350,000	29,167	0.58%
	Од продаје државних добара	200,000	16,667	0.33%
	Продаја робе коју држава на царинама откупљује	100,000	8,333	0.17%
	Укупни приходи по буџету:	**60,135,839**	**5,011,320**	**100%**

Табела 278: ***Буџет прихода Краљевине Србије за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[807]

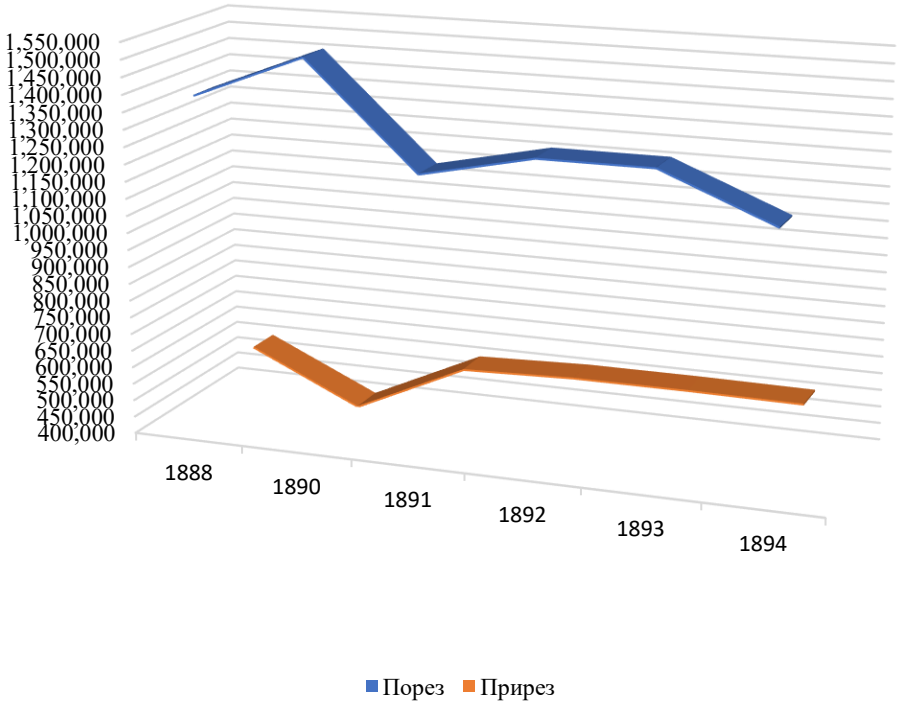
		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**46,566,600**	**3,880,550**	**73.04%**
	Непосредни данци	**20,544,600**	**1,712,050**	**32.22%**
	Порез	**13,830,000**	**1,152,500**	**21.69%**
	Од земљишта	6,400,000	533,333	10.04%
	Зграда	480,000	40,000	0.75%
	Принос од капитала	250,000	20,833	0.39%
	Капитала уложеног у радње	500,000	41,667	0.78%

[807] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину*, Београд 1895.

	Обрт у земљи и царинарницама	3,000,000	250,000	4.71%
	Приход од рада	550,000	45,833	0.86%
	Личности	2,650,000	220,833	4.16%
	Прирез	**6,714,600**	**559,550**	**10.53%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	6,714,600	559,550	10.53%
	Посредни данци	**26,022,000**	**2,168,500**	**40.82%**
	Царина са узгредним таксама	**6,000,000**	**500,000**	**9.41%**
	Трошарина	**4,000,000**	**333,333**	**6.27%**
	Регал на руде са рударским таксама	**82,000**	**6,833**	**0.13%**
	Монополи	**15,940,000**	**1,328,333**	**25.00%**
	Дувански	10,550,000	879,167	16.55%
	Солски	3,250,000	270,833	5.10%
	Петролеја	700,000	58,333	1.10%
	Алкохола	300,000	25,000	0.47%
	Жижица	150,000	12,500	0.24%
	Хартија за цигарете	30,000	2,500	0.05%
	Штампарски	150,000	12,500	0.24%
	Барута и динамита	10,000	833	0.02%
	Вишак прихода од нових монопола	800,000	66,667	1.25%
2	**Таксе**	**2,360,000**	**196,667**	**3.70%**
	Судске и административне	2360000	196,667	3.70%
3	**Државна привреда**	**9,079,000**	**756,583**	**14.24%**
	Од државних железница	5,500,000	458,333	8.63%
	Подринских	200,000	16,667	0.31%
	Сењских	1,000,000	83,333	1.57%
	Поште и телеграфи	887,000	73,917	1.39%
	Државне штампарије	400,000	33,333	0.63%
	Државних добараа	170,000	14,167	0.27%
	Интереса и добити на монети	380,000	31,667	0.60%

	Повлашћене Народне банке	80,000	6,667	0.13%
	Окружне штедионице	90,000	7,500	0.14%
	Управе фондова (1%)	200,000	16,667	0.31%
	Топчидерске економије	27,000	2,250	0.04%
	Државне ергеле	25,000	2,083	0.04%
	Пунцовањ	4,000	333	0.01%
	Контроле мера	8,000	667	0.01%
	Ратарске и виноделско-воћарске школе	8,000	667	0.01%
4	**Принос фондова**	**600,000**	**50,000**	**0.94%**
	Школског на просветне циљеве	150000	12,500	0.24%
	Санитетског на санитетске потребе	450000	37,500	0.71%
5	**Разни приходи**	**5,250,000**	**437,500**	**8.23%**
	Наплата прихода прошлих година	4,000,000	333,333	6.27%
	Случајни непредвиђени приходии	500,000	41,667	0.78%
	Од враћених кредита и уштеда	500,000	41,667	0.78%
	Од аграрних дужника	250,000	20,833	0.39%
	Укупни приходи по буџету:	**63,755,600**	**5,312,967**	**100%**

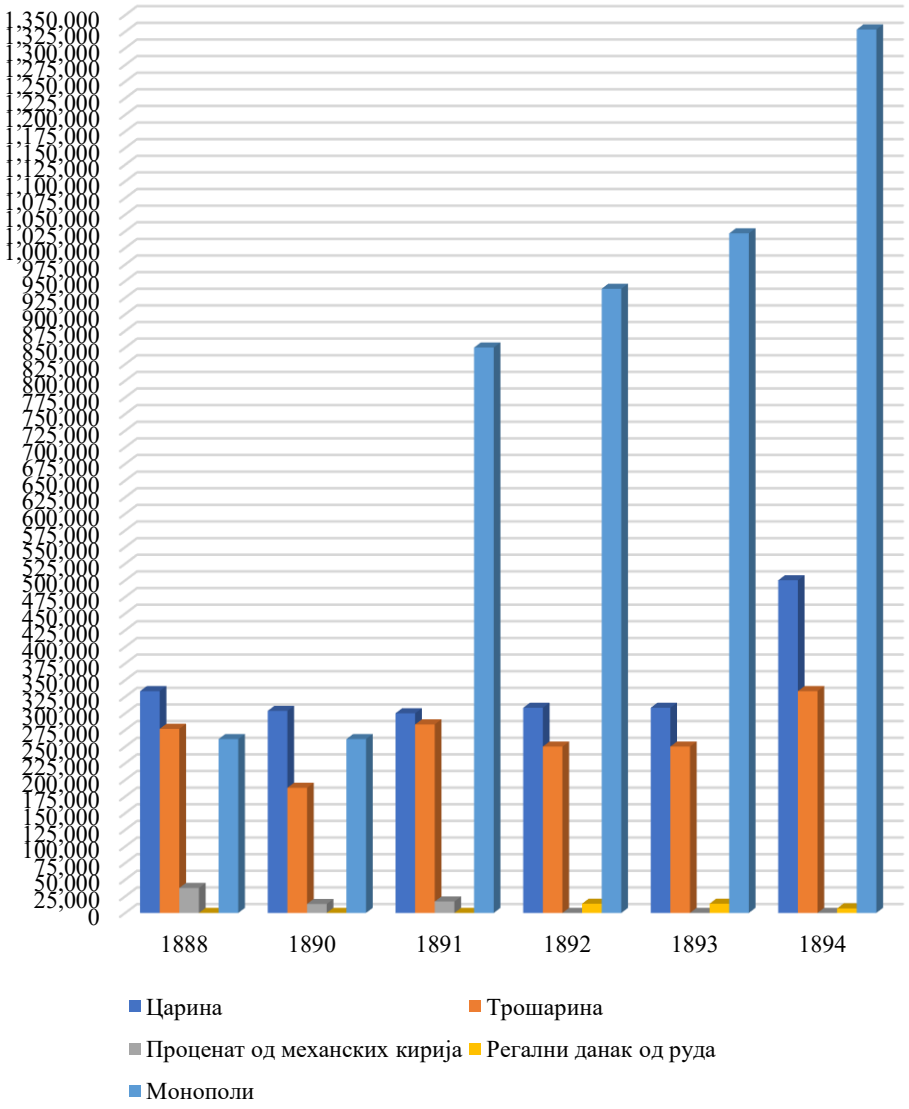
Графикон 118: ***Буџет непосредног данка за 1888-1894 у цесарским дукатима***[808]

Планирани приходи од пореза имали су, осим 1890. године када је забележен максимум њихове вредности, тенденцију пада током посматраног периода. Године 1894. забележен је минимум који је био мањи за 24.19% у односу на забележени максимум, и 10.39% у односу на претходну годину. Током посматраног периода приходи од пореза заузимали су највећи удео у укупном буџету прихода Краљевине Србије, у порсеку 28.17%. У непосрдне данке поред пореза спадали су и приходи од прireза. Они су такође у овом периоду забележили осцилације у свом кретању, али су за разлику од пореза, након 1890. бележили тенденцију раста и у последњој години бли су за 11.34% већи у односу на 1888. годину и 39.88% у односу на заблежени минимум из 1890. године.

[808] Видети табеле бр. 272-277.

Графикон 119: ***Буџет посредног данка за 1888-1894 у цесарским дукатима***[809]

Током посматраног периода овог поглавља у групу посредних данака спадали су приходи од царина и царинских такси, трошарине, проценат од кирија механа, регални данак од руда, као и приходи од монопола. Приходи од царина и царинских такси бележили су осцилације током посматраног периода. У последњој години достигли су највећу вредност која је била за 50.00% и 62.16% већа у односу на почетну годину и 1893, респективно.

Аналитички подаци за приходе од трошарине доступни су само за 1888. и 1890. годину. За 1888. годину планирани су приходи од трошарине на шећер, кафу, и пиво. У тој години највећу вредност приноса имала је трошарина на шећер која је заузимала 45.18% у укупним приходима

[809] Исто.

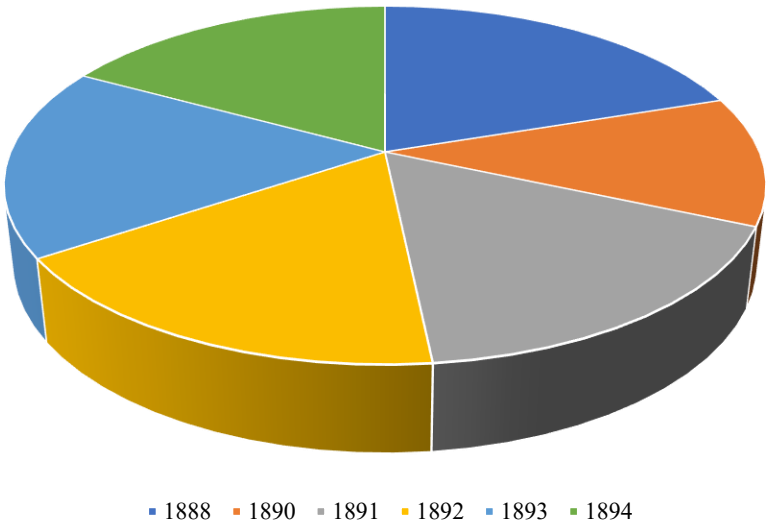
планираним за трошарину. У 1890. години планирани су приходи од трошарине на још артикала: петролеј, жигице, фина пића, шпиритус. У наведеној години највеће приходе забележила је трошарина на петролеј која је заузимала 31.43% укупних прихода од трошарине у 1890. години, а најмањи удео од занемарљивих 0.009% имала је трошарина на фина пића. Укупни приходи од трошарине бележили су тенденциу раста, осим у 1892. и 1893. години. Године 1894. њихова вредност била је 2.4 пута већа у односу на ону из 1888. Приходи од трошарине чинили су у просеку 16.90% укупних прихода од поредног данка.

Приходи од регалног данка планирани су у 1888. години, с тим што је регални данак од руда поново планиран од 1892. па до краја посматраног периода. У првој години највеће приходе забележио је регални данак на гас који је чинио 46.43% укупних прихода од регала за ту годину.

Приноси процента од механских кирија планирани су у 1888, 1890, 1891. години и бележили су осцилације у том кратком периоду. Максимум је забележен у првој години посматраног периода који је био већи за 178.42% и 118.34% у односу на 1890. и 1891. годину, респективно. Овај приход чинио је најмањи удео у укупним приходима планираних за посредне данке, у просеку 1.97%.

Највеће повећање прихода од посредног данка забележено је код прихода од монопола. Они су током читавог периода бележили тенденцију раста, и у последњој години били су 6.02 и 1.30 пута већи у односу на 1888. и 1893. годину. За прву годину посматраног периода нису забележени аналитички подаци, док су за остале године доступни за сваки појединачан монополисани артикал. Највећи приход забележио је монопол на дуван који је у просеку чинио 67.48% укупних прихода од монопола. Значајан проценат заузимао је и монопол на со, док су штампарски и монопол на барут и динамит имали значајно мање приходе у односу на претходно два наведена монопола. У последњој години посматраног периода поред монопола на дуван, со, штампарски и монопол на барут и динамит, планирани су и монополи на нове артикле: петролеј, алкохол, жигице, хартије за цигарете. Од нових монопола највећи приход имао је онај прописан на петролеј који је чнио 59.32% нових монопола, а најмањи монопол на хартије за цигарете и то свега 2.54% укупних прихода од нових монопола. У току целокупног периода приходи од монопола чинили су у просеку 53.57% укупних прихода од посредног данка.

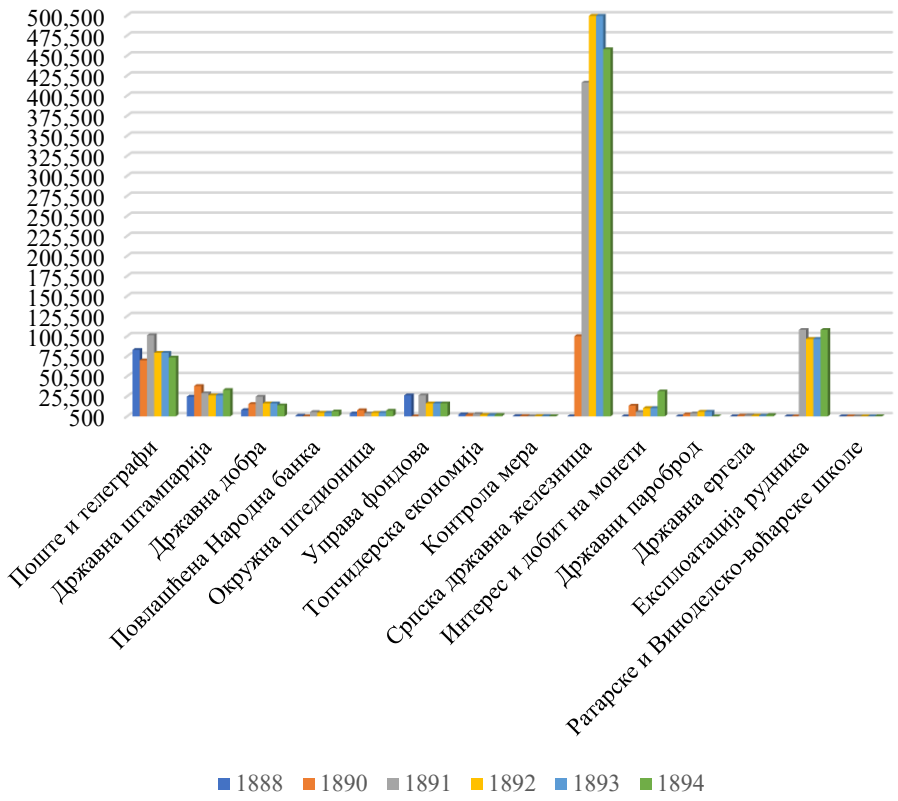
Графикон 120: ***Буџет прихода од такси за 1888-1894 у цесарским дукатима***[810]

Приходи од такси имали су током посматраног периода мање осцилације у свом кретању, осим у 1890. години када су планирани приходи од такси били мањи за 41.25% у односу на почетну годину посматраног периода. Међутим, већ наредне године дошло је до повећања предвиђених прихода на ову групу приноса на вредност која је била приближна оној из 1888. године. У току посматраног периода ова група прихода чинила је у просеку 3.89% укупних планираних државних прихода.

[810] Исто.

Графикон 121: ***Буџет прихода од државне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[811]

Приходи од Српске државне железнице, пошта и телеграфа, Државне штампарије, и Управе фондова заузимали су највећи удео у планираним приходима од државне привреде. Приходи од Српске државне железнице планирани су од 1890. године и бележили су тенденцију раста, осим у последњој години када су опали за 8.33%, међутим, они су били значајно већи у односу на вредност из 1890. године, и то за 356.05%. Приходи од пошта и телеграфа бележили су осцилације у свом кретању. Максимум су достигли 1891. године који је био већи за 22.00% и 37.54% у односу на почетну годину посматраног периода и 1894, респективно. Приходи од Управе фондова имали су сталну вредност до 1892. године, када је дошло до значајног пада од 37.50% и до краја посматраног периода вредност је остала непромењена. Приходи од Државне штампарије бележили су осцилације, максимум је планиран за 1890. годину и био је већи за 53.14% и 14.86% у односу на 1888, и последњу годину посматраног периода, респективно. Приходи од Српске државне железнице, пошта и телеграфа, Државне штампарије, и Управе фондова заузимали су 57.42%, 21.11%, 7.79%, и 5.53% укупних прихода од државне привреде, респективно.

Приходи од државних добара и интереса и добити на монети имали су осцилације у свом кретању током посматраног периода. Први су максимум забележили 1891. године када су се повећали за 2 пута у односу на 1888. годину, али је након тога уследио пад од 33.33%, и у

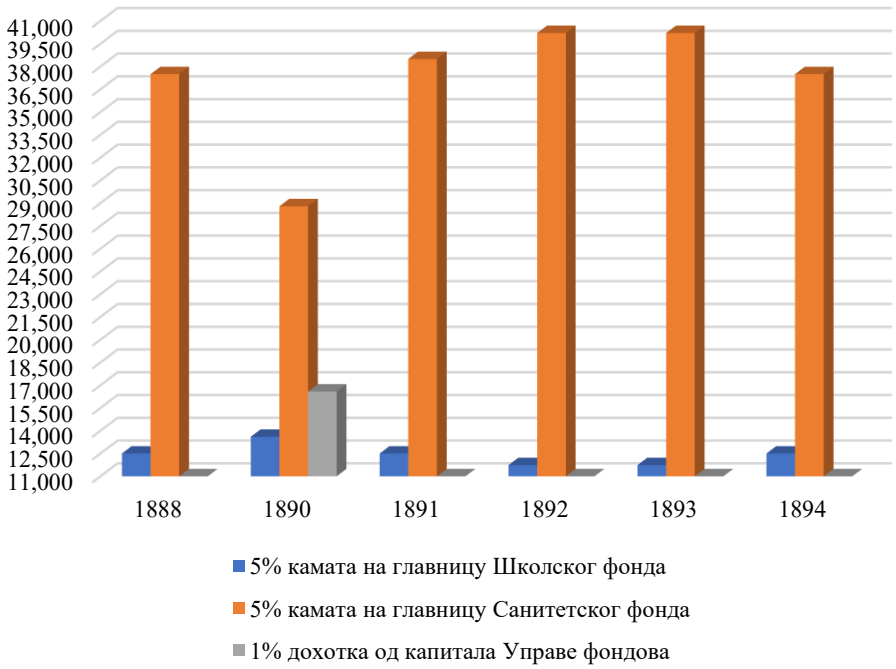
[811] Исто.

последњој години посматраног периода они су били за 43.33% и 15.00% мањи у односу на забележени максимум и ону вредност коју су имали у 1893. години, респективно. Други су минимум забележили 1891. године, након чега је уследила тенденција раста, и у последњој години посматраног периода били су већи за 129.16% и 192.32% у односу на 1888. и 1893. годину, респективно. Приходи од државних добара и интереса и добити на монети чинили су 3.55% и 2.65% укупних планираних приноса од државне привреде, респективно.

Прходи од Повлашћене Народне банке, окружних штедионица, Државног пароброда „Делиград“, Топчидерске економије, Државне ергеле имали су приближно сличне вредности и сви су бележили осцилације у свом кретању. Приходи од Повлашћене Народне банке забележили су значајан пораст у току посматраног периода, па су у 1894. години били за 5.13 пута већи у односу на почетну годину. Приходи од окружних штедионица максимум су забележили 1890. године, да би се већ наредне године преполовили, али у последњој години планиран је приход који је био већи за 80.00% у односу на 1888. годину и свега 7.17% мањи у односу на забележени максимум. Приходи од државног пароброда „Делиград“ имали су тенденцију раста до 1894. године за коју нису планирани приходи од њега. Године 1893. приходи су се повећали за 112.95% у односу на 1890. годину када је први пут планиран приход од пароброда у току посматраног периода. Приходи од Државне ергеле су у последњој години посматраног периода забележили пораст од 45.77% и 47.00% у односу на 1888. и 1893. годину.

Приходи од контроле мера, и Ратарске и Виноделско-воћарске школе били су занемарљиви у односу на претходно наведене приходе од државне привреде, и у просеку су чинили 0.20% и 0.09% укупних прихода ове групе, респективно.

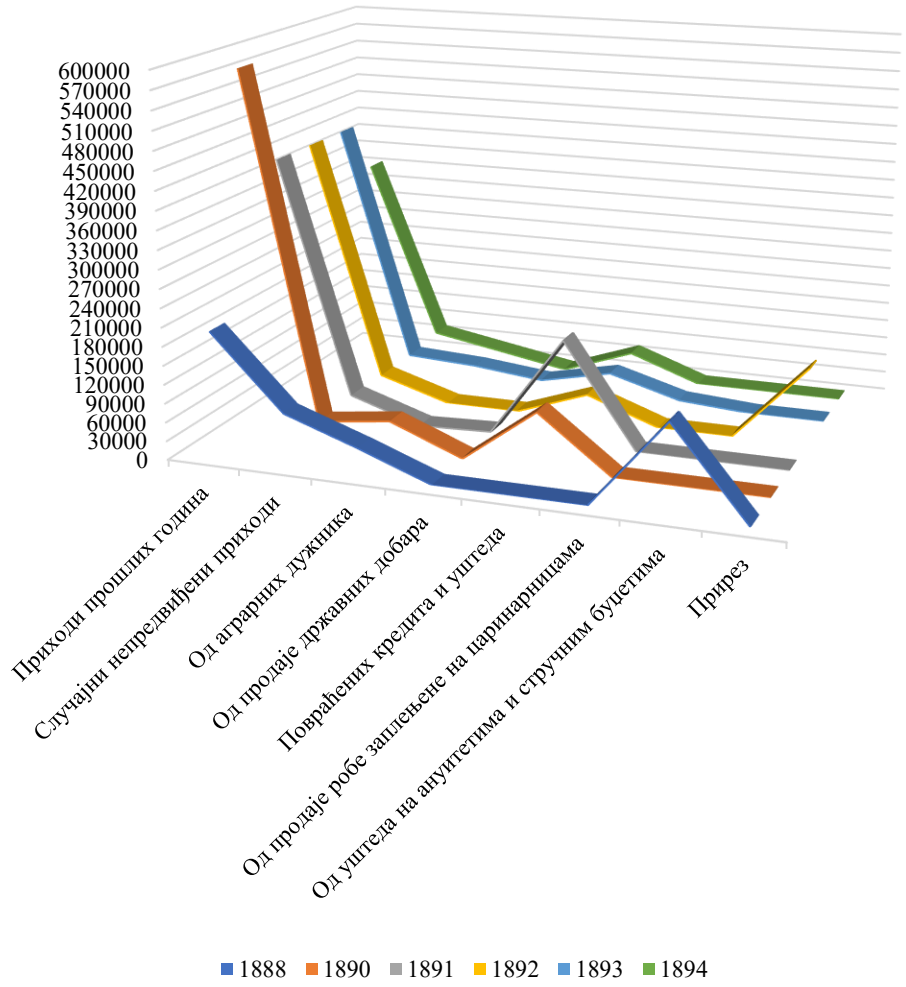
Графикон 122: ***Буџет прихода од фондова за 1888-1894 у цесарским дукатима***[812]

У приходе фондова спадали су приноси Школског и Санитетског фонда који су били у обавези да у државну касу уплате 5% камате на главницу свог капитала, као и принос Управе фондова која је била у обавези да за државни буџет одвоји 1% дохотка свог капитала. Највећи проценат планиран је на приходе од Санитетског фонда који су у просеку били већи за 200.78% у односу на оне који су планирани за приходе од Школског фонда. Приходи оба фонда бележили су осцилације у свом кретању. Приходи од Управе фондова планирани су само у 1890. години и имали су најмање приходе и чинили су удео од 28.12% укупних прихода од фондова, док су приходи од Школског и Санитетског фонда чинили у просеку 23.80% и 71.52%, респективно.

[812] Исто.

Графикон 123: ***Буџет Разних прихода за 1888-1894 у цесарским дукатима***[813]

Највећи удео у укупним приходима од разних пореза забележили су приноси од наплате прихода прошлих година, и то у просеку 70.86%, а планирани су за сваку годину посматраног периода. Такође, случајни непредвиђени приходи били су пројектовани за сваку годину и у просеку су чинили 9.58% укупних разних прихода. Значајна сума планирана је и за приходе од повраћених кредита и уштеда који су планирани од 1890. године, и чинили су у просеку 12.48% укупних разних прихода. Остали приходи нису планирани за сваку годину и заузимали су знатно мањи проценат у односу на претходно наведена три прихода.

Пре него што се прешло на стручне државе расходе претресао се државни приход за 1891. годину.[814] Када се расправљало о монополу од дувана посланик Јован Авакумовић, члан Либералне странке јавио се за реч и истакао да није требало повисити државне расходе зато што је монопол повишен, већ га је требало искористити на подмирење државних дугова, сматрао је финансијску управу лошом. Михаило Вујић, члан Народне радикалне странке одговорио је Авакумовићу да он уопште није правио такву буџетску политику према којој су се расходи

[813] Исто.

[814] *Владе Србије (1805-2005)*, 163; председник Министарског савета и министар иностраних дела, Сава Грујић, министар унутрашњих дела, Јован Ђаја, министар парвде, Михаило Кр. Ђорђевић, министар просвете и црквених дела, Андра Николић, министар војни, Сава Грујић, заступник, министар грађевина, Миливоје Јоксимовић, министар финансија, Михаило Вујић, министар народне привреде, Коста Таушановић .

управљали према приходима док је он био министар финансија. На реду су били приходи од такси на шта се опет јавио Авакумовић и рекао је да нису реално састављени, пак председник Министарског савет, Пашић, изнео је да је то учињено по завршним рачунима из претходних година. За говор о приходу од државне привреде и приходу од железнице јавио се опет за реч Авакумовић. Он је истакао да није могао да тако једном важном ствари управља један човек и да је лоше руковођење железницом што је откупила похабан материјал који је скупо платила, па је сада опет наручила нови материјал што је, такође, била грешка. Коста Таушановић, члан Народне радикалне странке, говорио је о томе како је Авакумовић узимао произвољне цифре и како се тако вређала Народна скупштина јер је претрес губио смисао.

Стојан Станковић је изнео мишљење да није требало повећавати продајне цене соли, већ да се остане на повећању цене дувана, а да се узме у обзир приход од продаје државних добара и да се врати у пројекат на шта је известилац Финансијског одбора пристао и ова позиција враћена је у Финансијски одбор.[815]

Расходи

Табела 279: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[816]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**16,503,176**	**1,375,265**	**37.06%**
	Краљева цивил листа	1,200,000	100,000	2.69%
	Државни дугови	**15,303,176**	**1,275,265**	**34.36%**
	Годишњина железничких зајмова за пругу Београд-Ниш- Врање	5,400,000	450,000	12.13%
	Годишина железничког зајма Ниш-Пирот	1,638,713	136,559	3.68%
	Годишњина жлезничког зајма Смедерево-Плана, Лапово-Крагујевац	220,513	18,376	0.50%
	Годишњина 5% ренте	2,080,000	173,333	4.67%
	Годишњина дуванске ренте	2,195,063	182,922	4.93%
	Годишњина лутријског зајма	1,650,000	137,500	3.70%

[815] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1891. годину*, Београд 1891, 320-324.
[816] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*, Београд 1890.

	Годишњина руског зајма	348,887	29,074	0.78%
	Годишњина аграрног зајма	450,000	37,500	1.01%
	Годишњина фондовног зајма	720,000	60,000	1.62%
	Годишњина Санитетског и Школског фонда	600,000	50,000	1.35%
2	**Засебни расходи**	**278,595**	**23,050**	**0.63%**
	Народна скупштина	100,000	8,333	0.22%
	Државни савет	157,377	13,115	0.35%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	16,166	1,347	0.04%
3	**Општи кредити**	**1,345,796**	**112,150**	**3.02%**
	Кредит на ванредне потребе	300,000	25,000	0.67%
	На редовне непредвиђене потребе	80,000	6,667	0.18%
	На пензионисање саветника и министара	20,000	1,667	0.04%
	на пензионисање чиновника	25,000	2,083	0.06%
	На напредовање чиновника	12,000	1,000	0.03%
	Пензије и издржавање	908,796	75,733	2.04%
4	**Стручни расходи**	**26,407,927**	**2,205,974**	**59.30%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,837,208	153,101	4.13%
	Министарство просвете и црквених послова	3,075,652	254,054	6.91%
	Министарство иностраних дела	807,462	67,293	1.81%
	Министарство унутрашњих дела	2,564,069	213,672	5.76%
	Полицијска струка	1,582,409	131,867	3.55%
	Санитетска струка	981,660	81,805	2.20%
	Министарство финансија	1,418,489	118,207	3.19%
	Министарство војно	14,000,093	1,166,674	31.44%
	Министарство грађевина	1,070,383	89,199	2.40%

	Министарство народне привреде	1,634,571	136,214	3.67%
	Укупни расходи:	**44,535,494**	**3,711,291**	**100%**

Табела 280: ***Буџет расхода Краљевине Србије за буџетску 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, процентима***[817]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**21,707,296**	**1,808,941**	**47.29%**
	Краљева цивил листа	1,200,000	100,000	2.61%
	Државни дугови	**19,307,296**	**1,608,941**	**42.06%**
	Годишњина руског зајма од 1867. године	192,000	16,000	0.42%
	Годишњина руског зајма од 1876. године	385,645	32,137	0.84%
	Годишњина железничких зајмова за пругу Београд- Врање	4,960,250	413,354	10.81%
	Годишина железничког зајма Ниш-Пирот	1,639,000	136,583	3.57%
	Годишњина жлезничког зајма Смедерево, Велика Плана, Лапово-Крагујевац	684,875	57,073	1.49%
	Годишњина лутријског зајма	1,594,550	132,879	3.47%
	Годишњина аграрног зајма	567,438	47,287	1.24%
	Годишњина зајма на монопол соли	590,925	49,244	1.29%
	Годишњина златне ренте од 1884. године	2,078,975	173,248	4.53%
	Годишњина дуванске ренте од 1885. године	2,195,400	182,950	4.78%
	Годишњина зајма на обвезнице Управе фондова	716,563	59,714	1.56%
	Годишњинина зајма од ренете на обрт од 1888. године	1,633,625	136,135	3.56%

[817] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину*, Београд 1891.

	Годишњина зајма на дуванске поготке	400,000	33,333	0.87%
	Годишњина за отплату и интерес евентуалног зајма за отку железница	1,000,000	83,333	2.18%
	На провизионе и друге трошкове око исплате државних обвезница и њихових купона, на интерес по текућим рачуниа на страни	468,050	39,004	1.02%
	На плаћање интереса, провизиона и ажије по благајничким записима текућим рачунима Главне благајне	200,000	16,667	0.44%
	Дотације	**1,200,000**	**100,000**	**2.61%**
	Оружном фонду	400,000	33,333	0.87%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.74%
2	**Засебни расходи**	**430,490**	**35,874**	**0.94%**
	Народна скупштина	250,000	20,833	0.54%
	Државни савет	168,365	14,030	0.37%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	7,073	589	0.02%
3	**Општи кредити**	**1,971,556**	**164,296**	**4.29%**
	Кредит на ванредне потребе	200,000	16,667	0.44%
	На редовне непредвиђене потребе	100,000	8,333	0.22%
	На пензионисање саветника и министара	30,000	2,500	0.07%
	На пензионисање чиновника	50,000	4,167	0.11%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	15,000	1,250	0.03%
	Пензије и издржавање	1,576,556	131,380	3.43%
4	**Стручни расходи**	**21,795,806**	**1,816,317**	**47.48%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,751,222	145,935	3.81%
	Министарство просвете и црквених дела	3,320,180	276,682	7.23%
	Министарство иностраних дела	898,466	74,872	1.96%

	Министарство унутрашњих дела	2,522,172	210,181	5.49%
	Полицијска струка	1,517,204	126,434	3.31%
	Санитетска струке	1,049,968	87,497	2.29%
	Министарство финансија	790,369	65,864	1.72%
	Министарство војно	9,646,104	803,842	21.01%
	Министарство грађевина	844,834	70,403	1.84%
	Министарство народне привреде	2,022,459	168,538	4.41%
	Укупни расходи	**45,905,148**	**3,825,429**	**100%**

Табела 281: ***Буџет расхода Краљевине Србије за буџетску 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[818]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**22,900,880**	**1,908,407**	**42.66%**
	Кнежева цивил листа	**1,200,000**	**100000**	**2.24%**
	Државни дуг	**19,900,880**	**1,658,406**	**37.07%**
	Годишњине свега	19,040,880	1,586,740	**35.47%**
	Трошкови Управе државних дугова	660,000	55,000	**1.23%**
	Плаћање интереса провизиона ажије по благајнички запсиима и текућим рачунима главне државне благајне	200,000	16,667	0.37%
	Дотације	1,800,000	150,000	3.35%

[818] ДАС, НС, 1890, XVIII, 41, *Главни буџет државних прихода и арсхода за 1891. годину.*

	Оружаном фонду	1,000,000	83,333	1.86%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.49%
2	**Засебни расходи**	**337,910**	**28,159**	**0.63%**
	Народна скупштина	150,000	12,500	0.28%
	Државни савет	163,155	13,569	0.30%
	Додатак и плата председнику министарског савета	17,682	1,473	0.03%
	Званичници краљевог двора	7,073	589	0.01%
3	**Општи кредити**	**2,360,032**	**196,669**	**4.40%**
	Кредит на ванредне потребе	200,000	16,667	0.37%
	Кредит на редовне непредвиђене потребе	100,000	8,333	0.19%
	Кредит на расположење и пензионисање саветника, министара и посланика	15,000	1,250	0.03%
	Кредит на пензинисање чиновника	25,000	2,083	0.05%
	Кредит на периодичне повишице плата професора и телеграфсита и на напредовање чиновника уопште	21,226	1,768	0.04%
	Пензије и издржавање	1,998,806	166,567	3.72%
4	**Стручни расходи**	**28,083,768**	**2,340,314**	**52.31%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,881,593	156,799	3.51%

	Министарство просвете и црквених дела	3,652,381	304,365	6.80%
	Министарство иностраних дела	1,183,313	98,609	2.20%
	Министарство унутрашњих дела	2,658,600	221,550	4.95%
	Министарство финансија	3,452,232	287,686	6.43%
	Министарство народне привреде	1,951,448	162,621	3.64%
	Министарство грађевина	3,658,097	304,841	6.81%
	Министарство војно	9,646,104	803,842	17.97%
	Укупни расходи:	**53,682,590**	**4,473,549**	**100%**

Табела 282: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[819]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**22,866,188**	**1,905,516**	**38.59%**
	Краљева цивил листа	1,200,000	100,000	2.03%
	Државни дугови	**20,466,188**	**1,705,516**	**34.54%**
	Годишњине	19,606,188	1,633,849	33.09%
	Трошкови Управе државних дугова	660,000	55,000	1.11%
	На плаћање провизиона, интереса и ажија по благајничким записима и текућим рачунима Главне државне благајне	200,000	16,667	0.34%
	Дотације	**1,200,000**	**100,000**	**2.03%**
	Оружном фонду	400,000	33,333	0.68%

[819] *Стенографске белешке Народне скупштине за 1892. годину*, „Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину.“

	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.35%
2	**Засебни расходи**	**337,910**	**28,159**	**0.57%**
	Народна скупштина	150,000	12,500	0.25%
	Државни савет	163,155	13,596	0.28%
	Плата и додатак председнику Министарског савета	17,682	1,474	0.03%
	Званичници краљевог двора	7,073	589	0.01%
3	**Општи кредити**	**2,328,604**	**194,050**	**3.93%**
	Кредит на ванредне потребе	200,000	16,667	0.34%
	На редовне непредвиђене потребе	100,000	8,333	0.17%
	На пензионисање саветника и министара, посланика и стављање на расположење	15,000	1,250	0.03%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	25,000	2,083	0.04%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста	25,782	2,149	0.04%
	На напредовање осталих чиновника	15,000	1,250	0.03%
	Пензије и издржавања	1,947,822	162,319	3.29%
4	**Стручни расходи**	**36,426,482**	**3,035,540**	**61.47%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,013,973	167,831	3.40%
	Министарство просвете и црквених дела	3,745,489	312,124	6.32%
	Министарство иностраних дела	1,191,313	99,276	2.01%
	Министарство унутрашњих дела	2,704,447	225,371	4.56%
	Полицијска струка	1,594,256	132,855	2.69%
	Санитетска струке	1,110,191	92,516	1.87%
	Министарство финансија	5,472,163	456,014	9.23%
	Министарство војно	11,326,974	943,915	19.12%
	Министарство грађевина	4,108,568	342,381	6.93%
	Министарство народне привреде	3,159,108	263,259	5.33%
	Укупни расходи	**59,254,737**	**4,937,895**	**100%**

Табела 283: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[820]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
I	**Расходи по буџету**	**66,426,170**	**5,365,591**	**98.39%**
1	**Општи расходи**	**23,095,025**	**1,924,585**	**34.21%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.78%**
	Државни дуг	**20,695,025**	**1,724,585**	**30.65%**
	На годишњине свега	19,795,025	1,549,585	29.32%
	На трошкове Управе државних дугова	600,000	50,000	0.89%
	На плаћање интереса, на провизоне, ажије, по благајничким и текућим по рачунима по Главној благании	300,000	25,000	0.44%
	Дотације	**1,200,000**	**100,000**	**1.78%**
	Оружном фонду	400,000	33,333	0.59%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.18%
2	**Засебни расходи**	**792,253**	**66,013**	**1.17%**
	Народна скупштина	600,000	50,000	0.89%
	Државни савет	158,294	13,592	0.24%
	Додатак председнику Министарског савета	17,682	1,474	0.03%
	Званичници краљевог двора	11,367	947	0.02%
3	**Општи кредити**	**2,300,518**	**191,484**	**3.41%**
	Кредит на ванредне потребе	100,000	8,333	0.15%
	На редовне непредвиђене потребе	100,000	8,333	0.15%

[820] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину*, Београд 1897.

	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	65,000	5,417	0.10%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	125,000	10,417	0.19%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	31,295	1,992	0.04%
	Пензије и издржавања	1,883,906	156,992	2.79%
4	**Стручни расходи**	**40,843,395**	**3,183,508**	**59.60%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,201,426	176,128	3.26%
	Министарство просвете и црквених послова	4,154,305	339,920	6.06%
	Министарство иностраних дела	1,222,843	100,792	1,81%
	Министарство унутрашњих дела	4,522,041	213,410	8.62%
	Министарство финансија	5,968,348	511,174	8.86%
	Министарство војно	12,392,657	1,032,721	18.36%
	Министарство грађевина	6,192,774	489,845	8.57%
	Министарство народне привреде	2,742,684	319,519	4.06%
II	**Расходи по накнадном буџету за 1893. годину**	**86,743**	**7,229**	**0.13%**
	На исплату заосталих неисплаћених рачуна из 1891. године	56,743	4,729	0.08%

	На исплату неисплаћених рачуна из 1890. и 1891. године на Црногорце	30,000	2,500	0.04%
III	**Ванредни кредит за издатке на Државне руднике**	**1,000,000**	**83,333**	**1.48%**
	Код Управе Сењског рудника	620,000	51,667	0.92%
	Код Управе Подринских рудника	380,000	31,667	0.56%
	Укупни расходи:	**67,512,913**	**5,626,076**	**100%**

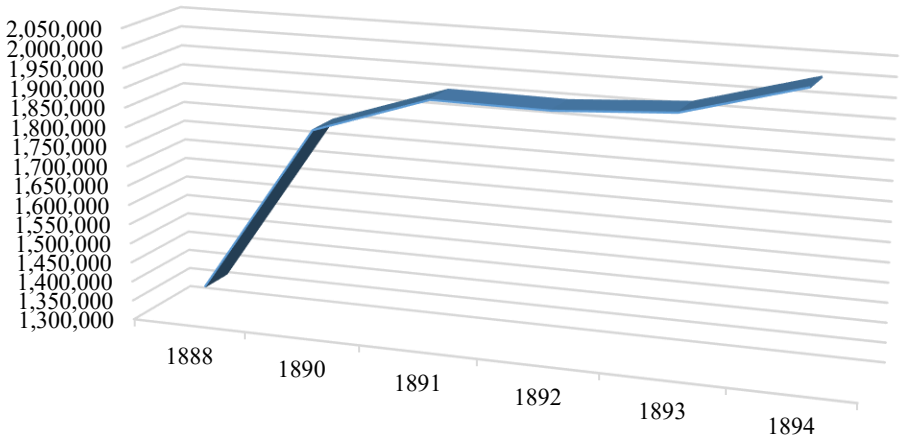
Табела 284: ***Буџет расхода Краљевине Србије за буџетску 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и динарима***[821]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**24,091,530**	**2,007,628**	**37.75%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	1.88%
	Државни дуг	**21,691,530**	**1,807,628**	**33.99%**
	На годишњине свега	20,951,530	1,745,961	32.83%
	На трошкове Управе државних дугова	540,000	45,000	0.85%
	На плаћање интереса, на провизоне, ажије, по благајничким и текућим по рачунима по Главној благании	200,000	16,667	0.31%
	Дотације	**1,200,000**	**100,000**	**1.88%**
	Оружном фонду	400,000	33,333	0.63%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.25%
2	**Засебни расходи**	**299,007**	**24,917**	**0.47%**
	Народна скупштина	120,000	10,000	0.19%
	Државни савет	158,294	13,191	0.25%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%

[821] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину*, Београд 1895.

	Званичници краљевог двора	15,661	1,305	0.02%
3	**Општи кредити**	**2,413,499**	**201,125**	**3.78%**
	Кредит на ванредне потребе	100,000	8,333	0.16%
	На редовне непредвиђене потребе	60,000	5,000	0.09%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	8,000	667	0.01%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	15,000	1,250	0.02%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	33,800	2,817	0.05%
	На напредовање чиновника грађанског реда	10,000	833	0.02%
	Пензије и издржавања	2,186,699	182,225	3.43%
4	**Стручни расходи**	**37,007,313**	**3,082,943**	**57.99%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,249,837	187,486	3.53%
	Министарство просвете и црквених послова	4,162,170	346,848	6.52%
	Министарство иностраних дела	1170527	97,544	1.83%
	Министарство унутрашњих дела	2,484,918	207,077	3.89%
	Министарство финансија	6,423,857	535,321	10.07%
	Министарство војно	12,465,000	1,038,750	19.53%
	Министарство грађевина	4,885,055	407,088	7.66%
	Министарство народне привреде	3,165,428	263,786	4.96%
	Укупни расходи:	**63,810,828**	**5,317,569**	**100%**

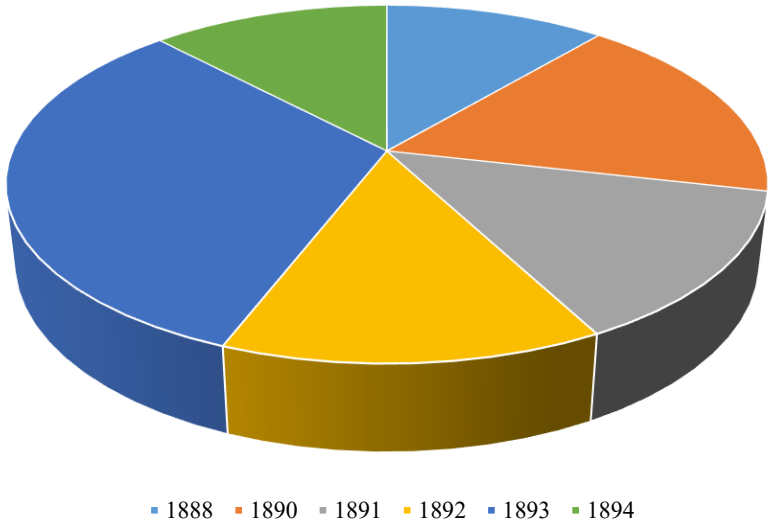
Графикон 124: ***Креатање општих расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[822]

У опште расходе Краљевине Србије у овом периоду су поред краљеве цивил листе, отплате државних дугова, спадале и дотације које су представљале државну помоћ за два фонда- Инвалидски и Оружни. Општи расходи су у току разматраног раздобља бележили тенденцију раста, осим у 1892. години када су доживели незнатни пад од 0.15% у односу на претходну годину. На то је утицало смањење дотације Оружном фонду који је само у претходној години имао повећање у планираној помоћи, док је у осталим годинама бележио константу. Такође, цивилна листа краљу имала је константну вредност, па је увећање општих расхода потицало од увећања ануитета који су исплаћивани на име отплате државног дуга. Аналитички подаци за ануитете доступни су само за 1888. и 1890. годину док су у преосталим годинама бележени у оквиру сумарне буџетске партије-годишњинине. У почетној години разматраног периода Србија је требало да отплати годишњинине десет зајмова, док је у 1890. планирана отплата ануитета за четрнаест зајмова. У првој години, и даље је највећи био ануитет Железничког зајма за пругу Београд-Ниш- Врање, док је најмање средстава требало издвојити за отплату Железничког зајма Смедерево-Плана, Лапово-Крагујевац. И у наредној години настављено је са отплатом ануитета Железничког зајма који је заузимао највећи проценат државног дуга, док је најмања годишњинина планирана за годишњинину Руског зајма из 1867. године.

[822] Видети табеле бр. 278-283.

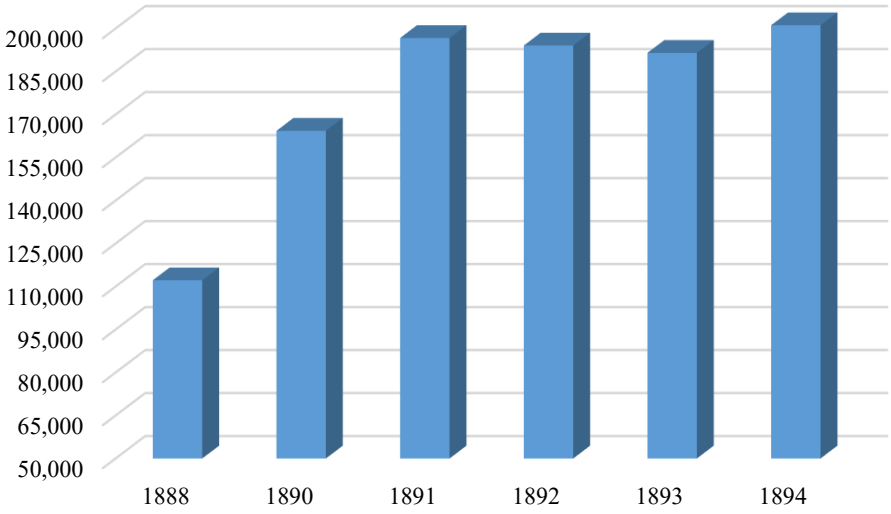
Графикон 125: ***Кретање засебних расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[823]

Буџетске партије сврстане у засебне расходе Краљевине Србије су и у овом периоду биле трошкови на одржавање Народне скупштине, издаци на Државни савет, додатак председнику Министарског савета, и званичнике краљевог двора. Ова група издатака максимум је забележила у 1893. години када су се трошкови увећали за 2.34 пута услед невероватно учетворостручења планираних средстава за Скупштину. Трошкови Државног савета су бележели мање осцилације и у просеку чинили 44.21% укупних засебних расхода. Додатак председнику Министарског савета забележио је 1891. године знатно повећање од 3.5 пута, да би у последњој години разматраног раздобља поново враћен на ону вредност пре повећања. Званичници краљевог двора су бележили значајне осцилације, максимум је планиран за почетну годину посматраног периода, док је минимум пројектован за 1890-1892 и био је 2.29 и 2.21 пута мањи од максимума и последње године разматраног раздобља, респективно.

[823] Исто.

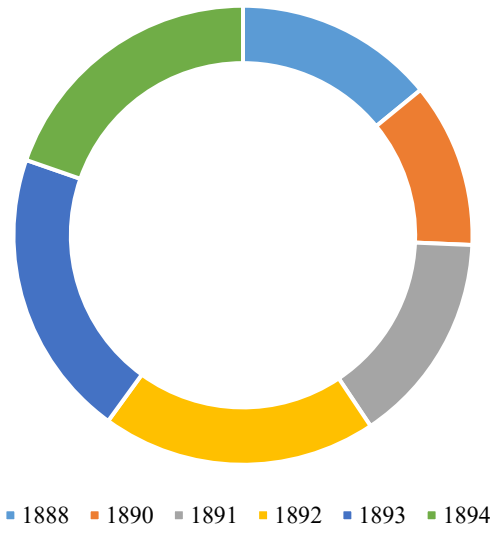
Графикон 126: ***Кретање општих кредита Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[824]

Општи кредити Србије бележели су тенденицју раста до 1892. годину када је уследио мањи пад у наредне две године, да би у последњој години разматраног периода ови расходи забележили максимум. На овакву ситуацију су утицала незнатна смањења трошкова на пензије и издржавања који су 1892. године опали за 2.55% у односу на претходну годину, док је планирани максимум из 1894. године уследио након повећања, такође, буџетске партије пензије и издржавања, од 16.07% у односу на претходну годину.

[824] Исто.

Графикон 127: ***Кретање стручних расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[825]

У стручне расходе Краљевине Србије спадали су трошкови намењени за рад осам ресора. Стручни расходи су имали тенденцију раста, осим у 1890. и 1894. години када су планирани трошкови за функционисање министарства били умањени за 17.66% и 3.13% у односу на претходне године, респективно. На прво смањење утицали су мање планирани трошкови на све ресоре, сем Министарства просвете и црквених дела, Министарство иностраних дела, и Министарства народне привреде. Највећи пад трошкова забележило је Министарство војно када су његови издаци били умањени за 31.00%. Поменути ресор је и у овом периоду чинио највећи проценат укупних стручних издатака, у просеку 38.12%. На знатно мањи пад стручних расхода у последњој години посматраног раздобља утицале су вредности планиране за Министарство иностраних дела, Министарство унутрашњих дела, Министарство грађевина, и Министарство народне привреде, док су остали ресори забележили мања повећања. Највећи пад трошкова забележен је код Министарства грађевина и Министарства народне привреде, 16.89% и 17.44% мањи расходи у односу на 1893. годину, респективно. Као и у време напрдњачких влада 80-их година 19. века, и у овом раздобљу најмањи издаци планирани су на рад Министарства иностраних дела, у просеку 3.50% укупних стручних расхода Краљевине Србије.

Приликом претресања буџета расхода за 1890. годину намесништво је изјавило посланицима да су били тешки и многобројни задаци које су у наслеђе примили. Затекли су земљу у тешком финансијском стању. С једне стране била су велика отплаћивања државниих дугова, а с друге стране неправилан државни буџет који се с знатним дефицитом јављао због одлагања Народне скупштине већ три године. Све је то налагало да се уз мере штедње државни приходи што више увећају. Имајући нарочитих узрока да и експлоатацију државних железница пренесе на

[825] Исто.

државу Влада је и том мером припомогла истој тежњи. Војно уређење захтевало је измене како би се укупна оружана снага, не оптерећујући сувише државни буџет, подигла на виши ниво.[826]

На 54. редовном састанку одржаном 22.12.1889. године у Београду, преседавао је потптпредседник Димитрије Катић, секретар је био Љуб. Јоксимовић. Извештај Финансијског одбора прочитан је у Скупштини па се прешло на претрес буџета за 1890. годину у начелу. У ово време чланови Владе били су председник Министарског савета и министар унутрашњих дела, Никола Христић, министар иностраних дела, Чедомиљ Мијатовић, министар парвде, Ђорђе Р. Пантелић, министар просвете и црквених дела, Владан Ђорђевић, министар војни, Коста Протић, министар грађевина, Михаило Богићевић, министар финансија, Чедомиљ Мијатовић, минисатр народне привреде, Владан Ђорђевић, заступник[827]

Посланику Јовану Авакумовићу је, припаднику Либералне странке, када је прочитао буџет пало је у очи то што Министарство финансија није поднело Скупштини прошлогодишњи завршни рачун као што је члан 174 Устава то прописивао. Говорио је о неправилностима, о томе како је буџет расхода 6-7 милиона већи од тадашњег, а да су приходи погрешно састављени и да ће буџет бити са дефицитом од 8-10 милиона. Тражио је од министра да сведе буџет на 38-40 милиона динара. Министар финансија одговарио је да постоји закон о буџету који разликује буџетску и рачунску годину и да се рачуни своде до 13. маја следеће године. Панта Срећковић тражио је да се буџет уравнотежи, а као решење видео је упрошћење администрације. Посланик Владимир Арсенијевић говорио је да је овакав буџет превелики терет за народ и да он неће гласати за њега.Посланик Велизар Кундовић, члан Либералне странке, тражио да се буџет врати Одбору и да се подеси према стварном приходу. Известилац Јоца Живановић сматрао је да је требало смањити дефицит, али да се он није могао уништити за једну годину и да су Скупштина и Влада требало да га заједно регулишу. Посланик Коста Јуришић навео је да су поред наведених терета долазили још и разни прирези: окружни, срески, општински што народ није могао лако да поднесе па је гласао против буџета. Посланик Панта Туцаковић је и када је буџет био 19 и по милиона и порез 6 талира тражио упрошћење администрације, а тек тада када је био 47 и по милиона, када је земља дуговала 300 милиона динара, а плаћала скоро двадесет милиона интереса и одплате, дужност је била сваког појединца да упрости администрацију. Посланик Витомир Младеновић је као члан Финансијског одбора наводио да се Влада трудила да упрости администрацију, али да то није било лако постићи за годину дана. Посланик Стојан Станковић рекао је да народ није требало да очекује да ће радикална влада неким џудом избрисати дугове, и да опозиција то, такође, није требало да очекује, јер није било могуће. Министар правде говорио је да није било лако упростити администрацију, и да није била поента да је упросте, а да буде јефтина и гора. Посланик поп Милан Ђурић, члан Народне радикалне странке,навео је да нова Влада није могла да одједном исправи погрешке старе која није хтела да слуша народ. Даље, је рекао да прима буџет у начелу, а да се при претресу ставе уштеде где буде могло. Јован Авакумовић желео је да чује од министра финансија да ли у буџет расхода Министарства војног улази и сума од 1,200,000 динара на Оружни и Инвалидски фонд, јер је онда излазило да је буџет Министарства војног био већи него што је приказано. Минисатр финансија одговарио је да је прирез од 0.46 динара одлазио у изванредни буџет за Оружни и Инвалидски фонд. Посланик Максим Сретеновић мсилио је да је сума од 800,000 динара велика за Инвалидски и да се сведе на 600,000 динара. Посланик Вита Младеновић, члан Народне радикалне странке, тражио је да се образује комисија која ће да прегледа све инвалиде. Скупштина је усвојила предложене суме. Посланик Павле Ранковић тражио је да се сума на Народну скупштину са 250,000 сведе на 150,000 динара, јер је тада био мањи број посланика. Известилац је обратио пажњу предговорнику да се ова сума морала увећати

[826] *Стенографсек белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, Београд 1890, 17.
[827] Исто, 20-22.

с обзиром на Устав и изборни закон који је тражио трошак при избору народних посланика. Велизар Кундовић тражио је да се смање плате саветницима, и додатак председнику Министарског савета на половину. Посланик Димитрије Машић, члан Либералне странке био је сагласан са Кундовићем у томе да се смање плате чиновницима на 7,600 динара, исто тако и секретарима а председнику Министарског савета на половину.[828] Са њима је био сагласан и посланик Владимир Арсенијевић. Министар финансија објаснио је да је сума на ванредне издатке на коју се жалили Кундовић и Машић није била велика и да је она била непредвидива, а да уосталом о томе не одлучује, већ Државни савет којем се морала поднети свака ванредна потреба на одобрење.[829]

Владимир Арсенијевић тражио је укидање пензионера, пак посланик Павле Смиљанић наводио је да би се направила збрка са чиновништвом, те стога је требало увести уштеде. Срећковић је истицао да је пензије требало рачунати само на основу плату, не и на додатке, па сума не би била толико велика. Даље је истицао да је партија на пензије порасла због партијских борби нарочито за време напредњака, није био за нова пензионисања. Скупштина је после краће расправе између Авакумовића и министра финансија о разним приходима, усвојила све приходе. Известилац Илија Душманић, члан Народне радикалне странке, прочитао буџет Државног савета.[830] О смањењу чиновничких плата отворила се велика дебата. Либерални посланици: Сима Несторовић, Велизар Кундовић, Димитрије Машић, Владимир Арсенијевић и Јован Авакумовић предлагали су 7,600 динара, док су радикални посланици поп Михаило Смиљанић и Максим Сретеновић били за 8,000 динара. За одборски предлог говорили су известилац, затим Павле Ранковић. Поред њих реч је узео и Вића Радовановић да се смање плате и секретарима. Тома Бојичић предлагао је да се смањивање отпочне свим чиновницима са 2,500, па навише.[831]

На 57. редовни састанак 24.12.1889. у Београду, председавао потпредседник Димитрије Катић, секретар Л.Лазаревић, Сима Несторовић, Велизар Кундовић и Владимир Арсенијевић говорили су о томе да је требало да се смањи плата министрима са 12,630 на 10,000 динара. Посланик Љуба Ћирић рекао је да је требало донети предлог закона јер су им ове плате законом одорене. Известилац Илија Душманић прочитао је буџет расхода за 1890. годину који је Скупштина је примила без претреса. Затим је прочитао буџет прихода. Скупштина га је усвојила без претреса. Јован Авакумовић је узео реч да је био против буџета, да није рађен на правилној основи, да није одговарао народној снази. Био је мишљења је да није требало да буд већи од 42 милиона динара. Скупштина је примила све чланове буџета. За буџет је гласало 74 посланика, 11 против, један се уздржао, 30 посланика је било одсутно, и тиме је Закон о буџету држанвих прихода и расхода за 1890. годину усвојен.[832]

На 20. састанку одржаном 04. фебруара 1891. године Финансијски одбор поднео је извештај скупштини о буџету за 1892. годину.

Одбор на Министарство финансија није имао никакве примедбе. Код монопола дувана-одсек за продају дувана, уштеда је износила 2,000 динара. Монопол соли је усвојен исти. Буџет расхода Минитарства војног је остао исти, а извесна повећања била су проузрокована скоком цена материјалних потреба. Посланик Милан Ђ. Ђурић, посланик Народне радикалне странке, имао је одвојено мишљење да је требало повећати војни буџет, јер требало решавати српско питање и да је требало имати добро обучене војне командире. Посланик Ранко Тајсић, члан Народне радикалне странке, био је одвојеног мишљења да се узму приходи из 1890. у обзир из завршног рачуна и да

[828] *Српски биографски речник VI*, 339.
[829] Исто, 402-413.
[830] *Српски биографски речник III*, 471.
[831] *Програми и статути српских политичких странака*, 465; *Стенографсек белешке о седницама Народне скупштине за 1891. годину*, 404-419.
[832] *Стенографсек белешке о седницама Народне скупштине за 1891. годину*, 162.

се одреди 5,300,000 динара прихода, јер је требало бити реалан. Панта Срећковић је био против монопола дувана. Либерални посланик Живан Живановић истицао је да је буџет имао три значења. Политичко (опозиција), практично (већина), државно (за државу и њене потребе). Три главна узора која су утицала на буџет била су праве државне потребе, државни издаци и партијски интереси.[833]

Димитрије Машић изнео је мишљење да буџет треба претресати у начелу, такође као Живан Живановић изнео је став да су приходи пројектовани много већи него што се стварно могло сакупити. Либерали замерају радикалима што нису узли у обзир претходне дефиците у државном буџету који су проистекли из нетачно пројектованих прихода, и да приходи од железница и монопола нису могли надеоместити тај мањак. Известилац је одговорио на изнето Машићево мишљење да је нетачно изнео да је било мањка у 1890, буџет прихода је пројектован у износу од 44 милиона динара, а прикупљено је нешто више од 44 милиона, и чудио се како је могао то изнети када је имао државни завршни рачун пред собом. Ранко Тајсић, члн Народне радикалне странке, одговарао је на изречено мишљење Живана Живановића да треба ударити још опорезивања на земљоделце, јер је било оних који су имали хектаре земље. Даље је говорио да је и он сам земљорадник и да је могао да тврди да није било могуће опорезивати те хектаре јер они нису доносили довољно прихода, и да су многи продавали своја имања држави да она плаћа потребни данак јер сељак то није могао исплатити. Председник Министарског савета Никола Пашић говорио је о томе да је буџет расхода представљао верну слику, јер су то потребе државне које су и законом и уставом узакоњене, што се пак тичцало прихода они су процењиани на основу статистичких података претходних година. Заправо пројекат буџета за 1892. није био ништа друго него огледало државних прихода и расхода који су у многоме слични буџету који је Скупштина већ вотирала у претходној години. Такође, објшљавао је разлику између овогодишњег пројекта и прошлогодишњег буџета, да је тих 3,5 милиона разлике потицало од тога што је цена хране потребна за војску и за издржавање затвореника поскупела, али да се та цифра надоместила повишењем бруто прихода монопола соли и дувана и железница који је требало да дају и нето пораст прихода. Он је наводио да је народ био повучен тиме што су напредњачке владе лажирале буџете и произвољно стављале вишак прихода, а да то са овогодишњим буџетом није била иста пракса, да су тадашњи приходи засновани на статистици претходне две године. Пашић који је у том време био заступник министра финансија објашњавао је ставку по ставку држави прихода. Истицао је да ће нови трговински уговор донети нове приходе. Његова влада држала је то да повећање прихода не треба да буде без нужде, али када је нужда држави, када је у буџету био мали дефицит требало је збрисати и тај мали дефицит па да буџет буде пун, који је заснован на равнотежи у којем би били подједнаки приходи и расходи, приходи можда и мало већи.

Краљева цивил листа у износу од 1,200,000 динара усвојена је. Јован Авакумовић говорио је о државним дуговима, наводио је да је годишњина у буџету за 1890. издата мања за 2 милиона динара и да радикали из тога црпе вишак у буџету. Сматрао је недопустиво да се ануитети подмирују новим позајмицама већ да је требало смањити остале издатке у буџету расхода.
Радикални посланик Михаило Вујић, члан Финансијскг одбора, одговарио је Машићу и Авакумовићу да је требало узети у обзир просечан дефицит напредњачких влада од 1882, па све до 1890, да је износио 8 милиона динара, и да је с обзиром на то требало буџете радикалске владе узети у обзир иако су имали дефицита. Такође, истицао је да ниједан банка на личност министра финансија не би дала толики зајам за исплаћивање дефицита. Депоновани кредити никако нису могли бити дефицити, јер се из њих нису утрошиле целокупне суме, већ су и претекле као уштеде.

[833] *Стенографсек белешке о седницама Народне скупштине за 1892. годину,* Београд 1893, 164-168.

Дотације, засебни расходи и општи кредити примљени су од стране Народне скупштине без расправе.[834]

Министарство правде и Главна контрола

Табела 285: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[835]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**33,848**	**2,821**	**1.84%**
	Плата персонала	33,848	2,821	1.84%
2	**Судови**	**823,696**	**68,641**	**44.83%**
	Касациони суд	118,229	9,852	6.44%
	Апелациони суд	64,377	5,365	3.50%
	Првостепени судови	641,090	53,424	34.89%
3	**Казнени заводи**	**106,445**	**8,870**	**5.79%**
	У Београду	76,825	6,402	4.18%
	У Пожаревцу	12,568	1,047	0.68%
	У Нишу	17,052	1,421	0.93%
5	**Разни трошкови**	**674,339**	**56,195**	**36.70%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	87,756	7,313	4.78%
	На настојнике казнених завода	8,083	674	0.44%
	На практиканте правосудне струке	100,000	8,333	5.44%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	3.27%
	На издржавање затвореника	400,000	33,333	21.77%
	на селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.16%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,000	250	0.16%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.14%
	Штампање и повез књига	10,000	833	0.54%
6	**Главна контрола**	**198880**	**16,573**	**10.83%**

[834] Исто, 185-194.

[835] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*, Београд 1890.

Укупни расходи:	**1,837,208**	**153,101**	**100%**

Табела 286: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[836]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**29,797**	**2,483**	**1.70%**
	Плата персонала	29,797	2,483	1.70%
2	**Судови**	**833,200**	**69,433**	**47.58%**
	Касациони суд	120,317	10,026	6.87%
	Апелациони суд	63,471	5,289	3.62%
	Првостепени судови	649,412	54,118	37.08%
3	**Казнени заводи**	**111,939**	**9,328**	**6.39%**
	У Београду	77,825	6,485	4.44%
	У Пожаревцу	13,062	1,089	0.75%
	У Нишу	21,052	1,754	1.20%
5	**Разни трошкови**	**614,830**	**51,236**	**35.11%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	63,278	5,273	3.61%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.29%
	На практиканте правосудне струке	110,000	9,167	6.28%
	Огрев и канцеларијски трошкови	50,000	4,167	2.86%
	На издржавање затвореника	370,000	30,833	21.13%
	На селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.17%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,000	250	0.17%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.14%
	Штампање и повез књига	8,000	667	0.46%
6	**Главна контрола**	**161,456**	**13,455**	9.22%
	Укупни расходи:	**1,751,222**	**145,935**	**100%**

[836] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину*, Београд 1891.

Табела 287: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[837]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**31,321**	**2,610**	**1.66%**
	Плата персонала	31,321	2,610	1.66%
2	**Судови**	**914,770**	**76,231**	**48.62%**
	Касациони суд	110,724	9,227	5.88%
	Апелациони суд	61,607	5,134	3.27%
	Првостепени судови	742,439	61,870	39.46%
3	**Казнени заводи**	**122,992**	**10,249**	**6.54%**
	У Београду	83,325	6,944	4.43%
	У Пожаревцу	15,520	1,293	0.82%
	У Нишу	24,147	2,012	1.28%
4	**Разни трошкови**	**648,552**	**54,046**	**34.47%**
	На плату свих апсанција и служитеља правосудне струке	73,000	6,083	3.88%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.27%
	На практиканте правосудне струке	114,000	9,500	6.06%
	Огрев и канцеларијски трошкови	50,000	4,167	2.66%
	На издржавање затвореника	390,000	32,500	20.73%
	На селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.16%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,000	250	0.16%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.13%
	Штампање и повез књига	8,000	667	0.43%

[837] ДАС, НС, 1890, XVIII 41, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1891. годину.*

5	**Главна контрола**	**163,958**	**13,663**	**8.71%**
	Укупни расходи:	**1,881,593**	**156,799**	**100%**

Табела 288: ***Буџет расхода Министарства правде и главне контроле за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[838]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**31,322**	**2,610**	**1.57%**
	Плата персонала	31,322	2,610	1.57%
2	**Судови**	**922,989**	**76,916**	**46.29%**
	Касациони суд	111,229	9,269	5.58%
	Апелациони суд	61,606	5,134	3.09%
	Првостепени судови	750,154	62,513	37.62%
3	**Казнени заводи**	**123,245**	**10,270**	**6.18%**
	У Београду	83,325	6,944	4.18%
	У Пожаревцу	15,015	1,251	0.75%
	У Нишу	24,905	2,075	1.25%
5	**Разни трошкови**	**746,647**	**62,221**	**37.45%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	73,000	6,083	3.66%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.25%
	На практиканте правосудне струке	115,000	9,583	5.77%
	Огрев и канцеларијски трошкови	50,000	4,167	2.51%
	На издржавање затвореника	487,095	40,591	24.43%
	На селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.15%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,000	250	0.15%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.13%
	Штампање и повез књига	8,000	667	0.40%
6	**Главна контрола**	**169,769**	**14,147**	**8.51%**
	Укупни расходи:	**1,993,972**	**166,164**	**100%**

[838] ДАС, НС, 1890, XVIII 41, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину.*

Табела 289: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[839]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**31,322**	**2,610**	**1.42%**
	Плата персонала	31,322	2,610	1.42%
2	**Судови**	**1,028,730**	**85,728**	**46.73%**
	Касациони суд	111,229	9,269	5.05%
	Апелациони суд	62,111	5,176	2.82%
	Првостепени судови	638,395	53,200	30.00%
	Истражне судије, њихово особље и трошкови	216,994	10,759	9.86%
3	**Казнени заводи**	**132,297**	**11,025**	**6.01%**
	У Београду	87,325	7,277	3.97%
	У Пожаревцу	15,015	1,251	0.68%
	У Нишу	29,957	2,496	1.36%
4	**Разни трошкови**	**819,595**	**68,300**	**37.23%**
	На плату свих апсанџија и служитеља правосудне струке	73,000	6,083	3.32%
	На практиканте правосудне струке	115,000	9,583	5.22%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	2.73%
	На издржавање затвореника	537,095	44,758	24.40%
	На селидбене трошкове чиновника	4,000	333	0.18%
	На дијурне чиновника по службеном послу	4,000	333	0.18%
	На сведоке убогог стања	2,500	208	0.11%
	Штампање и повез књига	14,000	1,167	0.64%

[839] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину*, Београд 1897.

	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	10,000	833	0.45%
6	**Главна контрола**	**189,483**	**15,790**	**8.61%**
	Укупни расходи:	**2,201,426**	**183,452**	**100%**

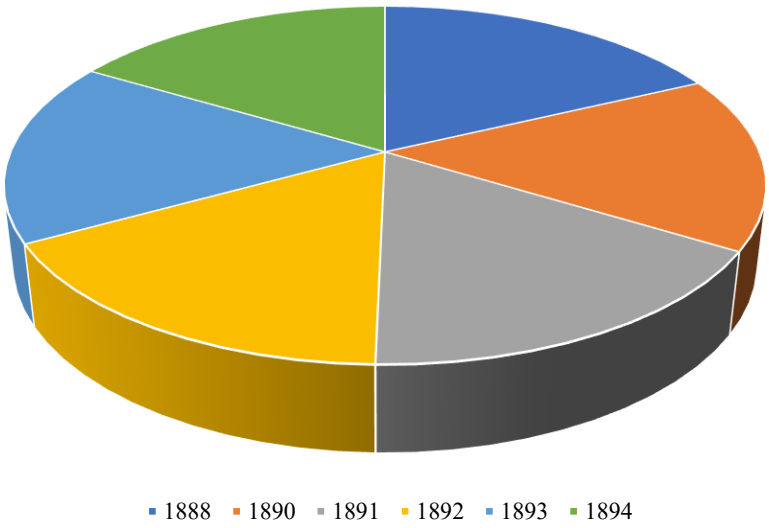
Табела 290: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1894. годину у динарима, цесарским дукатим, и процентима***[840]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**31,070**	**2,589**	**1.38%**
	Плата персонала	31,070	2,589	1.38%
2	**Судови**	**1,005,278**	**83,773**	**44.67%**
	Касациони суд	114,492	9,541	5.09%
	Апелациони суд	60,007	5,001	2.67%
	Првостепени судови	639,079	53,257	28.40%
	Истражне судије, њихово особље и трошкови	191,700	15,975	8.52%
3	**Казнени заводи**	**119,367**	**9,947**	**5.30%**
	У Београду	81,820	6,818	3.64%
	У Пожаревцу	13,242	1,104	0.59%
	У Нишу	24,305	2,025	1.08%
4	**Разни трошкови**	**698,112**	**58,176**	**31.02%**
	На плату свих апсанџија и служитеља правосудне струке	73,500	6,125	3.27%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.22%
	На практиканте правосудне струке	115,000	9,583	5.11%
	Огрев и канцеларијски трошкови	50,000	41,667	2.22%
	На издржавање затвореника	420,000	35,000	18.66%
	на селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.13%

[840] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину*, Београд 1895.

	На дијурне чиновника по службеном послу	5,000	417	0.22%
	На сведоке убогог стања	1,500	125	0.07%
	Штампање и повез књига	15,060	1,255	0.67%
	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	10,000	833	0.44%
5	**Главна контрола**	**396,571**	**33,048**	**17.62%**
	Укупни расходи:	**2,250,398**	**187,533**	**100%**

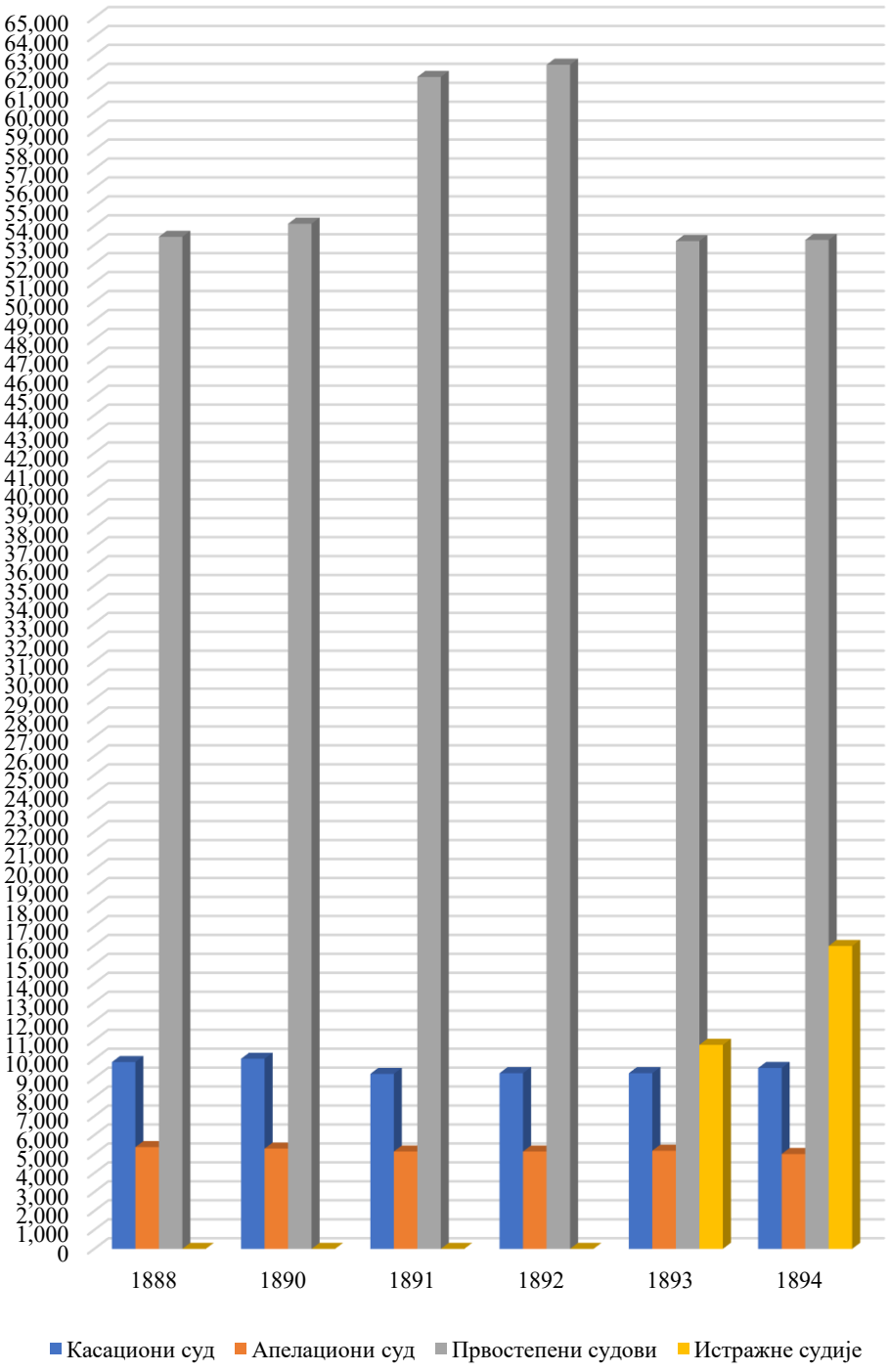
Графикон 128: ***Буџет Канцеларије Министарства правде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[841]

Планирани расходи Канцеларије Министарства правде бележили су мање осцилације током посматраног периода. Као и у претходно посматраним периодима осцилације су потицале од промене броја запослених. Максимум су забележили 1888. године, минимум 1890, а у последњој години посматраног периода расходи Канцеларије били су мањи за 8.22% и већи за 4.27% од оних у 1888. и 1890, респективно. У просеку издаци на Канцеларију чинили су свега 1.61% укупног буџета расхода посматраног министарства.

[841] Видети табеле бр. 284-289.

Графикон 129: ***Буџет расхода судова за 1888-1894 у цесарским дукатима***[842]

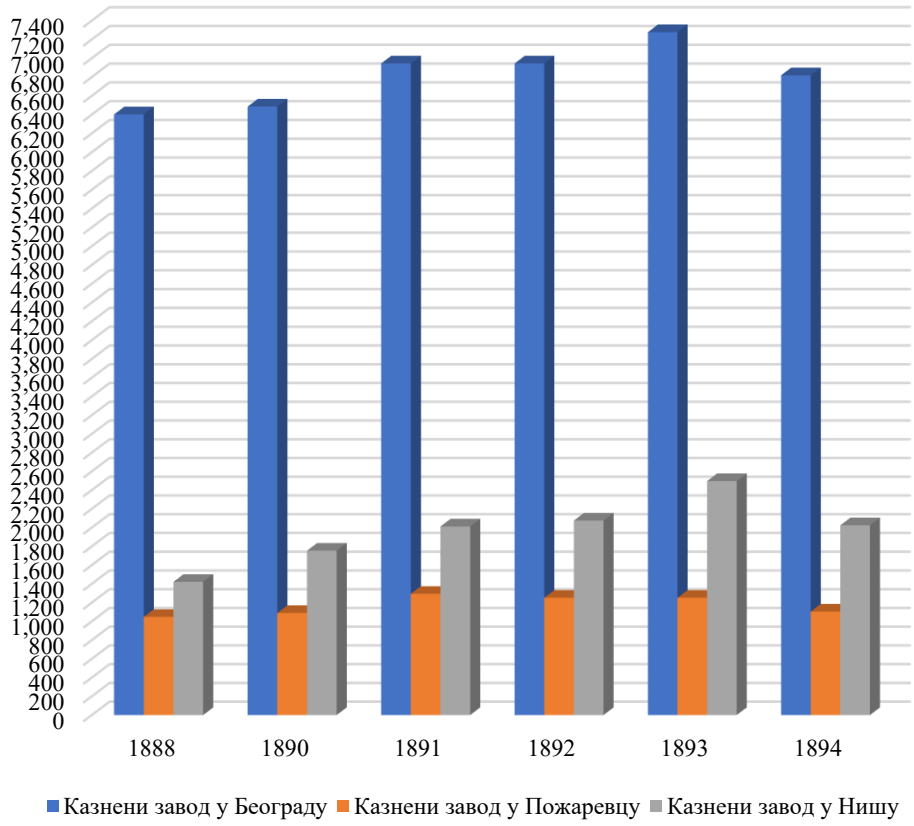

Однос висине расхода судова у току посматраног раздобља аналоган је оном из претходно анализираних периода. Тако су далеко највећи проценат у трошковима који су планирани за

[842] Исто.

издржавање судова заузимали првостепени судови, док је најмањи проценат одлазио на Апелациони суд. Док су Касациони и Апелациони суд бележили мање осцилације у кретању својих трошкова, Првостепени судови су имали израженије повећање 1891. године за 15.06% у односу на просек из 1888-1890, а 1893. године дошло је до поновног смањења које је било скоро идентично повећању-расходи су опали за 14.01%. У просеку, Касациони, Апелациони, и првостепени судови заузимали су 12.69%, 6.90%, и 74.94% укупног буџета пројектованог за судове и истражне судије који су планирани први пут за 1893. годину. Већ наредне године дошло је до значајног повећања планираних трошкова на истражне судије за 48.48%.

Графикон 130: ***Буџет расхода казнених завода за 1888-1894 у цесарским дукатима***[843]

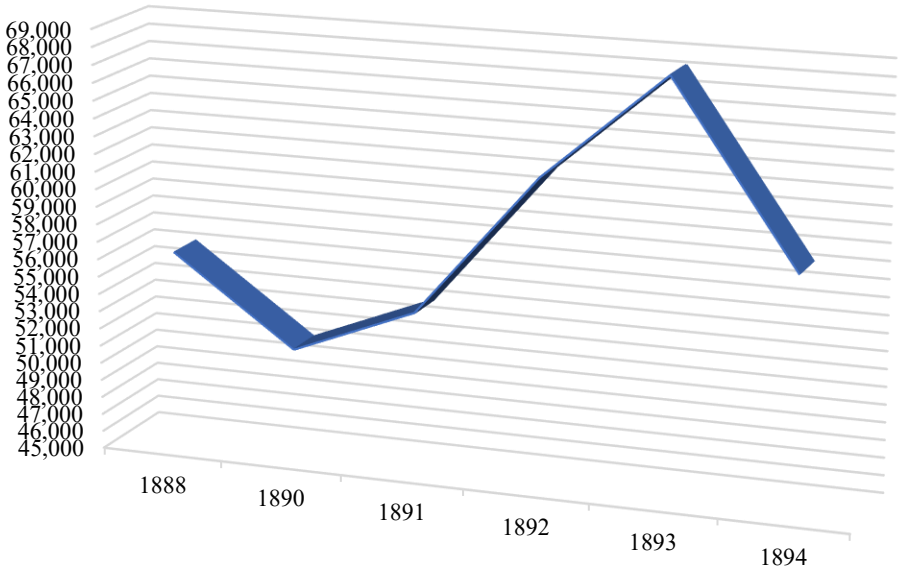

У надлежности Министарства правде спадали су и казнени заводи којих је у току посматраног периода било три. Казнени завод у Београду имао је далеко највеће расходе у односу на остала два затвора. Казнени заводи у Београду и Нишу максимум својих трошкова забележили су 1893. године који је био већи за 13.67% и 75.65% у односу на 1888. годину, респективно. Пак, Казнени завод у Пожаревцу максимум расхода имао је 1891. године када су они били за 23.50%

[843] Исто.

већи у односу на почетну годиу посматраног периода. У просеку планирани издаци на казнене заводе у Београду, Пожаревцу, и Нишу чинили су у просеку 68.60%, 11.79% и 19.61% укупних трошкова који су у току посматраног периода издвојени за функционисање три затвора у Краљевини Србији.

Графикон 131: ***Буџет разних трошкова Министарства правде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[844]

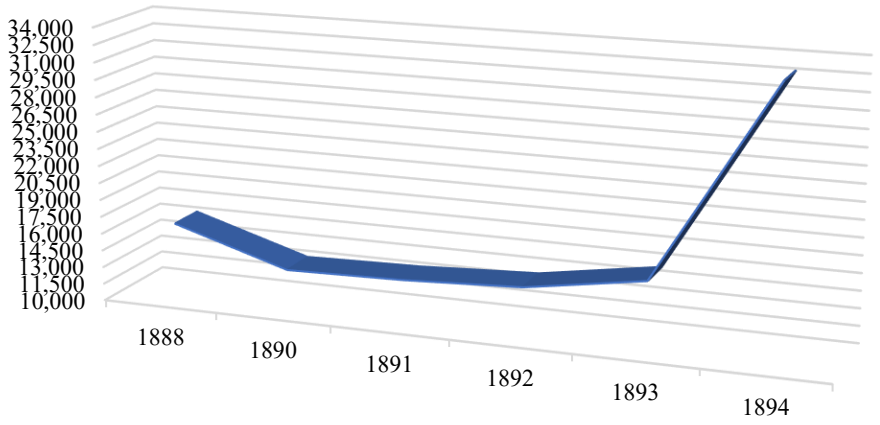
У разне трошкове Министарства правде у току посматрног периода спадали су плата апсанџија и служитеља правосудне струке, плата настојника казнених завода, плата практиканата, издржавање затвореника, подвозни и селидбени трошкови чиновника, трошкови огрева и

[844] Исто.

канцеларијског материјала, хонорари чланова комисије за израду закона, као и штампње и повез закона и књига правосудне струке. Разни трошкови минимум су забележили 1890, а максимум 1893. године који је био за 21.54% и 33.30% већи, у односу на почетну годину и минимум из 1890. У последњој години дошло је до пада разних трошкова за 17.40% у односу на 1893. годину. До минимума 1890. године дошло је услед смањења издатака на плате настојника казнених завода и служитеља правосудне струке, издржавања затвореника, и огрев и канцеларијске трошкове . Пак, максимум је пројектован услед повећања трошкова на плате практиканата, средстава за селидбене трошкове чиновника, увођењем нове буџетске ставке-хонорари чланова комисије за израду законских нацрта, али највеће повећање забележено је у буџетској позицији-издржавање затвореника. У просеку разни трошкови су у току посматраног периода чинили 35.59% укупних трошкова планираних на Министарство правде и Главну контролу.

Приликом претреса буџета за 1893. годину неколико посланика било је против тога да се посебни људи ангажују за чување робијаша у казненом заводу у Београду, већ да је на то требало одредити војнике. Известилац је навео да је то било немогуће јер су они морали да иду на вежбање, на крају је усвојена одређена партија. Владимир Поповић учинио је примедбу на партију селидбених трошкова, да ју је требало смањити, међутим усвојено како је пројектовано у буџету.[845]

Графикон 132: ***Буџет расхода Главне контроле за 1888-1894 у царским дукатима***[846]

[845] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину*, 623.
[846] Видети табеле бр. 284-289.

Расходи планирани за функционисање Главне контроле бележили су мање осцилације до 1894. године када је забележен значајно повећање у односу на претходне године и које је уједно довело до максимума расхода који су издвајани на Главну контроу у току посматраног периода. У просеку трошкови на ову установу чинили су 10.64% укупног буџета Министарства правде и Главне контроле.

Министарство просвете и црквених дела

Табела 291: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[847]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**77,630**	**6,469**	**2.55%**
2	**Школе**	**1993878**	**166,157**	**65.40%**
	Велика школа	177,912	14,826	5.84%
	Богословија	30,505	2,542	1.00%
	Учитељска школа, гимназије, реалка и Виша женска школа	616,000	51,333	20.21%
	Основне школе	1,020,000	85,000	33.46%
	На пензије учитеља и њихових породица	94,461	7,872	3.10%
	Научна средства за сва училишта	55,000	4,583	1.80%
3	**Култура**	**365,537**	**30,461**	**11.99%**
	На помоћ научним и уметничкимм друштвима	110,000	9,167	3.61%
	Библиотеке и Музеј	31,957	2,663	1.05%
	Народно позориште	13,135	1,095	0.43%
	Државна штампарија	210,445	17,537	6.90%
4	**Црква**	**114,891**	**9,574**	**3.77%**

[847] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*, Београд 1890.

	Духовенство	50,520	4,210	1.66%
	Конзисторије	64,371	5,364	2.11%
5	**Благодејанца**	**329,000**	**27,417**	**10.79%**
	На питомце у страним државама	75,000	6,250	2.46%
	На питомце виших и средњих школа	200,000	16,667	6.56%
	Годишње екскурзије ученика	54,000	4,500	1.77%
6	**Општи трошкови**	**167,716**	**13,976**	**5.50%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	20,000	1,667	0.66%
	Канцеларијски трошкови и огрев	60,000	5,000	1.97%
	Плата практиканата	13,000	1,083	0.43%
	На служитеље	56,000	4,667	1.84%
	Помоћ манастиру Хиландару	15,000	1,250	0.49%
	Помоћ свештеницима других вера	3,716	310	0.12%
	Укупни расходи:	**3,048,652**	**254,054**	**100%**

Табела 292: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[848]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**77,130**	**6,428**	**2.32%**
2	**Школе**	**2,483,126**	**206,927**	**74.79%**
	Велика школа	216,126	18,011	6.51%
	Богословија	30,000	2,500	0.90%
	Учитељска школа, гимназије, реалка и Виша женска школа	767,000	63,917	23.10%

[848] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину*, Београд 1891.

	Основне школе	1,300,000	108,333	39.15%
	На пензије учитеља и њихових породица	140,000	11,667	4.22%
	Научна средства за сва училишта	30,000	2,500	0.90%
3	**Култура**	**275,727**	**22,977**	**8.30%**
	На помоћ научним и уметничкимм друштвима	70,000	5,833	2.11%
	Библиотеке и Музеј	25,598	2,133	0.77%
	Народно позориште	14,463	1,205	0.44%
	Државна штампарија	165,666	13,806	4.99%
4	**Црква**	**114,681**	**9,557**	**3.45%**
	Духовенство	50,520	4,210	1.52%
	Конзисторије	64,161	5,347	1.93%
5	**Благодејанца**	**195,000**	**16,250**	**5.87%**
	На питомце у страним државама	70,000	5,833	2.11%
	На питомце виших и средњих школа	120,000	10,000	3.61%
	Годишње екскурзије ученика	5,000	417	0.15%
6	**Општи трошкови**	**174,516**	**14,543**	**5.26%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	20,000	1,667	0.60%
	Канцеларијски трошкови и огрев	70,000	5,833	2.11%
	Плата практиканата	18,000	1,500	0.54%
	На служитеље	60,000	5,000	1.81%
	Помоћ свештеницима других вера	6,516	543	0.20%
	Укупни расходи:	**3,320,180**	**276,682**	**100%**

Табела 293: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[849]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**82,130**	**6,844**	**2.25%**
2	**Школе**	**2,764,693**	**230,391**	**75.70%**
	Велика школа	238,177	19,848	6.52%
	Богословија, 8 гимназија две реалке, две учитељске школе, виша женска школа, 16 нижих гимназија	737,990	61,499	20.21%
	Хонорари професора и наставника, као и унапређење професора који су положили професорски испит у 1890. или га буду положили у 1891. Години	123,395	10,283	3.38%
	Основне школе	1,635,131	136,261	44.77%
	Научна средства за сва училишта	30,000	2,500	0.82%
3	**Култура**	**286,502**	**23,875**	**7.84%**
	Библиотеке и Музеј	30,993	2,583	0.85%
	Народно позориште	14,463	1,205	0.40%
	Научна друштва и књиге	77,380	6,448	2.12%
	Државна штампарија	163,666	13,639	4.48%
4	**Црква**	**122,630**	**10,219**	**3.36%**
	Духовенство	54,890	4,574	1.50%

[849] ДАС, НС, 1890, XVIII 41, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1891. годину.*

	Епархијски духовни судови	59,357	4,946	1.63%
	Окружни протојерејии	8,383	699	0.23%
5	**Благодејанца**	**225,410**	**18,784**	**6.17%**
	На државне питомце	70,000	5,833	1.92%
	Благодејаније ђацима	150,410	12,534	4.12%
	Годишње екскурзије, издржавање једне школе на страни, на издржавање и попутнину учитеља из суседних области Турске и Црне Горе	5,000	417	0.14%
6	**Општи трошкови**	**171,016**	**14,251**	**4.68%**
	Путни и селидбени трошкови целе струке	32,000	2,667	0.88%
	Канцеларијски трошкови и огрев	60,000	5,000	1.64%
	Плата практиканата	15,000	1,250	0.41%
	На служитеље целе просветне струке	55,000	4,583	1.51%
	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	9,016	751	0.25%
	Укупни расходи:	**3,652,381**	**304,365**	**100%**

Табела 294: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[850]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[850] *Стенографске белешке Народне скупштине за 1892. годину*, „Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину“.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**67,730**	**5,644**	**1.81%**
2	**Школе**	**3,142,682**	**261,890**	**83.91%**
	Велика школа	277,747	23,146	7.42%
	Богословија	49,890	4,165	1.33%
	Учитељске школе, гимназије, ниже гимназије, реалке и Више женске школе	1,049,301	87,442	28.02%
	Основне школе	1,581,156	131,763	42.21%
	На пензије учитеља и њихових породица	154,498	12,875	4.12%
	Школски надзор	20,000	1,667	0.53%
	Научна средства за сва училишта	10,000	833	0.27%
3	**Култура**	**294,207**	**24,517**	**7.85%**
	На помоћ научним и уметничкимм друштвима	35,380	2,948	0.94%
	Библиотеке и Музеј	35,493	2,958	0.95%
	Народно позориште	59,463	4,955	1.59%
	Државна штампарија	163,871	13,656	4.38%
4	**Црква**	**153,848**	**12,821**	**4.11%**
	Духовенство	55,932	4,661	1.49%
	Конзисторије	97,916	8,160	2.61%
5	**Благодејанца**	**60,000**	**5,000**	**1.60%**
	На питомце у страним државама	55,000	4,583	1.47%
	Годишње екскурзије ученика	5,000	417	0.13%
6	**Општи трошкови**	**27,022**	**2,252**	**0.72%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	7,746	646	0.21%

	Лекови и помоћ сиромашним ученицима, и награде одличним ученицима	12,000	1,000	0.32%
	Помоћ свештеницима других вера	7,276	606	0.19%
	Укупни расходи:	**3,745,489**	**312,124**	**100%**

Табела 295: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[851]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**39,280**	**3,273**	**0.95%**
2	**Школе**	**3,247,365**	**270,614**	**78.17%**
	Велика школа	283,100	23,592	6.81%
	Средње школе	976,767	81,397	23.51%
	Основне школе	1,818,000	151,500	43.76%
	На пензије учитеља и њихових породица	164,498	13,708	3.96%
	Школски надзор	5,000	417	0.12%
3	**Култура**	**319,833**	**26,653**	**7.70%**
	Библиотеке и Музеј	30,993	2,583	0.77%
	Народно позориште	55,221	4,602	1.33%
	Државна помоћ књижевности и уметности	60,000	5000	1.44%
	Државна штампарија	173,619	14,468	4.20%
4	**Црква**	**136,145**	**11,345**	**3.28%**
	Духовенство	54,890	4,574	1.32%
	На дневнице, подвозне и путне трошкове чланова архијерејског сабора	1,042	87	0.03%
	Велики духовни суд	8,277	690	0.20%

[851] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину.*

	Епархијски духовни суд	71,936	5,995	1.73%
5	**Благодејанца**	**149,620**	**12,468**	**3.60%**
	На питомце у страним државама	55,000	4,583	1.32%
	На питомце Богослоије и средњих школа	94,620	7,885	2.78%
7	**Општи трошкови**	**262,062**	**21,839**	**6.31%**
	Кућне кирије	40,000	3,333	0.96%
	Путни и селидбени трошкови целе струке	9,946	829	0.24%
	На научна средства	33,000	2,750	0.80%
	На набавку и повез књига	15,000	1,250	0.36%
	Лекови, помоћ и награда сиромашним ученицима	12,000	1000	0.29%
	Канцеларијски трошкови и огрев	70,000	5,833	1.68%
	Плата практиканата	8,640	720	0.21%
	На служитеље целе просветне струке	65,000	5,417	1.56%
	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	8,476	706	0.20%
	Укупни расходи:	**4,154,305**	**346,192**	**100%**

Табела 296: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[852]

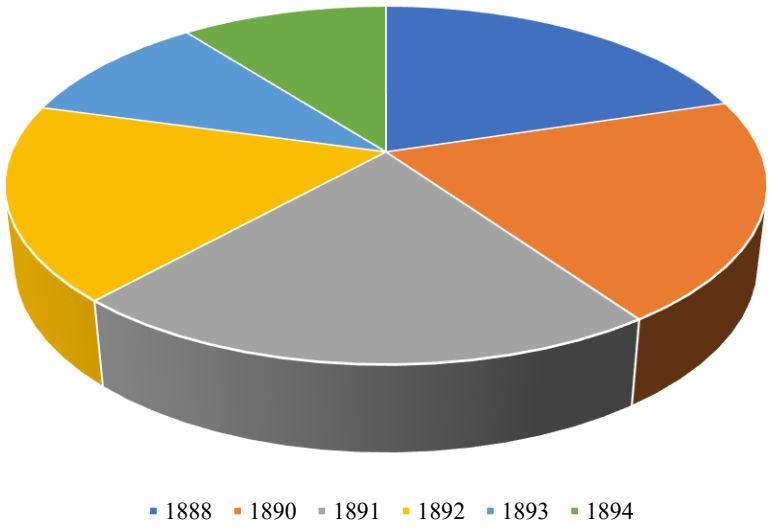
ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[852] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину.*

1	**Канцеларија Министарства**	**40,130**	**3,344**	**0.96%**
2	**Школе**	**3,359,492**	**279,958**	**80.71%**
	Велика школа	259,425	21,619	6.23%
	Срдње школе	974,572	81,214	23.41%
	Основне школе	2,112,495	176,041	50.75%
	Научна средства за сва училишта	13,000	1,083	0.31%
3	**Култура**	**272,627**	**22,719**	**6.55%**
	Библиотеке и Музеј	24,993	2,083	0.60%
	Народно позориште	56,231	4,686	1.35%
	Научна друштва и књиге	40,000	3,333	0.96%
	Државна штампарија	151,403	12,617	3.64%
4	**Црква**	**124,925**	**10,410**	**3.00%**
	Духовенство	54,890	4,574	1.32%
	Велики духовни суд	7,500	625	0.18%
	Епархијски духовни суд	62,535	5,211	1.50%
5	**Благодејанца**	**145,000**	**12,083**	**3.48%**
	На државне питомце	45,000	3,750	1.08%
	Благодејаније ђацима	10,00,00	8,333	2.40%
6	**Општи трошкови**	**219,996**	**18,333**	**5.29%**
	Кућне кирије	40,000	3,333	0.96%
	Путни и селидбени трошкови целе струке	5,000	417	0.12%
	На дневнице надзорницима средњих и основних школа	15,000	1,250	0.36%
	Канцеларијски трошкови и огрев	70,000	5,833	1.68%
	Плата практиканата	15,000	1,250	0.36%
	На служитеље целе просветне струке	65,000	5,417	1.56%

	Помоћ свештеницима и учитељима других вера	9,996	833	0.24%
	Укупни расходи:	**4,162,170**	**346,848**	**100%**

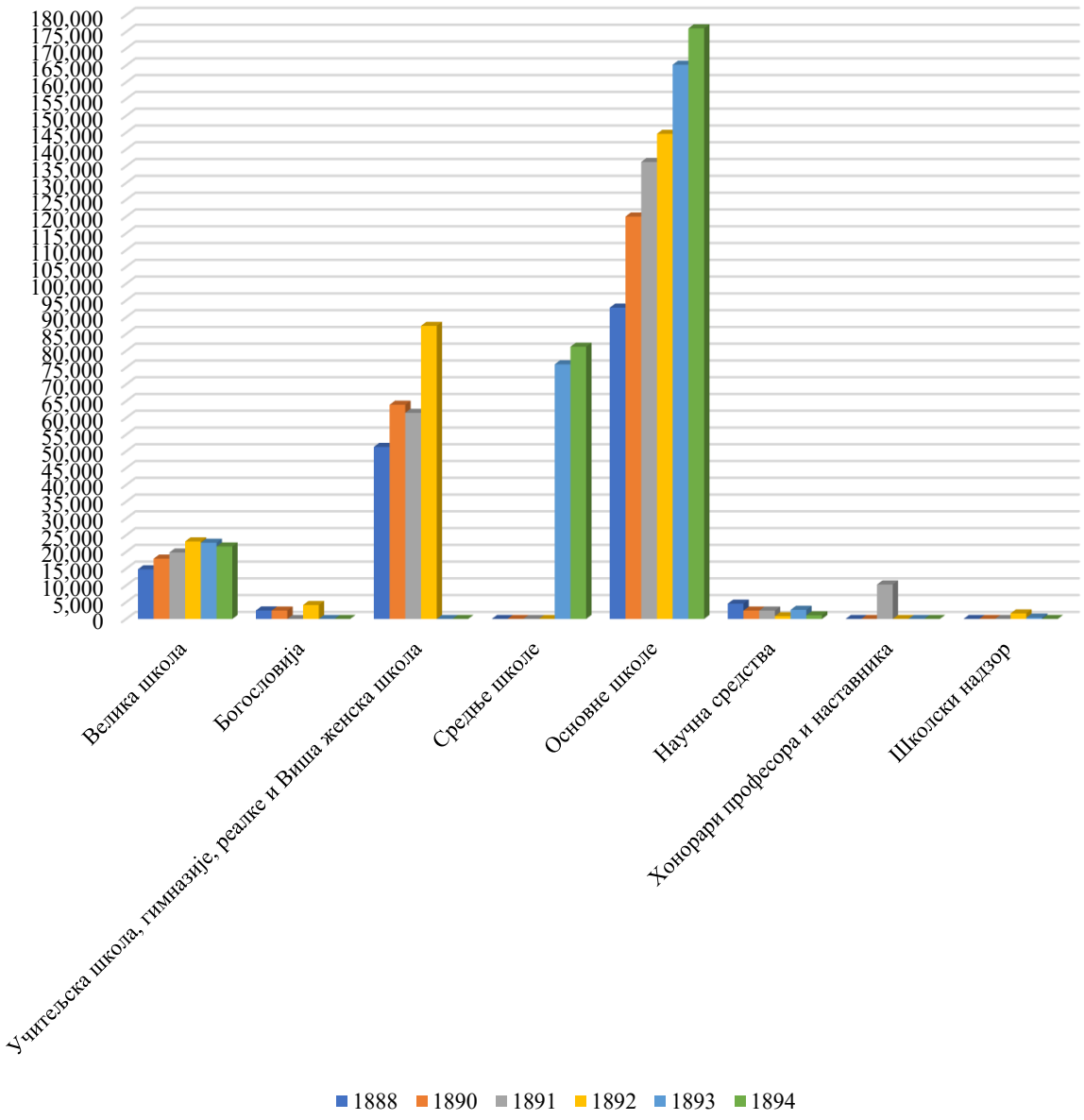
Графикон 133: ***Буџет Канцеларије Министарства просвете и црквених дела за 1888-1894 у цесарским дукатима***[853]

Трошкови Канцеларије Министарства просвете и црквених дела бележили су осцилације у току посматраног периода. Године 1894. они су опали за 48.31% и 51.14% у односу на почетну годину и забележени максиму из 1891. године, респективно. У просеку на издржавање Канцеларије Министарства одлазило је 1.81% укупног буџета Министарства просвете и црквених дела у току посматраног периода.

[853] Видети табеле бр. 290-295.

Графикон 134: ***Буџет расхода школа за 1888-1894 у цесарским дукатима***[854]

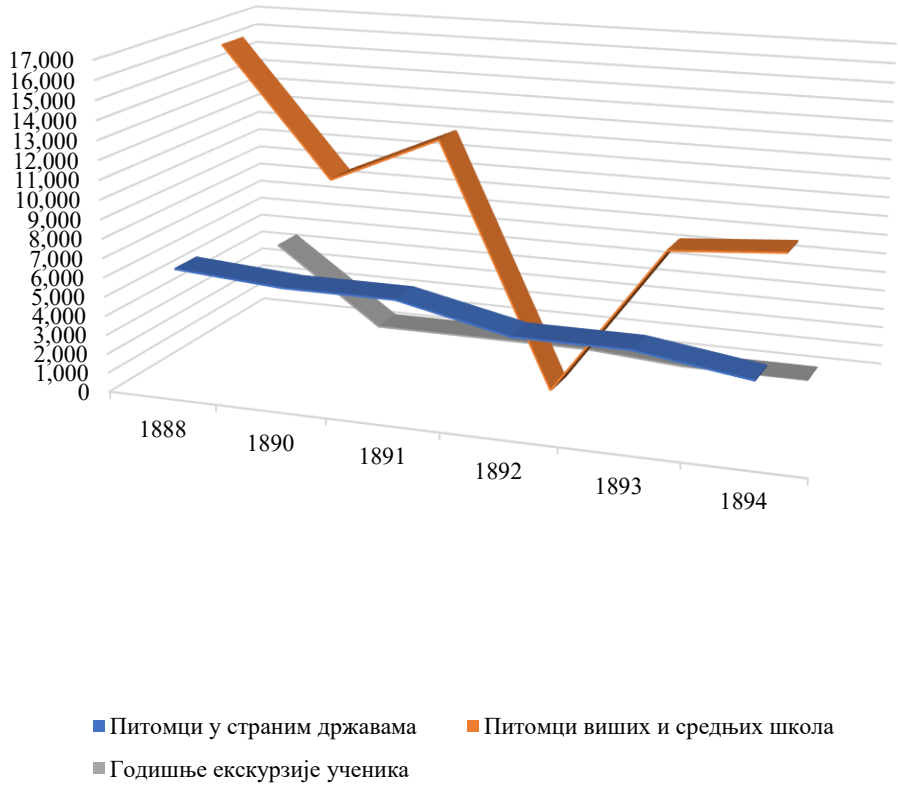

Највећи проценат у буџету расхода Министарства просвете и црквених дела заузимали су трошкови планирани за фукционисање школског система. У просеку тај проценат износио је 76.51% у току посматраног периода. Школе су у буџету Министарства просвете и црквених дела у току разматраног раздобља биле подељене у пет категорија: Велика школа, Богословија, Средње школе, Основне школе, и Учитељска школа, гимназије, реалке и Виша женска школа. У току посматраног периода могу се испратити кретања Велике и основних школа, остале школе су праћене у оквиру сумарних ставки. На пример, тршкови Богословије посебно су бележени у

[854] Исто.

почетним годинама, да би касније били укључени у другу категорију школа. Док су Велика школа и Учитељска школа, гимназије, реалке и Виша женска школа бележили осцилације у свом кретању, остале групе школа имале су тенденцију раста својих трошкова. У просеку свих пет група школа бележили су 8.55%, 1.44%, 28.73%, 58.83% и 30.47% укупног расхода намењеног за рад школског система, респективно. Највеће повећање забележили су издаци намењени за основне школе који су у последњој години посматраног периода били за 1.90 пута већи од оних који су планирани у 1888. години. Као што се из наведених процената уочава више од 50% у просеку одлазило је на функционисање основношколског система образовања. Трошкови на научна средства блежили су осцилације, максимум су забележили у почетној години, док је минимум планиран у 1892. години. У последњој години посматраног раздобља на научна средства издвојено је 76.37% мање у односу на забележени максимум и 30.00% више у односу на минимум. У просеку ови издаци чинили су 1.13% укупног буџета пројектованог за рад школа. Хонорари за професоре и наставнике планирани су само за 1891. годину и у просеку су чнили 4.46% укупних расхода планираних за функционисање школског система у тој години. Трошкови школског надзора пројектовани су само за 1892. и 1893. годину када су опали за невероватних 75.00% у односу на прву годину у којој се појављују ови издаци. У просеку су ови издаци чинили 0.64% укупних расхода који је планиран за школе у току две године за које су пројектовани.

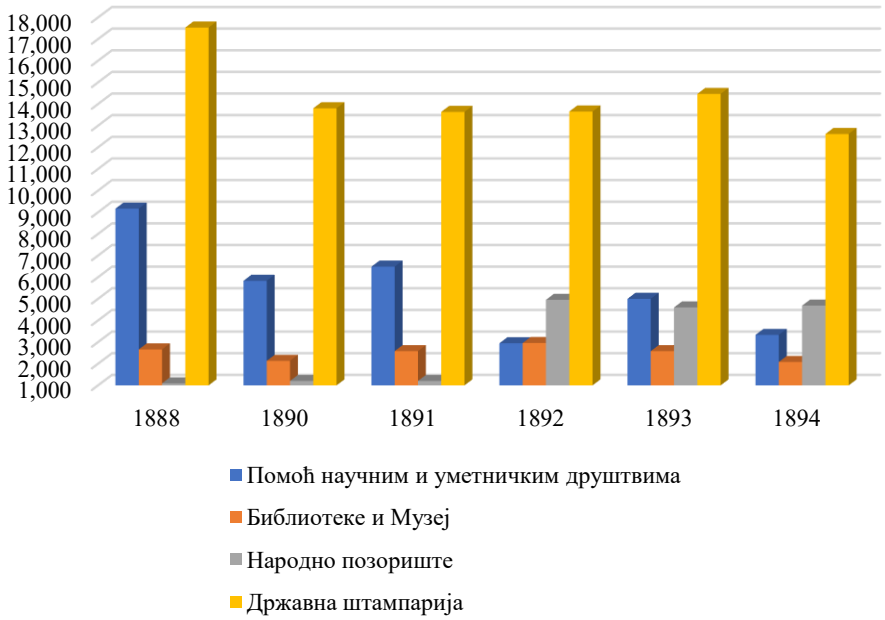
Графикон 135: ***Буџет расхода на питомце за 1888-1894 у цесарским дукатима***[855]

Благодејаније намењено за школовање питомаца у страним државама имало је тенденцију пада и у последњој години било је мање за 40.00% и 18.18% у односу на 1888. и 1893. годину, респективно. У просеку су чинили 32.73% средстава издвајаних за све питомце који се финансирају из буџета Министарства просвете и црквених дела. Пак, благодејаније намењено за издржавање домаћих стипендиста имало је осцилације у свом кретању, максимум су забележили 1888. године, а минимум у 1893. години који је био за 52.69% и 5.38% мањи у односу на забележени максимум и оне трошкове планиране у последњој години посматраног периода. Треба напоменути да трошкови за домаће стипендисте нису пројектовани у 1892. години што се на основу доступних извора које смо прегледали не може објаснити. Годишње екскурзије ученика планиране су до 1893. године, али не може се испратити да ли су били урачунати у неку другу буџетску позицију. Максимум су забележили у почетној години, да би 1890. године дошло до огромног пада од скоро 10 пута и у осталим годинама задржали су исту вредност.

[855] Исто.

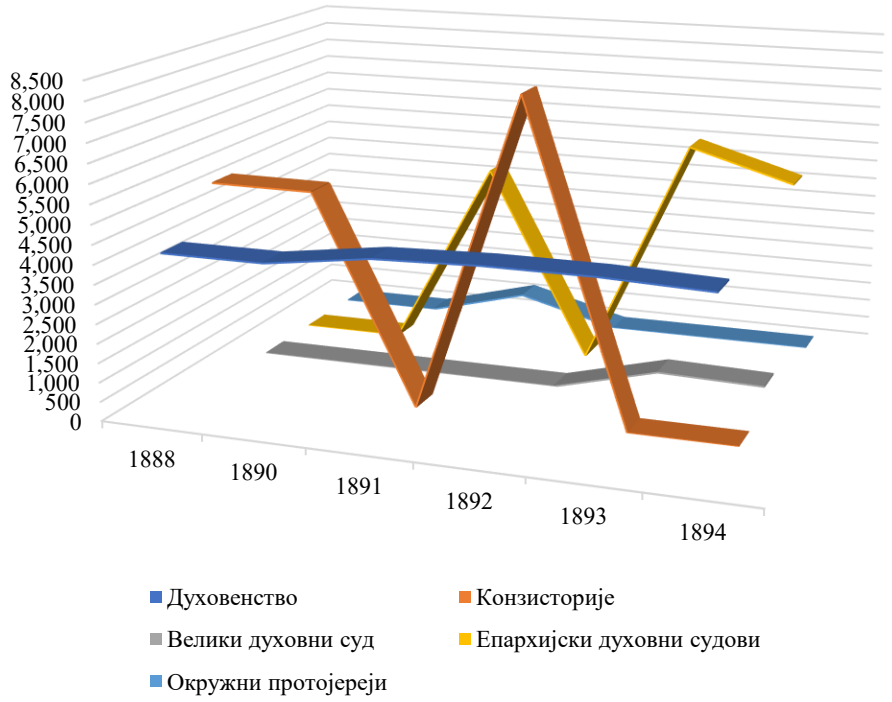
Графикон 136: ***Буџет расхода културе за 1888-1894 у цесарским дукатима***[856]

У току посматрамог периода у трошкове који су издвајани на функционисање културних институција спадали су помоћ научним и уметничким друштвима, Библиотеке и Музеј, Народно позориште, и Државна штампарија. Све наведене групе издатака бележиле су осцилације у свом кретању. Помоћ издвајана научним и уметничким друштвима значајно највећу вредност забележила је у почетној години посматраног периода која је била већа за пута и 3.11 пута у односу на забележени минимум из 1892. године и оне издатке планиране у 1894. години, респективно. Пак, планирани трошкови за библиотеке и Музеј максимум су забележили у 1892. години који је био већи за 11.08% и 42.01% у односу на оне издатке планиране у 1888. и последњој години посматраног периода, респективно. Такође, Народно позоришзе у Београду максиму је забележило у 1892. години када су његови трошкови били већи за 352.51% и 5.74% у односу на 1888. и последњу годину посматраног периода, респективно. Трошкови намењени за финансирање рада Државне штампарије били су далеко највећи од свих осталих културних институција, у просеку су чинили 56.70% укупних средстава намењених за културу у посматраном периоду. Највећи расходи планирани су у 1888. години који су били за 40.00% у односу на забележени минимум из последње године посматраног раздобља.

[856] Исто.

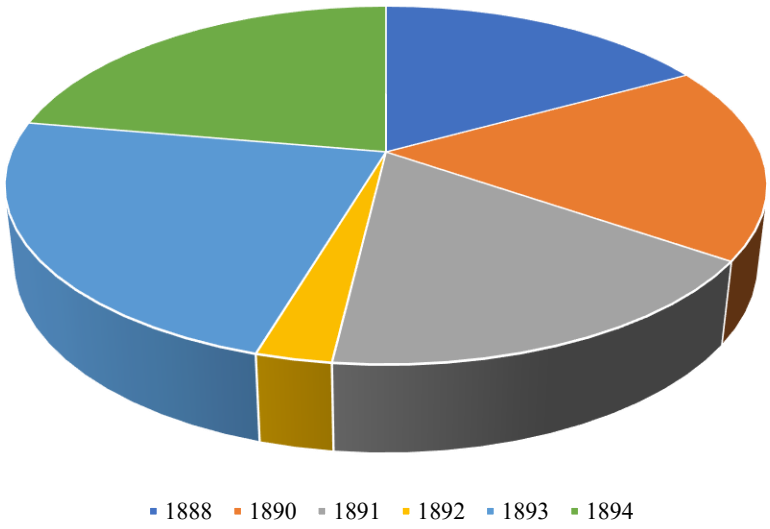
Графикон 137: ***Буџет расхода на цркву за 1888-1894 у цесарским дукатима***[857]

Из буџета намењеног за организацију црквене управе финансирани су духовенство, конзисторије, Велики духовни суд, Епархијски духовни судови, и окружни протојереји. У духовенство су спадали плате митрополита и епископа, а током посматраног периода бележли су мање осцилације, и у 1894. години били су за 8.64% већи од оних пројектованих за 1888-1890. Расходи конзисторија или епархијских духовних судова бележили су осцилације. Максимум су забележили 1892. године који ј био већи за 52.13% и 36.14% у односу на 1888. и последњу годину посматраног раздобља. Од 1893. године планирани су трошкови за Велики духовни суд на чије функционисање је одлазило најмањи проценат укупних трошкова на црквену управу, у просеку свега 6.04%, док је на духовенство и епархијске духовне судове планирано 42.51%, и 51.45%, респективно за 1893-1894. Окружни протојереји су се као засебна буџетска позиција налазили само у буџету за 1891. годину, док се у остали годинама вероватно налазила у оквиру ставке конзисторије, односно епархијски духовни судови. Те године на плате окружних протојереја одлазило је 6.84% укупних расхода планираних за рад црквене управе.

[857] Исто.

Графикон 138: ***Буџет расхода разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1888-1894 у цесарским дукатима***[858]

У разне трошкове Министарства просвете и црквених дела спадали су подвоз и дневнице чиновника, канцеларијски трошкови и огрев, плата практиканата, плата служитеља, кућне кирије, тј. кирије за зграде надлештава Министарства просвете и црквених дела која нису била у државном власништву, лекови за сиромашне ученике, помоћ свештеницима других вера, и помоћ манастиру Хиландару. Током посматраног периода разни трошкови разматраног министарства бележили су осцилације. Минимум који је забележен 1892. године био је невероватно мањи у односу на остале године када су у разне расходе спадали само подвоз и дневнице чиновника, помоћ свештеницима других вера, и лекови за сиромашне ученике. Остаје непознато зашто се у оквиру ове буџетске позиције нису нашли и остали разни трошкови који су у осталим годинама били сврстани у наведену групу расхода Министарства просвете и црквених дела. Максимум су забележили 1893. године који је био већи за 36.58% и 4.12% у односу на почетну и последњу годину посматраног периода, респективно. На забележени максимум утицало је повећање расхода на канцеларијске трошкове и огрев, плате служитеља, појава буџетских позиција опредељених за кућне кирије и лекове за сиромашне ученике који нису били планирани у 1888. години. С друге стране забележен је пад у издвојеним трошковима за плате практиканата. Године 1894. до значајно мањег пада дошло је услед смањивања средстава за подвоз и дијурне чиновника, као и изостанак буџетске позиције намењене за лекове који су додељивани сиромашним ученицима. У току посматраног периода највећи проценат укупних разних трошкова одлазио је на канцеларијске трошкове и огрев, и плате служитеља. Највеће смањење трошкова забележено је код подвоза и дневница чиновника на које је у последњој години издвојено за 75.00% мање средстава од оних који су планирани у 1888. години. Пак, највеће повећање забележили су трошкови издвајани за помоћ свештеницима других вера који су у 1894. години били за 169.00% већи у односу на почетну годину посматраног периода. Помоћ манасиру Хиландару забележена је само у 1888. години и

[858] Исто.

чинили су 8.94% укупних разних расхода планраних у буџету Министарства просвете и црквених дела за ту годину.

Приликом расправе о буџету за 1889. годину повела се расправа да се укине додатак академицима. Министар просвете изложио да је то по члану 16 Закона о Српској краљевској академији наука и уметности и да се то није могло укидати, осим ако се не би укинуо Закон о академији. Поп Смиљанић је нашао да је Одбор добро урадио што је збрисао ове додатке. Поп Марко Петровић говорио је да академици немају плату на основу закона већ на основу указа. Јоца Јовановић бранио је мишљење одборско и то да ће се осетити уштеда од 20,000 динара. Скупштина је усвојила како је Одбор предложио. Скупштина је суму на Ботаничку башту примила по министровом предлогу, а не смањену како је Одбор предложио. Гласало се да се ректору Богословије одузме додатак, иако је министар био за то да се остави, иако је он имао огрев и стан, јер су и други управитељи школа имају додатке. Код позиције Велике школе посланик Милован Маринковић и министар просвете су били против уштеда на плати професора, скупштина усвојила како је хтео министар.[859]

Панта Срећковић и Љуба Ћирковић били су за то да се да један учитељ јеврејској општини у Нишу као и Лесковцу јер је раније био одобрен један учитељ у Пироту. Тома Бојичић, радикални посланик, био је противан предлогу Срећковића јер Србија није попунила ни своје школе а да потпомаже друге вероисповести. Известилац је ово питање вратио у Финансијски одбор. Посланик Доброслав Ружић изнео је мишљење да је за научна средства била одређена мала цифра од 10,000 динара, и да се врати у фин одбр. Известилац је вратио у Одбор. Посланици Алекса Ратарц и Милош Богдановић говорили су о томе да је цифра за издржавање богословских ученика била мала. Тома Бојичић није био сагласан са горе двојицом јер су за богословске ученике долазили из имућних породица, док су се за учитеље школовали углавном сиромашни, па да се није могла подједнака сума давати. Са тим је био сагласан Љуба Ћирић. Расправи се прикључио и Витомир Младеновић да се упути у одбор јер је и међу богословским ученицима било сиромашних, али да се благодејаније давало само врло добрим и одличним ученицима. Посланици Богосав Поповић, Милош Богдановић, Јоксим Павловић, Јованча Стојановић, Тома Јовановић истицали су да су била мала средства за потпомагање школа и отварање нових, узети су у обзир и новоослобођени крајеви. Известилац је сматрао да је сума од 13,600 динара била довољњн да се отвори 20 школа, а да је сума од 40,000 која се предлагала била висока. Пак, посланици Мијајло Поповић и Раша Нинић су истицали да је Влада, такође, хтела да нове школе отвори и да је сума ок, па да је требало одбацити предлог горенаведених посланика.[860]

Посланици Марко Швабић, Јован Николић и Станча Виденовић били су мишљења да није требало смањити суму на основне школе у придруженим окрузима где су оскудне него да се смањи помоћ Народнмом позоришту, а да се партија на ово повећа. Посланици Богосав Поповић и Раша Нинић потпомогли су предлог Јована Николића. Љубисав Благојевић је био против благодејанија јер је било довољно школованих људи. Посланик Алекса Ратарац је био против да цифра на практиканте просветне струке буде 20,000 динара и да се изоставе дијурнисти и да се целокупна сума смањи на 15,000. Већина га је подржала тако да је његов предлог Скупштина усвојила.[861]

Министарство иностраних дела

[859] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, Београд 1890, 428-505.
[860] Исто, 860-865.
[861] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину,* 285-289.

Табела 297: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[862]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**245,736**	**20,478**	**30.43%**
	Плата чиновника, практиканата, служитеља	71,236	5,936	8.82%
	На канцеларијске трошкове	8,000	667	0.99%
	На слање телеграфских депеша	9,000	750	1.11%
	На слање лица у разне мисије	20,000	1,667	2.48%
	На селидбене трошкове	30,000	2,500	3.72%
	На слање новца и пакета	2,500	208	0.31%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	5,000	417	0.62%
	Достојније заступање српских интереса	100,000	8,333	12.38%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**417,224**	**34,769**	**51.67%**
	У Атини	42,526	3,544	**5.27%**
	У Берлину	42,526	3,544	5.27%
	У Бечу	48,304	4,025	5.98%
	У Букурешту	47,052	3,921	5.83%
	У Лондону	42,576	3,548	5.27%
	У Паризу	43,779	3,648	5.42%
	У Петрограду	42,526	3,544	5.27%
	У Риму	42,526	3,544	5.27%
	У Цариграду	65,409	5,451	8.10%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**31,526**	**2,627**	**3.90%**
	У Софији	31,526	2,627	3.90%
4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**23,026**	**1,919**	**2.85%**
	У Пешти	23,026	1,919	2.85%

[862] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину.*

5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**90,000**	**7,500**	**11.15%**
	Конзулати на истоку	90,000	7,500	11.15%
	Укупни расходи:	**807,512**	**67,293**	**100%**

Табела 298: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1890. годину у динарима, цесарскм дукатима, и процентима***[863]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**520,130**	**43,344**	**57.89%**
	Плата чиновника, практиканата, служитеља	70,130	5,844	7.81%
	На канцеларијске трошкове	8,000	667	0.89%
	На слање телеграфских депеша	8,000	667	0.89%
	На слање лица у разне мисије	15,000	1,250	1.67%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.67%
	На слање новца и пакета	2,000	167	0.22%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	2,000	167	0.22%
	На ванредне потребе	100,000	8,333	11.13%
	Достојније заступање српских интереса	300,000	25,000	33.39%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**232,166**	**19,347**	**25.84%**
	У Берлину	16,250	1,354	1.81%
	У Бечу	47,750	3,979	5.31%
	У Букурешту	21,000	1,750	2.34%
	У Паризу	43,750	3,646	4.87%
	У Петрограду	42,500	3,542	4.73%
	У Цариграду	60,916	5,076	6.78%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**31,500**	**2,625**	**6.78%**
	У Софији	31,500	2,625	3.51%

[863] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину-*

4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**68,000**	**5,667**	**7.57%**
	У Пешти	26,600	2,217	2.96%
	У Солуну	21,700	1,808	2.42%
	У Скопљу	19,700	1,642	2.19%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**46,650**	**3,888**	**5.19%**
	У Трсту	10,000	833	1.11%
	У Битољу	19,200	1,600	2.14%
	У Приштини	17,450	1,454	1.94%
	Укупни расходи:	**898,446**	**74,871**	**100%**

Табела 299: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[864]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатим**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**715,880**	**59,657**	**60.50%**
	Плата чиновника	52,380	4,365	4.43%
	Плата практиканата	5,000	417	0.42%
	Плата служитеља	9,000	750	0.76%
	На канцеларијске трошкове	9,000	750	0.76%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.59%
	На слање лица у разне мисије	15,000	1,250	1.27%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.27%
	На слање новца и пакета	2,000	167	0.17%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,500	125	0.13%
	На ванредне потребе	100,000	8,333	8.45%
	Достојније заступање српских интереса	500,000	41,667	42.25%
2	**Посланства на страни**	**311,833**	**25,986**	**26.35%**
	Посланство у Атини	39,500	3,292	3.34%
	Посланство у Берлину	13,250	1,104	1.12%

[864] ДАС, НС, 1890, XVIII 41, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1891. годину.*

	Посланство у Бечу	47,750	3,979	4.04%
	Посланство у Букурешту	46,000	3,833	3.89%
	Посланство у Лондону	7,250	604	0.61%
	Посланство у Паризу	42,750	3,563	3.61%
	Послнство у Петрограду	44,500	3,708	3.76%
	Посланство у Риму	-	-	-
	Посланство у Цариграду	70,833	5,903	5.99%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страну**	**31,500**	**2,625**	**2.66%**
	Заступништво у Софији	31,500	2,625	2.66%
4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**61,050**	**5,088**	**5.16%**
	Генерални конзулат у Пешти	21,000	1,750	1.77%
	Генерлни конзулат у Солуни	21,650	1,804	1.83%
	Генерални конзулат у Скопљу	18,400	1,533	1.55%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**63,050**	**5,254**	**5.33%**
	Конзулат у Трсту	15,750	1,313	1.33%
	Конзулат у Битољу	20,200	1,683	1.71%
	Конзулат у Приштини	27,100	2,258	2.29%
	Укупни расходи:	**1,183,313**	**98,609**	**100%**

Табела 300: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[865]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**717,380**	**59,782**	**60.22%**
	Плата чиновника, практиканата, служитеља	67,880	5,657	5.70%
	На канцеларијске трошкове	9,000	750	0.76%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.59%

[865] *Стенографске белешке Народне скупштине за 1892. годину*, „Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину“ 237.

	На слање лица у разне мисије	15,000	1,250	1.26%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.26%
	На слање новца и пакета	2,000	167	0.17%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,500	125	0.13%
	На ванредне потребе	100,000	8,333	8.39%
	Достојније заступање српских интереса	500,000	41,667	41.97%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**318,333**	**26,528**	**26.72%**
	У Атини	39,500	3,292	3.32%
	У Берлину	16,750	1,396	1.41%
	У Бечу	47,750	3,979	4.01%
	У Букурешту	46,000	3,833	3.86%
	У Лондону	10,250	854	0.86%
	У Паризу	42,750	3,563	3.59%
	У Петрограду	44,500	3,708	3.74%
	У Риму	-	-	-
	У Цариграду	70,833	5,903	5.95%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**31,500**	**2,625**	**2.64%**
	У Софији	31,500	2,625	2.64%
4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**61,050**	**5,088**	**5.12%**
	У Пешти	21,000	1,750	1.76%
	У Солуну	21,650	1,804	1.82%
	У Скопљу	18,400	1,533	1.54%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**63,050**	**5,254**	**5.29%**
	У Трсту	15,750	1,313	1.32%
	У Битољу	20,200	1,683	1.70%
	У Плевљу	11,450	954	0.96%
	У Приштини	15,650	1,304	1.31%
	Укупни расходи:	**1,191,313**	**99,276**	**100%**

Табела 301: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[866]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**721,530**	**60,128**	**59.66%**
	Министар	12,630	1,053	1.04%
	Начелник треће класе	5,000	417	0.41%
	Секретар треће класе	2,750	229	0.23%
	Одсек политички	13,650	1,138	1.13%
	Одсек административни	13,250	1,104	1.10%
	Одсек благајнички	5,750	479	0.48%
	Плата практиканата	7,000	583	0.58%
	Плата служитеља	9,000	750	0.74%
	На канцеларијске трошкове	11,000	917	0.91%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.58%
	На слање лица у разне мисије	15,000	1,250	1.24%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.24%
	На слање новца и пакета	3,000	250	0.25%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,500	125	0.12%
	На ванредне потребе	100,000	8,333	8.27%
	Достојније заступање српских интереса	500,000	41,667	41.34%
2	**Посланства, заступништва, и конзулати на страни**	**501,313**	**41,776**	**40.34%**
	Посланство у Атини	40,000	3,333	3.31%
	Посланство у Берлину	17,500	1,458	1.45%
	Посланство у Бечу	48,000	4,000	3.97%
	Посланство у Букурешту	45,750	3,812	3.89%
	Посланство у Лондону	11,750	979	0.85%
	Посланство у Паризу	43,000	3,583	3.53%
	Послнство у Петрограду	44,750	3,729	3.70%
	Посланство у Цариграду	72,083	6,007	5.96%
	Заступништво у Софији	31,750	2,646	2.63%
	Генерални конзулат у Пешти	21,650	1,804	1.72%

[866] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину*.

	Генерлни конзулат у Солуну	22,370	1,864	1.73%
	Генерални конзулат у Скопљу	24,720	2,060	2.04%
	Конзулат у Трсту	16,250	1,354	1.34%
	Конзулат у Битољу	25,920	2160	0.99%
	Конзулат у Приштини	15,620	1,302	1.58%
	Конзулат у Плевни	11,450	954	0.95%
	Нов конзулат у Лондону	8,750	729	0.72%
	Укупни расходи:	**1,222,843**	**100,792**	**100%**

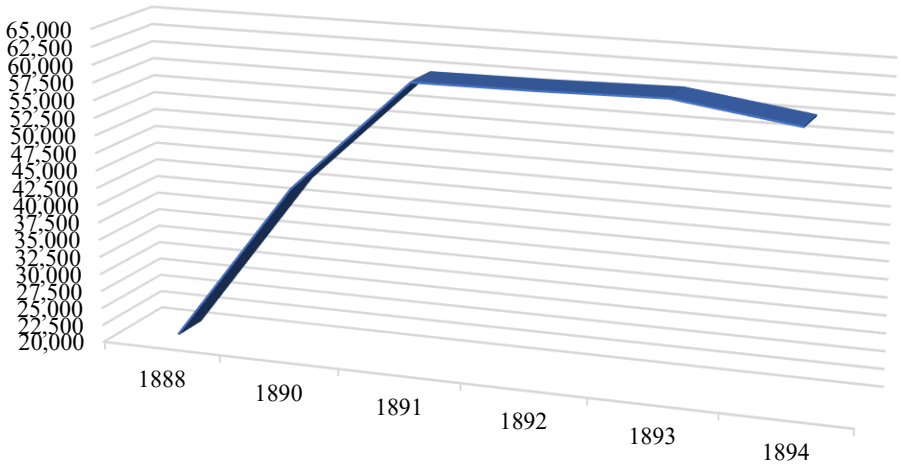
Табела 302: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[867]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатим**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**692,880**	**57,740**	**59.19%**
	Плата чиновника	48,380	4,032	4.13%
	Плата практиканата	5,000	417	0.43%
	Плата служитеља	9,000	750	0.77%
	На канцеларијске трошкове	9,000	750	0.77%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.60%
	На слање лица у разне мисије	15,000	1,250	1.28%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.28%
	На слање новца и пакета	3,000	250	0.26%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,500	125	0.13%
	На ванредне потребе	80,000	6,667	6.83%
	Достојније заступање српских интереса	500,000	41,667	42.72%
2	**Посланства на страни**	**313,267**	**26,106**	**26.76%**
	Посланство у Атини	13,000	1,083	1.11%
	Посланство у Берлину	20,417	1,701	1.74%

[867] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину*.

	Посланство у Бечу	48,250	4,020	4.12%
	Посланство у Букурешту	47,000	3,917	4.02%
	Посланство у Лондону	24,000	2,000	2.05%
	Посланство у Паризу	42,500	3,542	3.63%
	Послнство у Петрограду	45,850	3,821	3.92%
	Посланство у Цариграду	72,250	6,021	6.17%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**32,250**	**2,688**	**2.76%**
	Заступништво у Софији	32,250	2,688	2.76%
4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**74,040**	**6,170**	**6.33%**
	Генерални конзулат у Пешти	25,750	2,146	2.20%
	Генерлни конзулат у Солуну	22,910	1,909	1.96%
	Генерални конзулат у Скопљу	25,380	2,115	2.17%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**58,090**	**4,841**	**4.96%**
	Конзулат у Трсту	15,250	1,271	1.30%
	Конзулат у Битољу	26,620	2,218	2.27%
	Конзулат у Приштини	16,220	1,351	1.39%
	Укупни расходи:	**1,170,527**	**97,544**	**100%**

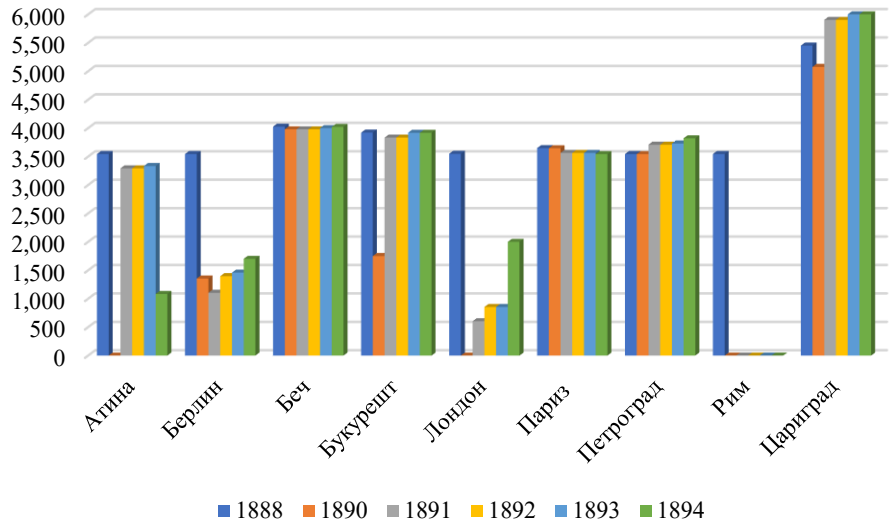
Графикон 139: ***Буџет Централног надлештва Министарства иностраних дела за 1888-1894 у цесарским дукатима***[868]

У расходе Централног надлештва Министарства иностраних дела спадали су плате запослених, селидбени трошкови, слање новца и пакета, слање телеграфских депеша, повратак сиротих поданика у отаџбину, средства намењена за достојније заступање српских инереса, трошкови лица послатих у разне мисије, и ванредне потребе. Ова група расхода имала је тенденцију раста до 1894. године када је уследио мањи пада од 3.97%. Највећи скок десио се 1890. године када су расходи били увећани за 2.12 пута у односу на почетну годину посматраног периода и то услед повећања средстава на достојније заступање српских интереса и увођењем нове буџетске позиције у виду ванредних потреба. До новог повећања дошло је већ наредне године и то услед увећања средстава на достојније заступање српских интереса. Пак, смањење које је уследило 1894. године било је узроковано умањењем средстава намењених за ванредне потребе Министарства иностраних дела.

[868] Видети табеле бр. 296-301.

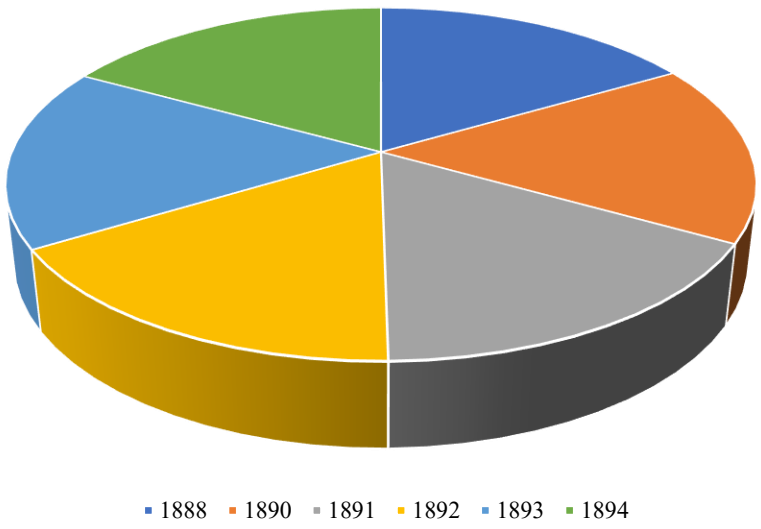
Графикон 140: ***Буџет расхода посланстава за 1888-1894 у цесарским дукатима***[869]

У току посматраног периода постојале су четири категорије представништва Краљевине Србије у страним државама-посланства, заступништва, генерални конзлати, и конзулати. Трошкови посланстава били су процентуално највећи у односу на остале врсте представништва Краљевине. Већина посланстава имала је и појединачно веће трошкове од оних који су били у рангу заступништва, генералних конзулата, и конзулата. У трошкове посланстава спадали су плате запослених, канцеларијски трошкови и огрев, и у већем броју случајева и кућне кирије. Треба истаћи да су сва посланства осим оних у Атини, Лондону, и Риму, била активна током читавог посматраног периода.[870] Посланство у Атини, Берлину, и Лондону имали су осцилације у току посматраног раздобља, расходи су у 1894. години били мањи за 69.44%, 52.00%, и 43.63% у односу на 1888. годину, респективно. Посланства у Бечу, Букурешту, и Паризу бележили су мање осцилације у кретању својих расхода и чинили су у просеку 15.46%, 13.18%, и 13.89% укупних трошкова планираних за посланства Краљевине Србије у иностранству, респективно. Пак посланства у Петрограду и Цариграду имали су тенденцију раста и у последњој години посматраног периода били су већи за 7.82% и 10.46% у односу на 1888. годину, респективно. Највеће трошкове забележило је Посланство у Цариграду, у просеку 22.05% укупних расхода планираних на ову врсту представништва Србије на страни.

[869] Исто.
[870] Исто.

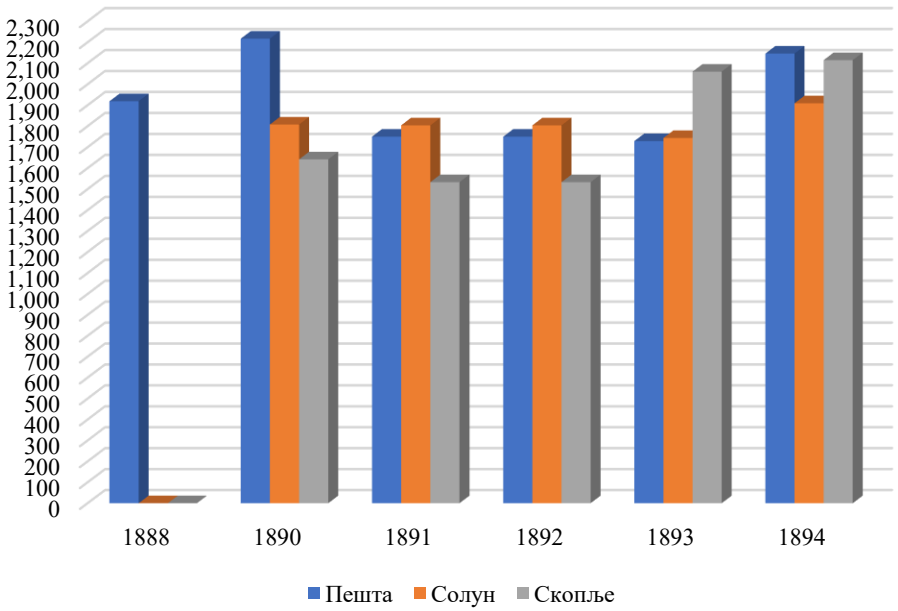
Графикон 141: ***Буџет заступништва за 1888-1894 у цесарским дукатима***[871]

И у току овог разматраног периода једино представништво у рангу заступништва било је оно у Софији које је бележило незнатне осцилације у кретању својих трошкова и они су у просеку чинили 6.76% укупних планираних расхода сви представништва Краљевине на страни.

[871] Исто.

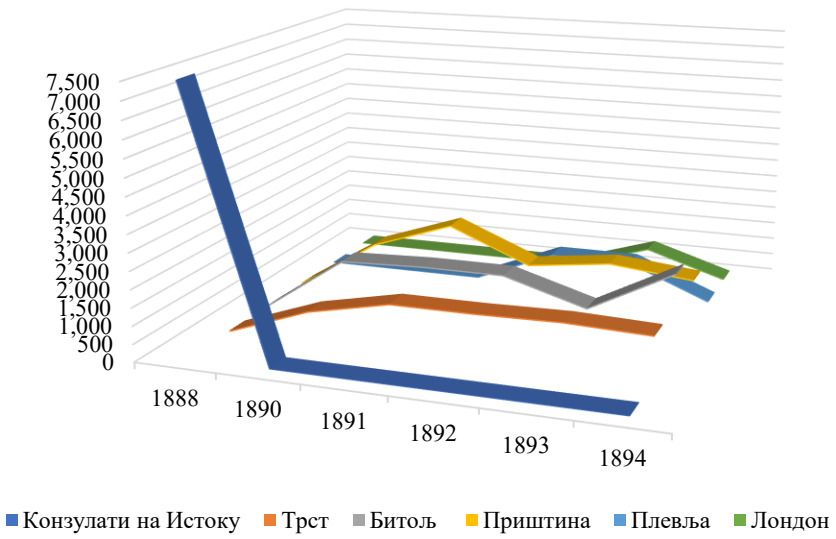
Графикон 142: ***Буџет Генерлних конзулата за 1888-1894 у цесарским дукатима***[872]

У току посматраног периода постојала су три генерална конзулата Краљевинњ Србије у иностранству, с тим што је генерални конзулат у Пешти био активан у току свих година, док су трошкови оних у Солуну и Скопљу били планирани за 1890-1894. Планирани расходи Генералног конзулата у Пешти максимум су забележили 1890. године када су били већи за 15.53% у односу на почетну годину посматраног периода, након чега је уследио значанији пад расхода од 21.06%, да би у 1894. години они били већи за 11.83% у односу на 1888. и мањи за 3.20% у односу на забележени максимум. Генерални конзулат у Солуну минимум расхода забележио је 1893. године када су они опали за 3.33% у односу на просек претходних година, да би већ наредне године планирани расход био већи за 9.46%. Пак, Генерални конзулат у Скопљу бележио је тенденцију раста расхода који су у последњој години посматраног периода били увећани за 1.29 пута у односу на трошкове планиране за 1888. годину. У просеку расходи генералних конзулата у Пешти, Солуну, и Скопљу чинили су 34.79%, 33.06%, и 32.15% укупних издатака планираних на ову групу представништва Краљевине Србије у иностранству, респективно.

[872] Исто.

Графикон 143: ***Буџет расхода конзулата за 1888-1894 у цесарским дукатима***[873]

У 1888. години планирани су тошкови на конзулате на Истоку у које су спадали и они су били већи за 33.71% у односу на трошкове конзулата у наредним годинама за које су доступни аналитички подаци за ову групу представништва Србије на страни. Конзлати у Трсту, Битољу, и Приштини били су активни у току свих година посматраног периода, док су конзлати у Пљевљима и Лондону радили само у 1892-1893 и 1893. години, респективно. Расходи планирани на конзулат у Трсту максиму су достигли 1893. године када су били већи за 62.54% у односу на 1890. годину посматраног периода, да би у последњој години опали за 6.13%. Конзулат у Битољу минимум је забележио у 1893. години када су расходи опали за 37.94% у односу на 1890. годину, да би наредне године били увећани за значајних 123.36%. Конзулат у Приштини максимум расхода забележио је 1891. године када су расходи били увећани за 1.55 пута у односу на претходну годину, да би већ наредне године били умањени за 42.25% и до краја периода били су значајно мањи у односу на забележени максимум. Конзулати у Трсту, Битољу, Приштини, Пљевљима, и Лондону чинили су у просеку 24.35%, 33.74%, 32.29%, 17.56%, и 12.96% укупних расхода планираних за конзулате Краљевине Србије.

На 58. редовном састанку 24.12.1889. Народне скупштине у Београду преседавао је Димитрије Катић, секретар је био Ранко Петровић, известилав др Лаза Илић. Приликом претреса буџета за 1890. годину примљене су све суме без дебате до ставке достојније заступање државних интереса. Јован Авакумовић био је за то да се сведе на половину, Велизар Кундовић га подржао, као и Пера Нилоић и Димитрије Машић. Посланици поп Милан Ђурић и Максим Сретеновић били су за то да се прими одређена цифра. је да се прими одређена цифра. Посланик поп Марко Петровић истицао је да је ова Влада пустила слободу штампе и због тога пристаје на суму. Министар иностраних дела истакао је да се трошило само на достојније заступање државних интереса на страни, Скупштина је примила по одборском предлогу.[874] Известилац је прочитао да се укидају посланства у Атини и Риму, а затим позиције у Берлину, Бечу, Букурешту, Лондону,

[873] Исто.
[874] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину,* 432-433.

Паризу, Петрограду, Цариграду, заступништво у Софији Скупштина је примила без дебате по предлогу Одбора. Владимир Арсенијевић предлагао је да се конзулат у Пешти укине јер није заступао инетресе српске трговине, а да су Мађари чинили грдне сметње нашим трговцима и трговини. Известилац је говорио да је баш из тих разлога потребно постојање конзулата у Пешти. Скупштина је једногласно примила предложене суме. Јован Авакумовић је предложио да се код ставке на ванредне трошкове и достојније заступање државних интереса стави на страни, министар је пристао.[875]

Буџет разматраног ресора за 1893. годину усвојен је без претреса.[876]

Министарство унутрашњих дела

Табела 303: ***Буџет Министарства унутрашњих дела за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[877]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**36,122**	**3,010**	**1.41%**
	Плата персонала	36,122	3,010	1.41%
2	**Плата железничке полиције**	**10,000**	**833**	**0.39%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**837,857**	**69,821**	**32.79%**
4	**Плата пандура и служитеља свих надлештава**	**277,000**	**23,083**	**10.84%**
5	**Платра чиновника за хватање хајдука**	**10,000**	**833**	**0.39%**
6	**Разни трошкови**	**406,430**	**33,869**	**15.91%**
7	**Санитетска струка**	**977,661**	**81,472**	**38.26%**
	Плата особља	35,599	2,967	1.39%
	Главни санитетски савет	4,000	333	0.16%
	Државна хемијска лабараторија	7,967	664	0.31%
	Окружни физикуси	68,279	5,690	2.67%
	Окружни марвени лекари	39,700	3,308	1.55%
	Сресни лекари	77,992	6,499	3.05%
	Општа државна болница	100,000	8,333	3.91%
	Остале болнице у земљи	365,000	30,417	14.29%
	Плата латова	51,801	4,317	2.03%
	Државни питомци	88,000	7,333	3.44%
	Пензија санитетских чиновника	9,500	792	0.37%

[875] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, 434-506.
[876] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину*, 506.
[877] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*.

	Болнички трошкови у страним државама	2,000	167	0.08%
	Минералне воде	18,000	1,500	0.70%
	Оправка болничких зграда	15,000	1,250	0.59%
	Разни трошкови	94,823	7,902	3.71%
	Укупни расходи:	**2,555,070**	**212,923**	**100%**

Табела 304: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[878]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**44,395**	**3,700**	**1.76%**
	Плата персонала	44,395	3,700	1.76%
2	**Плата железничке полиције**	**15,000**	**1,250**	**0.59%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**807,799**	**67,317**	**32.03%**
4	**Плата пандура и служитеља свих надлештава**	**200,000**	**16,667**	**7.93%**
5	**Плата буљубаша и пограничних стражара**	**300,000**	**25,000**	**11.89%**
6	**На храну и огрев сиротих затвореника**	**20,000**	**1,667**	**0.79%**
7	**Платра чиновника за хватање хајдука**	**10,000**	**833**	**0.40%**
8	**Разни трошкови**	**120,010**	**10,011**	**4.76%**
9	**Санитетска струка**	**1,049,968**	**83,747**	**39.85%**
	Плата особља	24,773	2,064	0.98%
	Главни санитетски савет	3,000	250	0.12%
	Државна хемијска лабараторија	7,967	664	0.32%
	Окружни физикуси	74,279	6,190	2.95%
	Окружни марвени лекари	38,250	3,188	1.52%
	Сресни лекари	84,276	7,023	3.34%
	Општа државна болница	85,000	7,083	3.37%
	Остале болнице у земљи	100,000	8,333	3.96%
	Плата латова	320,000	26,667	12.69%
	Државни питомци	17,045	1,420	0.68%
	Плата санитетских чиновника по рсположењу	4,314	360	0.17%
	Пензија санитетских чиновника	22,162	1,847	0.88%

[878] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину.*

	Болнички трошкови у страним државама	1,000	83	0.04%
	Минералне воде	44,000	3,667	1.74%
	Оправка болничких зграда	18,000	1,500	0.71%
	Зидање болница и других санитетских зграда	80,000	6,667	3.17%
	Разни трошкови	80,902	6,742	3.21%
	Укупни расходи:	**2,522,172**	**213,931**	**100%**

Табела 305: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[879]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**58,919**	**4,910**	**2.22%**
2	**Окружна начелства и срезови**	**1,529,713**	**127,476**	**57.54%**
	Санитетска струка	**1,069,968**	**89,164**	**40.25%**
1	Санитетско одељење у Министарству	30,773	2,564	1.16%
2	Санитетски савет	3,000	250	0.11%
3	Државна хемијска лабараторија	7,967	664	0.30%
4	Болнице	505,000	42,083	18.99%
5	Окружни физикуси	74,279	6,190	2.79%
6	Срески лекари	66,276	5,523	2.49%
7	Окружни марвени лекари	38,250	3,188	0.01
10	На плату латова и гвардијана	17,045	1,420	0.64%
11	Државни питомци	65,000	5,417	2.44%
12	Пензије санитетских чиновника	22,162	1,847	0.83%
13	На плату санитетских чиновника на расположењу	4,314	360	0.16%
14	Разни трошкови	235,902	19,659	8.87%
	Укупни расходи:	**2,658,600**	**221,550**	**100%**

[879] ДАС, НС, 1890, XVIII 41, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1891. годину.*

Табела 306: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[880]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**59,367**	**4,947**	**2.20%**
	Плата персонала	59,367	4,947	2.20%
2	**Плата железничке полиције**	**2,278**	**190**	**0.08%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**1,494,611**	**124,551**	**55.26%**
4	**Разни трошкови**	**38,000**	**3,167**	**1.41%**
5	**Санитетска струка**	**1,110,191**	**92,516**	**41.05%**
	Плата особља	31,842	2,654	1.18%
	Главни санитетски савет	3,000	250	0.11%
	Државна хемијска лабараторија	7,000	583	0.26%
	Окружни физикуси	95,400	7,950	3.53%
	Окружни марвени лекари	28,800	2,400	1.06%
	Сресни лекари	99,340	8,278	3.67%
	Општа државна болница	115,080	9,590	4.26%
	Остале болнице у земљи	456,115	38,010	16.87%
	Плата гвардијана	14,568	1,214	0.54%
	Државни питомци	50,000	4,167	1.85%
	Плата санитетских чиновника по рсположењу	3,501	292	0.13%
	Пензија санитетских чиновника	22,287	1,857	0.82%
	Болнички трошкови у страним државама	2,000	167	0.07%
	Минералне воде	34,968	2,914	1.29%
	Оправка болничких зграда	18,000	1,500	0.67%
	Зидање болница и других санитетских зграда	40,000	3,333	1.48%
	Разни трошкови	88,290	7,358	3.26%
	Укупни расходи:	**2,704,447**	**225,371**	**100%**

[880] *Стенографске белешке Народне скупштине за 1892. годину*, „Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину“.

Табела 307: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[881]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**706,505**	**58,875**	**15.62%**
2	**Плата железничке полиције**	**8,658**	**722**	**0.19%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**632,239**	**52,687**	**13.98%**
4	**Чување границе**	**304,500**	**25,375**	**6.73%**
4	**Резерве чувања границе**	**12,920**	**1,077**	**0.29%**
5	**Полицијски практиканти**	**211,580**	**17,632**	**4.68%**
6	**Плата коњичких и пешачких полицајаца целе полицијске струке**	**210,300**	**17,525**	**4.65%**
7	**Издржавање апсеника**	**17,050**	**1,421**	**0.38%**
8	**Огрев и канцеларијски трошкови**	**98,510**	**8,209**	**2.18%**
	Санитетска струка	**1,067,539**	**88,962**	**23.61%**
1	Санитетско одељење у Министарству	34,684	2,654	0.70%
2	Санитетски савет	3,000	250	0.07%
3	Државна хемијска лабараторија	7,500	625	0.17%
4	Општа државна болница	35,340	2,945	0.78%
5	Болница за душевне болести	25,360	2,113	0.56%
6	Издржавање свих болница	485,606	27,197	7.22%
7	На плаћање кирија болница	27,320	2,277	0.60%
8	Плата особља свих болница, као и окружних среских и марвених физикуса	306,948	25,579	6.79%
9	Плата сточних ревизора	11,400	950	0.25%
10	На таксе лекарских услуга и подвозне, путне и комисионе трошкове целог санитетског особља	62,000	4,246	1.13%
11	На плату и трошкове бањског особља	19,648	1,637	0.43%
12	На плату латова и гвардијана	13,801	1,150	0.31%
13	Набавка анималне лимфе за калемљење богиња	2,000	167	0.04%

[881] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину.*

14	Државни питомци	50,000	4,167	1.11%
15	Накнада за убијање заражене стоке	5,000	417	0.11%
16	На пензионисање лекарских и санитетских чиновника	5,000	417	0.11%
17	Периодичне лекарске повишице	4,000	333	0.09%
18	Пензије санитетских чиновника	5,000	2,718	0.11%
19	На плат 4 нова лекара која ће се поставити	9,000	158	0.20%
20	На уништавање глубачке мушице	500	167	0.01%
21	На исплату трошка страним државама за лечење сиромашних српских поданика	2,000	8,042	0.04%
22	На унапређење Минералних вода	13,070	1,089	0.29%
23	На оправку болничких и других санитетских зграда	30,000	2,500	0.66%
24	На зидање болничких и других санитетских зграда	40,000	3,333	0.88%
25	На редовне и непредвиђене трошкове Санитета и неисплаћених кредита у прошлој години	8,000	667	0.18%
26	На пензију санитетских чиновника	32,619	2,718	0.72%
27	На плату санитетских чиновника на расположењу	1,875	156	0.04%
	Накнадни кредити	**1,252,240**	**104,353**	**27.69%**
	Укупни расходи:	**4,522,041**	**376,837**	**100%**

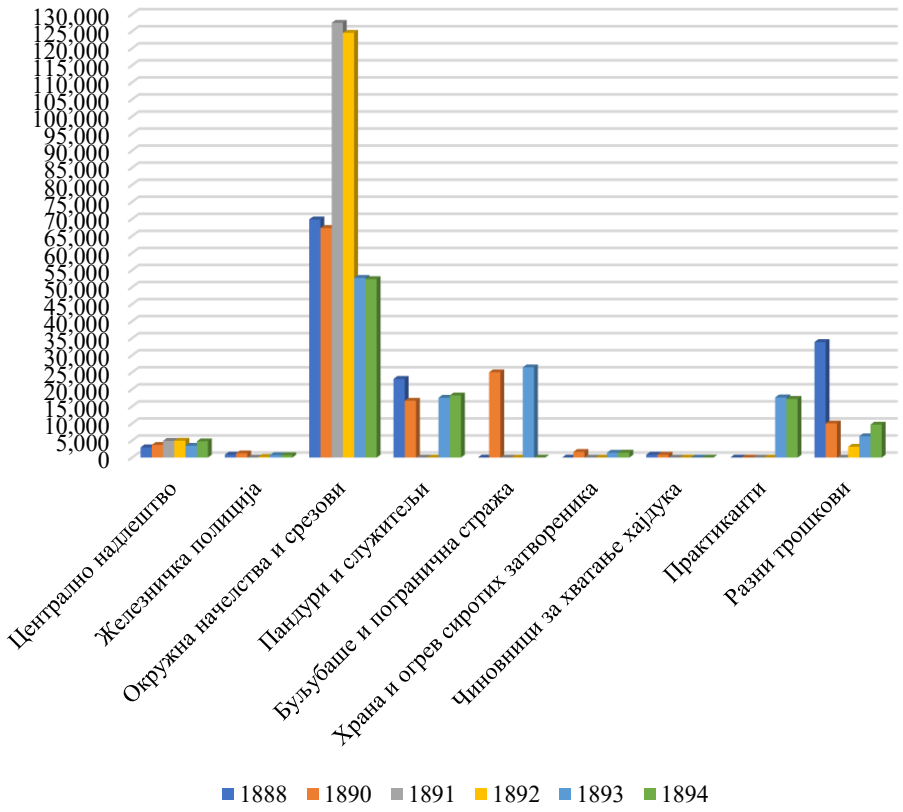
Табела 308: ***Буџет Министарста унутрашњих дела за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[882]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**57,121**	**4,760**	**2.30%**
	Плата персонала	57,121	4,760	2.30%
2	**Плата железничке полиције**	**8,658**	**722**	0.35%
3	**Окружна начелства и срезови**	**627,963**	**52,330**	**25.27%**
4	**Полицијски практиканти**	**206,500**	**17,208**	**8.31%**

[882] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину*.

5	**Служитељи**	**218,660**	**18,222**	**8.80%**
6	**Издржавање апсеника**	**17,200**	**1,433**	**0.69%**
7	**Разни трошкови**	**116,000**	**9,667**	**4.67%**
	Санитетска струка	**1,232,816**	**102,735**	**49.61%**
1	Санитетско одељење у Министарству	26,184	2,182	1.05%
2	Санитетски савет	2,800	233	0.11%
3	Државна хемијска лабараторија	17,500	1,458	0.70%
4	Болнице	667,178	55,598	26.85%
5	Окружни физикуси	78,500	6,542	3.16%
6	Срески лекари	110,500	9,208	4.45%
7	Окружни марвени лекари	40,500	3,375	0.02
8	Сточни ревизори	17,000	1,417	0.68%
9	На плату и трошкове бањског особља	24,684	2,057	0.99%
10	На плату латова и гвардијана	11,023	919	0.44%
11	Државни питомци	40,000	3,333	1.61%
12	Пензије санитетских чиновника	27,946	2,328	1.12%
13	На плату санитетских чиновника на расположењу	1,874	156	0.08%
14	Разни трошкови	167,127	13,927	6.73%
	Укупни расходи:	**2,484,918**	**207,077**	**100%**

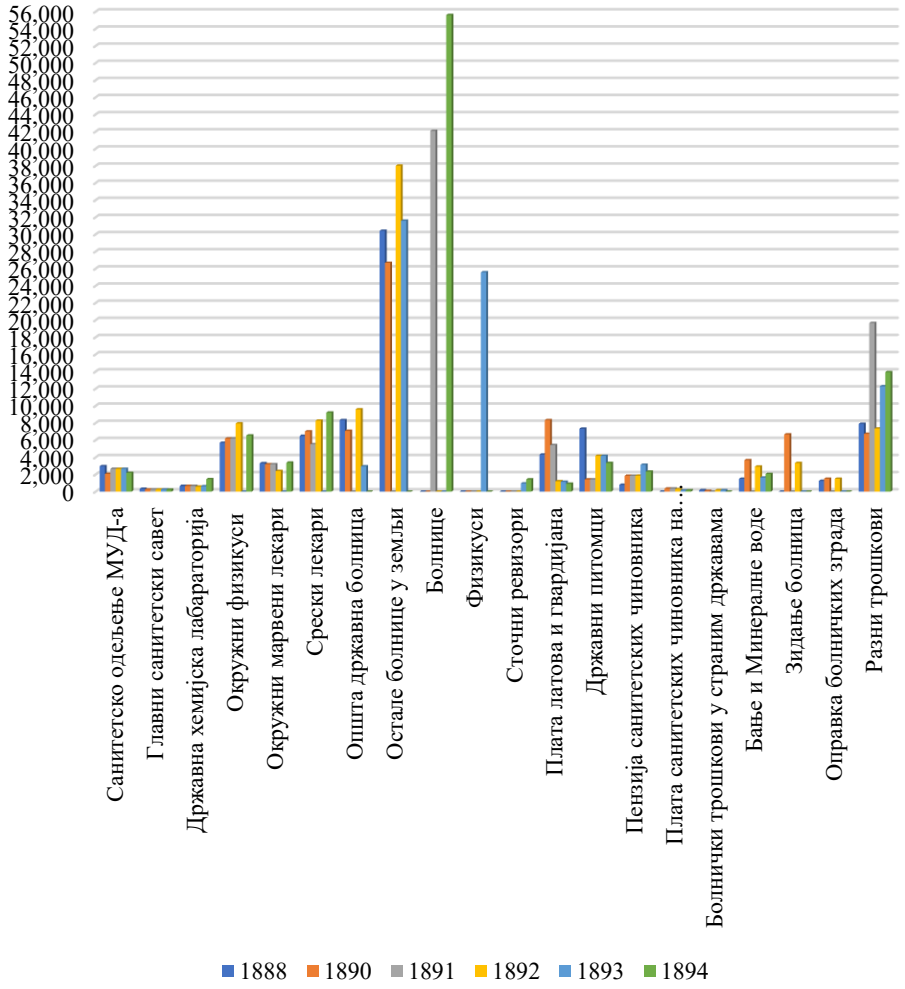
Графикон 144: ***Буџет расхода полицијске струке Министарства унутрашњих дела за 1888-1894 у цесарским дукатима***[883]

У планиране издатке полицијске струке Министарства унутрашњих дела спадали су расходи Централног надлештва Министарства, железничке полиције, окружних начелстваи срезова, плате пандура и служитеља, буљубаша и пограничне страже, чиновника за хватање хајдука, практиканата, хране и огрева сиротих затвореника, и разних трошкова. Једине две од наведених буџетских партија су биле константне током читавог посматраног периода- Централно надлештво и окружна начелства и срезови. Прва је бележила мање осцилације и у проскеу 3.32% чинила укупног расхода полицијске струке МУД-а, док је друга максимум достигла 1891. године који се значајно умањио у 1893. години за значајних 57.70%. Пандури и служитељи, као и практиканти се појављују у прве две и последње две године псоматраног периода, па се може претпоставити да су њихови трошкови сврставани у окружна начелства и срезове, па отуда њихова значајно већа вредност у тим годинама. У просеку окружна начелства и срезови чинили су највећи проценат посматране струке овог ресора у свим годинама разматраног периода, у просеку 64.72%.

[883] Видети табеле бр. 303-308.

Графикон 145: ***Буџет расхода санитетске струке Министарства унутрашњих дела за 1888-1894 у цесарским дукатима***[884]

У трошкове санитетске струке Министарства унутрашњих дела спадали су издаци на плате лекара, издржавање, изградњу, и оправку болница, болничке трошкове у страним државама, Државну хемијску лабораторију, државне питомце санитетске струке, плате латова и гвардијана, као и на пензије санитетских чиновника. И у овом периоду веће трошкове имала је полицијска струка, у просеку за 24.20%, али дошло је до значајног повећања трошкова и развоја санитетске струке у односу на почетни период. Највећи проценат расхода ове струке одлазио је на издржавање болница, у просеку 56.19%. Значајна средства планирана су и на плате лекара, у просеку 17.67% расхода псоматране струке МУД-а. Издаци на бање и минералне воде бележили су осцилације и у просеку чинили 2.65% укупног буџета расхода саниететске струке Министарства унутрашњих дела. Значајније осцилације бележила су средства издвајана за школовање питомаца, максимум су

[884] Исто.

имала у почетној години посматраног периода који је био већи 5.16 пута у односу на наредне две године, и 2.20 пута у односу на последњу годину разматрано раздобља.

Известилац Илија Душманић прочитао је предлог буџета МУД-а за 1890. годину, без дебате усвојен је буџет полицијске струке. За државне питомцеда речено је да су се могли примати само сиромашни ученици који су испунили услове конкурса, и да они који су отишли на лекарске науке и они морају испуњавати услове конкурса Скупштина је усвојила одборски предлог. Скупштина је без дебате усвојила све позиције.[885]

Министарство војно

Табела 309: ***Буџет расхода Министарства војног за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[886]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	На плате и додатке	5,338,193	444,849	38.13%
2	Остали трошкови за издржавање војске	8,661,900	721,825	61.87%
	Укупни приходи:	14,000,093	1,166,674	100%

Табела 310: ***Буџет расхода Министарства војног за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[887]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	На плате и додатке, као и целокупно издржавање војске по свим партијама	9,646,104	803,842	100.00%

[885] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, 441.
[886] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*.
[887] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину*.

Укупни расходи:	**9,646,104**	**803,842**	**100%**

Табела 311: ***Буџет расхода Министарства војног за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[888]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	На плате	3,781,763	315,147	39.21%
2	Лични додаци	164,615	13,718	1.71%
3	На издражавање свих питомаца у страним земљама и плаћање њихових курсева, школарина и ризорозних такси	64,000	5,333	0.66%
4	додатак воним изасланицима у страним земљама	30,000	2,500	0.31%
5	на слање официра у стране земље на маневре	3,000	250	0.03%
6	на пензинисање официра и чиновника свих струка	50,000	4,167	0.52%
7	На поверљиве циљеве	20,000	1,667	0.21%
8	Административни трошкови	60,000	5,000	0.62%
9	Особени трошкови	80,000	6,667	0.83%
10	Трошкови Војне академије	15,000	1,250	0.16%
11	Трошкови Главног генералштаба	26,000	2,167	0.27%
12	Санитетски трошкови	149,950	12,496	1.55%

[888] ДАС, НС, 1890, XVIII 41, *Главни буџет државних прихода и расхода за 1891. годину.*

13	**Економски трошкови**	**4,000,000**	**333,333**	**41.47%**
14	**Инжињерски трошкови**	**200,000**	**16,667**	**2.07%**
15	**Артиљеријски трошкови**	**616,776**	**51,398**	**6.39%**
16	**На издржавање жандармерије**	**385,000**	**32,083**	**3.99%**
	Укупни расходи:	**9,646,104**	**803,842**	**100%**

Табела 312: ***Буџет расхода Министарства војног за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[889]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате и додатке**	**4,818,381**	**401,532**	**42.54%**
2	**Остали трошкови на издржавање војске**	**6,508,593**	**542,383**	**57.46%**
	Укупни приходи:	**11,326,974**	**943,915**	**100%**

Табела 313: ***Буџет расхода Министарства војног за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[890]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате**	**4,656,774**	**388,065**	**37.58%**
2	**На личне додатке**	**537,270**	**44,773**	**4.34%**
3	**На поверљиве циљеве**	**20,000**	**1,667**	**0.16%**
4	**Жандармерија**	**60,000**	**5,000**	**0.48%**

[889] *Стенографске белешке Народне скупштине за 1892. годину*, „Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину.

[890] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину*.

5	**Административни трошкови**	**55,000**	**4,583**	**0.44%**
6	**Особени трошкови**	**80,099**	**6,675**	**0.65%**
7	**Трошкови Војне академије**	**15,000**	**1,250**	**0.12%**
8	**Трошкови Главног генералштаба**	**26,000**	**2,167**	**0.21%**
9	**Санитетски трошкови**	**149,950**	**12,496**	**1.21%**
10	**Економски трошкови**	**5,095,645**	**424,637**	**41.12%**
11	**Инжињерски трошкови**	**350,000**	**29,167**	**2.82%**
12	**Артиљеријски трошкови**	**576,904**	**48,075**	**4.66%**
13	**Разни трошкови**	**770,015**	**64,168**	**6.21%**
	Укупни расходи:	**12,392,657**	**1,032,721**	**100%**

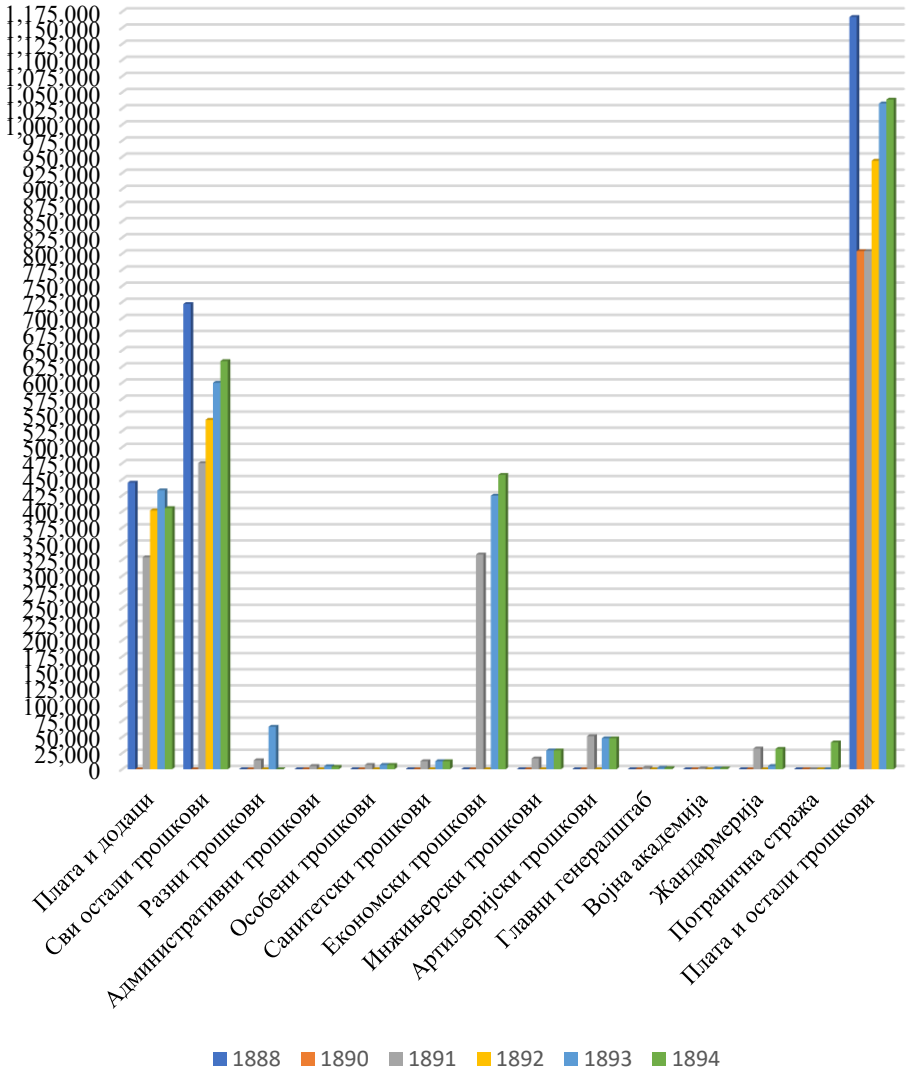
Табела 314: ***Буџет расхода Министарства војног за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[891]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате**	**4,863,842**	**405,320**	**39.02%**
2	**Жандармерија**	**378,927**	**31,577**	**3.04%**
3	**Административни трошкови**	**45,000**	**3,750**	**0.36%**
4	**Особени трошкови**	**80,136**	**6,678**	**0.64%**
5	**Трошкови Војне академије**	**15,000**	**1,250**	**0.12%**
6	**Трошкови Главног генералштаба**	**22,000**	**1,833**	**0.18%**
7	**Санитетски трошкови**	**149,950**	**12,496**	**1.20%**

[891] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину*.

8	**Економски трошкови**	**5,483,241**	**456,937**	**43.99%**
9	**Инжињерски трошкови**	**350,000**	**29,167**	**2.81%**
10	**Артиљеријски трошкови**	**576,904**	**48,075**	**4.63%**
11	**На пограничну стражу**	**500,000**	**41,667**	**4.01%**
	Укупни расходи:	**12,465,000**	**1,038,750**	**100%**

Графикон 146: ***Структура буџета расхода Министарства војног за 1888-1894 у цесарским дукатима***[892]

У годинама 1888. и 1892. постоје подаци разврстани на плате и додатке, и све остале трошкове, док у годинама 1891, 1893, и 1894. забележени су детаљинији аналитички подаци. За 1890. годину постоји само податак за укупну вредност буџета Министарства војног. Особени, санитетски, као и трошкови Главног генералштаба и Војне академије имали су константу у 1891, 1893, и 1894. години и чнили су у просеку 0.74%, 1.32%, 0.22%, и 0.13% укупних расхода Министарства војног, респективно. Економски и инжињерски трошкови у овим годинама забележили су тенденцију раста, па су тако планирани расходи у последњој години посматраног периода забележили пораст у односу на 1891. годину од 37.08% и 75.00%, респективно. Пак, артиљеријски трошкови имали су тенденцију пада и у 1894. години опали за 6.47% у односу на 1891. годину. Трошкови жандармерије бележили су осцилације, и у 1893. години опали за невероватних 6.42 пута у односу на 1891, да би већ наредне године повратили приближну

[892] Видети табеле бр. 309-314.

вредност 1891. године-планирани расходи били су мањи за 1.58%. У просеку планирани расходи на жандармерију чинили су 1.76% укупног буџета Министарства војног. Расходи пограничне страже забележени су само у 1894. години и износили су 4.01% укупних расхода Министарства војног. Сви остали трошкови били су већи у односу на плате и додатке војних лица и то за 62.26%, 44.43%, 35.08%, 38.59%, и 56.28% у 1888, 1891, 1892, 1893, и 1894. години, респективно.

Одбор је укинуо додатке вишим официрима, и смањио број одређених чинова у буџету за 1889. годину. Скуптшина је на то пристала, али већина посланика је у дебати била мишљења да о томе треба да се одлучује када дође на ред закон о уређењу војске. Код економних трошкова уштеда је била од 156,164 динара. Председник Министарскг савета напомињао је да је то на додатке официрима за дрва, а не на храну и одело војника. Риста Поповић говорио је како се српски војник ионако слабо хранио и одевао и да је то требало напоменути.[893]

Приликом претреса војног буџета за 1891. годину повела се расправа о пензионисању официра. Усвојена је цифра на пензионисање официра по одборском предлогу од 80,000 динара. Гласало је свега 86 псоланика, 1 уздржан 12 против и остали гласали за буџет.[894]

Приликом расправе о буџету Министарства војног за 1893. годину посланик Ђока Брачинац истицао је како је вишим официрима дата прилична плата, а обичним војницима једва 14 динара годишње. Тражио је да се стави 48 динара, многи су га потпомогли. Министар Сава Грујић изјавио је да је задовољан што су потпомогли Брачинца и да је погрешно уместо 24 стављено 14 динара. Тома Бојичић потпомогао је Брачинца. Новак Милошевић сматрао да је предлог био умесан, али да се о томе морао донети посебан закон, а не приликом претреса буџета. Никодије Милетић био је задовољан исказом министра војног да ће потпомоћи да се поднесе предлог закона о повећању плата војницима. Известилац је изнео питање да ли је Скупштина била сагласна са тим да буде 48 динара, већина је била, али министар војни је рекао да је предлагач био сагласан да се о томе донесе закон што је и сам предлагач потврдио.[895]

Министарство финансија

Табела 315: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[896]***

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централна управа**	**266,849**	**22,237**	**17.58%**

[893] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, 470-475.
[894] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1891. годину*, 201.
[895] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину*, 321.
[896] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*.

2	**Окружне благајнице**	**85,379**	**7,115**	**5.62%**
3	**Царинарнице**	**385,972**	**32,164**	**25.42%**
4	**Разни трошкови**	**780,000**	**65,000**	**51.38%**
	Укупни расходи:	**1,518,200**	**126,517**	**100%**

Табела 316: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[897]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**230,698**	**19,225**	**29.19%**
2	**Окружне благајнице**	**92,852**	**7,738**	**11.75%**
3	**Царинарнице**	**233,819**	**19,485**	**29.58%**
4	**Разни трошкови**	**233,000**	**19,417**	**29.48%**
	Укупни расходи:	**790,369**	**65,864**	**100%**

Табела 317: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[898]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**230,698**	**19,225**	**6.68%**
2	**Окружне благајнице**	**92,853**	**7,738**	**2.69%**
3	**Царинарнице**	**348,918**	**29,077**	**10.11%**
4	**Разни трошкови**	**233,000**	**19,417**	**6.75%**
5	**Монополи**	**2,546,763**	**212,230**	**73.77%**
	Укупни расходи:	**3,452,232**	**287,686**	**100%**

[897] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину*.
[898] ДАС, НС, 1890, 41, *Главни буџет државних прихода и арсхода за 1891. годину.*

Табела 318: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[899]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**382,631**	**31,886**	**6.99%**
2	**Окружне благајнице**	**76,285**	**6,357**	**1.39%**
3	**Царинарнице**	**433,207**	**36,101**	**7.92%**
4	**Земљомерска школа**	**18,240**	**1,520**	**0.33%**
5	**Разни трошкови**	**201,800**	**16,817**	**3.69%**
6	**Монополи**	**4,360,000**	**363,333**	**79.68%**
	Укупни расходи:	**5,472,163**	**456,014**	**100%**

Табела 319: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[900]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**419,326**	**34,944**	**7.02%**
	Министар	12,630	1,053	0.21%
	Одељење административно	8,336	695	0.14%
	Одељење Главне благајне	43,952	3,663	0.74%

[899] *Стенографске белешке Народне скупштине*, „Главни буџет државних прихода у расхода за 1892. годину“.
[900] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину.*

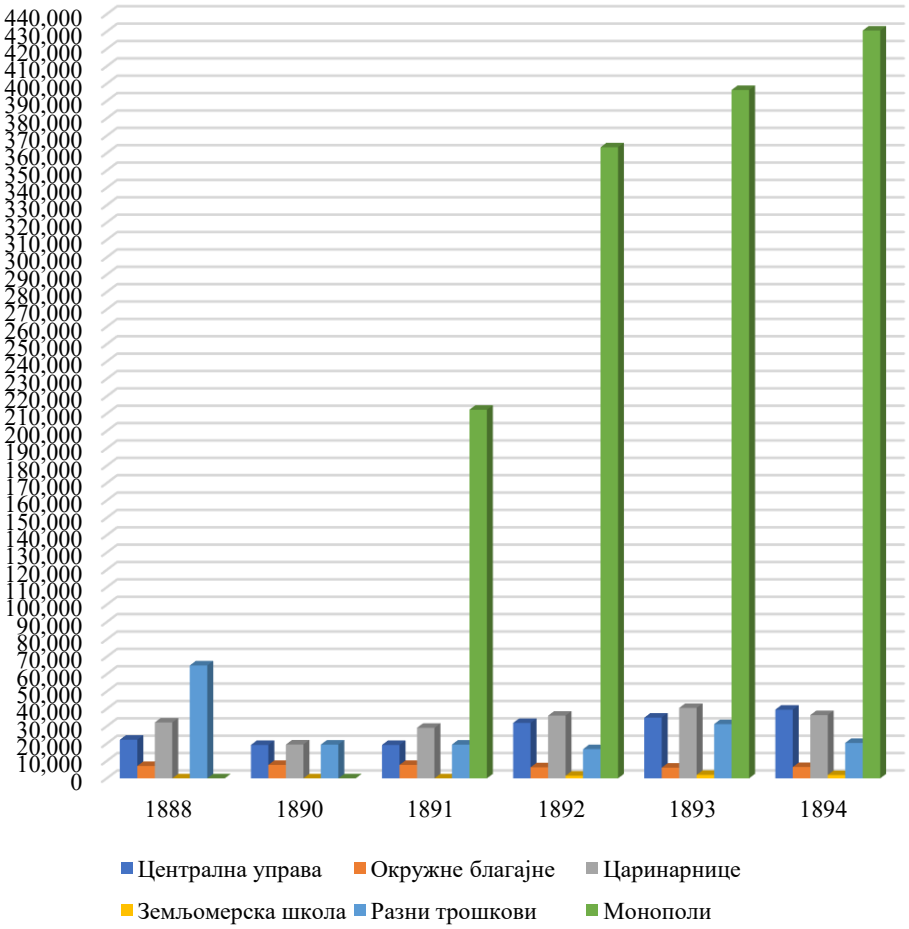
	Правобранилачко одељење	5,052	421	0.08%
	Управа државних дугова	27,028	2,252	0.45%
	Царинско одељење	17,934	1,495	0.30%
	Пореска управа	208,965	17,414	3.50%
	Писари за сва одељења	17,429	1,452	0.29%
	Практиканти	65,000	5,417	1.09%
	Служитељи за сва одељења	13,000	1,083	0.22%
2	**Земљомерска школа**	**24,310**	**2,026**	**0.41%**
3	**Окружне благајнице**	**73,759**	**6,147**	**1.24%**
4	**Царинарнице**	**471,656**	**39,305**	**7.90%**
5	**Разни трошкови**	**374,300**	**31,192**	**6.27%**
6	**Монополи**	**4,604,997**	**383,750**	**77.16%**
	Укупни расходи:	**5,968,348**	**497,362**	**100%**

Табела 320: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[901]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**474,141**	**39,512**	**7.38%**
2	**Земљомерска школа**	**22,950**	**1,913**	**0.36%**
3	**Окружне благајнице**	**78,306**	**6,526**	**1.22%**
4	**Царинарнице**	**437,182**	**36,432**	**6.81%**
5	**Разни трошкови**	**244,528**	**20,377**	**3.81%**
6	**Монополи**	**5,166,750**	**430,563**	**80.43%**
	Укупни расходи:	**6,423,857**	**535,321**	**100%**

[901] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину.*

Графикон 147: ***Структура буџета расхода Министарства финансија за 1888-1894 у цесарским дукатима***[902]

У току свих година посматраног периода бележени су расходи Централне управе, окружних благајника и њихових помоћника, Царинарница, и њихових помоћника, док су трошкови Земљомерске школе и Монопола бележени од 1892 и 1891. године, респективно. Трошкови Централне управе бележили су осцилације, минимум су имали у 1890. и 1891. години, а максиму у последњој години разматраног периода који је био већи за 77.69% и 105.52% у односу на 1888. и забележени минимум, респективно. Трошкови планиране на организацију окружних благајница имали су осцилације, максиму су забележиле у 1890. и 1891. години који је био већи за 8.76% и 18.57% у односу на почетну и последњу годину посматраног периода, респективно. Планирани трошкови на функционисање царинске службе Краљевине Србије бележили су осцилације у свом кретању, максимум су забележили у 1893. години који је био већи за 26.00%, 108.00% и 11.24% у односу на 1888. годину, забележени минимум из 1890. године и последњу

[902] Видети табеле бр. 315-320.

годину посматраног периода, респективно. Буџет монопола бележио је тенденцију раста током посматраног периода и у последњој години би је већи за 2.03 пута у односу на 1892. годину. Расходи планирани на организацију монопола имали су највећи проценат у буџету Министарства финансија, у просеку 77.85%. У 1891. годину постојао је само монопол дувана, да би већ наредне године установљен и монопол соли који је био мањи за 306.98%. Такав тренд настављен је и у преостале две године посматраног периода у којима су расходи монопола соли били мањи за 315.14% и 364.36% од монопол дувана, у односу на претходне године, респективно.

Известилац Јоца Јовановић прочитао је буџет Министарства финансија за 1889. Приликом претреса монопола дувана министар је био сагласан са тим да све персоналне ставке остану онако како је у буџету, док Скупштина не усвоји закон о монополу дувна. Сима Несторовић био је противан овом буџету јер је првобитно требало да буде поднесен закон о монополу дувана.[903]

Код претреса буџета министарства финансија за 1891. годину повела се расправа између посланика Јована Авакумовића и председника министарског саверта. Авакумовић је и даље био мишљења да овај важан буџет монопола дувана није требало оптерећивати неким позајмицама, али како је министар председник објаснио да су то привремени трошкови и да је то Влада узимала како би била у стању откупити дуван што је могло имати само користи да га псоле продаје, онда је Авакумовић пристао на ту цифру.[904]

Буџет Министарства финансија за 1893. годину усвојен је без расправе.[905]

Министарсво грађевина

Табела 321: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[906]***

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**На плату чиновника и свих инжењера**	**420,383**	**35,032**	**39.27%**
2	**Нове грађевине и оправке**	**450,000**	**37,500**	**42.04%**
4	**Подвозни додатак и селидбени трошкови**	**130,000**	**10,833**	**12.15%**

[903] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, 395.
[904] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1891. годину*, 229.
[905] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину*, 496.
[906] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*.

5	**Државни питомци**	**30,000**	**2,500**	**2.80%**
6	**Канцеларијски трошкови**	**40,000**	**3,333**	**3.74%**
	Укупни расходи:	**1,070,383**	**89,199**	**100%**

Табела 322: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и динарима***[907]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плату чиновника и свих инжењера**	**127,834**	**10,653**	**15.13%**
2	**Нове грађевине и оправке**	**500,000**	**41,667**	**59.18%**
3	**На трасирање Тимочке железнице**	**100,000**	**8,333**	**11.84%**
4	**Подвозни додатак и селидбени трошкови**	**77,000**	**6,417**	**9.11%**
5	**Државни питомци**	**20,000**	**1,667**	**2.37%**
6	**Канцеларијски трошкови**	**20,000**	**1,667**	**2.37%**
	Укупни расходи:	**844,834**	**70,403**	**100%**

[907] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину*.

Табела 323: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процетима***[908]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**138,835**	**11,570**	**3.80%**
	Министар	**12,630**	**1,053**	**0.35%**
	Железничко одељење	**13,089**	**1,091**	**0.36%**
	Инспектор четврте класе	4,000	333	0.11%
	Инспектор пете класе	2,272	189	0.06%
	Секретар пете класе	2,525	210	0.07%
	Контролор треће класе	2,777	231	0.08%
	Подинжињер прве класе	1,515	126	0.04%
	Инжињерско одељење	**32,068**	**2,672**	**0.88%**
	Начелник друге класе	6,060	505	0.17%
	Инжињер прве класе по старом	3,536	295	0.10%
	Инжињер прве класе	3,535	295	0.10%
	Инжињер друге класе	3,030	253	0.08%
	Инжињер четврте класе	2,525	210	0.07%
	Инжињер пете класе	2,272	189	0.06%
	Двојица инжињера шесте класе	4,040	337	0.11%
	Тројица подинжињера прве класе	4,545	379	0.12%
	Двојица подинжињера друге класе	2,525	210	0.07%
	Рачуноводно одељење	**22,687**	**1,891**	**0.62%**
	Инспектор као шеф	4,000	333	0.11%

[908] ДАС, НС, 1890, XVIII 41, *Главни буџет државних прихода и арсхода за 1891. годину*.

	Дојица инжињера прве класе	7,070	589	0.19%
	Двојица инжињера друге класе	5,050	421	0.14%
	Благајник прве класе	4,041	337	0.11%
	Рачуноиспитач четврте класе	2,526	211	0.07%
	Архитетонско одељење	**25,754**	**2,146**	**0.70%**
	Начелник треће класе	5,050	421	0.14%
	Инжињер прве класе	3,535	295	0.10%
	Инжињер друге класе	3,030	253	0.08%
	Инжњињер треће класе	2,777	231	0.08%
	Инжињер четврте класе	2,525	210	0.07%
	Инжињер пете класе	2,272	189	0.06%
	Инжињер шесте класе	2,020	168	0.06%
	Три подинжињера прве класе	4,545	379	0.12%
	Општи персонал	**32,597**	**2,716**	**0.89%**
2	**Окружни инжињери**	**102,262**	**8,522**	**2.80%**
	Инжињер прве класе	3,535	295	0.10%
	Четворица инжињера друге класе	12,120	1,010	0.33%
	Шесторица инжињера четврте класе	11,110	926	0.30%
	Једанаесторица инжињера пете класе	15,150	1,263	0.41%
	Деветорица инжињера шесте класе	24,997	2,083	0.68%
	Петорица послужитеља	18,180	1,515	0.50%
	Осморица подинжињера прве класе	12,120	1,010	0.33%

	Четворица подинжињера друге класе	5,050	421	0.14%
3	**Разни трошкови**	**717,000**	**59,750**	**19.60%**
	Канцеларијски трошкови, набавка инструмената, огрев и кирија за стан железничког одељења	20,000	1,667	0.55%
	Подвозни и селидбени трошкови	77,000	6,417	2.10%
	На постројење нових здања, оправка постојећих	500,000	41,667	13.67%
	На трасирање Тимочке железнице	100,000	8,333	2.73%
	Стипендија и путни трошак техничких питомаца	20,000	1,667	0.55%
4	**Дирекција државних железница**	**2,700,000**	**225,000**	**73.81%**
	Укупни расходи:	**3,658,097**	**304,841**	**100%**

Табела 324: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[909]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плату чиновника и свих инжењера**	**252,068**	**21,006**	**4.93%**
2	**Нове грађевине и оправке**	**700,000**	**58,333**	**13.69%**
4	**Подвозни додатак и селидбени трошкови**	**112,000**	**9,333**	**2.19%**
5	**Државна помоћ**	**30,000**	**2,500**	**0.59%**
6	**Материјални издаци**	**14,500**	**1,208**	**0.28%**

[909] *Стенографске белешке Народне скупштине*, „Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину“.

7	**Дирекција државних железница**	**4,005,940**	**333,828**	**78.33%**
	Укупни расходи:	**5,114,508**	**426,209**	**100%**

Табела 325: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[910]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**135,464**	**11,289**	**2.19%**
	Министар	12,630	1,053	0.20%
	Општи персонал	30,849	2,571	0.50%
	Инжењерско одељење	40,495	3,375	0.65%
	Архитектонско одељење	25,250	2,104	0.41%
	Рачунско одељење	26,240	2,187	0.42%
2	**Грађевински одељци при окружним начелствима**	**205,235**	**17,103**	**3.31%**
	Лични састав	114,635	9,553	1.85%
	Накнада особнеих трошкова особљу	90,000	7,500	1.45%
3	**Издаци на грађевине на сувом и на води**	**700,000**	**58,333**	**11.30%**
4	**Разни трошкови**	**14,500**	**1,208**	**0.23%**
5	**Државна помоћ**	**25,000**	**2,083**	**0.40%**
6	**Дирекција државних железница**	**4,907,940**	**408,995**	**79.25%**
	Укупни расходи:	**6,192,774**	**516,065**	**100%**

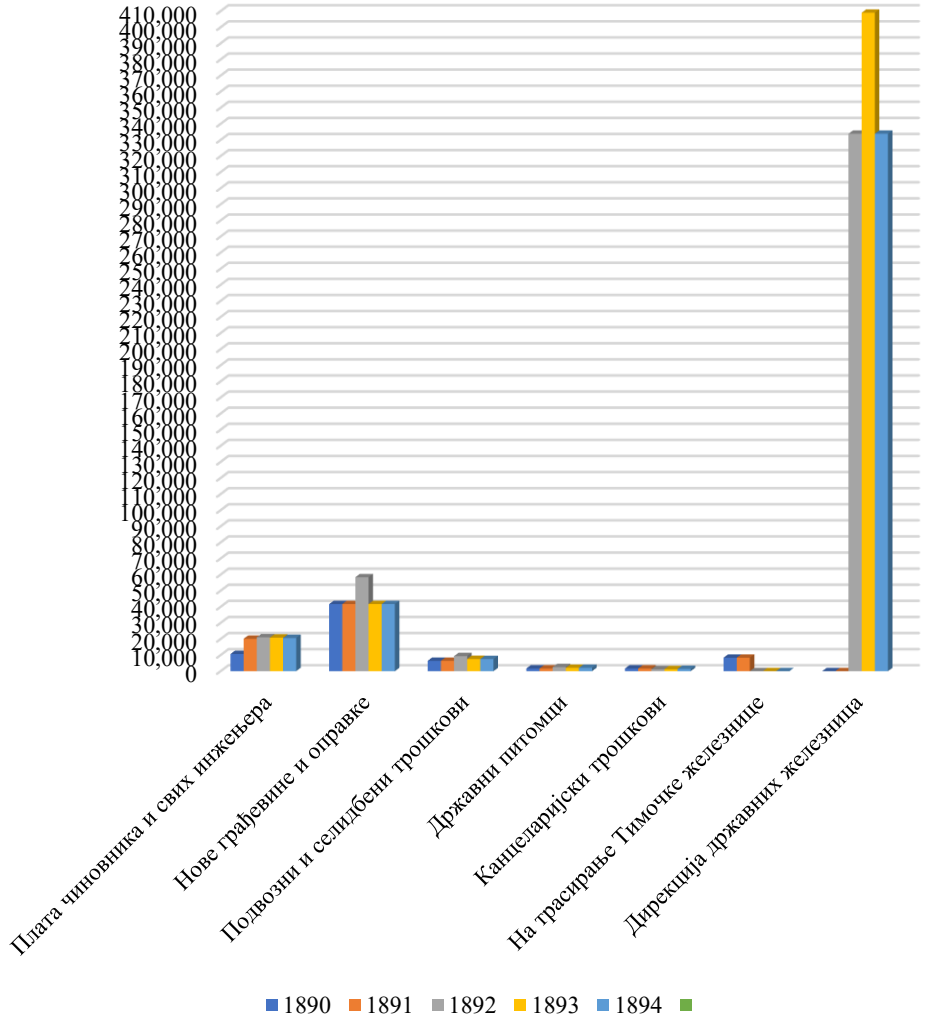
[910] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину*.

Табела 326: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1894. годину у динарима, цесарски дукатима, и процентима***[911]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Централна управа	247,315	20,610	5.06%
2	Накнада особнеих трошкова особљу	90,000	7,500	1.84%
3	Издаци на грађевине на сувом и на води	500,000	41,667	10.24%
4	Разни трошкови	16,800	1,400	0.34%
5	Државна помоћ	25,000	2,083	0.51%
6	Дирекција државних железница	4,005,940	333,828	82.00%
	Укупни расходи:	**4,885,055**	**407,088**	**100%**

[911] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину.*

Графикон 148: ***Структура буџета расхода Министарства грађевина за 1888-1894 у цесарским дукатима***[912]

У буџетима Министарства грађевина у току свх година посматраног периода спадали су плате чиновника и свих инжењера, трошкови оправке старих и изградња нових грађевина, подвозни и селидбени трошкови чиновника грађевинске струке, стипендије државних грађевинских питомаца, канцеларијски трошкови, да би издаци на трасирање Тимочке железнице били планирани у 1890. и 1891. години, док су трошкови на успостављену Дирекцију државних железница пројектовани од 1892. године. Плате чиновника и свих инжењера бележили су осцилације, максимум су имали у почетној години посматраног периода када су били већи за 3.29 и 1.70 пута од минимум из 1891. години и последње године посматраног периода, респективно. Средства издвајана за изградњу нових и оправку старих државних грађевина такође су бележила

[912] Видети табеле бр. 321-326.

осцилације, максиму су забележили 1892. године који је био већи за 55.55% и 40.00% у односу на минимум из 1888. године и вредност коју су имали у свим осталим годинама посматраног периода. Осцилације су у кретању забележили су и подвозни и селидбени трошкови чиновника, канцеларијски, као и стипендије питомаца грађевиске струке и они су у просеку чинили 5.82%, 1.51%, и 1.46% укупног буџета Министарства грађевина у току посматраног периода, респективно. Средства планирана за трасирање Тимочке железнице имала су исту вредност и у 1890. и 1891. години и чинила су у проску 11.36% укупног буџета Министарства грађевина. Дирекција државних железница имала је највеће расходе у буџету Министарствагрђевина, у просеку 81.71%. Максиму су забележили 1893. године који је био већи за 22.52% у односу на преостале две године посматраног периода када су имали исту вредност.

На 59. редовном састанку одржаном 25.12.1889. године у Београду известилац Јоца јовановић читао је прво плате персонала Министарства грађевина и Скупштина је без дебате усвојила. Код партије на селидбене и подвозне трошкове грађевинских чиновника Одбор је предложио уштеду од 100,000 на 60,000 динара. Против тога су били министар грађевина и посланик Рака Миленковић. Казали су да би се тиме укинули додаци инжењерима, а да су они иоанко били слабо плаћени и да су морали да узимају коње како би излазили у округе. Поп Михаило Смиљанић био је противан сваком додатку, па и овом, али није би противан да им се плата повећа. Панта Срећковић сматрао је да је било боље усвојити додатке, Скупштина је усвојила одброски предлог. Известилац је напоменуо да је одбор из уштеда Министарства грађевина одредио 100,00 динара за трасирање тимочке железнице што је Скупштина једногласно усвојила. Код буџета Дирекције државних железница, известилац Јоца Јовановић је напоменуо да Одбор није учинио никакву уштедеу, јер је то била нова ствар, па би се можда огрешио. Буџет дирекција усвојен по одборском предлогу.[913]

Буџет расхода Министарства грађевина за 1893. годин усвојен је без дебате.[914]

Министарство народне привреде

Табела 327: ***Буџет Министарства народне привреде за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[915]***

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**168,844**	**14,070**	**10.33%**
2	**Општи издаци**	**112,000**	**9,333**	**6.85%**
3	**Стручни издаци**	**361,938**	**30,162**	**22.14%**
	На потпомагање пољопривреде, сточарства, и шумарства	30,000	2,500	1.84%

[913] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, 446-449.
[914] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину*, 497.
[915] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*.

	На питомце	5,000	417	0.31%
	Помоћ трговачкој школи	10,000	833	0.61%
	Помоћ Занатлијском одбору	260	22	0.02%
	На издржавање међународног бироа за заштиту индустрије	1,000	83	0.06%
	На трошкове око мера	6,000	500	0.37%
	Помоћ пољопривдном друштву	10,000	833	0.61%
	На уништавање филоксерне заразе	6,000	500	0.37%
	Плата шумара	30,000	2,500	1.84%
	На потпомагање рударства	10,000	833	0.61%
	Поштанске потребе	220,000	18,333	13.46%
	Издржавање међународног поштанског бироа	1,178	98	0.07%
	Подизање телеграфских линија	30,000	2,500	1.84%
	Издржавање међународног телеграфског бироа	1,000	83	0.06%
	Набавка каса	1,500	125	0.09%
4	**Надлештва**	**991,789**	**82,649**	**60.68%**
	Контролно надлештво мера	2,236	186	0.14%
	Управа фондова	96,776	8,064	5.92%
	Окружне штедионице	29,476	2,456	1.80%
	Управа државне ергеле	115,631	9,636	7.07%
	Управа ратарске школе	39,660	3,305	2.43%
	Управа топчидерске економије	18,031	1,502	1.10%
	Управа Мајдан-Пека	8,060	672	0.49%
	Управа Подринских рудника	15,579	1,298	0.95%
	Управа рудника у Сењу	3,768	314	0.23%
	На израду скела и чамаца	12,000	1,000	0.73%
	Поште и телеграфи	650,572	54,214	39.80%
	Укупни расходи:	**1,634,571**	**136,214**	**100%**

Табела 328: ***Буџет Министарства народне привреде за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[916]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**168,844**	**14,070**	**8.35%**
2	**Општи издаци**	**108,700**	**9,058**	**5.37%**
3	**Стручни издаци**	**554,420**	**46,202**	**27.41%**
	На потпомагање индустрије и заната	50,000	4,167	2.47%
	Помоћ трговачкој школи	13,000	1,083	0.64%
	На издржавање међународног бироа за заштиту индустријске својине	1,000	83	0.05%
	На набавку, оправку и пренос мера за надлештва	2,000	167	0.10%
	Трошкови на пароброд "Делиград"	40,000	3,333	1.98%
	Помоћ трговачкој агенцији у Солуну	12,000	1,000	0.59%
	На оснивање виноделске школе у Крајини	62,000	5,167	3.07%
	На потпомагање земљоradње и сточарства	30,000	2,500	1.48%
	На издржавање расадника за америчку лозу	10,000	833	0.49%
	Помоћ пољопривдном друштву	10,000	833	0.49%
	Плата шумара	30,000	2,500	1.48%
	На штампање статистичких формулара	6,000	500	0.30%
	На повез књига за статистичке публикације	1,200	100	0.06%
	На подизање Државне лабораторије	6,000	500	0.30%
	На истраживање, испитивање и растварање рудништва	10,000	833	0.49%

[916] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину.*

	Поште и телеграфи	252,178	21,015	12.47%
	Издржавње питомаца на страни	19,042	1,587	0.94%
4	**Надлештва**	**1,190,495**	**99,208**	**58.86%**
	Контролно надлештво мера	2,236	186	0.11%
	Управа фондова	69,676	5,806	3.45%
	Окружне штедионице	9,346	779	0.46%
	Управа државне ергеле	136,357	11,363	6.74%
	Управа ратарске школе	47,635	3,970	2.36%
	Управа топчидерске економије	21,790	1,816	1.08%
	Управа Мајданпека	12,533	1,044	0.62%
	Управа Подринских рудника	42,368	3,531	2.09%
	Управа рудника у Сењу	166,554	13,880	8.24%
	Поште и телеграфи	682,000	56,833	33.72%
	Укупни расходи:	**2,022,459**	**168,538**	**100%**

Табела 329: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[917]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**127,834**	**10,653**	**6.55%**
	Министар	12,630	1,053	0.65%
	Одељење за саобраћај, трговину и радиност	17,130	1,428	0.88%
	Одељење за земљорадњу, шумарство и сточарство	13,388	1,116	0.69%
	Статистичко одељење	8,841	737	0.45%
	Рударско одељење	20,609	1,717	1.06%
	Поштанско-телеграфско одељење	31,322	2,610	1.61%
	Опште особље	23,914	1,993	1.23%

[917] ДАС, НС, 1890, XVIII 41*, Главни буџет државних прихода и расхода за 1891. годину.*

2	**Општи издаци**	**78,700**	**6,558**	**4.03%**
3	**Стручни издаци**	**554,419**	**46,202**	**28.41%**
4	**Надлештва**	**1,190,495**	**99,208**	**61.01%**
	Контролно надлештво мера у Београду	2,236	186	0.11%
	Управа фондова	69,676	5,806	3.57%
	Штедионице	9,346	779	0.48%
	Управа државне ергеле	136,357	11,363	6.99%
	Управа Топчидерске економије	21,790	1,816	1.12%
	Управа ратарске школе	47,635	3,970	2.44%
	Управа Подринских рудника	42,368	3,531	2.17%
	Управа Мајданпека	12,533	1,044	0.64%
	Управа рудника у Сењу	166,554	13,880	8.53%
	Поште и телеграфи	682,000	56,833	34.95%
	Укупни расходи:	**1,951,448**	**162,621**	**100%**

Табела 330: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1892. годину у динарима, цесарским дуктима, и процентима***[918]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**176,365**	**14,697**	**5.58%**
2	**Општи издаци**	**61,620**	**5,135**	**1.95%**
3	**Стручни издаци**	**1,176,078**	**98,007**	**37.23%**
	На потпомагање индустрије, заната, трговине, трошкове око склапања трговачких уговора	120,000	10,000	3.80%
	На Лесковачку ткачку школу	40,000	3,333	1.27%

[918] *Стенографске белешке Народне скупштине за 1892. годину*, „Главни буџет државних прихода и расхода за 1892. годину“.

	На Ужичку ткачку школу	15,000	1,250	0.47%
	На Трговачку школу	23,000	1,917	0.73%
	На издржавање међународног бироа за заштиту индустријске својине	1,000	83	0.03%
	На набавку мера и рошкове око спровођења Закона о мерама	8,000	667	0.25%
	На издржавање питомаца на страни	20,000	1,667	0.63%
	По струци за земљорадњу и сточарство	197,000	16,417	6.24%
	По струци одељења шумарског	103,700	8,642	3.28%
	По струци одељења статистичког	21,200	1,767	0.67%
	По струци одељења рударског	157,000	13,083	4.97%
	По струци поштанско-телеграфској	470,178	39,182	14.88%
4	**Надлештва**	**1,745,045**	**145,420**	**55.24%**
	Привредни савет	5,000	417	0.16%
	Пароброд "Делиград"	63,193	5,266	2.00%
	Контролно надлештво мера	6,781	565	0.21%
	Управа фондова	100,862	8,405	3.19%
	Окружне штедионице	17,548	1,462	0.56%
	Управа државне ергеле	153,903	12,825	4.87%
	Управа ратарске школе	64,843	5,403	2.05%
	Управа виноделско-воћарске школе	60,003	5,000	1.90%
	Управа топчидерске економије	33,696	2,808	1.07%
	Управа Мајданпека	19,428	1,619	0.61%
	Управа Подринских рудника	233,885	19,490	7.40%
	Управа рудника у Сењу	250,788	20,899	7.94%
	Поште и телеграфи	735,115	61,260	23.27%
	Укупни расходи:	**3,159,108**	**263,259**	**100%**

Табела 331: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[919]

		ПЛНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
I	**Централна управа**	**232,673**	**19,389**	**8.48%**
	Министар	12,630	1,053	**0.46%**
	Одељење за трговину, радиност и саобраћај	21,977	1,831	**0.80%**
	Одељењ за земљорадњу и сточарство	22,051	1,838	**0.92%**
	Одељење шумарско	14,398	1,200	**0.52%**
	Одељење статистичко	12,377	1,031	**0.45%**
	Одељење рударско	25,505	2,126	**0.93%**
	Одељење поштанско-телеграфско	36,374	3,031	**1.33%**
	Одељење рачуноводно	10,861	821	**0.40%**
	На практиканте	20,000	1,667	**0.73%**
	На служитеље	10,800	900	**91.52%**
	Општи издаци	42,500	3,542	**1.55%**
II	**Стручни издаци**	**2,510,011**	**209,168**	**91.51%**
1	**По струци саобраћаја и трговачке радиности**	**235,500**	**19,625**	**8.59%**
	Надлештва	**194,606**	**16,217**	**7.10%**
	Привредни савет	6,000	500	**0.22%**
	Пароброд *Дели̇град*	63,193	5,266	**2.30%**
	Контролно надлештво мера	7,981	665	**0.30%**
	Управа фондова	99,883	9,074	**3.64%**
	Окружне штедионице	17,549	1,462	**0.64%**
2	**По струци земљорадње и сточарства**	**196,000**	**16,333**	**7.15%**
	Надлештва	**395,171**	**32,931**	**14.41%**
	Управа државне ергеле	174,419	14,535	6.36%

[919] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину*.

	Управа ратарске школе	70,663	5,886	2.58%
	Управа топчидерске економије	58,696	4,891	2.14%
	Управа Виноделско-воћарске школе	91,393	7,616	3.33%
3	**По струци одељења шумарског**	**176,800**	**14,733**	**6.44%**
4	**По струци Одељења статистичког**	**30,000**	**2,500**	**1.09%**
5	**По струци Одељења рударског**	**19,428**	**1,619**	**0.71%**
	Управа Мајдан-Пека	**19,428**	1,619	**0.71%**
6	**По струци Одељења поштанско-телеграфског**	**1,262,506**	**105,209**	**46.03%**
	Поште и телеграфи	**1,262,506**	**105,209**	**46.03%**
	Укупни расходи:	**2,742,684**	**230,224**	**100%**

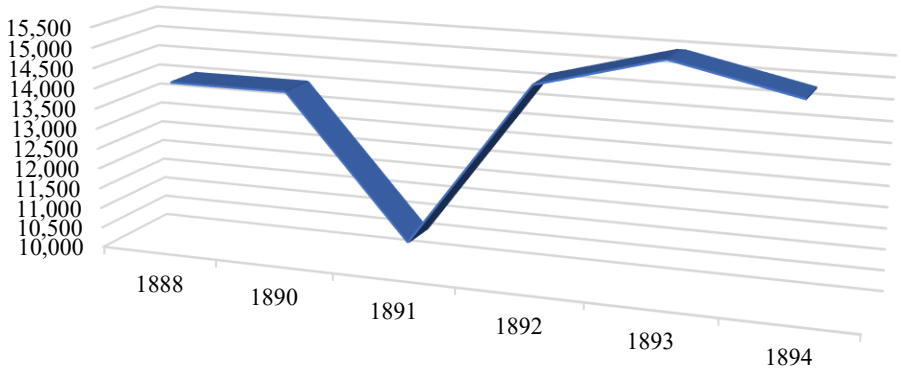
Табела 332: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[920]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**178,089**	**14,841**	**5.63%**
2	**Општи издаци**	**146,000**	**12,167**	**4.61%**
3	**Стручни издаци**	**819,534**	**68,295**	**25.89%**
	По струци саобраћаја, трговине, и радиности	**115,000**	**9,583**	**3.63%**
	По струци земљорадње и сточарства	**140,000**	**11,667**	**4.42%**
	По струци статистичкој	**30,000**	**2,500**	**0.95%**
	По струци рударској	**22,500**	**1,875**	**0.71%**
	По струци Одељења шумарског	**185,000**	**15,417**	**5.84%**
	По струци поштанско-телеграфској	**327,034**	**27,253**	**10.33%**
4	**Надлештва**	**2,021,085**	**168,424**	**63.85%**

[920] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину*.

	Привредни савет	6,000	500	0.19%
	Контролно надлештво мера	7,981	665	0.25%
	Управа фондова	95,456	7,955	3.02%
	Окружне штедионице	3,400	283	0.11%
	Управа државне ергеле	178,929	14,911	5.65%
	Управа ратарске школе	70,916	5,910	2.24%
	Управа топчидерске економије	60,433	5,036	1.91%
	Управа виноделско-воћарске школе	82,393	6,866	2.60%
	Управа Сењско рудника	374,703	31,225	11.84%
	Управа Подринских рудника	251,695	20,975	7.95%
	Поште и телеграфи	829,899	69,158	26.22%
	Гаранција Бродарском друштву на капитал по 6% по члану 4. Закона	60,000	5,000	1.90%
	Укупни расходи:	**3,165,428**	**263,786**	**100%**

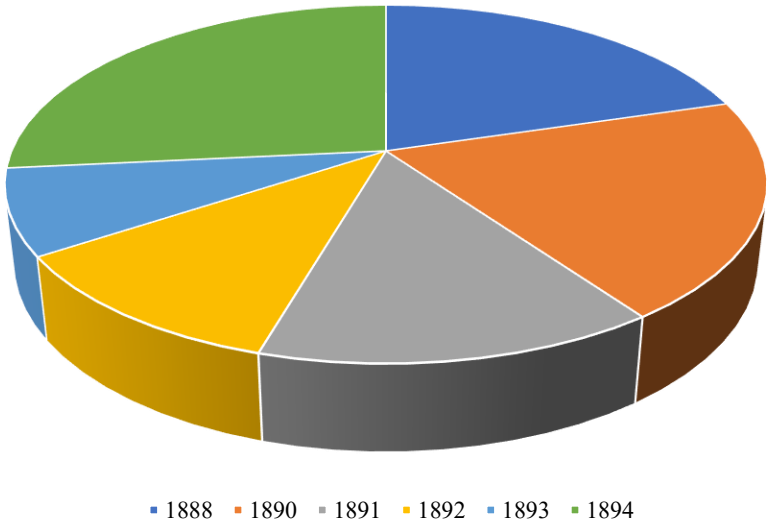
Графикон 149: ***Буџет расхода Централне управе Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[921]

Трошкови Централне управе Министарства народне привреде бележили су осцилације у свом кретању, минимум су имали 1891. године који је био мањи за 45.47%, 10.14% и 4.42% у односу на забележени максимум из 1893. године, почетну и последњу годину посматранг периода, респективно.

[921] Видети табеле бр. 327-332.

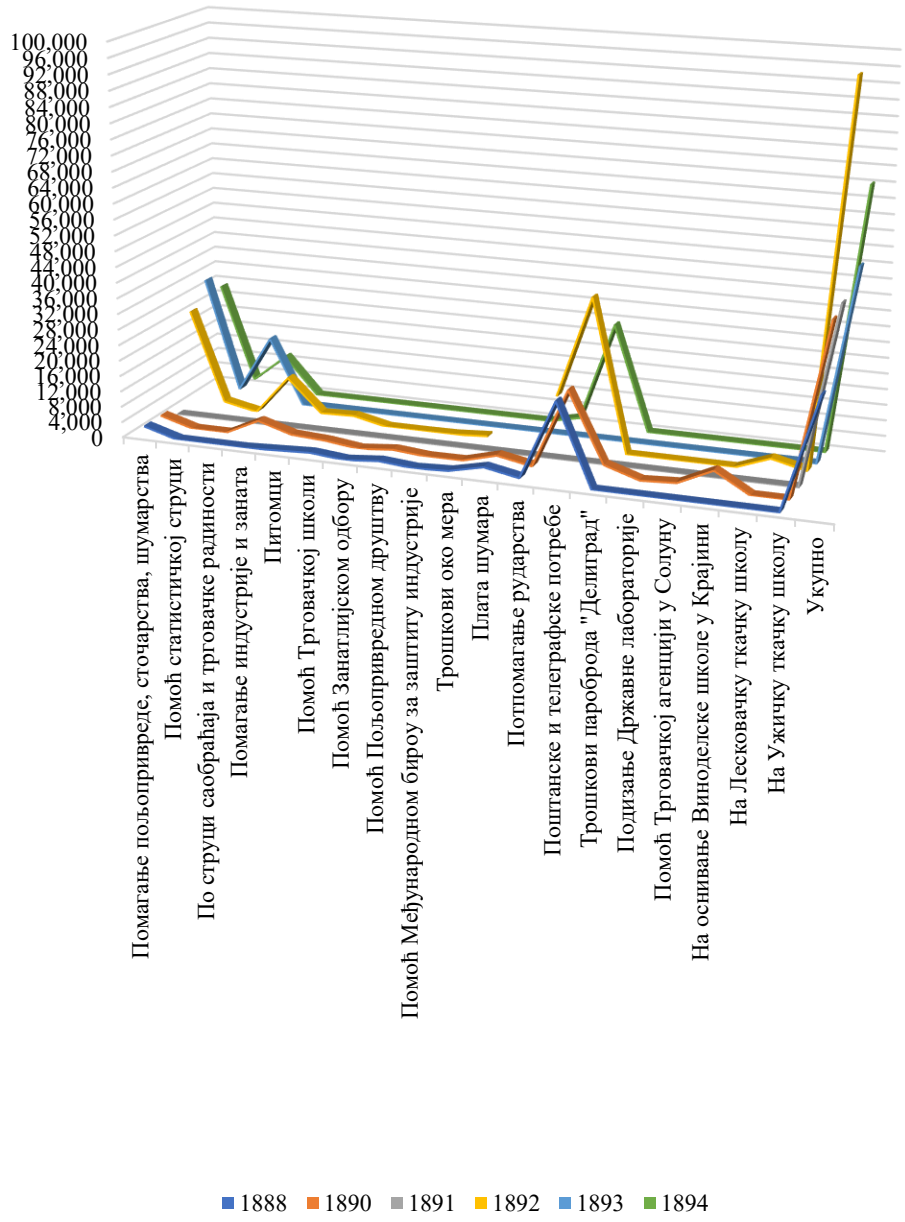
Графикон 150: ***Буџет општх издатака Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[922]

Планирани општи издаци Министарства народне привреде бележили су значајне осцилације у току посматраног периода. Максимум су имали у последњој години посматраног периода који је био већи за 30.37% и 243.51% у односу на 1888. годину и забележени минимум из 1893. године. У просеку општи издаци Министарства народне привреде чинили су 4.00% укупног буџета посматраног министарства у разматраном периоду.

[922] Исто.

Графикон 151: ***Буџет расхода стручних издатака Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[923]

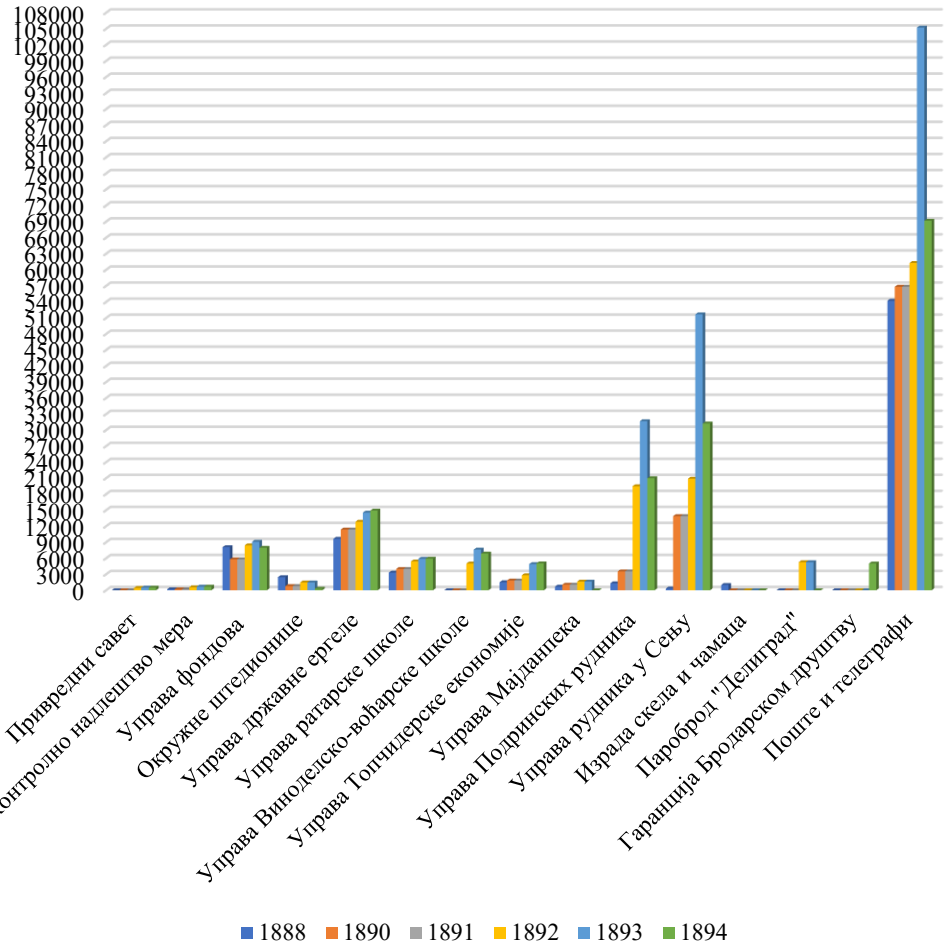

У стручне издатке Министарства народне привреде спадали су трошкови намењени за потпимагање различитих привредних грана које су спадале у надлежност разматраног министарства, на оснивање различитих школа које су имале за циљ унапређење привредних

[923] Исто.

делатности, издржавање питомаца из различитих области привредне струке, плате шумара, подизање Државне лабораторије, трошкови државног пароброда *Делиград*. Ова група расхода бележила је значајне осцилације, максимум су имали 1892. године који је био већи за 3.32, 1.44, и 1.94 пута у односу на почетну и последњу годину посматраног периода, и наредну годину, тј. 1893, респективно. Иако је највише горепоменутих издатака финансирано у 1890. години, ипак су највећа улагања планирана у 1892. години и тај скок је потицао од знатно већих средстава намењених за потпомагање пољопривреде, сточарства, шумарства, помоћ развоју рударства, као и индустрије и занаства, али и различитих поштанско-телеграфских потреба. Тако је у 1892. години дошло до повећања за 10, 15.71, 2.40, и 1.86 пута у односу на 1890. годину, респективно. Иако је и у наредној години дошло до увећања помоћи за пољопривреду за 1.24 пута и планирања по први пут помоћи за саобраћај и трговачку радиност, средства за остале струке су изостала што је допринело готово преполовљеном износу одређеном за ову групу расхода. Од свих наведених трошкова највеће расходе забележили су поштанско-телеграфски трошкови и потпомогање пољопривреде, сточарства и шумарства који су у просеку чинили 49.50% и 28.15% укупних стручних издатака посматраног министарства, респективно.

Графикон 152: ***Буџет расхода надлештава Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[924]

Планирани расходи за надлештва која функционишу у оквиру Министарства народне привреде имали су тенденцију раста до 1893. године када су забележили максимум који је био значајно већи у односу на претходну и почетну годину посматраног периода, и то за 1.65 и 2.90 пута, респективно. У последњој години посматраног периода расходи су опали за 29.82% у односу на максимум из 1893. године. Пораст трошкова у 1893. био је последица увећања средстава за готово сва надлештва, а до највећег повећања дошло је код пошта и телеграфа, и рудника, па су тако издаци за поште и телеграфе увећани за 71.74% у односу на 1892. годину, док су трошкови Подринских и рудника у Сењу увећани за 62.48% и 147.22%, респективно. Нагли пад у наредној години био је такође проузрокован падом трошкова који су издвајани за поште и телеграфе, као и руднике, док су остала надлештва имала мања повећања или смањења својих трошкова. Тако су расходи поште и телеграфа опали за 52.13%, док су издаци планирани за Подринске и рудник у Сењу били умањени за 50.97% и 65.47%, респективно.

[924] Исто.

Приликом претреса буџета за 1889. годину министар народне привреде исправљао је извештај Одбора финансијског напомињући да је Трговачко-занатлијски одбор у Београду постојао, али већ дуже време није радио. Др Коста Динић мислио је да је одређена мала помоћ од 20,000 динара на потпомогање индустрије, заната и трговине па је тражио да се она повећа. Вића Радовановић био је сагласан са тим. Димитрије Ђирковић молио је Скупштину да не укида помоћ Трговачко-занатлијском одоброу. Ђока Анђелковић био је за то или да се повећа сума или да се сасвим укине. Риста Поповић рекао је да је и Одбор био мишљења да се повећа сума, али да није постојао закон о томе. Рака Миленковић био је сагласан са њим. Поп Милан Ђурић говорио је како би требало да се једном за свагда заштити домаћи занати и трговина како не би у конкуренцији са странцума пропадали па је тражио суму од 100,000 динара. Министар народне привреде је одредио малу суму јер су биле рђаве прилике, али да је спремао низ закона да се потпомогне народна привреда, објаснио је да ће се те године помоћи занатлисјка шола у Крагујевцу, удружење ћилимарско у Пироту, које је почело нагло да напредује, а са 10,000 динара помоћи ће се и ћилимарство у Ужицу, с обзиром на то да су њихови ћилими који су се радили у форми пиротских, били највише тражени на Парискоj изложби. На крају је усвојен предлог Виће Радовановић да се сума повећа на 50,000 динара. Одбор је био мишљења да се укину одређени број чиновника у Управи фонодва, али како је министар народне привреде објаснио да треба средити стање у Управи фондова којој нису прегледани рачуни 10 година, и како доста њих није отплаћивало интерес, а народ је молио за зајмове како би спасло имање говорило је да их не треба укидати. Скупштина је усвојила министров предлог. На 60. редовом скупштинском састанку одржаном 25.12.1889. Одбор је био за то да се окружне штедионице укину, а књиговође с књигама штедиоичким да се придодају окружим благајницама, уштеда би била 22,145 динара што је Скупштина усвојила. Одбор је хтео да укине цео Подрински рудник, међутим министар, а и неколико посланика из опозиције је стало у одбрану овог рудника који је давао одређени приход, а и није извозио само олово, већ и антимон који се на страним мајданима боље плаћао него неких других држава. Скупштина је усвојила министров предлог. Михаило Бончић је био против великог персонала у Мајданпеку који је био у рукама странаца. Али, потребан је био персонал да врши надзор над страним друштвом па би и држава имала више прихода. Одбор је дао предлог да се на поштама и телеграфима уштеди 100,000 динра, али је министар био против и дао је стручној комисији да испита. Она је једва прихватила суму од 58,000 динара, многи посланици су подржали министра говорећи о неуредности пошта и да се морало боље организовати та служба, али ипак је Скупштина усвојила одборски предлог. [925]

Посланици Љуба Јосимовић и Данило Јовановић били су против тога да буде три статистичара у овом министарсту, док их је у другим било само по један, док је пак, посланик Пера Павловић био за то да су статистичари потребни не само с научне стране, већ псоебно у Министарству народне привреде.[926]

Буџетски суфицит/дефицит

[925] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину*, 452-469.
[926] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину*, 306.

Табела 333: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1888-1894 у динарима***[927]

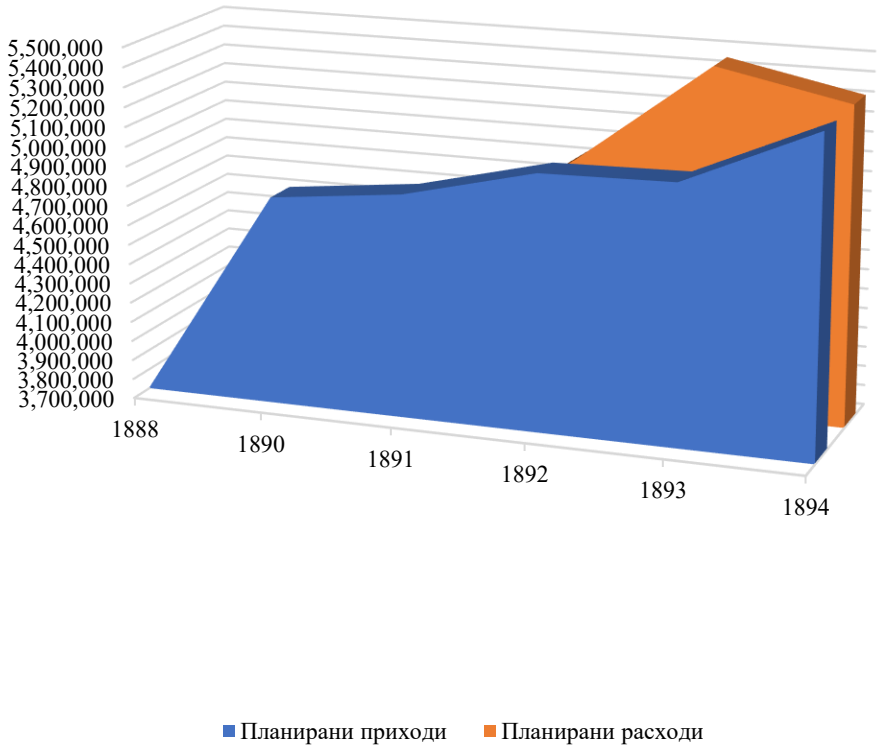
	1888	1890	1891	1892	1893	1894
Укупни приходи	44,460,000	57,129,454	58,018,700	59,984,439	60,141,839	63,755,604
Укупни расходи	44,597,256	45,905,148	53,682,590	59,254,737	65,473,832	63,811,349
Буџетски суфицит/(дефицит)	(137,256)	11,224,306	4,336,110	729,702	(5,331,993)	(55,745)

Табела 334: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[928]

	1888	1890	1891	1892	1893	1894
Планирани приходи	3,705,000	4,760,788	4,834,892	4,998,703	5,011,820	5,312,967
Планирани расходи	3,716,438	3,825,429	4,473,549	4,937,895	5,456,153	5,317,612
Буџетски суфицит/(дефицит)	(11,438)	935,359	361,343	60,808	(444,333)	(4,645)

[927] Видети табеле 272-277, 278-283.
[928] Исто.

Графикон 153: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[929]

У току посматраног период буџетски суфицит планиран је за 1890-1892, док је дефицит пројектован у 1888,1893, и 1894. години. Највећи суфицит забележен је 1890. године који је био већи за 2.59 и 15.38 пута у односу на 1891. годину и забележени минимум из 1892. године. Највећи дефицит забележен је 1893. године који је био већи за 38.85 и 95.65 пута у односу на почетну и последњу годину посматраног периода када су такође планирани већи расходи од прихода, респективно.

Анализа завршног рачуна

Остварени приходи

[929] Исто.

Табела 335: ***Остварени приходи Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[930]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**21,690,560**	**1,807,547**	**64.12%**
	Непосредни данци	**15,785,702**	**1,315,475**	**46.66%**
	Порез	**12,167,075**	**1,013,923**	**35.97%**
	Непосредни	10,561,955	880163	31.22%
	Порез на обрт	1,605,120	133,760	4.74%
	Прирез	**3,,618,627**	**301,552**	**10.70%**
	Прирез за одужење државног дуга (12%)	993,205	82,767	2.94%
	Прирез од 34% по Закону од 31. октобра 1886. године	2,625,422	218,785	7.76%
	Посредни данци	**5,904,858**	**492,072**	**17.46%**
	Царина са узгредним таксама	**3,499,420**	**291,618**	**10.34%**
	Трошарина	**1,047,731**	**87,311**	**3.10%**
	Шећер	415,312	34,609	1.23%
	Кафа	234,137	19,511	0.69%
	Супу	398,282	33,190	1.18%
	Регали	**1,050,467**	**87,539**	**3.11%**
	Со	270,496	22,541	0.80%
	Гас	618,408	51,534	1.83%
	Шпиритус	18,072	1,506	0.05%
	Палидрвца	108,176	9,015	0.32%
	Од руда	35,315	2,943	0.10%
	Проценат од механских кирија	**149,002**	**12,417**	**0.44%**
	Монополии	**158,238**	**13,187**	**0.47%**
2	**Таксе**	**1,916,583**	**159,715**	**5.67%**
	Судске и административне	1,841,012	153,418	5.44%
	Шумарина и остале	75,571	6,298	0.22%
3	**Државна привреда**	**1,608,610**	**134,051**	**4.76%**

[930] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*.

	Државна добра	210,553	17,546	0.62%
	Шуме	136	11	-
	Управа фондова	235,716	19,643	0.70%
	Државна штампарија	302,431	25,203	0.89%
	Телеграфи и поште	666,654	55,555	1.97%
	Премија и учешћа	57,867	4,822	0.17%
	Српска државна железница	96,839	8,070	0.29%
	Интереси и добит на монети	36,763	3,064	0.11%
	Контролисање мера и пунцовање	1,651	138	-
4	**Принос фондова**	**-**	**-**	**-**
5	**Разни приходи**	**8,612,534**	**717,711**	**25.46%**
	Наплата прихода прошлих година	7,960,463	663,372	23.53%
	Од дужника аграрних	432,517	36,043	1.28%
	Од продаје државних добара	20,633	1,719	0.06%
	Уштеда на ануитетима и стручним буџетима	198,921	16,577	0.59%
	Укупни приходи по буџету:	**33,828,288**	**2,819,024**	**100%**

Табела 336: ***Остварени приходи ван буџета за 1888. годину у динарима, цесарски дукатима, и процентима***[931]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Зајам по највишем решењу од 31.12.1887. за консолидовање државних дугова-"обртна рента"**	**4,684,567**	**390,381**	**100.00%**
	Укупни приходи ван буџета:	**4,684,567**	**390,381**	**100%**

[931] *Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину*.

Табела 337: ***Остварени приходи Краљевине Србије за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[932]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**30,426,105**	**2,535,509**	**67.70%**
	Непосредни данци	**18,242,352**	**1,520,196**	**40.59%**
	Порез	13,442,099	1,120,175	29.91%
	Од земљишта	7,061,660	588,472	15.71%
	Зграда	491,550	40,963	1.09%
	Принос од капитала	649,202	54,100	1.44%
	Капитала у радњи (обрт)	2,164,569	180,381	4.82%
	Рада	525,900	43,825	1.17%
	Личности	2,549,218	212,435	5.67%
	Прирез	4,800,253	400,021	10.68%
	Прирез 46%	4,800,253	400,021	10.68%
	Посредни данци	**12,183,753**	**1,015,313**	**27.11%**
	Царина са узгредним таксама	3,644,377	303,698	8.11%
	Трошарина на	2,256,651	188,054	5.02%
	Шећер	562,683	46,890	1.25%
	Кафу	182,778	15,232	0.41%
	Пиво	482,047	40,171	1.07%
	Фина пића	193	16	-
	Петролеј	709,216	59,101	1.58%
	Шпиритус	214,928	17,911	0.48%
	Жигице	104,806	8,734	0.23%
	Проценат 12% од кирија механксих	161,633	13,469	0.36%
	Монополи	6,121,092	510,091	13.62%
	Дувански	3,452,750	287,729	7.68%
	Солски	2,476,367	206,364	5.51%
	Штампарски	167,383	13,945	0.37%
	Барута и динамита	24,592	2,049	0.05%

[932] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину.*

2	**Таксе**	**1,616,877**	**134,740**	**3.60%**
	Судске и административне	1,616,877	134,740	3.60%
3	**Државна привреда**	**3,213,651**	**267,804**	**7.15%**
	Од српске државне железнице	1,206,000	100,500	2.68%
	Поште и телеграфи	843,497	70,291	1.88%
	Државне штампарије	459,437	38,286	1.02%
	Аренде државни добара	190,100	15,842	0.42%
	Експлоатације рудника	4,273	356	0.01%
	Интереса и добити на монети	165,829	13,819	0.37%
	Шумарине и горосече	153,622	12,802	0.34%
	Државног пароброда "Дели̇град"	35,224	2,935	0.08%
	Окружне штедионице	96,944	8,079	0.22%
	Топчидерске економије	27,308	2,276	0.06%
	Државна ергела у Љубичеву	17,152	1,429	0.04%
	Пунцовања	4,683	390	0.01%
	Контроле мера	9,582	799	0.02%
4	**Принос фондова**	**707,779**	**58,982**	**1.57%**
	5% камата на главницу Школског фонда	163,244	13,604	0.36%
	5% камата на главницу Санитетског фонда	345,535	28,795	0.77%
	1% од дохотка капитала Управе фондова	199,000	16,583	0.44%
5	**Разни приходи**	**8,981,289**	**748,441**	**19.98%**
	Наплата прихода прошлих година	6,974,441	581,203	15.52%
	Случајни непредвиђени приходи	381,212	31,768	0.85%
	Од аграрних дужника	555,881	46,323	1.24%

	Од продаје државних добара	3,665	305	0.01%
	Повраћај кредита и уштеде	1,066,090	88,841	2.37%
	Укупни приходи:	**44,945,701**	**3,745,475**	**100%**

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА ПО ОСОБЕНИМ РЕШЕЊИМА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Принос на зајам од 6% на благајничке упутнице монопола соли по Закону од 10. фебруара 1890. године**	**5,975,083**	**497,924**	**11.68%**
2	**Принос од зајма 5%ренте од 1890 године по закону од 1. марта 1890. године**	**10,453,353**	**871,113**	**20.44%**
3	**Принос од зајма за консолидоване привредне државне дугове по закону од 31.12.1887.**	**2,836,748**	**236,396**	**5.55%**
4	**Војни прирез 6%**	**355,319**	**29,610**	**0.69%**
5	**Принос железничког зајма 3 емисије Л.Ц**	**10,011,208**	**834,267**	**19.57%**
6	**Принос зајма 5% обртне ренте од 1888. године**	**11,823,792**	**985,316**	**23.12%**
7	**Принос зајма за откуп монопола дувана по закону од 20.априла 1888. године**	**6,100,126**	**508,344**	**11.93%**
8	**Принос од зајма на монопол дувана по Закону од 22. новембра 1885. године**	**3,589,233**	**299,103**	**7.02%**

Укупни приходи:	**51,144,862**	**4,262,072**	**100%**

Табела 339: ***Остварени приходи Краљевине Србије за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[933]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**40,451,280**	**3,370,940**	**72.06%**
	Непосредни данци	**18,650,194**	**1,554,183**	**33.22%**
	Порез	**13,840,820**	**1,153,402**	**24.66%**
	Од земљишта	6,197,594	516,466	11.04%
	Зграда	527,108	43,926	0.94%
	Принос од капитала	417,814	34,818	0.74%
	Капитала уложеног у радње	271,560	22,630	0.48%
	Обрт у радњама	3,137,324	261,444	5.59%
	Приход од рада	703,424	58,619	1.25%
	Личности	2,486,928	207,244	4.43%
	На закупе кафана и механа (допуњујући порез)	99,068	8,256	0.18%
	Прирез	**4,809,374**	**400,781**	**8.57%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	4,809,374	400,781	8.57%
	Посредни данци	**21,801,086**	**1,816,757**	**38.84%**
	Царина са узгредним таксама	**5,120,128**	**426,677**	**9.12%**
	Трошарина	**3,413,459**	**284,455**	**6.08%**

[933] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину.*

	Регал на руде са рударским таксама	**46,647**	**3,887**	**0.08%**
	Монополи	**13,220,852**	**1,101,738**	**23.55%**
	Дувански	9,785,220	815,435	17.43%
	Солски	3,341,447	278,454	5.95%
	Штампарски	78,978	6,582	0.14%
	Барута и динамита	15,207	1,267	0.03%
2	**Таксе**	**1,862,999**	**155,250**	**3.32%**
	Судске и административне	1,862,999	155,250	3.32%
3	**Државна привреда**	**8,704,673**	**725,389**	**15.51%**
	Од државних железница	5,561,892	463,491	9.91%
	Експлоатације државних рудника	403,483	33,624	0.72%
	Поште и телеграфи	1,006,939	83,912	1.79%
	Државне штампарије	614,898	51,242	1.10%
	Државних добара и мостова	179,888	14,991	0.32%
	Државног парода Делиград	26,224	2,185	0.05%
	Интереса и добити на монети	567,489	47,291	1.01%
	Повлашћене Народне банке	62,118	5,177	0.11%
	Окружне штедионице	38,083	3,174	0.07%
	Управе фондова	200,000	16,667	0.36%
	Топчидерске економије	11,827	986	0.02%
	Државне ергеле	23,797	1,983	0.04%
	Жиговине златних и сребрних ствари	2,240	187	-
	Контроле мера	5,795	483	0.01%
4	**Принос фондова**	**600,000**	**50,000**	**1.07%**

	Од интереса на капитал Фонда школског	140,868	11,739	0.25%
	Од интереса на капитал Фонда санитетског	459,132	38,261	0.82%
5	**Разни приходи**	**4,518,662**	**376,555**	**8.05%**
	Наплата прихода прошлих година	3,943,900	328,658	7.03%
	Случајни непредвиђени приходи	326,073	27,173	0.58%
	Од враћених кредита и уштеда	224,819	18,735	0.40%
	Од аграрних дужника	-	-	-
	Од продаје државних добара	23,870	1,989	0.04%
	Продаја робе коју држава на царинама откупљује	-	-	-
	Укупни приходи по буџету:	**56,137,614**	**4,678,135**	**100%**

Табела 340: ***Остварени приходи ван буџета за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[934]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Принос од зајма 5% обртне ренте по Закону од 29. јула 1893**	**13,507,927**	**1,125,661**	**96.91%**
2	**Приход од нових монопола по Закону од 3. августа 1893.**	**400,000**	**33,333**	**2.87%**

[934] Исто.

3	**Од статистичке таксе по Закону од 10. јула 1893. и по царинској тарифи**	**31,359**	**2,613**	**0.22%**
	Укупни приходи ван буџета:	**13,939,286**	**1,161,607**	**100%**

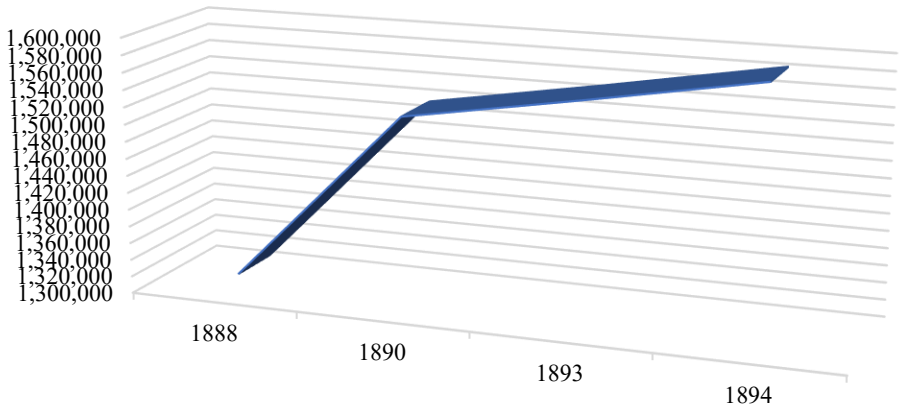
Табела 341: ***Остварени приходи Краљевине Србије за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[935]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**41,906,211**	**3,492,184**	**70.76%**
	Непосредни данци	**19,078,191**	**1,589,849**	**32.22%**
	Порез	**14,227,351**	**1,185,613**	**24.02%**
	Од земљишта	6,621,480	551,790	11.18%
	Зграда	573,813	47,818	0.97%
	Принос од капитала	220,814	18,401	0.37%
	Капитала уложеног у радње	609,906	50,826	1.03%
	Обрт у земљи и царинарницама	2,591,239	215,937	4.38%
	Приход од рада	685,232	57,103	1.16%
	Личности	2,924,867	243,739	4.94%
	Прирез	**4,850,840**	**404,237**	**8.19%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	4,850,840	404,237	8.19%
	Посредни данци	**22,828,020**	**1,902,335**	**38.55%**
	Царина са узгредним таксама	**5,576,286**	**464,691**	**9.42%**
	Трошарина	**3,137,128**	**261,427**	**5.30%**

[935] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину.*

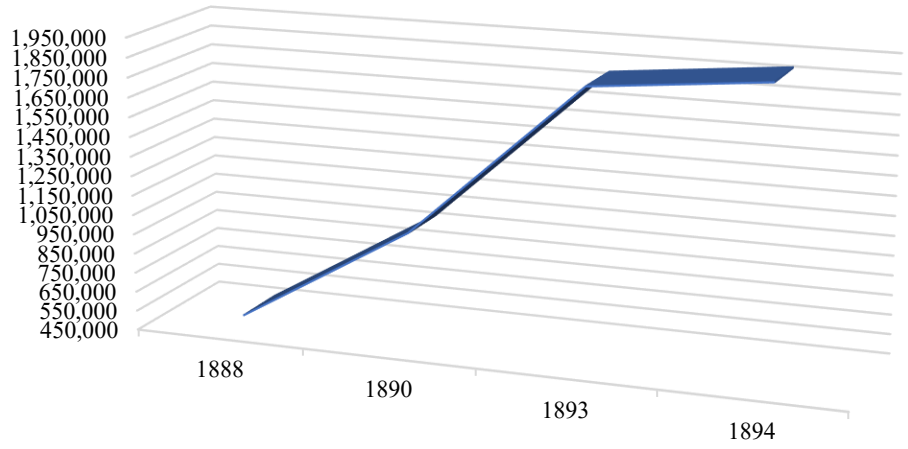
	Регал на руде са рударским таксама	**27,719**	**2,310**	**0.05%**
	Монополи	**14,086,887**	**1,173,907**	**23.79%**
	Дувански	9,329,075	777,423	15.75%
	Солски	3,185,301	265,442	5.38%
	Петролеја	1,046,322	87,194	1.77%
	Алкохола	66,916	5,576	0.11%
	Жижица	215,936	17,995	0.36%
	Хартија за цигарете	67,026	5,586	0.11%
	Штампарски	156,905	13,075	0.26%
	Барута и динамита	19,406	1,617	0.03%
	Вишак прихода од нових монопола	-	-	-
2	**Таксе**	**2,248,951**	**187,413**	**3.80%**
	Судске и административне	2,248,951	187,413	3.80%
3	**Државна привреда**	**8,779,082**	**731,590**	**14.82%**
	Од државних железница	5,716,191	476,349	9.65%
	Подринских рудника	39,517	3,293	0.07%
	Сењских рудника	248,306	20,692	0.42%
	Поште и телеграфи	896,263	74,689	1.51%
	Државне штампарије	596,880	49,740	1.01%
	Државних добара	152,316	12,693	0.26%
	Интереса и добити на монети	707,430	58,953	1.19%
	Повлашћене Народне банке	55,102	4,592	0.09%
	Окружне штедионице	18,963	1,580	0.03%
	Управе фондова (1%)	290,525	24,210	0.49%
	Топчидерске економије	20,208	1,684	0.03%
	Државне ергеле	24,405	2,034	0.04%
	Пунцовања	4,079	340	0.01%
	Контроле мера	4,135	345	0.01%

	Ратарске и Виноделско-воћарске школе	4,762	397	0.01%
4	**Принос фондова**	**600,000**	**50,000**	**1.01%**
	Школског на просветне циљеве	150,000	12,500	0.25%
	Санитетског на санитетске потребе	450,000	37,500	0.76%
5	**Разни приходи**	**5,685,991**	**473,832**	**9.60%**
	Наплата прихода прошлих година	4,911,646	409,304	8.29%
	Случајни непредвиђени приходи	251,447	20,954	0.42%
	Од враћених кредита и уштеда	282,441	23,537	0.48%
	Од аграрних дужника	240,457	20,038	0.41%
	Укупни приходи по буџету:	**59,220,235**	**4,935,020**	**100%**

Остварени приходи од непосредног данка имали су тенденцију раста током посматраног периода. Максимум који је забележен 1894. године био је већи за 20.86%, 4.58%, и 2.29% у односу на почетну годину посматраног периода, 1890, и 1893. годину.

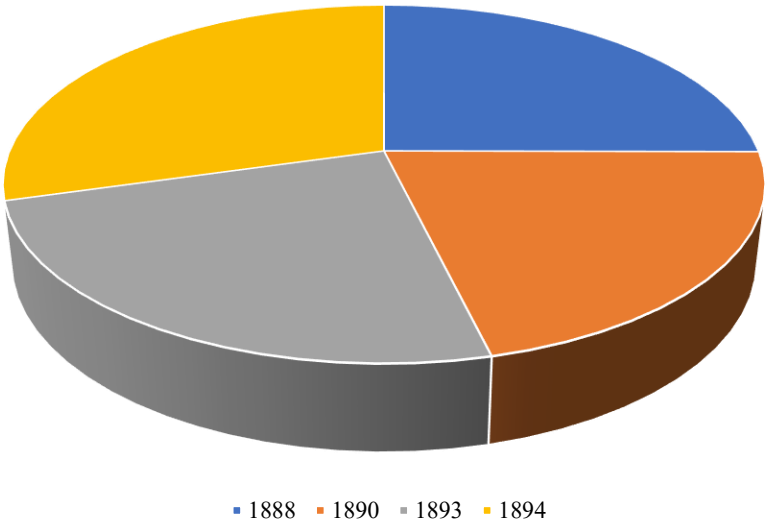
Графикон 154: ***Кретање остварених прихода од посредног данка за 1888-1894 у цесарским дукатима***[936]

Остварени приходи од посредног данка бележили су тенденцију раста током разматраног раздобља. Највеће повећање забележено је 1890. године када су приходи порасли за 106.33% у односу на 1888. годину, да би 1893. године дошло до увећања за 78.94% у односу на 1890. годину. Максимум је забележен у последњој години посматраног периода када су приходи били увећани за 3.87, 1.87, и 1.05 пута у односу на почетну годину разматраног периода, 1890, и 1893. годину, респективно.

[936] Исто.

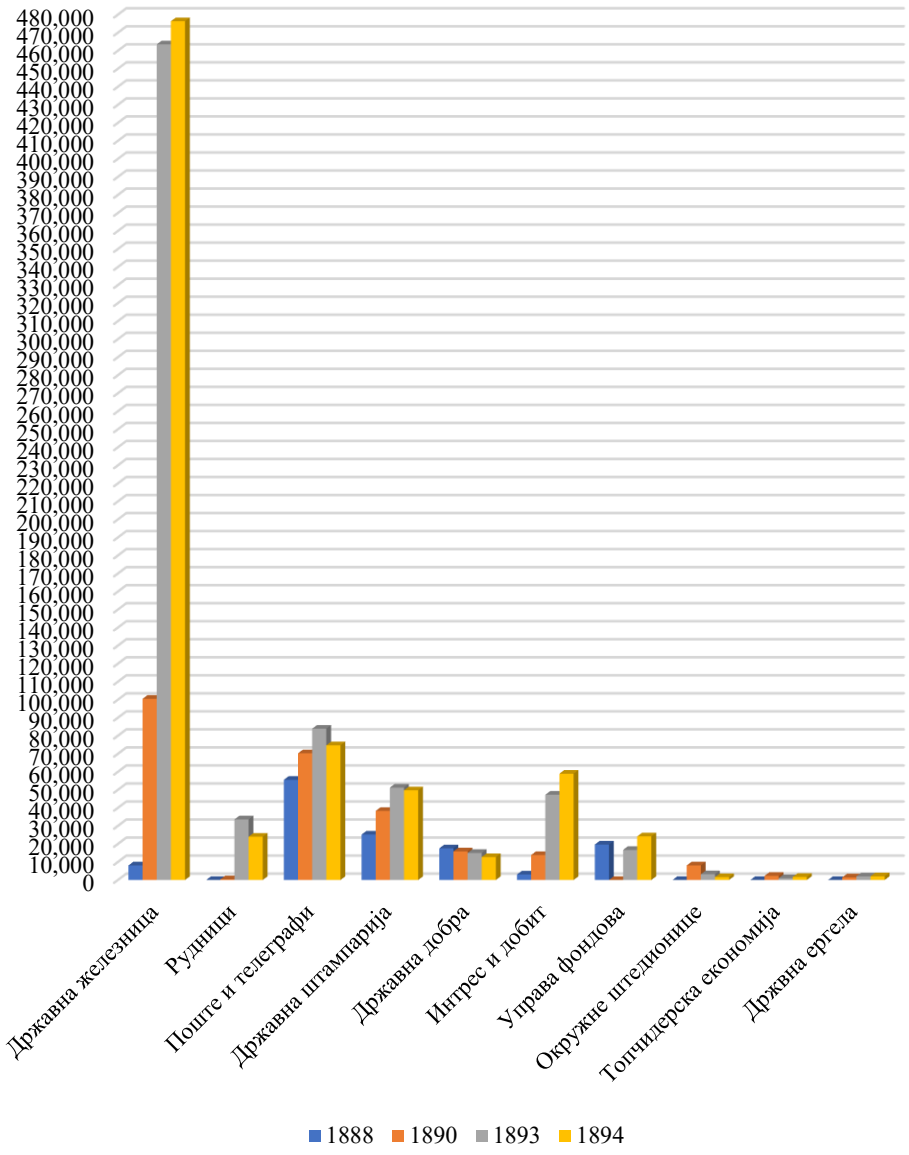
Графикон 155: ***Кретање прихода од такси за 1888-1894 у цесарским дукатима***[937]

Приходи од такси бележили су осцилације у току посматраног периода. Минимум су забележили 1890. године који је био мањи за 15.64% и 28.11% у односу на почетну и последњу годину посматраног периода када је забележен максимум остварених прихода од такси, респективно.

[937] Исто.

Графикон 156: ***Кретање остварених прихода од државне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима***[938]

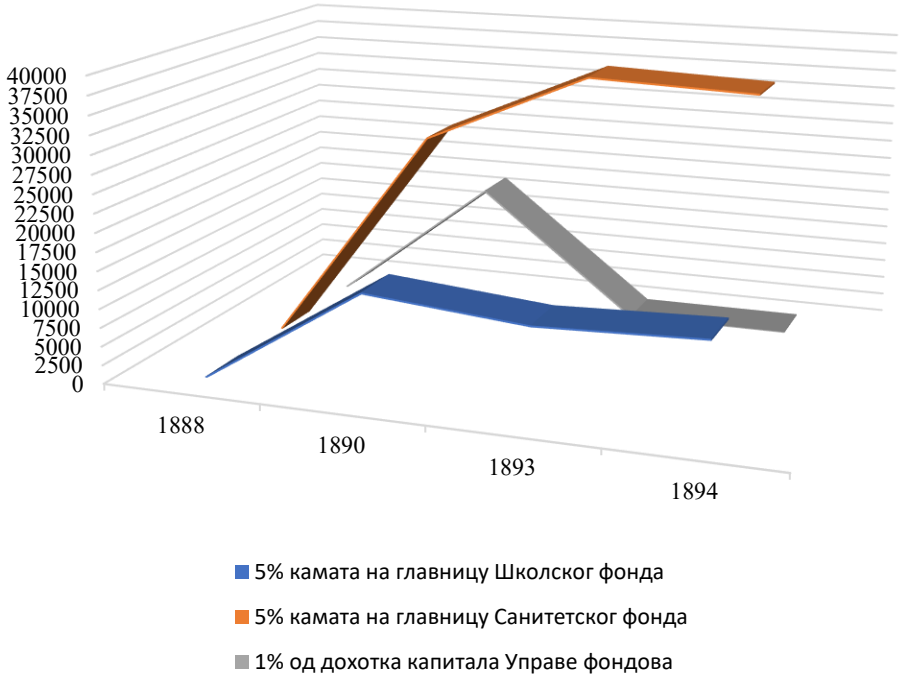

Остварени приходи од државне привреде имали су тенденцију раста током разматраног раздобља. Максимум су забележили у последњој години посматраног периода када су били увећани за 462.37%, 189.35%, и 1.19% у односу на забележени минимум из 1888, 1890. и 1893. годину. Такав тренд у кретању потицао је од приноса који су остварили државна железница, интерес и добит на монети, и Државна ергела који су имали тенденцију раста током читавог периода. Највећи проценат у оствареним приходима имали су приноси од железница, пошта и телеграфа, Државне штампарије, у просеку 44.14%, 23.26%, и 12.20%, респективно. Приходи од

[938] Исто.

рудника, пошта и телеграфа, Државне штампарије блежили су тенденцију раста до 1893. године након чега су доживели пад од 28.67%, 11.00%, и 2.93%, респективно. Приходи од државних добара и окружних штедионица имали су тенденцију пада и у последњој години били су умањени за 27.66% и 80.44% у односу на 1888. годину, респективно. Највеће повећање остварили су приходи од железница, рудника, Државне штампарије, интереса и добити на монети, па су тако у последњој години посматраног периода били увећани за 59.03, 67.37, 1.97, и 19.24 пута у односу на прву годину када су забележени подаци за њих.

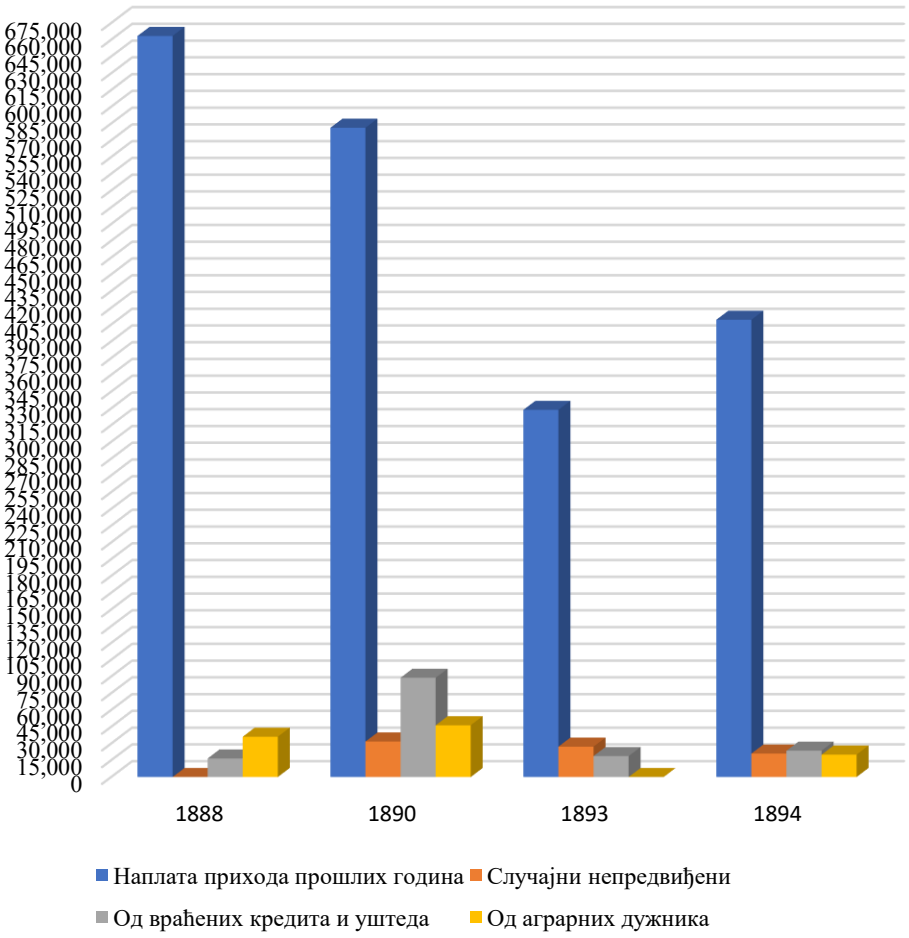
Графикон 157: ***Кретање остварених прихода од фондова за 1888-1894 у цесарским дукатима***[939]

Остварени приходи од фондова подразумевали су принос Школског и Санитетског фонда , као и Управе фондова. Прва два су била у обавези да у државни буџет предају 5% од камате на главницу коју су поседовали док је Управа фондова у државну благајну предавала 1% својих прихода. Остварени приходи од Школског и Санитетског фонда забележени су у све три године за које су сачувани подаци у току посматраног периода, док су остварени приходи Управе фондова забележени само у 1890. години. Прва два фонда имала су осцилације у свом кретању. Први је забележио максимум у 1890. години који је био већи за 15.89%, и 8.83% у односу на минимум из 1893. године и оне приносе остварене у последњој години посматраног периода, респективно, док су приходи Санитетског фонда који су били у просеку 2.79 пута већи у односу на Школски фонд максимум остварили 1893. године који је био већи за 32.87% и 2.03% у односу на минимум из 1890. и последњу годину посматраног периода, респективно.

[939] Исто.

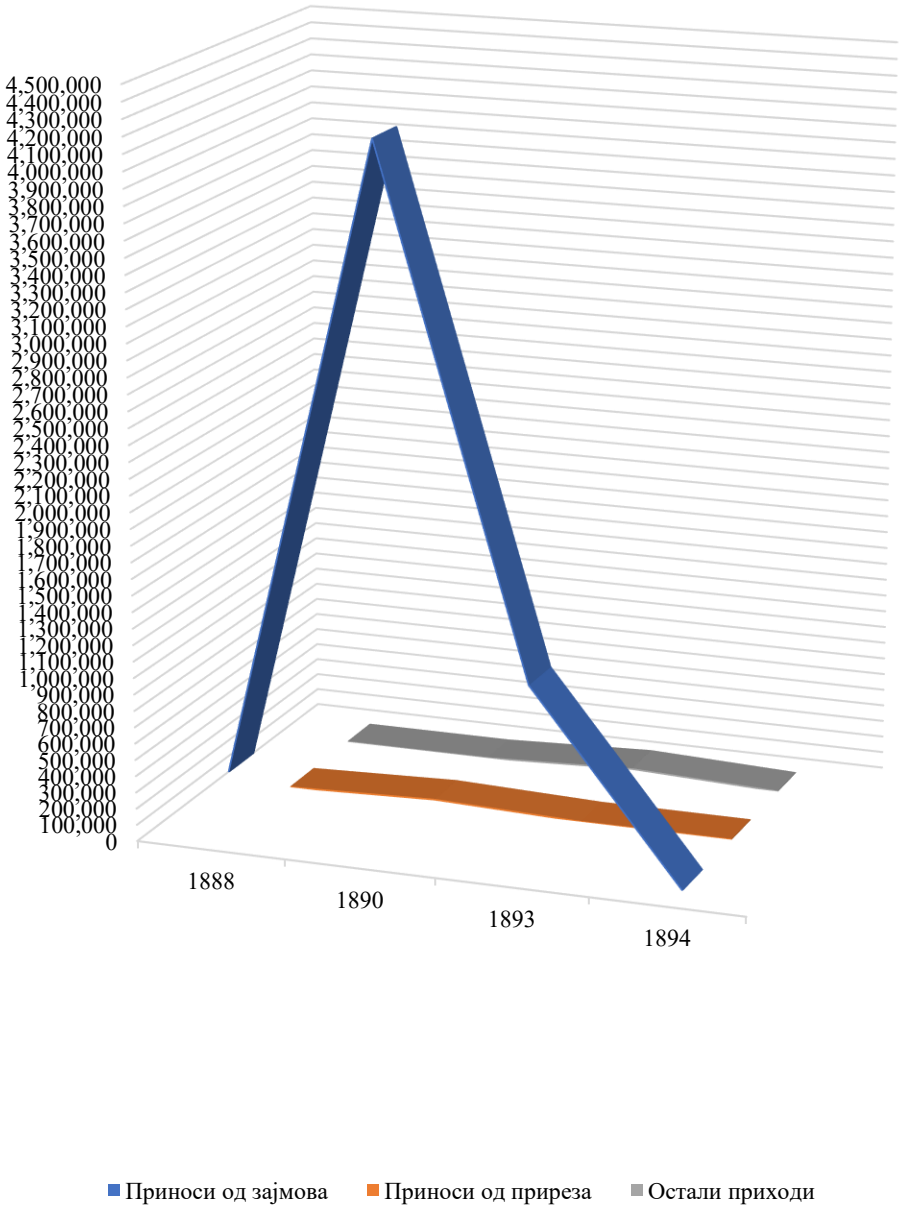
Графикон 158: ***Кретање остварених разних прихода за 1888-1894 у цесарским дукатима***[940]

У разне остварени приходе спали су приходи прошлих година, случајни непредвиђени приходи, враћени кредити и уштеде, као и приходи од аграрних дужника. Далеко највеће приходе забележили су приходи сакуљени од прошлих година, у просеку 86.12% укупних остварених разних прихода. Остварени приходи од прошлих година максиму су забележили у почетној години посматраног периода који је био већи за два пута од минимум из 1893. године. Остали разни приходи белезили су осцилације у свом кретању што не чуди с обзиром на карактер који су имали.

[940] Исто.

Графикон 159: ***Кретање остварених прихода ван буџета за 1888-1894 у цесарским дукатима***[941]

У остварене приходе ван буџета спадали су приноси од зајмова, прireза, као и остали приходи који су сакупљени у току посматраног раздобља. Далеко највећи приходи су сакупљени

[941] Видети табеле бр. 336, 338, 339.

од зајмова, и то у просеку 98.74% укупних остварених прихода ван буџета. Они су максимум забележили у 1890. години када су приноси од зајмова били већи за 10.84 пута од оних који су остварени у 1888. години. У 1893. години приноси од зајмова били су мањи за 3.76 пута у односу на забележени максимум из 1890. године када је у приносе од зајмова спадало 6 зајмова: Принос на зајам од 6% на благајничке упутнице монопола соли по Закону од 10. фебруара 1890. године, Принос од зајма 5% ренте од 1890 године по закону од 1. марта 1890. године, Принос од зајма за консолидоване привредне државне дугове по закону од 31.12.1887, Принос железничког зајма 3. емисије Л.Ц, Принос зајма 5% обртне ренте од 1888. године, Принос зајма за откуп монопола дувана по закону од 20.априла 1888. године, и Принос од зајма на монопол дувана по Закону од 22. новембра 1885. године. Ови зајмови чинили су 11.76%, 20.58%, 5.59%, 19.71%, 23.28%, 12.01%, и 7.07% укупних остварених прихода од зајмова, респектиивно. Те године у приходе ван буџета спадао је и војнички прирез који је чинио свега 3.76% укупних остварених прихода ван буџета.

Табела 342: ***Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1888-1894 у динарима***[942]

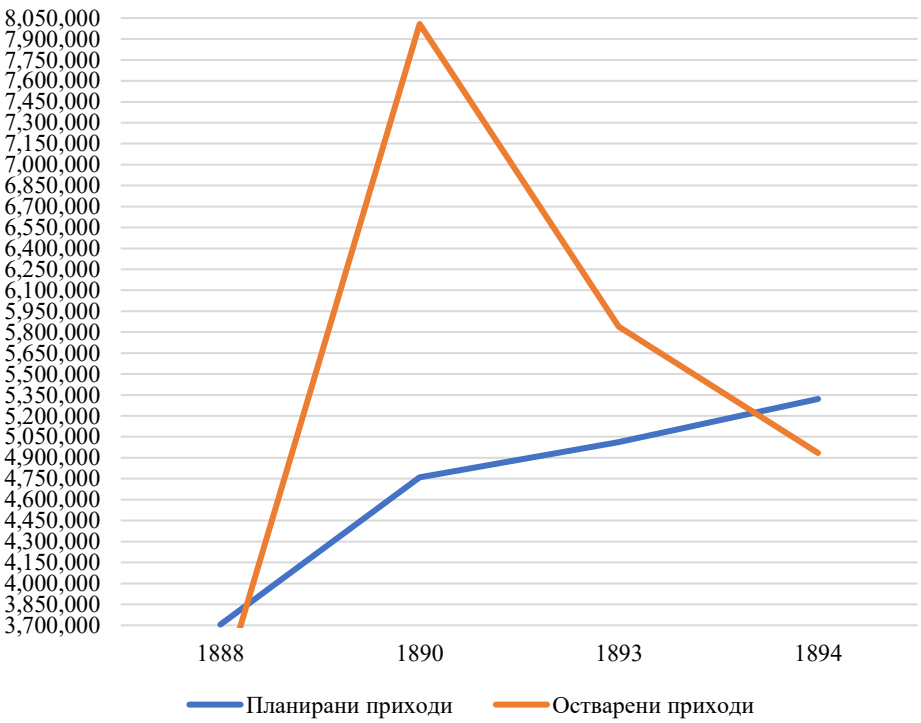
	1888	**1890**	**1893**	**1894**
Планирани приходи	44,460,000	57,129,454	60,141,839	63,755,604
Остварени приходи	38,512,860	96,090,563	70,076,900	59,220,240
Вишак/(мањак) прихода	(5,947,140)	38,961,109	9,935,061	(4,535,364)

Табела 343: ***Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[943]

	1888	**1890**	**1893**	**1894**
Планирани приходи	3,705,000	4,760,788	5,011,820	5,321,300
Остварени приходи	3,209,405	8,007,547	5,839,742	4,935,020
Вишак/(мањак) прихода	(495,595)	3,246,759	827,922	(386,280)

[942] Видети табеле бр. 272-277, 278-283.
[943] Исто.

Графикон 160: ***Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[944]

У почетној и последњој години посматраног периода планирани су већи приходи него што је држава успела да сакупи, и то у просеку 10.00%. За разлику од ове две године пројектовани приходи за 1890. и 1893. годину били су у просеку мањи за 27.36%. Треба напоменути да су буџети прихода у ове две године били мањи од остварених прихода услед тога што су ванбуџетски приходи успели да значајно премаше планиране приходе. Иначе, да држава није посегла за сакупљањем ванбуџетских прихода и у ове две године би дошло до подбацивања остварених у односу на планиране приходе.

Остварени расходи

Пре него што је извршена анализа остварених расхода, изнет је табеларни приказ структуре прихода који су ушли у Државну благајну за 1888, 1890, 1893, и 1894. годину, с обзиром на то да су за наведене године сачувани завршни рачуни, док за 1889, 1891, и 1892. годину нису пронађени подаци у прегледаним изворима и литератури.

[944] Исто.

Табела 344: ***Остварени расходи Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[945]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000**	**100,000**	**3.10%**
2	**Државни дугови**	**9,750,098**	**812,508**	**25.21%**
	Годишњина железничког зајма за пругу Београд-Ниш- Врање	5,400,000	450,000	13.96%
	Годишина железничког зајма Ниш-Пирот	1,638,713	136,559	4.24%
	Годишњина жлезничког зајма Смедерево-Плана, Лапово-Крагујевац	279,436	23,286	0.72%
	Годишњина 5%	2,081,062	173,423	5.38%
	Годишњина дуванске ренте	-	-	-
	Годишњина лутријског зајма	2,000	167	0.01%
	Годишњина руског зајма	348,887	29,074	0.90%
	Годишњина аграрног зајма	-	-	-
	Годишњина фондовног зајма	-	-	-
	Годишњинина Санитетског и Школског фонда	-	-	-
4	**Засебни расходи**	**236,303**	**19,692**	**0.61%**
	Народна скупштина	90,780	7,565	0.23%
	Државни савет	126,325	10,527	0.33%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	14,146	1,179	4.81%
5	**Општи кредити**	**1,860,176**	**155,015**	**4.82%**
	Кредит на ванредне потребе	586,079	48,840	1.52%

[945] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1888. годину.*

	На редовне непредвиђене потребе	104,835	8,736	0.27%
	На пензионисање саветника и министара	46,606	3,884	0.12%
	На пензионисање чиновника	94,241	7,853	0.24%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	12,817	1,068	0.03%
	Пензије и издржавање	1,015,598	84,633	2.63%
6	**Стручни расходи**	**25,622,589**	**2,135,216**	**66.26%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,736,403	144,700	4.50%
	Министарство просвете и црквених дела	3,089,016	257,418	8.00%
	Министартсво иностраних дела	718,557	59,880	1.86%
	Министартсво унутрашњих дела	2,225,607	185,467	5.76%
	Министарство финансија	1,214,448	101,204	3.14%
	Министартсво војно	13,917,467	1,159,789	36.00%
	Министартсво грађевина	992,009	82,667	2.57%
	Министарство народне привреде	1,729,082	144,090	4.47%
	Укупни расходи:	**38,669,166**	**3,222,431**	**100%**

Табела*Структура остварених расхода ван буџета по особеним решењима за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима*[946]

ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА ПО ОСОБЕНИМ РЕШЕЊИМА		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[946] Исто.

1	**Трошкови око закључивања зајма по закону од 29.09.1885**	**18,967**	**1,581**	**1.65%**
2	**Трошкови око закључивања зајма за консолидовање државних дугова по закону од 31.12.1887.**	**30,545**	**2,545**	**2.66%**
3	**Министарству војном из прireза 34% на Инвалидски фонд**	**800,000**	**66,667**	**69.56%**
4	**За искључиву продају барута, а за откуп земљишта и барута**	**51,436**	**4,286**	**4.47%**
5	**Државној штампарији-прекорачена сума**	**249,141**	**20,762**	**21.66%**
	Укупни расходи	**1,150,089**	**95,841**	**100%**

Табела 346: ***Остварени расходи Краљевине Србије за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[947]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000**	**100,000**	**2.69%**
2	**Државни дугови**	**17,829,009**	**1,485,751**	**39.99%**
	Годишњина руског зајма од 1867. године	192,000	16,000	0.43%
	Годишњина руског зајма од 1876. године	385,645	32,137	0.86%
	Годишњина железничких зајмова за пругу Београд- Врање	5,488,042	457,337	12.31%

[947] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1890. годину.*

	Годишина железничког зајма Ниш-Пирот	410,000	34,167	0.92%
	Годишњина жлезничког зајма Смедерево, Велика Плана, Лапово-Крагујевац	171,437	14,286	0.38%
	Годишњина лутријског зајма	1,594,550	132,879	3.58%
	Годишњина аграрног зајма	567,438	47,287	1.27%
	Годишњина зајма на монопол соли	590,925	49,244	1.33%
	Годишњина златне ренте од 1884. године	1,849,594	154,133	4.15%
	Годишњина дуванске ренте од 1885. године	2,195,400	182,950	4.92%
	Годишњина зајма на обвезнице Управе фондова	716,563	59,714	1.61%
	Годишњинина зајма од ренете на обрт од 1888. године	1,633,625	136,135	3.66%
	Годишњина зајма на дуванске поготке	400,000	33,333	0.90%
	Годишњина за отплату и интерес евентуалног зајма за отку железница	1,000,000	83,333	2.24%
	На провизионе и друге трошкове око исплате државних обвезница и њихових купона, на интерес по текућим рачуниа на страни	468,050	39,004	1.05%
	На плаћање интереса, провизиона и ажије по благајничким записима текућим рачунима Главне благајне	165,739	13,812	0.37%
3	**Дотације**	**1,200,000**	**100,000**	**2.69%**
	Оружном фонду	400,000	33,333	0.90%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.79%
4	**Засебни расходи**	**498,318**	41,527	**1.12%**
	Народна скупштина	357,987	29,832	0.80%
	Државни савет	128,206	10,684	0.29%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	7,073	589	0.02%

5	**Општи кредити**	**1,941,384**	**161,782**	**4.35%**
	Кредит на ванредне потребе	157,342	13,112	0.35%
	На редовне непредвиђене потребе	100,000	8,333	0.22%
	На пензионисање саветника и министара	34,222	2,852	0.08%
	На пензионисање чиновника	133,801	11,150	0.30%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	15,000	1,250	0.03%
	Пензије и издржавање	1,501,019	125,085	3.37%
6	**Стручни расходи**	**21,914,914**	**1,826,243**	**49.15%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,675,275	139,606	3.76%
	Министарство просвете и црквених дела	3,377,320	281,443	7.58%
	Министартсво иностраних дела	876,626	73,052	1.97%
	Министартсво унутрашњих дела	2,447,271	203,939	5.49%
	Министарство финансија	907,142	75,595	2.03%
	Министартсво војно	9,657,881	804,823	21.66%
	Министартсво грађевина	844,966	70,414	1.90%
	Министарство народне привреде	2,128,433	177,369	4.77%
	Укупни расходи	**44,583,624**	**3,715,302**	**100%**

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА ПО ОСОБЕНИМ РЕШЕЊИМА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи кредити**	**163,057**	**13,588**	**0.38%**
2	**Државни дуг**	**38,804,458**	**3,233,705**	**91.28%**
3	**Стручни расходи**	**3,543,975**	**295,331**	**8.34%**
	Министарство правде	197,139	16,428	0.46%
	Министарство унутрашњих дела	194,569	16,214	0.46%

	Министарство просвете и црквених дела	1,250,203	104,184	2.94%
	Министарство иностраних дела	140,000	11,667	0.33%
	Министарство војно	459,471	38,289	1.08%
	Министарство финансија	66,558	5,547	0.16%
	Министарство народне привреде	1,236,035	103,003	2.91%
	Укупни расходи	**42,511,490**	**3,542,624**	**100%**

Табела 348: ***Остварени расходи Краљевине Србије за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[948]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	**Депоновано код Министарства финансија**	**Стварно утрошено**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000; 100,000**	**-**	**2.07%**
2	**Државни дуг**	**20,695,025; 1,724,585**	**-**	**35.67%**
	На годишњине свега	19,795,025; 1,649,585	-	34.12%
	На трошкове Управе државних дугова	600,000; 50,000	-	1.03%
	На плаћање интереса, на провизоне, ажије, по благајничким и текућим по рачунима по Главној благајни	300,000; 25,000	-	0.52%
3	**Дотације**	**462,620; 38,552**	**400,000**	**0.80%**
	Оружном фонду	-	400,000	-
	Инвалидском фонду	462,620; 38,552	-	0.80%
4	**Засебни расходи**	**683,965; 56,997**	-	**1.18%**
	Народна скупштина	539,108; 44,926	-	0.93%

[948] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1893. годину.*

	Државни савет	129,488; 10,791	-	0.22%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052; 421	-	0.01%
	Званичници краљевог двора	10,317; 860	-	0.02%
5	**Општи кредити**	**2,252,486; 187,707**	**5,500; 458**	**3.88%**
	Кредит на ванредне потребе	112,703; 9,392	5,500; 458	0.19%
	На редовне непредвиђене потребе	98,273; 8,189	-	0.17%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	55,564; 4,630	-	0.10%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	160,295; 13,358	-	0.28%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	18,934; 1,578	-	0.03%
	Пензије и издржавање	1,806,717; 150,560	-	3.11%
	Пензије и издржавање	1,766,867; 147,239	-	3.05%
	Издржавање	20,027; 1,669	-	0.01%
	Чиновницима на расположењу	11,823; 985	-	0.02%
	Инвалидска потпора	-	-	-
	Заслужним људима у име народног признања	8,000; 667	-	56.40%
6	**Стручни расходи**	**36,602,502; 3,050,209**	**2,609,867; 217,489**	**56.40%**
	Министарство правде и Главна контрола	769,443; 64,120	509,835; 42,486	1.33%
	Министарство просвете и црквених дела	3,898,400; 324,867	30,235; 2,520	6.72%
	Министартсво иностраних дела	1,170,658; 97,555	-	2.02%
	Министартсво унутрашњих дела	2,610,916; 215,576	216,515;18,043	4.50%
	Министарство финансија	5,796,292; 483,024	1,428; 119	10.00%

	Министартсво војно	11,224,855; 935,405	1,363,460; 113,622	19.35%
	Министартсво грађевина	4,494,920; 374,577	142,848; 11,904	7.75%
	Министарство народне привреде	2,754,671; 229,556	345,546; 28,796	4.75%
	Укупни расходи:	**58,014,251; 4,834,521**	**2,615,367; 217,947**	**100%**

Табела 349: ***Остварени расходи ван буџета за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[949]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На катастар по законодавном решењу од 23. јуна 1893. године**	**370,967**	**30,914**	**3.81%**
2	**На принос зајма 5% ренте из 1893. године**	**-**	**-**	**-**
3	**На интерес и трошкове**	**792,926**	**66,077**	**8.14%**
4	**На наоружање по закону од 17. априла 1890. године и изменама од 1. јула и 29. јула 1893. године**	**7,946,902**	**662,242**	**81.55%**

[949] Исто.

5	**По закону од 31. октобра 1871. године накнада, пензионом удовичком фонду за непопуњена места чиновника у 1892. години**	**44,597**	**3,716**	**0.46%**
6	**По законодавном решењу од 30. јуна 1893. године на сузбијање колере**	**32,104**	**2,675**	**0.33%**
7	**По закону од 17. цептембра 1871. године Државној штампарији као допуњујући кредит за подмирење њених трошкова у 1893. години**	**554,418**	**46,202**	**5.69%**
8	**По закону о царинарницама од 10. августа 1893. године**	**3,276**	**273**	**0.03%**
	Укупни расходи:	**9,745,190**	**812,099**	**100%**

Табела 350: ***Остварени расходи Краљевине Србије за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[950]

ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
Стварно утрошено	**Депоновано код Министарства финансија**	**Стварно утрошено**

[950] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1894. годину.*

		у динарима; цесарским дукатима	у динарима; цесарским дукатима	у процентима
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000, 100,000**	-	**2.18%**
2	**Државни дуг**	**16,781,246: 1,398,437**	-	**30.52%**
	На годишњине свега	16,664,189; 1,388,682	4,221,140; 351,762	30.31%
	На трошкове Управе државних дугова	-	826,275; 68,865	-
	На плаћање интереса, на провизоне, ажије, по благајничким и текућим по рачунима по Главној благајни	117,057; 9,755	-	0.21%
3	**Дотације**	**554,992; 46,249**	**645,078; 53,757**	**1.00%**
	Оружном фонду	-	400,000: 33,333	-
	Инвалидском фонду	554,992; 46,249	245,078; 20,423	1.00%
4	**Засебни расходи**	**171,300; 14,275**	**117,789; 9,816**	**0.31%**
	Народна скупштина	2,545; 212	117,789; 9,816	-
	Државни савет	149,268; 12,439	-	0.27%
	Додатак председнику Министарског савета	5052; 421	-	0.01%
	Званичници краљевог двора	14,435; 1,203	-	0.03%
5	**Општи кредити**	**2,375,238; 197,937**	**10,799; 900**	**4.32%**
	Кредит на ванредне потребе	102,108; 10,799	10,799; 900	19.00%
	На редовне непредвиђене потребе	84,360; 7,030	-	0.15%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	82,759; 6,897	-	0.15%
	На пензионисање чиновника грађанског реда	193,010; 16,084	-	0.35%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	17,845; 1,487	-	0.03%

	На напредовање чиновника грађанског реда	34,669; 2,889	-	0.06%
	Пензије и издржавања	1,860,487; 155,041	-	3.38%
6	**Стручни расходи**	**33,897,360; 2,824,780**	**1,503,876; 125,323**	**61.65%**
	Министарство правде и Главна контрола	624,992; 52,083	162,152; 13,513	1.14%
	Министарство просвете и црквених дела	4,047,281; 337,273	34,988; 2,916	7.36%
	Министартсво иностраних дела	1,339,719; 111,643	-	2.44%
	Министартсво унутрашњих дела	2,334,282; 194,524	30,785; 2,565	4.25%
	Министарство финансија	6,187,636; 515,636	-	11.25%
	Министартсво војно	11,769,414; 980,785	963,463; 80,289	21.41%
	Министартсво грађевина	4,994,926; 416,244	21,404; 1,784	9.08%
	Министарство народне привреде	2,599,110; 216,593	291,084; 24,257	4.73%
	Укупни расходи:	**54,980,136; 4,581,678**	**2,277,542; 189,795**	**100%**

Табела 351: ***Остварени расходи ван буџета за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима и процентима***[951]

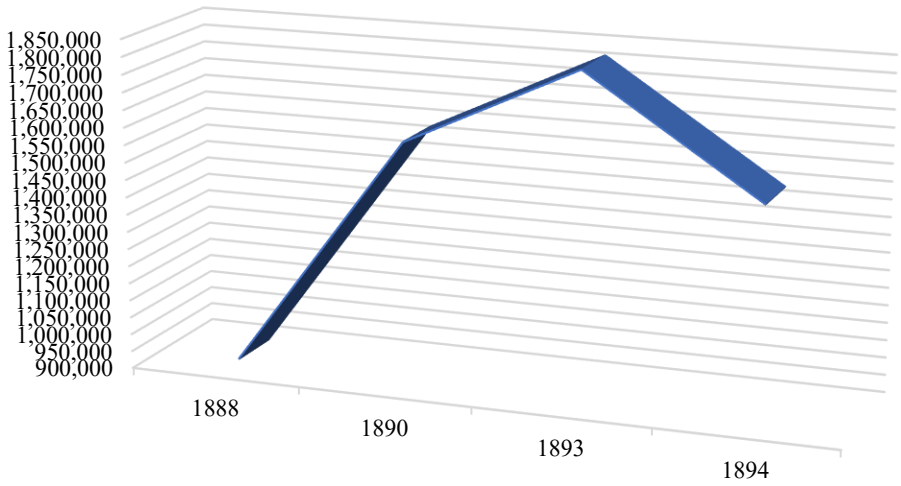
РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
Стварно утрошено	**Депоновано код Министарства финансија**	**Стварно утрошено**
у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; цесарским дукатима**	**у процентима**

[951] Исто.

1	**На катастар по законодавном решењу од 26. јуна 1893. године**	**110,211;9,184**	**-**	**6.32%**
2	**По решењу Министарског савета од 21. јуна 1894 на пензију Милутина Гарашанина**	**35,069;2,922**	**-**	**2.01%**
3	**По решењу Министарског савета од 7. августа 1894. на подизање телефона Београд-Ниш**	**130,444;10,870**	-	**7.48%**
4	**На наоружање по закону од 17. априла 1890. године и изменама од 1. јула и 29. јула 1893. године**	**6,000;500**	-	**0.34%**
5	**По решењу Министарског савета од 12. јула 1894. на пренос земних остатака Вука Стефановића Караџића**	**200,000;16,667**	**-**	**11.46%**
6	**По решењу Министарског савета од 29. октобра 1894 на трошкове путовања краља на погреб руског цара Александра III**	**596,784;49,732**	**-**	**34.20%**

7	**По законодавном решењу од 30. јуна 1893. године на сузбијање колере**	**4,239;353**	**-**	**0.24%**
8	**По законодавном решењу од 18. септембра 1871. године за накнадни кредит Државној штампарији**	**554,418;46,211**	**-**	**31.77%**
9	**По законодавном решењу Министарског савета од 25. марта 1895 плата и додатак Николи Јовановићу**	**3,276;273**	**-**	**0.19%**
10	**По решењу Министарског савета од 28. фебруара 1895. године Управи Сењског рудника за 1894. годину**	**-**	**110,220;9,185**	**-**
11	**По закону од 31. октобра 1871. године пензионом фонду, накнада удовичком фонду**	**27,207;2,267**	**-**	**1.56%**
12	**На нове монополе**	**77,259;6,438**	-	**4.43%**
	Укупни расходи:	**1,744,907;145,409**	**110,220;9,185**	**100%**

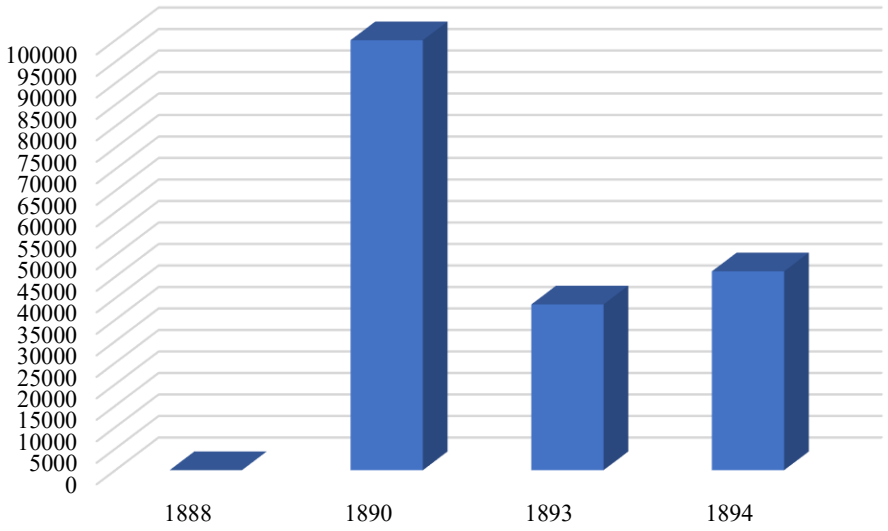
Графикон 161: ***Кретање остварених општих расхода за 1888-1894 у цесарским дукатима***[952]

У остварене опште расходе Краљевине Србије спадали су краљева цивил листа и отплата ануитета државних дугова. Ова група расхода имала је тенденцију раста у току разматраног периода и максимум који је доживела 1893. годинин посматраног раздобља био је већи за 101.05%, 15.06%, и 21.77% у односу на минимум из 1888. године, 1890, и 1894. године. Краљева цивил листа била је истоветне вредност у свим годинама посматраног раздобља, док су се број и вредност ануитета зајмова мењали. Године 1888. исплаћени су годишњинине, тј. ануитети шест зајмова од којих је била највећа рата Железничког зајма за пругу Београд-Ниш-Врање-55.73%, а најмања Лутријског зајма, свега 0.02% укупних годишњинина Државног дуга. Наредне године дошло је до удвостручења броја зајмова за које је исплаћивана годишњинина, што не значи да су све годишњинине биле од новоскопљених позајмица, већ је само проширена листа годшњинина већ постојећих зајмова. И даље је највећа годишњинина била она за Железнички зајам за пругу Београд-Ниш-Врање- 31.92%, а најмања од Железничког зајма Смедерево, Велика Плана, Лапово-Крагујевац, свега 0.10% укупне вредности која је исплаћивана на отплату ануитета државних зајмова.

[952] Видети табеле бр. 343-349.

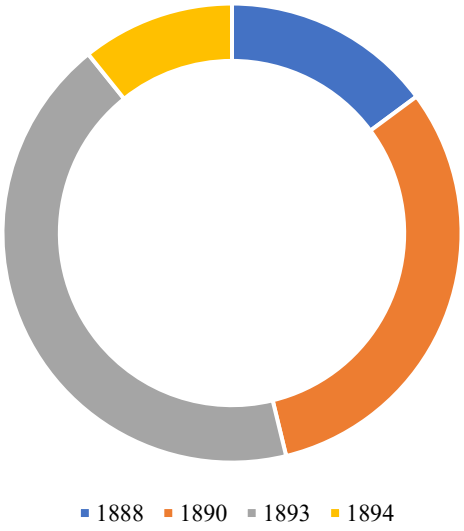
Графикон 162: ***Кретање остварених расхода на дотације за 1888-1894 у цесарским дукатима***[953]

Остварени расходи на дотације забележени су први пут у 1890. години када су доживели максимум који је био већи за 159.39% и 116.22% у односу на 1893. и 1894. годину. Ова група расхода коју су чинили помоћ Оружном и Инвалидском фонду чинили су у просеку 0.89% укупних остварених расхода по буџету. Треба нагласити да је 1890. године издвајана помоћ за Инвалидски фонд била два пута већа од оне која је утрошена на име потпоре за Оружани фонд, док је у преостале две године посматраног периода за које су сачувани подаци исплаћена само помоћ за Инвалидски фонд.

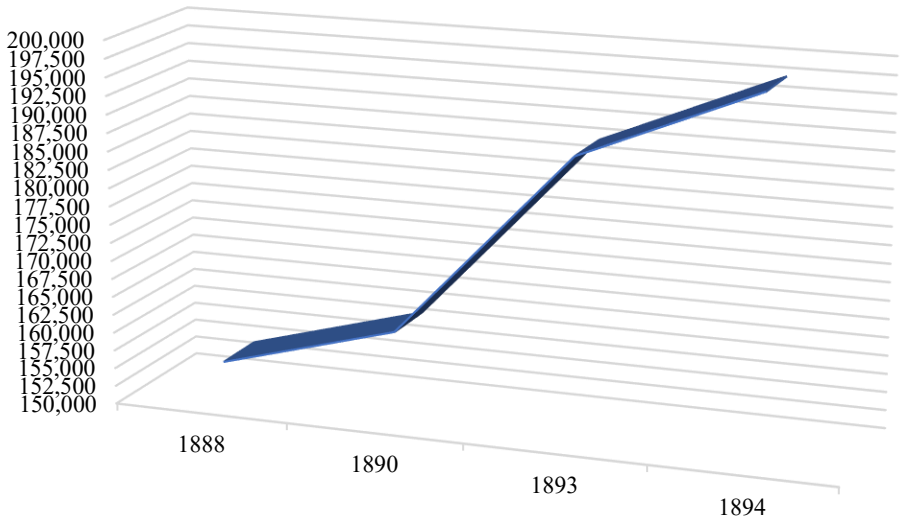
Графикон 163: ***Кретање остварених засебних расхода за 1888-1894 у цесарским дукатима***[954]

[953] Исто.
[954] Исто.

У остварене засебне расходе спадали су трошкови издвајани за Народну скупштину, Државни савет, додатак председнику Министарског савета, и плату званичницима краљевог двора. Ова група расхода имала је тенденцију раста до 1894. када је забележен нагли пад од 74.95%. Раст ове групе расхода највећим делом био је проузрокован порастом средстава издвајаних на Народну скупштину, а знатно мањи пораст забележен је код трошкова на Државни савет. Додатак председнику Министарског савета био је константан у свим годинама посматраног периода.

Графикон 165: ***Кретање остварених општих кредита за 1888-1894 у цесарским дукатима***[955]

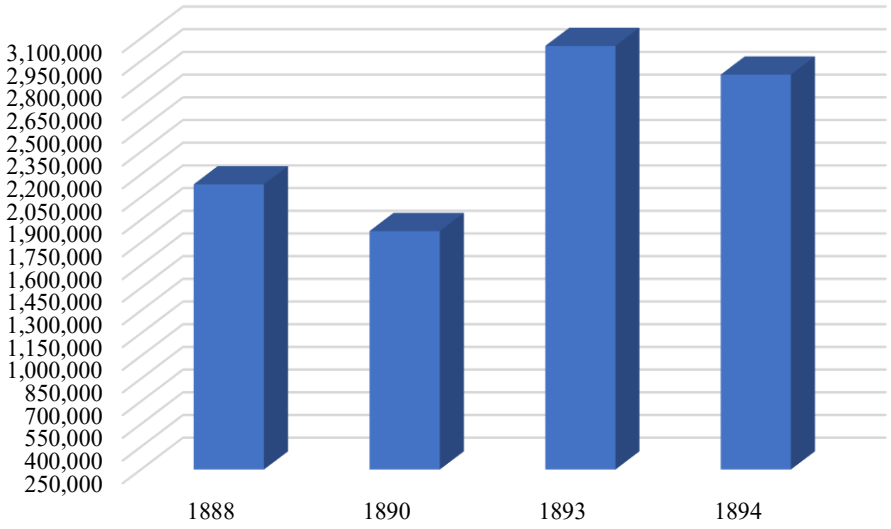

У групу остварених општих кредита спадали су издаци утрошени на ванредне и редовне непредвиђене потребе Краљевине, на пензионисање саветника и министара, и чиновника, пензије и издржавање, као и на периодичне повишице професора и телеграфиста, и напредовање чиновника. Ова група расхода имала је тенденцију раста у току разматраног раздобља. Максимум који је забележен у последњој години посматраног периода био је већи за 27.69%, 22.35%, и 5.45% од забележеног минимума из 1888, 1890, и 1893. године, респективно. На овакав раст расхода утицало је повећање средстава на, пре свега, пензије и издржавања, али и пензионисање саветника, министара, и чиновника грађанског реда, док су кредити на ванредне и редовне непредвиђене потребе Краљевине Србије бележили тенденцију пада. Повећање средстава за

[955] Исто.

пензије и издржавања у последњој години посматраног периода износило је 83.19%, 23.95%, и 2.98% у односу на забележени минимум из 1888. године, 1890, и 1893, респективно.

Графикон 166: ***Кретање остварених стручних расхода за 1888-1894 у цесарским дукатима***[956]

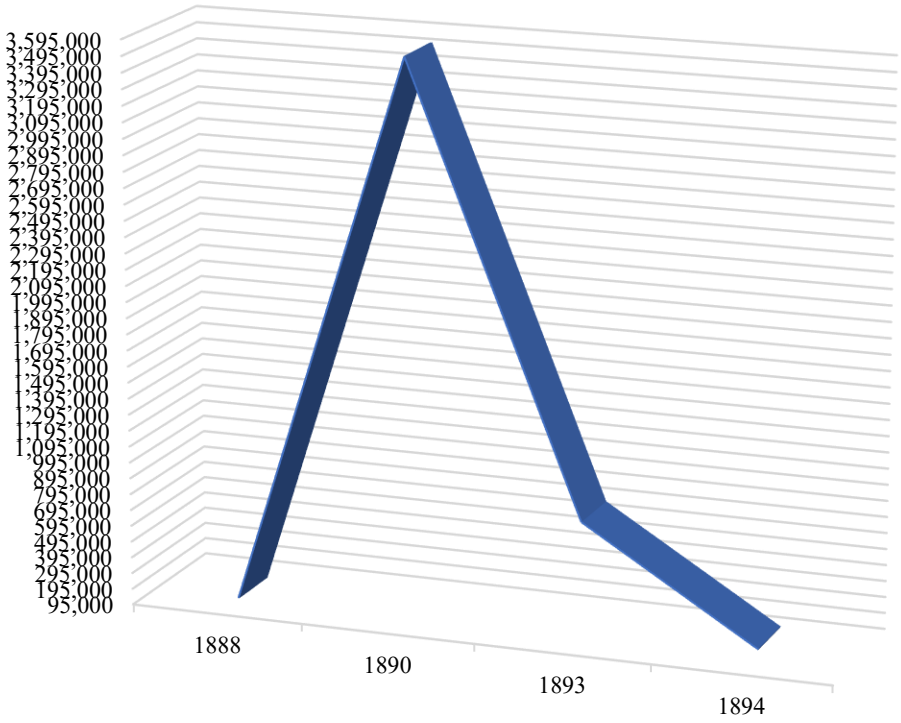

Група остварених стручних расхода у коју су спадали расходи министарства бележили су осцилације током посматраног периода. Максимум су заблежили 1893. године који је био већи за 67.02%, 42.85%, и 6.63% у односу на забележени минимум из 1890, почетну, и последњу годину посматраног периода. Министарство правде и Главна контрола имало је тенденцију пада расхода, Министарство унутрашњих дела и Министарство војно бележили су осцилације, док су Министарство просвете и црквених дела, Министарство иностраних дела, Министарство финансија, Министарство грађевина, Министарство народне привреде остварили тенденцију раста расхода. Највећи пораст остварених расхода заблежили су Министарство финансија и Министарство грађевина 1893. године с обзиром на трошкове око успостављања монопола и Дирекције државних железница. То повећање 1893. године износило је 6.39 и 5.48 пута у односу на 1890. годину, респективно. Значајан пораст расхода забележили су Министарство просвете и црквених дела, Министарство иностраних дела, и Министарство народне привреде-15.43%, 38.29%, и 7.80%, респективно. Остварени расходи Министарства војног у свакој години посматраног периода били су највећи у односу на остала министарства и чинили су у просеку 41.15% укупних остварених стручних расхода. Максиму су забележили у почетној години

[956] Исто.

посматраног периода који је био већи за 44.10%, 19.09%, и 18.25% у односу на забележени минимум из 1890. године, 1893, и 1894. годину, респективно.

Табела 167: ***Кретање остварених расхода ван буџета за 1888-1894 у цесарским дукатима***[957]

Највећи ванбуџетски расходи остварени су 1890. године када су накнадно издвојена средства била већа за 36.96, 4.36 и 24.36 пута у односу на забележени минимум из 1888, 1893, и

[957] Видети табеле бр. 344, 346, 348, 350.

последњу годину посматраног периода. У почетној години посматраног периода највећи удео у ванбуџетских расходима имао је кредит одобрен Министарству војном из 34% прireза за Инвалидски фонд-69.56% укупних ванбуџетских расхода за 1888. годину. Године 1890. највећи удео у ванбуџетским расходима имали су трошкови издвојени за отплату државног дуга-91.28%укупних ванбуџетских расхода поменуте године. У 1893. години највише средстава издвојено је за наоружање по закону од 17. априла 1890. године и изменама од 1. јула и 29. јула 1893. године-81.55% укупних ванбуџетских расхода наведене године. Последње године разматраног раздобља највећи удео у укупним ванбуџетским расходима имали су трошкови путовања краља Александра Обреновића на погреб руског цара Александра III-34.20%. Треба напоменути да се у ванбуџетским расходима за 1888, 1893, и 1894. годину јављају и средства издвојена за Државну штампарију у виду накнадних кредита што је било омогућено Законом од 17. септембра 1871. године. Ови кредити су били значајни и чинили су 21.66%, 5.69%, и 31.78% укупниих ванбуџетских средстава, респективно.

Табела 352: ***Компаративна анализа планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у динарима***[958]

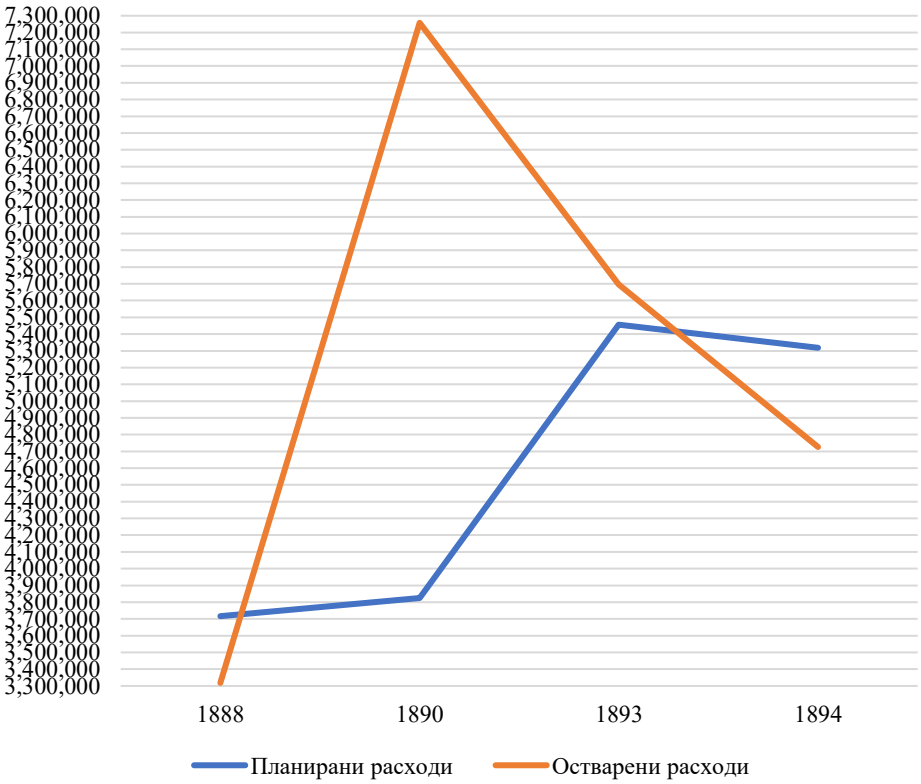
	1888	**1890**	**1893**	**1894**
Планирани расходи	44,597,256	45,905,148	65,473,832	63,811,349
Остварени расходи	39,819,264	87,095,114	68,359,440	56,725,044
Вишак/(мањак) расхода	(4,777,992)	41,189,966	2,885,608	(7,086,305)

Табела 353: ***Компаративна анализа планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[959]

	1888	**1890**	**1893**	**1894**
Планирани расходи	3,716,438	3,825,429	5,456,153	5,317,612
Остварени расходи	3,318,272	7,257,926	5,696,620	4,727,087
Вишак/(мањак) расхода	(398,166)	3,432,497	240,467	(590,525)

[958] Видети табеле бр. 278-283, 343-350.
[959] Исто.

Графикон 168: ***Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[960]

Као и у случају планираних и остварених прихода исти тренд забележен је и код пројектованих и утрошених расхода. У почетној и последњој години разматраног раздобља планирани су већи расходи него што су заиста потрошени, и то у просеку 12.00%. Такође, као и у случају прихода и код остварених расхода рачунати су и они ванбуџетски који су значајно допринели да се премаши пројектована вредност трошкова у 1890. и 1893. години. У просеку утрошена средства била су за 47.00% већа у односу на ону пројектовану буџетима расхода Краљевине Србије за две поменуте године. Тако се 1890. година издваја као година у којој је било највећих одступања у односу између буџета прихода и расхода и оних који су заиста остварени. Узимајући у обзир претходно извршену анализу остварених прихода и расхода таква ситуација потекла је од значајних трошкова који су издвојени за отплату државног дуга с једне стране, али и ванбуџетских прихода који су сакупљени опет у виду закључивања нових зајмова, с друге стране.

[960] Исто.

Табела 354: ***Компаративна анализа остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у динарима***[961]

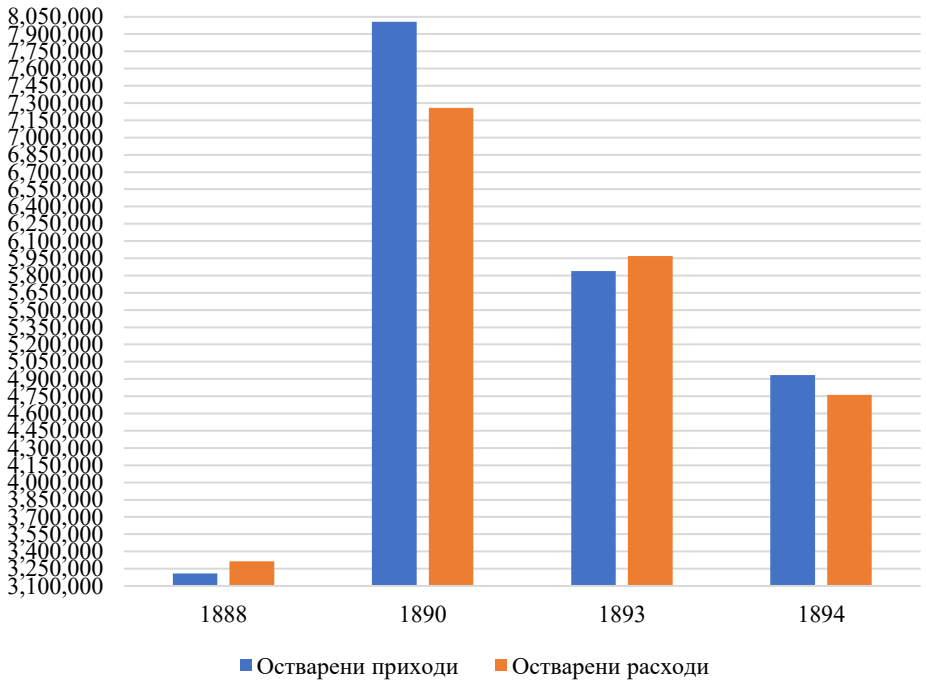
	Остварени приходи	Остварени расходи	Суфицит/дефицит
1888	38,512,860	39,759,276	-1,246,416
1890	96,090,564	87,095,112	8,995,452
1893	70,076,904	71,641,788	-1,564,884
1894	59,220,240	57,153,060	2,067,180

Табела 355: ***Компаративна анализа остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[962]

	Остварени приходи	Остварени расходи	Суфицит/дефицит
1888	3,209,405	3,313,273	-103,868
1890	8,007,547	7,257,926	749,621
1893	5,839,742	5,970,149	-130,407
1894	4,935,020	4,762,755	172,265

[961] Видети табеле 335-340, 343-350.
[962] Исто.

Графикон 169: ***Однос остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима***[963]

Најмањи дефицит забележен је у почетној години посматраног периода када је износио 2.18% укупних остварених расхода у 1888. години. Највећи суфицит остварен је 1890. године када је износио 9.36% укупних примљених прихода у Државну благајну те године. Такође, у тој години забележен је и највећи пораст стварно примљених прихода и реализованих издатака, и то за 149.50%% и 119.06% у односу на 1888. годину, респективно. Таква ситуација била је проузрокована знатним ванбуџетским како приходима тако и расходима. Они су се углавном састојали из расписаних зајмова с једне стране, и отплатом годишњих ануитета државног дуга, с друге стране.

БУЏЕТИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ (1895-1903)

Приходи

Пре него што је извршена анализа буџета прихода Краљевине Србије, представљен је табеларни приказ структура прихода за све године посматраног раздобља овог поглавља, осим за

[963] Исто.

1895, с обзиром на то да за ову годину није сачуван завршни рачун државних прихода и расхода, као ни у прегледаним изворима и литератури.

Табела 356: ***Буџет прихода за буџетску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[964]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**45,889,720**	**3,824,143**	**72.05%**
	Непосредни данци	**20,803,720**	**1,733,643**	**32.66%**
	Порез	**13,856,000**	**1,154,667**	**21.75%**
	Сви облици сем обртног	11,206,000	933,833	17.59%
	Обрт у земљи и царинарницама	2,650,000	220,833	4.16%
	Прирез	**6,947,720**	**578,977**	**10.91%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	6,947,720	578,977	10.91%
	Посредни данци	**25,086,000**	**2,090,500**	**39.38%**
	Царина са узгредним таксама	**5,000,000**	**416,667**	**7.85%**
	Трошарина	**2,900,000**	**241,667**	**4.55%**
	Регал на руде са рударским таксама	**27,000**	**2,250**	**0.04%**
	Монополи	**17,159,000**	**1,429,917**	**26.94%**
	Дувански	9,000,000	750,000	14.13%
	Солски	3,320,000	276,667	5.21%
	Петролеја	2,400,000	200,000	3.77%
	Алкохола	43,000	3,583	0.07%
	Жижица	940,000	78,333	1.48%
	Хартија за цигарете	1,001,000	83,417	1.57%

[964] *Завршни рачун прихода и расхода за 1896. годину*, Београд 1898.

	Штампарски	440,000	36,667	0.69%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
2	**Таксе**	2,500,000	**208,333**	**3.92%**
	Судске и административне	2,500,000	208,333	3.92%
3	**Државна привреда**	9,182,000	**765,167**	**14.42%**
	Од државних железница	5,700,000	475,000	8.95%
	Подринских	70,000	5,833	0.11%
	Сењских	350,000	29,167	0.55%
	Поште и телеграфи	1,100,000	91,667	1.73%
	Државне штампарије	650,000	54,167	1.02%
	Државних добара	150,000	12,500	0.24%
	Интереса и добити на монети	700,000	58,333	1.10%
	Повлашћене Народне банке	60,000	5,000	0.09%
	Окружне штедионице	20,000	1,667	0.03%
	Управе фондова (1%)	250,000	20,833	0.39%
	Топчидерске економије	20,000	1,667	0.03%
	Државне ергеле	28,000	2,333	0.04%
	Пунцовања	4,000	333	0.01%
	Контроле мера	6,000	5,000	0.09%
	Ратарске и Виноделско-воћарске школе	20,000	1,667	0.03%
4	**Принос фондова**	**852,000**	**71,000**	**1.34%**
	Шумског фонда	195,000	16,250	0.31%
	Школског на просветне циљеве	150,000	12,500	0.24%
	Санитетског на санитетске потребе	507,000	42,250	0.80%
5	**Разни приходи**	**5,290,000**	**440,833**	**8.31%**

	Од пореских књижица и пореских образаца	100,000	8,333	0.16%
	Наплата прихода прошлих година	4,250,000	354,167	6.67%
	Случајни непредвиђени приходи	300,000	25,000	0.47%
	Од враћених кредита и уштеда	400,000	33,333	0.63%
	Од аграрних дужника	240,000	20,000	0.38%
	Укупни приходи по буџету:	**63,695,720**	**5,307,977**	**100%**

Табела 357: ***Буџет прихода за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатим, и процентима***[965]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**45,889,720**	**3,824,143**	**72.05%**
	Непосредни данци	**20,803,720**	**1,733,643**	**32.66%**
	Порез	**13,856,000**	**1,154,667**	**21.75%**
	Сви облици сем обртног	11,206,000	933,833	17.59%
	Обрт у земљи и царинарницама	2,650,000	220,833	4.16%
	Прирез	6,947,720	**578,977**	**10.91%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	6,947,720	578,977	10.91%

[965] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1897. годину*, Београд 1898.

	Посредни данци	25,086,000	**2,090,500**	**39.38%**
	Царина са узгредним таксама	5,000,000	**416,667**	**7.85%**
	Трошарина	2,900,000	**241,667**	**4.55%**
	Регал на руде са рударским таксама	27,000	**2,250**	**0.04%**
	Монополи	**17,159,000**	**1,429,917**	**26.94%**
	Дувански	9,000,000	750,000	14.13%
	Солски	3,320,000	276,667	5.21%
	Петролеја	2,400,000	200,000	3.77%
	Алкохола	43,000	3,583	0.07%
	Жижица	940,000	78,333	1.48%
	Хартија за цигарете	1,001,000	83,417	1.57%
	Штампарски	440,000	36,667	0.69%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
2	**Таксе**	2,500,000	**208,333**	**3.92%**
	Судске и административне	2,500,000	208,333	3.92%
3	**Државна привреда**	9,182,000	**765,167**	**14.42%**
	Од државних железница	5,700,000	475,000	8.95%
	Подринских	70,000	5,833	0.11%
	Сењских	350,000	29,167	0.55%
	Поште и телеграфи	1,100,000	91,667	1.73%
	Државне штампарије	650,000	54,167	1.02%
	Државних добара	150,000	12,500	0.24%
	Интереса и добити на монети	700,000	58,333	1.10%
	Повлашћене Народне банке	60,000	5,000	0.09%
	Окружне штедионице	20,000	1,667	0.03%
	Управе фондова (1%)	250,000	20,833	0.39%
	Топчидерске економије	20,000	1,667	0.03%

	Државне ергеле	28,000	2,333	0.04%
	Пунцовања	4,000	333	0.01%
	Контроле мера	6,000	5,000	0.09%
	Ратарске и Виноделско-воћарске школе	20,000	1,667	0.03%
4	**Принос фондова**	**852,000**	**71,000**	**1.34%**
	Шумског фонда	195,000	16,250	0.31%
	Школског на просветне циљеве	150,000	12,500	0.24%
	Санитетског на санитетске потребе	507,000	42,250	0.80%
5	**Разни приходи**	**5,290,000**	**440,833**	**8.31%**
	Од пореских књижица и пореских образаца	100,000	8,333	0.16%
	Наплата прихода прошлих година	4,250,000	354,167	6.67%
	Случајни непредвиђени приходи	300,000	25,000	0.47%
	Од враћених кредита и уштеда	400,000	33,333	0.63%
	Од аграрних дужника	240,000	20,000	0.38%
	Укупни приходи по буџету:	**63,695,720**	**5,307,977**	**100%**

Табела 358: ***Буџет прихода за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[966]

ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ

[966] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1898. годину*, Београд 1899.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**45,889,720**	**3,824,143**	**72.05%**
	Непосредни данци	**20,803,720**	**1,733,643**	**32.66%**
	Порез	**13,856,000**	**1,154,667**	**21.75%**
	Сви облици сем обртног	11,206,000	933,833	17.59%
	Обрт у земљи и царинарницама	2,650,000	220,833	4.16%
	Прирез	6,947,720	**578,977**	**10.91%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	6,947,720	578,977	10.91%
	Посредни данци	**25,086,000**	**2,090,500**	**39.38%**
	Царина са узгредним таксама	5,000,000	**416,667**	**7.85%**
	Трошарина	2,900,000	**241,667**	**4.55%**
	Регал на руде са рударским таксама	27,000	**2,250**	**0.04%**
	Монополи	**17,159,000**	**1,429,917**	**26.94%**
	Дувански	9,000,000	750,000	14.13%
	Солски	3,320,000	276,667	5.21%
	Петролеја	2400,000	200,000	3.77%
	Алкохола	43,000	3,583	0.07%
	Жижица	940,000	78,333	1.48%
	Хартија за цигарете	1,001,000	83,417	1.57%
	Штампарски	440,000	36,667	0.69%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
2	**Таксе**	**2,500,000**	**208,333**	**3.92%**
	Судске и административне	2,500,000	208,333	3.92%
3	**Државна привреда**	**9,182,000**	**765,167**	**14.42%**
	Од државних железница	5,700,000	475,000	8.95%
	Подринских	70,000	5,833	0.11%
	Сењских	350,000	29,167	0.55%

	Поште и телеграфи	1,100,000	91,667	1.73%
	Државне штампарије	650,000	54,167	1.02%
	Државних добара	150,000	12,500	0.24%
	Интереса и добити на монети	700,000	58,333	1.10%
	Повлашћене Народне банке	60,000	5,000	0.09%
	Окружне штедионице	20,000	1,667	0.03%
	Управе фондова (1%)	250,000	20,833	0.39%
	Топчидерске економије	20,000	1,667	0.03%
	Државне ергеле	28,000	2,333	0.04%
	Пунцовања	4,000	333	0.01%
	Контроле мера	6,000	5,000	0.09%
	Ратарске и Виноделско-воћарске школе	20,000	1,667	0.03%
4	**Принос фондова**	**852,000**	**71,000**	**1.34%**
	Шумског фонда	195,000	16,250	0.31%
	Школског на просветне циљеве	150,000	12,500	0.24%
	Санитетског на санитетске потребе	507,000	42,250	0.80%
5	**Разни приходи**	**5,290,000**	**440,833**	**8.31%**
	Од пореских књижица и пореских образаца	100,000	8,333	0.16%
	Наплата прихода прошлих година	4,250,000	354,167	6.67%
	Случајни непредвиђени приходи	300,000	25,000	0.47%
	Од враћених кредита и уштеда	400,000	33,333	0.63%

	Од аграрних дужника	240,000	20,000	0.38%
	Укупни приходи по буџету:	**63,695,720**	**5,307,977**	**100%**

Табела 359: ***Буџет прихода за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[967]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**51,346,000**	**4,278,833**	**74.60%**
	Непосредни данци	**22,035,000**	**1,836,250**	**32.02%**
	Порез	**11,620,000**	**968,333**	**16.88%**
	Од земљишта	6,500,000	541,667	9.44%
	Зграда	550,000	45,833	0.80%
	Принос од капитала	350,000	29,167	0.51%
	Капитала уложеног у радње	500,000	41,667	0.73%
	Приход од рада	850,000	70,833	1.24%
	Личности	2,870,000	239,167	4.17%
	Прирез	**7,415,000**	**617,917**	**10.77%**
	Државног прireза 75% непосредог пореза	7,415,000	617,917	10.77%
	Од обртног пореза	**3,000,000**	**250,000**	**4.36%**
	У земљи	250,000	20,833	0.36%
	Код царинарница	2,750,000	229,167	4.00%
	Посредни данци	**29,311,000**	**2,442,583**	**42.59%**
	Царина са узгредним таксама	**6,000,000**	**500,000**	**8.72%**
	Трошарина	**3,820,000**	**318,333**	**5.55%**

[967] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину*, Београд 1901.

	Регал на руде са рударским таксама	**30,000**	**2,500**	**0.04%**
	Монополи	**19,461,000**	**1,621,750**	**28.28%**
	Дувански	11,400,000	950,000	16.56%
	Солски	4,330,000	360,833	6.29%
	Петролеја	2,400,000	200,000	3.49%
	Жигица	476,000	39,667	0.69%
	Хартија од цигарета	600,000	50,000	0.87%
	Алкохола	40,000	3,333	0.06%
	Хартија од вредности	200,000	16,667	0.29%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
2	**Таксе**	**2,500,000**	**208,333**	**3.63%**
	Судске и административне	2,500,000	208,333	3.63%
3	**Државна привреда**	**9,234,500**	**769,542**	**13.42%**
	Од државних железница	6,200,000	516,667	9.01%
	Подринских државних рудника	24,000	2,000	0.03%
	Поште и телефона	1,400,000	116,667	2.03%
	Државне штампарије	790,500	65,875	1.15%
	Закупа државних добара	130,000	10,833	0.19%
	Интереса и добити на монети	550,000	45,833	0.80%
	Повлашћене Народне банке	50,000	4,167	0.07%
	Топчидерске економије	30,000	2,500	0.04%
	Државне ергеле	32,000	2,667	0.05%
	Жиговине златни и сребрних ствари	5,000	417	0.01%
	Контроле мера	6,000	500	0.01%
	Ратарске, Виноделско-воћарске	5,000	417	0.01%

	Ткачке школе	6,000	500	0.01%
	Расадника америчке лозе	6,000	500	0.01%
4	**Принос фондова**	**660,000**	**55,000**	**0.96%**
	Од Просветног фонда	145,000	12,083	0.21%
	Од Санитетског фонда	515,000	42,917	0.75%
5	**Разни приходи**	**5,084,000**	**423,667**	**7.39%**
	Наплата прихода прошлих година	4,250,000	354,167	6.18%
	Случајни непредвиђени приходи	380,000	31,667	0.55%
	Од враћених кредита и уштеда	200,000	16,667	0.29%
	Од аграрних дужника	200,000	16,667	0.29%
	Пореских књижица и образаца	50,000	4,167	0.07%
	Канцеларије краљевих ордена	4,000	333	0.01%
	Укупни приходи по буџету:	**68,824,500**	**5,735,375**	**100%**

Табела 360: ***Буџет прихода за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[968]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**62,445,028**	**5,203,752**	**80.27%**
	Непосредни данци	**31,842,928**	**2,653,577**	**40.93%**
	Порез	**22,373,102**	**1,864,425**	**28.76%**
	Од земљишта	6,636,000	553,000	8.53%
	Зграда	600,000	50,000	0.77%

[968] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину*, Београд 1901.

	Зараде	2,235,000	186,250	2.87%
	Капитала датог под интерес	445,300	37,108	0.57%
	Приход од рада	850,000	70,833	1.09%
	Личности	3,537,065	294,755	4.55%
	Обрта	3,589,737	299,145	4.61%
	Дужног пореза	4,000,000	333,333	5.14%
	Интерса на државни порез	450,000	37,500	0.58%
	Казне по закону о непосредном порезу	30,000	2,500	0.04%
	Прирез	**9,469,826**	**789,152**	**12.17%**
	Од прireза по одбитку суме по законском решењу од 10. јуна 1897.	9,469,826	789,152	12.17%
	Посредни данци	**30,602,100**	**2,550,175**	**39.34%**
	Царински приходи	**6,700,000**	**558,333**	**8.61%**
	Трошарина	**3,980,000**	**331,667**	**5.12%**
	Монополи	**19,922,100**	**1,660,175**	**25.61%**
	Дувански	11,856,000	988,000	15.24%
	Солски	4,380,000	365,000	5.63%
	Петролеја	2,443,000	203,583	3.14%
	Алкохола	37,500	3,125	0.05%
	Жигица	445,000	37,083	0.57%
	Хартија од цигарета	710,600	59,217	0.91%
	Хартија од вредности	50,000	4,167	0.06%
2	**Таксе**	**3,832,000**	**319,333**	**4.93%**
3	**Приходи Главне државне благајнице**	**788,120**	**65,677**	**1.01%**
	Од добити на новцу	600,000	50,000	0.77%
	Закупа и продаје државних добара	188,120	15,677	0.24%
4	**Привилеговане Народне банке**	**50,000**	**4,167**	**0.06%**

5	**Претплате на Финансијски преглед**	**28,000**	**2,333**	**0.04%**
6	**Ванредних прихода**	**400,000**	**33,333**	**0.51%**
7	**Аграрних дужника**	**200,000**	**16,667**	**0.26%**
8	**Приходи осталих Министарстава и управа**	**10,070,500**	**839,208**	**12.95%**
	Министарство просвете	**792,000**	**66,000**	**1.02%**
	Државна штампарија	792,000	66,000	1.02%
	Ванредних прихода	-	-	-
	Министарство правде	**34,000**	**2,833**	**0.04%**
	Ванредних прихода	34,000	2,833	0.04%
	Министарства унутрашњих послова	**95,000**	**7,917**	**0.12%**
	Полицијског прихода	75,000	6,250	0.10%
	Санитетског прихода	20,000	1,667	0.02%
	Министартсва грађевина	**8,788,000**	**732,333**	**11.30%**
	Државних железница	6,300,000	525,000	8.10%
	Од поште и телефона	1,773,000	147,750	2.28%
	Сењског рудника	715,000	59,583	0.92%
	Министарство народне привреде	**307,500**	**25,625**	**0.40%**
	Од регалног данка на рудна поља са рударским таксама	30,000	2,500	0.04%
	Подринских државних рудника	101,000	8,417	0.13%

	Топчидерске економије	50,000	4,167	0.06%
	Државне ергеле	32,000	2,667	0.04%
	Ратарске школе	12,000	1,000	0.02%
	Виноделско-вожарске школе	16,000	1,333	0.02%
	Од ткачких школа	22,000	1,833	0.03%
	Контроле мера	4,500	375	0.01%
	Ванредних прихода	40,000	3,333	0.05%
	Министарства војног	**24,000**	**2,000**	**0.03%**
	Приход од државних добара	9,000	750	0.01%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
	Ванредни приход	-	**-**	**-**
	Канцеларије краљевих ордена	**6,000**	**500**	**0.01%**
	Приход од орденских такси	6,000	500	0.01%
	Укупни приходи по буџету:	**77,789,648**	**6,482,471**	**100%**

Табела 361: ***Буџет прихода за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[969]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**59,085,370**	**4,923,781**	**79.18%**
	Непосредни данци	**28,220,000**	**2,351,667**	**37.82%**
	Порез	**19,405,000**	**1,617,083**	**26.01%**
	Од земљишта	6,500,000	541,667	8.71%
	Зграда	600,000	50,000	0.80%
	Зараде	2,200,000	183,333	2.95%

[969] , *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1901. годину*, Београд 1903.

	Капитала датог под интерес	200,000	16,667	0.27%
	Приход од рада	850,000	70,833	1.14%
	Личности	3,250,000	270,833	4.36%
	Обрта	3,120,000	260,000	4.18%
	У земљи	420,000	35,000	0.56%
	Код царинарница	2,700,000	225,000	3.62%
	Дужног пореза	2,400,000	200,000	3.22%
	Интерса на државни порез	250,000	20,833	0.34%
	Казне по закону о непосредном порезу	35,000	2,917	0.05%
	Прирез	**8,815,000**	**734,583**	**11.81%**
	Од прireза по одбитку суме по законском решењу од 10. јуна 1897.	8,815,000	734,583	11.81%
	Посредни данци	**30,865,370**	**2,572,114**	**41.36%**
	Царински приходи	**6,336,400**	**528,033**	**8.49%**
	Трошарина	**4,380,000**	**365,000**	**5.87%**
	Монополи	**20,148,970**	**1,679,081**	**27.00%**
	Дувански	12,060,000	1,005,000	16.16%
	Солски	4,380,470	365,039	5.87%
	Петролеја	2,479,000	206,583	3.32%
	Жигица	450,000	37,500	0.60%
	Хартија од цигарета	750,000	62,500	1.01%
	Алкохола	29,500	2,458	0.04%
2	**Таксе**	**3,390,000**	**282,500**	**5.35%**
3	**Приходи Главне државне благајнице**	**230,000**	**19,167**	**0.31%**
	Од добити на новцу	100,000	8,333	0.13%
	Закупа и продаје државних добара	130,000	10,833	0.17%
4	**Привилеговане Народне банке**	**50,000**	**4,167**	**0.07%**
5	**Претплате на Финансијски преглед**	**20,000**	**1,667**	**0.03%**
6	**Вванредних прихода**	**150,000**	**12,500**	**0.20%**
7	**Аграрних дужника**	**250,000**	**20,833**	**0.34%**

8	**Приходи осталих Министарстава и управа**	**10,842,700**	**903,500**	**14.53%**
	Министарство просвете	**812,000**	**67,667**	**1.09%**
	Државна штампарија	812,000	67,667	1.09%
	Ванредних прихода			
	Министарство правде	**36,166**	**3,014**	**0.05%**
	Ванредних прихода	36,166	3,014	0.05%
	Министарства унутрашњих послова	**113,000**	**9,417**	**0.15%**
	Полицијског прихода	93,000	7,750	0.12%
	Санитетског прихода	20,000	1,667	0.03%
	Министартсва грађевина	**9,496,500**	**791,375**	**12.73%**
	Државних железница	6,400,000	533,333	8.58%
	Од поште и телефона	1,903,000	158,583	2.55%
	Сењског рудника	773,500	64,458	1.04%
	Од одсека за израду букових прагова	420,000	35,000	0.56%
	Од случајних прихода	-	**-**	**-**
	Министарство народне привреде	**355,000**	**29,583**	**0.48%**
	Од регалног данка на рудна поља са рударским таксама	70,000	5,833	0.09%
	Подринских државних рудника	80,000	6,667	0.11%
	Државне ергеле	40,000	3,333	0.05%
	Ратарске школе	12,000	1,000	0.02%
	Виноделско-воћарске школе	18,000	1,500	0.02%
	Од ткачке школе	22,000	1,833	0.03%

	Контроле мера	3,500	292	-
	Ванредних прихода	65,000	5,417	0.09%
	Од продатих сточних дозвола образац Е	4,500	375	0.01%
	Од рибарских карата и такси	40,000	3,333	0.05%
	Министарства војног	**26,034**	**2,170**	**0.03%**
	Приход од државних добара	11,034	920	0,01%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
	Ванредни приход	-	**-**	**-**
	Канцеларије краљевих ордена	**4,000**	**333**	**0.01%**
	Приход од орденских такси	4,000	333	0.01%
	Укупни приходи по буџету:	**74,018,070**	**6,168,173**	**100%**

Табела 362: ***Буџет прихода за буџетску 1902. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[970]

		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**53,179,250**	**4,431,604**	**75.36%**
	Непосредни данци	**23,358,750**	**1,946,563**	**33.10%**
	Порез	**14,445,000**	**1,203,750**	**20.47%**
	Од земљишта	5,550,000	462,500	7.87%
	Зграда	560,000	46,667	0.79%
	Принос у радњама	1,800,000	150,000	2.55%
	Капитала датог под интерес	175,000	14,583	0.25%
	Приход од рада	700,000	58,333	0.99%

[970] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину*, Београд 1903.

	Личности	3,000,000	250,000	4.25%
	Обрта у земљи	100,000	8,333	0.14%
	Обрта код царинарница	2,560,000	213,333	3.63%
	Прирез	**8,913,750**	**742,813**	**12.63%**
	Прирез 75%	8,913,750	742,813	12.63%
	Посредни данци	**29,820,500**	**2,485,042**	**42.26%**
	Царински приходи	**5,800,000**	**483,333**	**8.22%**
	Трошарина	**4,280,000**	**356,667**	**6.07%**
	Монополи	**19,740,500**	**1645,042**	**27.97%**
	Дувански	11,300,000	941,667	16.01%
	Солски	4,460,000	371,667	6.32%
	Петролеја	2,465,000	205,417	3.49%
	Жигица	500,000	41,667	0.71%
	Хартија од цигарета	800,000	66,667	1.13%
	Алкохола	29,500	2,458	0.04%
	Штампарски	171,000	14,250	0.24%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
2	**Таксе**	**3,700,000**	**308,333**	**5.24%**
3	**Државна привреда**	**10,606,731**	**883,894**	**15.03%**
	Експлоатација државних железница	6,501,000	541,750	9.21%
	Од Сењског рудника	748,500	62,375	1.06%
	Експлоатација шума Буковика и Рожња	331,500	27,625	0.47%
	Поште, телеграфи и телефони	1,836,390	153,033	2.60%
	Државна штампарија	513,500	42,792	0.73%
	Државна ергела	30,000	2,500	0.04%
	Ратарске школе	3,000	250	-
	Виноделско-воћарске школе	4,000	333	0.01%
	Регални рударски данак	30,000	2,500	0.04%
	Привилеговане Народне банке	65,000	5,417	0.09%

	Добит на новцу	450,000	37,500	0.64%
	Закуп државних добара	93,841	7,820	0.13%
4	**Разни приходи**	**3,080,000**	**256,667**	**4.36%**
	Приходи од прошлих година	2,100,000	175,000	2.98%
	Аграрних дужника	180,000	15,000	0.26%
	Случајни и непредвиђени приходи	400,000	33,333	0.57%
	Приход од прireза 6% по члану 73 Војног закона	400,000	33,333	0.57%
	Укупни приходи по буџету:	**70,565,781**	**5,880,475**	**100%**

Табела 363: ***Буџет прихода за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[971]

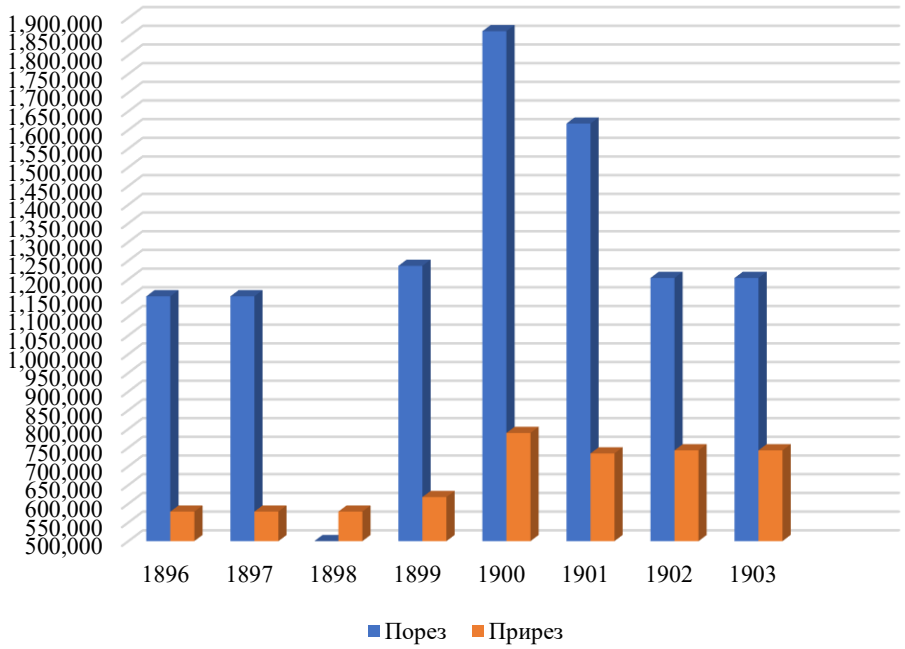
		ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**53,179,250**	**4,431,604**	**75.15%**
	Непосредни данци	**23,358,750**	**1,946,563**	**33.01%**
	Порез	**14,445,000**	**1,203,750**	**20.41%**
	Од земљишта	5,550,000	462,500	7.84%
	Зграда	560,000	46,667	0.79%
	Принос у радњама	1,800,000	150,000	2.54%
	Капитала датог под интерес	175,000	14,583	0.25%
	Приход од рада	700,000	58,333	0.99%
	Личности	3,000,000	250,000	4.24%
	Обрта у земљи	100,000	8,333	0.14%
	Обрта код царинарница	2,560,000	213,333	3.62%

[971] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину*, Београд 1904.

	Прирез	**8,913,750**	**742,813**	**12.60%**
	Прирез 75%	8,913,750	742,813	12.60%
	Посредни данци	**29,820,500**	**2,485,042**	**42.14%**
	Царински приходи	**5,800,000**	**483,333**	**8.20%**
	Трошарина	**4,280,000**	**356,667**	**6.05%**
	Монополи	**19,740,500**	**1,645,042**	**27.90%**
	Дувански	11,300,000	941,667	15.97%
	Солски	4,460,000	371,667	6.30%
	Петролеја	2,465,000	205,417	3.48%
	Жигица	500,000	41,667	0.71%
	Хартија од цигарета	800,000	66,667	1.13%
	Алкохола	29,500	2,458	0.04%
	Штампарски	171,000	14,250	0.24%
	Барута и динамита	15,000	1,250	0.02%
2	**Таксе**	**3,700,000**	**308,333**	**5.23%**
3	**Државна привреда**	**10,606,731**	**883,894**	**14.99%**
	Експлоатација државних железница	6,501,000	541,750	9.19%
	Од Сењског рудника	748,500	62,375	1.06%
	Експлоатација шума Буковика и Рожња	331,500	27,625	0.47%
	Поште, телеграфи и телефони	1,836,390	153,033	2.60%
	Државна штампарија	513,500	42,792	0.73%
	Државна ергела	30,000	2,500	0.04%
	Ратарска школе	3,000	250	-
	Виноделско-воћарска школе	4,000	333	0.01%
	Регални рударски данак	30,000	2,500	0.04%
	Привилеговане Народне банке	65,000	5,417	0.09%
	Добит на новцу	450,000	37,500	0.64%
	Закуп државних добара	93,841	7,820	0.13%
4	**Разни приходи**	**3,278,474**	**256,667**	**4.36%**
	Приходи од прошлих година	2,100,000	175,000	2.97%
	Аграрних дужника	180,000	15,000	0.25%
	Случајни приходи	277,000	23,083	0.39%

	Приход од прireза 6% по члану 73 Војног закона	400,000	33,333	0.56%
	Непредвиђени приходи	198,474	16,540	0.28%
	Укупни приходи по буџету:	**70,764,455**	**5,897,038**	**100%**

Графикон 170: ***Структура непосредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима***[972]

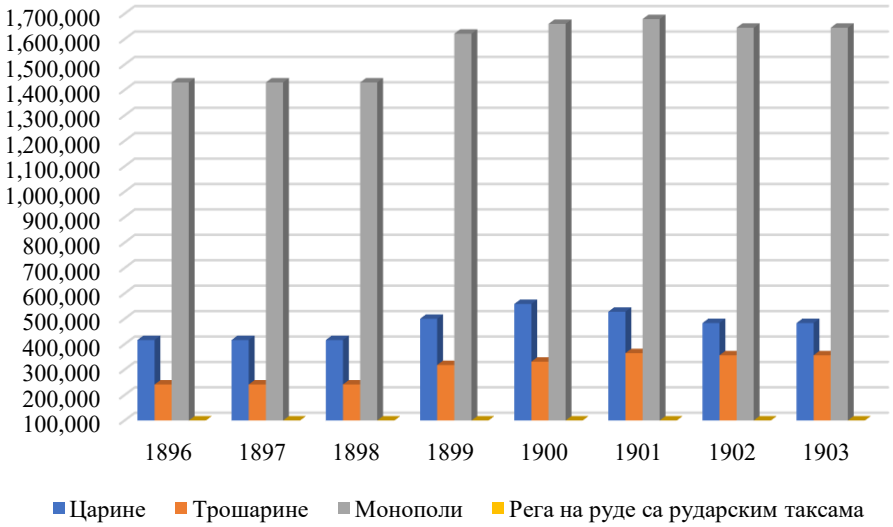
Структура непосредног данка састојала се од пореза и прireза. Прве три године приходи од пореза били су једнаки, с обзиром на то да је буџет из 1896. године важио и у наредне две године. Године 1899. дошло је до повећања од 7.07% у односу на претходне године посматраног периода и то услед повећања пореза од земљишта и на личност. Максимумм је забележен 1900. године услед и то 1.35 пута у односу на претходну годину и 61.47% у односу на 1896. годину. Након тога, у последње три године посматраног периода, ови приходи имали су тенденцију пада и у последњој години разматраног раздобља били су умањени за 35.44%. Приходи од прireза имали су тенденцију раста све до 1900. када је забележен максимум који је био већи 27.71% и 36.30% у односу на 1899. и прве три године посматраног периода, респективно. Затим је уследио пад од 6.91% и приходи од прireза су у последње три године овог периода били једнаки и

[972] Видети табеле бр. 355-362.

износили су у просеку 35.29% укупног прихода од непосредног данка. Приход од пореза био је разумљиво значајнији од прихода који су планирани од прireза и то у просеку 2.09 пута већи.

Министарски савет је у 1897. години решио да на затев министра финансија предложи Народној Скупштини повећање прireза са 62 на 75 динара и да тај новац дода као дотација Оружном фонд,у с тим да се може употребити као амортизација за зајам за наоружање. Та повишица износила је око 1,300,000 динара, с тим што је Оружани фонд[973] већ имао дотацију од 400,000 динара. Народна скупштина је прихватила предлог Владе о повећању Оружног фонда на 1,700,000 годишње чиме је створена финансијска могућност за извођење програма наоружања. Наиме, та сума била је довољна за исплату годишње рате зајма од 25 милиона динара који је ради покрића нових издатака за војску требало касније да се закључи .[974]

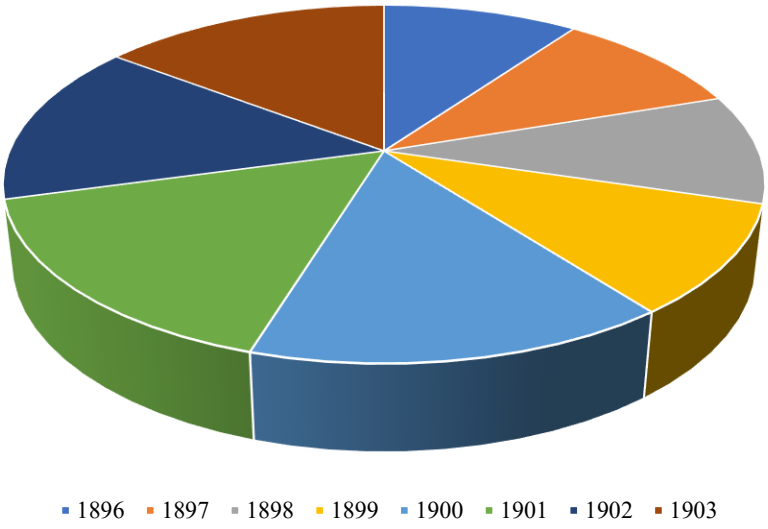
Графикон 171: ***Структура посредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима***[975]

Приходи од посредног данка имали су тенденциу раста до 1902. године када су забележили мањи пад од 3.39%. Дошло је до смањења и царинских, и прихода од трошарине и монопола. Највећи удео заузимали су приходи од монопола, у просеку 66.80% укупног посредног данка. Царински приходи били су у просеку 1.57 пута већи од планираних приноса од трошарине и чинили су у просеку 20.20% укупног посредног данка.

[973] Оружани фонд је основан јануара 2879. године чија ја сврха била финансирање наоружања српске војске ватреним оружјем; Б. Мијатовић, *Историја државних финансија Србије*, 75.
[974] Славица Костић Ратковић, *Европеизација српске војске (1878-1903),* Београд 2007, 297; Милић Милићевић, *Реформа војске Србије 1897-1900*, Београд 2002, 24-25; *Записници седница Министарског савета Србије (1862-1898)*, прир. Никола Шкеровић, Београд 1952, 459.
[975] Видети табеле бр. 355-362.

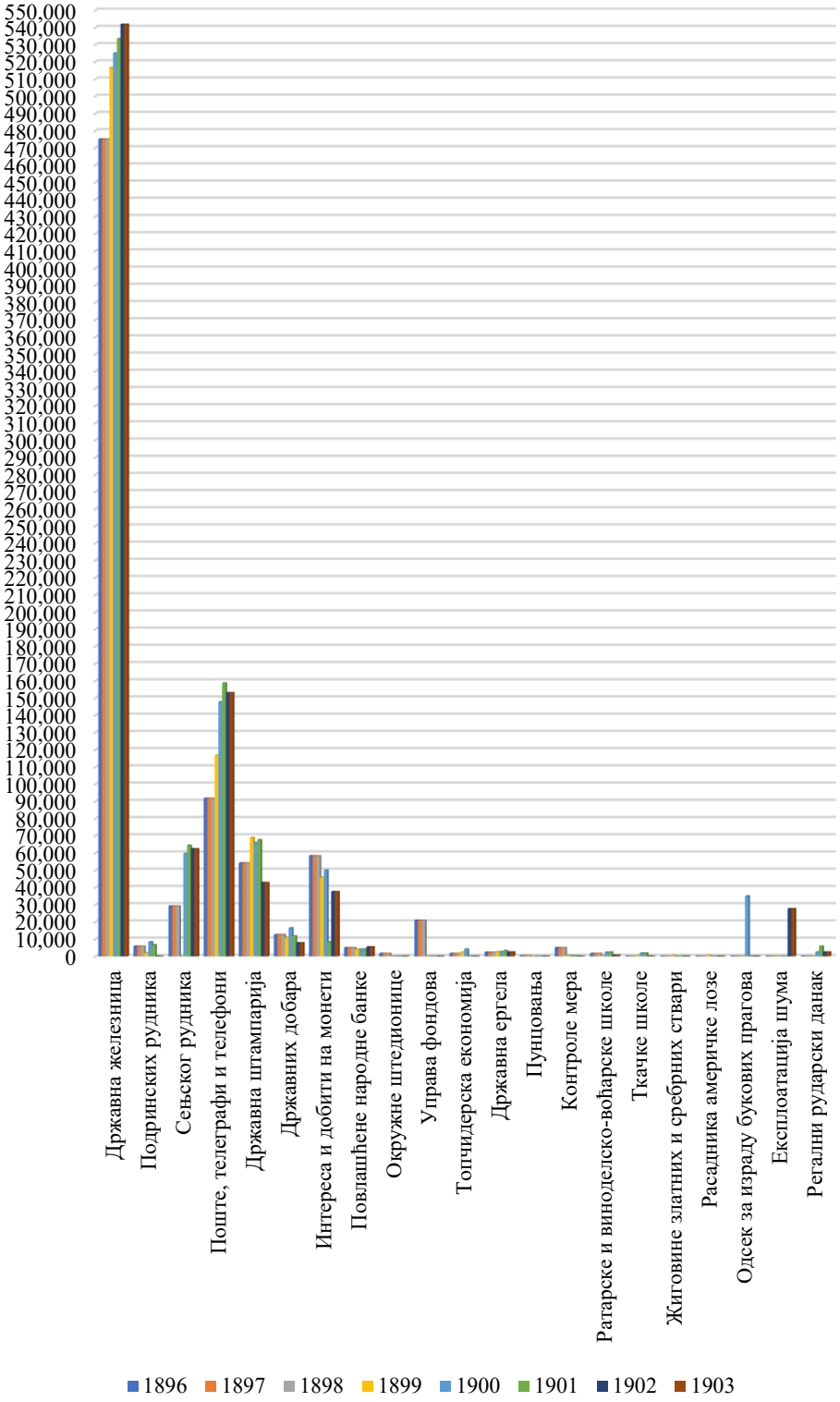
Графикон 172: ***Кретање буџета прихода од такси за 1896-1903 у цесарским дукатима***[976]

Приходи од такси имали су тенденцију раста до 1903. године када су били већи за 9.14% од оних из 1901. године. У просеку ови приходи чинили су 4.53% укупног буџета прихода Краљевине Србије.

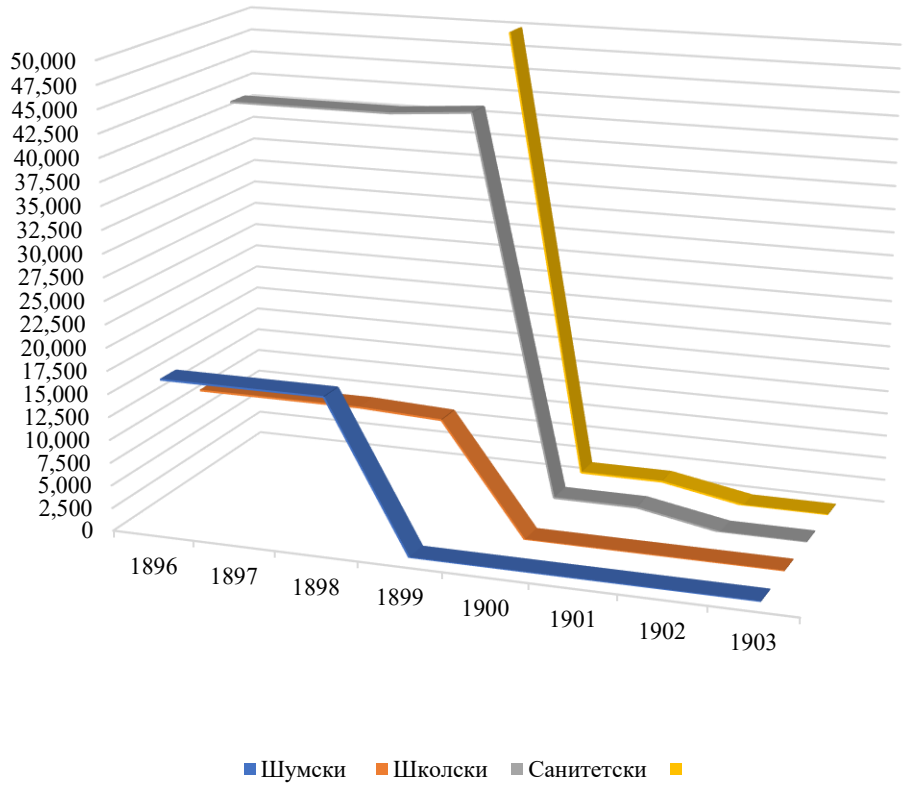
Графикон 173: ***Структура прихода од државне привреде за 1896-1903 у цесарским дукатима***[977]

[976] Исто.
[977] Исто.

550,000
540,000
530,000
520,000
510,000
500,000
490,000
480,000
470,000
460,000
450,000
440,000
430,000
420,000
410,000
400,000
390,000
380,000
370,000
360,000
350,000
340,000
330,000
320,000
310,000
300,000
290,000
280,000
270,000
260,000
250,000
240,000
230,000
220,000
210,000
200,000
190,000
180,000
170,000
160,000
150,000
140,000
130,000
120,000
110,000
100,000
90,000
80,000
70,000
60,000
50,000
40,000
30,000
20,000
10,000
0
Државна железница
Подринских рудника
Сеньског рудника
Поште, телеграфи и телефони
Државна штампарија
Државних добара
Интереса и добити на монети
Повлашћене народне банке
Окружне штедионице
Управа фондова
Топчидерска економија
Државна ергела
Пунцовања
Контроле мера
Ратарске и винодělско-воћарске школе
Ткачке школе
Жиговине златних и сребрних ствари
Расадника америчке лозе
Одсек за израду букових прагова
Експлоатација шума
Регални рударски данак
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903

Највећи проценат у укупним приходима државне привреде заузимали су приноси од државне железнице и пошта, телеграфа, и телефона који су у просеку чинили удео од 54.32% и 15.29%, респективно, у току посматраног периода. Ови приходи су имали тенденцију раста и у последњој години били су за 14.05% и 66.94% већи у односу на 1896. годину, респективно. Значајни приходи били су очекивани и од Државне штампарије, Сењског рудника, и од интереса и добити на монети. Они су у току последњих година 19. и прве три године 20. века чинили у просеку 4.78%, 4.77%, 5.29% респективно, укупних прихода од државне привреде. Планирани приходи од државне штампарије имали су тенденцију раста до 1900. године када су били већи за 21.85% у односу на прве три године посматраног периода, да би у 1902. и 1903 године уследио пад од 35.16% у онодсу на 1900. годину и 21.00% у односу на 1896. годину. Сењски рудник забележио је тенденцију раста планираних прихода и то за 113.86% у последње две године посматраног периода у односу на прве три године, с тим да треба напоменути да за 1899. годину приходи од овог рудника нису планирани. Приход од интереса и добити на монети имали су тенденцију пада до 1901. када су забележили невероватан пад за 7 пута у односу на прве три године посматраног периода, да би и повећање које је уследило након тога било мање за 0.64 пута у односу на почетни период. Приходи од Управе фондова, израде букових прагова и експлоатације шума имали су сличне вредности и у просеку чинили 2.72%, 4.24%, 3.13% респективно укупних прихода државне привреде, с тим да су први били планирани само у прве три године овог периода, други само у 1900, а последњи у две завршне године посматраног периода. Приходи од Топчидерске економије, Државне ергеле, Ратарске и Виноделско-воћарске школе, као и Ткачке школе били су значајно мањи у односу на претходно наведене приходе из ове групе. Њихов удео у укупним приходима државне привреде износио је 0.29%, 0.31%, 0.13%, 0.17%, респективно, у току посмтатраног периода, с тим да су приходи од Државне ергеле и Ратрске и Виноделско-воћарске школе планиран у свим годинама посматраног периода, принос од Топчидерске економије до 1901, а Ткачке школе у периоду од 1899. до 1901. године. Занемарљиви приходи планирани су за пунцовање, жиговину златних и сребрних ствари, расадника америчке лозе који су чинили удео од 0.04%, 0.05%, 0.06% укупних прихода од ове буџетске партије, с тим да ниједан од њих није бележио приходе у свим годинама посматраног периода. Приходи од Подринских рудника су у 1900. и 1901. години блежени у Министарству народне привреде, док су приходи од Сењског рудника сврстани у буџет расхода Министарства грађевина. За Подринске руднике приходи су планирани до 1902. године и бележили су осцилације у свом кретању. Минимум су забележили 1899. године и то за 65.71% мање приходе у односу на претходне три године, да би 1901. године дошло до повећања од 14.30% у односу на почетни период и 233.35% у односу на минимум, респективно.

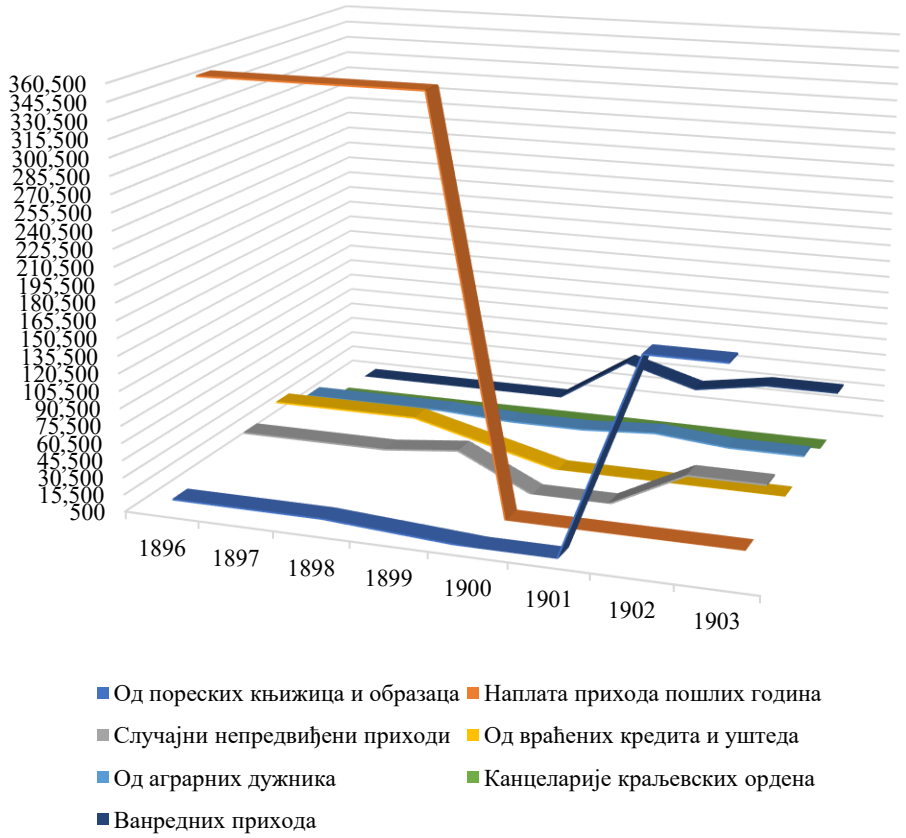
Графикон 174: ***Структура приноса фондова за 1896-1903 у цесарским дукатима***[978]

Ниједан од приказаних фондова није забележио приходе у свим годинама посматраног периода. Шумски фонд је имао пројектоване приходе до 1899, Школски до 1900, а Санитетски до 1902. године. Школски и Санитетски фодн имали су тенденцију пада и првом су приходи у последњој години када је забележен минимум били мањи за 3.34% у односу на претходну годину, док су другом приходи у 1901. били вишеструко умањени, 25.75 пута у односу на 1900. годину. У просеку Шумски, Школски, и Санитетски фодн чинили су 22.89%, 18.70%, и 76.09% укупног буџета прихода фондова, респективно.

[978] Исто.

Графикон 175: ***Структура разних прихода за 1896-1903 у цесарским дукатима***[979]

Једино су приходи од аграрних дужника забележени у свим годинама посматраног раздобља, са уделом од 13.14% укупних разних прихода, док су остали били нестабилни што и не чуди с обзиром на њихов карактер случајних и непредвиђених прихода. Највећи удео имали су случајни непредвиђени приходи, у просеку 81.15% укупних разних прихода, а забележени су од почетне године разматраног периода па до 1900. У прве четири године разматраног раздобља најмањи удео су имали приходи од пореских књижица и образаца, свега 1.66% разних прихода, да би у 1902. и 1903. ова врста прихода била енормно увећана, 24 пута у односу на просек из прве четири године.

Расходи

[979] Исто.

Пре него што је извршена анализа буџета расхода Краљевине Србије, представљен је табеларни приказ структура расхода за све године разматраног периода, осим за 1895. годину, с обзиром да за наведену годину није сачуван завршни рачун државних прихода и расхода, а подаци нису пронађени ни у прегледаним изворима и литератури.

Табела 364: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[980]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**20,507,507**	**1,708,959**	**32.36%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.89%**
	Апанажа краља Милана	**360,000**	**30,000**	**0.57%**
	Државни дугови	**17,747,507**	**1,478,959**	**28.01%**
	Годишњине свега	17,000,000	1,416,667	26.83%
	Трошкови Управе државних дугова	597,507	49,792	0.94%
	Плаћање интереса, провизиона, ажије	150,000	12,500	0.24%
	Дотације	**1,200,000**	**100,000**	**1.89%**
	Оружном фонду	400,000	33,333	0.63%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.26%
2	**Засебни расходи**	**310,002**	**25,833**	**0.49%**
	Народна скупштина	120,000	10,000	0.19%
	Државни савет	156,310	13,026	0.25%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	28,640	2,387	0.05%
3	**Општи кредити**	**2,487,358**	**207,280**	**3.93%**
	Кредит на ванредне потребе	100,000	8,333	0.16%

[980] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1896. годину*.

	На редовне непредвиђене потребе	60,000	5,000	0.09%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	8,000	667	0.01%
	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	20,000	1,667	0.03%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	22,500	1,875	0.04%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	25,000	2,083	0.04%
	Пензије и издржавања	2,251,858	187,655	3.55%
4	**Стручни расходи**	**40,065,860**	**3,337,280**	**63.22%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,979,580	164,965	3.12%
	Министарство просвете и црквених послова	4,822,180	401,848	7.61%
	Министарство иностраних дела	1,231,985	102,665	1.94%
	Министарство унутрашњих дела	2,765,765	230,480	4.36%
	Министарство финансија	8,202,596	683,550	12.94%
	Министарство војно	14,115,394	1,176,283	22.27%
	Министарство грађевина	3,948,632	329,053	6.23%
	Министарство народне привреде	2,999,728	249,977	4.73%
	Укупни расходи:	**63,370,727**	**5,280,894**	**100%**

Табела 365: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[981]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[981] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1897. годину*.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Општи расходи**	**21,157,507**	**1,763,126**	**33.05%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.87%**
	Апанажа краља Милана	**360,000**	**30,000**	**0.56%**
	Државни дугови	**17,747,507**	**1,456,209**	**27.72%**
	Годишњине свега	17,000,000	1,416,667	26.55%
	Трошкови Управе државних дугова	597,507	49,792	0.93%
	Плаћање интереса, провизиона, ажије	150,000	12,500	0.23%
	Дотације	**1,850,000**	**154,917**	**2.89%**
	Оружном фонду с накнадним кредитом	1,050,000	88,250	1.64%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.25%
2	**Засебни расходи**	**310,002**	**25,834**	**0.48%**
	Народна скупштина	120,000	10,000	0.19%
	Државни савет	156,310	13,026	0.25%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	28,640	2,387	0.04%
3	**Општи кредити**	**2,487,358**	**207,280**	**3.89%**
	Кредит на ванредне потребе	100,000	8,333	0.16%
	На редовне непредвиђене потребе	60,000	5,000	0.09%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	8,000	667	0.01%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста, и на напредовање чиновника	22,500	1,875	0.04%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	25,000	2,083	0.04%
	Пензије и издржавања	2,271,858	189,322	3.55%
4	**Стручни расходи**	**40,065,740**	**3,338,812**	**62.58%**

	Министарство правде и Главна контрола	1,979,580	164,965	3.09%
	Министарство просвете	4,822,180	401,848	7.53%
	Министарство иностраних дела	1,231,985	102,680	1.92%
	Министарство унутрашњих дела	2,765,765	230,481	4.32%
	Министарство финансија	8,202,476	683,540	12.81%
	Министарство војн	14,115,394	1,176,283	22.05%
	Министарство војно	3,948,632	329,053	4.69%
	Министарство народне привреде	2,999,728	249,977	4.70%
	Укупни расходи:	**64,020,607**	**5,335,051**	**100%**

Табела 366: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[982]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**21,807,507**	**1,817,292**	**32.77%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.88%**
	Апанажа краља Милана	**360,000**	**30,000**	**0.56%**
	Државни дугови	**17,747,507**	**1,478,959**	**27.41%**
	Годишњине свега	17,000,000	1,416,667	26.66%
	Трошкови Управе државних дугова	597,507	49,792	0.94%
	Плаћање интереса, провизиона, ажије	150,000	12,500	0.24%
	Дотације	**2,500,000**	**208,333**	**2.92%**
	Оружном фонду с накнадним кредитом	1,700,000	141,667	1.66%
	Инвалидском фонду	800,000	66,667	1.25%
2	**Засебни расходи**	**310,002**	**25,834**	**0.49%**

[982] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1898. годину*.

	Народна скупштина	120,000	10,000	0.19%
	Државни савет	156,310	13,026	0.25%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	28,640	2,387	0.04%
3	**Општи кредити**	**2,507,358**	**208,947**	**3.90%**
	Кредит на ванредне потребе	100,000	8,333	0.16%
	На редовне непредвиђене потребе	60,000	5,000	0.09%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	8,000	667	0.01%
	На пензионисање чиновника грађанског и војног реда	20,000	1,667	0.04%
	Кредит на периодичне повишице судија, професора, и телеграфиста	22,500	1,875	
	На напредовање чиновника	25,000	2,083	0.04%
	Пензије и издржавања	2,271,858	187,655	3.56%
4	**Стручни расходи**	**40,065,925**	**3,338,827**	**62.84%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,979,581	164,965	3.10%
	Министарство просвете	4,822,179	401,848	7.56%
	Министартсво иностраних дела	1,231,985	102,665	1.93%
	Министарство унутрашњих дела	2,765,765	230,480	4.34%
	Министарство финансија	8,202,473	683,540	12.87%
	Министарство војно	14,115,393	1,176,283	22.14%
	Министарство грађевина	3,948,633	329,053	6.19%
	Министарство народне привреде	2,999,729	249,977	4.70%
	Укупни расходи:	**64,690,792**	**5,390,899**	**100%**

Табела 367: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[983]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Општи расходи**	**23,344,545**	**1,945,379**	**33.92%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.74%**
	Апанажа краља Милана	**360,000**	**30,000**	**0.52%**
	Државни дугови	**20,784,545**	**1,732,045**	**30.20%**
	Годишњине свега	19,868,545	1,655,712	28.87%
	Трошкови Управе државних дугова	744,000	62,000	1.08%
	На плаћање интереса провизиона и ажије по благајничким записима и текућим рачунима Главне државне благајне	172,000	14,333	0.25%
	Дотације	**1,000,000**	**83,333**	**1.45%**
	Оружном фонду	400,000	33,333	0.58%
	Инвалидском фонду	600,000	50,000	0.87%
2	**Засебни расходи**	**387,678**	**32,307**	**0.56%**
	Народна скупштина	150,000	12,500	0.22%
	Државни савет	155,816	12,985	0.23%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Званичници краљевог двора	27,450	2,288	0.04%
	Канцеларија Краљевог ордена	49,360	4,113	0.07%
3	**Општи кредити**	**3,063,551**	**255,296**	**4.45%**
	Кредит на ванредне потребе	150,000	12,500	0.22%
	На редовне непредвиђене потребе	100,000	8,333	0.15%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	20,000	1,667	0.03%
	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	20,000	1,667	0.03%

[983] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину*.

	На периодичне повишице професора, телеграфиста,судија	26,500	2,208	0.04%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	25,000	2,083	0.04%
	Пензије и издржавање	2,722,051	226,838	3.96%
4	**Стручни расходи**	**42,026,795**	**3,502,233**	**61.07%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,148,887	179,074	3.12%
	Министарство просвете	2,937,367	244,781	4.27%
	Министарство иностраних дела	1,644,217	137,018	2.39%
	Министарство унутрашњих дела	3,353,750	279,479	4.87%
	Министарство финансија	8,195,130	682,928	11.91%
	Министарство војно	15,754,613	1,312,884	22.89%
	Министарство грађевина	4,764,903	397,075	6.92%
	Министарство народне привреде	3,227,928	268,994	4.69%
	Укупни расходи:	**68,822,569**	**5,735,214**	**100%**

Табела 368: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[984]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**23,005,590**	**1,917,133**	**30.37%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.58%**
	Апанажа краља Милана	**360,000**	**30,000**	**0.48%**
	Државни дугови	**20,245,590**	**1,687,133**	**26.72%**
	Годишњине свега	19,571,670	1,630,973	25.84%
	Трошкови Управе државних дугова	673,920	56,160	0.89%

[984] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

Дотације	**1,200,000**	**100,000**	**1.58%**
Оружном фонду	800,000	66,667	1.06%
Инвалидском фонду	400,000	33,333	0.53%
Засебни расходи	**505,230**	**42,103**	**0.67%**
Народна скупштина	250,000	20,833	0.33%
Државни савет	154,633	12,886	0.20%
Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
Званичници краљевог двора	26,945	2,245	0.04%
Канцеларија Краљевог ордена	68,600	5,717	0.09%
Општи кредити	**2,960,929**	**246,744**	**3.91%**
На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	40,000	3,333	0.05%
Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	20,000	1,667	0.03%
На периодичне повишице професора, телеграфиста,судија	26,000	2,167	0.03%
На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	25,000	2,083	0.03%
Пензије и издржавања	2,849,929	237,494	3.76%
Стручни расходи	**49,284,141**	**4,107,012**	**65.06%**
Министарство правде и Главна контрола	2,039,636	169,970	2.69%
Министарство просвете и црквених послова	3,113,390	259,449	4.11%
Министарство иностраних дела	2,197,671	183,139	2.90%
Министарство унутрашњих дела	3,588,931	299,078	4.74%
Министарство финансија	9,246,869	770,572	12.21%
Министарство војно	20,030,986	1,669,249	26.44%
Министарство грађевина	7,239,694	603,308	9.56%
Министарство народне привреде	1,826,964	152,247	2.41%
Укупни расходи	**75,755,890**	**6,312,991**	**100%**

Табела 369: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[985]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**22,855,150**	**1,904,596**	**30.89%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.62%**
	Апанажа краља Милана	**360,000**	**30,000**	**0.49%**
	Државни дугови	**20,095,150**	**1,674,596**	**27.16%**
	Годишњине	19,475,150	1,622,929	26.32%
	На трошкове Управе државних дугова	620,000	51,667	0.84%
	Дотације	**1,200,000**	**100,000**	**1.62%**
	Оружном фонду	800,000	66,667	1.08%
	Инвалидском фонду	400,000	33,333	0.54%
2	**Засебни расходи**	**454,310**	**37,859**	**0.61%**
	Народна скупштина	200,000	16,667	0.27%
	Државни савет	155,458	12,955	0.21%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Управа краљевог дома	40,900	3,408	0.06%
	Канцеларија Краљевих ордена	52,900	4,408	4.54%
3	**Општи кредити**	**3,356,865**	**279,739**	**4.56%**
	Кредит на ванредне потребе	150,000	12,500	0.20%
	На редовне непредвиђене потребе	150,000	12,500	0.20%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	31,500	2,625	0.04%
	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	18,000	1,500	0.02%
	Издржавање 30% од плате	5,000	417	0.01%
	Стављање на расположење чиновника	10,000	833	0.01%
	На периодске повишице плата професора и судија Духовних судова	18,000	1,500	0.02%

[985] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1901. годину.*

	На напредовање чиновника грађанског реда, сем оних у војсци	24,000	2,000	0.03%
	Пензије и издржавање	2,950,365	247,114	3.99%
4	**Стручни расходи**	**47,776,220**	**3,943,852**	**63.96%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,152,579	179,382	2.91%
	Министарство просвете и црквених послова	3,401,032	283,419	4.60%
	Министарство иностраних дела	1,802,715	1502,226	2.44%
	Министарство унутрашњих дела	3,588,931	299,078	4.85%
	Министарство финансија	9,246,869	770,572	12.50%
	Министарство војно	17,602,700	1,466,892	23.79%
	Министарство грађевина	8,044,847	670,404	10.87%
	Министарство народне привреде	1,486,547	123,879	2.01%
	Укупни расходи	**73,992,545**	**6,166,045**	**100%**

Табела 370: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[986]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Општи расходи**	**21,473,000**	**1,789,417**	**29.18%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.63%**
	Државни дугови	**19,439,667**	**1,619,972**	**26.42%**
	Дотације	**833,333**	**69,444**	**1.13%**
	Оружном фонду	133,333	1,111	0.18%
	Оружном фонду из државног прireза 75% по законодавном решењу од 10. јула 1897.	433,333	36,111	0.59%
	Инвалидском фонду	266,667	22,222	0.36%

[986] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину.*

2	**Засебни расходи**	**471,288**	**39,274**	**0.64%**
	Народно представништво	200,000	16,667	0.27%
	Државни савет	172,222	14,352	0.23%
	Председништво Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Управа краљевог дома	40,567	3,381	0.06%
	Канцеларија Краљевих ордена	53,447	4,454	0.07%
3	**Општи кредити**	**4,048,095**	**337,341**	**5.50%**
	Кредит на ванредне потребе	150,000	12,500	0.20%
	На редовне непредвиђене потребе	100,000	8,333	0.14%
	Стављање на расположење саветника, министара и посланика	27,167	2,264	0.04%
	Кредит на пензионисање саветника, министара и посланика	22,667	1,889	0.03%
	Издржавање 30% од плате	5,000	417	0.01%
	На напредовање чиновника грађанског реда, сем оних у војсци	8,000	667	0.01%
	Пензије и издржавање	3,735,261	311,272	5.08%
4	**Стручни расходи**	**47,590,432**	**3,965,869**	**64.68%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,150,434	179,203	2.92%
	Министарство просвете и црквених послова	3,003,550	250,296	4.08%
	Министарство иностраних дела	1,975,678	164,640	2.68%
	Министарство унутрашњих дела	3,292,036	274,336	4.47%
	Министарство финансија	9,766,396	813,866	13.27%
	Министарство војно	18,275,609	1,522,967	24.84%
	Министарство грађевина	6,016,573	501,381	8.18%
	Министарство народне привреде	3,110,156	259,180	4.23%
	Укупни расходи	**73,582,815**	**6,131,901**	**100%**

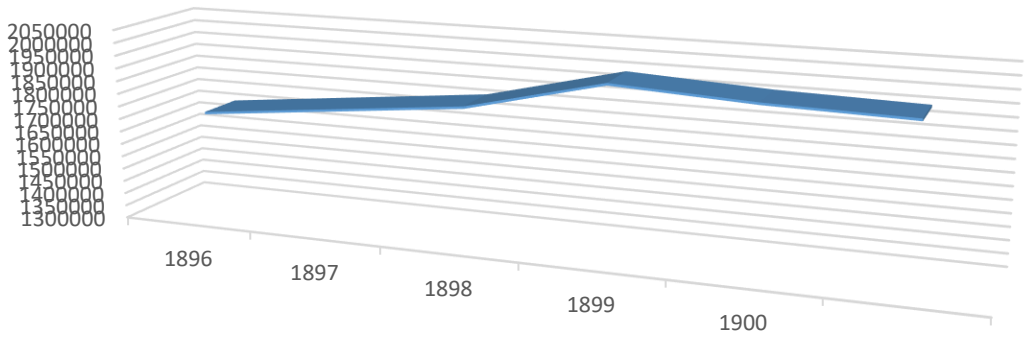
Табела 371: ***Буџет расхода Краљевине Србије за 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[987]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Општи расходи**	**20,622,000**	**1,718,500**	**28.30%**
	Краљева цивил листа	**1,200,000**	**100,000**	**1.65%**
	Државни дугови	**19,422,000**	**1,618,500**	**26.66%**
2	**Засебни расходи**	**471,288**	**39,274**	**0.65%**
	Народно представништво	400,000	33,333	0.55%
	Државни савет	180,604	15,050	0.25%
	Председништво Министарског савета	5,052	421	0.01%
	Управа краљевог дома	40,400	3,367	0.06%
	Канцеларија Краљевих ордена	53,720	4,477	0.07%
3	**Општи кредити**	**4,174,400**	**347,867**	**5.73%**
	Кредит на ванредне потребе	150,000	12,500	0.21%
	На редовне непредвиђене потребе	75,000	6,250	0.10%
	Стављање на расположење саветника, министара и посланика	20,000	1,667	0.03%
	Кредит на пензионисање саветника, министара и посланика	25,000	2,083	0.03%
	Издржавање 30% од плате	5,000	417	0.01%
	Пензије и издржавање	3,899,400	324,950	65.32%
4	**Стручни расходи**	**47,590,432**	**3,965,869**	**65.31%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,149,361	179,113	2.95%
	Министарство просвете и црквених послова	2,972,060	247,672	4.08%
	Министарство иностраних дела	2,062,160	171,847	2.83%

[987] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

	Министарство унутрашњих дела	3,171,100	264,258	4.35%
	Министарство финансија	9,716,160	813,430	13.34%
	Министарство војно	18,474,344	1,539,529	25.36%
	Министарство грађевина	7,768,261	647,355	10.66%
	Министарство народне привреде	1,193,513	99,459	1.64%
	Укупни расходи:	**72,858,120**	**6,071,510**	**100%**

Графикон 176: ***Кретање општих расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[988]

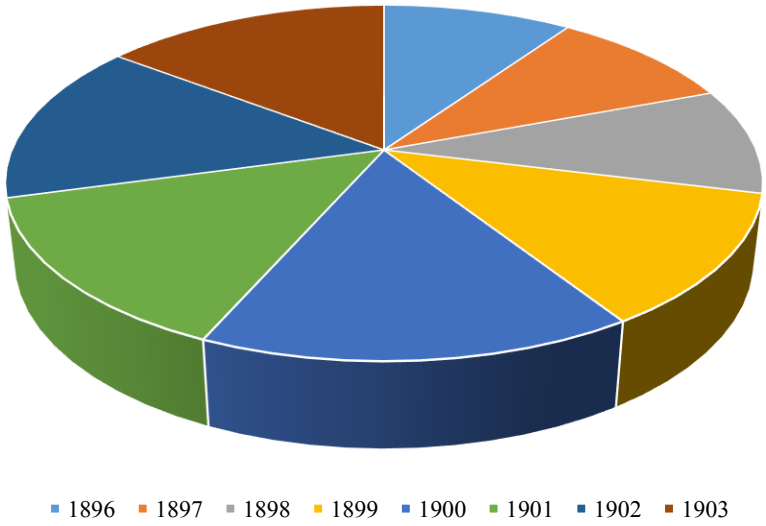

У опште расходе у овом периоду спадали су краљева цивил листа, апанажа краља Милана, државни дуг, и дотације. Прва два расхода имала су константну вредност током читавог посматраног периода, и док је цивил листа краља Александра Обреновића била планирана у свим годинама и чинила у просеку 5.54% укупних општих расхода, апанажа краља Милана која је установљена последњи пут је планирана за 1901. годину и чинила у просеку 1.65% укупних буџета оштих расхода. Осцилације у кретању ове групе расхода потицале су од издатака на државни дуг и дотације. Општи расходи максимум су забележеили 1899. године када је исплаћена највећа сума на државни дуг која је те године износила 89.03% укупних општих расхода, док је најмањи износ за отплату државног дуг планиран у последњој години разматраног раздобља, 82.59% укупних

[988] Видети табеле бр. 363-370.

општих расхода. Дотације су планиране за Инвалидски и Оружни фонд као и у претходном периоду све до године. У просеку ови издаци су чинили 6.53% укупних општих расхода државног буџета Србије. Повећање оружаног фонда са 400,000 на 1,7 милиона динара да би се обезбедио новац за покриће зајма за набавку пушака у Француској. Скупштина је одобрила зајам, али поруџбина није била извршена и до склапања зајма није дошло, јер је Француска рекла да без новца нема поруџбине.[989]

Графикон 177: ***Кретање засебних расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[990]

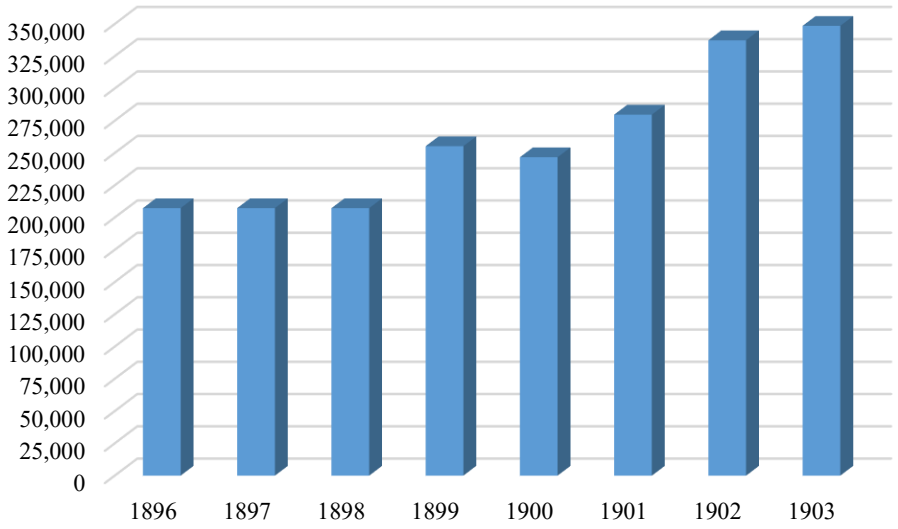

У засебне расходе Краљевине Србије у овом периоду спадали су трошкови на Народну скупштину, тј. Народно представништво од 1902. године, Државни савет, додатак председнику Министарског савета, званичнике краљевог двора, односно Управу краљевог двора од 1901. године, Канцеларију краљевих ордена од 1900. године. Народно представништво имало је исте трошкове у 1902. години као и Народна скупштина за претходну годину, да би наредне године планирани двоструко већи расходи за рад ове државне институције. Законодавно тело Краљевине Србије чинило је од 1900. године највећи проценат укупних засебних расхода, у просеку 55.20%., док је до те године највећи проценат засебних расхода одлазио на трошкове Државног савета, у просеку 47.90 %. Државни савет је до 1902. године бележио мање осцилације у својим трошковима, да би наведене године дошло до повећања у односу на просек претходних година. Максимум је забележио у последњој години посматраног периода када су трошкови Државног савета били већи 15.54% у односу на почетну годину посматраног периода. Додатак председнику

[989] С. Рајић, *Два саветовања у Петрограду о наоружању српске војске: 1894. и 1896. године*, Српски народ на Балканском полуострву од 6. до 20. века, Ниш 2014, 33.
[990] Видети табеле бр. 363-370.

Министарског савета био је константан у свим годинама разматраног периода и чинио је 1.31% укупних засебни расхода. Формирањем Управе краљевог двора дошло је до повећања трошкова који су до тада планирани на званичнике краљевог двора за 51.79%, док су на Кнацеларију краљевих ордена пројектовани у просеку 31.35% већи расходи од оних планираних на Управу краљевог двора.

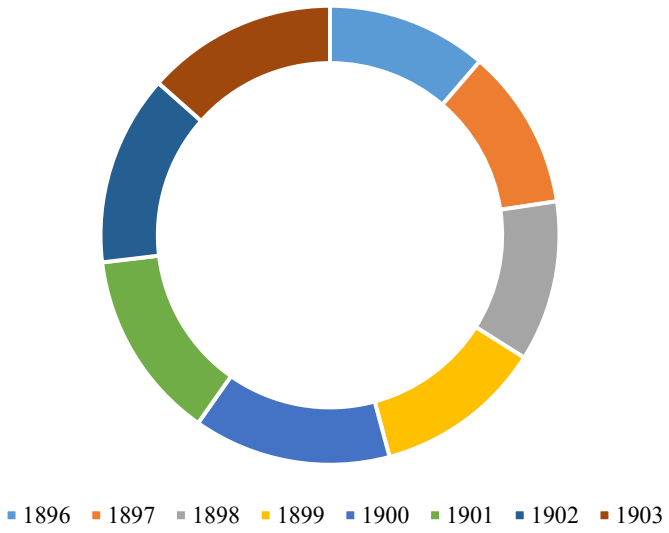
Графикон 178: ***Кретање општих кредита Краљевине Србије за 1895-1903 у цесарским дукатима***[991]

Из општих кредита финансирана су пензионисања саветника, министара, и осталих чиновника грађанског реда, издавања пензија и различитих врста издржавања, напредовања чиновника по класама, периодичне повишице плата професора и судија духовних судова, редовне непредиђене, и ванредне потребе државе. Највеће промене забележила је парија пензије и издржавања, док су остале буџетске ставке имале мање осцилације. Трошкови на пензије и издржавања бележили су тенденцију раста и у последњој години били су увећани за 73.16% у односу на почетну годину посматраног раздобља.

[991] Исто.

Графикон 179: ***Креатње стручних расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[992]

У групу стручних расхода као и у свим претходно посматраним раздобљима спадали су трошкови планирани на функционисање министарстава која су у то време постојала у Србији. Такође, и у овом периоду ова група буџетских расхода чинила је највећи проценат свих планираних државних издатака, у просеку 63.7%. У последњим годинама 19. и прве три године 20. века Министарски савет чинило је осам ресора. Стручни расходи су имали тенденцију раста до 1901. године када су опали за незнатних 3.06%. Иако је већина министарстава 1901. године забележила раст, на смањење трошкова утицали су мањи расходи планирани за три ресора: Министарство војно, Министарство иностраних дела, и Министарство народне привреде и то за 12.12%, 17.97%, и 18.63%, респективно. Током свих година разматраног раздобља највећи проценат стручних расхода одлазио је Министарство војно, у просеку 37.24%, што је био случај и у свим осталим пеиодима, док су до 1900. године најмањи проценат заузимали трошкови планирани на Министарство иностраних дела, 3.27% у просеку, да би након тога услед изузимања телеграфа и пошта из надлежности Министарство народне привреде и пребацивањем у делокруг рада Министарства грађевина, најмањи проценат одлазио на планиране издатке за Министарство народне привреде, у просеку 5.64% укупних стручних расхода.

Приликом претреса буџета за 1902. годину посланици су тражили да се помери буџетска година на 1. април, с обзиром на то да се Народно представништво састајало на јесен. У време састављања буџета за 1902. годину чланови Владе били су председник Министарског савета и министар иностраних дела, Михаило Вујић, министар унутрашњих дела, Никола Д. Стевановић, министар парвде, Драгутин Стаменковић, министар просвете и црквених дела, Љубомир Ковачевић, министар војни, Чедомир Миљковић, министар грађевина, Пера Велимировић, министар финансија, Милован Ђ. Миловановић, министар народне привреде, Милован Ђ. Миловановић.[993] Буџетски одбор није добио таблицу прихода у последње три буџетске године, па је сам морао да их проналази и прави таблице, како би могао да састави буџет прихода за 1902.

[992] Исто.
[993] *Владе Србије (1805-2005)*, 194.

годину. Такође, буџет расхода је поднесен без објашњења што би олакшавало анализу буџета расхода. Буџет расхода Министарства војног није испоштовао транспарантнестност, па је два пута био састављан и опет се разликовао у пола милиона динара.[994]

Посланици су говорили како није постојао добар закон о буџету, да се годинама управљало по закону од 17. јуна 1858. године, а да је закон од 11.01. 1899. којим је требало решити бројна питања остао недоречен по многима од њих, тако да ваљаног закона о буџету није било. Влада је поднела буџет расхода у суми од 72,816,048 динара, а буџет прихода од 72,845,081 динара, па се тако владин предлог констатовао са суфицитом од 29,034 динара. Међутим, Одбор није могао констатовати суфицит, већ је пронашао дефицит и није могао да се изравна буџет прихода и расхода с обзиром на то да се није могло у датом тренутку редуковати државна потреба у оној мери да би се дошло до баланса у планираним приходима и расходима. Но, првобитни владин прдлог се накнадним потражњом од министра војног и министра грађевина изашао је са дефицитом од 87,364 динара. Укупан буџет расхода био би 73,474,535 динара, показао се дефицит од 629,454 динара.Одбор није могао свести буџет расхода на ону меру прихода јер су многи издаци одрђени законом па се у то није могло дирати.[995]

Што се тиче војног буџета Одбор није могао у то да дира јер се показало да би се морла смањити оргнизација редова, и да буџет расхода Министарства војног од 25 милиона динара на 2,500,000 становника није било могуће исфинансирати, чак иако би привреда била јача и са постојећим дугом од 22 милиона динара. Одбор је настојао да покуша да се смањи расипништво у буџету грађанске управе, али те уштеде не би биле стварне, јер су се морале подизати школе, побољшати санитетска спорема, изградња путева и железница. Према свему томе није могао учинити уштеде у буџету расхода већу од 2,150,000 динара. Прдложене су одређене измене у законсим решењима који ће бити изређене приликом претреса буџета.[996]

Прву реч приликом претреса буџета за 1902 узео је Иван Павићевић који је говорио о тешком стању српских финансија, да се буџет расхода вишеструко повећао и да је растао вртоглавом брзином, да су издаци на ануитет и војску чинили половину државног буџета, да су остале гране грађанске управе такође, биле у застоју. Узрок томе видео је у непоштвоању устава и закона, у сталној промени влада које нису биле у могућности да спроведу одређене програме, а који нису били за похвалу, да су трошени држави издаци на непродуктивне сврхе, да је задуженсот српског сењака била огромна, да приходи нису стварно порасли сходно расходима, да је чиновништво било у наглом порасту, али да није било способних међу њима, него оних који су одговарали влади, да је стварних прихода било могуће сакупиту 65 милиона динара, што је у многоме било мање, него што су и влада и одбор оредили, да ће се опет појавити дефицити који ће бити финансирани новим задуживањима и летећим дуговима, да су се просвета и привреда налазиле на самом дну европских држава, осим Турске за коју нису имали статистичких података. Лек за такво стање мислио је да та влада није могла да пронађе. Он је разумео да су одређени издаци потребни како би се организовала управа, али сматрао да је њено устројство било сасвим погрешно.[997]

Алекса Нешић говорио је да је народ био преоптерећен да уместо влада троши на подизање земљорадње и шумарства она троши на непродуктивне сврхе. Осуђујући владу Владана Ђорђевића и министра Вукашина он им је ипак признавао да су на овом пољу учинили више него тадашња влада која за ове сврхе није дала ни пару. Даље је истицао да се уздао на монополе који

[994] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 902. годину*, Беогард 1902, 4325.

[995] Исто, 4326-4327.
[996] Исто, 5185.
[997] Исто, 5201-5203.

су давали приходе, али су отежавали обичном народу набављање соли, а забраном гајења дувана од сељака су одузети значајни приходи.

Посланик Јован Авакумовић прво је говорио да је последњи исправан буџет поднесен 1880. године за време док су либерали били на власти. Да је од тада када су напредњаци били на власти стално бележен дефицит, да су уведени летећи дугови, и благајнички записи односно бонови, а то је све представљало прикривене расходе. Док су радикали били на власти забележено је пар година суфицита, али да је и за њихово време бележено доста буџета са дефицитима. Напомињао је да је српски сељак био преоптерећен висином прихода. Такође, критиковао је министра финансија који је био и министар у половини 1900. и 1901 године чији је предлог нетачан, нису узети истинити приходи, а да се на њима нису могли бележити државни расходи. Такође, сматрао је да буџетски одбор није учинио ништа да среди стање буџета, а самим тим и финансија, оставили су варљиве приходе као што су приходи прошлих година, а то је уведено за време напредњачке владе, то није био приход јер заосталих прихода није могло бити у земљи у којем се наплата вршила егзекуцијом. Он је сматрао да постоје начини да се буџет расхода спусти на 68 милиона реорганизацијом саме управе и смањивањем непотребних расхода, а да се буџет морао градити на истинитим приходима. Његов говор подржала је опозиција у Скупштини.[998]

Посланик др Воја Вељковић говорио је о томе да буџет није био тачан и искрен, да није било прихода који се евидентно прикупљају као што су били приходи Управе фондова и класне лутрије, а исто тако није било ни свих расхода, рецимо од ових установа на које се трошио државни новац. И по уставу и по закону сви државни издаци и потраживања морали су ући у преглед буџета. Посланик Петар Максимовић истакао је да је Влада морала узети реч односно министар финансија као њен представник када је била реч о буџету. Посланик Стојан Лукић говорио је о нетачности буџета, да расходи није требало да пређу 66 милиона динара, да се врати поново у буџет, али и да се изгласају нови чланови Буџетског одбора. Говорио је и о томе да је питање о буџету остављено за крај скупштинског заседања када је већина посланика желела да иде кући и да се буџет што пре реши. Петар Максимовић није био за владин предлог, јер је био нетачан, али пристао је на предлог Буџетског одбора кјкоји је унео извесну штедњу. Министар финансија др М. Поповић, узео је реч да заврши начелну дебату о буџету и да одговори посланицима који су узимали реч. Први на реду је био посланик Ј. Авакумовић- за њега је рекао да није добро рачунао суфиците и дефиците, јер се рачуна стварни са предвиђеним, а не стварни са ванбуџетским издацима. Затим, благајнички записи су чињени на основу Закона финансијског из 1900. године. На примедбе Вељковића изнео је да није било тачно да је економно стање опадало, па је изнео чињенице о царинским приходима. Паја Маринковић је истакао да су узимани трогодишњи процеси за расходе што није било тачно. Уопштено, говориће о свему што је било речи од стране посланика у кратким цртама министар је одбранио свој предлог. На крају свог говора исткао је да Влада смањила издатке у односу на 1901. и да је у свему узето буџет за 1902. избегао старе грешке чињене у његовом састављау. Издатак по Владином предлогу на Народно представништво био је 250, 000 динара. Одбор ју је смањио, иако је сматрао да је сума малена, није могао повећати, враћено је поново у Одбор. Пензије и издржавања Одбор је прихватио Владин предлог, али како се стање чиновника измнило известилац је тражио да се то врати у одбор на шта је Скупштина пристала. Чеда Костић је тражио да се избрише сума на расположење, на шта је председник Министарског савета Михаило Вујић рекао да је то било немогуће, јер се нису могли сви министтрри ставити у пензију када Влада одступи. Посланик Ђока Сушић потпомогао је мишљење Чеде Костића рекавши да су ти министри који су били на расположењу имали већ плате.Управа краљевог двора- Поланик Панта Туцаковић казао је да је учињена мала уштеда код Управе краљевог двора, да је био довољан један писар, као и то да је маршал двора већ имао своју

[998] Исто, 5204-5213.

плату. Посланик Милосав Радојковић потпомогао је Сушића рекавши да је маршал потпуковник који је имао своју плату и да се додатак укине. Примљено је по предлогу Одбора. Код канцеларија краљевих ордена Панта Туцаковић говорио је против додатака који су ту учињени. Председник Министарског савета је рекао да је то било по закону, а известилац да није било одређено колико је морао бити додатак, па онда и није морао да се одреди додатак како се нису могли сложити, враћено је у одбор.[999]

Позиције на главну контролу и државни савет примљене су како је стајало у предлогу буџетског одбора. Тражено је да се повећа крдит на Народну скупштину на 400,000 динара. Позиција на пензије и издржавања повећана је за 261,138 динара. а предлог буџета за 1902 гласало 55, против је било 26, а уздржаних 5.[1000]

Министарство правде и Главна контрола

Табела 372: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1001]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**30,817**	**2,568**	**1.56%**
	Плата персонала	30,817	2,568	1.56%
2	**Судови**	**826,123**	**68,844**	**41.74%**
	Касациони суд	118,059	9,838	5.96%
	Апелациони суд	62,848	5,237	3.17%
	Првостепени судови	645,216	53,768	32.60%
3	**Казнени заводи**	**111,635**	**9,303**	**5.64%**
	У Београду	72,825	6,069	3.68%
	У Пожаревцу	14,505	1,209	0.73%
	У Нишу	24,305	2,025	1.23%
4	**Разни трошкови**	**647,552**	**53,963**	**32.71%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	71,000	5,917	3.59%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.26%

[999] Исто, 4380-5422.
[1000] Исто, 5815-5818.
[1001] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1896. годину.*

	На практиканте правосудне струке	120,000	10,000	6.06%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	3.03%
	На издржавање затвореника	367,000	30,583	18.54%
	На селидбене трошкове чиновника	4,000	333	0.20%
	На дијурне чиновника по службеном послу	4,000	333	0.20%
	На сведоке убогог стања	1,500	125	0.08%
	Штампање и повез књига	10,000	833	0.50%
	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	5,000	417	0.25%
5	**Главна контрола**	**363,456**	**30,288**	**18.36%**
	Укупни расходи:	**1,979,583**	**164,965**	**100%**

Табела 373: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне котроле за рачунску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1002]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**30,817**	**2,568**	**1.56%**
	Плата персонала	30,817	2,568	1.56%
2	**Судови**	**826,123**	**68,844**	**41.73%**
	Касациони суд	118,059	9,838	5.96%
	Апелациони суд	62,848	5,237	3.17%
	Првостепени судови	645,216	53,768	32.59%
3	**Казнени заводи**	**111,635**	**9,303**	**5.64%**
	У Београду	72,825	6,069	3.68%
	У Пожаревцу	14,505	1,209	0.73%
	У Нишу	24,305	2,025	1.23%

[1002] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1897. годину.*

4	**Разни трошкови**	**647,552**	**53,963**	**32.71%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	71,000	5,917	3.59%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.26%
	На практиканте правосудне струке	120,000	10,000	6.06%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	3.03%
	На издржавање затвореника	367,000	30,583	18.54%
	На селидбене трошкове чиновника	4,000	333	0.20%
	На дијурне чиновника по службеном послу	4,000	333	0.20%
	На сведоке убогог стања	1,500	125	0.08%
	Штампање и повез књига	10,000	833	0.50%
	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	5,000	417	0.25%
5	**Главна контрола**	**363,456**	**30,288**	**18.36%**
	Укупни расходи:	**1,979,583**	**164,965**	**100%**

Табела 374: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1003]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**30,817**	**2,568**	**1.56%**
	Плата персонала	30,817	2,568	1.56%
2	**Судови**	**826,123**	**68,844**	**41.73%**
	Касациони суд	118,059	9,838	5.96%

[1003] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1898. годину.*

	Апелациони суд	62,848	5,237	3.17%
	Првостепени судови	645,216	53,768	32.59%
3	**Казнени заводи**	**111,635**	**9,303**	**5.64%**
	У Београду	72,825	6,069	3.68%
	У Пожаревцу	14,505	1,209	0.73%
	У Нишу	24,305	2,025	1.23%
4	**Разни трошкови**	**647,552**	**53,963**	**32.71%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	71,000	5,917	3.59%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.26%
	На практиканте правосудне струке	120,000	10,000	6.06%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	3.03%
	На издржавање затвореника	367,000	30,583	18.54%
	На селидбене трошкове чиновника	4,000	333	0.20%
	На дијурне чиновника по службеном послу	4,000	333	0.20%
	На сведоке убогог стања	1,500	125	0.08%
	Штампање и повез књига	10,000	833	0.50%
	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	5,000	417	0.25%
5	**Главна контрола**	**363,456**	**30,288**	**18.36%**
	Укупни расходи:	**1,979,583**	**164,965**	**100%**

Табела 375: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1004]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[1004] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину.*

1	**Канцеларија Министарства**	**30,817**	**2,568**	**1.43%**
	Плата персонала	30,817	2,568	1.43%
2	**Судови**	**835,623**	**69,635**	**38.89%**
	Касациони суд	119,205	9,934	5.55%
	Апелациони суд	64,796	5,400	3.02%
	Првостепени судови	651,622	54,302	30.32%
3	**Казнени заводи**	**138,038**	**11,503**	**6.42%**
	У Београду	99,228	8,269	4.62%
	У Пожаревцу	14,505	1,209	0.68%
	У Нишу	24,305	2,025	1.13%
4	**Разни трошкови**	**718,052**	59,838	33.42%
	На плату свих служитеља правосудне струке	74,000	6,167	3.44%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.24%
	На практиканте правосудне струке	130,000	10,833	6.05%
	Огрев и канцеларијски трошкови	60,000	5,000	2.79%
	На издржавање затвореника	430,000	35,833	20.01%
	На селидбене трошкове чиновника	4,000	333	0.19%
	На дијурне чиновника по службеном послу	3,000	250	0.14%
	На сведоке убогог стања	2,000	167	0.09%
	Штампање и повез књига	10,000	833	0.47%
5	**Главна контрола**	**426,360**	**35,530**	**19.84%**
	Укупни расходи:	**2,148,890**	**179,074**	**100%**

Табела 376: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1005]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[1005] *Завршни рачун прихода и расхода за 1900. годину.*

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**29,807**	**2,484**	**1.47%**
	Плата персонала	29,807	2,484	1.47%
2	**Судови**	**828,686**	**69,057**	**40.78%**
	Касациони суд	119,070	9,923	5.86%
	Апелациони суд	63,911	5,326	3.15%
	Првостепени судови	645,705	53,809	31.78%
3	**Казнени заводи**	**126,038**	**10,503**	**6.20%**
	У Београду	90,228	7,519	4.44%
	У Пожаревцу	13,505	1,125	0.66%
	У Нишу	22,305	1,859	1.10%
4	**Разни трошкови**	**708,052**	**59,004**	**34.84%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	70,000	5,833	3.44%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.25%
	На практиканте правосудне струке	120,000	10,000	5.91%
	Огрев и канцеларијски трошкови	52,000	4,333	2.56%
	На издржавање затвореника	445,000	37,083	21.90%
	На селидбене трошкове чиновника	3,000	250	0.15%
	На дијурне чиновника по службеном послу	2,000	167	0.10%
	На сведоке убогог стања	2,000	167	0.10%
	Штампање и повез књига	9,000	750	0.44%
5	**Главна контрола**	**339,492**	**28,291**	**16.71%**
	Укупни расходи:	**2,032,075**	**169,340**	**100%**

Табела 377: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1006]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**29,807**	**2,484**	**1.38%**
	Плата персонала	29,807	2,484	1.38%
2	**Судови**	**944,480**	**78,707**	**43.88%**
	Касациони суд	129,807	10,817	6.03%
	Апелациони суд	71,110	5,926	3.30%
	Првостепени судови	743,563	64,964	36.22%
3	**Казнени заводи**	**125,088**	**10,424**	**5.81%**
	У Београду	89,052	**7,421**	4.14%
	У Пожаревцу	14,268	1,189	0.66%
	У Нишу	21,768	1,814	1.01%
4	**Разни трошкови**	**692,852**	**57,738**	32.19%
	На плату свих служитеља правосудне струке	71,000	5,917	3.30%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.23%
	На практиканте правосудне струке	126,000	10,500	5.85%
	Огрев и канцеларијски трошкови	53,000	4,417	2.46%
	На издржавање затвореника	400,000	33,333	18.58%
	На селидбене трошкове чиновника	1,500	125	0.07%
	На дијурне чиновника по службеном послу	1,800	150	0.08%
	На сведоке убогог стања	1,500	125	0.07%
	Штампање и повез књига	9,500	792	0.44%
	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	23,500	1,958	1.09%
5	**Главна контрола**	**360,348**	**30,029**	**16.74%**
	Укупни расходи:	**2,152,575**	**179,381**	**100%**

[1006] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1901. годину.*

Табела 378: ***Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за буџетску 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1007]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**29,807**	**2,484**	**1.39%**
	Плата персонала	29,807	2,484	1.39%
2	**Судови**	**944,480**	**78,707**	**44.09%**
	Касациони суд	129,807	10,817	6.06%
	Апелациони суд	71,110	5,926	3.32%
	Првостепени судови	743,563	61,964	34.71%
3	**Казнени заводи**	**125,088**	**10,424**	**5.84%**
	У Београду	89,052	7,421	4.16%
	У Пожаревцу	14,268	1,189	0.67%
	У Нишу	21,768	1,814	1.02%
4	**Разни трошкови**	**692,852**	**57,738**	**32.34%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	71,000	5,917	3.31%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.24%
	На практиканте правосудне струке	126,000	10,500	5.88%
	Огрев и канцеларијски трошкови	53,000	4,417	2.47%
	На издржавање затвореника	400,000	33,333	18.67%
	На селидбене трошкове чиновника	1,500	125	0.07%
	На дијурне чиновника по службеном послу	1,800	150	0.08%
	На сведоке убогог стања	1,500	125	0.07%
	Штампање и повез књига	9,500	792	0.44%

[1007] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	23,500	1,958	1.10%
5	**Главна контрола**	**349,980**	**29,165**	**16.34%**
	Укупни расходи:	**2,142,207**	**178,517**	**100%**

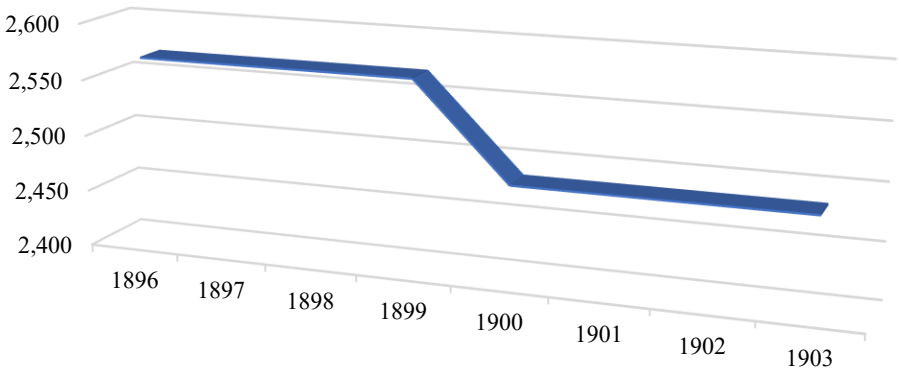
Табела 379: ***Буџет расхода Министарства правде за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1008]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**29,807**	**2,484**	**1.40%**
	Плата персонала	29,807	2,484	1.40%
2	**Судови**	**944,480**	**78,707**	**44.48%**
	Касациони суд	129,807	10,817	6.11%
	Апелациони суд	71,110	5,926	3.35%
	Првостепени судови	743,563	61,964	35.02%
3	**Казнени заводи**	**125,088**	**10,424**	**5.89%**
	У Београду	89,052	7,421	4.19%
	У Пожаревцу	14,268	1,189	0.67%
	У Нишу	21,768	1,814	1.03%
4	**Разни трошкови**	**692,852**	**57,738**	**32.63%**
	На плату свих служитеља правосудне струке	71,000	5,917	3.34%
	На настојнике казнених завода	5,052	421	0.24%
	На практиканте правосудне струке	126,000	10,500	5.93%
	Огрев и канцеларијски трошкови	53,000	4,417	2.50%
	На издржавање затвореника	400,000	33,333	18.84%
	На селидбене трошкове чиновника	1,500	125	0.07%

[1008] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

	На дијурне чиновника по службеном послу	1,800	150	0.08%
	На сведоке убогог стања	1,500	125	0.07%
	Штампање и повез књига	9,500	792	0.45%
	Хонорари чланова комисије за израду законских пројеката	23,500	1,958	1.11%
5	**Главна контрола**	**331,296**	**27,608**	**15.60%**
	Укупни расходи:	**2,123,523**	**176,960**	**100%**

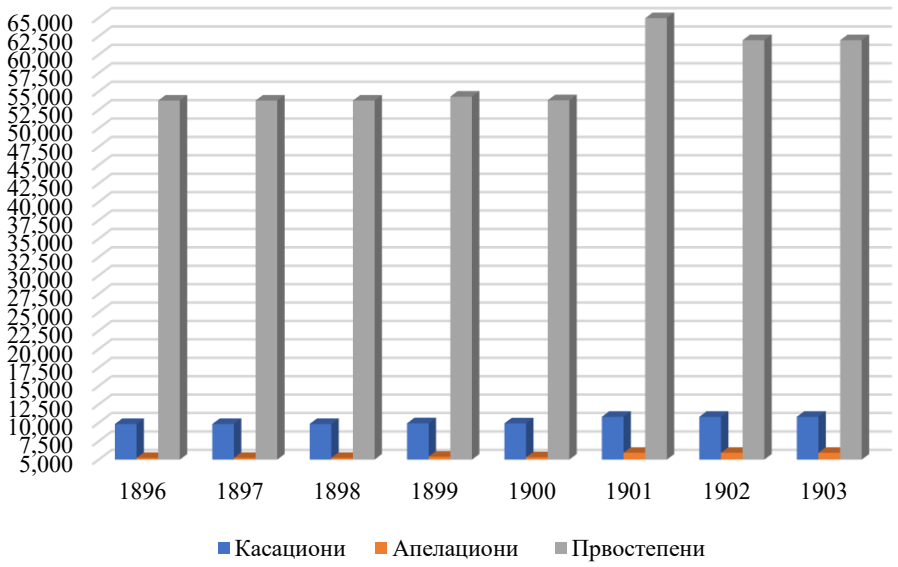
Графикон 180: ***Кретање расхода Централног надлештва Министарства правде за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1009]

У расходе Централног надлештва спадала је плата особља које је радило у Канцеларији Министарства. Године 1900. дошло је до пада расхода за 3.39% у односу на претходне четири године. Након тога планирани трошкови на Централно надлештво посматраног министарства имали су константу у свом кретању.

[1009] Видети табеле бр. 371-378.

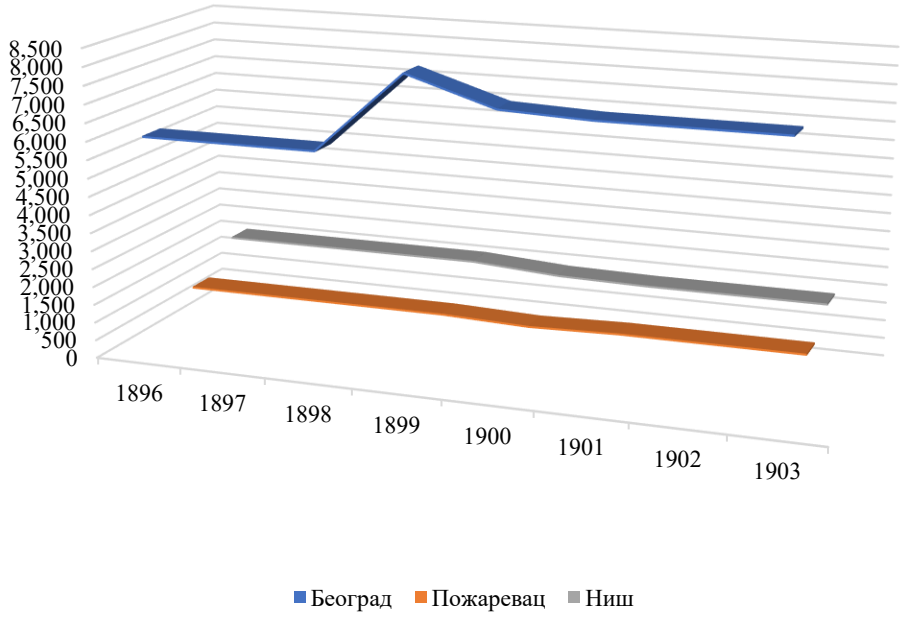
Графикон 181: ***Кретање буџета расхода судова за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1010]

Буџет расхода судова у који су спадали Касациони, Апелациони, и првостепни судови имали су тенденцију раста до 1900. године када је уследио незнатан пад од 0.11%, 1.37%, 0.91% респективно у односу на 1899. годину. Највећи удео у расходима судова имали су издаци планирани за првостепене судове као у свим периодима који су анализирани што је и разумљиво јер су ови судови имали највише запослених и били су успостављени у свих 21 округа у току посматраног периода. У просеку онии су били за 3.61 пута већи у односу на просек који су заједно имали Касациони и Апелациони суд.

[1010] Исто.

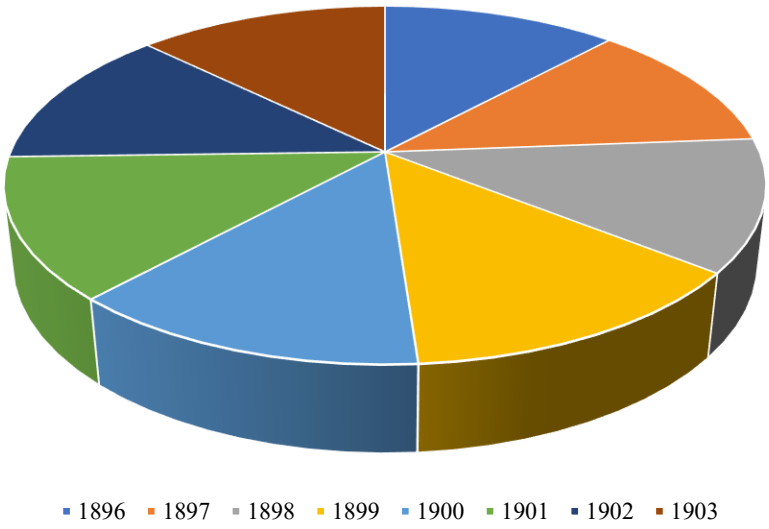
Графикон 182: ***Структура буџета расхода казнених завода за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1011]

У току посматраног периода постојала су три казнена завода. Највећи трошкови планирани су за казнени завод у Београду који су били већи у просеку за 491.33% и 267.40% у односу на онај у Пожаревцу и Нишу, респективно. Сва три завода бележили су осцилације у кретањима издатака планираних за њихово фунционисање, пак, док су те осцилације биле незнатне код казнених завода у Нишу и Пожаревцу. Казнени завод у Београду достигао је значајније повећање трошкова 1899. када је забележен максимум који је био већи за 36.26% у односу на претходне три године. Након тога уследо је мањи пад од 9.07% и након тога трошкови планирани за казнени завод у главном граду били су константни.

[1011] Исто.

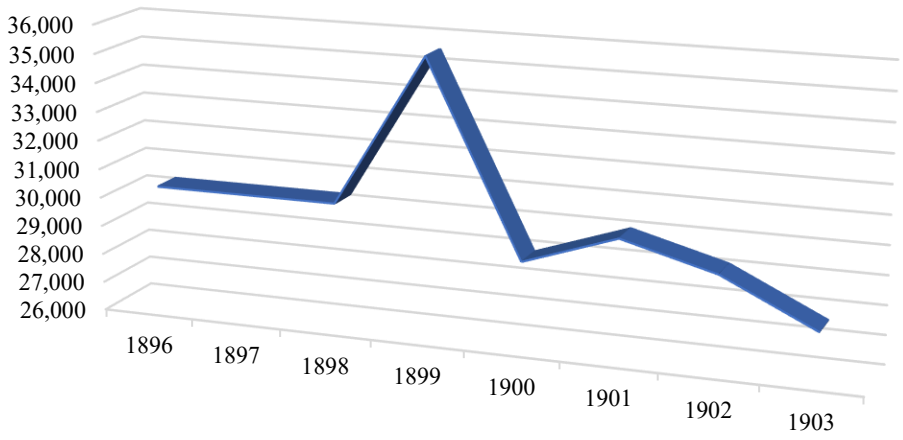
Графикон 183: ***Кретање буџета разних трошкова Министарства правде за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1012]

Разни трошкови су максимум забележили у 1899. години када су порасла за 10.89% у односу на оне издатке планиране у 1896. години. То повећање уследило је након планирања већег издатка на служитеље правосудне струке и издржавање осуђеника на шта је било предвиђено повећање од 4.23% и 17.17% у односу на претходну годину, респективно. Године 1901. дошло је до пада расхода од 3.51% у односу на забележени максимум и то због смањивања планираних издатака на издржавање затвореника, канцеларијске трошкове, служитеље правосудне струке, и практиканте и то за 6.98%, 11.67%, 4.05%, 5.00%, респективно. Међутим, до краја периода ови расходи задржалу су своју вредност и били у у просеку већи за 5.18% у односу на издатке у почетним годинама посматраног периода. На такво стање у вредности укупних издатака на разне трошкове утицало је то што су хонорари за чланове комисије за израду законских пројеката и издржавање осуђеника и даље били већи у односу на 1896. годину.

[1012] Исто.

Графикон 184: ***Кретање буџета расхода Главне контроле за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1013]

Максиму расхода Главна контрола забележила је 1899. године када су они били већи за 17.31% и 28.69% у односу на 1896. годину и последњу годину посматраног периода када је планиран минимум трошкова на овај рачунски суд.

Приликом претреса буџета за 1902. годину Панта Туцаковић истицао је да је сума на указно особље од 30,000 динара била велика и он би разумео да је толика да су ти чиновници били спремни да саставе законе у року од годину дана и да су помогли министру правде и Народној скупштини. Ђока Сушић подржао је Туцаковића. Туцаковић се изјаснио и против материјалних расхода, сматрао је да је сума на огрев, осветљење и канцеларијске трошкове била велика и да је Одбор могао да уштеди више од 1,000 динара. Известилац је рекао да је убудуће позиција казнени заводи требало да буде детаљисана и да није могла остати тако комбинована. Министар правде је обећао да ће у идућем буџету тако и урадити.[1014]

Министарство просвете и црквених дела

[1013] Исто.
[1014] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5425-5426.

Табела 380: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1015]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**44,682**	**3,724**	**0.93%**
2	**Школе**	**3,602,059**	**300,172**	**74.70%**
	Велика школа	264,984	22,082	5.50%
	Срдње школе	1,033,755	86,146	21.44%
	Основне школе	2,303,320	191,943	47.77%
3	**Култура**	**746,830**	**62,236**	**15.49%**
	Научна друштва и књиге	30,000	2,500	0.62%
	Библиотеке и Музеј	29,846	2,487	0.62%
	Народно позориште	56,984	4,749	1.18%
	Државна штампарија	630,000	52,500	13.06%
4	**Црква**	**121,443**	**10,120**	**2.52%**
	Духовенство	50,760	4,230	1.05%
	Велики духовни суд	8,000	667	0.17%
	Епархијски духовни суд	62,683	5,224	1.30%
5	**Благодејанца**	**78,000**	**6,500**	**1.62%**
	На питомце у страним државама	25,000	2,083	0.52%
	На питомце виших и средњих школа	40,000	3,333	0.83%
	Научна средства за сва училишта	13,000	1,083	0.27%
6	**Општи трошкови**	**229,166**	**19,097**	**4.75%**
	Кућне кирије	40,000	3,333	**0.83%**

[1015] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1896. годину.*

	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	3,000	250	0.06%
	На дневнице надзорницима средњих и основних школа	20,000	1,667	0.41%
	Канцеларијски трошкови и огрев	70,000	5,833	1.45%
	Плата практиканата	15,000	1,250	0.31%
	На служитеље	70,000	5,833	1.45%
	Помоћ свештеницима других вера	11,166	931	0.23%
	Укупни расходи:	**4,822,180**	**401,848**	**100%**

Табела 381: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1016]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**44,682**	**3,724**	**0.93%**
2	**Школе**	**3,602,059**	**300,172**	**74.70%**
	Велика школа	264,984	22,082	5.50%
	Срдње школе	1,033,755	86,146	21.44%
	Основне школе	2,303,320	191,943	47.77%
3	**Култура**	**746,830**	**62,236**	**15.49%**
	Научна друштва и књиге	30,000	2,500	0.62%
	Библиотеке и Музеј	29,846	2,487	0.62%
	Народно позориште	56,984	4,749	1.18%

[1016] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1897. годину.*

	Државна штампарија	630,000	52,500	13.06%
4	**Црква**	**121,443**	**10,120**	**2.52%**
	Духовенство	50,760	4,230	1.05%
	Велики духовни суд	8,000	667	0.17%
	Епархијски духовни суд	62,683	5,224	1.30%
5	**Благодејанци**	**78,000**	**6,500**	**1.62%**
	На питомце у страним државама	25,000	2,083	0.52%
	На питомце виших и средњих школа	40,000	3,333	0.83%
	Научна средства за сва училишта	13,000	1,083	0.27%
6	**Општи трошкови**	**229,166**	**19,097**	**4.75%**
	Кућне кирије	40,000	3,333	**0.83%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	3,000	250	0.06%
	На дневнице надзорницима средњих и основних школа	20,000	1,667	0.41%
	Канцеларијски трошкови и огрев	70,000	5,833	1.45%
	Плата практиканата	15,000	1,250	0.31%
	На служитеље	70,000	5,833	1.45%
	Помоћ свештеницима других вере	11,166	931	0.23%
	Укупни расходи:	**4,822,180**	**401,848**	**100%**

Табела 382: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1017]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ

[1017] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1898. годину.*

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Канцеларија Министарства**	**44,682**	**3,724**	**0.93%**
2	**Школе**	**3,602,059**	**300,172**	**74.70%**
	Велика школа	264,984	22,082	5.50%
	Срдње школе	1,033,755	86,146	21.44%
	Основне школе	2,303,320	191,943	47.77%
3	**Култура**	**746,830**	**62,236**	**15.49%**
	Научна друштва и књиге	30,000	2,500	0.62%
	Библиотеке и Музеј	29,846	2,487	0.62%
	Народно позориште	56,984	4,749	1.18%
	Државна штампарија	630,000	52,500	13.06%
4	**Црква**	**121,443**	**10,120**	**2.52%**
	Духовенство	50,760	4,230	1.05%
	Велики духовни суд	8,000	667	0.17%
	Епархијски духовни суд	62,683	5,224	1.30%
5	**Благодејанца**	**78,000**	**6,500**	**1.62%**
	На питомце у страним државама	25,000	2,083	0.52%
	На питомце виших и средњих школа	40,000	3,333	0.83%
	Научна средства за сва училишта	13,000	1,083	0.27%
6	**Општи трошкови**	**229,166**	**19,097**	**4.75%**
	Кућне кирије	40,000	3,333	0.83%
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	3,000	250	0.06%
	На дневнице надзорницима средњих и основних школа	20,000	1,667	0.41%
	Канцеларијски трошкови и огрев	70,000	5,833	1.45%
	Плата практиканата	15,000	1,250	0.31%

	На служитеље	70,000	5,833	1.45%
	Помоћ свештеницима других вера	11,166	931	0.23%
	Укупни расходи:	**4,822,180**	**401,848**	**100%**

Табела 383: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1018]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**93,182**	**7,765**	**3.17%**
2	**Школе**	**1,731,162**	**144,164**	**58.94%**
	Велика школа	314,634	26,220	10.71%
	Стручне школе	171,516	14,293	5.84%
	Средње школе	657,496	54,791	22.38%
	Народне школе	587,516	48,960	20.00%
3	**Култура**	**750,060**	**62,505**	**25.54%**
	Научна друштва и књиге	40,000	3,333	1.36%
	Библиотеке и Музеј	29,465	2,455	1.00%
	Народно позориште	56,984	4,749	1.94%
	Држава штампарија	623,611	51,968	21.23%
4	**Црква**	**151,057**	**12,588**	**5.14%**
	Духовенство	66,500	5,542	2.26%
	Велики духовни суд	10,000	833	0.34%
	Епархијски духовни суд	74,557	6,213	2.54%
5	**Благодејанца**	**54,500**	**4,542**	**1.86%**

[1018] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину.*

	На питомце виших и стручних школа	15,000	1,250	0.51%
	На ученике и наставнике средњих и народних школа	30,000	2,500	1.02%
	Научна средства за сва училишта	9,500	792	0.32%
6	**Општи трошкови**	**157,406**	**13,117**	**5.36%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	6,000	500	0.20%
	Канцеларијски трошкови и огрев	60,000	5,000	2.04%
	Плата практиканата	20,000	1,667	0.68%
	На служитеље	60,000	5,000	2.04%
	Помоћ свештеницима других вера	11,406	951	0.39%
	Укупни расходи:	**2,937,367**	**244,781**	**100%**

Табела 384: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1019]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**92,698**	**7,725**	**2.98%**
2	**Школе**	**1,957,394**	**163,116**	**62.87%**
	Велика школа	337,874	28,156	10.85%
	Стручне школе	121,800	10,150	3.91%
	Средње школе	798,800	66,567	25.66%
	Народне школе	698,920	58,243	22.45%
3	**Култура**	**689,380**	**57,448**	**22.14%**

[1019] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

	Научна друштва и књиге	51,000	4,250	1.64%
	Библиотеке и Музеј	27,160	2,263	0.87%
	Народно позориште	43,099	3,592	1.38%
	Државна архива	8,200	683	0.26%
	Држава штампарија	559,921	46,660	17.98%
4	**Црква**	**151,192**	**12,599**	**4.86%**
	Духовенство	66,500	5,542	2.14%
	Велики духовни суд	10,000	833	0.32%
	Епархијски духовни суд	74,692	6,224	2.40%
5	**Благодејанца**	**79,000**	**6,583**	**2.54%**
	На питомце виших и стручних школа	12,000	1,000	0.39%
	На ученике и наставнике средњих и народних школа који уче на страни	60,000	5,000	1.93%
	Научна средства за сва училишта	7,000	583	0.22%
6	**Општи трошкови**	**143,726**	**11,977**	**4.62%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	7,500	625	0.24%
	Канцеларијски трошкови и огрев	36,000	3,000	1.16%
	Плата практиканата	21,000	1,750	0.67%
	На служитеље	60,000	5,000	1.93%
	На зидању школе у Великом Извору и Власини	6,200	517	0.20%
	На плату свештеника у Мајдан-Пеку	1,500	125	0.05%
	Помоћ свештеницима других вера	11,526	961	0.37%
	Укупни расходи:	**3,113,390**	**259,449**	**100%**

Табела 385: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1020]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**95,130**	**7,928**	**2.80%**
2	**Школе**	**2,167,260**	**180,605**	**63.72%**
	Велика школа	355,140	29,595	10.44%
	Стручне школе	194,800	16,233	5.73%
	Средње школе	832,800	69,400	24.49%
	Народне школе	784,520	65,377	23.07%
3	**Култура**	**760,194**	**63,350**	**22.35%**
	Научна друштва и књиге	47,000	3,917	1.38%
	Библиотеке и Музеј	44,173	3,681	1.30%
	Народно позориште	51,526	4,294	1.52%
	Државна архива	11,568	964	0.34%
	Држава штампарија	605,927	50,494	17.82%
4	**Црква**	**154,442**	**12,870**	**4.54%**
	Духовенство	66,500	5,542	1.96%
	Велики духовни суд	8,800	733	0.26%
	Епархијски духовни суд	79,142	6,595	2.33%
5	**Благодејанца**	**77,000**	**6,417**	**2.26%**
	На питомце виших и стручних школа	12,000	1,000	0.35%
	На ученике и наставнике средњих и народних школа	60,000	5,000	1.76%
	Научна средства за сва училишта	5,000	417	0.15%

[1020] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1901. годину.*

7	**Општи трошкови**	**147,006**	**12,251**	**4.32%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	10,000	833	0.29%
	Канцеларијски трошкови и огрев	35,000	2,917	1.03%
	Плата практиканата	21,000	1,750	0.62%
	На служитеље	61,780	5,148	1.82%
	На подизање школа у Великом Извору и Власини	6,200	517	0.18%
	На плату свештеника у Мајданпеку	1,500	125	0.04%
	Помоћ свештеницима других вера	11,526	961	0.34%
	Укупни расходи:	**3,401,032**	**283,419**	**100%**

Табела 386: ***Буџет расхода Министарста просвете и црквених дела за буџетску 1902. годину***[1021]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		Буџетом предвиђено за 1901. 1/3	**Буџетом предвиђено за 1902. 2/3**	**Свега за 1902.**
		у динарима; у цесарским дукатима	**у динарима; у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**27,215; 2,268**	**45,753; 3,813**	**2.25%**
2	**Школе**	**862,910; 71,909**	**1,187,295; 98,941**	**63.33%**
	Велика школа	351,157; 29,263	232,776; 19,398	18.04%
	Више женске школе	39,681; 3,307	84,789; 7,066	3.84%
	Богословија стара	13,210; 1,101	23,769; 1,981	1.14%

[1021] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину.*

	Богословија Светог Саве	42,878; 3,573	10,535; 878	1.65%
	Учитељске школе	37,310; 3,109	79,449; 6,621	3.61%
	Гимназије	251,901; 20,992	501,814; 41,818	23.28%
	Народне школе	126,773; 10,564	254,163; 21,180	11.77%
3	**Култура**	**275,020; 22,918**	**505,981; 42,165**	**24.12%**
	Поклањање књига	667; 56	1,333; 111	0.06%
	На помоћ научним и уметничким друштвима	4,000; 333	8,000; 667	0.37%
	Народне библиотеке у Београду и Крагујевцу	10,464; 872	20,280; 1,690	0.95%
	Народни музеј	7,103; 592	14,207; 1,184	0.66%
	Народно позориште	17,175; 1,431	42,959; 3,580	1.86%
	Академија наука	12,667; 1,056	18,667; 1,556	0.97%
	Државна архива	4,469; 372	9,512;793	0.43%
	Држава штампарија	218,475; 18,206	391,023; 32,585	18.83%
4	**Црква**	**55,192; 4,559**	**107,549; 8,962**	**5.03%**
	Духовенство	-		-
	Велики духовни суд	-		-
	Епархијски духовни судови	55,192; 4,599	107,549; 8,962	5.03%
5	**Благодејанца**	**22,667; 1,889**	**45,333; 3,778**	**2.10%**
	На питомце који уче у страним државама	20,000; 1.667	35,333; 2,944	1.71%
	На благодејаније ученика Учитељске школе у Алексинцу и Више учитељске школе у Београду	2,667; 222	10,000; 833	0.39%
6	**Општи трошкови**	**39,892; 3,324**	**62,526; 5,211**	**3.16%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	7,267; 606	10,000; 833	0.53%
	Канцеларијски трошкови и огрев, и кирије	15,449; 1287	21,376; 1,781	1.14%

	Научне екскурзије	6,667; 556	2,000; 167	0.27%
	На периодске повишице	6,000; 500	15,333; 1,278	0.66%
	На лечење сиромашних ученица и ученика	667; 56	2,000; 167	0.08%
	Помоћ свештеницима других вера	3,842; 320	7,684; 640	0.36%
	Ванредни расход	-	4,133; 344	0.13%
	Укупни расходи:	**1,282,896; 106,908**	**1,954,437; 162,870**	**100%**

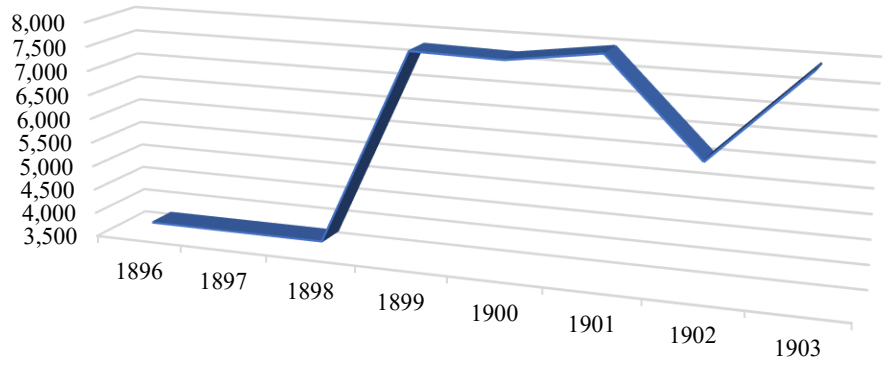
Табела 387: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1022]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Канцеларија Министарства**	**95,130**	**7,928**	**2.80%**
2	**Школе**	**2,167,260**	**180,605**	**63.72%**
	Велика школа	355,140	29,595	10.44%
	Стручне школе	194,800	16,233	5.73%
	Средње школе	832,800	69,400	24.49%
	Народне школе	784,520	65,377	23.07%
3	**Култура**	**760,194**	**63,350**	**22.35%**
	Научна друштва и књиге	47,000	3,917	1.38%
	Библиотеке и Музеј	44,173	3,681	1.30%
	Народно позориште	51,526	4,294	1.52%
	Државна архива	11,568	964	0.34%
	Држава штампарија	605,927	50,494	17.82%

[1022] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

4	**Црква**	**154,442**	**12,870**	**4.54%**
	Духовенство	66,500	5,542	1.96%
	Велики духовни суд	8,800	733	0.26%
	Епархијски духовни суд	79,142	6,595	2.33%
5	**Благодејанца**	**77,000**	**6,417**	**2.26%**
	На питомце виших и стручних школа	12,000	1,000	0.35%
	На ученике и наставнике средњих и народних школа	60,000	5,000	1.76%
	Научна средства за сва училишта	5,000	417	0.15%
6	**Општи трошкови**	**147,006**	**12,251**	**4.32%**
	Подвозни трошкови и дијурне чиновника	10,000	833	0.29%
	Канцеларијски трошкови и огрев	35,000	2,917	1.03%
	Плата практиканата	21,000	1,750	0.62%
	На служитеље	61,780	5,148	1.82%
	На подизање школа у Великом Извору и Власини	6,200	517	0.18%
	На плату свештеника у Мајданпеку	1,500	125	0.04%
	Помоћ свештеницима других вера	11,526	961	0.34%
	Укупни расходи:	**3,401,032**	**283,419**	**100%**

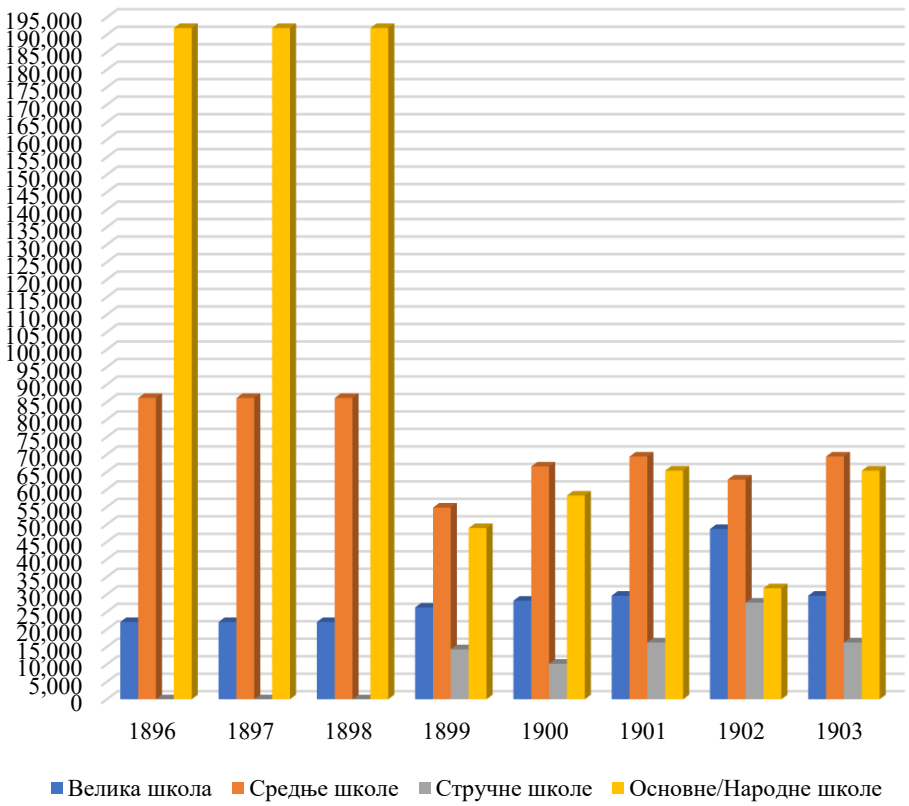
Графикон 185: ***Кретање расхода Канцеларије Министарства за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1023]

Планирани трошкови Централног надлештва које је подразумевало плате особља одељења Министарства бележили су осцилатије током посматраног периода. Максимум су достигли у последњој години посматраног раздобља који је био већи 2.13 пута у односу на три почетне године, и за 30.37% у односу на просек претходне две године. У последњој години трошкови су били исти као забележени максимум.

[1023] Видети табеле бр. 379-386.

Графикон 186: ***Кретање буџета школа за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1024]

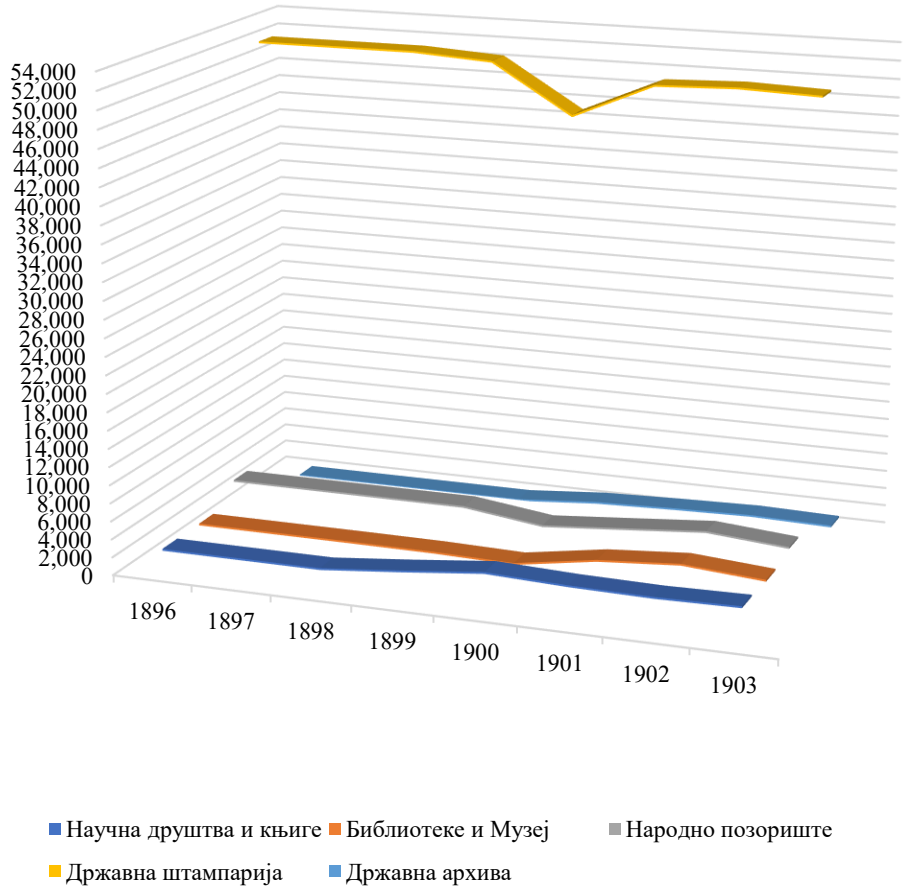

Издаци планирани на Велику школу имали су тенденцију раста до 1902. године, да би након тога вратили на ону вредност из 1901. године. С обзиром на то да је буџет за 1902. годину био већи јер су у њега урачунати и расходи из последња два месеца 1901. године, с обзиром на то да су кредити из тог буџета коришћени док није био усвојен буџет за 1902. годину, суштински кредит на Велику школу није порастао у односу на 1901. годину. У просеку буџет на Велику школу чинио је удео од 11.46% укупних средстава издвајаних за школе, и удео од 9.07% у укупним планираним расходима Министарства просвете и црквених дела у току посматраног периода. Пак, ситуација са буџетом средњих школа била је другачија. Они су свој максимум достигле у почетним годинама, да би 1899. године доживеле пад од 36.40% у односу на претходне године. У 1900. и 1901. дошло је до повећања за 21.49% и 26.67% респективно у односу на 1899. годину. Стручне школе у које су спадале имали су незнатне осцилације од 1899. године када почињу да се јављају под тим појмом у буџету расхода Министарства просвете и црквених дела и удео у укупним издацима на школе износио је 36.67%. У почетним годинама посматраног периода највећи удео од 63.94% у укупним издацима планираним на школе одлазио је на издржавање основних школа до 1899. године када је дошло до реорганизације и када су ове школе замењене народним школама.

[1024] Исто.

Трошкови на њих су до краја периода у просеку били мањи за 71.98% у односу на износ који је издавајан на основне школе до 1899. године.

Графикон 187: ***Кретање буџета расхода културе за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1025]

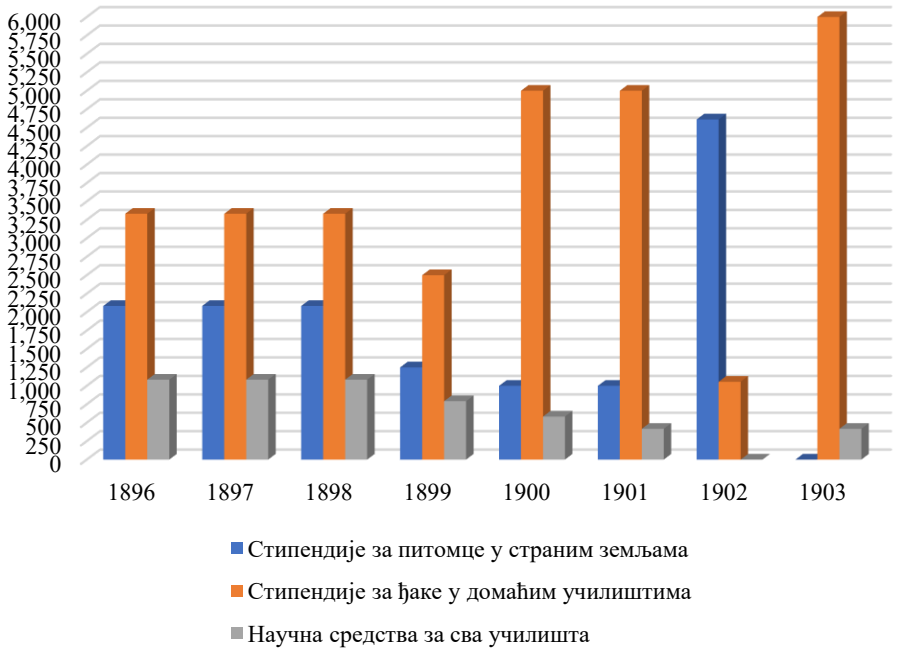

У домену културе највећи издаци планирани су на Државну штампарију која је у просеку заузимала удео од 80.88% у укупним трошковима на културу у току посматраног периода. Издаци на ову институцију имали су константу у својим кретањима, осим пада који је забележен 1899. године, и то 8.95% у односу на остале године овог периода. Научна друштва у које је између осталог спадала Српска краљевска академија наука и уметности имали су тенденцију раста све до 1900. године када је забележен максимум који је био већи у односу на претходни период у просеку

[1025] Исто.

56.92% и 8.51% у односу на последње године посматраног периода. Трошкови планирани на библиотеке у Београду и Крагујеву, као и на Народни музеј у Београду имали су тенденцију раста и у последњој години предвиђени су трошкови који су били већи за 48.00% у односу на почетни период. Трошкови на Народно позориште, око чега су 70-их година вођене жучне расправе о идацима које на њих треба издвојити, и ти гласови посланика су углавном били против издавајана суме на ову институцију, на прелазу векова имали су константу у својим кретањима осим у 1900. години када је забележен минимум који је био мањи за 20.52% у односу на остале године посматраног периода. Државна архива која је основана 14. децембра 1898. године имала је предвиђене расходе почев од 1900. године који су били константни до краја периода и чинили су најмању висину трошкова у односу на друге културне институције, у просеку 1.48% укупних трошкова издавајаних на културу.[1026]

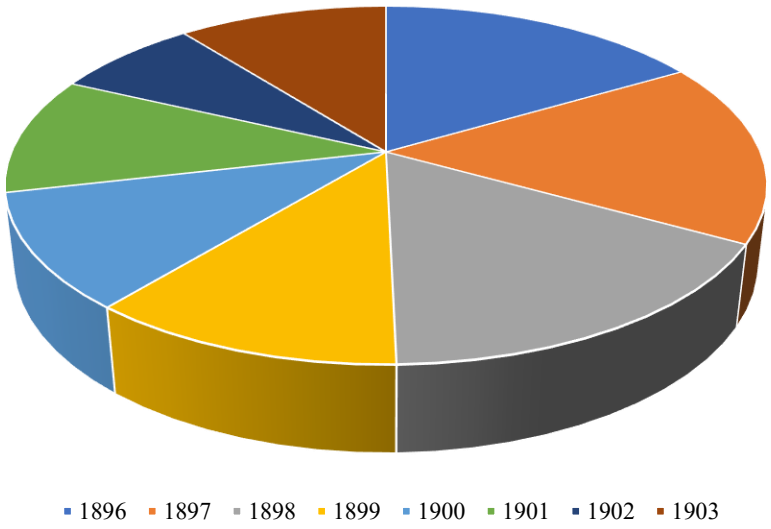
Графикон 188: ***Кретање буџета расхода бладојенија за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1027]

Трошкови на стипендије ђака школованих у Србији били су у просеку за 1.85 пута мањи од оних који су слати да своје образовање наставе у некој од страних земаља. Стипендија на оне ученике школоване у земљи бележила је осцилације у току посматраног периода и у последњој години били су 1.80 пута већи у односу на почетни период. Трошкови планирани за школовање питомаца у некој од страних земаља такође су бележили осцилације, 1903. године су изостали издаци на ову буџетску ставку, а 1902. године били су 2.21 пута већи у односу на 1896. годину. Научна средства за сва училишта коај су у овом периоду сврстана у групу благодејанија имали су тенденцију пада и у последњој години су имали 42.08% мање издатке који су планирани за њих у односу на просек претходних година.

[1026] *Зборник закона и средаба 53*, Београд 1901, 505.
[1027] Видети табеле бр. 379-386.

Графикон 189: ***Кретање буџета расхода Општих трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1028]

У групу општих трошкова у које су спадали, као и у претходном периоду, издаци на подвоз и дијурне чиновника, канцеларијски трошкови, плате практиканата и служитеља, као и помоћ свештеницима туђих вероисповести. Они су бележили су осцилације у кретању током почетног раздобља. Минимум су остварили 1902. години који који је био за 55.31% мањи у односу на почетни период и 43.54% у односу на последњу годину посматраног периода. У просеку ова буџетска партија заузимала је 5.09% укупних трошкова планираних на Министарство просвете и црквених дела.

Радикални посланик Настас Петровић говорио је о томе да треба повисити издавње новца сиромашним ученицима алексиначке Учитељске школе и Учитељске женске школе у Београду, и поред тешких финансијских прилика, да се поред 15,000 динара определи још 15,000, а да се смањи тамо где је био луксуз у таквим финансијским приликама. Посланик Народне радикалне странке Сретен Којић га је потпомагао и истакао да за подмладак треба да се образују учитељи, а многе су школе затворене јер није било кандидата који би их учили. Известилац Мостић рекао је да је предлог професора Петровића био умесан, али да је због штедње било немогуће повисити, а посланици нису могли да траже повишења осим ако влада не би пристала да изда посебан указ о томе, он лично није био за то да се изда ова повишица. Настас Петровић рекао је да није тражио повећања већ пребацивање из једне суме у другу. Мостић је на то одговорио да то није било могуће по Уставу. Сушић је потпомогао Настаса Петровића. Чеда Костић је тражио да му известилац одговори да ли је сума на питомце који се шаљу у стране земље била већа на оне који постоје, јер ако није он је тражио да се то избрише, јер су се слала деца имућних људи који су задужили неке чланове владе па су неки ишколовали неколико своје деце чак су добијали помоћ из класне лутрије и Управе фондова. Илија Илић га је потпомогао. Истог мишљења били су либерални посланици Панта Срећковић и Алекса Нешић. Анта Радосављевић је био противан да се укине награда одличним ученицима.Станко Кокановић и Љубомир Давидовић потпомогли су у предлог Настаса

[1028] Исто.

Петровића. Заступник министра просвете истакао је да министар Ковачевић састављао тај буџет и да је он за то да се овај одељак благодејанија врати поново у Одбор са свим предлозима.[1029]

Министарство иностраних дела

Табела 388: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1030]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**703,680**	**58,640**	**57.12%**
	Плата чиновника у Министарству	53,180	4,432	4.32%
	Плата практиканата	6,000	500	0.49%
	Плата служитеља	9,000	750	0.73%
	На канцеларијске трошкове	9,000	750	0.73%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.57%
	На слање лица у разне мисије	20,000	1,667	1.62%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.22%
	На слање новца и пакета	3,000	250	0.24%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,500	125	0.12%
	На ванредне потребе	80,000	6,667	6.49%
	Достојније заступање српских интереса	500,000	41,667	40.58%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**335,725**	**27,977**	**27.25%**
	Посланство у Атини	16,000	1,333	1.30%
	Посланство у Берлину	40,125	3,344	3.26%
	Посланство у Бечу	48,750	4,063	3.96%
	Посланство у Букурешту	40,000	3,333	3.25%

[1029] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5427-5430.

[1030] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1896. годину.*

	Посланство у Паризу	45,500	3,792	3.69%
	Посланство у Лондону	23,500	1,958	1.91%
	Послнство у Петрограду	46,850	3,904	3.80%
	Посланство у Цариграду	75,000	6,250	6.09%
	Посланство у Риму	18,500	1,542	1.50%
	Засзупништва Краљевине Србије на страни	**35,000**	**2,917**	**2.84%**
	Заступништво у Софији	35,000	2,917	2.84%
	Генерални конзулати Краљевине Србије на страни	**79,440**	**6,620**	6.45%
	Генерални конзулат у Пешти	27,000	2,250	2.19%
	Генерлни конзулат у Солуну	24,310	2,026	1.97%
	Генерални конзулат у Скопљу	28,130	2,344	2.28%
	Конзулати Краљевине Србије на страни	**59,640**	**4,970**	**4.84%**
	Конзулат у Трсту	15,250	1,271	1.24%
	Конзулат у Битољу	28,420	2,368	2.31%
	Конзулат у Приштини	15,970	1,331	1.30%
	Укупни расходи:	**1,231,985**	**102,665**	**100%**

Табела 389: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1031]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**708,680**	**59,057**	**57.52%**
	Плата чиновника у Министарству	58,180	4,848	4.72%
	Плата практиканата	6,000	500	0.49%
	Плата служитеља	9,000	750	0.73%
	На канцеларијске трошкове	9,000	750	0.73%

[1031] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1897. годину.*

	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.57%
	На слање лица у разне мисије	20,000	1,667	1.62%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.22%
	На слање новца и пакета	3,000	250	0.24%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,500	125	0.12%
	На ванредне потребе	80,000	6,667	6.49%
	Достојније заступање српских интереса	500,000	41,667	40.58%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**349,585**	**29,132**	**28.37%**
	Посланство у Атини	16,000	1,333	1.30%
	Посланство у Берлину	40,125	3,344	3.26%
	Посланство у Бечу	48,730	4,063	3.95%
	Посланство у Букурешту	40,000	3,333	3.25%
	Посланство у Паризу	43,300	3,792	3.51%
	Посланство у Лондону	23,300	1,958	1.89%
	Послнство у Петрограду	46,830	3,904	3.80%
	Посланство у Цариграду	73,000	6,250	5.92%
	Посланство у Риму	18,300	1,542	1.49%
	Засзупништва Краљевине Србије на страни	**35,000**	**2,917**	**2.84%**
	Заступништво у Софији	35,000	2,917	2.84%
	Генерални конзулати Краљевине Србије на страни	**79,310**	**6,609**	6.44%
	Генерални конзулат у Пешти	27,000	2,250	2.19%
	Генерлни конзулат у Солуну	24,310	2,026	1.97%
	Генерални конзулат у Скопљу	28,000	2,344	2.27%
	Конзулати Краљевине Србије на страни	**59,590**	**4,965**	**4.84%**
	Конзулат у Трсту	15,200	1,271	1.23%
	Конзулат у Битољу	28,420	2,368	2.31%
	Конзулат у Приштини	15,970	1,331	1.30%
	Укупни расходи:	**1,232,165**	**102,680**	**100%**

Табела 390: ***Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1032]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**701,880**	**58,640**	**57.12%**
	Плата чиновника у Министарству	51,380	4,282	4.17%
	Плата практиканата	6,000	500	0.49%
	Плата служитеља	9,000	750	0.73%
	Додатак вршиоцима важнијих дужности	1,800	150	0.15%
	На канцеларијске трошкове	9,000	750	0.73%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.57%
	На слање лица у разне мисије	20,000	1,667	1.62%
	На селидбене трошкове	15,000	1,250	1.22%
	На слање новца и пакета	3,000	250	0.24%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,500	125	0.12%
	На ванредне потребе	80,000	6,667	6.49%
	Достојније заступање српских интереса	500,000	41,667	4.58%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**354,225**	**29,518**	**28.75%**
	Посланство у Атини	16,000	1,333	1.30%
	Посланство у Берлину	40,125	3,344	3.26%
	Посланство у Бечу	48,750	4,063	3.96%
	Посланство у Букурешту	40,000	3,333	3.25%
	Посланство у Паризу	45,500	3,792	3.69%
	Посланство у Риму	18,500	1,542	1.50%
	Послнство у Петрограду	46,850	3,904	3.80%
	Посланство у Цариграду	75,000	6,250	6.09%
	Посланство у Лондону и конзулат у Сједињеним америчким државама	23,500	1,958	1.91%

[1032] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1898. годину.*

3	**Заступништво Краљевине Србије на страни**	**35,000**	**2,917**	**2.84**
	Заступништво у Софији	35,000	2,917	2.84%
4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**94,690**	**7,891**	7.69%
	Генерални конзулат у Пешти	27,000	2,250	2.19%
	Генерлни конзулат у Солуну	24,310	2,026	1.97%
	Генерални конзулат у Скопљу	28,130	2,344	2.28%
	Генереални конзулат у Трсту	15,250	1,271	1.24%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**44,390**	**3,699**	**3.60%**
	Конзулат у Битољу	28,420	2,368	2.31%
	Конзулат у Приштини	15,970	1,331	1.30%
	Укупни расходи:	**1,231,985**	**102,665**	**100%**

Табела 391: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1033]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**1,008,430**	**84,036**	**61.33%**
	Плата чиновника у Министарству и додатак вршиоцима важнијих дужности	62,430	5,203	3.80%
	Плата практиканата	6,000	500	0.36%
	Плата служитеља	9,000	750	0.55%
	На канцеларијске трошкове	12,000	1,000	0.73%
	На слање телеграфских депеша	7,000	583	0.43%
	На слање лица у разне мисије	25,000	2,083	1.52%

[1033] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину.*

	На селидбене трошкове	25,000	2,083	1.52%
	На слање новца и пакета	9,000	750	0.55%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	3,000	250	0.18%
	На ванредне потребе	100,000	8,333	6.08%
	Достојније заступање српских интереса	750,000	62,500	45.61%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**415,650**	**34,638**	**25.28%**
	Посланство у Атини	19,800	1,650	1.20%
	Посланство у Берлину	44,500	3,708	2.71%
	Посланство у Бечу	49,000	4,083	2.98%
	Посланство у Букурешту	42,750	3,563	2.60%
	Посланство у Лондону	39,500	3,292	2.40%
	Посланство у Паризу	45,000	3,750	2.74%
	Послнство у Петрограду	46,350	3,863	2.82%
	Посланство у Риму	18,500	1,542	1.13%
	Посланство у Цариграду	84,250	7,020	5.12%
	Посланство на Цетињу	26,000	2,167	1.58%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**38,250**	**3,188**	**2.33%**
	Заступништво у Софији	38,250	3,188	2.33%
4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**107,865**	**8,989**	**6.56%**
	Генерални конзулат у Будимпешти	31,250	2,604	1.90%
	Генерлни конзулат у Солуну	26,235	2,186	1.60%
	Генерални конзулат у Скопљу	30,380	2,532	1.85%
	Генерални конзулат у Трсту или Ријеци	20,000	1,667	1.22%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**74,022**	**6,169**	**4.50%**
	Конзулат у Битољу	22,420	1,868	1.36%
	Конзулат у Призрену	19,950	1,663	1.21%
	Конзулат у Приштини	19,746	1,646	1.20%
	Конзулат у Серезу	11,906	992	0.72%
	Укупни расходи:	**1,644,217**	**137,018**	**100%**

Табела 392: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1034]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**1,536,180**	**128,015**	**69.90%**
	Плата чиновника у Министарству и додатак вршиоцима важнијих дужности	54,380	4,532	2.47%
	Плата практиканата	6,000	500	0.27%
	Плата служитеља	9,000	750	0.41%
	На канцеларијске трошкове	12,000	1,000	0.55%
	На слање телеграфских депеша	6,000	500	0.27%
	На слање лица у разне мисије	30,000	2,500	1.37%
	На селидбене трошкове	30,000	2,500	1.37%
	На слање новца и пакета	7,000	583	0.32%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,800	150	0.08%
	На ванредне потребе	630,000	52,500	28.67%
	Достојније заступање српских интереса	750,000	62,500	34.13%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**416,130**	**34,678**	**18.94%**
	Посланство у Атини	20,040	1,670	0.91%
	Посланство у Берлину	44,000	3,667	2.00%
	Посланство у Бечу	48,700	4,058	2.22%
	Посланство у Букурешту	48,400	4,033	2.20%
	Посланство у Лондону	36,500	3,041	1.66%
	Посланство у Паризу	46,940	3,912	2.14%
	Послнство у Петрограду	50,050	4,170	2.28%
	Посланство у Риму	35,500	2,958	1.62%
	Посланство у Цариграду	86,000	7,167	3.91%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**40,750**	**3,396**	**1.85%**
	Заступништво у Софији	40,750	3,396	1.85%

[1034] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**128,555**	**10,713**	**5.85%**
	Генерални конзулат у Будим Пешти	29,200	2,433	1.33%
	Генерлни конзулат у Солуну	24,735	2,061	1.13%
	Генерални конзулат у Скопљу	31,920	2,660	1.45%
	Генерални конзулат у Трсту	16,200	1,350	0.74%
	Генерални конзулат у Женеви	26,500	2,208	1.21%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**76,056**	**6,338**	**3.46%**
	Конзулат у Битољу	25,120	2,093	1.14%
	Конзулат у Призрену	15,880	1,323	0.72%
	Конзулат у Приштини	21,686	1,807	0.99%
	Конзулат у Серезу	13,370	1,114	0.61%
	Укупни расходи:	**2,197,671**	**183,139**	**100%**

Табела 393: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1901. у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1035]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**1,598,660**	**133,222**	**70.97%**
	Плата чиновника у Министарству и додатак вршиоцима важнијих дужности	57,380	4,782	2.55%
	Плата практиканата	5,000	417	0.22%
	Плата служитеља	9,480	790	0.42%
	На канцеларијске трошкове	12,000	1,000	0.53%
	На слање телеграфских депеша	6,000	500	0.27%

[1035] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

	На слање лица у разне мисије	30,000	2,500	1.33%
	На селидбене трошкове	20,000	1,667	0.89%
	На слање новца и пакета	7,000	583	0.31%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,800	150	0.08%
	На ванредне потребе ии достојније заступање српских интереса	1,450,000	120,833	64.37%
2	**Посланства Краљевине Србије на страни**	**445,880**	**37,157**	**19.79%**
	Посланство у Атини	37,040	3,087	1.64%
	Посланство у Берлину	44,250	3,688	1.96%
	Посланство у Бечу	56,700	4,752	2.52%
	Посланство у Букурешту	48,150	4,013	2.14%
	Посланство у Лондону	34,500	2,875	1.53%
	Посланство у Паризу	49,940	4,162	2.22%
	Послнство у Петрограду	48,800	4,067	2.17%
	Посланство у Риму	35,500	2,958	1.58%
	Посланство у Цариграду	91,000	7,583	4.04%
3	**Заступништва Краљевине Србије на страни**	**39,250**	**3,271**	**1.74%**
	Заступништво у Софији	39,250	3,271	1.74%
4	**Генерални конзулати Краљевине Србије на страни**	**145,145**	**12,095**	**6.44%**
	Генерални конзулат у Будим Пешти	31,700	2,642	1.41%
	Генерлни конзулат у Солуну	24,485	2,040	1.09%
	Генерални конзулат у Скопљу	31,860	2,655	1.41%
	Генерални конзулат у Трсту	14,600	1,217	0.65%
	Генерални конзулат у Битољу	26,620	2,218	1.18%
	Генерални конзулат у Призрену	15,880	1,323	0.70%
5	**Конзулати Краљевине Србије на страни**	**23,780**	**1,982**	**1.06%**
	Конзулат у Приштини	23,780	1,982	1.06%
	Укупни расходи:	**2,252,715**	**187,726**	**100%**

Табела 394: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1036]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		Буџетом предвиђено у 1901. 1/3	**Буџетом предвиђено у 1902.2/3**	**Свега за 1902.**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**381,866;31,822**	**1,001,040;83,420**	**70.03%**
	Плата чиновника у Министарству	22,993;1,911	41,173;3,431	3.25%
	На канцеларијске трошкове	16,667;1,389	26,667;2,222	2.19%
	На слање телеграфских депеша			
	На слање лица у разне мисије			
	На селидбене трошкове	8,333;694	15,333;1,278	1.20%
	На слање новца и пакета			
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	600;50	1,200;100	0.09%
	На ванредне и достојније заступање српских интереса	333,333;27,776	916,667;76,389	63.30 %
2	**Посланства**	**161,710;13,476**	**281,480;23,457**	**22.44%**
	Плате и додаци	125,810;10,484	215,963;17,997	**17.31%**
	Канцеларијски трошкови и станарина	35,900;2,992	6,5517;5,460	**5.14%**
3	**Конзулати**	**56,309;4,692**	**92,264;7,689**	7.52%
	Плате и додаци	45,097;3,758	73,174;6,098	5.99%
	Канцеларијски трошкови и станарина	11,212;934	19,090;1,591	1.53%
	Укупни расходи:	**599,885;49,990**	**1,374,784;114,565**	**100%**

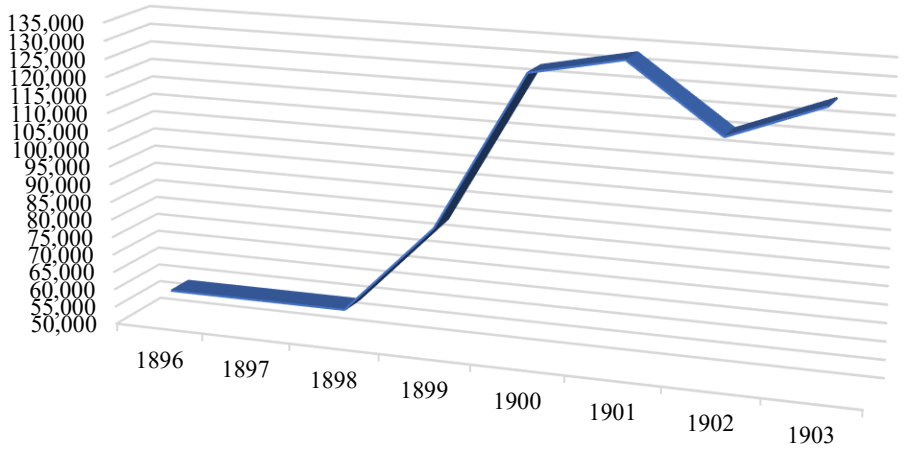
[1036] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину.*

Табела 395: ***Буџет расхода Министарства иностраних дела за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1037]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**1,501,560**	**125,130**	**72.81%**
	Плата чиновника у Министарству	61,760	5,147	2.99%
	На канцеларијске трошкове	23,000	1,917	1.12%
	На слање телеграфских депеша			
	На слање лица у разне мисије			
	На селидбене трошкове	40,000	3,333	1.94%
	Повратак у отаџбину сиротих поданика	1,800	150	0.09%
	На ванредне и достојније заступање српских интереса	1,375,000	114,583	66.68%
2	**Посланства**	**422,205**	**35,184**	**20.47%**
3	**Конзулати**	**138,395**	**11,533**	**6.71%**
	Укупни расходи:	**2,062,160**	**171,847**	**100%**

[1037] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

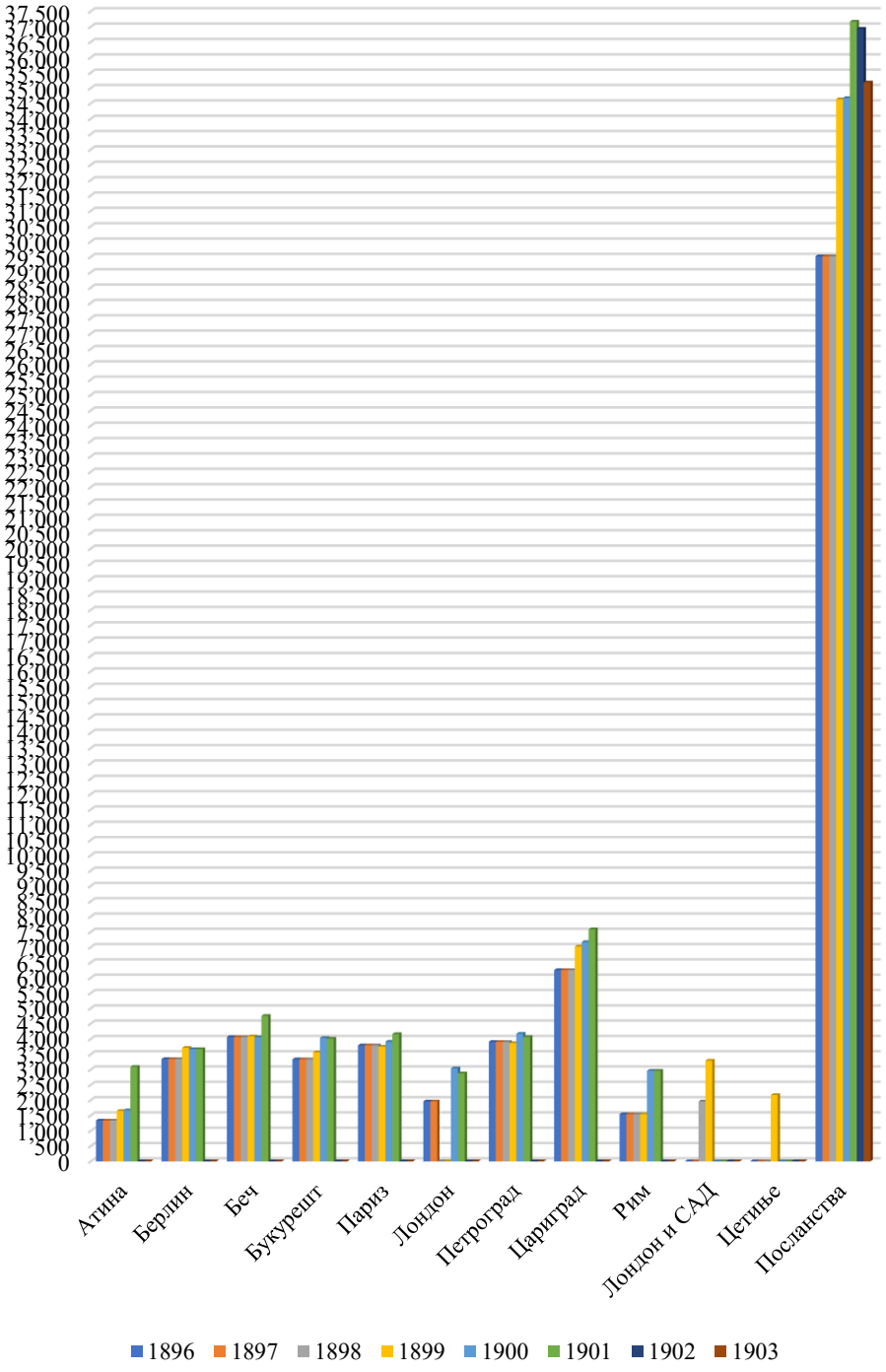
Графикон 190: ***Кретање буџета расхода Централног надлештва Министарства иностраних дела за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1038]

Трошкови Централног надлештва МИД-а у која су убрајани имали су тенденцију раста током посматраног периода изузев 1902. године када су опали за 13.50% у односу на просек претходних година. На кретање ових издатака највише је утицала партија на ванредне трошкове МИД-а и достојније заступање српских интереса која је 1901. године достигли максимум и били у просеку већи за 10.00% и 150.00%, респективно, у односу на претходну и почетну годину посматраног периода, респективно.

[1038] Видети табеле бр. 387-394.

Графикон 191: ***Структура буџета расхода посланства МИД-а за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1039]

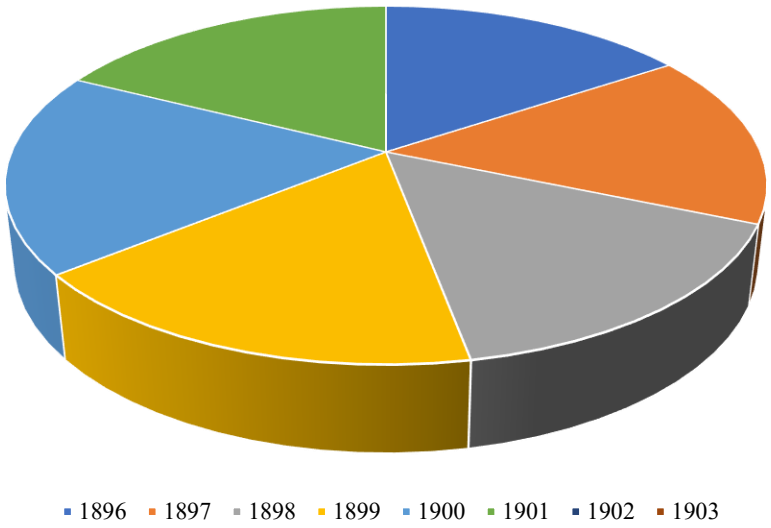

Посланства Краљевине Србије на страни имали су тенденцију раста до 1902. године када је њихова вредност опала за 0.62% у односу на претходну годину посматраног периода када је

[1039] Исто.

остварен максимум у планираним расходима ове групе трошкова МИД-а. Треба напоменуту да је у завршним рачунима за 1902. и 1903. изостала подела на посланства у одређеним градовима тако да се не може испратити њихово појединачно кретање, осим укупне цифре планиране на трошкове посланстава. Тако је до 1901. године Посланство у Атини имало тенденцију раста и тада су расходи били 2.32 пута већи у односу на почетне године овог периода. Исто је било и са Посланством у Букурешту, његови трошкови максмум су достигли у 1901. години и били за 20.40% већи у односу на почетне године посматраног периода. Такође, Посланство у Риму је имало тенденцију раста и максимум је забележен у 1900. који се одржао и у наредној години и био је 1.92 пута већи у односу на почетне године овог периода. Интересантно је да је Посланству у Лондону било прикључено и Посланство у САД-у али само у две године 1898. и 1899. Посланства у Берлину и Бечу бележили су осцилације у току посматраног периода, и то су имали тенденцију раста до 1900. године када су опали за 1.11% и 0.61% у односу на почетне године посматраног периода, респктивно, да би већ наредне године дошло до повећања у односу на претходну годину. У последњој години расходи наведених посланстава били су већи за 1.10 и 1.17 пута у односу на почетне године овог периода, респективно. Интересантно је истаћи да су трошкови Посланства на Цетињу били планирани само за 1899. годину и чинили су удео од 6.26% укупних издатака планираних на посланства Краљевине Србије у тој години. Највеће трошкове и у овом периоду планирани су за посланство у Цариграду које је имало највећи број запослених и које је држава очигледно сматрала као најважније представништво Србије у страним земљама. Они су имали тенденцију раста и у последњој години за коју су пронађени подаци забележен је максимум, тако да је 1901. године за ово посланство планиран издатак који је био већи за 15.12% у односу на просек претходних година.

Графикон 192: ***Буџета расхода Заступништва у Софији за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1040]

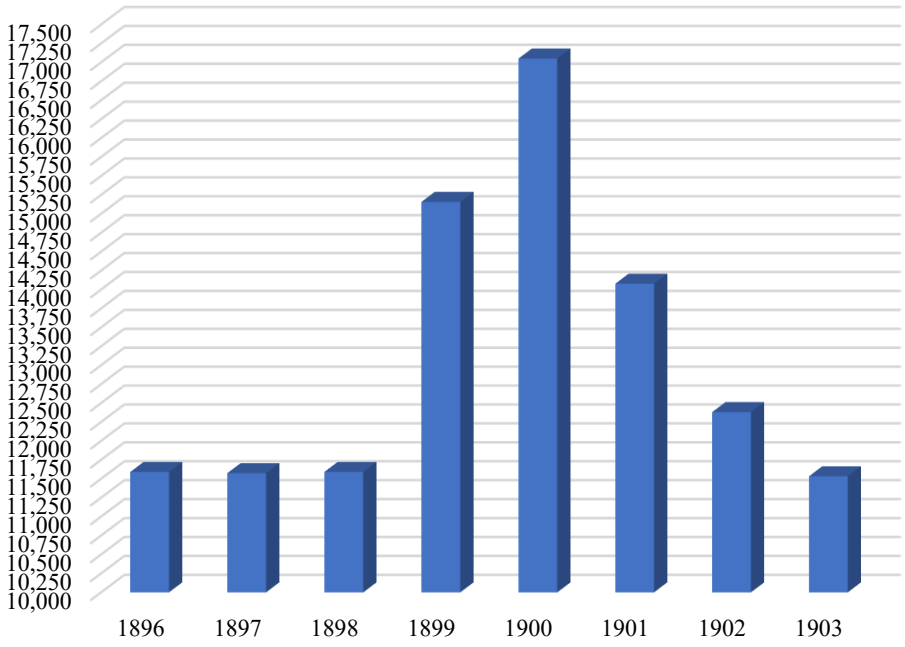

Заступништво у Софији је и у овом периоду било једино у том рангу страних представништва Србије. Ово заступништво је имало тенденцију раста и у последњој години за

[1040] Исто.

коју су пронађени подаци било је увећано за 6.65% у односу на просек претходних година. С обзиром на то, да су већ наредне две године представништва груписана у две категорије-посланства и конзулате, не може се са сигурношћу рећи да ли су можда ово представништво сврстали у неку од горе наведених партија.

Графикон 193: ***Буџет расхода Генералних конзулата и конзулата МИД-а за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1041]

У 1902. и 1903. партија Генералних конзулата и Конзулата груписана је у ставку Конзулати. С обзиром на то, да за године пре тога постоје подаци о Генералним конзулатима и Конзулатима појединачно, након што буде анализирана њихова укупна сума, биће представљени и подаци о томе како су се кретали трошкови понаособ. Из графикона 185 уочава се да су генрални конзулати и конзулати свој максимум достигли 1900. године који је био већи за 47.12% и 12.49% у односу на почетне године посматраног периода и 1899. годину, респективно. Након тога је уследила тенденција пада и у последњој години трошкови на ову групу били су мањи за 32.36% и % у односу на забележени максимум.

У прве две године посматраног периода постојали су Генерални конзулати у Пешти, Солуну, и Скопљу, и конзулати у Битољу, Приштини и Трсту. Године 1898. конзулат у Трсту се уздиже у ранг Генералног конзулата. Пак, наредне године долази до повећања броја и генералних конзулата и конзулата, па су тако отворени конзулати у Призрену и Серезу. Није само то утицало на значајн скок расхода ове две групе представништва, већ и повећање плате и осталих материјалних трошкова. Генрални конзулати су свој максимум расхода достигли 1901. године који су били већи за 82.71% у односу на почетну годину посматраног периода. Што се тиче Конзулата они су максимум достигли 1900. године када су били већи за 27.53% у односу на почетну годину разматраног раздоба.

[1041] Исто.

Приликом претереса буџета за 1903. годину посланик Сима Катић тражио је да се о суми на заступање државних интереса прича тајно и да се види на шта се троше тај новац који је неограничено дат Влади на употребу. Посланици га нису потпомогли. Света Симић га је потпомогао и рекао да ће на тајној седници поднети рачунн. Министар иностраних дела рекао је да је и за једно и за друго, али да је сматрао да је требало да приме како је изложено а накнадно су могли да осуде ако би пронашли неку злоупотребу. Посланик Алекса Нешић сматрао је да суму опредељену за достојније заступање државних интереса треба употребити на државну потребу. Мишљење одборске мањине коју су представљали Ђорђе Брачинац, Драгутин Поповић и Милан Мостић да се укину посланства у Атину, Лондону, Риму, Берлину и Паризу и да тиме није требало да буде учињена никаква штета по државне интересе. Поред финансијских руководили су и других разлога како Србија није имала посланике који би могли да је представљају у тим европским градовима и да нису могли да се пореде са другим страним дипломата који су били имућни.Министар спољних послова одговорио је на мишљење одборске мањине како су посланства потребна, јер су она била као војска, изузетно важна за државне интересе.Радикални посланик Сима Катић и Павле Маринковић истицали су на неколико примера потребу постојања ових посланстава.[1042]

Министарство унутрашњих дела

Табела 396: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1043]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**62,173**	**5,181**	**2.25%**
	Плата персонала	62,173	5,181	2.25%
2	**Плата железничке полиције**	**11,184**	**932**	**0.40%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**785,873**	**65,489**	**28.41%**
4	**Разни трошкови**	**558,840**	**46,570**	**20.21%**
	Санитетска струка	**1,347,700**	**112,308**	**49.45%**
1	Канцеларија Министарства	29,479	2,457	1.07%
2	Главни санитетски савет	3,000	250	0.11%
3	Државна хемијска лабараторија	16,026	1,336	0.58%
4	Окружни физикуси	81,500	6,792	2.95%
5	Срески лекари	116,500	9,708	4.21%
6	Окружни марвени лекари	47,800	3,983	1.73%
7	Болнице	682,400	56,867	24.67%
8	Латови и гвардијани	6,891	574	0.25%
9	Сточни ревизори	36,600	3,050	1.32%
10	Бање	40,672	3,389	1.47%

[1042] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5467-5472.
[1043] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1896. годину.*

11	Државни питомци	30,000	2,500	1.08%
12	Пензионери	40,447	5,037	2.19%
13	Помоћ друштву Краљ Стефан Дечански	20,000	1,667	0.72%
14	Лица на расположењу	1,874	156	0.07%
15	Општи кредити	194,511	16,209	7.03%
	Укупни расходи:	**2,765,765**	**230,480**	**100%**

Табела 397: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1044]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**62,173**	**5,181**	**2.25%**
	Плата персонала	62,173	5,181	2.25%
2	**Плата железничке полиције**	**11,184**	**932**	**0.40%**
3	**Окружна начелства и срезови**	**785,873**	**65,489**	**28.41%**
4	**Разни трошкови**	**558,840**	**46,570**	**20.21%**
	Санитетска струка	**1,367,700**	**113,975**	**49.45%**
1	Канцеларија Министарства	29,479	2,457	1.07%
2	Главни санитетски савет	3,000	250	0.11%
3	Државна хемијска лабараторија	16,026	1,336	0.58%
4	Окружни физикуси	81,500	6,792	2.95%
5	Срески лекари	116,500	9,708	4.21%
6	Окружни марвени лекари	47,800	3,983	1.73%
7	Болнице	682,400	56,867	24.67%
8	Латови и гвардијани	6,891	574	0.25%
9	Сточни ревизори	36,600	3,050	1.32%
10	Бање	40,672	3,389	1.47%
11	Државни питомци	30,000	2,500	1.08%
12	Пензионери	40,447	5,037	2.19%
13	Помоћ друштву Краљ Стефан Дечански	20,000	1,667	0.72%
14	Лица на расположењу	1,874	156	0.07%
15	Општи кредити	194,511	16,209	7.03%
	Укупни расходи:	**2,765,765**	**230,480**	**100%**

[1044] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1897. годину.*

Табела 398: ***Буџет расхода Министасрства унутрашњих дела за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима,и процентима***[1045]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**62,173**	**5,181**	**2.25%**
	Плата персонала	62,173	5,181	2.25%
2	**Плата железничке и савске полиције**	**11,184**	**932**	0.40%
3	**Окружна начелства и срезови**	**785,867**	**65,489**	**28.41%**
4	**Разни трошкови**	**558,840**	**46,570**	**20.21%**
	Санитетска струка	**1,347,700**	**112,308**	**48.73%**
1	Санитетско одељење	29,479	2,457	1.07%
2	Главни санитетски савет	3,000	250	0.11%
3	Државна хемијска лабараторија	16,026	1,336	0.58%
4	Окружни физикуси	81,500	6,792	2.95%
5	сресни лекари	116,500	9,708	4.21%
6	Окружни марвени лекари	47,800	3,983	1.73%
7	Болнице	692,774	57,731	25.05%
8	На отварање још три болнице где се потреба укаже	22,700	1,892	0.82%
9	Латови и гвардијани	7,828	652	0.28%
10	Сточни ревизори	36,600	3,050	1.32%
11	Бање	40,672	3,389	1.47%
12	Државни питомци	30,000	2,500	1.08%
13	Пензионери	35,647	2,971	1.29%
14	Лица на расположењу	1,874	156	0.07%
15	Помоћ друштву Краљ Стефан Дечански	20,000	1,667	0.72%
16	Општи кредити	165,300	13,775	5.98%
	Укупни расходи:	**2,765,765**	**230,480**	**100%**

Табела 399: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1046]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**66,025**	**5,502**	**1.97%**
	Плата персонала	66,025	5,502	1.97%

[1045] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1898. годину.*
[1046] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину.*

2	**Окружна начелства и срезови**	**883,043**	**73,587**	**26.33%**
3	**Железничка и Савска полиција**	**15,913**	**1,326**	**0.47%**
4	**Практиканти**	**323,000**	**26,917**	**9.63%**
5	**Служитељи**	**245,840**	**20,487**	**7.33%**
6	**Општи трошкови**	**130,000**	**10,833**	**3.88%**
7	**Санитетска струка**	**1,689,929**	**140,827**	**50.39%**
	Санитетско одељење	33,632	2,803	1.00%
	Главни санитетски савет	3,000	250	0.09%
	Државна хемијска лабараторија	16,026	1,335	0.48%
	Окружни физикуси	81,500	6,792	2.43%
	срески лекари	139,000	11,583	4.14%
	Окружни марвени лекари	54,500	4,542	1.63%
	Општа државна болница	173,490	14,458	5.17%
	Болница за душевне болести	137,570	11,464	4.10%
	Крагујевачка болница	56,240	4,687	1.68%
	Окружне и среске болнице	474,984	39,582	14.16%
	Нове болнице	72,700	6,058	2.17%
	Латови и гвардијани	7,201	600	0.21%
	Сточни ревизори	36,600	3,050	1.09%
	Бање	42,000	3,500	1.25%
	Државни питомци	35,000	2,917	1.04%
	Пензионери	54,425	4,535	1.62%
	Лица на расположењу	1,061	88	0.03%
	Помоћ Друштву Краљ Дечански	20,000	1,667	0.60%
	Општи трошкови	251,000	20,917	7.48%
	Укупни расходи:	**3,353,750**	**279,479**	**100%**

Табела 400: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима,и процентима***[1047]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**58,351**	**4,863**	**1.63%**
	Плата персонала	58,351	4,863	1.63%
2	**Окружна начелства и срезови**	**885,747**	**73,812**	**24.68%**
3	**Комесари**	**15,086**	**1,257**	**0.42%**

[1047] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

4	**Практиканти**	**302,000**	**25,167**	**8.41%**
5	**Служитељи**	**220,000**	**18,333**	**6.13%**
6	**Додатак**	**458,471**	**38,206**	**12.77%**
7	**Општи трошкови**	**191,080**	**15,923**	**5.32%**
8	**Санитетска струка**	**1,458,196**	**121,516**	**40.63%**
	Санитетско одељење	29,682	2,474	0.83%
	Главни санитетски савет	3,000	250	0.08%
	Државна хемијска лабараторија	15,568	1,297	0.43%
	Окружни физикуси	81,000	6,750	2.26%
	Срески лекари	154,750	12,896	4.31%
	Општа државна болница Краљице Драге	170,750	14,229	4.76%
	Болница за душевне болести	135,480	11,290	3.77%
	Крагујевачка болница	54,740	4,562	1.53%
	Окружне и среске болнице	517,442	43,120	14.42%
	Латови и гвардијани	5,012	418	0.14%
	Бање	48,152	4,013	1.34%
	Државни питомци	35,000	2,917	0.98%
	Пензионери	53,559	4,463	1.49%
	Лица на расположењу	1,061	88	0.03%
	Општи трошкови	153,000	12,750	4.26%
	Укупни расходи:	**3,588,931**	**299,078**	**100%**

Табела 401: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1901. у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1048]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**58,351**	**4,863**	**1.63%**
	Плата персонала	58,351	4,863	1.63%
2	**Окружна начелства и срезови**	**885,747**	**73,812**	**24.68%**
3	**Комесари**	**15,086**	**1,257**	**0.42%**
4	**Практиканти**	**302,000**	**25,167**	**8.41%**
5	**Служитељи**	**220,000**	**18,333**	**6.13%**
6	**Додатак**	**458,471**	**38,206**	**12.77%**
7	**Општи трошкови**	**191,080**	**15,923**	**5.32%**
8	**Санитетска струка**	**1,458,196**	**121,516**	**40.63%**
	Санитетско одељење	29,682	2,474	0.83%

[1048] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1901. годину.*

	Главни санитетски савет	3,000	250	0.08%
	Државна хемијска лабараторија	15,568	1,297	0.43%
	Окружни физикуси	81,000	6,750	2.26%
	Срески лекари	154,750	12,896	4.31%
	Општа државна болница Краљице Драге	170,750	14,229	4.76%
	Болница за душевне болести	135,480	11,290	3.77%
	Крагујевачка болница	54,740	4,562	1.53%
	Окружне и среске болнице	517,442	43,120	14.42%
	Латови и гвардијани	5,012	418	0.14%
	Бање	48,152	4,013	1.34%
	Државни питомци	35,000	2,917	0.98%
	Пензионери	53,559	4,463	1.49%
	Лица на расположењу	1,061	88	0.03%
	Општи трошкови	153,000	12,750	4.26%
	Укупни расходи:	**3,588,931**	**299,078**	**100%**

Табела 402: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1902. у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1049]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		Буџетом предвиђено у 1901. 1/3	**Буџетом предвиђено у 1902.**	**Свега за 1902.**
		у динарима; у цесарским дукатима	**у динарима; у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**93,597;7,800**	**141,497;11,791**	**7.14%**
	Плата персонала и додаци	35,263;2,939	50,137;4,178	2.59%
	Материјални расходи	58,334;4,861	91,360;7,613	4.54%
2	**Окружна начелства и срезови**	**618,629;51,552**	**1,066,627;88,886**	**51.16%**
8	**Санитетска струка**	**467,821;38985**	**905,768;75,481**	**41.70%**
	Санитетско одељење и Главни Санитетски савет	167,110;13,926	326,831;27,236	15.00%
	Државна хемијска лабараторија	5,189;432	1,0851;904	0.49%
	Државне болнице	279,471;23,289	539,994;45,000	24.88%
	Бање	16,051;1,338	28,092;2,341	1.34%
	Укупни расходи:	**1,180,047;137322**	**2,113,892;263,430**	**100%**

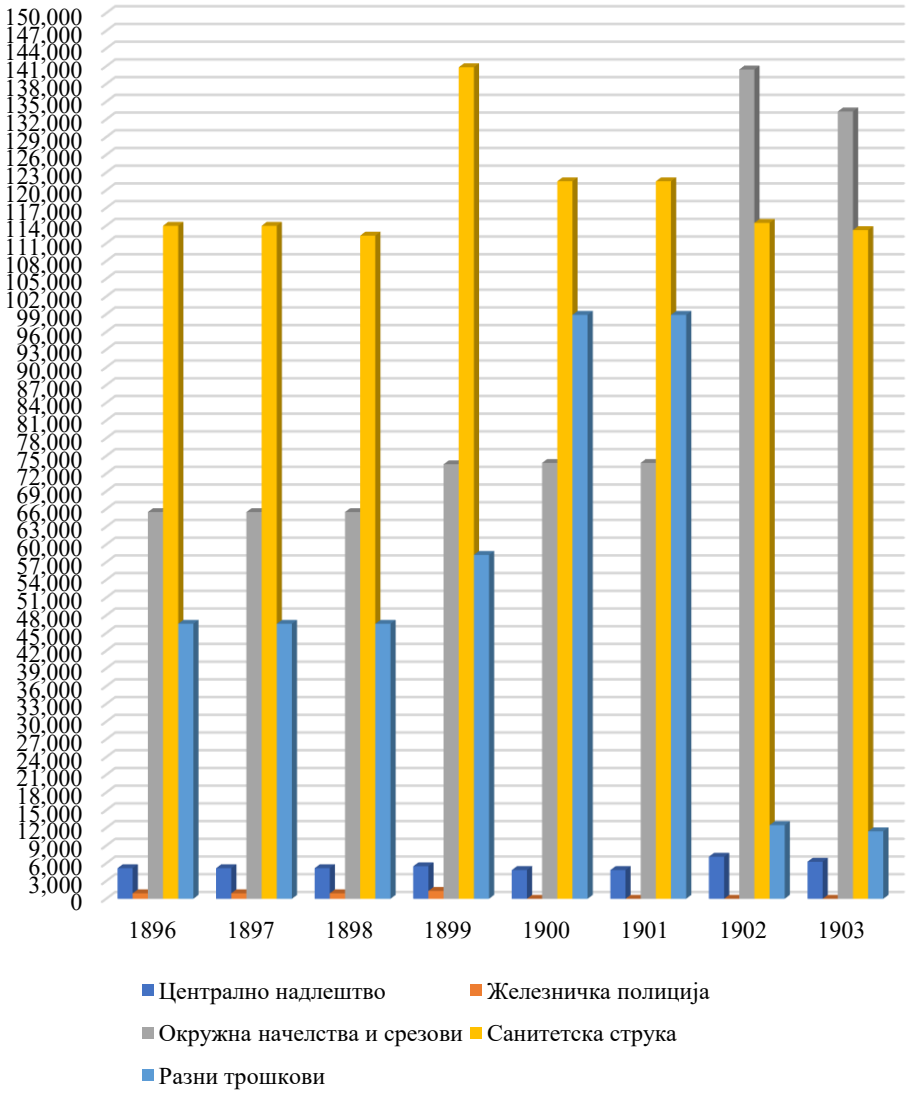
[1049] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину.*

Табела 403: ***Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1903. годину у динарима,, цесарским дукатима, и процентима***[1050]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно надлештво**	**212,245**	**17,687**	**6.69%**
	Плата персонала	75,205	6,267	2.37%
	Материјални трошкови	137,040	11,420	4.32%
2	**Окружна начелства и срезови**	**1,600,002**	**133,334**	**50.46%**
3	**Санитетска струка**	**1,358,853**	**113,238**	**42.85%**
	Санитетско одељење	395,747	32,979	12.48%
	Главни санитетски савет	94,500	7,875	2.98%
	Државна хемијска лабараторија	16,228	1,352	0.51%
	Државне болнице	810,190	67,516	25.55%
	Бање	42,188	3,516	1.33%
	Укупни расходи:	**3,171,100**	**264,258**	**100%**

[1050] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

Графикон 194: ***Структура буџета расхода Министарства унутрашњих дела за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1051]

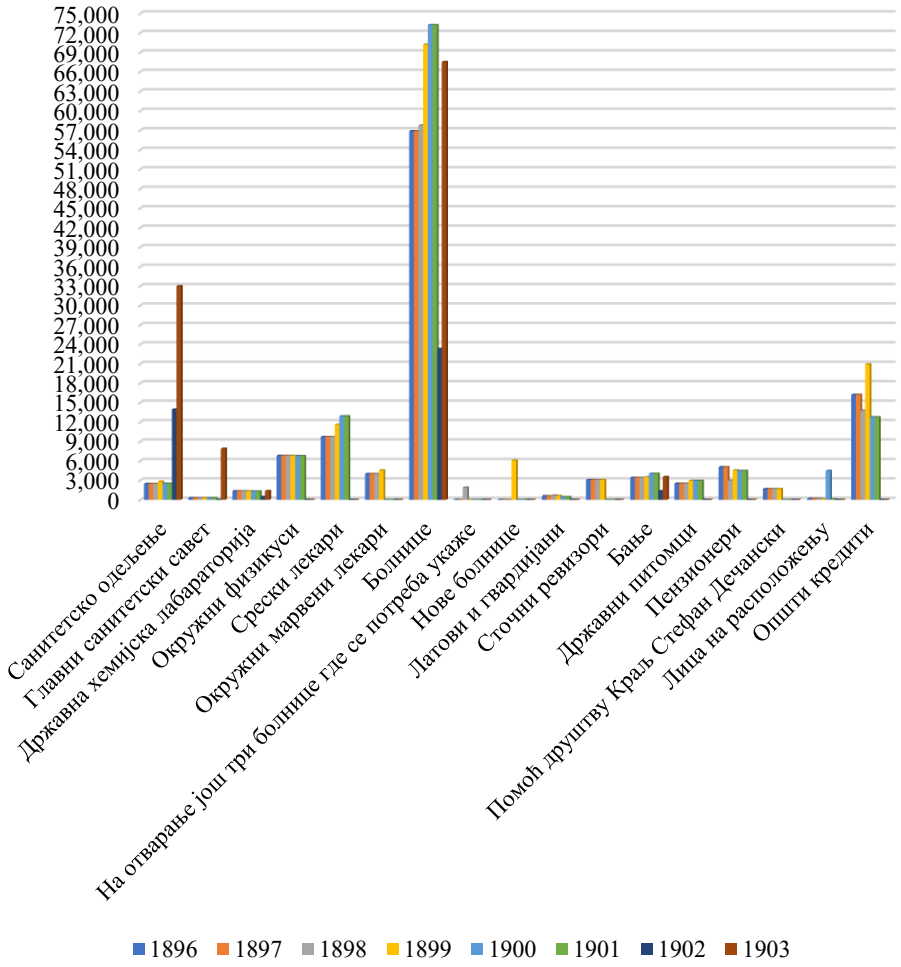

Централно надлештво је у току овог периода бележило осцилације. Максимум су достигли 1903. године када су поред плата запослених у трошкове Централног надлештва убројани и материјални расходи и били су већи за 3.4 пута у односу на 1896. годину. Окружна начелства и срезови имали су тенденцију раста и максимум су постигли у последњој години посматраног периода који је био 1.8 пута већи од просека претходних година посматраног периода. Железничка полиција је максимум достигла 1899. године, последњој години када су трошкови на њу планирани у оквиру МУД-а, који је био већи за 42.28% у односу на почетне године посматраног периода. Разни трошкови су имали осцилације током посматраног периода. Максимум су достигли 1900, и

[1051] Видети табеле бр. 395-402.

били већи за 16.23% у односу на почетне године овог периода. Након тога уследио је пад од 76.96%. С обзиром на то да су вођени под груписаном партијом Разни трошкови, на основу пронађених података није могуће рашчивијати зашто и због чега је дошло до овако наглог пада у овој буџетској партији. Санитетска струка имала је највећи удео у укупним трошковима ппланираним за буџет МУД-а. Трошкови на њу имали су осцилације током посматраног периода, максимум су достигли 1899. који је био већи за 25.39% у односу на просек претходних година. У последњој години овог периода расходи на санитетску струку били су мањи за 19.59% у односу на забележени максимум. С обзиром на то да за ову буџетску партију постоје аналитички подаци представљена је структура на наредном графикону а потом извгшена њихова анализа.

Графикон 195: ***Кретње буџета расхода санитетске струке Министарства унутрашњих дела за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1052]

У буџет расхода саниетске струке спадали су трошкови на саниететско одељење МУД-а, Главни санитетски савет, лекаре, болнице, латове и гвардијане, сточне ревизоре, државне питомце

[1052] Исто.

санитетске струке, Државну хемијску лабораторију, пензионере и лица на расположењу санитетске струке, као и општи кредити. Највећи проценат одлазио је на финансирање државних болница, у просеку 54.85% укупног буџета расхода санитетске струке МУД-а. Значајни трошкови реализовани су и на плате окружних и среских лекара, у просеку 9.63%. Велико повећање средстава десило се у 1902. години код Санитетског одељења, и то за 6 пута у односу на просек претходних година, и Главног санитетског савета, за невероватних 32 пута. Остали расходи имали су мање осцилације и чинили су значајно мали удео укупног буџета санитетске струке Министарства унутрашњих дела.

Приликом претереса буџета за 190. годину посланици Сретен Којић и Љубомир Давидовић били су противни додацима који су били опредељени особљу Управе вароши Београда. Министар унутрашњих дела говорио је да су сви додаци постојали на основу закона. Мелентије Божовић потпомогао је мишљење Давидовића, као и Марјан Вељковић., посланик Света Симић био је за то да се помажу деца у Друштву *Стеван Дечански* за глуво-нему и слепу децу, али мислио је да није била прва особа на том месту као што је Светомир Николајевић који је био и на челу Дрштва *Светог Саве,* он је био добар говорник али да управља неком установом није био подобан. Посланик Антоније Марић подржао је Симића у томе да су се та друштва оснивала само због високих плата и да су се вршиле злоупотребе, да се нису примала деца, да се није радило ништа у њихову корист. Министар унутрашњих дел је рекао да ће испитати о чему је реч. Буџет санитетске струке примљен је у потпуности по одборском предлогу.[1053]

Министарство војно

Табела 404: ***Буџет расхода Министарства војног за 1896. у динарима, цесарским дукатима, и процентима[1054]***

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	На плате	5,571,167	464,264	39.47%
2	Особени трошкови	552,000	46,000	3.91%
3	На трошкове Војне академије	125,320	10,443	0.89%
4	На трошкове Главног генералштаба	24,000	2,000	0.17%
5	Санитетски трошкови	178,350	14,863	1.26%
6	Економски трошкови	5,696,000	474,667	40.35%
7	Инжињерски трошкови	400,000	33,333	2.83%

[1053] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5486-5496.
[1054] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1896. годину.*

8	**Артиљеријски трошкови**	**1,078,740**	**89,895**	**7.64%**
9	**Жандармерија**	**489,817**	**40,818**	**3.47%**
	Укупни расходи:	**14,115,394**	**1,176,283**	**100%**

Табела 405: ***Буџет расхода Министарства војног за 1897. годину у диарима, цесрским дукатима, и процентима***[1055]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате**	**5,571,167**	**464,264**	**39.47%**
2	**На трошкове Војне академије**	**125,320**	**10,443**	**0.89%**
3	**На трошкове Главног генералштаба**	**24,000**	**2,000**	**0.17%**
4	**На материјалне трошкове**	**7,905,090**	**658,758**	**56.00%**
5	**Жандармерија**	**489,817**	**40,818**	**3.47%**
	Укупни расходи:	**14,115,394**	**1,176,283**	**100%**

Табела 406: ***Буџет расхода Министарства војног за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1056]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате**	**5,571,167**	**464,264**	**39.47%**
2	**Особени трошкови**	**552,000**	**46,000**	**3.91%**
3	**На трошкове Војне академије**	**125,320**	**10,443**	**0.89%**
4	**На трошкове Главног генералштаба**	**24,000**	**2,000**	**0.17%**
5	**Санитетски трошкови**	**178,350**	**14,863**	**1.26%**
6	**Економски трошкови**	**5,696,000**	**474,667**	**40.35%**
7	**Инжињерски трошкови**	**400,000**	**33,333**	**2.83%**

[1055] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1897. годину.*
[1056] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1898. годину.*

8	**Артиљеријски трошкови**	**1,078,740**	**89,895**	**7.64%**
9	**Жандармерија**	**489,817**	**40,818**	**3.47%**
	Укупни расходи:	**14,115,394**	**1,176,283**	**100%**

Табела 407: ***Буџет расхода Министарства војног за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1057]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате и додатке целе војске**	**6,786,958**	**565,580**	**43.08%**
2	**Економни трошкови**	**5,632,467**	**469,372**	**35.75%**
3	**Артиљеријски трошкови**	**1,101,000**	**91,750**	**6.99%**
4	**Особени трошкови**	**765,000**	**63,750**	**4.86%**
5	**Инжињерски трошкови**	**470,000**	**39,167**	**2.98%**
6	**Санитетски трошкови**	**252,000**	**21,000**	**1.60%**
7	**Војна академија**	**182,994**	**15,250**	**1.16%**
8	**Трошкови активне војске и географског одељења Министарства војног**	**43,000**	**3,583**	**0.27%**
9	**Трошкови жандармерије**	**521,194**	**43,433**	**3.31%**
	Укупни расходи:	**15,754,613**	**1,312,884**	**100%**

Табела 408: ***Буџет расхода Министарства војног за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1058]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате и додатке целе војске**	**7,141,936**	**595,161**	**35.65%**
2	**Економни трошкови**	**8,116,710**	**676,393**	**40.52%**

[1057] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину.*
[1058] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

3	**Артиљеријски трошкови**	**702,950**	**58,579**	**3.51%**
4	**Особени трошкови**	**1,345,140**	**112,095**	**6.72%**
5	**Инжињерски трошкови**	**460,000**	**38,333**	**2.30%**
6	**Санитетски трошкови**	**385,000**	**32,083**	**1.92%**
7	**Трошкови Команде активне војске**	**50,000**	**4,167**	**0.25%**
8	**Трошкови радионице Војног министарства**	**170,800**	**14,233**	**0.85%**
9	**Војна академија**	**191,990**	**15,999**	**0.96%**
10	**Жандармерија**	**641,460**	**53,455**	**3.20%**
11	**Гранична трупа**	**325,000**	**27,083**	**1.62%**
12	**Инвалиди**	**500,000**	**41,667**	**2.50%**
	Укупни расходи:	**20,030,986**	**1,669,249**	**100%**

Табела 409: ***Буџет расхода Министарства војног за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1059]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате и додатке целе војске**	**7,355,075**	**612,923**	**41.78%**
2	**Економни трошкови**	**6,950,639**	**579,220**	**39.49%**
3	**Артиљеријски трошкови**	**20,000**	**1,667**	**0.11%**
4	**Инжињерски трошкови**	**405,200**	**33,767**	**2.30%**
5	**Санитетски трошкови**	**168,000**	**14,000**	**0.95%**
6	**Особени трошкови**	**1,151,148**	**95,929**	**6.54%**
7	**Трошкови Главног генералштаба**	**86,250**	**7,188**	**0.49%**
8	**Трошкови штампарске радионице**	**121,020**	**10,085**	**0.69%**
9	**Војна академија**	**192,320**	**16,027**	**1.09%**
10	**Жандармерија**	**290,476**	**24,207**	**1.65%**
11	**Гранична трупа**	**362,572**	**30,214**	**2.06%**

[1059] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1901. годину.*

12	**Инвалиди**	**500,000**	**41,667**	**2.84%**
	Укупни расходи:	**17,602,700**	**1,466,892**	**100%**

Табела 410: ***Буџет расхода Министарства војног за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1060]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		Буџетом за 1901. 1/3	**Буџетом за 1902. 2/3**	**Свега за 1902.**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Министарство**	**5,677,591;473,133**	**11,393,132;949,428**	**93.41%**
	Лични расходи	2,986,127;248,844	5,365,100;447,092	45.70%
	Материјални расходи	2,691,464;224,289	6,028,032;502,336	47.71%
2	**Војна академија**	**64,107;5,342**	**284,796;23,733**	**1.91%**
3	**Управа војно-техничких завода**	**-**	**50,931;4,244**	**0.28%**
4	**Гранична трупа**	**120,858;10,072**	**247,671;20,639**	**2.02%**
5	**Полицијска жандармерија**	**96,826;8,069**	**339,701;28,308**	**2.39%**
	Укупни расходи:	**5,959,382;496,615**	**12,316,231;1,026,353**	**100%**

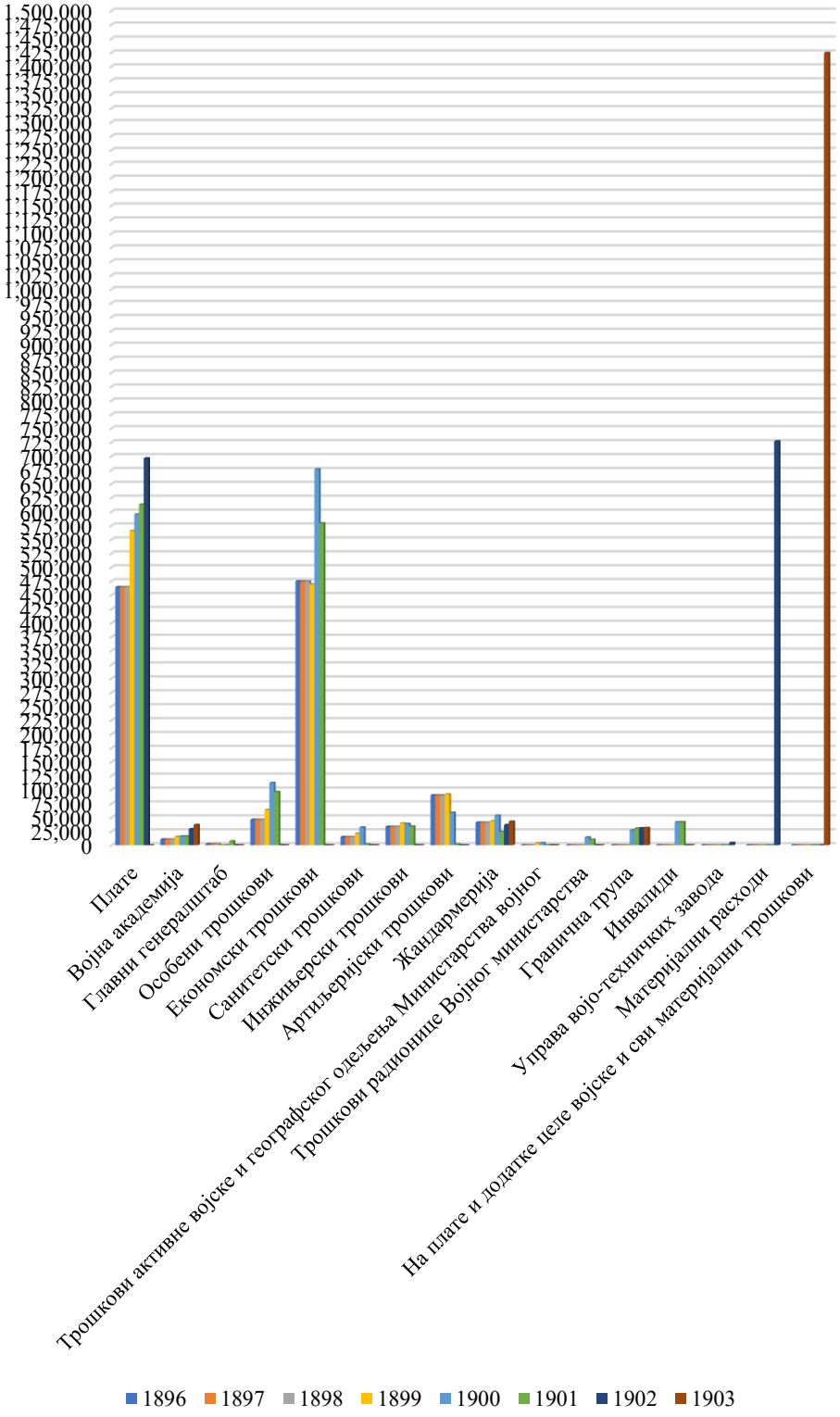
Табела 411: ***Буџет расхода Министарства војног за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1061]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате и додатке целе војске и сви материјални трошкови**	**17,089,697**	**1,424,141**	**92.45%**
2	**Војна академија**	**437,193**	**36,433**	**2.37%**
3	**Управа војно-техничких завода**	**76,396**	**6,366**	**0.41%**

[1060] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину.*
[1061] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

4	**Гранична трупа**	**371,506**	**30,959**	**2.01%**
5	**Полицијска жандармерија**	**509,592**	**42,466**	**2.76%**
	Укупни расходи:	**18,484,384**	**1,540,365**	**100%**

Графикон 196: ***Структура буџета расхиода Министарства војног за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1062]

[1062] Видети табеле бр. 403-410.

Плате свих запослених у војсци имали су тенденцију раста током овог периода, и у 1902. били су већи за 49.90% у односу на почетни период и 13.85% у односу на претходну годину. У 1903. години плате су биле груписане са материјалним трошковима Министарства војног па се не може одредити тачна цифра планирана на плате војних лица. Главни генералштаб постојао је до формирања Активне војске 1899. године, а након њеног укидања опет је формиран Главни генералштаб. Током посматраног периода материјални издаци имали су тенденцију раста, и у 1901. години били су већи 3.59 пута од вредности из почетних година посматраног периода. Особени, економски, санитетски, инжењерски имали су тенденцију раста до 1900. године када су остварили максимум свјих расхода, који је био већи за 143.68%, 42.50%, 115.86% и 15.00% у односу на почетне године овог периода, да би након тога уследио пад од 14.42%, 14.37%, 95.64%, и 11.91%, респективно. У 1902. се појављује посебна партија материјалних трошкова па претпостављамо да је део трошкова пребачен у ову групу, с обзиром на то да у последњој години посматраног периода не постоје износи ни за једну од наведених партија већ је све сумирано у једну буџетску ставку- Трошкови на плате и материјални расходи. Трошкови жандармерије постојали су у свим годинама посматраног периода, бележили су осцилације у својим кретњаима, максимум су достигли 1900, након чега је уследио нагли пад од 54.72%, и чинили су у просеку удео од 2.97% укупних трошкова планираних за Министарство војно. Трошкови за граничне трупе планирани су од 1900. године и до краја периода у просеку су чинили 1.93% укупних трошкова разматраног ресора. У 1900. и 1901. планирани су трошкови на издржавање војних инвалида који су чинили 2.68% укупних трошкова Министарства војног. На Управу војно-техничких завода планирани су издаци само за 1902. годину и чинили су незнатних 0.28% укупних трошкова Министарства војног. Трошкови на Војну академију имали су тенденцију раста током читавог посматраног периода и у последњој години били су већи 3.49% од вредности за 1896. годину.

Општа затегнутост у Турској средином 90-их година 19. века нагнала је да програм владе Стојана Новаковића буде наоружавање војске, а с тим у вези и сређивање државних финансија. Финансијксо стање у том тренутку било је такво да је Србија била пред банкротством, огроман дуг према иностраним државама односно банкама, а државна каса празна.[1063]

Министар војни Василије Антонић желео је да пре претреса буџета за 1902. годину да извесна обавештења, било је потребно увећати број војника у касарнама са 5,500 редова, није био сагласан да им се спусти плата са три на један динар. Приликом претерса буџета војног скупштинска већина се у свему усагласила са министром финансија.[1064]

Министарство грађевина

Табела 412: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима[1065]***

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[1063] М. Војводић, *Финансије Србије и наоружање војска-два значајна питања из програма владе Стојана Новаковић (1895-1896)*, Историјски часопис 29/30 (1882/1883), 427.
[1064] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5531 .
[1065] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1896. годину.*

1	**На плате особља**	**229,314**	**19,110**	**5.81%**
2	**Накнада особених трошкова**	**70,000**	**5,833**	**1.77%**
3	**На грађевине на сувом и на води**	**350,000**	**29,167**	**8.86%**
4	**Материјални издаци**	**15,700**	**1,308**	**0.40%**
5	**Државна помоћ**	**14,000**	**1,167**	**0.35%**
6	**Српска државна железница**	**3,269,618**	**272,468**	**82.80%**
	Укупни расходи:	**3,948,632**	**329,053**	**100%**

Табела 413: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1066]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате особља**	**229,314**	**19,110**	**5.81%**
2	**Накнада особених трошкова**	**70,000**	**5,833**	**1.77%**
3	**На грађевине на сувом и на води**	**350,000**	**21,167**	**8.86%**
4	**Материјални издаци**	**15,700**	**1,308**	**0.40%**
5	**Државна помоћ**	**14,000**	**1,167**	**0.35%**
6	**Српска државна железница**	**3,269,618**	**272,468**	**82.80%**
	Укупни расходи:	**3,948,632**	**329,053**	**100%**

Табела 414: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1067]

ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[1066] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*
[1067] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

1	**На плате особља**	**229,314**	**19,110**	**5.81%**
2	**Накнада особених трошкова**	**70,000**	**5,833**	**1.77%**
3	**На грађевине на сувом и на води**	**350,000**	**29,167**	**8.86%**
4	**Материјални издаци**	**15,700**	**1,308**	**0.40%**
5	**Државна помоћ**	**14,000**	**1,167**	**0.35%**
6	**Српска државна железница**	**3,269,618**	**272,468**	**82.80%**
	Укупни расходи:	**3,948,632**	**329,053**	**100%**

Табела 415: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1068]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате особља**	**276,703**	**23,059**	**5.81%**
2	**Накнада особених трошкова**	**80,000**	**6,667**	**1.68%**
3	**На грађевине на сувом и на води**	**500,000**	**41,667**	**10.49%**
4	**Материјални издаци**	**16,700**	**1,392**	**0.35%**
5	**Државна помоћ**	**17,000**	**1,417**	**0.36%**
6	**Државне железнице**	**3,874,500**	**322,875**	**81.31%**
	Укупни расходи:	**4,764,903**	**397,075**	**100%**

Табела 416: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1069]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате особља**	**300,774**	**25,065**	**4.15%**

[1068] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1899. годину.*
[1069] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1900. годину.*

2	**Накнадни осбени трошкови**	**110,000**	**9,167**	**1.52%**
3	**На грађевине на сувом и на води**	**500,000**	**41,667**	**6.91%**
4	**Државна помоћ**	**18,200**	**1,517**	**0.25%**
5	**Разни трошкови**	**16,700**	**1,392**	**0.23%**
6	**Сењски рудник**	**544,500**	**45,375**	**7.52%**
7	**Поште и телеграфи**	**1,742,700**	**145,225**	**24.07%**
8	**Државне железнице**	**3,606,620**	**300,552**	**49.82%**
9	**Ванредни расход Железница**	**400,200**	**33,350**	**5.53%**
	Укупни расходи:	**7,239,694**	**603,308**	**100%**

Табела 417: ***Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1070]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате особља**	**308,770**	**25,731**	**4.02%**
2	**Накнада особених трошкова**	**96,000**	**8,000**	**1.25%**
3	**На грађевине на сувом и на води**	**379,000**	**31,583**	**4.94%**
4	**Материјални издаци**	**14,000**	**1,167**	**0.18%**
5	**Државна помоћ**	**19,200**	**1,600**	**0.25%**
6	**Државне железнице**	**4,365,330**	**363,778**	**56.89%**
	Редовни раходи	**3,647,330**	**303,944**	**47.53%**
	Плата особља	1,450,900	120,908	18.91%
	Материјални издаци	2,196,430	183,036	28.62%
	Ванредни расходи	**1,088,932**	**90,744**	**14.19%**
	Резервни фонд	1,088,932	90,744	14.19%

[1070] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1901. годину.*

	5% предвиђеног бруто прихода на основу члана 28. Закона о уређењу Државних железница за извршење непредвиђених потреба	320,000	26,667	4.17%
	Инвестиције	25,000	2,083	0.33%
	Грађење пруга	300,000	25,000	3.91%
	Трасирање и грађење нових железница	73,000	6,083	0.95%
	Израда букових прагова	370,932	30,911	4.83%
7	**Сењски рудник**	**614,915**	**51,243**	**8.01%**
8	**Поште и телеграфи**	**1,876,700**	**156,392**	**24.46%**
	Укупни расходи:	**7,673,915**	**639,493**	**100%**

Табела 418: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1071]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		Буџетом за 1901. 1/3	**Буџетом за 1902. 2/3**	**Свега за 1902.**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате особља**	**141,323;11,777**	**285,738;23,812**	**5.43%**
2	**На грађевине на сувом и на води**	**131,000;10,917**	**166,867;13,906**	**3.79%**
3	**Државне железнице**	**1,237,111;103,093**	**2,536,427;211,369**	**48.02%**
	Експлоатација државних железница	1,212,778;101,065	**2,508,387;209,032**	47.35%

[1071] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину.*

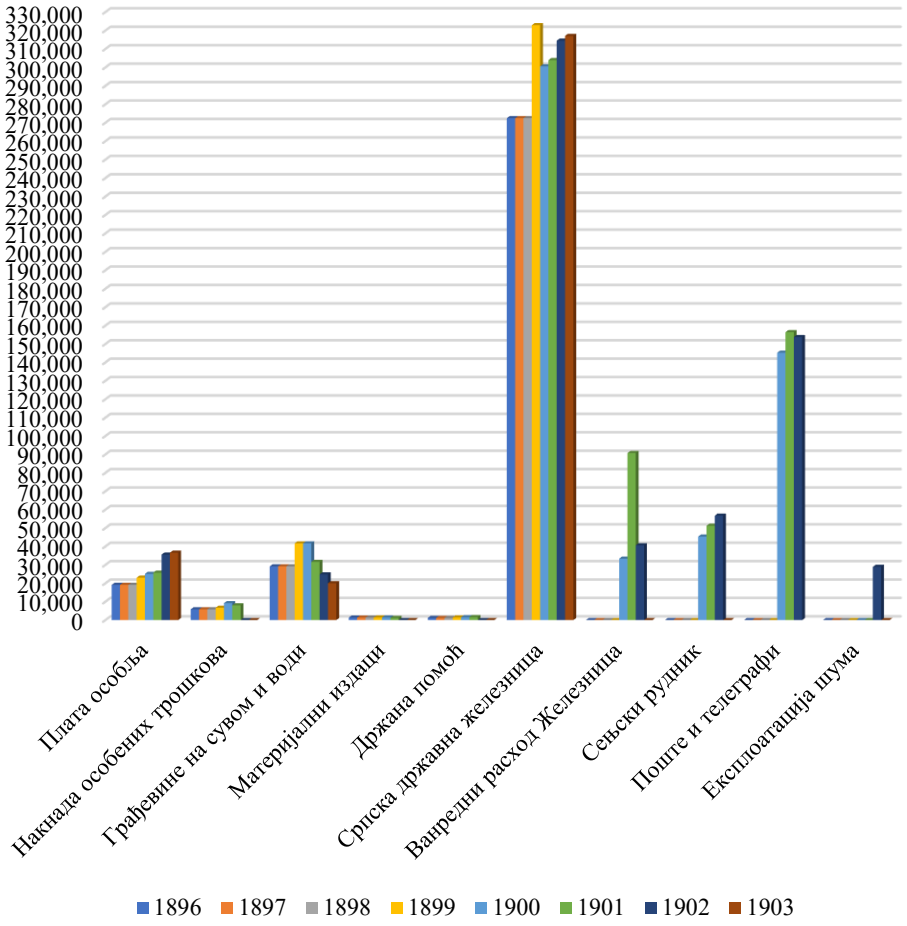
	Нове железнице	24,333;2,028	**28,040;2,337**	0.67%
4	**Експлоатација шуме Буковика и Рожња и инпрегнисање прагова**	**123,645;10304**	**223,334;18,611**	**4.42%**
5	**Експлоатација Сењског рудника**	**204,972;17,081**	**475,800;39,650**	**8.66%**
6	**Ванредни расходи**	**215,000;17,917**	**272,200;22,683**	**6.20%**
7	**Поште и телеграфи**	**626,565;52,214**	**1,218,318;101,527**	**23.48%**
	Укупни расходи:	**2,679,616;223,301**	**5,178,684;431,557**	**100%**

Табела 419: ***Буџет расхода Министарства грађевина за буџетсу 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1072]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**На плате особља**	**439,146**	**36,596**	**6.96%**
2	**На грађевине на сувом и на води**	**240,000**	**20,000**	**3.80%**
3	**Дирекција државних железница**	**3,804,640**	**317,053**	**60.28%**
	Експлоатација државних железница	3,762,580	313,548	59.62%
	Нове железнице	42,060	3,505	0.67%
4	**Поште и телеграфи**	**1,827,475**	**152,290**	**28.96%**
	Укупни расходи:	**6,311,261**	**525,938**	**100%**

[1072] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину.*

Графикон 197: ***Структура расхода Министарства грађевина за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1073]

Трошкови на Српску државну железницу и на грађевине на сувом и води имали су највеће трошкове у укупним издацима Министарства грађевина. Српска државна железница имала је током читавог периода највеће издатке и они су у просеку износили 68.78% укупних трошкова Министарства грађевина. Сењски рудник је имао веће трошкове од оних планираних на нове грађевине и то за 66.56%, у просеку. Поште и телеграфи су у просеку чинили 25.24% укупних расхода овог министарства. Накнада особених трошкова, државна помоћ[1074] и материјални издаци бележили су осцилације својих расхода и чинили незнатан удео у укупним трошковима Министарства грађевина, и то 1.63%, 0.31%, 0.34%, респективно.

Приликом претреса буџета грађевина за 1902. годину министар грађевина тражио је одређена повишице код поштанско-телеграфског одељења и путних и подвозних трошкова. Скупштина се усагласила са смањним цифрама које је предложио Буџетски одбор.[1075]

[1073] Видети табеле бр. 411-418.
[1074] Државна помоћ подразумевала је стипендије за питомце грађевинске струке.
[1075] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5553.

Министарство финансија

Табела 420: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима,и процентима***[1076]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Централно надлештво	558,180	46,515	6.80%
2	Земљомерска школа-на плату особља по буџету за 1895	120	10	-
3	Окружне благајнице	67,520	5,627	0.82%
4	Царинарнице	378,774	31,565	4.62%
5	Пограничнa жандармерија	700,000	58,333	8.53%
6	Монополи	6,371,042	530,920	77.67%
7	Разни трошкови	126,960	10,580	1.55%
	Укупни расходи:	**8,202,596**	**683,550**	**100%**

Табела 421: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1077]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Централно надлештво	558,180	46,515	6.81%
2	Окружне благајнице	67,520	5,627	0.82%
3	Царинарнице	378,774	31,565	4.62%
4	Пограничнa жандармерија	700,000	58,333	8.53%
5	Монополи	6,371,042	530,920	77.67%
6	Разни трошкови	126,960	10,580	1.55%
	Укупни расходи:	**8,202,476**	**113,923**	**100%**

[1076] *Завршни рачун прихода и расхода за 1896. годину.*
[1077] *Завршни рачун прихода и расхода за 1897. годину.*

Табела 422: ***Буџет расхода Министарства грађевина за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1078]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централно надлештво**	**528,180**	**44,015**	**6.44%**
2	**Окружне благајнице**	**67,520**	**5,627**	**0.82%**
3	**Царинарнице**	**408,774**	**31,565**	**4.98%**
4	**Пограничнa жандармерија**	**700,000**	**58,333**	**8.53%**
5	**Монополи**	**6,371,042**	**530,920**	**77.67%**
6	**Разни трошкови**	**126,960**	**10,580**	**1.55%**
	Укупни расходи:	**8,202,476**	**681,040**	**100%**

Табела 423: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1079]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централна управа**	**741,202**	**61,767**	**9.04%**
2	**Окружне благајнице**	**108,285**	**9,024**	**1.32%**
2	**Царинарнице**	**1,171,121**	**97,593**	**14.29%**
4	**Разни трошкови**	**189,660**	**15,805**	**2.31%**
5	**Монополи**	**5,984,862**	**498,739**	**73.03%**
	Зложени монополи	**5,690,472**	**474,206**	**69.44%**
	Монопол дувана	3,839,964	319,997	46.86%
	Монопол соли	974,964	81,247	11.90%
	Монопол петролеја	644,500	53,708	7.86%
	Монопол хартија од вредностимии таксених марака	188,500	15,708	2.30%
	Управни и конролни одбор самосталне монополске управе	42,544	3,545	0.52%
	Незаложени монополи	**294,390**	**24,533**	**3.59%**
	Монопол жигица	10,000	833	0.12%

[1078] *Завршни рачун прихода и расхода за 1898. годину.*
[1079] *Завршни рачун прихода и расхода за 1899. годину.*

	Монопол цигар папира	277,520	23,127	3.39%
	Монопол алкохола	6,870	573	0.08%
	Укупни расходи:	**8,195,130**	**682,928**	**100%**

Табела 424: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1080]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**997,052**	**83,088**	**10.78%**
2	**Окружне благајнице**	**85,126**	**7,094**	**0.92%**
3	**Царинарнице**	**977,534**	**81,461**	**10.57%**
4	**Разни трошкови**	**20,000**	**1,667**	**0.22%**
5	**Материјални расходи**	**463,500**	**38,625**	**5.01%**
7	**Монополи**	**6,703,657**	**558,638**	**72.50%**
	Заложени монополи	**6,697,557**	**558,130**	**72.43%**
	Самостална монополска управа и Управа монопола дувана	4,575,177	381,265	49.48%
	Монопол соли	1,003,500	83,625	10.85%
	Монопол петролеја	560,680	46,723	6.06%
	Монопол хартија од вредности	165,750	13,813	1.79%
	Жигица	146,750	12,229	1.59%
	Цигар папира	245,700	20,475	2.66%
	Незаложени монополи	**6,100**	**508**	**0.07%**
	Монопол алкохола	6,100	508	0.07%
	Укупни расходи:	**9,246,869**	**770,572**	**100%**

Табела 425: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1081]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**997,052**	**83,088**	**10.78%**
2	**Окружне благајнице**	**85,126**	**7,094**	**0.92%**
3	**Царинарнице**	**977,534**	**81,461**	**10.57%**

[1080] *Завршни рачун прихода и расхода за 1900. годину.*
[1081] *Завршни рачун прихода и расхода за 1901. годину.*

4	**Разни трошкови**	**20,000**	**1,667**	**0.22%**
5	**Материјални расходи**	**463,500**	**38,625**	**5.01%**
7	**Монополи**	**6,703,657**	**558,638**	**72.50%**
	Заложени монополи	**6,697,557**	**558,130**	**72.43%**
	Самостална монополска управа и Управа монопола дувана	4,575,177	381,265	49.48%
	Монопол соли	1,003,500	83,625	10.85%
	Монопол петролеја	560,680	46,723	6.06%
	Монопол хартија од вредности	165,750	13,813	1.79%
	Жигица	146,750	12,229	1.59%
	Цигар папира	245,700	20,475	2.66%
	Незаложени монополи	**6,100**	**508**	**0.07%**
	Монопол алкохола	6,100	508	0.07%
	Укупни расходи:	**9,246,869**	**770,572**	**100%**

Табела 426: ***Буџет расхода Министарства финансија за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1082]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		Буџетом за 1901. 1/3	**Буџетом за 1902. 2/3**	**Свега за 1902.**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима;цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**625,147;52,096**	**1,478,840; 123237**	**21.54%**
	Плата персонала	86,049; 7,171	167,160; 13,930	**2.59%**
	Материјални расходи	532,431; 44,369	1,305,013; 108,751	**18.82%**
	Особени трошкови	6,667; 556	6,667; 556	**0.14%**
2	**Окружне благајнице**	39,812; 3,318	63,319; 5277	**1.06%**
3	**Царинарнице**	152,837; 12,736	279,300; 23,275	**4.43%**
4	**Пореска одељења**	236,607; 19,717	406,640; 33,720	**6.57%**
5	**Монополи**	2,234,553; 186,213	4,250,737; 354,228	**66.41%**
	Монопол дувана	1,525,058; 127,088	2,772,006; 231,001	**44.00%**
	Монопол соли	334,500; 27,875	708,666; 59,056	**10.68%**
	Монопол петролеја	186,893; 15,574	356,000; 29,667	**5.56%**
	Монопол хартија од вредности и таксених марака	55,250; 4,604	109,366; 9,114	**1.69%**
	Монопол жигица	48,917; 4,076	135,100; 11,258	**1.88%**

[1082] *Завршни рачун прихода и расхода за 1902. годину.*

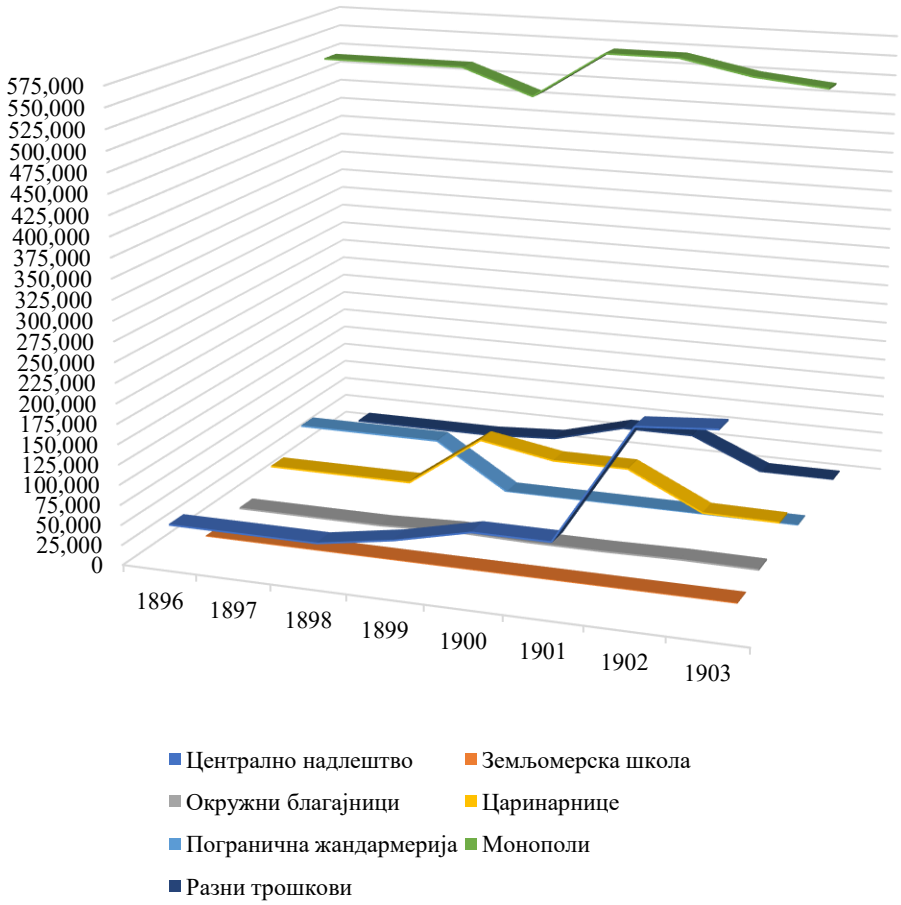
	Монопол цигар папира	81,901; 6,825	166,733; 13,894	**2.55%**
	Монопол на алкохол	2,034; 170	2,866; 239	**0.05%**
	Укупни расходи:	**3,288,956;274,080**	**6,476,836;539,736**	**100%**

Табела 427: ***Буџет расхода Министарства финансија за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1083]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централно управа**	**2,828,221**	**235,685**	**29.11%**
2	**Окружне благајнице**	**94,979**	**7,915**	**0.98%**
3	**Царинарнице**	**418,950**	**34,913**	**4.31%**
4	**Монополи**	**6,374,010**	**531,168**	**65.60%**
	Монопол дувана	4,158,010	346,501	42.79%
	Монопол соли	1,063,000	88,583	10.94%
	Монопол петролеја	533,400	44,450	5.49%
	Монопол хартија од вредности и таксених марака	164,050	13,670	1.69%
	Монопол жигица	201,150	16,763	2.07%
	Монопол цигар папира	250,100	20,842	2.57%
	Монопол на алкохол	4,300	358	0.04%
	Укупни расходи:	**9,716,160**	**809,680**	**100%**

[1083] *Завршни рачун прихода и расхода за 1903. годину.*

Графикон 198: ***Структура буџета расхода Министарства финансија за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1084]

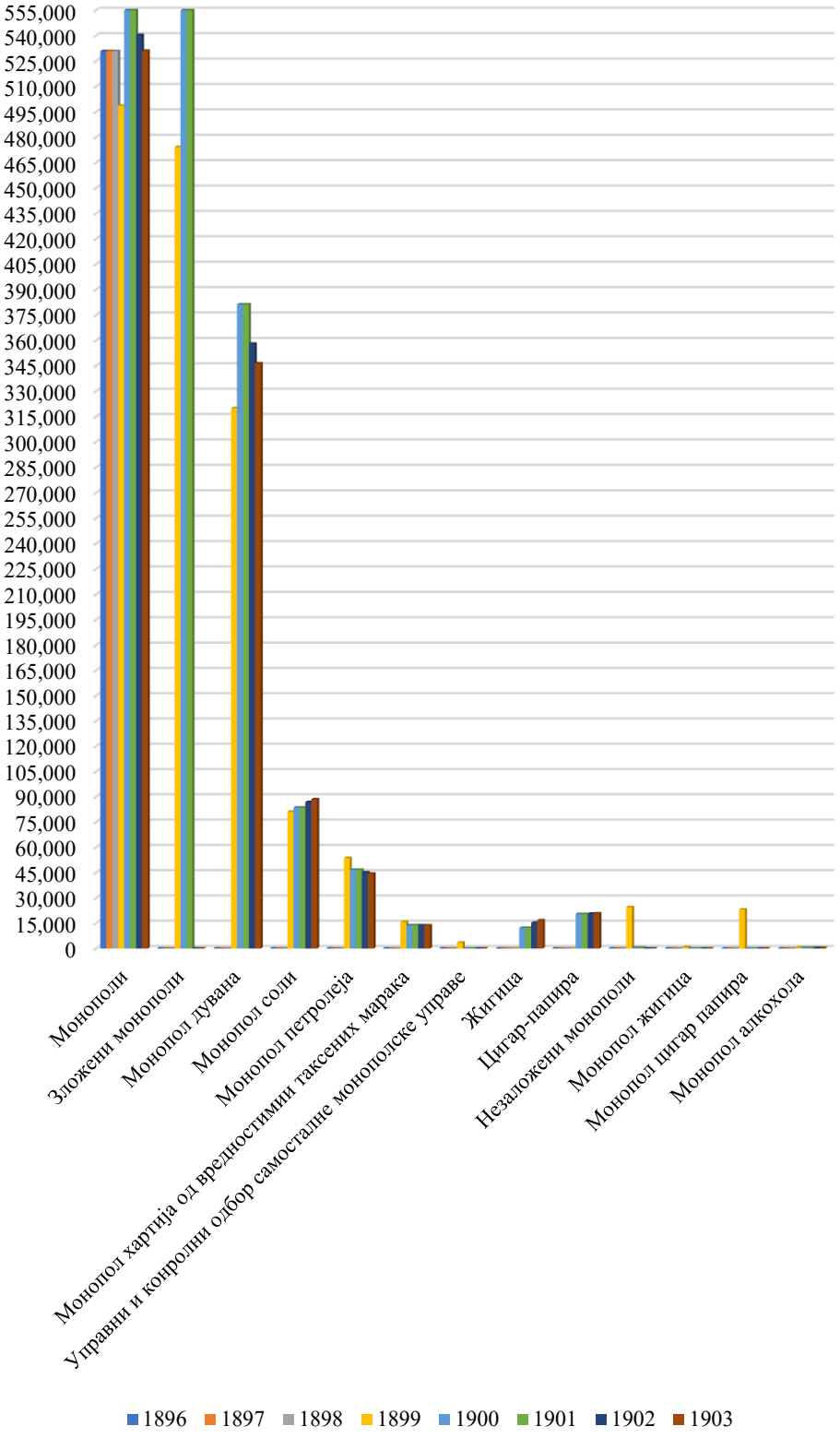

Значајан трошак у оквиру партије Централног надлештва одлазио је на одржавање Пореског одељења и пореске управе. У последњој години посматраног периода расходи на Централно надлештво били су већи за пет пута у односу на почетне године овог периода. Окружни благајници имали су осцилације у својим трошковима, максимум су доживели 1899. године који је био већи за 60.37% у односу на почетне године, али пад након те године био је значајно мањи, 21.39%. Издаци планирани на окружне благајнике чинили су у просеку 0.96% укупних расхода Министарства финансија. Значајан издатак овог Министарства планиран је за функционисање царинског система. Максимум су достигли 1899. године који је био већи три пута у односу на почетне године, а у последње две године расходи су имали приближно исту вредност оној из почетних година посматраног периода, и били већи за 12.35%. У просеку издаци на царинарнице чинили су 7.26% укупних расхода Министарства финансија. Издаци на пограничну жандармерију планирани су само у прве три године посматраног периода и чинили су удео од 8.54% укупних расхода Министарства финансија. Монополи су, ипак, чинили највећи удео укупних расхода разматраног ресора, и то у просеку 72.33%. С обзиром на то да постоје аналитички подаци за

[1084] Видети табеле бр. 419-426.

монополе њихови подаци представљени су на посебном графикону, а затим је изнета и њихова анализа.

Графикон 199: ***Структура буџета расхода монопола за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1085]

[1085] Исто.

Од 1899. године палнирани раходи на монопол делили су се на заложене и незаложене монополе. Било је више оних који су били заложени као покриће за отплату зајмова који су конвертовани у један зајам Карлсбадским аранжамном из 1895. године. Таква подела бележена је до 1902. године. Далеко највећи удео заузимао је монопол дувана, у просеку 68.00% заложених монопола и 66.00% укупног буџета монопола. Монопол дувана имао је тенденцију раста до 1902. године када су трошкови опали за 19.15%, монопол соли бележио је тенденцију раста и у 1903. години био већи за 9.03% у односу на 1899, док су монополи петролеја и хартија од вредности бележили тенденцију пада и у последњој години разматраног периода били мањи за 17.24% и 13.00% у односу на 1899. годину, респективно. Од 1900. године у групу заложених монопола сврставани су и монопол жигица и цигар-папира који су имали тенденцију раста и у последњој години разматраног раздобља били већи за 37.08% и незнатних 1.79% у односу на 1900. годину, респективно. У групу незаложених монопола спадао је само један и то монопол на алкохол чији су трошкови били убедљиво најмањи и у просеку износили 0.09% укупног буџета расхода монопола.

Приликом претреса буџета за 1902. годину посланик Мелентије Божовић био је за то да се позиција о порезницима врати у буџет, јер није поднешена измена закона о пореској управи и порезницима. Члан Буџетског одбора Станко Петровић имао је одвојено мишљење да ову ставку треба смањити али да порезници остану. Радикални посланик Стојан Протић као некадашњи председник пореске управе истицао је важност постојања порезника, да их је морао бити довољан број како би се сакупљање пореза одвијало исправно и како би постојала контрола. Милисав Чолић потпомогао је Протића. Министар финансија говорио је како је успостављена пореска управа да би се боље сакупљао порез. Радикани посланици Јоца Селић, Света Симић, и Сима Катић потпомогли су министра у томе да остане број порезника потребан за прикупљање, али да нису били сагласни са министром да је од 1885-1895 упропашћено 7 милиона пореза. Истакли су да је та упропашћена сума настала из грешке писара који су водили књиге, а не из жеље да краду, а то је било свега 270,000 динара који су касније и наплаћен од оних лица који нису добро спровели сакупљање пореза. А то што је министар желео да стави љагу на радикалну владу није било умесно. Прихваћено је по предлоу Буџетског одбора.[1086]

Министарство народне привреде

Табела 428: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1087]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Централна управа**	**180,423**	**15,035**	**6.01%**
2	**Општи издаци**	**132,530**	**11,044**	**4.42%**
3	**Стручни издаци**	**847,520**	**70,627**	**28.25%**

[1086] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5496-5504.
[1087] *Завршни рачун прихода и расхода за 1896. годину.*

	По струци саобраћаја, трговине и радиности	125,520	10,460	4.18%
	По струци земљорадње и сточарства	90,000	7,500	3.00%
	По струци статистичкој	40,000	3,333	1.33%
	По струци рударској	16,000	1,333	0.53%
	По струци поштанско-телеграфској	381,000	31,750	12.70%
	По струци Одељења шумарског	195,000	16,250	6.50%
4	**Надлештва**	**1,839,255**	**153,271**	**61.31%**
	Контролно надлештво мера	7,045	587	0.23%
	Управа фондова	96,392	8,033	3.21%
	Окружне штедионце	12,000	1,000	0.40%
	Управа државне ергеле	182,192	15,183	6.07%
	Управа ратарске школе	56,440	4,703	1.88%
	Управа виноделско-воћарске школе у Букову	88,913	7,409	2.96%
	Управа Топчидерске економије	53,685	4,474	1.79%
	Управа Сењског рудника	263,482	21,957	8.78%
	Управа Подринских рудника	128,720	10,727	4.29%
	Лозни расадници	15,031	1,253	0.50%
	Завод за прераду млека	20,000	1,667	0.67%
	Поштанско-телеграфско особље и трошкови	915,355	76,280	30.51%
	Укупни расходи:	**2,999,728**	**249,977**	**100%**

Табела 429: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1088]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**180,423**	**15,035**	**6.01%**
2	**Општи издаци**	**132,530**	**11,044**	**4.42%**
3	**Стручни издаци**	**847,520**	**70,627**	**28.25%**
	По струци саобраћаја, трговине и радиности	125,520	10,460	4.18%
	По струци земљорадње и сточарства	90,000	7,500	3.00%
	По струци статистичкој	40,000	3,333	1.33%

[1088] *Завршни рачун прихода и расхода за 1897. годину.*

	По струци рударској	16,000	1,333	0.53%
	По струци поштанско-телеграфској	381,000	31,750	12.70%
	По струци Одељења шумарског	195,000	16,250	6.50%
4	**Надлештва**	**1,839,255**	**153,271**	**61.31%**
	Контролно надлештво мера	7,045	587	0.23%
	Управа фондова	96,392	8,033	3.21%
	Окружне штедионце	12,000	1,000	0.40%
	Управа државне ергеле	182,192	15,183	6.07%
	Управа ратарске школе	56,440	4,703	1.88%
	Управа виноделско-воћарске школе у Букову	88,913	7,409	2.96%
	Управа Топчидерске економије	53,685	4,474	1.79%
	Управа Сењског рудника	263,482	21,957	8.78%
	Управа Подринских рудника	128,720	10,727	4.29%
	Лозни расадници	15,031	1,253	0.50%
	Завод за прераду млека	20,000	1,667	0.67%
	Поштанско-телеграфско особље и трошкови	915,355	76,280	30.51%
	Укупни расходи:	**2,999,728**	**249,977**	**100%**

Табела 430: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1089]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**180,423**	**15,035**	**6.01%**
2	**Општи издаци**	**132,530**	**11,045**	**4.42%**
3	**Стручни издаци**	**847,520**	**70,627**	**28.25%**
	По струци саобраћаја, трговине и радиности	125,520	10,460	4.18%
	По струци земљорадње и сточарства	90,000	7,500	3.00%
	По струци статистичкој	40,000	3,333	1.33%
	По струци рударској	16,000	1,333	0.53%
	По струци поштанско-телеграфској	381,000	31,750	12.70%
	По струци Одељења шумарског	195,000	16,250	6.50%

[1089] *Завршни рачун прихода и расхода за 1898. годину.*

4	**Надлештва**	**1,839,255**	**153,271**	**61.31%**
	Контролно надлештво мера	7,045	587	0.23%
	Управа фондова	96,392	8,033	3.21%
	Окружне штедионце	12,000	1,000	0.40%
	Управа државне ергеле	182,192	15,183	6.07%
	Управа ратарске школе	56,440	4,703	1.88%
	Управа виноделско-воћарске школе у Букову	88,913	7,409	2.96%
	Управа Топчидерске економије	53,685	4,474	1.79%
	Управа Сењског рудника	263,482	21,957	8.78%
	Управа Подринских рудника	128,720	10,727	4.29%
	Лозни расадници	15,031	1,253	0.50%
	Завод за прераду млека	20,000	1,667	0.67%
	Поштанско-телеграфско особље и трошкови	915,355	76,280	30.51%
	Укупни расходи:	**2,999,728**	**249,977**	**100%**

Табела 431: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1090]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**228,734**	**19,061**	**7.09%**
2	**Општи издаци**	**60,418**	**5,035**	**1.87%**
3	**Стручни издаци**	**1,235,620**	**102,968**	**38.28%**
	По струци земљоделско-сточарској	217,000	18,083	6.72%
	По струци шумарској	25,000	2,083	0.77%
	По струци трговине, радиности и саобраћаја	351,000	29,250	10.87%
	По струци одељење сттистичког	25,000	2,083	0.77%
	По струци Одељења рударског	58,000	4,833	1.80%
	По струци поштанско-телеграфској	559,620	46,635	17.34%
4	**Надлештва**	**1,703,156**	**141,930**	**52.76%**
	Контролно надлештво мера у Београду	6,021	502	0.19%

[1090] *Завршни рачун прихода и расхода за 1899. годину.*

	Управа државне ергеле	231,987	19,332	7.19%
	Управа топчидерске економије	55,685	4,640	1.73%
	Ратарска школа у Краљеву	64,661	5,388	2.00%
	Управа виноделско-воћарске школе у Букову	72,591	6,049	2.25%
	Лозни расадници	157,925	13,160	4.89%
	Управа подринских рудника	108,286	9,024	3.35%
	Поштанско телеграфско одељење	1,006,000	83,833	31.17%
	Укупни расходи:	**3,227,928**	**268,994**	**100%**

Табела 432: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима и процентима***[1091]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**282,420**	**23,535**	**15.46%**
	Министар и Одељење за пољску привреду и ветеринарство	155,136	12,928	8.49%
	Одељење шумарско	26,744	2,229	1.46%
	Одељење за трговину, радиност и саобраћај	17,898	1,492	0.98%
	Одељење рачуноводно	17,914	1,493	0.98%
	Одељење статистичко	21,630	1,802	1.18%
	Рударско одељење	28,098	2,342	1.54%
	Опште особље Министарства	15,000	1,250	0.82%
2	**Општи издаци**	**64,000**	**5,333**	**3.50%**
3	**Стручни издаци**	**768,920**	**64,077**	**42.09%**
	По струци пољопривредној	350,500	29,208	19.18%
	По струци шумарској	75,000	6,250	4.11%
	По струци трговине, радиности и саобраћаја	275,500	22,958	15.08%
	По струци одељење Статистичког	41,000	3,417	2.24%
	По струци Одељења рударског	26,920	2,243	1.47%
4	**Надлештва**	**711,624**	**59,302**	**38.95%**

[1091] *Завршни рачун прихода и расхода за 1900. годину.*

	Контролно надлештво мера у Београду	5,901	492	0.32%
	Ткачка и Ужарска школа у Лесковцу	20,000	1,667	1.09%
	Ужичка ткачка школа	10,000	833	0.55%
	Државна трговачка академија	42,200	3,517	2.31%
	Управа државне ергеле	212,239	17,687	11.62%
	Управа топчидерске економије	66,925	5,577	3.66%
	Ратарска школа у Краљеву	61,609	5,134	3.37%
	Управа виноделско-воћарске школе у Букову	61,491	5,124	3.37%
	Лозни расадници	157,925	13,160	8.64%
	Управа Подринских рудника	73,334	6,111	4.01%
	Укупни расходи:	**1,826,964**	**152,247**	**100%**

Табела 433: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1092]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Централна управа**	**246,551**	**20,546**	**16.59%**
	Одељење за пољску привреду и ветеринарство	40,885	3,407	2.75%
	Одељење за саобраћаја, трговину и радиност	18,187	1,516	1.22%
	Одељење шумарско	24,755	2,063	1.67%
	Одељење рачуноводно	16,924	1,410	1.14%
	Одељење статистичко	25,635	2,136	1.72%
	Одељење рударско	22,165	1,847	1.49%
	Општи персонал Министарства	29,500	2,458	1.98%
2	**Општи издаци**	68,500	5,708	4.61%
3	**Стручни издаци**	**533,500**	**44,458**	**35.89%**
	По струци пољопривредној	280,000	23,333	18.84%
	По струци ветеринарској	47,500	3,958	3.20%
	По струци трговинској	93,000	7,750	6.26%
	По струци шумарској	50,000	4,167	3.36%
	По струци Одељења статистичког	35,000	2,917	2.35%

[1092] *Завршни рачун прихода и расхода за 1901. годину.*

	По струци Одељења рударског	28,000	2,333	1.88%
4	**Надлештва**	**704,496**	**58,708**	**47.39%**
	Контролно надлештво мера у Београду	5,901	492	0.40%
	Ткачка школа у Лесковцу	23,000	1,917	1.55%
	Државна трговачка академија	44,524	3,710	3.00%
	Управа државне ергеле	199,724	16,644	13.44%
	Управа топчидерске економије	9,325	777	0.63%
	Управа ратарске школе	65,992	5,499	4.44%
	Управа виноделско-воћарске школе	64,096	5,341	4.31%
	Окружни марвени лекари	82,000	6,833	5.52%
	Додатак окружним марвеним лекарима	20,000	1,667	1.35%
	Сточни ревизори	18,600	1,550	1.25%
	Лозни расадници	134,300	11,192	9.03%
	Управа Подринских рудника	39,034	3,253	2.63%
	Укупни расходи:	**1,486,547**	**123,796**	**100%**

Табела 434: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1093]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		Буџетом за 1901. 1/3	**Буџетом за 1902. 2/3**	**Свега за 1902.**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Министарство**	**257,353; 21,446**	**466,363; 38864**	**56.57%**
2	**Управа државне статистике**	**20,212; 1,684**	**50,472; 4,206**	**5.52%**
3	**Надлештва**	**193,031; 16,086**	**286,509; 23,876**	**37.48%**
	Контрола мера	1,967; 164	33,44; 279	0.42%
	Државна трговачка академија	14,841; 1,237	25,110; 2,093	3.12%
	Државни сточарски завод	65,573; 5,464	80,308; 6,692	10.56%
	Ратарска школа	21,998; 1,833	32,338; 2,695	4.25%
	Виноделско-воћарска школа	21,366; 1781	38,331;3,194	4.67%
	Лозни расадници	44,767; 3731	70,866; 5,906	9.04%
	Управа Мајданпечских рудника	11,744; 979	18,328; 1,527	2.35%
	Топчидерска економија	3,108; 259	10,217 ;851	1.04%
	Ткачка школа у Лесковцу	7,667; 639	7,667; 639	1.20%

[1093] *Завршни рачун прихода и расхода за 1902. годину.*

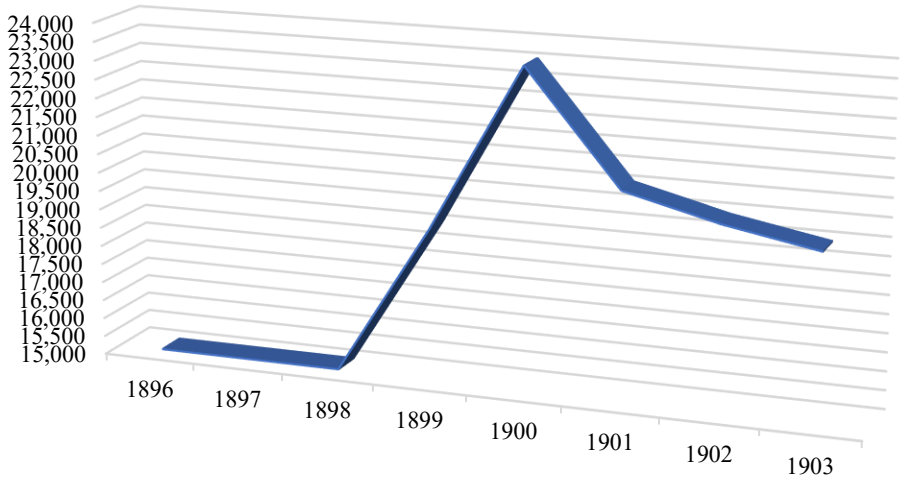
	Шумски фонд	5446; 454	-	0.43%
	Укупни расходи:	**476,042; 39,670**	**803,344; 66,945**	**100%**

Табела 435: ***Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1094]

		ПЛАНИРАНИ РАСХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Министарство**	**699,543**	**58,295**	**58.61%**
2	**Управа државне статистике**	**75,709**	**6,309**	**6.34%**
3	**Надлештва**	**418,260**	**34,855**	**35.04%**
	Контрола мера	5,016	418	0.42%
	Државна трговачка академија	37,665	3,139	3.16%
	Државни сточарски завод	120,461	10,038	10.09%
	Ратарска школа	48,506	4,042	4.06%
	Виноделско-воћарска школа	57,496	4,791	4.82%
	Лозни расадници	106,300	8,858	8.91%
	Управа Мајданпечских рудника	27,491	2,291	2.30%
	Топчидерска економија	15,325	1,277	1.28%
	Укупни расходи:	**1,193,512**	**99,459**	**100%**

[1094] *Завршни рачун прихода и расхода за 1903. годину.*

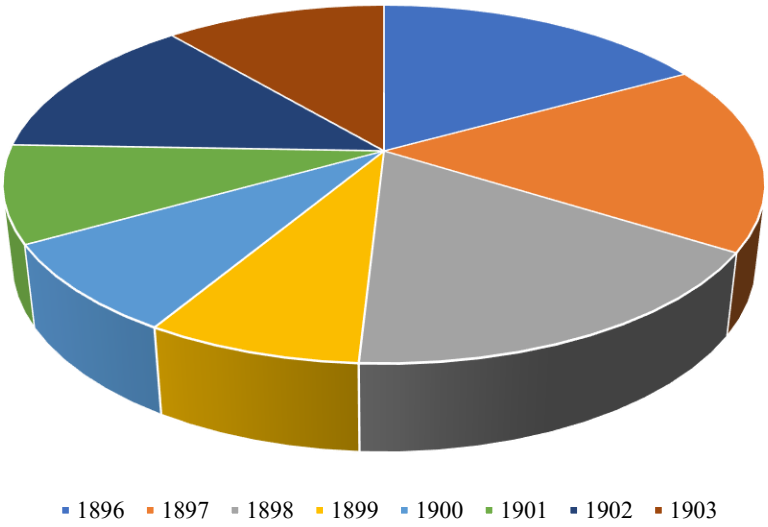
Графикон 200: ***Кретање буџета расхода Централне управе Министарства народне привреде у цесарским дукатима***[1095]

Максимум расхода Централно надлештво забележило је 1900. године када су планирани трошкови за њега били већи за 56.53% и 20.93% у односу на 1896. годину и последњу годину разматраног периода.

[1095] Видети табеле бр. 427-434.

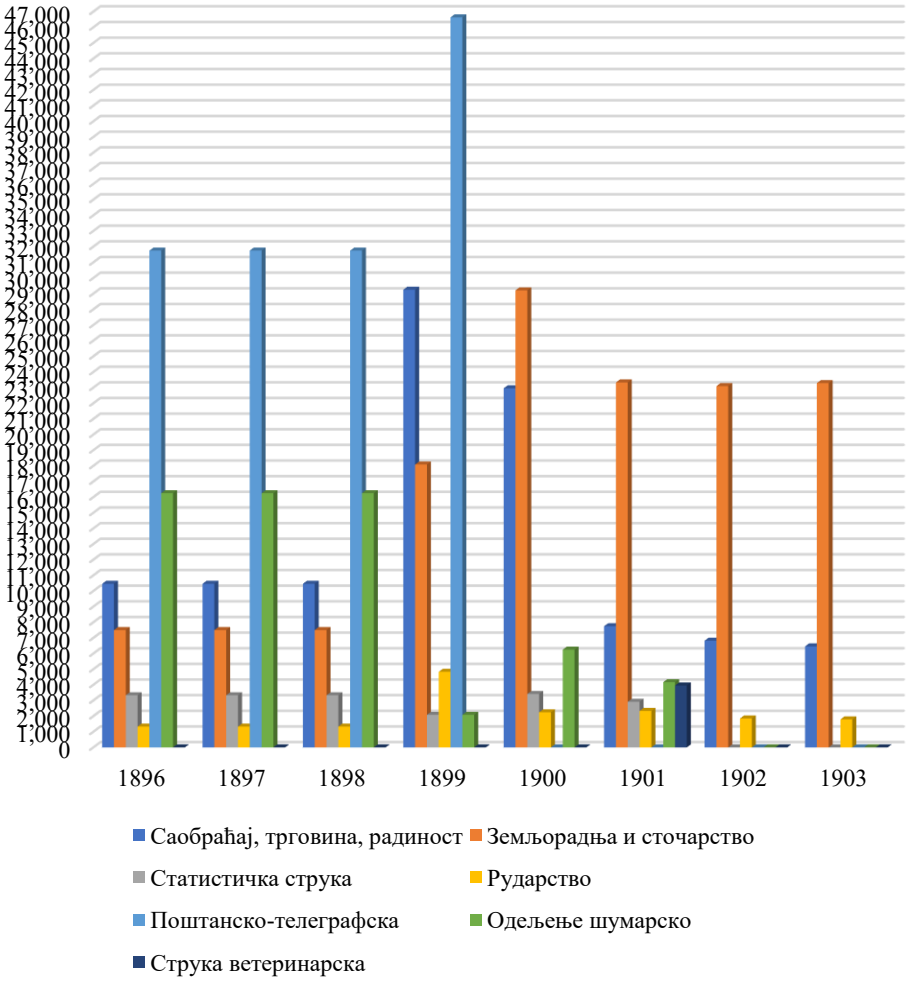
Графикон 201: ***Буџет општих издатака Министарства народне привреде за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1096]

Општи издаци Министартсва народне привреде максимум су забележили у 1899. години када су били мањи за 54.41% и 30.95% од оних из 1896. и последње године посматраног периода.

[1096] Исто.

Графикон 202: ***Структура стручних издатака Министарства народне привреде за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1097]

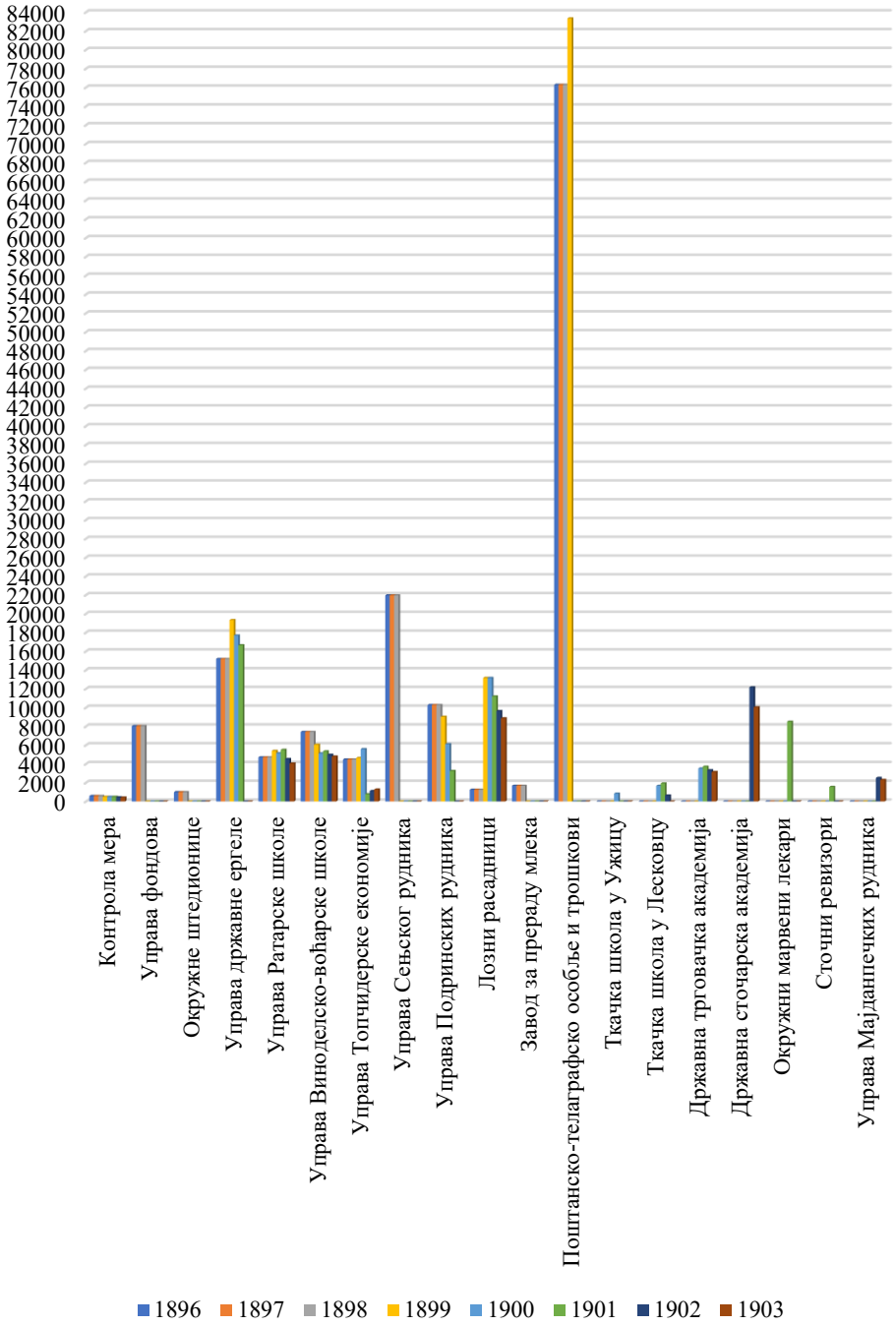
Трошкови за саобраћај, трговину, и радиност, земљорадњу и сточарство, и рударство планирани су у свим годинама посматраног раздобља, док издаци на статистичку и ветеринарску струку, поштанско-телеграфско и шумарско одељење нису били константни. Расходи на саобраћај трговину, и радиност су максимум забележили 1899. године који је био већи за 179.64% и 352.93% у односу на 1896. и последњу годину посматраног периода. Суштина Владе Владана Ђорђевића (1897-1900) или октобарског режима лежала је у опсежним плановима на пољу привреде, пољопривреде, индустрје и војске, што се одразило и на повећање трошкова у тим секторима.[1098] Током 1898, 1899. и 1900. године усвојно је двадесетак изузетно важних закона из области привреде и финансиа што је две трећине трогодишњег рада владе на пољу законодавства. Ново законодавство је давало веће гаранције страним улагачима. Уређење финансијске управе у земљи омгућило је Србији да у првој деценији 20. века добије веће зајмове по повољнијим условима. Кредибилитет земље на међународном тржишту капитала спасен је захваљајућим великим

[1097] Исто.
[1098] Сузана Рајић, *Владан Ђорђевић: биографија поузданог обреновићевца*, Београд 2007, 196.

напорима да се обавезе према кредиторима педантно испуњавају. Извоз је у 1898. и 1899 забележио значајан пораст у односу на увоз и створио је позитивни трговински баланс од око 20 милиона динара.[1099] Најважнији извозни производи били су сточни, житарски, и шљиварски и то углавном ка Аустро-Угарској.[1100] Мити Ракићу и Владану Ђорђевићу пала су у дужност два убедљиво најтежа министарства-финансија и народне привреде, а ни један ни други нису располагали довољном спремношћу за поверене им ресоре. Ракић је одраније био познат као подмитљив човек, па је преовладавало опште убеђење да српске финансије нису могле пасти у непоузданије руке.[1101] Трошкови на земљорадњу и сточарство, такође, су бележили осцилације, максимум су достигли 1900. године када су били већи за 289.44% и 25.40% у односу на 1896. и последњу годину посматраног периода. Средства планирана за рударство била су далеко мања од претходно две наведене групе, и уопште имали су најмању вредност међу стручним издацима посматраног ресора, и у проскеу су чинили 3.83% ове групе издатака. Пак, највећи удео у стручним издацима Министарства народне привреде имали су трошкови планирани на поштанко-телеграфско одељење, све до 1900. године када су били пребачени у групу трошкова на надлештва. У просеку су чинили 45.04% ове групе издатака. Средства планирана на ветеринарску струку забележена су само у 1901. години и чинила су 8.90% укупног планираног стручног расхода разматраног ресора.

[1099] С. Рајић, *Александар Обреновић: владар на прелазу векова, сукобљени светови*, Београд 2014, 250.
[1100] Михаило Војводић, *Србија у међународним односим акрајем 19. и почетком 20. века*, Београд 1988, 7.
[1101] С. Рајић, *Влада Николе Христића (1888-1889),* Београ 2003, 89.

Графикон 203: ***Буџет расхода Надлештава МНП-а за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1102]

Издаци на Ратарску и Виноделско-воћарску школу, Управу Топчидерске економије, као и трошкови на лозне расаднике и контролу мера појављивали су у свим годинама посматраног раздобља, док су остали трошкови били нестабилни. Убедљиво најмања средства планирана су на контролу мера, у просеку свега 0.69% укупних издатака на Надлештва Министарства народне привреде. Пак, највећи удео имали су поштанско-телеграфски трошкови који су до 1900. године у просеку чинили 52.17% ове групе расхода. Наведене године брига о поштама и телеграфима

[1102] Видети табеле бр. 427-435.

пребачена је у делокруг Министарства грађевина. Трошкови на Сењски рудник планирани су до 1899. године и били су у проскеу 113.76% већи од оних пројектованих на Подринске руднике чији су трошкови бележени до 1902. године. Од те године планирани су трошкови на Управу Мајданпечких рудника који су били далеко мањи од оних пројектованих за Сењски и Подринске руднике, у просеку 9.15 и 4.28 пута, респективно. Од 1900. године планирани су трошкови на Државну трговачку академију који су у просеку били 3.43 пута мањи од оних пројектованих за Државну сточарску академију чији су издаци забележени у последње две године посматраног периода.

Приликом претреса буџета Министарства народне привреде за 1902. годину код Топчидерске економије и Шумарског одељења Сретен Којић је рекао да се нигде нису видели приходи ових установа.Министар привреде је одговорио да се Топчидерска економија преуређивала и да није давала никакве приходе. Којић је на то одговорио да је она требало да буде угледно добро, а да је остала примитивна као пре 25 година, те да је требало да има и расходе и приходе.[1103]

Буџетски суфицит/ (дефицит)

Табела 436: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима***[1104]

	Планирани приходи	Планирани расходи	**Буџетски суфицит (дефицит)**
1896	63,695,720	63,370,727	324,993
1897	63,695,720	64,020,607	(324,887)
1898	63,695,720	64,690,792	(995,072)
1899	68,824,500	68,822,569	1,931
1900	77,789,648	75,755,890	2,033,758
1901	74,618,070	74,457,545	160,525
1902	70,565,781	78,896,742	(8,330,961)
1903	70,565,781	72,983,134	(2,417,353)

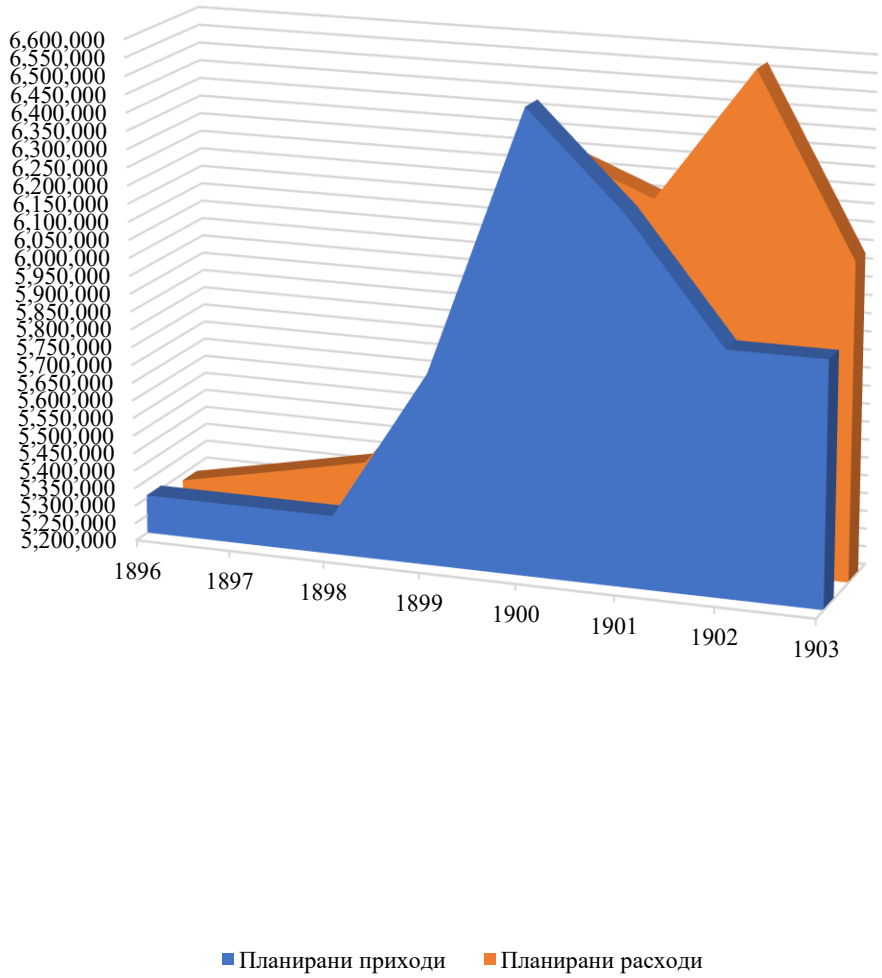
Табела 437: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1105]

	Планирани приходи	Планирани расходи	**Буџетски суфицит (дефицит)**
1896	5,307,977	5,280,894	27,083

[1103] *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину*, 5592-5593.
[1104] Видети табеле бр. 356-363, 364-371.
[1105] Исто.

1897	5,307,977	5,335,051	(27,074)
1898	5,307,977	5,390,899	(82,922)
1899	5,735,375	5,735,214	161
1900	6,482,471	6,312,991	169,480
1901	6,218,173	6,204,795	13,378
1902	5,880,482	6,574,729	(694,247)
1903	5,880,482	6,081,928	(201,446)

Графикон 204: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1106]

У периоду од 1896. до 1903. године четири године су завршене са буџетским дефицитима. Тако су у 1897, 1898, 1902, и 1903. години планирани расходи били већи од пројектованих прихода за 0.51%, 1.56%, 11.81%, и 3.43%. Пак, највећи суфицит забележен је 1900. годие када су предвиђени приходи били већи за 2.68% од планираних расхода. Најмањи суфицит пројектован је претходне године када су планирани приходи били већи за 0.003% у односу на предвиђене расходе.

[1106] Исто.

Анализа завршног рачуна

Остварени приходи

Табела 438: ***Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1107]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**42,594,449**	**3,549,537**	**71.45%**
	Непосредни данци	**18,942,604**	**1,577,050**	**31.74%**
	Порез	**12,544,574**	**1,045,381**	**21.04%**
	Сви облици сем обртног	10,319,404	859,950	17.31%
	Обрт у земљи и царинарницама	2,225,170	185,431	3.73%
	Прирез	**6,398,030**	**533,169**	**10.73%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	6,398,030	533,169	10.73%
	Посредни данци	**23,669,845**	**1,972,487**	**39.70%**
	Царина са узгредним таксама	**4,463,943**	**371,995**	**7.49%**
	Трошарина	**3,200,325**	**266,694**	**5.37%**
	Регал на руде са рударским таксама	**46,820**	**3,902**	**0.08%**
	Монополи	**15,958,757**	**1,329,896**	**26.77%**
	Дувански	9,371,643	780,970	15.72%
	Солски	3,261,761	271,813	5.47%
	Петролеја	2,231,311	185,943	3.74%
	Алкохола	30,325	2,527	0.05%
	Жижица	314,187	26,182	0.53%
	Хартија за цигарете	571,469	47,622	0.96%
	Штампарски	178,061	14,838	0.30%

[1107] *Завршни рачун прихода и расхода за 1896. годину.*

	Барута и динамита	-	-	-
2	**Таксе**	**2,314,006**	**192,833**	**3.88%**
	Судске и административне	2,314,006	192,833	3.88%
3	**Државна привреда**	**9,667,168**	**805,597**	**16.22%**
	Од државних железница	5,882,926	490,244	9.87%
	Подринских	38,164	3,180	0.06%
	Сењских	282,940	23,578	0.47%
	Поште и телеграфи	1,174,130	97,844	1.97%
	Државне штампарије	599,887	49,991	1.01%
	Државних добара	136,809	11,401	0.23%
	Интереса и добити на монети	1,032,272	86,023	1.73%
	Повлашћене Народне банке	48,795	4,066	0.08%
	Окружне штедионице	33,911	2,826	0.06%
	Управе фондова (1%)	362,063	30,172	0.61%
	Топчидерске економије	18,448	1,537	0.03%
	Државне ергеле	20,676	1,723	0.03%
	Пунцовања	4,782	399	0.01%
	Контроле мера	18,734	1,561	0.03%
	Ратарске и Виноделско-воћарске школе	12,631	1,053	0.02%
4	**Принос фондова**	**639,400**	**53,283**	**1.07%**
	Шумског фонда	89400	7,450	0.15%
	Школског на просветне циљеве	-	-	-
	Санитетског на санитетске потребе	550,000	45,833	0.92%
5	**Разни приходи**	**4,400,168**	**366,681**	**7.38%**

	Од пореских књижица и пореских образаца	86,519	7,210	0.15%
	Наплата прихода прошлих година	3,543,437	295,286	5.94%
	Случајни непредвиђени приходи	431,738	35,978	0.72%
	Од враћених кредита и уштеда	138,262	11,522	0.23%
	Од аграрних дужника	200,212	16,684	0.34%
	Укупни приходи по буџету:	**59,615,191**	**4,967,933**	**100%**

Табела 439: ***Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1108]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**45,091,271**	**3,75,7606**	**73.14%**
	Непосредни данци	**19,913,648**	**1,659,471**	**32.30%**
	Порез	**13,315,090**	**1,109,591**	**21.60%**
	Сви облици сем обртног	10,642,835	886,903	17.26%
	Обрт у земљи и царинарницама	2,672,255	222,688	4.33%
	Прирез	**6,598,558**	**549,878**	**10.70%**
	62 паре на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	6,598,558	549,878	10.70%
	Посредни данци	**25,177,623**	**2,098,135**	**40.84%**
	Царина са узгредним таксама	5,517,532	459,794	**8.95%**
	Трошарина	3,323,381	276,948	**5.39%**

[1108] *Завршни рачун прихода и расхода за 1897. годину.*

	Регал на руде са рударским таксама	29,652	2,471	**0.05%**
	Монополи	**16,307,058**	**1,358,922**	**26.45%**
	Дувански	9,456,516	788,043	15.34%
	Солски	3,331,211	277,601	5.40%
	Петролеја	2,387,497	198,958	3.87%
	Алкохола	36,706	3,059	0.06%
	Жижица	331,332	27,611	0.54%
	Хартија за цигарете	586,639	48,887	0.95%
	Штампарски	159,865	13,322	0.26%
	Барута и динамита	17,292	1,441	0.03%
2	**Таксе**	**2,486,219**	**207,185**	**4.03%**
	Судске и административне	2,486,219	207,185	4.03%
3	**Државна привреда**	**8,815,873**	**734,656**	**14.30%**
	Од државних железница	5,477,350	456,446	8.88%
	Подринских	30,467	2,539	0.05%
	Сењских	napomena	-	-
	Поште и телеграфи	1,419,239	118,270	2.30%
	Државне штампарије	756,061	63,005	1.23%
	Државних добара	99,185	8,265	0.16%
	Интереса и добити на монети	603,973	50,331	0.98%
	Повлашћене Народне банке	51,099	4,258	0.08%
	Окружне штедионице	23,336	1,945	0.04%
	Управе фондова (1%)	279,740	23,312	0.45%
	Топчидерске економије	22,543	1,879	0.04%
	Државне ергеле	29,114	2,426	0.05%
	Пунцовања	5,752	479	0.01%
	Контроле мера	7,128	594	0.01%
	Ратарске и Виноделско-воћарске школе	10,886	907	0.02%

4	**Принос фондова**	**694,407**	**57,867**	**1.13%**
	Шумског фонда	94,047	7,837	0.15%
	Школског на просветне циљеве	120,000	10,000	0.19%
	Санитетског на санитетске потребе	480,000	40,000	0.78%
5	**Разни приходи**	**4,559,459**	**379,955**	**7.40%**
	Од пореских књижица и пореских образаца	3,936,710	328,059	6.39%
	Наплата прихода прошлих година	427,950	35,663	0.69%
	Случајни непредвиђени приходи	23,876	1,990	0.04%
	Од враћених кредитаОи уштеда	126,372	10,531	0.20%
	Од аграрних дужника	44,551	3,713	0.07%
	Укупни приходи по буџету:	**61,647,229**	**5,137,269**	**100%**

	ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА		
	у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
Принос од зајма	**5,511,023**	**459,252**	**63.26%**
Принос од нових сребрника	**3,201,046**	**266,754**	**36.74%**
Укупни приходи ван буџета:	**8,712,069**	**726,006**	**100%**

Табела 441: ***Остварени приходи Краљевие Србије за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и динарима***[1109]

ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ

[1109] *Завршни рачун прихода и расхода за 1898. годину.*

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**56,038,952**	**4,669,913**	**75.71%**
	Непосредни данци	**30,011,365**	**2,500,947**	**40.55%**
	Порез	**13,656,541**	**1,138,045**	**18.45%**
	Од земљишта	5,756,499	479,708	7.78%
	Зграда	576,744	39,645	0.78%
	Принос од капитала	247,114	20,593	0.33%
	Капитала уложеног у радње	494,229	41,186	0.67%
	Приход од рада	897,081	74,757	1.21%
	Личности	2,931,548	244,296	3.96%
	Индустријских башта и механских радња	2,753,325	229,444	3.72%
	Обрт у земљи и код царинарница			
	Прирез	**8,177,412**	**681,451**	**11.05%**
	75 пара на сваки динар непосредног пореза осим пореза на обрт	8,177,412	681,451	11.05%
	Посредни данци	**26,027,587**	**2,168,966**	**35.16%**
	Царина са узгредним таксама	**5,608,225**	**467,352**	**7.58%**
	Трошарина	**3,563,007**	**296,917**	**4.81%**
	Регал на руде са рударским таксама	**51,392**	**4,283**	**0.07%**
	Монополии	**16,804,963**	**1,400,414**	**22.70%**
	Дувански	9,905,835	825,486	13.38%
	Солски	3,195,065	266,255	4.32%
	Петролеја	2,490,226	207,518	3.36%
	Алкохола	38,914	3,243	0.05%
	Жигица	308,956	25,746	0.42%
	Хартија од цигарета	697,325	58,110	0.94%
	Штампарски	168,642	14,054	0.23%
	Барута и динамита	напомена	-	-
2	**Таксе**	**2,443,496**	**203,625**	**3.30%**

	Судске и административне	2,443,496	203,625	3.30%
3	**Државна привреда**	**9,578,652**	**798,221**	**12.94%**
	Од државних железница	6,124,884	510,407	8.27%
	Подринских	49,616	4,135	0.07%
	Сењског	377,539	31,462	0.51%
	Поште и телеграфи	1,502,572	125,214	2.03%
	Државне штампарије	474,928	39,577	0.64%
	Државних добара и мостова	119,476	9,956	0.16%
	Интереса и добити на монети	670,411	55,868	0.91%
	Повлашћене Народне банке	50,389	4,199	0.07%
	Окружне штедионице	4,925	410	0.01%
	Управе фондова	115,525	9,627	0.16%
	Топчидерске економије	26,681	2,223	0.04%
	Државне ергеле	36,753	3,063	0.06%
	Пунцовања	5,790	483	0.01%
	Контроле мера	3,446	287	-
	Ратарске, Виноделско-воћарске, и Ткачке школе	15,717	1,310	0.02%
4	**Принос фондова**	**758,052**	**63,171**	**1.02%**
	Од Шумског фонда	158,052	13,171	0.21%
	Од Просветног фонда	120,000	10,000	16.00%
	Од Санитетског фонда	480,000	40,000	0.65%
5	**Разни приходи**	**5,198,470**	**433,206**	**7.02%**
	Наплата прихода прошлих година	4,227,024	352,252	5.71%
	Случајни непредвиђени приходи	600,862	50,072	0.81%
	Од враћених кредита и уштеда	47,276	3,940	0.06%

	Од аграрних дужника	266,616	22,218	0.36%
	Пореских књижица и образаца	56,692	4,724	0.08%
	Укупни приходи по буџету:	**74,017,622**	**6,168,135**	**100%**

Табела 442: ***Остварени приходи ван буџета за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1110]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Принос од зајма**	**14,743,018**	**1,228,585**	**60.72%**
2	**Принос од зајма од 10000000**	**9,536,307**	**794,692**	**39.28%**
	Укупни приходи ван буџета:	**24,279,325**	**2,023,277**	**100%**

Табела 443: ***Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1111]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	Данци	**53,696,373**	**4,474,698**	**74.57%**
	Непосредни данци	**23,676,647**	**1,965,554**	**32.76%**
	Порез	**14,899,285**	**1,241,607**	**20.69%**
	Од земљишта	6,148,463	512,372	8.54%
	Зграда	623,412	51,951	0.87%
	Принос од капитала	267,665	22,305	0.37%
	Капитала уложеног у радње	535,329	44,611	0.74%

[1110] Исто.

[1111] *Завршни рачун прихода и расхода за 1899. годину.*

	Приход од рада	987,170	74,764	1.25%
	Личности	3,141,112	261,759	4.36%
	Од обртног пореза	**3,196,134**	**266,345**	**4.44%**
	У земљи	349,519	29,127	0.49%
	Код царинарница	2,846,615	237,218	3.95%
	Порез	**8,777,362**	**731,447**	**12.19%**
	Државног пореза 75% непосредог пореза	8,777,362	731,447	12.19%
	Посредни данци	**30,109,726**	**2,509,144**	**41.82%**
	Царина са узгредним таксама	**6,647,409**	**553,951**	**9.23%**
	Трошарина	**4,305,949**	**358,829**	**5.98%**
	Регал на руде са рударским таксама	**24,713**	**2,059**	**0.03%**
	Монополи	**19,131,655**	**1,594,305**	**26.57%**
	Дувански	10,858,971	904,914	15.08%
	Солски	4,707,348	392,279	6.54%
	Петролеја	2,417,915	201,493	3.36%
	Жигица	330,122	27,510	0.46%
	Хартија од цигарета	600,886	50,074	0.83%
	Алкохола	31,671	2,639	0.04%
	Хартија од вредности	184,642	15,387	0.26%
	Барута и динамита	100	8	-
2	Таксе	**3,499,680**	**291,640**	**4.86%**
	Судске и административне	3,499,680	291,640	4.86%
3	Државна привреда	**9,004,467**	**750,372**	**12.51%**
	Од државних железница	5,993,725	499,477	8.32%
	Подринских државних рудника	67,024	5,585	0.09%
	Поште и телефона	1,378,341	114,862	1.91%
	Државне штампарије	620,316	51,693	0.86%

	Закупа државних добара	118,112	9,843	0.16%
	Интереса и добити на монети	672,725	56,060	0.93%
	Повлашћене Народне банке	58,655	4,888	0.08%
	Топчидерске економије	34,132	2,844	0.05%
	Државне ергеле	35,316	2,943	0.05%
	Жиговине златни и сребрних ствари	6,960	580	0.01%
	Контроле мера	3,298	275	-
	Ратарске, Виноделско-воћарске	3,851	321	0.01%
	Ткачке школе	6,012	501	0.01%
	Расадника америчке лозе	6,000	500	0.01%
4	**Принос фондова**	**660,090**	**55,008**	**0.92%**
	Од Просветног фонда	145,090	12,091	0.20%
	Од Санитетског фонда	515,000	42,917	0.72%
5	**Разни приходи**	**5,145,476**	**428790**	**7.15%**
	Наплата прихода прошлих година	4,081,543	340,129	5.67%
	Случајни непредвиђени приходи	672,435	56,036	0.93%
	Од враћених кредита и уштеда	217,095	18,091	0.30%
	Од аграрних дужника	164,426	13,702	0.23%
	Пореских књижица и образаца	5,977	498	0.01%
	Канцеларије краљевих ордена	4,000	333	0.01%
	Укупни приходи по буџету:	**72,006,086**	**6,000,507**	**100%**

Табела 444: ***Остварени приходи ван буџета за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1112]

		ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**По законодавном решењу од вражених депонованих кредита од раније па све до 1898**	**7,492,146**	**624,346**	**32.90%**
2	**Принода зајмова 5% од експлоатационог**	**13,512,538**	**1,126,045**	**59.33%**
3	**Принодса зајмова 4% конвертационог 1895**	**1,238,112**	**103,176**	**5.44%**
4	**Остатак од 10000000 од Народне банке**	**532,500**	**44,375**	**2.34%**
	Укупни приходи ван буџета:	**22,775,296**	**1,897,941**	**100%**

Табела 445: ***Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1113]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**63,798,240**	**5,316,520**	**84.65%**
	Непосредни данци	**28,511,508**	**2,375,959**	**37.83%**
	Порез	**18,634,508**	**1,552,876**	**24.37%**
	Од земљишта	5,688,776	474,065	7.55%
	Зграда	562,689	46,891	0.75%
	Зараде	2,654,437	221,203	3.52%
	Капитала датог под интерес	176,249	14,687	0.23%
	Приход од рада	753,259	62,772	1.00%
	Личности	3,041,795	253,483	4.04%

[1112] Исто.

[1113] *Завршни рачун прихода и расхода за 1900. годину.*

	Обрта	2,764,336	230,361	3.67%
	Дужног пореза	2,569,744	214,145	3.41%
	Интерса на државни порез	377,392	31,449	0.50%
	Казне по закону о непосредном порезу	45,831	3,819	0.06%
	Прирез	**9,877,000**	**823,083**	**13.11%**
	Од прireза по одбитку суме по законском решењу од 10. јуна 1897.	9,877,000	823,083	13.11%
	Посредни данци	**35,286,732**	**2,940,561**	**46.82%**
	Царински приходи	**6,245,634**	**520,470**	**8.29%**
	Трошарина	**4,249,795**	**354,150**	**5.64%**
	Таксе	**4,462,082**	**371,840**	**5.92%**
	Монополи	**20,329,221**	**1,694,102**	**26.97%**
	дувански	12,341,624	1,028,469	16.38%
	солски	4,174,770	347,898	5.54%
	Петролеја	2,517,413	209,784	3.34%
	Алкохола	31,857	2,655	0.04%
	Жигица	441,088	36,757	0.59%
	Хартија од цигарета	821,407	68,451	1.09%
	Хартија од вредности	1,062	89	-
2	**Приходи Главне државне благајнице**	**438,316**	**36,526**	**0.58%**
	Од добити на новцу	303,666	25,306	0.40%
	Закупа и продаје државних добара	134,650	11,221	0.18%
3	**Привилеговане Народне банке**	**60,451**	**5,038**	**0.08%**
4	**Претплате на Финансијски преглед**	**37,353**	**3,113**	**0.05%**
5	**Ванредних прихода**	**362,350**	**30,196**	**0.48%**
6	**Аграрних дужника**	**324,360**	**27,030**	**0.43%**

7	**Приходи осталих Министарстава и управа**	**10,344,157**	**862,013**	**13.73%**
	Министарство просвете	**812,502**	**67,709**	**1.08%**
	Државна штампарија	797,182	66,432	1.06%
	Ванредних прихода	15,320	1,277	0.02%
	Министарство правде	**55,713**	**4,643**	0.07%
	Ванредних прихода	55,713	4,643	0.07%
	Министарства унутрашњих послова	**122,192**	**10,183**	**0.16%**
	Полицијског прихода	94,705	7,892	0.13%
	Санитетског прихода	27,487	2,291	0.04%
	Министартсва грађевина	**9,160,152**	**763,346**	**12.15%**
	Државних железница	6,816,247	568,021	9.04%
	Од поште и телефона	1,834,626	152,886	2.43%
	Сењског рудника	509,279	42,440	0.68%
	Министарство народне привреде	**175,981**	**14,665**	**0.23%**
	Од регалног данка на рудна поља са рударским таксама	30,269	2,522	0.04%
	Подринских државних рудника	45,714	3,810	0.06%
	Топчидерске економије	18,589	1,549	0.02%
	Државне ергеле	36,410	3,034	0.05%
	Ратарске школе	3,804	317	0.01%
	Виноделско-вожарске школе	3,696	308	-

	Од ткачких школа	7,160	597	0.01%
	Контроле мера	2,037	170	-
	Ванредних прихода	28,302	2,359	0.04%
	Министарства војног	**6,212**	**518**	**0.01%**
	Приход од државних добара	1,601	133	-
	Барута и динамита	-	-	-
	Ванредни приход	4,611	384	0.01%
	Канцеларије краљевих ордена	**11,405**	**950**	**0.02%**
	Приход од орденских такси	11,405	950	0.02%
	Укупни приходи по буџету:	**75,365,227**	**6,280,436**	**100%**

Табела 446: ***Остварени приходи ван буџета за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1114]

		ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Принод од продатих обвезница 4% конвертационог зајма из 1895.**	**1,814,168**	**151,181**	**100.00%**
	Укупни приходи ван буџета:	**1,814,168**	**151,181**	**100%**

Табела 447: ***Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1115]

ПЛАНИРАНИ ПРИХОДИ		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[1114] Исто.
[1115] *Завршни рачун прихода и расхода за 1901. годину.*

1	**Данци**	**59,649,420**	**4,970,785**	**82.58%**
	Непосредни данци	**26,185,883**	**2,182,157**	**36.25%**
	Порез	**17,194,020**	**1,432,835**	**23.80%**
	Од земљишта	5,704,585	475,382	7.90%
	Зграда	603,734	50,311	0.84%
	Зараде	1,137,310	94,776	1.57%
	Капитала датог под интерес	273,017	22,751	0.38%
	Приход од рада	860,863	71,739	1.19%
	Личности	3,059,257	254,938	4.24%
	Обрта	2,804,531	233,711	3.88%
	У земљи	350,384	29,199	0.49%
	Код царинарница	2,454,147	204,512	3.40%
	Дужног пореза	2,371,356	197,613	3.28%
	Интерса на државни порез	351,272	29,273	0.49%
	Казне по закону о непосредном порезу	28,095	2,341	0.04%
	Прирез	**8,991,863**	**749,322**	**12.45%**
	Од прireза по одбитку суме по законском решењу од 10. јуна 1897.	8,991,863	749,322	12.45%
	Посредни данци	**33,462,537**	**2,788,628**	**46.33%**
	Царински приходи	**5,819,695**	**484,975**	**8.06%**
	Трошарина	**4,168,138**	**347,345**	**5.77%**
	Таксе	**3,442,656**	**286,888**	**4.77%**
	Монополи	**20,032,048**	**1,669,337**	**27.73%**
	Дувански	11,677,118	973,093	16.17%
	Солски	4,432,774	369,398	6.14%
	Петролеја	2,575,609	214,634	3.57%
	Жигица	446,916	37,243	0.62%
	Хартија од цигарета	851,056	70,921	1.18%
	Алкохола	48,575	4,,048	0.07%
	Приходи Главне државне благајнице	**1,811,875**	**150,990**	**2.51%**
	Од добити на новцу	539,737	44,978	0.75%

	Закупа и продаје државних добара	115,114	9,593	0.16%
4	Привилеговане Народне банке	59,354	4,946	0.08%
	Претплате на Финансијски преглед	34,685	2,890	0.05%
	Ванредних прихода	942,087	78,507	1.30%
	Аграрних дужника	120,898	10,075	0.17%
	Приходи осталих Министарстава и управа	**10,771,303**	**897,609**	**14.91%**
	Министарство просвете	**857,806**	**71,484**	**1.19%**
5	Државна штампарија	846,235	70,520	1.17%
	Ванредних прихода	11,571	964	0.02%
	Министарство правде	**28,809**	**2,401**	**0.04%**
	Ванредних прихода	28,809	2,401	0.04%
	Министарства унутрашњих послова	**88,691**	**7,391**	**0.12%**
	Полицијског прихода	69,079	5,757	0.10%
	Санитетског прихода	19,612	1,634	0.02%
	Министартсва грађевина	**9,581,659**	**798,472**	**13.27%**
	Државних железница	6,906,163	575,514	9.56%
	Од поште и телефона	1,596,646	133,054	2.21%
	Сењског рудника	648,188	54,016	0.90%
	Од одсека за израду букових прагова	427,446	35,621	0.59%
	Од случајних прихода	3,216	268	-
	Министарство народне привреде	**153,996**	**12,833**	**0.21%**

	Од регалног данка на рудна поља са рударским таксама	52,361	4,363	0.07%
	Подринских државних рудника	16,137	1,345	0.02%
	Државне ергеле	38,522	3,210	0.05%
	Ратарске школе	1,751	146	-
	Виноделско-воћарске школе	1,874	156	-
	Од ткачке школе	3,380	282	-
	Контроле мера	3,858	322	0.01%
	Ванредних прихода	11,832	986	0.02%
	Од продатих сточних дозвола образац Е	2,106	176	-
	Од рибарских карата и такси	22,175	1,848	0.03%
	Министарства војног	**56,342**	**4,695**	**0.08%**
	Приход од државних добара	9,241	770	0.01%
	Барута и динамита	38,587	3216	0.05%
	Ванредни приход	8,514	710	0.01%
	Канцеларије краљевих ордена	**4,000**	**333**	**0.01%**
	Приход од орденских такси	4,000	333	0.01%
	Укупни приходи по буџету:	**72,232,598**	**6,019,383**	**100%**

Табела 448: ***Остварени приходи ван буџета за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1116]

ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[1116] Исто.

1	**Принос од зајма Привилеговане народне банке по Закону од 20.8.1900**	**2,000,000**	**166,667**	**10.07%**
2	**Принос од обвезница 4% конвертационог зајм аод 1895**	**14,814,591**	**1,234,549**	**74.57%**
3	**Необрачунати ванбуџетски приход од ранијих година**	**3,052,400**	**254,367**	**15.36%**
	Укупни приходи ван буџета:	**19,866,991**	**1,655,583**	**100%**

Табела 449: ***Остварени приходи Краљевине Србије за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1117]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Данци**	**54,672,408**	**4,556,034**	**74.29%**
	Непосредни данци	**22,835,033**	**1,902,919**	**31.03%**
	Посредни данци	**31,837,375**	**2,653,115**	**43.26%**
	Царина са узгредним таксама	**6,245,005**	**520,417**	**8.49%**
	Трошарина	**4,682,316**	**390,193**	**6.36%**
	Регал на руде са рударским таксама	**54,862**	**4,572**	**0.07%**
	Монополи	**20,855,192**	**1,737,933**	**28.34%**
	Дувански	11,841,779	986,815	16.09%
	Солски	4,573,377	381,115	6.21%
	Петролеја	2,648,885	220,740	3.60%
	Жигица	602,762	50,230	0.82%
	Хартија од цигарета	935,907	77,992	1.27%
	Алкохола	49,224	4,102	0.07%
	Штампарски	181,186	15,099	0.25%
	Барута и динамита	22,072	1,839	0.03%

[1117] *Завршни рачун прихода и расхода за 1902. годину.*

2	Таксе	**3,435,116**	**286,260**	**4.67%**
3	**Државна привредаа**	**11,473,355**	**956,113**	**15.59%**
	Од Државних железница	6,793,677	566,140	9.23%
	Сењски државни рудник	538,597	44,883	0.73%
	Поште и телефона	1,745,056	145,421	2.37%
	Државне штампарије	446,446	37,204	0.61%
	Државна ергела	4,381	365	0.01%
	Закупа државних добара	90,345	7,529	0.12%
	Интереса и добити на монети	1,469,894	122,491	2.00%
	Повлашћене Народне банке	60,989	5,082	0.08%
	Ратарске	-	-	-
	Виноделско-воћарска школа	3,062	255	-
	Експлоатација шума	320,908	26,742	0.44%
4	**Разни приходи**	**4,011,620**	**334,297**	**5.45%**
	Наплата прихода прошлих година	2,327,642	193,970	3.16%
	Аграрних дужника	115,539	9,628	0.16%
	Случајни приходи	1,109,350	92,446	1.51%
	Непредвиђени приходи	459,029	38,252	0.62%
	Укупни приходи по буџету:	**73,592,439**	**6,132,703**	**100%**

Табела 450: ***Остварени приходи ван буџета Краљевине Србије за 1902. годину у динарима, есарским дукатима, и процентима***[1118]

ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА

[1118] Исто.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Принос од продатих обвезница конвертованог зајма (4%)**	**10,821,759**	**901,813**	**41.91%**
2	**Зајам 6% од 15,000,000 из 1902. године**	**15,000,000**	**1,250,000**	**58.09%**
	Укупни приходи ван буџета:	**25,821,759**	**2,151,813**	**100%**

Табела 451: ***Остварени приходи Краљевине Србије за 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1119]

		ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Данци**	**57,662,074**	**4805173**	**73.52%**
	Непосредни данци	**23,180,493**	**1,931,708**	**29.56%**
	Посредни данци	**34,481,581**	**2,873,465**	**43.96%**
	Царина са узгредним таксама	**6,975,005**	**581,250**	**8.89%**
	Трошарина	**5,149,663**	**429,139**	**6.57%**
	Регал на руде са рударским таксама	**64,809**	**5,401**	**0.08%**
	Монополи	**22,292,104**	**1,857,675**	**28.42%**
	Дувански	12,779,778	1,064,982	16.29%
	Солски	4,789,392	399,116	6.11%
	Петролеја	2,854,280	237,857	3.64%
	Жигица	561,065	46,755	0.72%
	Хартија од цигарета	1,045,109	87,092	1.33%
	Алкохола	38,478	3,207	0.05%
	Штампарски	201,402	16,784	0.26%
	Барута и динамита	22,600	1,888	0.03%
2	Таксе	**3,338,596**	**278,216**	**4.26%**
3	Државна привреда	**12,092,586**	**1,007,716**	**15.42%**

[1119] *Завршни рачун прихода и расхода за 1903. годину.*

	Од државни железница	7,439,051	619,921	9.48%
	Сењски државни рудник	503,294	41,941	0.64%
	Поште и телефона	2,048,721	170,727	2.61%
	Државне штампарије	326,815	27,235	0.42%
	Државна ергела	31,438	2,620	0.04%
	Закупа државних добара	71,549	5,962	0.09%
	Интереса и добити на монети	1,310,123	109,177	1.67%
	Повлашћене Народне банке	62,410	5,201	0.08%
	Ратарске школе	2,573	214	-
	Виноделско-воћарска школа	4,719	393	0.01%
	Експлоатација шума	291,893	24,324	0.37%
4	**Разни приходи**	**5,337,358**	**444,780**	**6.81%**
	Наплата прихода прошлих година	3,350,241	279,187	4.27%
	Аграрних дужника	118,619	9,885	0.15%
	Случајни непредвиђени приходи	1,270,024	105,835	1.62%
	Непредвиђени приходи	198,474	16,540	0.25%
	Прирез 6% по члану 73 Војног закона	400,000	33,333	0.51%
	Укупни приходи по буџету:	**78,430,614**	**6,535,885**	**100%**

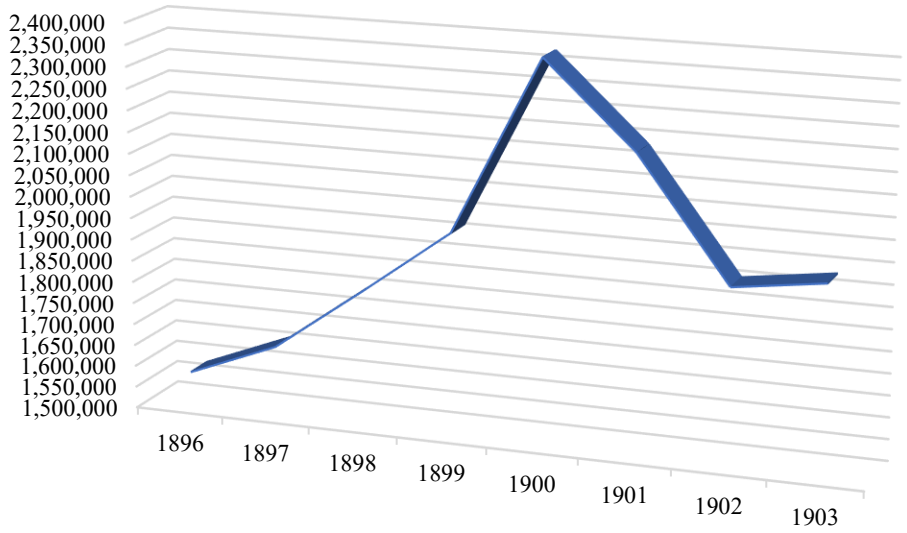
Табела 452: ***Остварени приходои ван буџета Краљевине Србије за 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1120]

ПРИХОДИ ВАН БУЏЕТА

[1120] Исто.

		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	**Принос од зајма примљеног у 1903. години**	**30,902,000**	**2,575,167**	**100.00%**
	Укупни приходи ван буџета:	**30,902,000**	**2,575,167**	**100%**

Графикон 205: ***Кретање остварених прихода од непосредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1121]

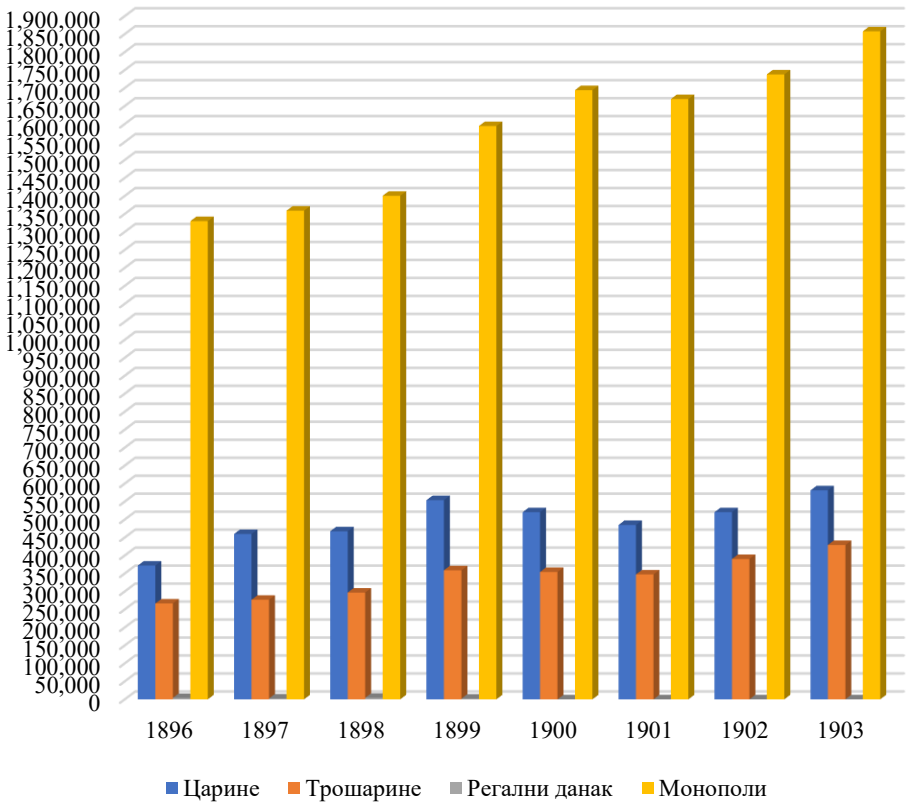

У приходе од непосредног данка спадали су све врсте пореза и прирез. Током посматраног периода у порезе су спадали порез од земљишта, на зграде, зараде, принос од капитала уложеног у радње, приход од рада, личности, обрта у земљи и на царинарницама, казни од неплаћеног пореза. Непосредни данци бележили су осцилације током овог периода. Максимум прихода од непосредног пореза забележен је 1900, године до које су ови приходи имали тенденцију раста, да би након те године бележили тенденцију пада до 1902, а онда су у 1903. порасли за свега 5.47%.

[1121] Видети табеле бр. 437-451.

Максимум ових прихода био је већи за 18.81% од претходне године и готово да су се удвостручили у односу на почетну годину посматраног периода (49.78%). Приходи од прireза у просеку су били мањи скоро дупло од оних сакупљених од пореза (1.9 пута).

Графикон 206: ***Структура остварених прихода од посредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1122]

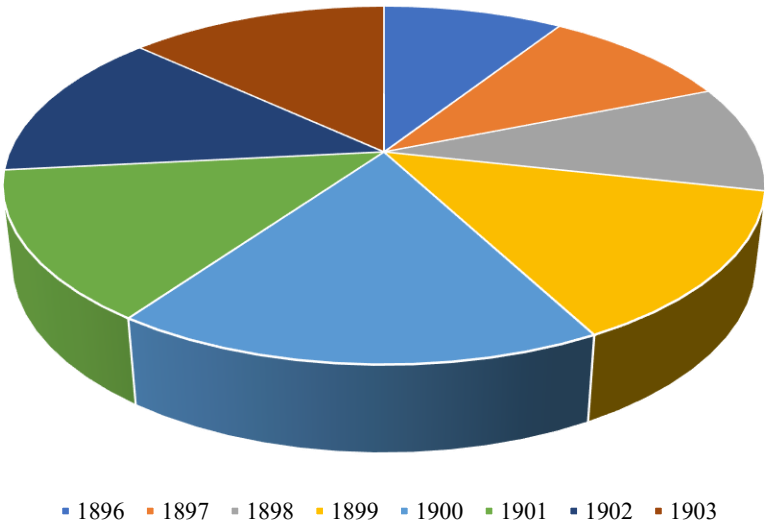

У приходе од посредног данка спадали су приноси од царина и царинских такси, трошарине, регалног данка на рудна поља, и монопола. Највећи приходи остваривани су од монопола који су у овом периоду бележили осцилације. До 1900. године ови приходи имали су тенденцију раста и у тој години прикупљени приходи од монопола били су већи за у односу на 1896. годину, да би након 1900. уследиле осцилације до 1903. године када је остварен убедљиво највећа вредност од ове врсте посредног данка која је била већа за 6.90%, 9.66%, и 39.69% у односу на 1900, 1902, и почетну годину посматраног периода, респективно. У просеку приходи од монопола чинили 63.49% укупних остарених прихода од посредног данка. Приходи од трошарина имали су слично кретање, максимум је забележен у последњој години овог периода који је био већи за 60.91% и 9.98% у односу на 1896. и 1902. годину, респективно. Приход остварен од царина и царинских такси био је у просеку већи 1.47 пута од трошарине, а мањи за 3.20 пута од остварених монополских прихода. Царински приходи бележили су осцилације, максимални износ сакупљен је у последњој години разматраног периода који је био већи за 56.25% и 11.69% у односу на забележени минимум из 1896. и 1902. годину, респективно. Приход од регланог данка на рудна

[1122] Исто.

поља био је незнатан у односу на претходне наведене, и у просеку је бележио 0.15% укупних остварених посредних прихода. Треба напоменути да је од 1900. године овај приход пребачен у приносе од држане привреде , где је и даље доносио незнатне приходе, али је и у тим годинама ради лакшег праћења рачунат у групи посредног данка.

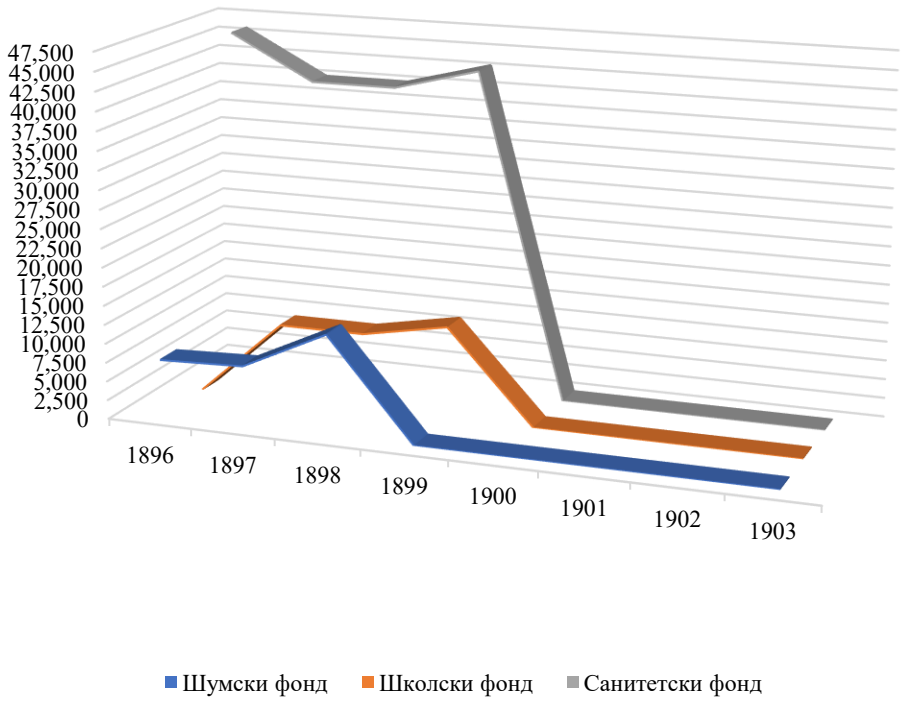
Графикон 207: ***Остварени приходи од такси за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1123]

Приход од такси бележио је осцилације током посматраног приода. Максимум ових прихода забележен је у 1900. годни када је вредност сакупљених приноса од такси био већи за 93.32% у односу на почетну годиу посматраног периода, након чега је уследила тенденција пада и у последњој години овог периода приходи су били мањи за 25.37% односу на забележени максимум. У просеку ова врста прихода чинила је 4.51% укупних остварених прихода Краљевине.

[1123] Исто.

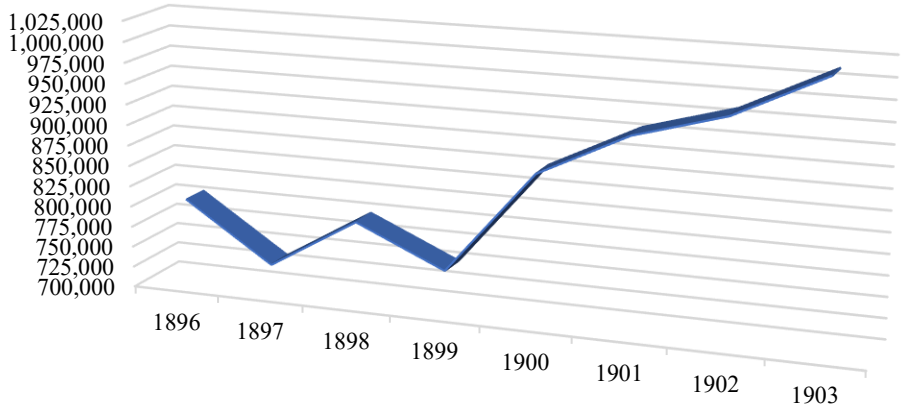
Графикон 208: ***Остварени приноси фондова за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1124]

Санитетски фонд основан је децембра 1879. године којим је требало финансирати амбициозан програм развоја јавног задругарства у Србији, садржан у Закону о народном здрављу. Овај закон предвиђао је болницу у сваком среском месту (укупно 80), са по 20 кревета за редовно време и 40 у ратно доба, затим 80 среских лекара и лекарских помоника, 22 ветеринара, у сваком округу по једна велика болница, Општа болница у Београду з алечење специјалних болесника из целе земље, сиротињски дом у Нишу, школа за лекарске помонике, школа за бабице са породилиштем.[1125] Санитетски фонд имао је највећи приход међу фондовима који су постојали у Краљевини Србији овог периода. Максимум су доживли у почетној години посматраног раздобља. Његови приливи били су у просеку већи за 3.8 и 4.8 пута од Школског и Шумског фонд, респективно. Школски фонд је прве приходе у овом периоду сакупио у 1897. години, а 1899. била је последња година у којој је остварио принос. Шумски фонд је максимум забележио 1898. године која је била и последња година у којој су сакупљени приходи за овај фонд. Они су били већи за 76.79% у односу на 1896. годину. Приходи од фондова чинили су у просеку 0.53% укупних остварених прихода Србије.

[1124] Исто.
[1125] Б. Мијатовић, *Историја државних финансија Србије*, 76.

Графикон 209: ***Остварени приходи од државне привреде за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1126]

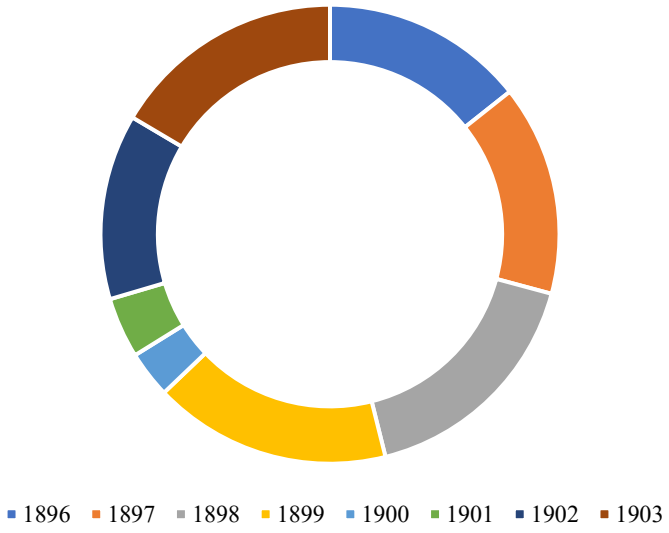

Приходи од државне привреде бележили су осцилације, максимум су остварили у последњој години разматраног периода који је био већи за 25.09% у односу на почетну годину овог раздобља. Највеће приходе остварила је Државна железница, у просеку 62.33% укупних прихода од државне привреде. У просеку приходи од државне привреде чинили су 14.83% укупних остварених прихода Краљевине Србије. Приходи од Сењског рудника нису били редовни, а приноси Подринских рудника сакупљани су до 1901. године. Приходи Сењског рудника били су далеко већи од оних који су доносили Подрински рудници, у просеку 16.6 пута већи. Значајни приноси оставрени су од пошта и телефона, у просеку 15.30% укупних оставрених прихода од држане привреде. Приходи од Топчидерске економије, Државне ергеле, и Ратарске, Виноделско-

[1126] Видети табеле бр. 437-451.

воћарске, и Ткачке школе били су нестални и незнатни, у просеку 0.59%, 0.28%, и 0.10% укупних прихода од државне привреде, респективно.

Графикон 210: ***Кретање разних и случајних прихода за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1127]

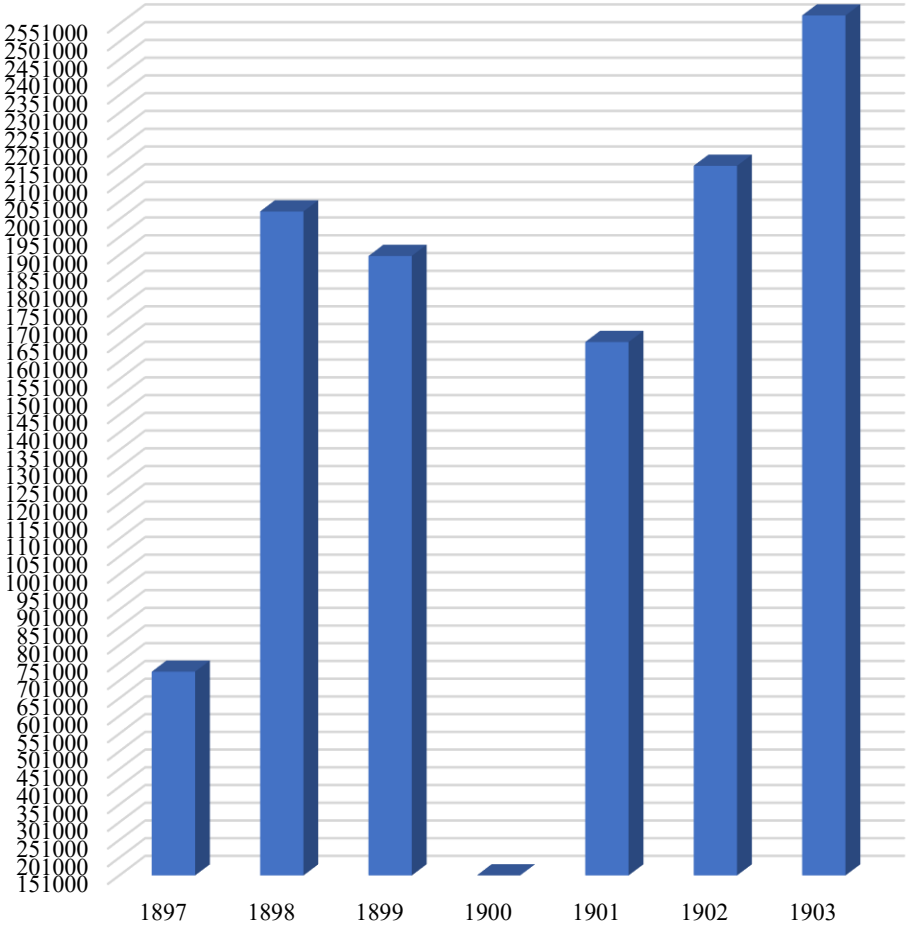

У разне и случајне приходе посматраног раздобља спадали су наплате прихода прошлих година, случајни и непредвиђени приходи, приходи аграрних дужника, враћени крдити и уштеде, прирез 6% по члану 73 Војног закона. Највећи приходи сакупљени су наплате прихода претходних година и у просеку су чинили 74.72% остварених разних прихода. Ови приходи су с обзиром на

[1127] Исто.

њихов карактер бележили осцилације, и у просеку су чинили 7.00% укупних остварених прихода Краљевине Србије крајем 19. и почетком 20. века.

Графикон 211: ***Кретање остварених прихода ван буџета за 1897-1903 у цесарским дукатима***[1128]

Табела 453: ***Однос планираних и оствврених прихода Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима***[1129]

	Планирани приходи	Остварени приходи	Вишак/(мањак) прихода
1896	63,695,720	59,615,191	(4,080,529)

[1128] Видети табеле бр. 439, 441, 443, 445, 447, 449, 451.
[1129] Видети табеле бр. 355-362, 437-451.

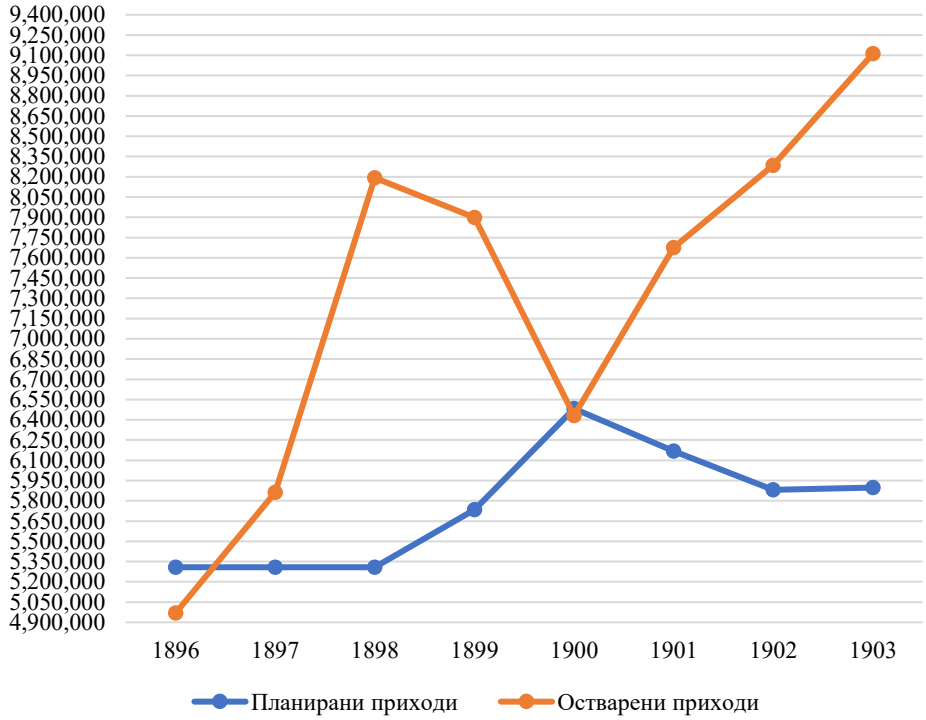
1897	63,695,720	70,359,898	6,664,178
1898	63,695,720	98,296,947	34,601,227
1899	68,824,500	94,781,382	25,956,882
1900	77,789,648	77,179,395	(610,253)
1901	74,018,070	92,099,589	18,081,519
1902	70,565,781	99,414,198	28,848,417
1903	70,764,455	109,332,614	38,568,159

Табела 454: ***Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1130]

	Планирани приходи	Остварени приходи	Вишак/(мањак) прихода
1896	5,307,977	4,967,933	(340,044
1897	5,307,977	5,863,325	555,348
1898	5,307,977	8,191,412	2,883,435
1899	5,735,375	7,898,448	2,163,073
1900	6,482,471	6,431,617	(50,854)
1901	6,168,173	7,674,966	1,506,793
1902	5,880,482	8,284,517	2,404,035
1903	5,897,038	9,111,052	3,214,014

[1130] Исто.

Графикон 212: ***Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1131]

За разлику од претходних периода разматраних у овом раду, последње посматрано раздобље забележило је у свим годинама, сем у 1896. и 1900, веће остварене од буџетом предвиђених прихода. Највећа разлика у корист стварних прихода остварена је у последњој години посматраног периода када су приливи пристигли у Државну благајну били већи за 54.50% у односу на оне који су пројектовани буџетом Краљевине Србије за 1903. годину, док је најмањи вишак прихода остварен 1897. године када су прикупљени приходи били већи за 10.46% у односу на оне који су били буџетом пројектовани. Највеће подбацивање у сакупљању државних прихода забележено је у 1896. години када су стварно прикупљени приливи били за 6.41% мањи од оних који су испланирани у државном буџету за наведену годину. Мање одступање збележено је у 1900. години када су остварени приноси били мањи за 0.78% од оних који су за наведену годину били испланирани буџетом. Значајан допринос у оствареним приносима имали су ванбуџетски приходи који су се углавном састојали од средстава добијених зајмовима. Да држава није посегнула за расписивањем ванбуџетских прихода и у овим последњим годинама 19. и прве три године 20. века прилив новца у Главну државну благајну био би мањи од пројектованих прихода државним буџетом. Тако су стварно прикупљени приходи били мањи од оних који су буџетом предвиђени у 1896. години јер те године није било ванбуџетских прилива у Главну државну благајну.

Остварени расходи

[1131] Исто.

Табела 455: ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1132]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	**Депоновано код Министарства финансија**	**Стварно утрошено**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000; 100,000**	-	**1.97%**
2	**Апанажа краља Милана**	**360,000; 30,000**	-	**0.59%**
3	**Државни дугови**	**19,114,815; 1,592,901**	**-**	**31.32%**
	Годишњине свега	17,467,451; 1,455,621	**-**	28.62%
	Трошкови Управе државних дугова	1,065,427; 88,786	**-**	1.75%
	Плаћање интереса, провизиона, ажије	581,937; 48,495	**-**	0.95%
4	**Дотације**	**487,908; 40,659**	**712,092; 59,341**	**0.80%**
	Оружном фонду	-	400,000; 33,333	-
	Инвалидском фонду	487,908; 40,659	312,092; 26,008	0.80%
5	**Засебни расходи**	**412,119; 34,343**	**42,124; 3,510**	**0.68%**
	Народна скупштина	223,652; 18,638	42,124; 3,510	0.37%
	Државни савет	155,717; 12,976	-	0.26%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052; 421	-	0.01%
	Званичници краљевог двора	27,698; 2,308	-	0.05%
6	**Општи кредити**	**2,408,378; 200,698**	**41,038; 3,420**	**3.95%**
	Кредит на ванредне потребе	59,422; 4,952	41,038; 3,420	0.10%
	На редовне непредвиђене потребе	101,553; 8,463	-	0.17%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	14,161; 1,180	-	0.02%

[1132] *Завршни рачун прихода и расхода за 1896. годину.*

	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	113,736; 9,478	-	0.19%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста	11,890; 991	-	0.02%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	9,124; 760	-	0.01%
	Пензије и издржавање	2,098,492; 174,874	-	3.44%
7	**Стручни расходи**	**37,048,871; 3,087,406**	**1,497,811;124,818**	**60.70%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,793,788; 149,482	75,877; 6,323	2.94%
	Министарство просвете и црквених дела	4,815,745; 401,312	-	7.89%
	Министартсво иностраних дела	1,438,054; 119,838	-	2.36%
	Министартсво унутрашњих дела	2,679,924; 223,327	31,930; 2,661	4.39%
	Полицијска струка	1,404,514; 117,043	3,392; 283	2.30%
	Санитетска струка	1,275,410; 106,284	28,538; 2,378	2.09%
	Министарство финансија	7,468,244; 622,354	-	12.24%
	Министартсво војно	12,894,697; 1,074,558	1,128,758	21.13%
	Министартсво грађевина	4,729,784; 394,149	17,700; 1,475	7.75%
	Министарство народне привреде	2,805,711; 233,809	243,546; 20,296	4.60%
	Укупни расходи:	**61,032,091; 5,086,008**	**2,293,065;191,089**	**100%**

Табела 456: ***Остварени приходи ван буџета Краљевине Србије за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1133]

РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

[1133] Исто.

1	**За резервни фонд Управе државних монопола**	**221,672**	**18,473**	**20.54%**
2	**По Закону од 12. новембра 1871. накнада Удовичком фонду**	**7,980**	**665**	**0.74%**
3	**По скупштинском решењу од 25. новембра 1896. за поклањање књига у 1895.**	**10,000**	**833**	**0.93%**
4	**Егзекуторима за наплату пореза**	**23,528**	**1,961**	**2.18%**
5	**Трошкови при крунисању руског цара**	**60,778**	**5,065**	**5.63%**
6	**Трошкови приликом путовања при отварању ђердапа**	**1,880**	**157**	**0.17%**
7	**Трошкови приликом званичног путовања краља у иностранство**	**64,760**	**5,397**	**6.00%**
8	**По законодавном решењу пензија Филипу Христићу**	**1,871**	**156**	**0.17%**
9	**Министарству војном за куповање парног млина**	**349,800**	**29,150**	**32.40%**
10	**Управи државних дугова за Резервни фонд Монополске управе**	**300,000**	**25,000**	**27.79%**
11	**На канцеларијске трошкове среза Деспотовачког**	**681**	**57**	**0.06%**
12	**За накнаду штете трговцу Димитрију Павловићу**	**22,969**	**1,914**	**2.13%**
13	**За купљену кућу за Сталаћку пошту**	**13,556**	**1,130**	**1.26%**
	Укупно расхода ван буџета:	**1,079,475**	**89,956**	**100.00%**

Табела 457: ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1134]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	**Депоновано код Министарства финансија**	**Стварно утрошено**
		у динарима/ цесарским дукатима	**у динарима/ цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000; 100,000**	-	**1.78%**
2	**Апанажа краља Милана**	**360,000; 30,000**	-	**0.53%**
3	**Државни дугови**	**18,896,022; 1574669**	-	**27.98%**
	Годишњине свега	17,902,934; 1491911	-	26.51%

[1134] *Завршни рачун прихода и расхода за 1897. годину.*

	Трошкови Управе државних дугова	745,119; 62,093	-	1.10%
	Плаћање интереса, провизиона, ажије	247,969; 20,664	-	0.37%
4	**Дотације**	**452,635; 37,720**	**1,397,365; 116,447**	**0.67%**
	Оружном фонду с накнадним кредитом	3,260; 272	1,046,740; 87,228	-
	Инвалидском фонду	449,375; 37,448	350,625; 29,219	0.67%
5	**Засебни расходи**	**255,742; 21,312**	-	**0.38%**
	Народна скупштина	69,767; 5,814	-	0.10%
	Државни савет	152,283; 12,690	-	0.23%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052; 421	-	0.01%
	Званичници краљевог двора	28,640; 2,387	-	0.04%
6	**Општи кредити**	**2907054; 242,255**	**71,825; 5,985**	**4.30%**
	Кредит на ванредне потребе	209,028; 17,425	-	0.31%
	На редовне непредвиђене потребе	284,612; 23,718	33,726; 2,811	0.42%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	33,791; 2,816	38,027; 3,169	0.05%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста	18,516; 1,543	72; 6	0.03%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	13,252; 1,104	-	0.02%
	Пензије и издржавање	2,347,855; 195,655	-	3.48%
7	**Стручни расходи**	**43,463,827; 3,3,621,986**	**1,156,666; 96,389**	**64.36%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,839,173; 170,036	37,058; 3,088	2.72%
	Министарство просвете и црквених дела	5,123,655; 426,971	2,400; 200	7.59%
	Министартсво иностраних дела	1,311,020; 109,251	109,251; 9,104	1.94%
	Министартсво унутрашњих дела	2,713,228; 226,352	120,485; 10,207	4.02%
	Полицијска струка	1,508,168; 125,681	6,028; 502	2.23%

	Санитетска струка	1,205,061; 100,671	114,457; 9,538	1.78%
	Министарство финансија	8,146,269; 678,856	678,856; 56,571	12.06%
	Министартсво војно	13,739,607; 1,144,967	873,653; 72,804	0.34%
	Министартсво грађевина	5,016,229; 418,102	142,453; 11,871	7.43%
	Министарство народне привреде	2,861,417; 238,446	65,893; 5,491	4.24%
	Укупни расходи:	**67,535,280; 5,627,940**	**2,625,856; 218,821**	**100%**

Табела 458: ***Оставрени расходи ван буџета за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1135]

		РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Егзекуторима награда по члану 106. Закону о порезу**	**178,141**	**14,845**	**46.82%**
2	**Пореским помоћницима плата по решењу Министарског савета од 12.3.1897**	**48,692**	**4,058**	**12.80%**
3	**Трошкови приликом званичног путовања краља у иностранство**	**64,428**	**5,369**	**16.93%**
4	**Управа фондова на основу члана15. Закона о пензионом фонду нод 31.10.1871. за непопуњена чиновничка места**	**61,760**	**5,147**	**16.23%**
5	**По решењу Министарског савета од 22.1.1897. и 17.12.1897. за пренос костију Вука Стефановића Караџића**	**7,489**	**654**	**2.06%**
6	**Министартсву народне привреде решењем Министарског савета од 22.2.1897. за инсталацију електричног осветљења у згради "Коларац"**	**6,632**	**553**	**1.74%**
7	**Отварање границе према Бугарској по решењу Министарског савета од 9.4.1897.**	**8,200**	**683**	**2.15%**

[1135] Исто.

8	**Периодична повишица о решењу Министарског савета од 1.3.1897.издата М. Радивојевићу, члану Апелације**	**2,639**	**220**	**0.69%**
9	**Министарсву просвете по решењу Министарског савета од 9.12.1897. на дневнице надзорника основних и средњих школа**	**2,170**	**181**	**0.57%**
	Укупни расходи:	**380,511**	**31,709**	**100%**

Табела 459: ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1136]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	**Депоновано код Министарства финансија**	**Стварно утрошено**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000; 100,000**	-	**1.71%**
2	**Апанажа краља Милана**	**360,000; 30,000**	-	**0.51%**
3	**Државни дугови**	**20,932,465; 1,744,372**	-	**29.90%**
	Годишњине свега	19,009,197; 1,584,100	-	27.15%
	Трошкови Управе државних дугова	1,314,295; 109,525	-	1.88%
	Плаћање интереса, провизиона, ажије	608,973; 50,748	-	0.87%
4	**Дотације**	**1,560,863; 130,072**	**939,137; 78,261**	**2.23%**
	Оружном фонду	1,101,781; 91,815	598,219; 49,852	1.57%
	Инвалидском фонду	459,082; 38,257	340,918; 28,410	0.66%
5	**Засебни расходи**	**674,286; 56,191**	**2,874; 240**	**0.96%**
	Народна скупштина	486,539; 40,545	2,874; 240	0.69%
	Државни савет	153,045; 12,754	-	0.22%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052; 421	-	0.01%
	Званичници краљевог двора	29,650; 2,471	-	0.04%
6	**Општи кредити**	**2,904,999; 242,083**	**174,106; 14,509**	**4.15%**

[1136] *Завршни рачун прихода и расхода за 1898. годину.*

	Кредит на ванредне потребе	155,013; 12,918	167,523; 13,960	0.22%
	На редовне непредвиђене потребе	103,290; 8,608	1,198; 100	0.15%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	16,034; 1,336	-	0.02%
	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	63,996; 5,333	5,218; 435	0.09%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста	18,036; 1,503	138; 12	0.03%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	11,288; 941	29; 2	0.02%
	Пензије и издржавање	2,537,342; 211,445	-	3.62%
7	**Стручни расходи**	**43,381,113; 3,615,093**	**278,178; 23,182**	**60.53%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,198,571; 183,214	62,498; 5,208	1.71%
	Министарство просвете и црквених дела	4,998,456; 416,538	-	7.14%
	Министартсво иностраних дела	1,355,345; 112,945	-	1.94%
	Министартсво унутрашњих дела	2,841,430; 236,786	89,242; 7,437	4.09%
	Министарство финансија	8,677,400; 723,117	1,439; 120	12.39%
	Министартсво војно	14,115,394; 1,176,283	-	20.16%
	Министартсво грађевина	6,002,203; 500,184	17,731; 1,478	8.57%
	Министарство народне привреде	3,192,314; 266,026	107,268; 8,939	4.53%
	Укупни расходи:	**71,013,726; 5,917,811**	**1,394,295; 116,191**	**100%**

Табела 460: ***Остварени расходи ван буџета за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1137]

РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА

[1137] Исто.

		Стварно утрошено	Депоновано код Министарства финансија	Стварно утрошено
		у динарима; цесарским дукатима	у динарима; цесарским дукатима	у процентима
1	По ванредном кредиту Министарства војног од 9,239,123 динара издато у 1898. години	2,531,329;210,944	-	31.06%
2	Награда егзекуторима по члану 106. Закона о порезу	173,968;14,497	-	2.13%
3	На плату пореских помоћника по решењу Министарског савета од 30.12.1898. године	73,028;6,086	-	0.90%
4	На путне и подвозне трошкове Министарства просвете по решењу Министарског савета од 6. јуна 1898. године	1,265;105	-	0.02%
5	На учешће Краљевине Србије на Париској изложби 1900. године по решењу Министарског савета од 3. септембра 1898. године	63,726;5,311	88,200;7,350	0.78%
6	На путне и подвозне трошкове Министарства Народне привреде по решењу Министарског савета од 7. септембра 1898. године	887;74	-	0.01%
7	На плату и трошкове Посланства на Цетињу по решењу Министарског савета од 23. фебруара 1898. године	27,667;2,306	-	0.34%
8	На плату и трошкове Конзулата у Серезу по решењу Министарског савета од 28. фебруара 1898. Године	12,406;1,034	-	0.15%
10	Додатак краљевој свити по решењу Министарског савета од 1. августа 1898. године	16,920;1,410	-	0.21%
11	На трошкове око извршења 4% конвертационог зајма Лондонске емисије	4,011,531;334,294	-	49.22%
12	По највишем решењу од 11. децембра 1898. расходује се дуг Стојана Јовановића из Стојака	2,358;197	-	0.03%

13	**По законодавном решењу од 13. децембра накнада штете Насти почившег Ивана Марковића и Милији Јовановићу**	**3,688;307**	**-**	**0.05%**
14	**По највишем решењу од 3. децембра 1898. субвенција Српском Бродарском Друштву 1895, 1896, 1897.**	**183,873;15,323**	**-**	**2.26%**
15	**По члану 15. Закона о пензионом фонду од 31. октобра 1871. Управи фондова накнада за непопуњена чиновничка места**	**34,412;2,688**	**-**	**0.42%**
16	**По решењу Министарског савета на набавку локомобила из прихода Сењског рудника за 1898**	**12,593;1,049**	**-**	**0.15%**
17	**По решењу Народне скупштине од 30. јула 1898. ванредни кредит на државне потребе**	**1,000,000;83,333**	**-**	**12.27%**
	Укупни расходи:	**8,149,651; 679,138**	**88,200;7,350**	**100%**

Табела 461: ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1138]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	**Депоновано код Министарства финансија**	**Стварно утрошено**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000; 100,000**	-	**1.70%**
2	**Апанажа краља Милана**	**360,000; 30,000**	-	**0.51%**
3	**Државни дугови**	**22,090,329; 1,840,861**	-	**31.29%**
	Годишњине свега	20,589,135; 1,715,761	-	29.16%
	Трошкови Управе државних дугова	824,969; 68,747	-	1.17%
	Плаћање интереса, провизиона, ажије	676,225; 56,352	-	0.96%
4	**Дотације**	**601,311; 50,109**	**601,310; 50,109**	**0.85%**
	Оружном фонду	25,415; 2,118	-	0.04%
	Инвалидском фонду	575,896; 47,991	601,310; 50,109	0.82%

[1138] *Завршни рачун прихода и расхода за 1899. годину.*

5	**Засебни расходи**	**558,608; 46,551**	**558,608; 46,551**	**0.79%**
	Народна скупштина	306,878; 25,573	-	0.43%
	Државни савет	150,550; 12,546	-	0.21%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052; 421	-	0.01%
	Званичници краљевог двора	27,728; 2,311	-	0.04%
	Канцеларија краљевих ордена	68,400; 5,700	558,608; 46,551	0.10%
6	**Општи кредити**	**3,181,184; 265,099**	-	**4.50%**
	Кредит на ванредне потребе	111,747; 9,312	-	0.16%
	На редовне непредвиђене потребе	298,254; 24,855	-	0.42%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	40,026; 3,336	-	0.06%
	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	166,693; 13,891	-	0.24%
	На периодичне повишице професора, телеграфиста	15,077; 1,256	-	0.02%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	6,933; 578	-	0.01%
	Пензије и издржавање	2,542,454; 211,871	-	3.60%
7	**Стручни расходи**	**42,616,019; 3,551,335**	-	**60.36%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,177,426; 181,452	-	3.09%
	Министарство просвете и црквених дела	2,902,674; 241,890	-	4.11%
	Министартсво иностраних дела	2,394,217; 199,518	-	3.39%
	Министартсво унутрашњих дела	2,979,132; 248,261	-	4.22%
	Министарство финансија	8,771,514; 730,960	-	12.42%
	Министартсво војно	15,828,922; 1,319,077	-	22.41%
	Министартсво грађевина	4,617,797; 384,816	-	6.54%
	Министарство народне привреде	2,944,337; 245,362	-	4.17%
	Укупни расходи:	**70,607,451; 5,883,954**	**1,159,918; 96,660**	**100%**

Табела 462: ***Остварени расходи ван буџета за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1139]

		РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		у динарима	у цесарским дукатима	у процентима
1	Егзекуторима награда по члану 106. Закону о порезу	202,271	16,856	2.00%
2	Дирекцији државних железница за извршење доправки великих железничких постројења као и за оправку пруге од поплаве по решењу Министарског савета од 10. септембра 1899	100,000	8,333	0.99%
3	Министарству војном из ванредног кредита од 4,259,000 по решењу Министарског савета од 28. маја 1899.	132,903	11,075	1.32%
4	Министарству војном из ванредног кредита од 9,239,123 по законодавном решењу од 10. јула 1897.	1,542,539	128,545	15.28%
5	Дирекцији државних железница за грађење Мисачке пруге по решењу Министарског савета од 26. априла 1899.	300,000	25,000	2.97%
6	На стални додатак чиновницима и служитељима по Закону о трошковима управних власти од 9. јануара 1899.	606,943	50,579	6.01%
7	На измирење прекорачених кредита у разним ранијим годинамадо краја 1898. године по законодавном решењу од 26-27. јануара 1900 а из особеног ванредног кредита од 35,641,654	7,211,157	600,930	71.43%
	Укупни расходи:	**10,095,813**	**841,318**	**100%**

[1139] Исто.

Табела 463*:* ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1140]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	**Ангажовано за исплату у 1901.**	**Стварно утрошено**
		у динарима; цесарсим дукатима	**у динарима; цесарсим дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000; 100,000**	-	**1.66%**
2	**Апанажа краља Милана**	**360,000; 30,000**	-	**0.50%**
3	**Државни дугови**	**20,559,464;1,713,289**	-	**28.39%**
	Годишњине свега	19,571,670; 1,630,973	-	27.03%
	Трошкови Управе државних дугова	987,794; 82,316	-	1.36%
4	**Дотације**	**290,946; 24,246**	**909,,,054; 75,755**	**0.40%**
	Оружном фонду	30,000; 2,500	770000; 64,167	0.04%
	Инвалидском фонду	260,946; 21,746	139054; 11,588	0.36%
5	**Засебни расходи**	**433,238; 36,103**	**6,,514; 543**	**0.60%**
	Народна скупштина	190,219; 15,852	6514; 543	0.26%
	Државни савет	152,016; 12,668	-	0.21%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052; 421	-	0.01%
	Званичници краљевог двора	22,113; 1,843	-	0.03%
	Канцеларија Краљевог ордена	63,838; 5,320	-	0.09%
6	**Општи кредити**	**2,896,605; 241,384**	-	**4.00%**
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	58,660; 4,888	-	0.08%
	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	413; 34	-	-
	На периодичне повишице професора, телеграфиста,судија	17,734; 1,478	-	0.02%

[1140] *Завршни рачун прихода и расхода за 1900. годину.*

	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	5,902; 492	-	0.01%
	Пензије и издржавање	2,813,896; 234,491	-	3.89%
7	**Стручни расходи**	**46,680,022; 3,890,002**	**3,536,734; 294,728**	**64.46%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,919,869; 159,989	60,789; 5,066	2.65%
	Министарство просвете и црквених дела	3,008,777; 250,740	6,200; 517	4.15%
	Министартсво иностраних дела	2,210,607; 184,217	-	3.05%
	Министартсво унутрашњих дела	3,160,786; 263,399	308,529; 25, 711	4.36%
	Министарство финансија	10,582,833; 881,903	64,080; 5,340	14.61%
	Министартсво војно	17,370,832; 1,447,569	2,644,287	23.99%
	Министартсво грађевина	6,781,210; 565,101	315,757	9.36%
	Министарство народне привреде	1,645,108; 137,092	137,092	2.27%
	Укупни расходи	**72,420,275; 6,035,023**	**4,452,302; 371,025**	**100%**

Табела 464: ***Остварени расходи ван буџета за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1141]

		РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		Стварно утрошено	**Ангажовано за исплату у 1901.**	**Стварно утрошено и ангажовано за исплату у 1901.**
		у динарима;цесарским дукатима	**у динарима;цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Из буџетске резерве на основу члана 2 Закона за 1900.**	**421067; 35,089**	**92910;7,743**	**6.88%**

[1141] Исто.

	Издаци на непредвиђене потребе према одредби члана 32 Закона о буџету	421,067	-	5.64%
	Министарство унутрашњих дела	-	63820;5,318	0.85%
	Министарства финансија	-	29090;2,424	0.39%
2	**Награда за егзекуторима**	**194,810**	**-**	**2.61%**
3	**Министарству грађевина**	**57,023**	**-**	**0.76%**
4	**Дирекција Српских државних железница**	**1,118,397**	-	**14.97%**
5	**Министарству војном**	**3,372,531**	**1300000;108,333**	**62.56%**
6	**Државној штампарији**	**912,733**	**-**	**12.22%**
	Укупни расходи:	**6,076,561;506,380**	**1392910;116,076**	**100%**

Табела 465: ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1142]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	**Ангажовано за исплату у 1902.**	**Стварно утрошено**
		у динарима; цесарским дукатима	**у динарима; цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Краљева цивил листа**	**1,200,000; 100,000**	-	**1.73%**
2	**Апанажа краља Милана**	**190,347; 15,682**	**169,654; 14,138**	**0.27%**
3	**Државни дугови**	**20,572,348; 1,714,362**	-	**29.70%**
	Годишњине свега	19,475.150; 1,622,929	-	28.11%
	Трошкови Управе државних дугова	1,097,198; 91,433	-	1.58%
4	**Дотације**	**476,145; 39,679**	**701,855; 58,488**	**0.68%**
	Оружном фонду	43,740; 364	356,260; 29,688	0.06%
	Инвалидском фонду	432,405; 36,034	345,595; 28,800	0.62%
5	**Засебни расходи**	**1,219,776; 101,648**	**57,803; 4,817**	**1.76%**
	Народна скупштина	943,488; 78,624	57,803; 4,817	1.36%
	Државни савет	139,889; 11,657	-	0.20%
	Додатак председнику Министарског савета	5,052; 421	-	0.01%
	Управа краљевог двора	37,603; 3,134	-	0.05%

[1142] *Завршни рачун прихода и расхода за 1901. годину.*

	Канцеларија краљевих ордена	93,734; 7,811	-	0.14%
6	**Општи кредити**	**3,294,804; 274,567**	**43,001; 3,583**	**4.76%**
	Кредит на ванредне потребе	107,845; 8,987	41,038; 3,420	0.16%
	На редовне непредвиђене потребе	81,073; 6,756	-	0.12%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика	95,055; 7,921	-	0.14%
	Издржавање 30% од плате	1,559;130	-	0.01%
	Кредит на пензионисање чиновника грађаског реда	15,122; 1,260	-	0.02%
	на периодичне повишице професора, телеграфиста	7,451; 621	1363;114	0.01%
	На напредовање чиновника грађанског реда сем оних у војној струци	4,211; 351	600;50	0.01%
	Пензије и издржавање	2,982,488; 248,541	-	4.30%
7	**Стручни расходи**	**42,374,117; 3,531,176**	**6,278,177; 523,181**	**61.16%**
	Министарство правде и Главна контрола	1,871,691; 155,974	196,143; 16,345	2.70%
	Министарство просвете и црквених дела	3,278,347; 273,196	51,167; 4,264	4.73%
	Министартсво иностраних дела	2,220,201; 185,017	-	3.20%
	Министартсво унутрашњих дела	3,160,784; 263,399	313,138; 26,095	4.56%
	Министарство финансија	10,449,313; 870,776	15,984; 1,332	15.08%
	Министартсво војно	12,385,022; 1,032,085	5,177,495; 431,458	17.87%
	Министартсво грађевина	7,759,557; 646,630	391,296; 32,608	11.20%
	Министарство народне привреде	1,249,202; 104,100	132,954; 11,080	1.80%
	Укупни расходи:	**69,288,167; 5,774,014**	**7,250,490; 604,208**	**100%**

Табела 466: ***Остварени расходи ван буџета за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1143]

РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА

[1143] Исто.

		Стварно утрошено	Ангажовано за исплату у 1902. години	Стварно утрошено и ангажовано за исплату у 1902.
		у динарима; цесарским дукатима	у динарима; цесарским дукатима	у процентима
1	**Ангажовани буџетски и ванбуџетски кредити из 1900. Године**	**4,175,335;347,947**	**-**	**26.38%**
	Министарву унутрашњих дела	**58,436;4,870**	**-**	**0.37%**
	Министарству финансија	**555,8514;463,210**	**-**	**35.12%**
4	**Министарству војном**	**2,791,048;232,587**	**3,231,942**	**20.42%**
7	**Министарству финансија**	**1,912,331;159,361**	**-**	**12.08%**
9	**Министарству грађевина**	**892,017;74,335**	**-**	**5.64**
	Укупни расходи:	**15,387,561;1,282,297**	**440,894;36,741**	**100%**

Табела 467: ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџестку 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1144]

		ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ		
		Стварно утрошено	Ангажовано за исплату у 1903. години	Ставаро утрошено
		у динарима; цесарским дукатима	у динарима; цесарским дукатима	у процентима
1	**Краљева цивил листа**	**1200000; 100,000**	-	**1.72%**
2	**Народно представништво**	**200,198; 16,683**	-	**0.29%**
3	**Државни дугови**	**19,660,000;1,638,333**	-	**28.23%**
	Годишњине свега	19,660,000; 1,638,333	-	28.23%
4	**Дотације**	**296,607; 24,717**	**536,726; 44,727**	**0.43%**
5	**Засебни расходи**	**239,911; 19,993**	-	**0.34%**
	Државни савет	146,746; 12,229	-	0.21%
	Плата и додатак председнику Министарског савета	6,981; 582	-	0.01%
	Управа краљевог двора	34,452; 2,871	-	0.05%
	Канцеларија краљевих ордена	51,732, 4,311		0.07%

[1144] *Завршни рачун прихода и расхода за 1902. годину.*

6	**Општи кредити**	**4,097,774; 341,481**	**10,815; 901**	**5.88%**
	Кредит на ванредне потребе	121,053; 10,088	-	0.17%
	На редовне непредвиђене потребе	82,663; 6,889	-	0.12%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика и осталих чиновник	63,444; 5,287	10,815; 901	0.09%
	Напредовање чиновника грађанскор реда, сем оних у војсци	2,340; 195	-	-
	На издржавање 30% од плате	2,602; 217	-	-
	Пензије и издржавање	3,825,672; 318,806	-	5.49%
7	**Стручни расходи**	**43,960,044; 3,693,324**	**5,031,753; 419,313**	**63.11%**
	Министарство правде и Главна контрола	2,156,575; 179,715	32,252; 2,688	3.10%
	Министарство просвете и црквених дела	3,007,433; 250,619	-	4.32%
	Министартсво иностраних дела	2,149,039; 179,087	-	3.09%
	Министартсво унутрашњих дела	3,230,284; 269,190	2,879; 240	4.64%
	Министарство финансија	11,592,489; 966,041	-	16.64%
	Министартсво војно	13,310,593; 1109216	4,981,768; 415,147	19.11%
	Министартсво грађевина	7,364,107; 613676	14,854; 1,238	10.57%
	Министарство народне привреде	1,149,524; 95,794	-	1.65%
	Укупни расходи:	**69,654,434; 5,804,536**	**5,579,294; 464,941**	**100%**

Табела 468: ***Остварени расходи ван буџета за буџетску 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1145]

РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
у динарима	**у цесарским дукатима**	**у процентима**

1145

1	**Ангажовани буџетски и ванбуџетски кредити у 1901, а исплаћени у 1902. години**	**6,873,795**	**572,816**	**76.51%**
2	**Ванредни кредити**	**268,000**	**22,333**	**2.98%**
3	**По закону о удовичком фонду**	**58,660**	**4,888**	**0.65%**
4	**Ванбуџетски кредит од 35,641,654 динара по Закону од 26. јануара 1900. године**	**25,844**	**2,154**	**0.29%**
5	**Поштанско-телеграфском одељењу**	**201,387**	**16,782**	**2.24%**
6	**Ванредни кредиз од 9239126 по Закону од 10. јула 1897. године**	**807,618**	**67,302**	**8.99%**
7	**Накнадни кредит за сахрану покојног Јована Ристића председника Министарског савета од 7.11.1899. године**	**2,000**	**167**	**0.02%**
8	**Ванбуџетски кредит[1146]**	**11,395**	**950**	**0.13%**
9	**Накнадни кредит[1147]**	**7,379**	**615**	**0.08%**
10	**Ванредни кредити[1148]**	**150,000**	**12,500**	**1.67%**
11	**Ванбуџетски расход [1149]**	**21,299**	**1,775**	**0.24%**
12	**Ванбуџетски расход[1150]**	**226,717**	**18,893**	**2.52%**
13	**Ванбуџетски расход[1151]**	**321,544**	**26,795**	**3.58%**
14	**Ванбуџетски расход[1152]**	**7,491**	**624**	**0.08%**
15	**Ванбуџетски кредит[1153]**	**720**	**60**	**0.01%**
	Укупни расходи:	**8,983,849**	**748,654**	**100%**

Табела 469: ***Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1154]

ОСТВАРЕНИ РАСХОДИ

[1146] Министарству иностраних дела на дневнице и попутнину по највишем решењу од 16. септембра 1902. године.
[1147] По највишем решењу од 3. маја 1902. године на периодичне повишице судија у 1901. години.
[1148] За набавку машине за малодимни барут по највишем решењу од 13. децембра 1902. године.
[1149] А исплазу канцеларијских трошкова Поштанко-телеграфског одељења по највишем решењу од 13. децембра 1902. године.
[1150] На трошкове Нишке радионице по решењу Народне скупштине од 12. фебруара 1896. године.
[1151] Дирекцији српских државних железница из вишка њених прихода на основу члана 8 Финансијског закона из 1902. године.
[1152] За набавку олова за царинарнице по највишем решењу од 18. фебруара 1903. године.
[1153] На пензију Петра Јевтића за 1901. и 1902. годину по највишем решењу од 18. фебруара 1903. године.
[1154] *Завршни рачун прихода и расхода за 1903. годину.*

		Стварно утрошено	Прекорачења за која је потребно накнадно законодавно одобрење	Стварно утрошено
		у динарима; цесарским дукатима	у динарима; цесарским дукатима	у процентима
1	**Краљева цивил листа**	**1,196,667; 99,722**	-	**1.53%**
2	**Народно представништво**	**397,783; 33,149**	-	**0.51%**
3	**Државни дугови**	**24,435,000; 2036250**	-	**31.33%**
	Годишњине свега	24,435,000; 2036250	-	31.33%
4	**Засебни расходи**	**250,264; 20,855**	-	**0.32%**
	Државни савет	161,632; 13,469	-	0.21%
	Плата и додатак председнику Министарског савета	17,780; 1,482	-	0.02%
	Управа краљевог двора	24,628; 2,052	-	0.03%
	Канцеларија краљевих ордена	46,224; 3,852	-	0.06%
5	**Општи кредити**	**4,311,815; 359,318**	**429,792; 35,816**	**5.51%**
	Кредит на ванредне потребе	109,068; 9,089	-	0.14%
	На редовне непредвиђене потребе	19,679; 1,640	-	0.03%
	На пензионисање и стављање на расположење саветника, министара и посланика и осталих чиновника	463,592; 38,633	418,592; 34,883	0.59%
	Издржавање 30% од плате	4,759; 397	-	0.01%
	Пензије и издржавање	3,714,717; 309,560	11,200; 933	4.76%
6	**Стручни расходи**	**47,396,349; 3976117**	**1,829,471; 152,456**	**60.77%**
	Министарство правде и Главнаконтрола	2,099,096; 174,925	33,830; 2,819	2.69%

	Министарство просвете и црквених дела	2,937,359; 244,780	234,293; 19,524	3.77%
	Министартсво иностраних дела	2,024,205; 168,684	1,286; 107	2.60%
	Министартсво унутрашњих дела	3,242,668; 270,222	128,252; 10,688	4.16%
	Министарство финансија	9,894,612; 824,551	622,844; 51,904	12.69%
	Министартсво војно	18,643,708; 1552642	714,532; 59,544	23.91%
	Министартсво грађевина	7,526,248; 627,187	87,746; 7,312	9.65%
	Министарство народне привреде	1,028,453; 85,704	6,688; 557	1.32%
	Укупни расходи:	**77,987,878; 6,498,990**	**2,259,263; 188,272**	**100%**

Табела 470: ***Остварени расходи ван буџета за 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима***[1155]

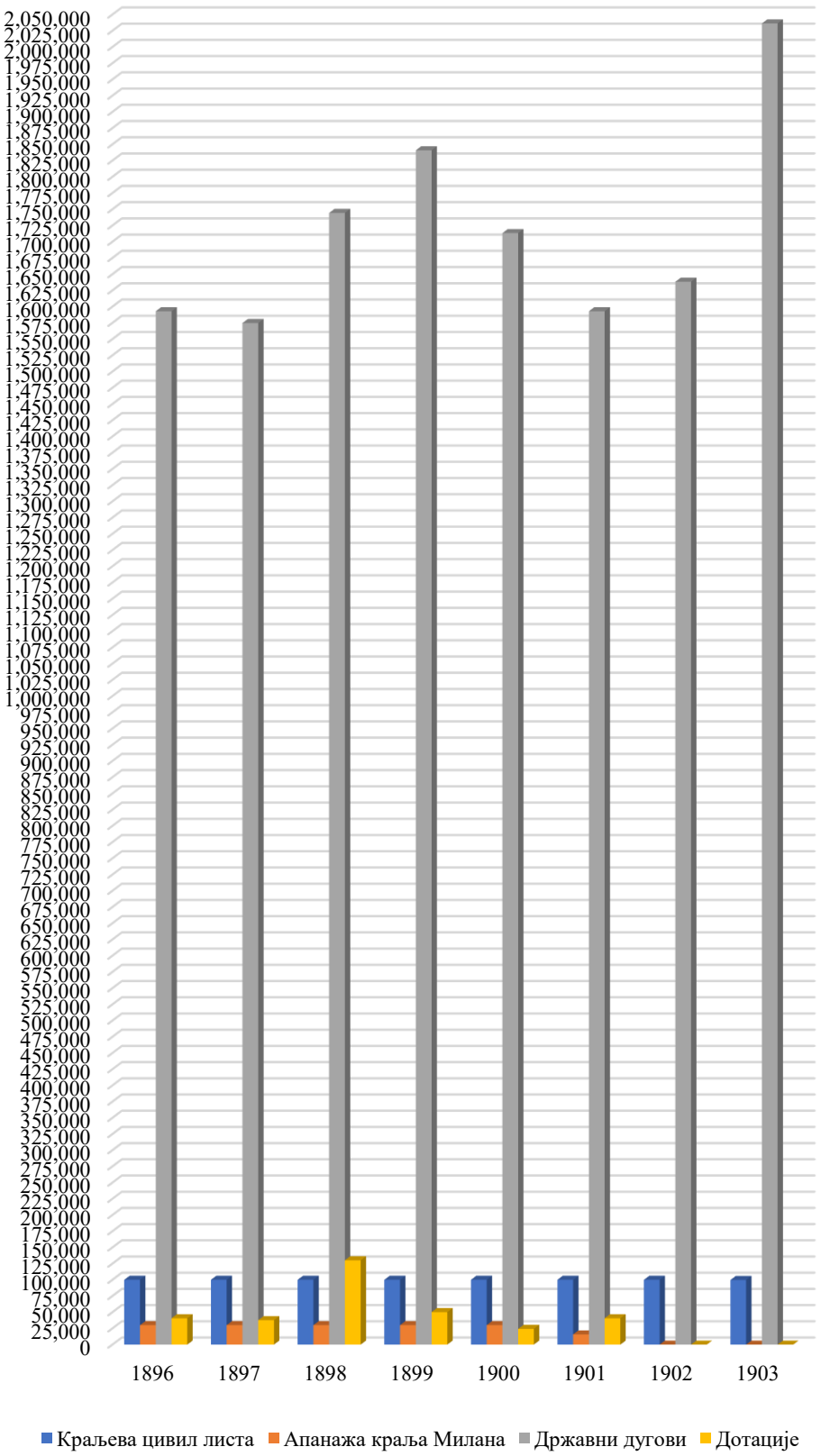
		РАСХОДИ ВАН БУЏЕТА		
		Стварно утрошено	**Кредити за које је потребно накнадно законодавно одобрење**	**Стварно утрошено+кредити за које је потребно накнадно одобрење**
		у динарима; у цесарскимдукатима	**у динарима; у цесарским дукатима**	**у процентима**
1	**Ангажовани буџетски и ванбуџетски кредити из 1902, а исплаћени у 1903. години**	**1,223,563; 101,964**	**150,000**	**10.04%**
2	**Ванредни кредит**[1156]	**6,254,134; 521178**	**6,254,134; 521,178**	**45.71%**
3	**Ванредни кредит**[1157]	**275,314; 22,928**	**275,314; 22,928**	**2.01%**
4	**Ванредни кредит**[1158]	**170,000; 14,167**	**170,000; 14,167**	**1.24%**

[1155] Исто.
[1156] За наоружање војске по решењу Министарског савета од 6. јануара 1903. године.
[1157] За набавку коња за артиљерију по највишем решењу Министарског савета од 11. фебруара 1903. године.
[1158] За набавку коња за коњицу по највишем решењу Министарског савета од 26. фебруара 1903. године.

5	**Ванредни кредит[1159]**	**449,046; 37,421**	**449,046; 37,421**	**3.28%**
6	**Ванредни кредит[1160]**	**385,930; 32161**	**385,930; 32161**	**2.82%**
7	**Ванредни кредит[1161]**	**1,403,756; 116,980**	**1,403,756; 116,980**	**10.26%**
8	**Ванредни кредит[1162]**	**250,000; 20,833**	**250,000; 20,833**	**1.83%**
9	**Ванредни кредит[1163]**	**96,739; 8,062**	**96,739; 8,062**	**0.71%**
10	**Ванредни кредит[1164]**	**1,367,770; 113,981**	**-**	**10.00%**
11	**Ванредни кредит[1165]**	**1,156,628; 96,386**	**-**	**8.45%**
12	**Ванредни кредит[1166]**	**260,000; 21,667**	**-**	**1.90%**
13	**Ванредни кредит[1167]**	**180,000; 15,000**	**180,000; 15,000**	**1.32%**
14	**Ванредни кредит[1168]**	**888; 74**	**888; 74**	**0.01%**
15	**Ванредни кредит[1169]**	**729,111; 1,980**	**-**	**0.17%**
16	**Ванредни кредит[1170]**	**150; 13**	**-**	**-**
17	**Ванредни кредит[1171]**	**23,758; 1,980**	**-**	**0.17%**
18	**Ванредни кредит[1172]**	**200; 17**	**-**	**-**
19	**Ванредни кредит[1173]**	**8,794; 733**	**-**	**0.06%**
20	**Ванредни кредит[1174]**	**1,215; 101**		**0.01%**
	Укупни расходи:	**13,531,463; 1,127,622**	**9,615,627; 801,302**	**100%**

[1159] За набавку санитетског материјала и апотекарске спреме по највишем решењу од 16. маја 1903. године.
[1160] За набавку убојног материјала по највишем решењу од 16. маја 1903. године.
[1161] За набавку шињела и царину по највишим решењима од 21. и 23. маја 1903. године.
[1162] За вежбање Првог позива Народне војске по највишем решењу од 01. септембра 1903. године.
[1163] За набавку алата по највишем решењу од 01. септембра 1903. године.
[1164] Накнаде штете Управи фондова.
[1165] Ванбуџетски кредит од 35,641,654 динара по Закону 07. фебруара 1900. године.
[1166]Ванбуџетски кредит од 9,239,126 динара по Закону од 22. јула 1897. године.
[1167]На исплату радова на кланичној пруги по највишем решењу од 22. децембра 1902. године.
[1168] На трошкове међународног изборног суда у Хагу по највишем решењу од 30. августа 1903. године.
[1169] Железничкој дирекцији на основу члана 8 Финансијског закона из 1903. године.
[1170] Удовици Катици Петровић по решењу Народне скупштине од 19. децембра 1903. године.
[1171] На исплазу трошкова приликом доласка краља Петра Карађорђевића I по решењу Народне скупштине.
[1172] Учитељу Филипу Никчевићу по законодавном решењу од 11. децембра 1903. године.
[1173] За исплазу ангажованих кредита из 1901. године по највишем решењу од 23. марта 1904. године.
[1174] За исплазу кукуруза Кости Илићу из Лесковца по највишем решењу од 20. фебруара 1903. године.

Графикон 213: ***Остварени општи расходи за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1175]

У опште остварене расходе спадали су краљева цивил листа, апанажа краља Милана, отплата државних дугова, и дотације Оружном и Инвалидском фонду. Краљева цивил листа била је константна током читавог посматраног периода, осим у 1903. години када је исплаћена мања сума за 0.28% у односу на претходне године. Од 1896. до 1903. године овај расход чинио је у просеку 5.34% укупних остварених општих расхода. Апнажа краља Милана издавана је до 1901. године. У последњој години она је била умањена за 47.73%. У претходним годинама чинила је константу и удео од 1.63% укупних општих расхода. Предлог министарском савету министра финансија Михаила Поповића да се одобри сума од 60,000 динара у злату за неисплаћене рачуне из Париза и Беча, из државне касе, а из апанаже краља Милана која је буџетом за 1901. одређена у висини од 360,000 динара.[1176] Министар финансија упутио је још један захтев Министарском савету месец дана касније, да се одобри још једна сума од 70,000 динара исто из државне касе, а из апанаже краља Милана. Првобитну суму од 60,000 динара Минитсраски савет одобрио је на седници од 12. фебруара. 1901.[1177] Убрзо затим, 20. марта 1901. године Михаило Поповић је затражио од Министарског савета да исплати суму од 8,600 динара у сребру тапетару Квиринију за драпирање црнином Саборне цркве поводом смрти краља Милана Обреновића. Министарски савет је на седници која је одржана 20. марта 1901. године да се исплати потраживана сума тапетару Квиринију из апанае краља Милана.[1178] Неколико месеци касније, заступник министра финансија, министар народне привреде, Милован Ђ. Миловановић затражио је од Министарског савета одобрење за исплату дуга краља Милана генералу Катарџију у износу од 12,000 динара у злату, а из апанаже преминулог краља.[1179] Дуг је генералу Катарџију исплаћен седам дана касније.[1180]Дотације које су као врста новчаних средстава које је држава исплаћивала фондовима без обавезе да та средства буду враћена бележиле су осцилације током посматраног периода. Максимум су достигле 1898. године и тада су биле веће за 3.4 пута у односу на претходну годину разматраног раздобља. У 1901, последњој години када је исплаћена дотација, ова врста расхода била је 3.20 пута мања од забележеног максимума. Убедљиво највећи износ остварених општих расхода имали су трошкови на исплату државних дугова. Они су бележили осцилације током посматраног периода. Максимум је забележен у последњој години разматраног периода када је био већи 27.83% у односу на почетну годину. У просеку ови трошкови чинили су 91% укупних остварених општих расхода.

[1175] Видети фусноте бр. 1127-1150.

[1176] Архив Српске академије наука и уметности (=АСАНУ), Историјска збирка, *Министар финансија, Михаило Поповић Министарском савету,* 12. фебруар 1901. година, бр. 8886.

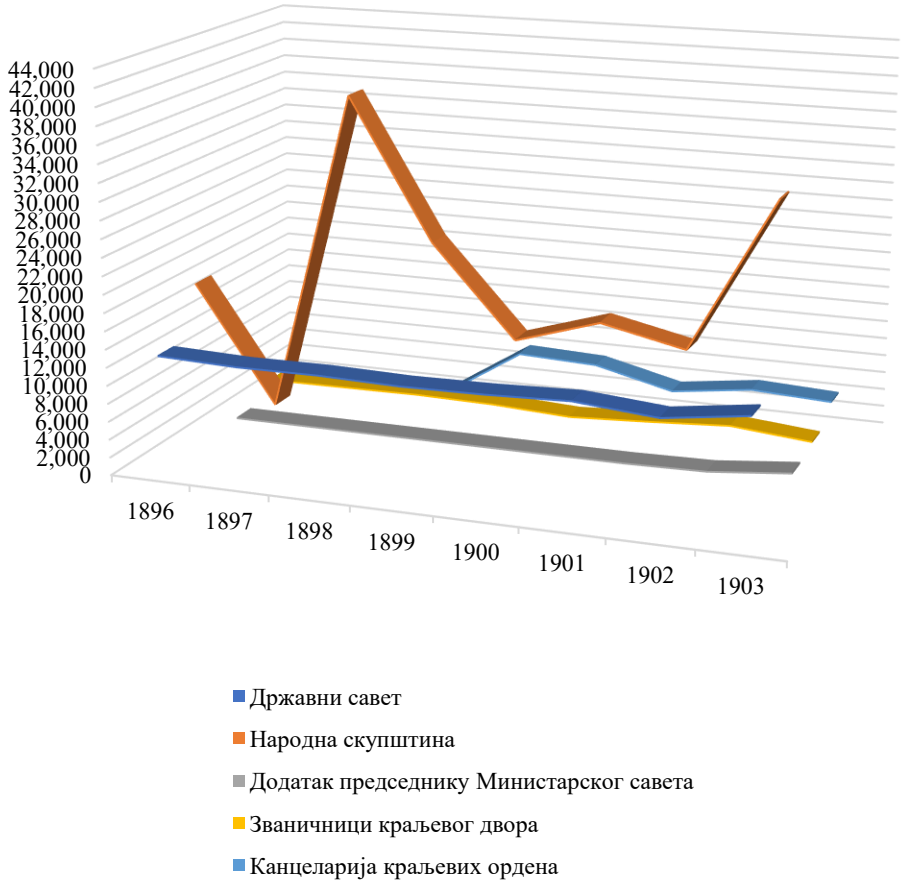
[1177] АСАНУ, Историјска збирка, *Министар финансија, Михаило Поповић Министарском савету,* 12. март 1901. година, бр. 8886.

[1178] АСАНУ, Историјска збирка, *Министар финансија, Михаило Поповић Министарском савету,* 20. март 1901. година, бр. 8886.

[1179] АСАНУ, Историјска збирка, *Заступник министра финансија, министар народне привреде, Милован Ђ. Миловановић Министарском савету,* 15. јун 1901. година, бр. 8888.

[1180] АСАНУ, Историјска збирка, *Признаница за исплаћени дуг генералу Катарџију од 22. јуна 1901. године*, бр. 8889.

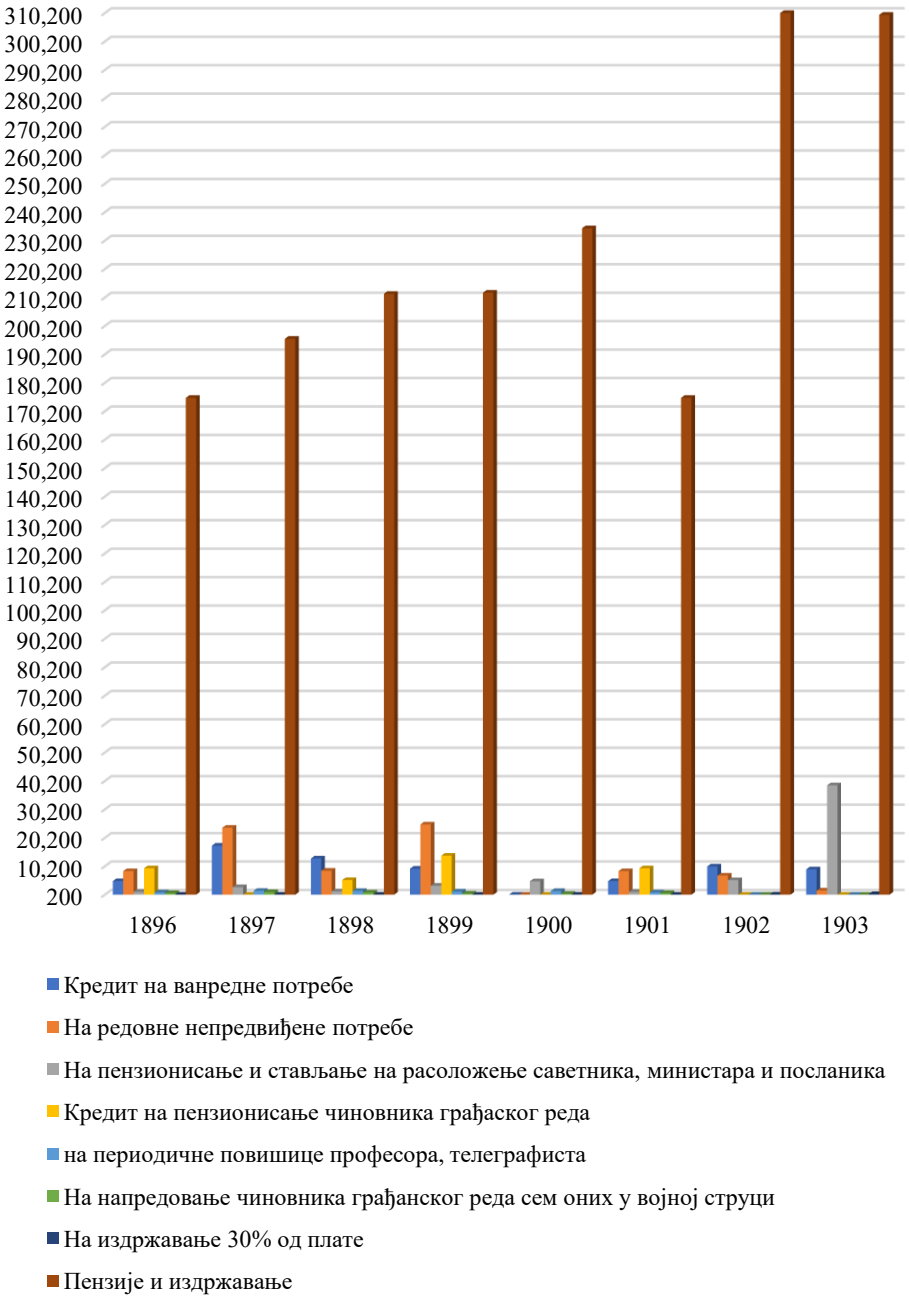
Графикон 214: ***Остварени засебни расходи за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1181]

У засебне расходе спадали су трошкови Државног савета, Народне скупштине, од 1902. године Народног представништва, додатак и плата председнику Министарског савета, Званичника краљевог двора која је 1902. године претворена у Управу краљевог двора, и Канцеларија краљевих ордена. Остварени трошкови Народне скупштине бележили су значајне осилације током овог времена. Минимум су остварили 1897. године који је био мањи за 68.81% од оних издатих претходне године. Максимум је остварен 1898. године који је био већи за 117.54% у односу на просек до 1901. године када су последњи пут исплаћени трошкови за Народну скупштину. Додатак председнику Министарског савета био је константан до 1902. године када је уведена и плата овој позицији и тада су расходи повећани за 38.24% у односу на дотадашњи додатак. До увођења плате овај расход је чинио удео од 1.19% укупних остварених засебних расхода. Трошак на званичнике краљевог двора бележио је мање осцилације и у просеку чинио 7.84% укупних остварених засебних расхода. Канцеларија краљевих ордена бележила је значајније осцилације, максимум је забележила у 1899. години који је био већи за 47.98% у односу на последњу годину разматраног раздобља. У просеку трошак на ову канцеларију чинио је удео од 15.00% укупних остварених засебних расхода.

[1181] Видети фусноте бр. 1127-1150.

Графикон 215: ***Кретање остварених општих кредита Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1182]

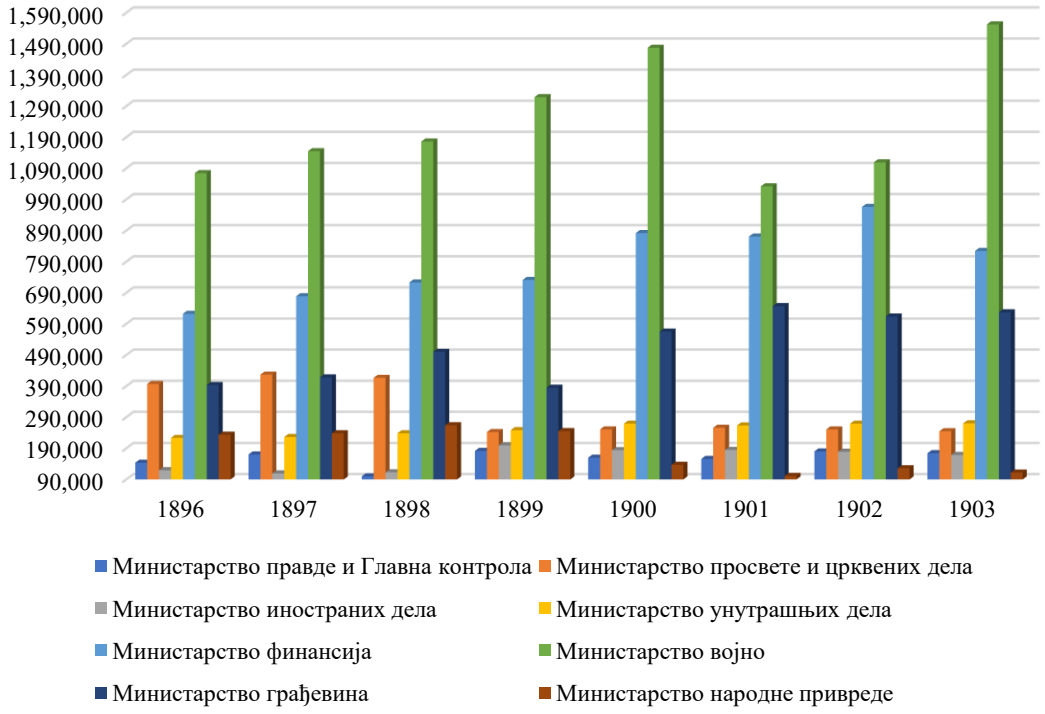

Кредити на ванредне потребе и редовне непредвиђене потребе бележили су осцилације током посматраног периода. Први су масксимум остварили у 1897. години који је био већи за 251.88% и 91.72% у односу на претходну и последњу годину разматраног раздобља, респективно, док су други максимум остварили 1899. који је био већи за 2.94 и 15.16 пута већи од вредности из 1896. и последње године разматраног периода, респективно. Кредит на пензионисање посланика,

[1182] Исто.

саветника и министара бележио је значајне осцилације и у последњој години остварио расходе који су били за 32.74 пута већи у односу на 1896. годину. Трошкови који су реализовани на пензије и издржавања, такође, су осцилирали током посматраног раздобља, максимум су забележили у 1902. години који је био већи за 82.31% и 2.99% у односу на 1896. и последњу годину, респективно.

Графикон 206: ***Остварени стручни расходи за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1183]

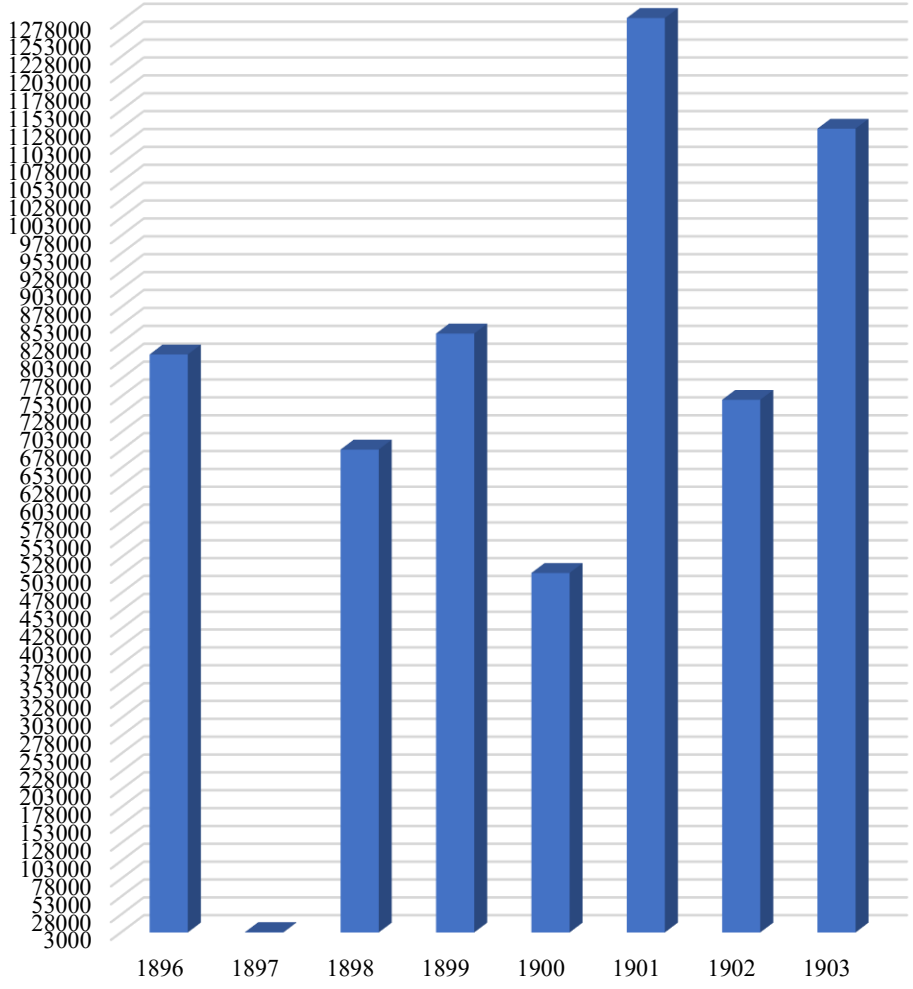

Током посматраног периода сва министарства бележила су осцилације у вредности остварених расхода који су издати на њихове трошкове. Најмањи удео од свих током читавог периода имало је Министарство иностраних дела. Најмање расходе остварило је у почетном периоду, да би 1899. године забележило максимум који је био већи за 66.50% у односу на 1896. годину и 18.28% у односу на последњу годину разматраног периода. У просеку на ово Министарство утрошено је 4.30% укупних остварених стручних расхода. Следеће по вредности утрошених издатака било је Министарство правде и Главне контроле. Овај ресор бележио је значајне осцилације и невероватан пад 1898. године када су се трошкови готово преполовили. Већ наредне године расходи су готово удвостручени. У просеку они су током посматраног периода чинили удео од 4.33% укупних остварених стручних расхода. Министарство просвете и црквених дела је до 1899. године имало тенденцију раста, да би након тога уследио значајни пад. Године 1898. издатак утрошен на послове овог министарства био је већи за 5.00% у односу на почетну годину овог периода, да би у последњој години они били мањи за 42.67% и 38.31% у односу на забележени максимум из 1897. године и у односу на почетну годину разматраног раздобља, респективно. У просеку у овом периоду Миннистарство је чинило удео од 8.57% укупних остварених стручних расхода Краљевине Србије. Министарство унутрашњих дела имало је тенденцију раста и у последњој години посмтраног раздобља на ово министарство реализован је

[1183] Исто.

максимум трошкова који су били већи за 20.89% у односу на 1896. годину. Министарство финансија имао је тенденцију раста до 1903. године када су остварени расходи забележили пад од 14.65%, али су и даље били већи за 24.52% у односу на 1896. годину. Седства која су утрошена на Министарство грађевина бележила су осцилације током посматраног периода, максимум су забележила у 1901. години који је био већи за значајних 68.14% и 14.50% од минимума из 1899. године и претходне године, респективно. Министарство народне привреде имало је тенденцију раста до 1899. када су расходи били умањени за 7.17% у односу на претходну годину, и следеће године настављен је исти тренд када су се трошкови издвајани на овај ресор умањили за 44.13%, јер је из његове надлежности била изузета брига о поштама, телеграфима, и телефонима и пребачена под ингеренцију Министарства грађевина.

Графикон 217: ***Кретање остварених расхода ван буџета за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1184]

[1184] Исто.

Табела 469: ***Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима***[1185]

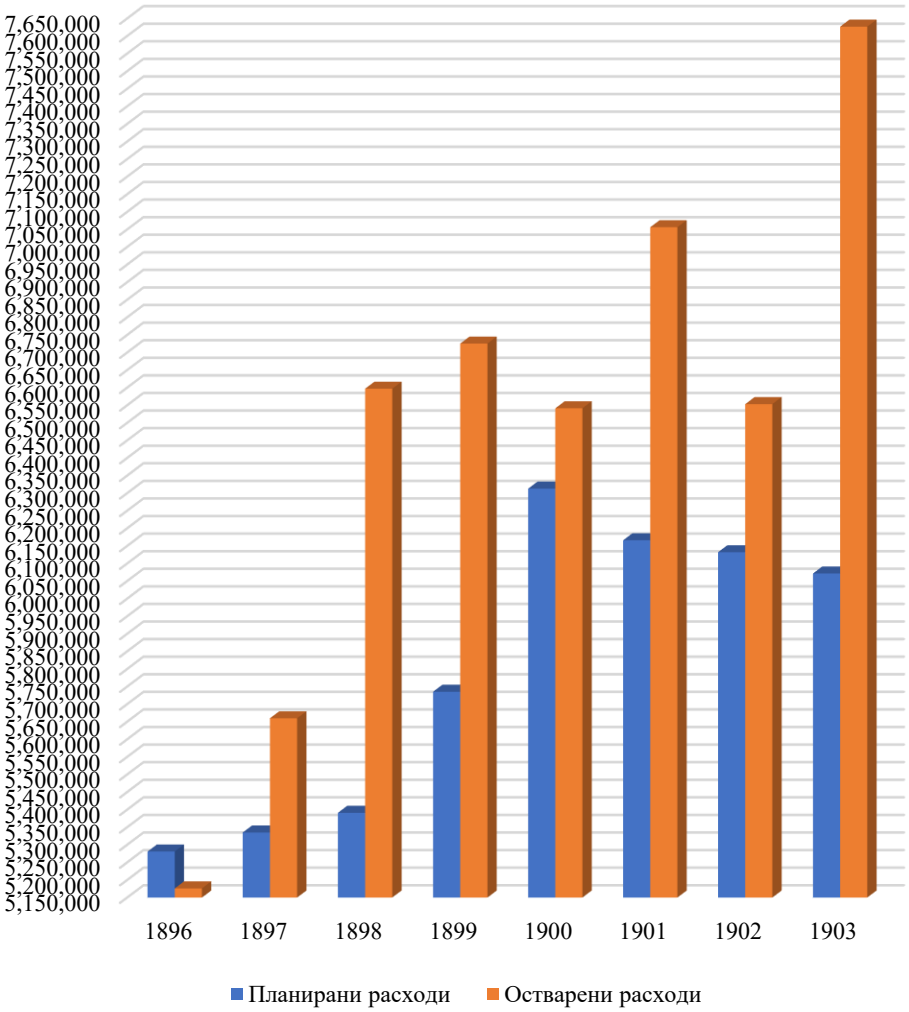
	Планирани расходи	Остварени расходи	Вишак/(мањак) расхода
1896	63,370,727	62,111,566	-1,259,161
1897	64,020,607	67,915,791	3,895,184
1898	64,690,792	79,162,777	14,471,985
1899	68,822,569	80,703,264	11,880,695
1900	75,755,890	78,496,836	2,740,946
1901	73,992,545	68,675,728	-5,316,817
1902	73,582,815	78,638,283	5,055,468
1903	72,858,120	91,519,341	18,661,221

Табела 470: ***Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1186]

	Планирани расходи	Остварени расходи	Вишак/(мањак) расхода
1896	5,280,894	5,175,964	(104,930)
1897	5,335,051	5,659,649	324,598
1898	5,390,899	6,596,949	1,206,050
1899	5,735,214	6,725,272	990,058
1900	6,312,991	6,541,403	228,412
1901	6,166,045	7,056,311	890,266
1902	6,131,901	6,553,190	421,289
1903	6,071,510	7,626,612	1,555,102

[1185] Видети табеле бр. 363-370, 454-469.
[1186] Исто.

Графикон 218: ***Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1187]

За разлику од односа планираних и остварених прихода у току последњег разматраног периода када је забележено веће прикупљање прихода од оних пројектованих државним буџетом, код стварно утрошених издатака запажа се веће прекорачење расхода од оних који су планирани у буџету Краљевине Србије. Тако је у свим годинама разматраног рздобља, сем у 1896. години, потрошено више средстава од оних која су испланирани. Таква ситуација била је проузрокована ванбуџетским расходима који су били усвајани у виду ванредних кредита или одобравани накнадним решењима у току одређене године. Најмање прекорачење забележено је 1900. године када су стварно утрошени трошкови били за 3.62% већи од оних пројектованих буџетом за наведену годину. Пак, највеће одступање десило се у последњој години посматраног периода када су реализовани издаци били већи за 25.61% од оних одређених државним буџетом за 1903. годину.

[1187] Исто.

У 1896. години забележен је мањи утрошак средстава него што је буџетом било испланирано када су реализована средства била мања за 2.00% од оних која су била пројектована за ту годину.

Табела 473: ***Компаративна анализа остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима***[1188]

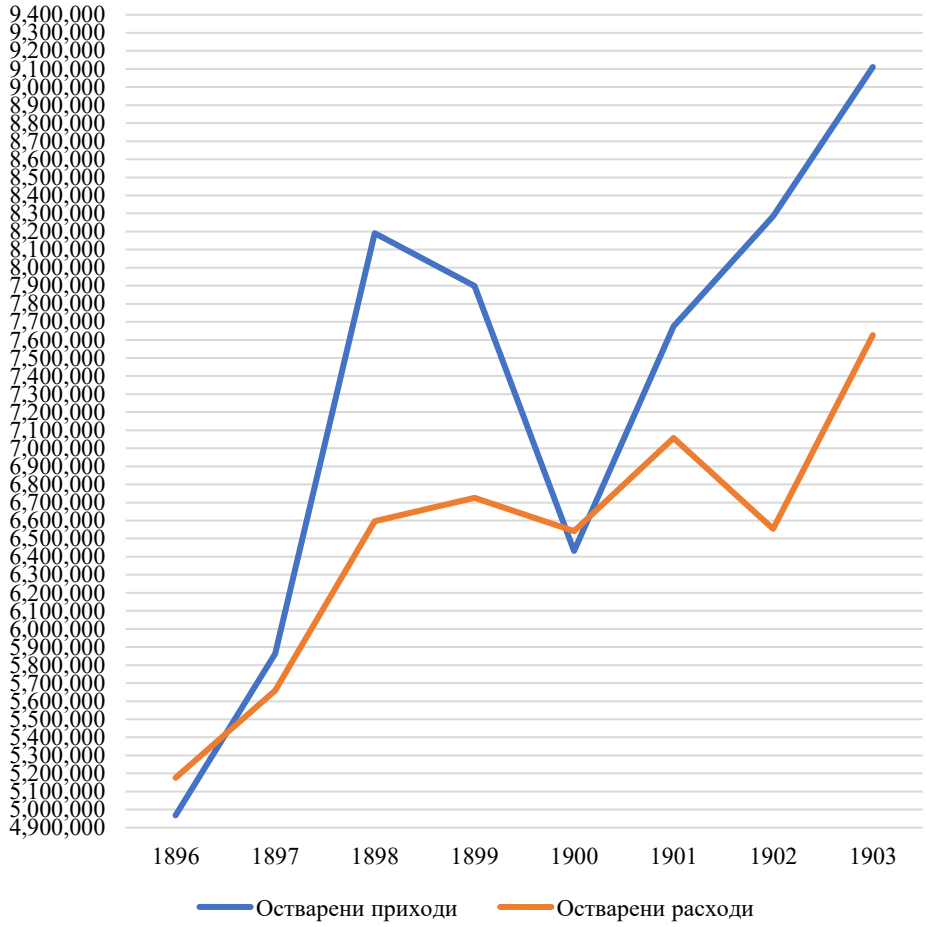
	Остварени приходи	Остварени расходи	Суфицит/дефицит
1896	59,615,191	62,111,566	(2,496,375)
1897	70,359,898	67,915,791	2,444,107
1898	98,296,947	79,163,377	19,133,570
1899	94,781,382	80,703,264	14,078,118
1900	77,179,395	78,496,836	(1,317,441)
1901	92,099,589	84,675,728	7,423,861
1902	99,414,198	78,638,283	20,775,915
1903	109,332,614	91,519,341	17,813,273

Табела 474: ***Компаративна анализа остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1189]

	Остварени приходи	Остварени расходи	Суфицит/дефицит
1896	4,967,933	5,175,964	(208,031)
1897	5,863,325	5,659,649	203,676
1898	8,191,412	6,596,949	1,594,463
1899	7,898,448	6,725,272	1,173,176
1900	6,431,617	6,541,403	(109,786)
1901	7,674,966	7,056,311	618,655
1902	8,284,517	6,553,190	1,731,327
1903	9,111,052	7,626,612	1,484,440

[1188] Видети табеле бр. 437-451, 454-469.
[1189] Исто.

Графикон 219: ***Однос остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима***[1190]

Од 8 година посматраног периода две су завршене са дефицитом који је био највећи у 1896. години и износио је 4.00% укупних рализовних расхода у наведеној години. Пак, највећи суфицит остварен је у претпоследњој години разматраног раздобља када је он изноио 20.90% укупних стварно примљених прихода у Државну благајну у 1902. години. Из графикона број 208 индикативно је да су суфицити били значајно већи у односу на забележене дефиците. Треба напоменуту да је у свим годинама када су забележени већи остварени приходи од остварених расхода суфицит потицао од ванбуџетских прилива које су углавном чинили расписани зајмови.

Главна контрола учинила је примедбу на апанжу краља Милана из 1901. године. С обзиром на то да је краљ Мила преминуо 29. јануара 1901. године, сразмерно му је припадало 29,000 динара, међутим на име тога је издато 190,347 динара, и то на име сахране и трошкова краља Милана у Бечу и Паризу, на одужење Миланових дугова генералу Катарџију, на декорисање Саборне цркве, на подизање споменика. Главна контрола је истакла да је из ове партије требало издати само 29,000 на име апанаже, док је остали трошак требало сврстати у ванбуџетски за шта је требало тражити накнадно одобрење законодавнох тела. У прегледаном звршном рачуну Главна контрола није нашла никакве рачунска неисправности, те се стога може рећи да је овај завршни рачун склопљен без икакве раунске грешке.

[1190] Исто.

У Завршном рачуну државних прихода и расхода за 1902. годину и у прегледу државних расхода по буџету за 1902. годину показано је, а и прегледом рачуна нађено, да је сума прекорачених буџетских кредита, за коју је требало издејствовати законодавно одобрење, износила 1,063,582 динара. Ово прекорачење кредита извршено је по решењима Министарског савета и највишем овлашћењу по члану 31 и 32 Закона о буџету из 1899. године у износу од 483,465 динара, и без решења Министарског савета и највишег одобрења 580,117 динара.[1191]

Буџетске партије по којима су прекорачени кредити без икаквог одобрења су: на пензије чиновника 142,763, стављање министара на расположење 8,510, пензионисање миистара 5,101, огрев и канцелариске трошкове МУД-а 58, плату указног особља окружних начелстава 2,740, плата указног особља среских начелстава 7,106, додаткле полицијским чиновницама 1,449, плате неуказног особља Министасртва финансија 2,415, плата послуге Министарства финансија 2,343, путне, подвозне и селидбене трошкове финансијске струке 7,052, канцеларијске потребе финансијске струке 15,320, кредитовану возарину финансијске струке 339,770, извршење закона о државним благајницима 1,842, плата указног особља окружнх благајница 3,917, плата неуказног особља окружнх благајница 2,728, плата указног особља царинарница 746, канцеларијске трошкове царинарница 137, плата указног особља пореских одељења 7,677, додатке порезника 2,792, указно особље војно-техничких завода 16,422, канцеларијске трошкове полиицијске жандармерије 329, плата неуказног особља поштанско-телеграфског одељења 8,490, закупнину поштанских преноса 395, канцеларијске трошкове Трговачке академије 21 динар.[1192]

Прекорачења буџетска за која постоје решења: на додатак председнику Министарског савета 1,930, додатак председнику Државног савета 833, периодске повишице рачуноиспитача 1,097, периодске повишице председника и судија 3,172, штампање и повез књига Министарства правде 325, плаза указног особља Касационог суда 1,612, храну и остале трошкове притвореника 14,602, издржавање осуђеника казнених завода 42,788, издржавње питомаца просветне струке 8,116, трошкове духовних судова 2,741, плате неуказног особља Велике школе 1,221, плате неуказног особља Народе библиотеке 87, плату послуге Народног музеја 294, плата указног особља гимназија 107, 681, плату послуге свих гимназија 1,819, плата указног особља Више женске школе 1,340, плата указног особља старе богословије 6,555, плата указног особља богословије Светог Саве 3,970, плата неуказног особља богословије Светог Саве 387, плата указног особља Учитељске школе 1,562, плата указног особља Државне штампарије 595, канцеларијске трошкове Државне штампарије 187, плата указног особља МИД-а 116, ванредно потребе и достојније заступање државних интереса 166,667, плату и додатке особља Посланствима 17,980, канцеларијске трошкове Посланствима 1838, плате указног особља конмзулатима 858, додатке указног особља конзулатима 255, канцеларијске трошкове при конзулатима 365, поверљиве полицијске потребе МУД-а 10,000, плата указног особља Управе града Београда 2,434, плата неуказног особља Управе града Београда 500, плата указног особља окружних начелстава 7,000, канцеларијске трошкове санитетске струке 5,174, разне трошкове санитетске струке 19,923, канцеларијске потребе санитетске струке 38,374, плата указног особља поштанко.телеграфске струке, плата неуказног особља поштанко.телеграфске струке 6,733, плата указног особља Контроле мера 168.[1193]

Сва наведена прекорачења нису имала ослонца у Закону од државном буџету, па тако

а) прекорачења у износу од 483,465 динара за која су постојала решења Министарског савета и највиша одобрења нису се могла показати засебно у Завршном рачуну као буџетска прекорачења, већ су се, уместо тога, а у смислу чланова 31 и 32 наведеног закона и допуне од 12.

[1191] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину,* 133.
[1192] Исто.
[1193] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину,* 140-141.

фебруара 1901. године требало ставити на терет предвиђених партија у буџету за 1902. годину, на редовне непредвиђене потребе, односно на вандредне државне потребе и показати у рачуну као издаци на рачун тих партија. Међутим, када тако није учињено и када су кредити тих партија употребљени на друге државне потребе, остало је да се тадашњем сазиву Скупштине поднесе предлог на одобрење тих прекорачења. До тада, ова сепрекорачења нису могла признати као исправна и стављена су на терет одговорних лица.[1194]

Б) прекорачења у износу од 581,117 динара за која није било никаквих решења била су противна поменутим законским одредбама, ако и члану 28 Закона о државном буџету. Према том члану издатке из државне касе оверавао је контролор и када је то чинио морао је да пази о томе да ли се наредба о издавањима креће у границама кредита, који је буџетом одобрен и о сваком прекорачењу био је дужан да одмах извести наредбодавца и да до законом прописаног поступка откаже своје оверење. Овог законског наређења контролори Министарства финансија нису се придржавали у свом раду јер су оверавали и она исплатна документа за које није ни било буџетског кредита нити каквог другог законског одорења, а последица таквог њиовог деловања била су наведена прекорачења. [1195]

По прегледу расхода ван буџета за које је било потребно закнодавно решење нађено је да ти су ти издаци износили 439,515 динара. И сви ти расходи нису имали потпору у закону јер су учињени противно члановима 31, 32, и 34 Закона о државном буџету из 1899, и допунама чланова 31 и 32. Међу тим издацима било је и оних која су се посебно истицала својом неправилношћу. Издатак од 19,654 динара који је учињен из ангажоване апанаже почившег краља Милана Обреновића у износу од 169,654 динара, за подизање споменика. Од те суме Министарсво грађевина вратило је Главној државној благајни 150,000 динара, док је 19,654 динара задржало. Неправилност ангажовања ове суме константована је примедбама Главне контроле од 2. јула 1902. године на завршни рачун прихода и расхода за 1901. годину, и према томе овај издатак се није смео учинити. Издатак од 18,191 динара као ангажовани буџетски кредит који није могао бити употребљен, јер није било претека по буџетским партијама по буџету за 1901. годину што је представљало битан услов за ангажовање буџетских кредита, према члану 34 Закона о државном буџету. Тако, на путне и подвозне трошкове наставника није било претека у 1901. години, па није ни ангажовано, а издато је 2,154 динара, на лечење сиромашних ученица и ученика ангажовано је само 201 динар, а издато је 1,200, дакле 999 динара више, на палту указног особља гимназија није било петека у 1901. годии, апније ни ангажовано, а издато је 7,108 динара, на плату неуказног особља Учитељске школе није ангажовано, а издато је 7,930 динара. Дакле, неправилно је и против закона издато, расходовано и у рачуну показано 18,191 динара. Одговорност на све ове неправилне и расходе који су били у супротности закону пала је на органе управне контроле Министарства финансија који ни у овој прилици нису вршили своју дужност прописане чланом 28 Закона о државном буџету. Према томе сви наведени неправилни ванбуџетски расходи стављени су на терет одговорних лица, док их Народна скупштина не буде одбрила. Према измењеном члану 26 Закона о државном буџету књиге Државне благајне за 1902. годину могле су бити отворене до 30. априла текуће године. Међутим, тако није било урађено јер су наведене књиге биле отворене и после тог рока, све до 23. августа текуће године. Ово је био узрок што ни Завршни рачун прихода и расхода за 1902. годину није могао бити склопљен и поднет Главној контроли на преглед у року који је уређен чланом 23 Закона о Главној контроли. Председник Главне контроле био је М. Јоксић.[1196]

На наведене примедбе Главне контроле одговорили су књиговођа Главног државног рачуноводства, Михаило Марковић и књиговођа Главне државне благајне, Витомир Станојевић.

[1194] Исто.
[1195] Исто.
[1196] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1902. годину,* 142-143.

Те разлоге које је навело књиговодство министар финансија Милија Радовановић је усвојио.[1197] Они су били мишљења да примедба Главне контроле која се односила на књижење прекорачених кредита у износу од 583,465 динара по којој је ово прекорачење требало пребацити на терет редовних непредвиђених потреба, је била баш у супротности са одредбама чланова 27 и 31 Закона о државно буџету из 1899 и његовим допунама из 1901. године на који се Главна контрола позивала. Члан 31 наведеног закона прописивао је поступак по којем је требало увећати поједини буџетски кредит, ако би се у току времена показало да су у недовољној количини предвиђени, а допуна тог закона из 1901. године назначила је извор из кога би се прекорачење црпело. У том случају то је био кредит на редовне непредвиђене потребе. Међутим, та партиај није представљала никакав кредит у буџетском смислу, јер није означавао никакву одређену државну потребу, већ се у буџет уносила као резервни фонд, из којег би се према потреби повећавали, чије се прекорачење није могло избећи. Према томе било би неправилно када би се поједина буџетска прекорачења преносила са својих буџетски партија на кредит редовне непредвиђене потребе, а косило би се са чланом 27 Закона о државном буџету, чији је трећи став гласио: „Према томе не смеју се примања и издавања државна заводити на друге партије него на оне што су на њих одређене буџетом“. Они су даље истицали да је наведена примедба Главне контроле била несонована, јер би преношењем прекорачења са буџетских партија на партију редовне непредвиђене потребе та прекорачења нестала из Завршног рачуна и тиме се онемогућило упоређивање стварно извршеног буџета са одобреним чиме би се дала могућност Народном представништву да прати кретање појединих буџетских кредита што је било нужно приликом оцењивања државних потреба и одобравању кредита за наступајуће буџете. Осим свега наведеног у 1902. није се могло извршити ни само увећавање буџетских партија из кредита на редовне непредвиђене потребе јер је био предвиђен у малој цифри од 100,000 динара. Али, било би правилније да се само тај кредит увећавао на начин који је у члану 31 Закона о буџету прописан па из њега црпљено покриће за прекорачење буџетских кредита. [1198]

Главна контрола је изнела примедбе на опште стање рачуна за 1903. годину, Државно рачуноводство је показало у Завршном рачуну прихода за 1903. годину 109,33,217 динара, а расхода 99, 224,872 динара. Ово стање је нетачно, јер је државно рачуноводство унело у завршни рачун и принос зајма који је примљен у 1902. години по Зкону од 7. августа 1902. године, а тај се принос није могао покази као приход 1903. године када се цео зајам по члану 13 Закона о зајма имао да поднесе посебан зајам што је Миистарство финансија и учинило под 12. јануаруом 1904. године по коме је унета и позајмица из 1902. године на рачун овог зајма у износу од 15,000,000 динара. Према таквој одредби Закона о зајму, његов принос требало је да се издвоји из редовних прихода буџетске 1903. године. Услед тога Главна контрола нашла је следеће стање: Буџетом предвиђени приход од 70,565,981 динара, а наплаћено је 74,431,216 динара, буџетом предвиђени расход од 72,983,134 динара, исплаћени расход 77,987,877, предвиђени дефицит 2,417,153 динара, добијени суфицит 443,340 динара. Буџетом је предвиђен расход 72,983,134 динара, по завршном рачуну било је расхода 77,987,877 динра, Сума показана у завршном рачуну у рубрици више уздато него што је буџетом предиђено било је стварно прекорачење и оно је износило 7,909,639 динара. Сва прекорачења буџетских кредита у износу од 2,253, 372 динара нису имала свог ослонца у Закону о државном буџету јер по члану 31 закона и његових допуна од 31. јануара 1901. године недостајући кредити могу се допуњавати само из партије редовних непредвиђених потреба, а та је партија била прддвиђена у буџету за ову годину у износу д 75,000 динара, која и поред прекорачења у износу од 2,253,372 динара није сва исцрпљена, већ је показана уштеда од 10,091 динара.

[1197] Исто, 144.
[1198] Исто.

Како је за ову годину још важио Закон о државном буџету за 1899. годину, а по њему одобрем буџет за 1902. годину који је важио и за 1903. годину, био је на расположењу кредит на ванредне потребе од 150,000 динара по коме је показана уштеда од 40,931 динара, како се и та сума могла показати као допуњујући кредит у смислу члана 32 Закона о државном буџету и за толико смањити сума прекорачења. Ово је све јасно показивало да државно рачуноводство са управном финансијском контролом није водило обзира на пропис закона о државном буџету из 1899. који је важио и за ову годину, те је стога Главна контрола целокупну суму прекорачења ставила на терет одговорних лица, док Народна скупштина не би одобрила. Указом од 8. августа 1903. години и решењем Министарског савета покушно је да се сви недостајући кредити допуне, но без законског ослонца, услед чега је Главна контрола на општој својој седници од 10. августа 1903. године учинила своју примедбу коју је министар финансија усвојио, и наредио да се кредити одобрени тим указом пониште. Но, државно рачуноводство је и преко тог решења одобравало издатке. Исти је тајкав случај био и са указом од 7. августа 1903. године којим је одобрен допуњујући кредит министру војном у износу од 100,000 динара, као и у казом од 15. септембра 1903. године којим је одобрено министру војном на исте потребе још 35,000 динара, па је и поред примедби Главне контроле и решења министар финансија којим се те примедбе усвајају, издатак ипак учињен, а у примедбама у Завршном рачуну позивали су се баш на те поништене указе.

По изменама члана 26 Закона о државном буџету по коме је вршено и књижење и буџетирање 1903. године књиге главног држацног рачуноводства могле су бити отворене до 30. априла 1904. године. Али, тако није урађено, јер су књиге биле отворене до 22. септембра 1904. године те стога ни Завршни рачун није на време склопљен и поднет Главној контроли на преглед. Председник Главне контроле био је Ђ.С.Новаковић.[1199]

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА БУЏЕТА И ЗАВРШНИХ РАЧУНА (1859-1903)

Компаративна анализа буџета (1859-1903)

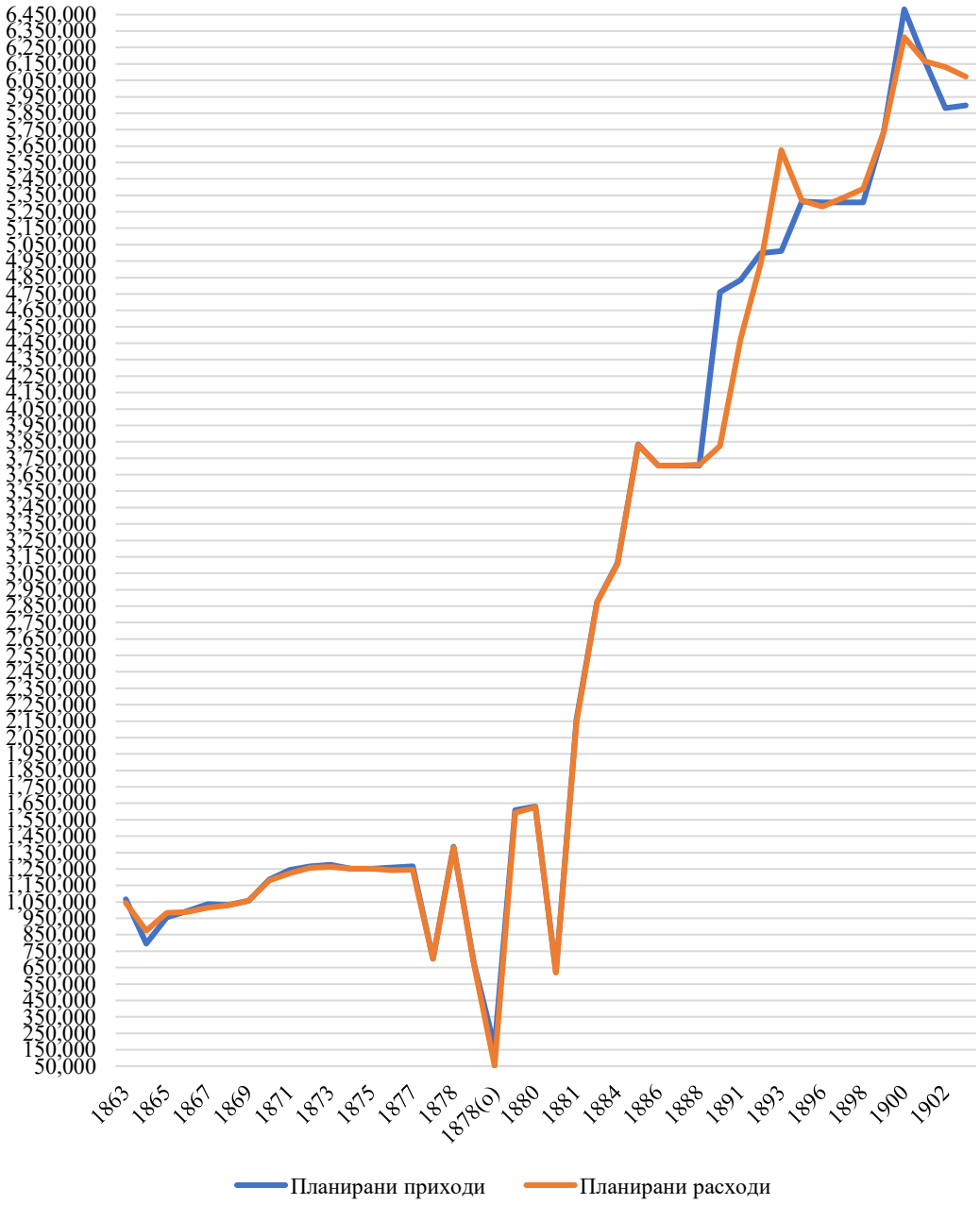
Табела 475: ***Буџетски суфицит/дефицит Кнежевине/Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима[1200]***

	Планирани приходи	Планирани расходи	**Буџетски суфицит (дефицит)**
1863	1,066,780	1,043,923	22,857
1864	794,762	874,553	(79,791)
1865	954,904	983,192	(28,288)
1866	993,571	988,844	4,727
1867	1,036,893	1,013,765	23,128
1868	1,031,393	1,029,693	1,700
1869	1,057,000	1,056,296	704
1870	1,185,179	1,179,631	5,548
1871	1,243,506	1,223,784	19,722
1872	1,266,714	1,257,029	9,685
1873	1,275,143	1,262,782	12,361

[1199] *Завршни рачун прихода и расхода Краљевине Србије за 1903. годину,* 144.
[1200] Видети табеле бр. 2-7, 9-17, 94-109, 110-124, 192-197, 198-204, 273-278, 279-284, 355-362, 363-370.

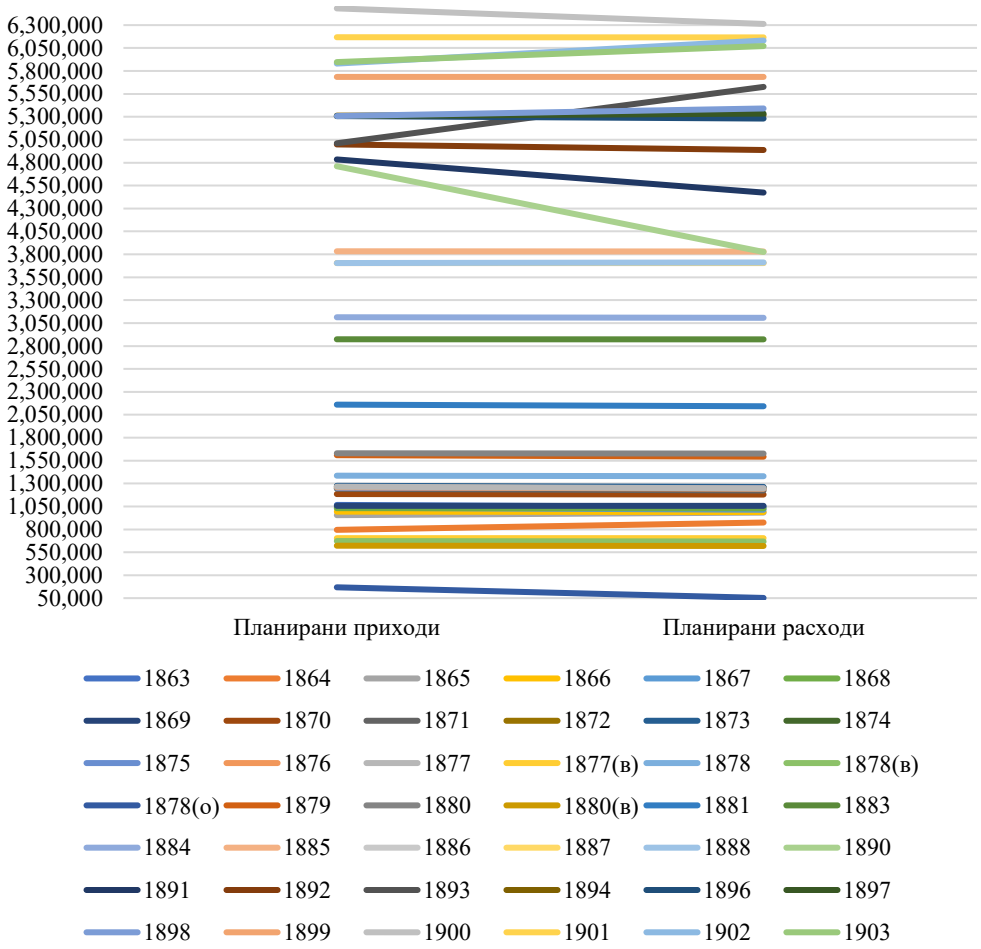
1874	1,251,250	1,251,142	108
1875	1,251,250	1,251,142	108
1876	1,259,168	1,243,104	16,064
1877	1,265,879	1,246,961	18,918
1877(в)	704,084	704,084	0
1878	1,385,728	1,379,564	6,164
1878(в)	672,686	667,439	5,247
1878(о)	167,929	51,922	116,007
1879	1,609,058	1,592,701	16,357
1880	1,630,042	1,626,707	3,335
1880(в)	621,896	618,966	2,930
1881	2,160,501	2,142,879	17,622
1883	2,873,333	2,872,493	840
1884	3,113,750	3,107,592	6,158
1885	3,833,333	3,830,720	2,613
1886	3,705,000	3,705,000	0
1887	3,705,000	3,705,000	0
1888	3,705,000	3,711,291	(6,291)
1890	4,760,788	3,825,429	935,359
1891	4,834,892	4,473,549	361,343
1892	4,998,703	4,937,895	60,808
1893	5,011,320	5,626,076	(614,756)
1894	5,312,967	5,317,569	(4,602)
1896	5,307,977	5,280,894	27,083
1897	5,307,977	5,335,051	(27,074)
1898	5,307,977	5,390,899	(82,922)
1899	5,735,375	5,735,214	161
1900	6,482,471	6,312,991	169,480
1901	6,168,173	6,166,045	2,128
1902	5,880,475	6,131,901	(251,426)
1903	5,897,038	6,071,510	(174,472)

Графикон 220: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима (1)***[1201]

[1201] Исто.

Графикон 221: ***Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима (2)***[1202]

С обзиром на то да графикон број 124 није приказао све године за које имамо податке о буџетском суфициту/дефициту целокупни подаци су приказани на графикону број 125, мада је графикон број 124 задржан јер је прегледнији, а други графикон служи као допуна за оне податке који недостају на првом.

У току посматраног периода однос планираних прихода и расхода бележио је осцилације. Најмањи буџет прихода пројектован је за 1864. годину који је био 8.16 пута мањи у односу на максимум који је планиран за 1900. годину. Највеће повећање буџета прихода забележено је 1900. године када су планирани приноси били већи за 13.03% у односу на буџет прихода за претходну годину. Највећи пад планираних приноса десио се у 1864. години када је буџет прихода опао за 25.50% у односу на претходну годину. Исте године забележен је и највећи пад у буџету расхода-тада су планирани државни издаци били 16.22% мањи у односу на оне из 1863. године. Највећи пораст расхода забележен је у буџету за 1881. године када су планирани издаци били за 31.731% већи у односу на буџет расхода за претходну годину. У 37 година посматраног периода за које су сачувани подаци и за планиране приходе и за пројектоване расходе буџтски дефицит забележен је

[1202] Исто.

у 9 година, док су за четири године планирани једнаки приходи и расходи, односно није било буџетског суфицита/дефицита. Тако је 1886. и 1887. године када је на челу владе била Напредна странка успостављена буџетска равнотежа. Највећи дефицит забележен је у буџету Краљевине Србије за 1893. годину када је он износио 10.93% буџета расхода пројектованог за ту годину. Пак највећи суфицит забележен је у буџету Краљевине Србије за 1890. годину када је он износио 19.65% буџета прихода за ту годину.

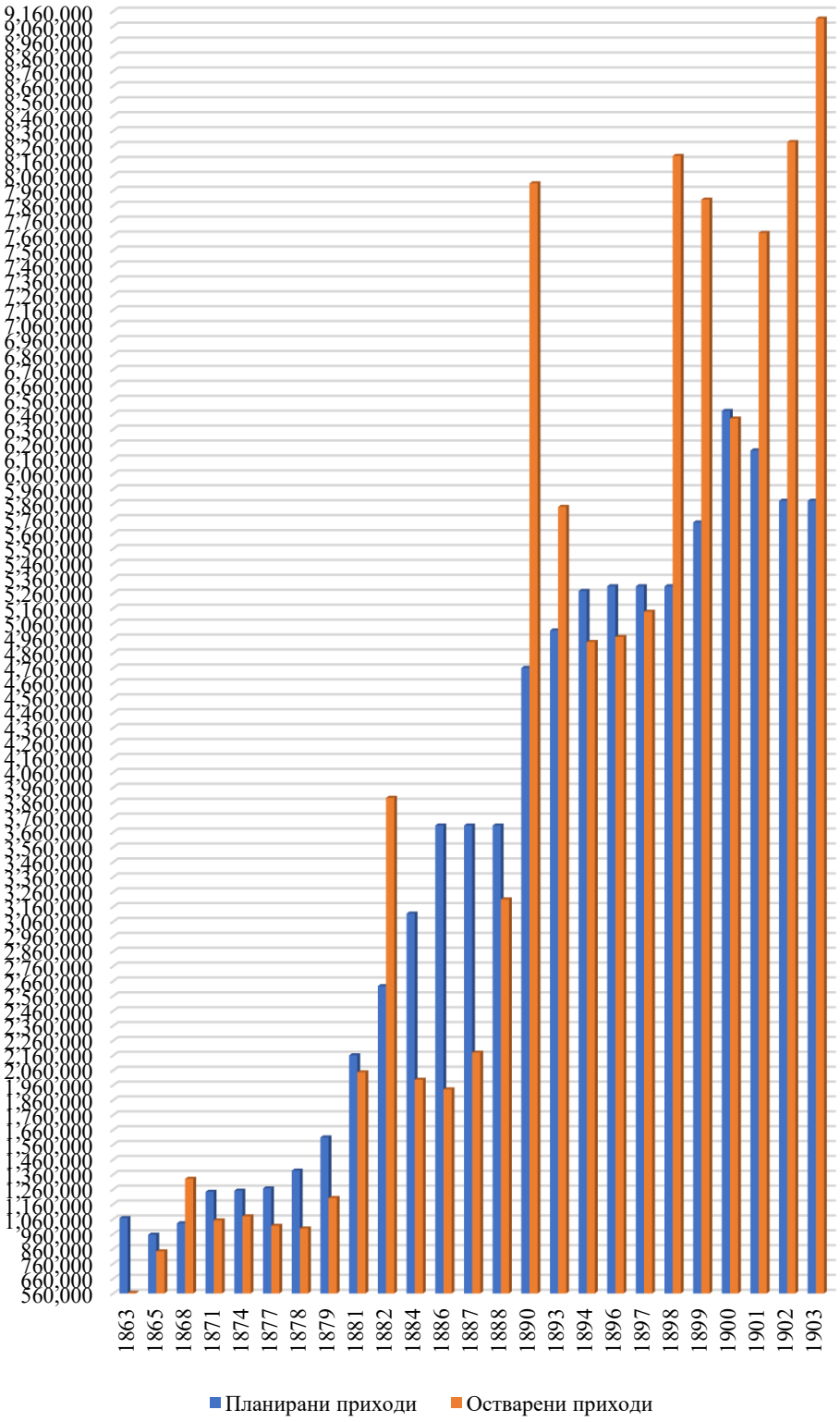
Компаративн анлаиза завршних рачуна (1859-1903)

Табела 476: ***Однос планираних и остварених прихода Кнежевине/Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима***[1203]

	Планирани приходи	Остварени приходи	Вишак / (мањак) прихода
1863	1,066,780	563,977	(502,803)
1865	954904	842,940	(111,964)
1868	1,031,393	1,331,051	299,658
1871	1,243,506	1,051,071	(192,435)
1874	1,251,250	1,078,984	(172,266)
1877	1,265,879	1,014,862	(251,017)
1878	1,385,728	996,608	(389,120)
1879	1,609,058	1,201,790	(407,268)
1881	2,160,501	2,046,769	(113,732)
1882	2,626,185	3,890,285	1,264,100
1884	3,113,750	1,996,848	(1,116,902)
1886	3,705,000	1,931,888	(1,773,112)
1887	3,705,000	2,178,602	(1,526,398
1888	3,705,000	3,209,405	(495,595)
1890	4,760,788	8,007,547	3,246,759
1893	5,011,820	5,839,742	827,922
1894	5,276,300	4,935,020	(341,280)
1896	5,307,977	4,967,933	(340,044)
1897	5,307,977	5,137,269	(170,708)
1898	5,307,977	8,191,412	2,883,435
1899	5,735,375	7,898,448	2,163,073
1900	6,482,471	6,431,617	(50,854)
1901	6,218,173	7,674,865	1,456,692
1902	5,880,482	8,284,516	2,404,034
1903	5,880,482	9,111,052	3,230,570

[1203] Видети табеле бр. 2-7, 81-86, 94-109, 178-184, 192-197, 258-263, 273-278, 335-339, 355-362, 437-451.

Графикон 222: ***<u>Однос планираних и остварених прихода Кнежевине/Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима</u>***[1204]

У годинама посматраног периода за које постоје подаци како за планиране тако и остварене приходе, примљено је мање прихода него што је планирано у 16 година, док се у државну благајну слило више прихода од планираних у 10 година разматраног раздобља. Уочава се да је првонаведени однос карактеристичан за период до 1890. године, осим у 1868. и 1882. години, док је у периоду 1890-1903 у већини година забележен већи прилив прихода него што је буџетом било планирано, осим у 1894, 1896, 1897, и 1900. У већини година када је забележен такав однос ванбуџетски приходи утицали су на то да остварени приноси буду већи у односу на оне који су пројектовани за одређену годину. Највећи мањак прихода забележен је 1886. године када су остварени приноси били мањи за 47.86% у односу на оне планиране у државном буџету. Пак, најмање одступање забележено је 1900. године када су остварени приходи били мањи за свега 0.78% у односу на приходе пројектоване државним буџетом за ту годину. Највеће одступање у очекиваним приходима забележено је у последњој години посматраног периода када су остварени приходи били већи за 54.94% у односу на оне које су буџетом планирани. Пак, најмања предност остварених у односу на планиране приходе забележена је 1868. године када су стварно примљени приходи били већи за 29.05% у односу на оне пројектоване буџетом Кнежевине Србије за ту годину.

Табела 477: ***Однос планираних и остварених расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1861-1903 у цесарским дукатима***[1205]

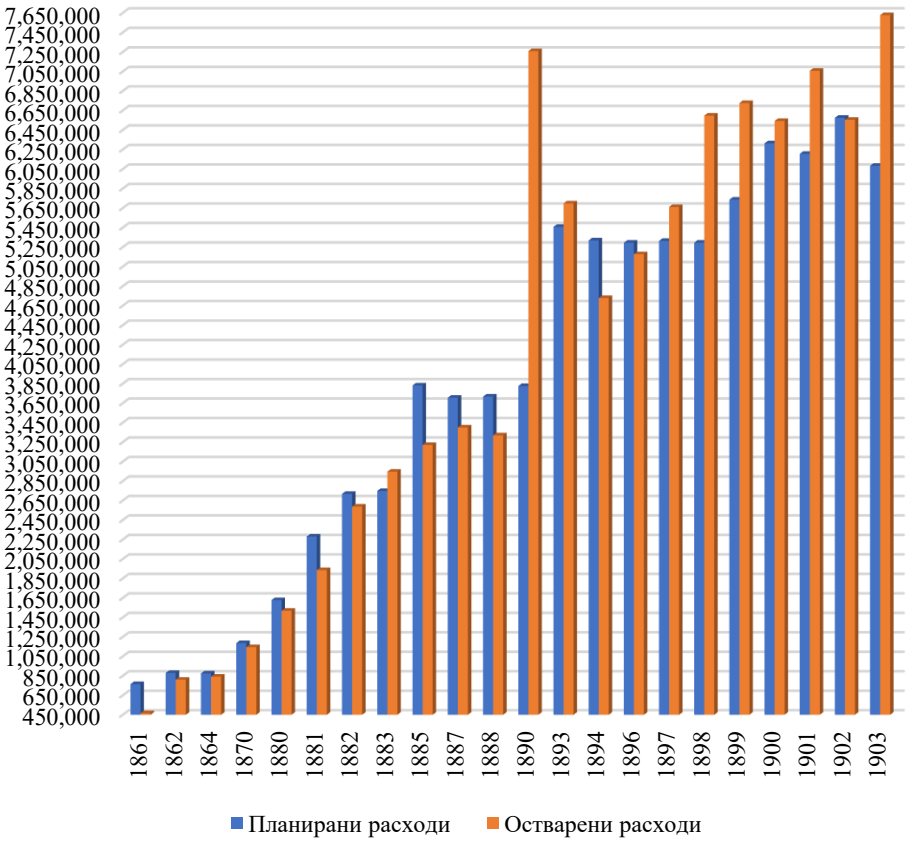
	Планирани расходи	Остварени расходи	Вишак/(мањак) расхода
1861	764,451	465,781	(298,670)
1862	879,184	809,643	(69,541)
1864	874,553	840,838	(33,715)
1870	1,185,179	1,143,590	(41,589)
1880	1,626,707	1,517,699	(109,008)
1881	2,279,226	1,935,211	(344,015)
1882	2,717,596	2,587,027	(130,569)
1883	2,747,439	2,945,067	197,628
1885	3,830,720	3,219,285	(611,435)
1887	3,705,000	3,399,388	(305,612)
1888	3,716,438	3,318,272	(398,166)
1890	3,825,429	7,257,926	3,432,497
1893	5,456,153	5,696,620	240,467
1894	5,317,612	4,727,087	(590,525)
1896	5,294,353	5,175,964	(118,389)
1897	5,313,066	5,659,649	346,583
1898	5,294,353	6,596,949	1,302,596
1899	5,735,214	6,725,272	990,058
1900	6,312,991	6,541,403	228,412

[1204] Исто.

[1205] Видети табеле бр. 9.17, 89-91, 110-121, 187-188, 198-204, 264-268, 279-284, 343-350, 363-370, 454-469.

1901	6,204,795	7,056,311	851,516
1902	6,574,729	6,553,190	(21,539)
1903	6,081,928	7,626,612	1,544,684

Графикон 223: ***Однос планираних и остварених расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1861-1903 у цесарским дукатима***[1206]

У 9 година посматраног периода забележен је мањи утрошак планираних средстава, док је у 13 година забележено прекорачење буџета расхода Кнежевине/Краљевине Србије. У периоду до 1890. године у свим годинама, сем 1883. забележен је вишак утрошених средстава, док је од 1897. године уследило континуарно мање трошење него што је државним буџетом пројектовано, сем у 1902. години. Највеће прекорачење трошења државних средстава забележено је 1890. године када је стварно потрошен новац био већи за 89.73% у односу на онај који је буџетом био одређен на финансирање државних потреба. Таква ситуација била је проузрокована ванбуџетским одобрењима уз напомену да је за ту годину било значајно више примљеног од планираног прихода што је такође било последица ванбуџетских одобрења за прикупљање неопходних новчаних средстава. Године 1902. забележено је најмање одступање у корист остварених расхода када су реализовани издаци били већи за 0.33% у односу на планирана средства. Највећа разлика у корист планираних расхода била је 1885. године, када су пројектовани издаци били за 19.00% већи од

[1206] Исто.

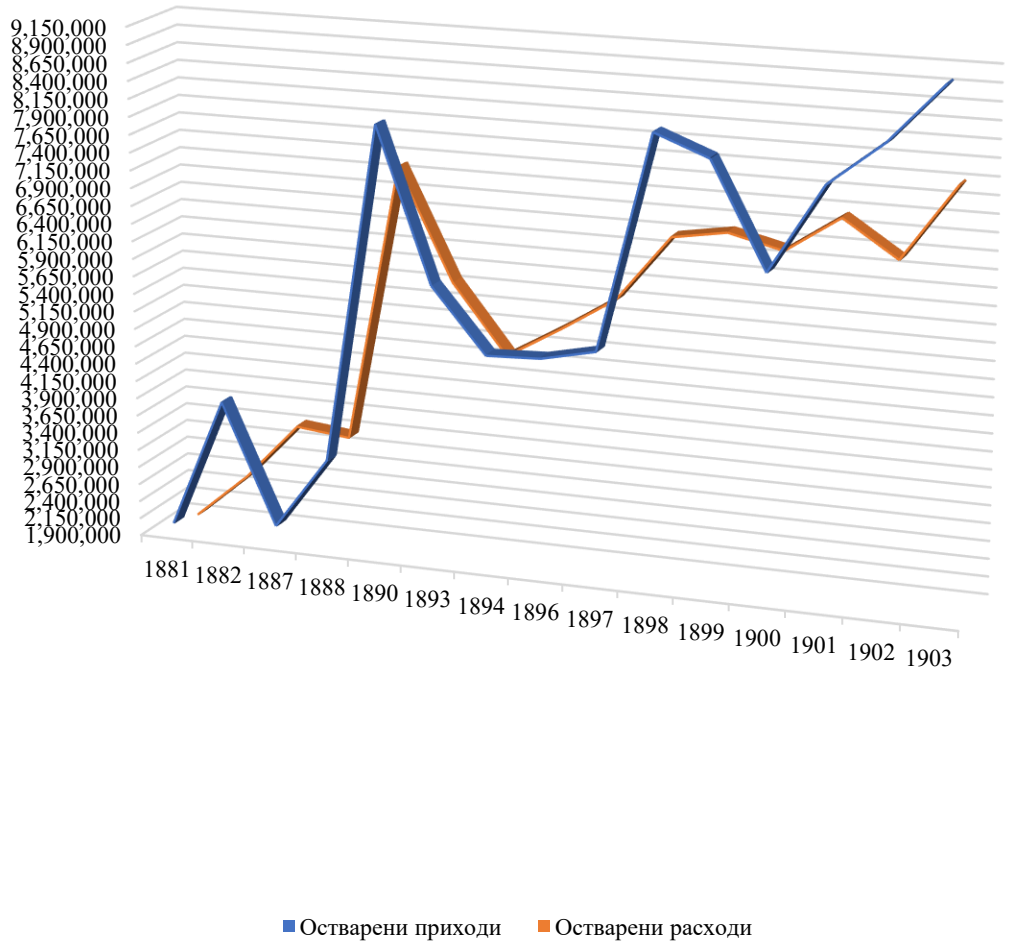
оних који су стварно утрошени. Пак, најмање одступање у корист реализованих средстава било је 1883. године каа су они били већи за 7.19% од оних који су буџетом испланирани.

Табела 478: ***Суфицит/дефицит остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1903 у цесарским дукатима***[1207]

	Остварени приходи	Остварени расходи	Суфицит/дефицит
1881	2,046,769	1,935,211	111,558
1882	3,890,285	2,587,027	1,303,258
1887	2,178,602	3,399,388	-1,220,786
1888	3,209,405	3,318,272	-108,867
1890	8,007,547	7,257,926	749,621
1893	5,839,742	5,696,620	143,122
1894	4,935,020	4,727,087	207,933
1896	4,967,933	5,175,964	-208,031
1897	5,137,269	5,659,649	-522,380
1898	8,191,412	6,596,949	1,594,463
1899	7,898,448	6,725,272	1,173,176
1900	6,431,617	6,541,403	-109,786
1901	7,674,865	7,056,311	890,753
1902	8,284,516	6,553,190	2,020,137
1903	9,111,052	7,626,612	1,458,068

[1207] Видети табеле бр. 81-86, 89-91, 178-184, 187-188, 258-263, 264-268, 335-339, 343-350, 437-451, 454-469.

Графикон 224: ***Однос остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевие Србије за 1881-1903 у цесарским дукатима***[1208]

С обзиром на пронађене податке о оствареним приходима и расходима Кнежевине/Краљевине Србије њихов однос можемо пратити тек од 1881. године па до краја посматраног периода јер су тек од те године доступни подаци и за остварене приходе и остварене расходе у истој години, сем за 1883, 1884, 1885, 1886, 1889, и 1895 годину. У 10 година посматраног периода за које су сачувани подаци забележен је суфицит у завршним рачунима, док су у 5 година остварени расходи били већи у односу на остварене приходе. Највећи суфицит забележен је у завршном рачуну за 1902. годину када је он чинио 24.38% укупних остварених прихода Краљевине Србије у тој години. Пак, најмањи суфицит остварен је у 1881. години када је он чинио 5.45% укупних остварених прихода у наведеној години. С друге стране, највећи дефицит забележен је 1887. године, у последњој години владе Напредне странке, када је он чинио 35.91%

[1208] Исто.

укупних остварених расхода Краљевине Србије у тој години. Пак, најмањи дефицит остварен је већ наредне године када је он чинио 3.28% укупних остварених расхода Краљевине за 1888. годину.

ЗАКЉУЧАК

Увид у буџете Кнежевине/Краљевине Србије од 1859. до 1903. године, као и њихова економско-историјска анализа помогли су нам да створимо приближнију слику финансијског стања Србије из друге половине 19. века. Његове основне карактеристике могу се сумирати у неколико целина.

Прву особеност је представљао новчани систем у којем су средином 19. века биле у оптицају 43 монете, од којих су највише коришћени аустријски и турски новац. За обрачунску јединицу узиман је турски пореско грош, и један цесарски дукат је износио 28 пореских гроша, док је након појаве српског динара, 1 динар износио 2,375 пореских гроша. Први српски, бакарни, новац пуштен је у оптицај након доношења Закона из 1868. године. Након тога усвојен је Закон из 1878. године. Српски народни новац делио се у златне, сребрне, бакарне као и оне од никла. У златне је спадао Миланов златник у апоенима од 20 и 10 динара, сребрне сребрник у апоенима од 5, 2, 1, и 0.5 динара, бакарни у ведности од 10, 5, 2, 1 динарских пара, и оних од никла у вредности од 20, 10, 5 пара динарских.[1209] Цесарски или аустријски дукат вредео је 12 динара до Закона о српском новцу из 1878, када му је вредност смањена на 11,75 динара. Иако је 1878. године пуштен у оптицај српски динар, рачуни су до 1880. године и даље вођени у пореским грошима.

Другу одлику чинила је државна интервенција у првреди као последица робно-новчаних односа у зачетку и недостатка приватног капитала. У последњој деценији 19. века Србија је у своје руке преузела организацију монопола који су имали значајан допринос у планираном и оствареном посредном данку. И поред продора страног капитала у домен рударства држава је и даље чинила улагања у овај сектор, али тај труд није био континуиран и није допринео успону ове гране.

Трећа карактеристика огледала се у нарушеној буџетској равнотежи која је била последица одобравања буџета са дефицитом, о чијем покрићу се није водило рачуна. Приходе је требало планирати на основу остварених прихода претходне три године, међутим у већини година се дешавало да остварени приходи нису могли да испрате оне који су пројектовани за одређену годину. У последњој деценији 19. века дошло је до промене у овом аспекту и то захваљујући расписивањем ванбуџетских прихода који су се углавном састојали од приноса остварених зајмовима.

Увидом у буџете прихода уочава се да су највећи проценат заузимали непосредни данци у које су спадали порези и прирези. У периоду 1863-1868 заузимали су у просеку 54.71% укупних пројектованих прихода Кнежевине Србије, у периоду 1869-1880, у просеку 53.31% укупних планраних државних прихода, у периоду 1881-1887 у просеку 40.24% укупног буџета прихода Кнежевине/Краљевине Србије, у периоду 1888-1894 у просеку 43.21% укупних прихода Србије, и у периоду 1895-1903 у просеку 34.59% укупног буџета прихода Краљевине. Убрзо након преузимања монопола у државне руке, приходи од посредног данка почели да остварују значајније вредности и преузели су прво место по висини државних прихода. Приноси од државне привреде имали су тенденцију раста у току разматраног раздобља, али они су и даље били значајно мањи од прихода који су остваривани од непосредног и посредног данка.

Увидом у буџете расхода утврђено је да је у почетном периоду највеће расходе имало Министарство унутрашњих дела чији је просечан буџет у прве две године посматраног раздобља износио у просеку 42.92% укупних планираних расхода Србије, док је у свим осталим периодима

[1209] В. Карић, *Србија. Опис земље, народа и државе*, 447-448.

највеће планиране трошкове имало Министарство војно, у периоду 1869-1880, у проеску 30.35% укупног буџета расхода Кнежевине Србије у периоду 1881-1887, у просеку 31.64% укупних планираних трошкова Кнежевине/Краљевине Србије, у периоду 1888-1894, у просеку 21.24% укупног буџета расхода Србије, и у току последњег посматраног периода, у просеку 23.68% укупних планираних расхода Краљевине Србије.

Значајне пораст расхода имали су Министарство финансија и Министарство грађевина почетком последње деценије 19. века и он је у просеку износио 155.24% и 241.76% у односу на претходни период, респективно. На овакав тренд раста утицај су имали код првог ресора трошкови планирани на монополе који су у просеку заузимали 77.85% укупног буџета расхода овог министарства, док је код другог увећање издатака потицало од Државне железнице која је у просеку чинила 81.71% укупног буџета расхода Министарства грађевина.

Министарство правде највећи проценат свог буџета издвајало за рад првостепених судова који су функционисали у свих 17 округа и Управи вароши Београд, а након проширења територије на још четири округа након Берлинског конгрса 1878. године, који су у просеку заузимали 50.13% укупног буџета расхода овог ресора. Већи трошкови планирани су на Министарство просвете и црквених дела, у просеку 1.89 пута од Министарства правде. Посебна пажња посвећена је развоју школског система, а у оквиру њега на основне школе што је и логично јер је њих било највише, у просеку 53.65% укупних средстава пројектованих за његов рад. Од 1883. у оквиру Министарског савета функционисало је и Министарство нардоне привреде чији трошкови су опали 1900. године када је из њега изузета брига о поштама, телеграфима, и телефонима и пребачена у делокруг рада Министарства грађевина.

Најмањи буџет од свих ресора имало је Министарство иностраних дела. Максимум је заблежило 1900. године који је потицао од највећег броја представништва Србије у страним државама, од којих су највеће трошкове имали највећи по рангу-посланства.

У току посматраног периода однос планираних прихода и расхода бележио је осцилације. Најмањи буџет прихода пројектован је за 1864. годину који је био 8.16 пута мањи у односу на максимум који је планиран за 1900. годину. Највеће повећање буџета прихода забележено је 1900. године када су планирани приноси били већи за 13.03% у односу на буџет прихода за претходну годину. Највећи пад планираних приноса десио се у 1864. години када је буџет прихода опао за 25.50% у односу на претходну годину. Исте године забележен је и највећи пад у буџету расхода-тада су планирани државни издаци били 16.22% мањи у односу на оне из 1863. године. Највећи пораст расхода забележен је у буџету за 1881. године када су планирани издаци били за 31.73% већи у односу на буџет расхода за претходну годину. У 37 година посматраног периода за које су сачувани подаци и за планиране приходе и за пројектоване расходе буџтски дефицит забележен је у 9 година, док су за четири године планирани једнаки приходи и расходи, односно није било буџетског суфицита/дефицита. Тако је 1886. и 1887. године када је на челу владе била Напредна странка успостављена буџетска равнотежа. Највећи дефицит забележен је у буџету Краљевине Србије за 1893. годину када је он износио 10.93% буџета расхода пројектованог за ту годину. Пак, највећи суфицит забележен је у буџету Краљевине Србије за 1890. годину када је он износио 19.65% буџета прихода за ту годину.

У годинама посматраног периода за које постоје подаци како за планиране тако и остварене приходе, примљено је мање прихода него што је планирано у 16 година, док се у државну благајну слило више прихода од планираних у 10 година разматраног раздобља. Уочава се да је првонаведени однос карактеристичан за период до 1890. године, осим у 1868. и 1882. години, док је у периоду 1890-1903 у већини година забележен већи прилив прихода него што је буџетом било планирано, осим у 1894, 1896, 1897, и 1900. У већини година када је забележен такав однос ванбуџетски приходи утицали су на то да остварени приноси буду већи у односу на оне који су пројектовани за одређену годину. Највећи мањак прихода забележен је 1886. године када су

остварени приноси били мањи за 47.86% у односу на оне планиране у државном буџету. Пак, најмање одступање забележено је 1900. године када су остварени приходи били мањи за свега 0.78% у односу на приходе пројектоване државним буџетом за ту годину. Највеће одступање у очекиваним приходима забележено је у последњој години посматраног периода када су остварени приходи били већи за 54.94% у односу на оне које су буџетом планирани. Пак, најмања предност остварених у односу на планиране приходе забележена је 1868. године када су стварно примљени приходи били већи за 29.05% у односу на оне пројектоване буџетом Кнежевине Србије за ту годину.

У току разматраног раздобља функционисао је главни рачунски суд који је био задужен за преглед рачуна министарстава, државних институција, различитих надлештава, попут ђумрука, телеграфа, пошта, као и општина и фондова. Приметно је да је Главна контрола каснила са прегледом рачуна, док су надлештва иста документа на време достављала. Главна контрола била је дужна да утврди исправност рачуна и да наредбодавцима и рачуновођама изда ратрешницу уколико би рачуни били исправни. Међутим, углавном нису сачувани свеобухватни извештаји о прегледаним рачунима, већ само посебни реферати о прегледаним исправама одређених надлештава.

Због фрагментарности грађе и прикупљних података наведене карактеристике осликавају само део финансија и њених буџета у периоду друге половине 19. века, али заједно са резултатима других истраживања могу послужити за стварање потпуније слике о историјским приликама у периоду 1859-1903 у ком су на српском престолу била четири владари из династије Обреновића.

СПИСАК ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА

Списак табела

Табела 194: Број становника Кнежевине/Краљевине Србије за 1862/3, 1884, и 1900. годину.....6
Табела 2: Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1863. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....32
Табела 3: Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....34
Табела 4: Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....35
Табела 5: Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....37
Табела 6: Структура буџета прихода Кнежевине Србије за 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....38
Табела 7: Структура буџета прихода Кнежевине Србије за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....40
Табела 8: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1859. годину у порески грошима, цесарским дукатима, и процентима.....47
Табела 9: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....47
Табела 10: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....48
Табела 11: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....49
Табела 12: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1863. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....49
Табела 13: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....50
Табела 14: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....51
Табела 15: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....52
Табела 16: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....53
Табела 17: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1868. годину у порским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....54
Табела 18: Буџет расхода Министарства правде за 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....59

Табела 19: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....60
Табела 20: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....61
Табела 21: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....63
Табела 22: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....64
Табела 23: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....66
Табела 24: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....67
Табела 25: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....68
Табела 26: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....69
Табела 27: Буџет расхода Министарства просвете за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатим, и процентима.....75
Табела 28: Буџет расхода Министарства просвете и црквених послова за рачунску 1860. годину пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....76
Табела 29: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....78
Табела 30: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....80
Табела 31: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....82
Табела 32: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесраским дукатима, и процентима.....83
Табела 33: Буџет расхода Министарства просвете и цркених дела за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....85
Табела 34: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....87
Табела 35: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....89
Табела 36:Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....97
Табела 37: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....99
Табела 38: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....100
Табела 39: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....102

Табела 40: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....103
Табела 41: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....105
Табела 42: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....106
Табела 43: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процнтима.....108
Табела 44: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....109
Табела 45: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....114
Табела 46: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....115
Табела 47: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....116
Табела 48: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....117
Табела 49: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....117
Табела 50: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....118
Табела 51: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....119
Табела 52: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....120
Табела 53: Буџет расхода Главног војног гарнизона за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....123
Табела 54: Буџет расхода Главне војне управе за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....123
Табела 55: Буџет расхода Главне војне управе за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....124
Табела 56: Буџет расхода Главне војне управе за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....125
Табела 57: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....126
Табела 58: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....127
Табела 59: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1866. одину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....128
Табела 60: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....129

Табела 61: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....130
Табела 62: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....133
Табела 63: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....134
Табела 64: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....135
Табела 65: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....135
Табела 66: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....137
Табела 67: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....138
Табела 68: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....139
Табела 69: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....140
Табела 70: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....143
Табела 71: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....144
Табела 72: : Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....145
Табела 73: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....146
Табела 74: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....146
Табела 75: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....147
Табела 76: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1866. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....148
Табела 77: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1867. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....149
Табела 78: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....149
Табела 79: Однос планираних прихода и расхода Кнежевине Србије за 1863-1868 у пореским грошима.....152
Табела 80: Однос планираних прихода и расхода Кнежевине Србије за 1863-1868 у цесарским дукатима.....153
Табела 81: Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1859. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....154

Табела 82: Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1860. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....155
Табела 83: Структура прихода Кнежевине Србије за 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....156
Табела 84: Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1863. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....157
Табела 85: Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1865. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....157
Табела 86: Структура остварених прихода Кнежевине Србије за 1868. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....158
Табела 87: Компаративна анализа планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1863, 1865, и 1868. годину у пореским грошима.....159
Табела 88: Компаративна анализа планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1863, 1865, и 1868. годину у цесарским дукатима.....159
Табела 89: Остварени расходи Кнежевине Србије за 1861. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....161
Табела 90: Остварени расходи Кнежевине Србије за 1862. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....161
Табела 91: Остварени расходи Кнежевине Србије за 1864. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....162
Табела 92: Компаративна анализа планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1861, 1862, и 1864. годину у пореским грошима.....163
Табела 93: Компаративна анализа планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1861, 1862, и 1864. годину у цесарским дукатима.....163
Табела 94: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима.....165
Табела 95: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....166
Табела 96: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1871. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....168

Табела 97: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....169
Табела 98: Буџет приход Кнежевине Србије за рачунску 1873. годину у пореским грошима, у цесарским дукатима, у процентима.....170
Табела 99: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачуснку 1874. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима.....172
Табела 100: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачуснку 1875. годину у ореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....173
Табела 101: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачуснку 1876. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....175
Табела 102: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....176
Табела 103: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....178
Табела 104: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....179
Табела 105: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1880. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....180
Табела 106: Ванредни буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....182
Табела 107: Ванредни буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима и процентима.....182
Табела 108: Ванредни буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима и процентима.....183
Табела 109: Буџет прихода ослобођених предела за 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима и процентима.....184
Табела 110: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....198
Табела 111: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....200
Табела 112: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1871. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....201
Табела 113: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и у процентима.....202
Табела 114: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1873. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....203
Табела 115: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1874. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....204
Табела 116. Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1875. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....205
Табела 117: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1876. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....206
Табела 118: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским ду,катима, и процентима.....207
Табела 119: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....208
Табела 120: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....209

Табела 121: Буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1880. годину у динарима цесарским дукатима, и процентима.....210
Табела 122: Ванредни буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....211
Табела 123: Ванредни буџет расхода Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....212
Табела 124: Ванредни буџет расхода Кнежевие Србије за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....213
Табела 125: Буџет расхода ослобођених предела за 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....213
Табела 126: Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима.....228
Табела 127: Буџет Министарства правде и Главна контрола за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима.....229
Табела 128: Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....230
Табела 129: Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1873. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....232
Табела 130: Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цеарским дукатима, и процентима.....233
Табела 131: Буџет Министарства правде и Гавне контроле за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цеарским дукатима, и процентима.....234
Табела 132: Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....236
Табела 133: Буџет Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....237
Табела 134: Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....244
Табела 135: Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....246
Табела 136: Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....248
Табела 137: Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатиа, и процентима.....249
Табела 138: Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....251
Табела 139: Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....253
Табела 140: Буџет Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....255
Табела 141: Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....266
Табела 142: Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....267
Табела 143: Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....269
Табела 144: Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....270

Табела 145: Буџет Министар иностраних дела за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....272
Табела 146: Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....274
Табела 147: Буџет Министарства иностраних дела за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....276
Табела 148: Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....280
Табела 149: Буџет Министарство унутрашњих дела за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, у процентима.....281
Табела 150: Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....282
Табела 151: Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....283
Табела 152: Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....284
Табела 153: Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....285
Табела 154: Буџет Министарства унутрашњих дела за рачунску 1880. годину у пореским грошима, цесрским дукатима, и процентима.....286
Табела 155: Буџет Министарства финансија за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....289
Табела 156: Буџет Министарства финансија за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....291
Табела 157: Буџет Министарства финансија за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....292
Табела 158: Буџет Министарства финансија за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатим, и процентима.....293
Табела 159: Буџет Министарства финансија за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....295
Табела 160: Буџет Министарства финансија за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....297
Табела 161: Буџет Министарства финансија за рачунску 1880. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....299
Табела 162: Буџет Министарств војног за рачунску 1869. годину у пореским грошиа, цесарским дукатима, и процентима.....304
Табела 163: Буџет Министарства војног за рачунску 1870. у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....306
Табела 164: Буџет Министарства војног за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....308
Табела 165: Буџет Министаства војног за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....310
Табела 166: Буџет Министарства војног за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....311
Табела 167: Буџет Министарства војног за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....312
Табела 168: Буџет Министарства војног за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....314

Табела 169: Буџет Министарства грађевина за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....319
Табела 170: Буџет грађевина за рачунску 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....320
Табела 171: Буџет Министарства грађевина за рачунску 1872. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....322
Табела 172: Буџет Министарства грађевина за рачунску 1877. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....323
Табела 173: Буџет Министарства грађевина за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....324
Табела 174: Буџет Министарства грађевина за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процнтима.....326
Табела 175: Буџет Министарства грађевина за рачунску 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....327
Табела 176: Планирани суфицит/дефицит у пореским грошима за 1869-1880.....334
Табела 177: Планирани суфицит/дефицит у цеарским дукатима за 1869-1880.....334
Табела 178: Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1869. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....335
Табела 179: Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1871. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....336
Табела 180: Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1874. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....337
Табела 181: Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1876. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....338
Табела 182: Остварени приходи Кнежевине Србије за 1877. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....339
Табела 183: Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1878. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....339
Табела 184: Остварени приходи Кнежевине Србије за рачунску 1879. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....340
Табела 185: Однос планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1869-1879 у пореским грошима.....345
Табела 186: Однос планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1869-1879 у цесарским дукатима.....346
Табела 187: Остварени расходи Кнежевине Србије за 1870. годину у пореским грошима, цесарским дукатима, и процентима.....347
Табела 188: Остварени расходи Кнежевине Србије за 1880. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....348
Табела 189: Однос планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у динарима.....351
Табела 190: Однос планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима.....351
Табела 191: Буџет прихода Кнежевине Србије за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....353
Табела 192: Буџет прихода Кнежевине/Краљевине Србије за рачунску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....354
Табела 193: Буџет прихода Краљевине Србије за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....356

Табела 194: Буџет прихода Краљевине Србије за рачунску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....359
Табела 195: Буџет прихода Краљевине Србије за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....361
Табела 196: Буџет прихода Краљевине Србије за рачунску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....364
Табела 197: Буџет расхода Кнежевине Србије за 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....374
Табела 198: Буџет расхода Краљевине Србије за 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....376
Табела 199: Буџет расхода Краљевине Србије за 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....378
Табела 200: Буџет расхода Краљевине Србије за 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....379
Табела 201: Буџет расхода Краљевине Србије за 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....380
Табела 202: Буџет расхода Краљевине Србије за 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....381
Табела 203: Буџет расхода Краљевине Србије за 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....383
Табела 204: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....388
Табела 205: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....389
Табела 206: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....390
Табела 207: Буџет расхода Микнистарства правде за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....390
Табела 208: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за буџетску 1885. годину у динарима, цесарсим дукатима, и процентима.....391
Табела 209: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за буџетску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....392
Табела 210: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....393
Табела 211: Буџет расхода Министарства просвете и цркених послова за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....399
Табела 212: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....399
Табела 213: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....400
Табела 214: Буџет Министарства просвете и црквених дела за буџетску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....401
Табела 215: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....403
Табела 216: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....404
Табела 217: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за буџетску 1887. годину.....405

Табела 218: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....413
Табела 219: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....413
Табела 220: Буџет расхода Министарства иностраних дела за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....414
Табела 221: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....415
Табела 222: Буџет расхода Министарства иностраних дела за буџетску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....416
Табела 223: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....417
Табела 224: Буџет расхода Министарства иностраних дела за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....418
Табела 225: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....420
Табела 226: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....421
Табела 227: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....421
Табела 1958: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....422
Табела 229: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....423
Табела 230: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....423
Табела 231: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....427
Табела 232: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....427
Табела 233: Буџет расхода Министарства војног за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....427
Табела 234: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....428
Табела 235: Буџет расхода Министарства војног за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....429
Табела 236: Буџет расхода Министарства војног за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....429
Табела 237: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....431
Табела 238: Буџет расхода Министарства финансија за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....432
Табела 239: Буџет расхода Министарства финансија за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....433
Табела 240: Буџет расхода Министарства финансија за рачунку 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....433
Табела 241: Буџет расхода Министарства финансија за рачуснку 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....434

Табела 242: Буџет расхода Министарства финансија за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....434
Табела 243: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....436
Табела 244: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....437
Табела 245: Буџет расхода Министарства грађевина за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....437
Табела 246: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....438
Табела 247: Буџет расхода Министарства грађевина за буџетску 1885. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....439
Табела 248: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....440
Табела 249: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....440
Табела 250: Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1883. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....443
Табела 251: Буџет расхода Министарства народне привреде за рачунску 1884. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....444
Табела 252: Буџет расхода Министарства народне привреде у рачунској 1885. години у динарима, цесарским дуктима, и процентима.....445
Табела 253: Буџет расхода Министарства народне привреде за рачунску 1886. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....446
Табела 254: Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1887. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....447
Табела 255: Буџетски суфицити/ (дефицити) Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у динарима.....458
Табела 256: Буџетски суфицити/ (дефицити) Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....458
Табела 257: Остварени приходи Кнежевине Србије у буџетској 1881. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....460
Табела 258: Остварени приходи Кнежевине/Краљевине Србије у буџетској 1882. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....461
Табела 259: Остварени приходи Кнежевине/Краљевине Србије по особеним законима у буџетској 1882. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....463
Табела 260: Остварени приходи Краљевине Србије у 1884. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....464
Табела 261: Остварени приходи Краљевине Србије у буџетској 1886. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....465
Табела 262: Остварени приходи Краљевине Србије у буџетској 1887. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....466
Табела 263: Компаративна анализа планираних и остварених прихода за 1881-1887 у динарима.....474
Табела 264: Компаративна анализа планираних и остварених прихода за 1881-1887 у цесарским дукатима.....475
Табела 265: Остварени расходи за буџетску 1881. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....476

Табела 266: Остварени расходи за буџетску 1882. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....477
Табела 267: Остварени расходи у буџетској 1883. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....479
Табела 268: Остварен расходи у буџетској 1885. години у динарима, цесарсим дукатима, и процентима.....481
Табела 269: Остварени расходи у буџетској 1887. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....483
Табела 270: Компаративна анализа планираних и остварених расхода за 1881-1887 у динарима.....489
Табела 271: Компаративна анализа планираних и остварних расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима.....489
Табела 272: Однос остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у динарима.....490
Табела 273: Однос остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....491
Табела 274: Буџет прихода Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....493
Табела 275: Буџет прихода Краљевине Србије за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....495
Табела 276: Буџет прихода Краљевине Србије за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....497
Табела 277: Буџет прихода Краљевине Србије за 1892. годину у динарима, цесарским дукаима, и процентима.....500
Табела 278: Буџет прихода Краљевине Србије за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....502
Табела 279: Буџет прихода Краљевине Србије за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....504
Табела 280: Буџет расхода Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....515
Табела 281: Буџет расхода Краљевине Србије за буџетску 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, процентима.....517
Табела 282: Буџет расхода Краљевине Србије за буџетску 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....519
Табела 283: Буџет расхода Краљевине Србије за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....521
Табела 284: Буџет расхода Краљевине Србије за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....523
Табела 285: Буџет расхода Краљевине Србије за буџетску 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и динарима.....525
Табела 286: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....534
Табела 287: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....535
Табела 288: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....536

Табела 289: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....537
Табела 290: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....538
Табела 291: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за 1894. годину у динарима, цесарским дукатим, и процентима.....539
Табела 292: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 545
Табела 293: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....546
Табела 294: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....548
Табела 295: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....549
Табела 296: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 551
Табела 297: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 552
Табела 298: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....562
Табела 299: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1890. годину у динарима, цесарскм дукатима, и процентима.....563
Табела 300: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 564
Табела 301: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....565
Табела 302: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....567
Табела 303: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....568
Табела 304: Буџет Министарства унутрашњих дела за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....575
Табела 305: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....576
Табела 306: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....577
Табела 307: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 578
Табела 308: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....579
Табела 309: Буџет Министарста унутрашњих дела за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....580

Табела 310: Буџет расхода Министарства војног за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....584
Табела 311: Буџет расхода Министарства војног за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....584
Табела 312: Буџет расхода Министарства војног за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....585
Табела 313: Буџет расхода Министарства војног за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....585
Табела 314: Буџет расхода Министарства војног за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....586
Табела 315: Буџет расхода Министарства војног за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....587
Табела 316: Буџет расхода Министарства финансија за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....590
Табела 317: Буџет расхода Министарства финансија за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....591
Табела 318: Буџет расхода Министарства финансија за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....591
Табела 319: Буџет расхода Министарства финансија за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....592
Табела 320: Буџет расхода Министарства финансија за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....592
Табела 321: Буџет расхода Министарства финансија за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....593
Табела 322: Буџет расхода Министарства грађевина за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....595
Табела 323: Буџет расхода Министарства грађевина за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и динарима.....596
Табела 324: Буџет расхода Министарства грађевина за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процетима.....597
Табела 325: Буџет расхода Министарства грађевина за 1892. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....599
Табела 326: Буџет расхода Министарства грађевина за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....600
Табела 327: Буџет расхода Министарства грађевина за 1894. годину у динарима, цесарски дукатима, и процентима.....601
Табела 328: Буџет Министарства народне привреде за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....603
Табела 329: Буџет Министарства народне привреде за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....605
Табела 330: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1891. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....606

Табела 331: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1892. годину у динарима, цесарским дуктима, и процентима.....607
Табела 332: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....609
Табела 333: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 610
Табела 334: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1888-1894 у динарима.....618
Табела 335: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима.....618
Табела 336: Остварени приходи Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....620
Табела 337: Остварени приходи ван буџета за 1888. годину у динарима, цесарски дукатима, и процентима.....621
Табела 338: Остварени приходи за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 622
Табела 339: Остварени приходи ван буџета за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 624
Табела 340: Остварени приходи ван буџета за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 627
Табела 341: Остварени приходи Краљевине Србије за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....628
Табела 342: Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1888-1894 у динарима..... 638
Табела 343: Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима..... 638
Табела 344: Остварени расходи Краљевине Србије за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 640
Табела 345: Структура остварених расхода ван буџета по особеним решењима за 1888. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 641
Табела 346: Остварени расходи Краљевине Србије за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 642
Табела 347: Остварени расходи ван буџета по особеним решењима за 1890. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 644
Табела 348: Остварени расходи Краљевине Србије за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 645
Табела 349: Остварени расходи ван буџета за 1893. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 647
Табела 350: Остварени расходи Краљевине Србије за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 648
Табела 351: Остварени расходи ван буџета за 1894. годину у динарима, цесарским дукатима и процентима.....650

Табела 352: Компаративна анализа планираних и оставрених расхода за 1888-1894 у динарима..... 659
Табела 353: Компаративна анализа планираних и оставрених расхода за 1888-1894 у цесарским дукатима..... 659
Табела 354: Компаративна анализа оставрених прихода и расхода за 1888-1894 у динарима..... 661
Табела 355: Компаративна анализа оставрених прихода и расхода за 1888-1894 у цесарским цесарским дукатима..... 661
Табела 356: Буџет прихода за буџетску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....663
Табела 357: Буџет прихода за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатим, и процентима.....665
Табела 358: Буџет прихода за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....667
Табела 359: Буџет прихода за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....670
Табела 360: Буџет прихода за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....672
Табела 361: Буџет прихода за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....675
Табела 362: Буџет расхода у буџетској 1902. години у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....678
Табела 363: Буџет прихода за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....680
Табела 364: Буџет расхода Краљевине Србије за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....689
Табела 365: Буџет расхода Краљевине Србије за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....690
Табела 366: Буџет расхода Краљевине Србије за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....692
Табела 367: Буџет расхода Краљевине Србије за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....694
Табела 368: Буџет расхода Краљевине Србије за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 695
Табела 369: Буџет расхода Краљевине Србије за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 697
Табела 370: Буџет расхода Краљевине Србије за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....698
Табела 371: Буџет расхода Краљевине Србије за 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....700
Табела 372: Буџет расхода Министарства правде и Главне контроле за рачунску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....707

Табела 373: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....708
Табела 374: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....709
Табела 375: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 710
Табела 376: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....711
Табела 377: Буџет расхода Министарства правде за рачунску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....713
Графикон 378: Буџет расхода Министарства правде за буџетску 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 714
Табела 379: Буџет расхода Министарства правде за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 715
Табела 380: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 721
Табела 381: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....722
Табела 382: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 723
Табела 383: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 725
Табела 384: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 726
Табела 385: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за рачунску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....728
Табела 386: Буџет расхода Министарста просвете и црквених дела за буџетску 1902. годину.....729
Табела 387: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 731
Табела 388: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 738
Табела 386: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....739
Табела 389: Буџет расхода Министарства просвете и црквених дела за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 742
Табела 390: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 744
Табела 391: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....745
Табела 392: Буџет расхода Министарства иностраних дела за 1901. у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....746

Табела 393: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 747
Табела 394: Буџет расхода Министарства иностраних дела за рачунску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 748
Табела 395: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....753
Табела 396: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 754
Табела 397: Буџет расхода Министасртва унутрашњих дела за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима,и процентима.....755
Табела 398: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 755
Табела 399: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима,и процентима.....756
Табела 400: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1901. у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....757
Табела 401: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за 1902. у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....758
Табела 402: Буџет расхода Министарства унутрашњих дела за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....759
Табела 403: Буџет расхода Министарства војног за 1896. у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....762
Табела 404: Буџет расхода Министарства војног за 1897. годину у диарима, цесрским дукатима, и процентима.....763
Табела 405: Буџет расхода Министарства војног за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....763
Табела 406: Буџет расхода Министарства војног за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....764
Табела 407: Буџет расхода Министарства војног за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 764
Табела 408: Буџет расхода Министарства војног за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 765
Табела 409: Буџет расхода Министарства војног за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....766
Табела 410: Буџет расхода Министарства војног за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....766
Табела 411: Буџет расхода Министарства грађевина за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 769
Табела 412: Буџет расхода Министарства грађевина за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....770
Табела 413: Буџет расхода Министарства грађевина за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....770

Табела 414: Буџет расхода Министарства грађевина за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....771
Табела 415: Буџет расхода Министарства грађевина за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 771
Табела 416: Буџет расхода Министарства грађевина за рачунску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....772
Табела 417: Буџет расхода Министарства грађевина за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....773
Табела 418: Буџет расхода Министарства грађевина за буџетсу 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....774
Табела 419: Буџет расхода Министарства финансија за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима,и процентима..... 776
Табела 420: Буџет расхода Министарства грађевина за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....776
Табела 421: Буџет расхода Министарства грађевина за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 777
Табела 422: Буџет расхода Министарства финансија за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....777
Табела 423: Буџет расхода Министарства финансија за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....778
Табела 424: Буџет расхода Министарства финансија за 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 778
Табела 425: Буџет расхода Министарства финансија за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 779
Табела 426: Буџет расхода Министарства финансија за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....780
Табела 427: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 784
Табела 428: Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 785
Табела 429: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 786
Табела 430: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 787
Табела 431: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1900. годину у динарима, цесарским дукатима и процентима..... 788
Табела 432: Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 789
Табела 433: Буџет расхода Министарства народне привреде за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 790
Табела 434: Буџет расхода Министарства народне привреде за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 791

Табела 435: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима.....797
Табела 436: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....797
Табела 437: Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....800
Табела 438: Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 802
Табела 439: Остварени приходи ван буџета Краљевине Србије за 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 804
Табела 440: Остварени приходи Краљевие Србије за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и динарима.....805
Табела 441: Остварени приходи ван буџета за 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....807
Табела 442: Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 807
Табела 443: Остварени приходи ван буџета за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 810
Табела 444: Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....810
Табела 445: Остварени приходи ван буџета за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....813
Табела 446: Остварени приходи Краљевине Србије за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 814
Табела 447: Остварени приходи ван буџета за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 817
Табела 448: Остварени приходи Краљевине Србије за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 817
Табела 449: Остварени приходи ван буџета Краљевине Србије за 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....819
Табела 450: Остварени приходи Краљевине Србије за 1903. годиу у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....821
Табела 451: Остварени приходи ван буџета Краљевине Србије за 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 827
Табела 452: Однос планираних и оставрених прихода Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима.....828
Табела 453: Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....830
Табела 454: Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 831
Табела 455: Остварени расходи ван буџета Краљевине Србије за 1896. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 832

Табела 456: Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 834
Табела 457: Оставрени расходи ван буџета за буџетску 1897. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 835
Табела 458: Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 836
Табела 459: Остварени расходи ван буџета за буџетску 1898. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима.....838
Табела 460: Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 840
Табела 461: Остварени расходи ван буџета за буџетску 1899. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 841
Табела 462: Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 842
Табела 463: Остварени расходи ван буџета за буџетску 1900. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 843
Табела 464: Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 844
Табела 465: Остварени расходи ван буџета за буџетску 1901. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 845
Табела 466: Остварени расходи Краљевине Србије за буџеску 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 846
Табела 467: Остварени расходи ван буџета за буџетску 1902. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 847
Табела 468: Остварени расходи Краљевине Србије за буџетску 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 848
Табела 469: Остварени расходи ван буџета за 1903. годину у динарима, цесарским дукатима, и процентима..... 849
Табела 470: Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима.....857
Табела 471: Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....857
Табела 472: Компаративна анализа остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у динарима.....859
Табела 473: Компаративна анализа остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима..... 859
Табела 474: Буџетски суфицит/дефицит Кнежевине /Краљевине Србије за 1863-1903 у цсарским дукатима.....864
Табела 475: Однос планираних и оставрених прихода Кнежевине/Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима.....868
Табела 476: Однос планираних и оставрених расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1861-1903 у цесарским дукатима.....870

Табела 477: Суфицит/дефицит остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1903 у цесарским дукатима.....872

Списак графикона

Графикон 164: Кретање прихода од непосредног данка за 1863-1868 у цесарским дукатима.....42
Графикон 165: Структура буџета посредног данка за 1863-1868 у цесарским дукатима.....43
Графикон 166: Структура буџета прихода од такси Кнежевине Србије за 1863-1868 у цесарским дукатима.....44
Графикон 167: Структура прихода од државне привреде за 1863-1868 у цесарским дукатима.....45
Графикон 168: Структура случајних и непредвиђених прихода за 1863-1868 у цесарским дукатима.....46
Графикон 169: Кретање буџета уставних расхода за 1859-1868 у цесарским дукатима.....55
Графикон 170: Кретање буџета управних-општих расхода за 1859-1868 у цесарским дукатима.....57
Графикон 171: Кретање буџета управних-стручних расхода за 1859-1868 у цесарским дукатима.....58
Графикон 172: Кретање буџета Канцеларије Министарства правде за 1859-1868 у цесарским дукатима.....71
Графикон 173: Кретање буџета расхода судова Министарства правде за 1859-1868 у цесарским дукатима.....72
Графикон 174: Структура буџета расхода Казнених завода за 1860-1868 у цесарским дукатима. 73
Графикон 175: Кретање буџета расхода разних трошкова Министарства правде за 1859-1868 у цесарским дукатима.....74
Графикон 176: Кретање буџета расхода Канцеларије Министарства просвете и црквених дела за 1859-1868 у цесарским дукатима.....91
Графикон 177: Структура буџета расхода школа за 1859-1868 у цесарским дукатима.....92
Графикон 178: Структура буџета културе за 1859-1868 у цесарским дукатима.....93
Графикон 179: Структура расхода Цркве за 1859-1868 у цесарским дукатима.....94
Графикон 180: Структура расхода Благодејанаца за 1859-1868 у цесарским дукатима.....95
Графикон 181: Кретање разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1859-1868 у цесарским дукатима.....96
Графикон 182: Кретање структур Централног надлештва Министарства иностраних дела за 1859-1868 у цесарским дукатима.....111

Графикон 183: Кретање расхода Агенције у Цариграду за 1859-1868 у цесарским дукатима.....112
Графикон 184: Кретање буџета расхода Агенције у Влашкој и Молдавији/Румунији за 1859-1868 у цесарским дукатима.....113
Графикон 185: Кретање буџета расхода Дунавске комисије за 1859-1862 у цесарским дукатима.....114
Графикон 186: Структура расхода Министарства унутрашњих дела за 1859. годину у цесарским дукатима.....121
Графикон 187: Кретање структуре расхода Министарства унутрашњих дела за 1860-1868 у цесарским дукатима.....122
Графикон 188: Структура трошкова Главног војног гарнизона за 1859. годину у цесарским дукатима.....131
Графикон 189: Кретање структуре расхода Министарства војног за 1860-1868 у цесарским дукатима.....132
Графикон 190: Кретање структуре расхода Министарства грађевина за 1860-1868 у цесарским дукатима.....142
Графикон 191: Структура Разних трошкова Министарства грађевина 1861-1868 у цесарским дукатима.....143
Графикон 192: Кретање структуре расхода Министарства финансија за 1859-1868 у цесарским дукатима.....151
Графикон 193: Буџетски суфицити/дефицити буџета Кнежевине Србије за 1863-1868 у цесарским дукатима.....153
Графикон 31: Однос планираних и остварених прихода Кнежевине Србије за 1863, 1865, 1868. годину у цесарским дукатима.....160
Графикон 32: Компаративна анализа планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1861, 1862, и 1864. годину у цесарским дукатима.....164
Графикон 33: Структура планираног непосредног данка за 1869-1880 у цесарским дукатима.....185
Графикон 194: Структура планираног посредног данка за 1869-1880 у цесарским дукатима.....186
Графикон 195: Структура планираних прихода од такси за 1869-1880 у цесарским дукатима.....187
Графикон 196: Структура планираног прихода државне привреде за 1869-1880 у цесарским дукатима.....188
Графикон 197: Кретање планираног прихода Школског фонда за 1869-1880 у цесарским дукатима.....189
Графикон 198: Структура планираних случајнин и ванредних извора прихода за 1869-1880 у цесарским дукатима.....190
Графикон 199: Кретање ванредних буџета прихода за 1877-1880 у цесарским дукатима.....191
Графикон 200: Кретање буџета управно-општих расхода Кнежевине Србије за 1869-1880 у цесарским дукатима.....215

Графикон 201: Кретање буџета стручних расхода Кнежевине Србије за 1869-1880 у цесарским дукатима.....224
Графикон 202: Кретање ванредних буџета расхода за 1877-1880 у цесарским дукатима.....227
Графикон 203: Кретање буџета расхода Канцеларије Министарства правде за 1869-1880 у цресарским дукатима.....239

Графикон 204: Структура буџета расхода судова за 1869-1880 у цесарским дукатима.....240
Графикон 205: Структура буџета расхода казнених завода за 1869-1880 у цесарским дукатима.....241
Графикон 206: Структура разних трошкова Министарства правде за 1869-1880 у цесарским дукатима.....242
Графикон 207: Кретање буџета расхода Главне контроле за 1870-1880 у цесарским дукатима.....243
Графикон 208: Кретање буџета расхода Канцеларије Министарства просвете и црквених дела за 1869-1880 у цесарским дукатима.....257
Графикон 209: Структура расхода школа за 1869-1880 у цесарским дукатима.....258
Графикон 210: Структура расхода питомаца за 1869-1880 у цесарским дукатима.....259
Графикон 211: Структура расхода издвајаних на културу за 1869-1880 у цесарским дукатима.....260
Графикон 212: Структура расхода издвајаних на цркву за 1869-1880 у цесарским дукатима.....261
Графикон 213: Кретање буџета разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1869-1880 у цесарским дукатима.....262
Графикон 214: Структура буџета расхода Министарства иностраних дела за 1869-1880 у цесарским
дукатима.....278
Графикон 55: Структура издатака Министарства унутрашњих дела за 1869-1880 у цесарским дукатима.....287
Графикон 56: Структура расхода Министарства финансија за 1869-1880 у цесарским дукатима.....301
Графикон 215: Структура буџета расхода Министарства војног за 1869-1880 у цесарским дукатима.....316
Графикон 216: Структура расхода Министарства грађевина за рачунску 1869. годину у цесарским дукатима.....330
Графикон 217: Структура расхода Министарства грађевина у цесарским дукатима за 1877. годину.....331
Графикон 218: Структура расхода Министарства грађевина у цесарским дукатима за рачунску 1880.
годину.....332
Графикон 219: Упоредни преглед планираних прихода и расхода за 1869-1880 у цесарским дукатима.....335
Графикон 220: Кретање оствареног непосредног данка за 1869-1879 у цесарским дукатима.....342
Графикон 221: Кретање оствареног посредног данка за 1869-1879 у цесарским дукатима.....343
Графикон 222: Кретање оствареног прихода од такси за 1869-1879 у цесарским дукатима.....344
Графикон 223: Кретање остављеног прихода од државне привреде за 1869-1879 у цесарским дукатима.....345
Графикон 224: Однос планираних и остварених прихода за 1869-1879 у цесарским дукатима.....346
Графикон 225: Структура остварених управно-општих расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима.....349
Графикон 226: Структура остварених управно-стручних расхода за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима.....350

Графикон 227: Однос планираних и остварених расхода Кнежевине Србије за 1870. и 1880. годину у цесарским дукатима.....352
Графикон 228: Структура непосредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима.....367
Графикон 229: Структура посредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима.....368
Графикон 230: Структура прихода од такси за 1881-1887 у цесарским дукатима.....369
Графикон 231: Структура прихода од државне привреде за 1881-1887 у цесарским дукатима.....370
Графикон 232: Структура случајних и ванредних прихода за 1881-1887 у цесарским дукатима.....372

Графикон 233: Структура прихода од фондова за 1881-1887 у цесарским дукатима.....373
Графикон 234: Структура прихода за одужење државног дуга за 1881-1887 у цесарским дукатима.....374
Графикон 235: Кретање општих расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....385
Графикон 236: Кретање засебних расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....386
Графикон 237: Кретање општих кредита Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....387
Графикон 238: Кретање стручних расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским
дукатима.....388
Графикон 239: Кретањ буџета расхода Централног надлештва Министарства правде за 1881-1887 у цесарским
дукатима.....395
Графикон 240: Буџет расхода Судова за 1881-1887 у цесарским дукатима.....396
Графикон 241: Буџет расхода казнених завода Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....396
Графикон 242: Кретање буџета разних трошкова Министарства правде за 1881-1887 у цесарским дукатима.....397
Графикон 243: Буџет расхода Главне контроле за 1881-1887 у цесарским дукатима.....398
Графикон 244: Буџет расхода Канцеларије Министарства за 1881-1887 у цесарским дукатима.....407
Графикон 245: Структура буџета расхода школа за 1881-1887 у цесарским дукатима.....408
Графикон 246: Структура расхода културе за 1881-1887 у цесарским дукатима.....409
Графикон 247: Структура буџета расхода цркве за 1881-1887 у цесарским дукатима.....410
Графикон 248: Структура буџета расхода благодејанаца за 1881-1887 у цесарским дукатима.....411
Графикон 249: Структура буџета Разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1881-1887 у цесарским
дукатима.....412
Графикон 250: Структура буџета расхода Министарства иностраних дела за 1881-1887 у цесарским
дукатима.....419
Графикон 251: Структура буџета расхода Министарства унутрашњих дела за 1881-1887 у цесарским дукатима.....425
Графикон 252: Структура буџета расхода Санитетске струке Министарства унутрашњих дела за 1886. и 1887. годину у цесарским дукатима.....426
Графикон 253: Структура расхода Министарства војног за 1881-1887 у цесарским дукатима.....430
Графикон 254: Структура буџта расхода Министарства војног за 1885. годину у цесарским дукатима.....431
Графикон 255: Структура буџета расхода Министарстваљ финансија за 1881-1887 у цесарским дукатима.....435
Графикон 256: Структура буџета расхода Министарства грађевина за 1881-1887 у цесарским дукатима.....442

Графикон 257: Кретање буџета расхода Централне управе Министарства народне привреде за 1884-1887 у цесарским дукатима.....448
Графикон 258: Кретање буџета општих издатака Министарства народне привреде за 1881-1887 у цесарским дукатима.....449
Графикон 259: Структура стручних издатака Министарства народне привреде за 1884-1887 у цесарским дукатима.....450
Графикон 260: Структура буџета расхода Надлештава Министарства народне привреде за 1884-1887 у цесарским дукатима.....451
Графикон 261: Буџетски суфицити/ (дефицити) Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....459
Графикон 262: Кретање оствареног непосредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима.....468
Графикон 263: Кретање оствареног посредног данка за 1881-1887 у цесарским дукатима.....469
Графикон 264: Кретање остварених прихода од такси за 1881-1887 у цесарским дукатима.....470
Графикон 265: Кретање остварених прихода од државне привреде за 1881-1887 у цесарским дукатима.....471
Графикон 266: Кретање остварених прихода за одужење државног дуга за 1881-1887 годину у цесарским дукатима.....472
Графикон 267: Кретање остварених разних и ванредних прихода за 1881-1887 у цесарским дукатима.....473
Графикон 110: Остварени приходи по особеним решењима и законима за 1882. годину у цесарским дукатима 475
Графикон 111: Однос планираних и остварених прихода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....475
Графикон 112: Кретање остарених општих расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима.....485
Графикон 113: Кретање засебних расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима.....486
Графикон 114: Кретање остварених општих кредита за 1881-1887 у цесарским дукатима.....487
Графикон 115: Кретање оставрених стручних расхода за 1881-1887 у цесарским дукатима.....488
Графикон 116: Однос планираних и остварених прихода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....490
Графикон 117: Однос остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1881-1887 у цесарским дукатима.....491
Графикон 118: Буџет непосредног данка за 1888-1894 у цесарским дукатима.....507
Графикон 119: Буџет посредног данка за 1888-1894 у цесарским дукатима.....508
Графикон 120: Буџет прихода од такси за 1888-1894 у цесарским дукатима.....510
Графикон 121: Буџет прихода од државне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима.....511
Графикон 122: Буџет прихода од фондова за 1888-1894 у цесарским дукатима.....513
Графикон 123: Буџет Разних прихода за 1888-1894 у цесарским дукатима.....514
Графикон 124: Креатање општих расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима.....527
Графикон 125: Кретање засебних расхода Краљевине Србије за 1888 у цесарским дукатима.....528

Графикон 126: Кретање општих кредита Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима.....529
Графикон 127: Кретање стручних расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима.....530
Графикон 128: Буџет Канцеларије Министарства правде за 1888-1894 у цесарским дукатима.. 540
Графикон 129: Буџет расхода судова за 1888-1894 у цесарским дукатима.....541
Графикон 130: Буџет расхода казнених завода за 1888-1894 у цесарским дукатима.....542
Графикон 131: Буџет разних трошкова Министарства правде за 1888-1894 у цесарским дукатима.....543
Графикон 132: Буџет расхода Главне контроле за 1888-1894 у цсарским дукатима.....544
Графикон 133: Буџет Канцеларије Министарства просвете и црквених дела за 1888-1894 у цесарским дукатима.....554
Графикон 134: Буџет расхода школа за 1888-1894 у цесарским дукатима.....555
Графикон 135: Буџет расхода на питомце за 1888-1894 у цесарским дукатима.....557
Графикон 136: Буџет расхода културе за 1888-1894 у цесарским дукатима.....558
Графикон 137: Буџет расхода на цркву за 1888-1894 у цесарским дукатима.....559
Графикон 138: Буџет расхода разних трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1888-1894 у цесарским дукатима.....560
Графикон 139: Буџет расхода Централног надлештва за 1888-1894 у цесарским дукатима.....570
Графикон 140: Буџет расхода посланстава за 1888-1894 у цесарским дукатима.....571
Графикон 141: Буџет расхода заступништва за 1888-1894 у цесарским дукатима.....572
Графикон 142: Буџет Генерлних конзулата за 1888-1894 у цесарским дукатима.....573
Графикон 143: Буџет расхода конзулата за 1888-1894 у цесарским дукатима.....574
Графикон 144: Буџет расхода полицијске струке Министарства унутрашњих дела за 1888-1894 у цесарским дукатима.....582
Графикон 145: Буџет расхода санитетске струке Министарства унутрашњих дела за 1888-1894 у цесарским дукатима.....583
Графикон 146: Структура буџета расхода Министарства војног за 1888-1894 у цесарским дукатима.....589
Графикон 147: Структура буџета расхода Министарства финансија за 1888-1894 у цесарским дукатима.....594
Графикон 148: Структура буџета расхода Министарства грађевина за 1888-1894 у цесарским дукатима.....602
Графикон 149: Буџет расхода Централне управе Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима.....612
Графикон 150: Буџет општих издатака Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима.....613
Графикон 151: Буџет расхода стручних издатака Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима.....614
Графикон 152: Буџет расхода надлештава Министарства народне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима.....616
Графикон 153: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1888-894 у цесарским дукатима.....619
Графикон 154: Кретање остварених прихода од непосредног данка за 1888-1894 у цесарским дукатима.....631
Графикон 155: Кретање остварених прихода од посредног данка за 1888-1894 у цесарским дукатима.....632

Графикон 156: Кретање прихода од такси за 1888-1894 у цесарским дукатима.....633
Графикон 157: Кретање остварених прихода од државне привреде за 1888-1894 у цесарским дукатима.....634
Графикон 158: Кретање остварених прихода од фондова за 1888-1894 у цесарским дукатима.....635
Графикон 159: Кретање остварених разних прихода за 1888-1894 у цесарским дукатима.....636
Графикон 160: Кретање остварених прихода ван буџета за 1888-1894 у цесарским дукатима.....637
Графикон 161: Однос планираних и оставрених прихода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима.....639
Графикон 162: Кретање остварених општих расхода за 1888-1894 у цесарским дукатима.....653
Графикон 163: Кретање остварених расхода на дотације за 1888-1894 у цесарским дукатима.....654
Графикон 164: Кретање остварених засебних расхода за 1888-1894 у цесарским дукатима.....655
Графикон 165: Кретање остварених општих кредита за 1888-1894 у цесарским дукатима.....656
Графикон 166: Кретање остварених стручних расхода за 1888-1894 у цесарским дукатима.....657
Графикон 167: Кретање остварених расхода ван буџета за 1888-1894 у цесарским дукатима.....658
Графикон 168: Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима.....660
Графикон 169: Однос остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1888-1894 у цесарским дукатима.....662
Графикон 170: Структура непосредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима.....682
Графикон 171: Структура посредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима.....683
Графикон 172: Кретање буџета прихода од такси за 1896-1903 у цесарским дукатима.....684
Графикон 173: Структура прихода од државне привреде за 1896-1903 у цесарским дукатима.....684
Графикон 174: Структура приноса фондова за 1896-1903 у цесарским дукатима.....685
Графикон 175: Структура разних прихода за 1896-1903 у цесарским дукатима.....687
Графикон 176: Кретање општих расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....701
Графикон 177: Кретање засебних расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....702
Графикон 178: Кретање општих кредита Краљевине Србије за 1895-1903 у цесарским дукатима.....703
Графикон 179: Креатње стручних расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....704
Графикон 180: Кретање расхода Централног надлештва Министарства правде за 1896-1903 у цесарским дукатима.....716
Графикон 181: Кретање буџета расхода судова за 1896-1903 у цесарским дукатима.....717
Графикон 182: Структура буџета расхода казнених завода за 1896-1903 у цесарским дукатима.....718

Графикон 183: Кретање буџета разних трошкова Министарства правде за 1896-1903 у цесарским дукатима.....719
Графикон 184: Кретање буџета расхода Главне контроле за 1896-1903 у цесарским дукатима.....720
Графикон 185: Кратење расхода Канцеларије Министарства просвете и црквеих дела за 1896-1903 у цесарским дукатима.....733
Графикон 186: Кретање буџета школа за 1896-1903 у цесарским дукатима.....734
Графикон 187: Кретање буџета расхода културе за 1896-1903 у цесарским дукатима.....735
Графикон 188: Кретање буџета расхода Бладојенија за 1896-1903 у цесарским дукатима.....736
Графикон 189: Кретање буџета расхода Општих трошкова Министарства просвете и црквених дела за 1896-1903 у цесарским дукатима.....737
Графикон 190: Кретање буџета расхода Централног надлештва Министарства иностраних дела за 1896-1903 у цесарским дукатима.....749
Графикон 191: Структура буџета расхода посланства МИД-а за 1896-1903 у цесарским дукатима.....750
Графикон 192: Структура буџета расхода заступништва МИД-а за 1896-1903 у цесарским дукатима.....751
Графикон 193: Буџет расхода Генералних конзулата и конзулата МИД-а за 1896-1903 у цесарским дукатима.....752
Графикон 194: Структура буџета расхода Министарства унутрашњих дела за 1896-1903 у цесарским дукатима.....760
Графикон 195: Креатње буџета расхода санитетске струке Министарства унутрашњих дела за 1896-1903 у цесарским дукатима.....761
Графикон 196: Структура буџета расхиода Министарства војног за 1896-1903 у цесарским дукатима.....768
Графикон 197: Структура расхода Министарства грађевина за 1896-1903 у цесарским дукатима.....775
Графикон 198: Структура буџета расхода Министарства финансија за 1896-1903 у цесарским дукатима.....781
Графикон 199: Структура буџета расхода монопола за 1896-1903 у цесарским дукатима.....783
Графикон 200: Кретање буџета расхода Централне управе Министарства народне привреде у цесарским дукатима.....792
Графикон 201: Кретање буџета расхода општих расхода Министарства народне привреде у цесарским дукатима.....793
Графикон 202: Структура стручних издатака Министарства народне привреде за 1896-1903 у цесарским дукатима.....794
Графикон 203: Буџет расхода Надлештава МНП-а за 1896-1903 у цесарским дукатима.....796
Графикон 204: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....799
Графикон 205: Кретање остварених прихода од непосредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима.....821
Графикон 206: Структура остварених прихода од посредног данка за 1896-1903 у цесарским дукатима.....822
Графикон 207: Остварени приходи од такси за 1896-1903 у цесарским дукатима.....823
Графикон 208: Остварени приноси фондова за 1896-1903 у цесарским дукатима.....824
Графикон 209: Остварени приходи од државне привреде за 1896-1903 у цесарским дукатима.....825

Графикон 210: Кретање разних и случајних прихода за 1896-1903 у цесарским дукатима.....826
Графикон 211: Кретање остварених прихода ван буџета за 1896-1903 у цесарским дукатима.....827
Графикон 212: Однос планираних и остварених прихода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....829
Графикон 213: Остварени општи расходи за 1896-1903 у цесарским дукатима.....851
Графикон 214: Остварени засебни расходи за 1896-1903 у цесарским дукатима.....853
Графикон 215: Кретање остварених општих кредита Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....854
Графикон 216: Остварени стручни расходи за 1896-1903 у цесарским дукатима.....855
Графикон 217: Остварени расходи ван буџета за 1896-1903 у цесарским дукатима.....856
Графикон 218: Однос планираних и остварених расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....858
Графикон 219: Однос остварених прихода и расхода Краљевине Србије за 1896-1903 у цесарским дукатима.....860
Графикон 220: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима (1) 866
Графикон 221: Буџетски суфицит/дефицит Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима (2) 867
Графикон 222: Однос планираних и остварених прихода Кнежевине/Краљевине Србије за 1863-1903 у цесарским дукатима.....869
Табела 223: Однос планираних и остварених расхода Кнежевине/Краљевине Србије за 1861-1903 у цесарским дукатима.....871
Графикон 224: Однос остварених прихода и расхода Кнежевине/Краљевие Србије за 1881-1903 у цесарским дукатима.....873

Библиографија

НЕОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

Државни архив Србије, Београд (ДАС)

Главна контрол (ГКо)

Државни савет (ДС)

Министарство финансија – Административно одељење (МФ-А)

Министарство финансија – Одељење казначејства (МФ-К)

Народна скупштина (НС)

Архив Српске академије наука и уметности, Београд (АСАНУ)

Историјска збирка

НОВИНЕ И ЧАСОПИСИ

Гласник Српског ученог друштва

Отаџбина (1875 – 1892)

Српске новине (1858 – 1903)

ОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

Грујић Јеврем, *Записи,* књ. 3, Београд 1923.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1888, Београд 1890.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1890, Београд 1891.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1891, Београд 1892.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1893, Београд 1897.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1894, Београд 1895.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1896, Београд 1898.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1897, Београд 1898.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1898, Београд 1899.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1901, Београд 1903.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1902, Београд 1903.

Завршни рачун државних прихода и расхода Краљевине Србије за буџетску 1903, Београд 1904.

Записници седница Министарског савета Кнежевине и Краљевине Србије 1862-1898, приредио Н. Шкеровић, Београд 1952.

Зборник закона и уредаба XVI (1858), XIII (1861), XVI (1864), XX (1867) XVII (1865), XXII (1869), XXXI (1877), XXXIII (1878), XXXV (1880),XXXVI (1881), XXXVII (1882), XXXVIII (1883), XL (1884), XLI (1885), XLII (1887), XLIII (1888), XLIV (1889), LIII (1901).

Јовановић Владимир, *Буџет Србије*, Слобода, бр. 21 (1864)

Исти*, Ера страних зајмова у Србији,* Изабрани списи, прир. Б. Мијатовић, Службени гласник, Београд 2011, 467-484.

Исти, *Како да спасемо народ да се не задужује зеленашима*, Владимир Јовановић. Изабрани списи, прир. Б. Мијатовић, Службени гласник, Београд 2011, 33-38.

Исти, *О преображају наше пореске системе*, Владимир Јовановић. Изабрани списи, прир. Б. Мијатовић, Службени гласник, Београд 2011, 39-46.

Исти, *Преображај наше народно-економне политике*, у: Владимир Јовановић. Изабрани списи, прир. Б. Мијатовић, Службени гласник, Београд 2011, 25-32.

В. Јовановић, *Статистични преглед нашег привредног и друштвеног стања*, *с обзиром на привредно и друштвено стање других држава*, „ГСУД 52“, Београд 1883, 1-163.

Исти, *Узроци назадка и услови напредка пољске привреде у Србији*, Српски економисти до 1914, прир. Б. Мијатовић, Службени гласник, Београд 2008, 39-58.

Исти, *Успомене*, приредио В. Крестић, Београд 1988.

Јовановић Коста, *О преиначењу и уређењу наше пореске системе*, Српски економисти до 1914, прир. Б. Мијатовић, Службени гласник, Београд 2008, 59-82.

Крстић Никола, *Дневник: јавни живот,* књ. 1, приредио Милош Јагодић, Београд 2005.

Мемоари Вукашина Ј. Петровића (1847-1925), приредио Слободан Турлаков, Београд 2009.

Исти, *Наука о државном газдинству или наука о финанцији*, Беорад 1869.

Милошевић Сима Ђ, *Спољна трговина Србије од 1843-1875. године*, Београд 1902.

Михајловић Павле, *Дневници*, приредила Ј. Милановић, Службени гласник, Београд 2010.

Јован Мишковић, *Бележнице III (XXXIII-XL),* прир. Александар Савић, Неготин 2020, 536.

Нинчић Момчило, *О порезу на приход с погледом на наше законодавство*, Београд 1901.

Петровић Вукашин, *Поглед на наше задужење и отплату државног дуга,* Отаџбина књига IV*,* Београд 1880, 76-87.

Петровић Мита, *Установе и финансије обновљене Србије до 1842*, књ. 1, Београд 1897.

Исти, *Финансије и политика у нас*, Отаџбина XXV, 1890, 109-121.

Преглед примања и издавања Главне државне благајне од 1869. до 1896, Београд 1898.

Привредна моћ Србије. Државни приходи, расходи и дугови, сакупио Светозар Зорић, Београд 1895.

Прогони политичких противника у режиму Александра Обреновића 1893-1903, приредио А. Раденић, Београд 1973.

Програми и статути српских политичких странака до 1918. године, приредили В. Крестић и Р. Љушић, Београд 1991.

Протоколи Народне скупштине, која је држана у Крагујевцу 1870. год, Београд 1870.

Протоколи Народне скупштине, која је држана у Крагујевцу 1871, Београд 1871.

Протоколи Народне скупштине: која је држана у Крагујевцу 1872, Београд 1872.

Протоколи Народне скупштине која је држана у Крагујевцу 1873. год, Београд 1873.

Протоколи Народне скупштине: држане у Београду 1874/5, Београд 1875.

Протоколи Народне скупштине: која је држана у Крагујевцу 1877, Београд 1877.

Протоколи Народне скупштине, држане у Нишу 1878-79. год, Београд 1880.

Протоколи Народне скупштине, која је држана у Београду 1880. и 1881. год, Београд 1881.

Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1882. годину, Београд 1882. година

Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1884. годину, Београд 1885. година

Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1885. годину, која је држана у Нишу 1886, године, Београд 1886. година

Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1887. годину, Београд 1887. година

Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1889. годину, Беогард 1890.

Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1891. годину, Беогард 1891.

Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1893. годину, Беогард 1893.

Стенографске белешке о седницама Народне скупштине за 1902. годину, Беогард 1902.

Спасић Алекса, *Новац и кредит*, Гласник СУД 28 (1870), 228-287; Гласник СУД 29 (1871), 1-70.

Стенографске белешке о седницама Народне скупштине, за период од 1874. до 1903.

Стенографске белешке о седницана Народне скупштине за 1886. годину која је држана у Нишу 1886. године, Београд 1887. година

Цукић Коста, *Државна економија. Финансија*, Београд 1853.

ЛИТЕРАТУРА

Студије, монографије

Анђелковић Милева, *Буџетско право*, Правни факултет, Ниш 2010.

Иста, *Јавне финансије и финансијско право*, Правни факултет, Ниш 2018.

Бајкић Велимир, *Сељачки кредит: факта, мисли и критика*, Београд 1928.

Благојевић Обрен, *Економска мисао у Србији до Другог светског рата*, Београд 1980.

Владе Србије (1805-2005), ур. Радош Љушић, Београд 2005.

Војводић Михаило, *Србија у међународним односима крајем XIX и почетком XX века*, Београд 1988.

Вучо Никола, *Државна интервенција у привреди. Историјски развој*, Београд 1975.

Исти, *Привредна историја Србије до Првог светског рата*, Београд 1955.

Исти, *Развој индустрије у Србији у 19. веку*, Београд 1981.

Исти, *Распадање еснафа у Србији* I, Београд 1954.

Gnjatović Dragana, *Privilegovana agrarna banka: prilog istoriji poljoprivrednog kredita Srbije 1836 - 1947*, Beograd 2013.

Ista, *Stari državni dugovi: prilog ekonomskoj i političkoj istoriji Srbije i Jugoslavije: 1862 - 1941*, Beograd 1991.

Делић Нино, *Историјска статистика српског народа од половине 19. века до Првог светског рата. Демографске, друштвене, и привредне прилике*, Београд 2021, (необјављена докторска дисертација)

Историја српског народа V-1, Београд 1981.

Економски речник, приредио Слободан Аћимовић, Београд 2010.

Ерберг Карл, *Наука о финансијама*, Београд 1900.

Јовановић Владимир, Вулетић Александра, Самарџић Момир, *Наличја модернизације. Српска држава у време стицања независности*, Београд 2017.

Карић Владимир, *Србија. Опис земље, народа и државе*, Београд 1887.

Катић Миљковић Бојана, *Пољопривред Кнежевине Србије (183-1867),* Београд 2008.

Крсмановић Драган, *Царина и царинска служба у Србији 1804-1914*, Београд 2006.

Леовац Данко, *Кнез Михаило Обреновић (1823-1868),* Београд 2023.

Lovčević Jovan, *Institucije javnih finansija*, Beograd 1997.

Љушић Радош, *Српска државност 19. века*, Београд 2008.

Мијатовић Бошко, *Дуван и српска држава у 19. веку*, ЦЛДС, Београд 2006.

Исти, *Земља, новац, држава: из српске економске историје*, Архипелаг, Београд 2018.

Исти, *Историја државних финансија Србије: 1876-1895*, Београд 2021.

Милић Даница, *Страни капитал у рударству Србије до 1918*, Историјски институт, Београд 1970.

Милићевић Милан Ђ, *Кнежевина Србија*, Београд 1876.

Исти, *Краљевина Србија*, Београд 1884.

Милићевић Милић, *Реформа војске Србије (1897-1900)*, Београд 2002.

Миљковић-Катић Бојана, *Пољопривреда Кнежевине Србије (1834 - 1867)*, Београд 2014.

Миљковић-Катић Бојана, *Привреда Кнежевине Србије у време уставобранитеља: (1839-1858)*, Београд 2005. (необјављена докторска дисертација)

Иста, *Структура градског становништва Србије средином XIX века*, Београд 2002.

Пејић Лазар, *Развој економске мисли*: у југословенским земљама до првог и у Југославији између два светска рата, Београд 1986.

Петровић Јеленко, *Окућје или заштита земљорадничког минимума*, Београд 1930.

Поповић Мирослав, *Судство у Кнежевини Србији (1838-1869)*, Филозофски факултет, Београд 2014.

Продановић Јаша, *Уставни развитак и уставне борбе у Србији*, Београд 1936.

Рајић Сузана, *Александар Обреновић: владар на прелазу векова: сукобљени светови*, Београд 2014.

Иста, *Влада Николе Христића: 1888–1889*, Београд 2003.

Иста, *Владан Ђорђевић: Биографија поузданог обреновићевца*, Београд 2007.

Иста, *Кнез Милн Обреновић (1854-1881): од бератлије до суверена*, Београд 2024.

Иста, *Спољна политика Србије 1868-1878: између очекивања и реалности*, Београд 2015.

Ратковић-Костић Славица, *Европеизација српске војске (1878-1903)*, Београд 2007.

Samardžić Momir. *Roads to Europe. Serbian Politics and the Railway Issue 1878 - 1881*, Pisa Universitas Press, 2010.

Спасић Живомир, *Крагујевачка војна фабрика (1853-1953)*, Војноиздавачки завод, Београд 1973.

Српски биографски речник I, III, IV; VI, Нови Сад 2004, 2007; 2009; 2014.

Цвијетић Лепосава, *Порески систем Србије (1835-1884),* необјављена докторска дисертација, Београд 1956.

Чалић Мари-Жанин, *Социјална историја Србије 1815 - 1941. Успорени напредак у индустријализацији*, Београд 2004.

Андрејевић Љубомир, *Објашњење Закона о непосредном порезу*, Београд 1906.

Bataković Dušan, *Vladimir Jovanović-apostol liberalizma u Srbiji*, Liberalna misao u Srbiji, CUPS, Beograd 2011, 141-172.

Војводић Михаило, *Финансије Србије и наоружање војске – два значајна питања из програма владе Стојана Новаковића (1895 – 1896)*, Историјски часопис 29/30 (1982/3), 427 – 437.

Вулетић Александра, *Колико душа живи у једној кући? Број чланова сеоског домаћинства у Србији 1834 - 1910*, Српске студије 3 (2012), 219 - 244.

Иста, *Пословни и стамбени простор у градским срединама Србије средином XIX века – преплитање и раздвајање*, Просторно планирање у Југоисточној Европи (до Другог светског рата), ур. Б. Миљковић Катић, Београд 2011, 441 - 454.

Vučo Nikola, *Železnički saobraćaj kao faktor privrednog razvoja Srbije u XIX veku*, Acta historico-oeconomica Iugoslaviae 5 (1978), 171 - 183.

Исти, *Првобитна акумулација капитала у Србији*, Историјски часопис 29/30 (1982/3), 287 – 299.

Gnjatović Dragana, *Kneževina Srbija na putu ka evropskim monetarnim standardima*, у: „Bankarstvo 2“ (2015), 12-31.

Ђорђевић Димитрије, *Србија и српско друштво 1880-тих година*, Историјски часопис 29/30 (1982/3) 413 – 427.

Đorđević Života, *Industrija u Srbiji XIX veka: Institucionalna ograničenja i razvojne posledice*, Industrija: Časopis za ekonomiku industrije, sveska 3 - 4, godina 21 (1994), 105 - 119.

Јагодић Милош, *Главна контрола у Кнежевини Србији: оснивање и први период рада: (1843-1858),* Историјски часопис 63 (2014), 77-100.

Исти, *Крагујевац у другој половини 19. века у светлу статистике*, Историјски часопис 59 (2010), 321 - 340.

Исти, *Обавештајни рад и припрема устанка против Турске (1840-1867)*, Илија Гарашанин (1812-1874). Великан српске земаље, Аранђеловац 2024, 379-431.

Катић Бојана, *Прилог проучавању пословања варошких трговаца у Србији седамдесетих година XIX века*, Историјски часопис 34 (1987), 247 – 255.

Kršev Boris, *Javni dugovi i finansijske prilike u Srbiji do Prvog svetskog rata (1878-1918)*, Civitas 7 (2014), 125-151.

Leovac Danko, *Economic thought and reforms in the 1860s in Serbia and Greece: Thw case*

of Kosta Cukić and Ioannis Soutsos, Belgrade Historical Review 5 (2014), 117-131.

Marković Slobodan, *Grof Čedomilj Mijatović. Protestantski duh među Srbima*, Liberalna misao u Srbiji, Beograd 2011, 247-280.

Mijatović Boško, *Iskušenja liberalizma Koste Cukća*, Liberalna misao, CUPS, Beograd 2011, 63-107.

Исти, *Конверзија српских дугова: Карлсбадски аранжман 1895. године*, Годишњак за друштвену историју 3 (2012), 43 - 63.

Милановић Јасмина, *Главна контрола (1860-1914)*, Српске студије 4 (2013), 119-147.

Милић Даница, *Београд као привредни и саобраћајни центар (1878-1914)*, Ослобођење градова у Србији од Турака (1862-1867), Београд 1970, 297-311.

Иста, *Економска политика либерала*, Историјски часопис 29/30 (1982/3), 359 – 369.

Иста, *Подгорски рудници у 19. веку*, Гласник МИАВ, Ваљево 1997, 77-96.

Иста, *Село и град у привреди Србије XIX века*, Зборник Историјског музеја Србије 17 - 18 (1981), 47 - 60.

Иста, *Стојан Новаковић и финансијски проблеми Србије*, Стојан Новаковић-живот и дело, Београд 1995, 103-112.

Милићевић Милић, *Витални чиниоци развоја српске војске током 19. века*, у: Војно-историјски гласник 1-2 (1993), 46-56.

Исти, *Исхрана војске у Србији крајем 19. и почетком 20. века*, Годишњак за друштвену историју 3 (1996), 161-181.

Миличић Кристина, *Царински приходи Краљевине Србије од 1883. до 1903. године*, Историјски часопис 70 (2021), 383-416.

Pavlović Kristina, *Budžeti Kneževine Srbije od 1844. do 1858. godine*, Limes plus, br.1 (2018), 103-134.

Кристина Р. Павловић, Жарко Д. Илић*, Рударство у Кнежевини Србији од 1859. до 1873.*

године, Зборник радова Филозофског факултетаУниверзитета у Приштини L (4) (2020),

213-248.

Иста, *Финансије нових крајева Србије 1878-1884*, Пирот: од турске касабе до модерног града преко Берлина и Версаја, Пирот 2018, 141-155.

Павловић Кристина, *Цариски приходи у Кнежевини Србији од 1864. до 1882. године*, Српске студије 10 (2019), 80-107.

Рајић Сузана, *Два саветовања у Петрограду о наоружању српске војске: 1894. и 1896. године*, Српски народ на Балканском полуострву од 6. до 20. века, Ниш 2014.

Иста, *Неутралне владе у Краљевини Србији (1893 - 1900)*, Српске студије 1 (2010), 127 - 155.

Иста, *Пореско оптерећење српског сељака на измаку 19. века*, у: Село Балкана: континуитети и промене кроз историју, књ. 34, Београд 2017.

Радовић Данијел, *Јован Ристић (1829-1899): биографија српског државника*, Београд 2023.

БИОГРАФИЈА

Кристина Миличић рођена је 18. јануара 1991. године у Бајиној Башти где је завршила основну школу и гимназију. Дипломирала је 2016. године на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду, одбранивши дипломски рад *Реформе султана Селима III (1789-1807)* под менторством професора Александра Фотића, с оценом 10. На истом факултету завршила је мастер студије 2017. године, одбранивши мастер рад *Буџети Кнежевине Србије од 1844. до 1858. године*, под менторством професора Милоша Јагодића, с оценом 10. Докторске студије на истом факултету уписала је школске 2017/2018. где је пријавила тему под називом *Буџети Кнежевине/Краљевине Србије (1859-1903)* под менторством професора Милоша Јагодића. У октобру 2018. године учествовала је на научном скупу *Пирот: од турске касабе до модерног града преко Берлина и Версаја* у Пироту са радом *Финансије нових крајева Србије (1878-1884).* Двадесетдругог априла 2019. године одбранила је предлог теме докторске дисертације под насловом *Буџети Кнежевине/Краљевине Србије (1859—1903)* која је званично одобрена 26. септембра исте године. На Катедри за историју српског народа у новом веку на Одељењу за историју Филозофског факултета Универзитета у Београду била је ангажована од 2018. године као истраживач-приправник, да би 2020. била унапређена у звање истраживач-сарадник. На истом факултету била је запослена до октобра 2023. године, када заснива радни однос у Историјском институту. У априлу 2024. године учествовала је на трибини Историјског института у Београду представивши се темом *Буџет кроз економску мисао у Србији у другој половини 19. века.* Њено звање истраживач-сарадник трајало је до 20.02.2025. године када је изабрана у звање виши стручни сарадник. У септембру 2025. године учествовала је на међународној научној конференцији *Rural History* представивши рад *Consequences of the Custom War (1906-1911) on the rural population of the kingdom of Serbia: the Export Cooperative in Uzice and influence on Husbandry in rural areas the Uzice county*. Има шест објављених истраживачких радова на српском и енглеском језику у домаћим часописима различитих категорија. Говори енглески језик, а служи се латинским и немачким језиком, који планира даље да усавршава.

Област истраживања: историја српског народа у 19. веку, историјско-економске теме, историја државних финансија, буџетска политика.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: **Кристина Миличић**

Број индекса **5i17/4**

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом: ***Буџети Кнежевине/Краљевине Србије (1859—1903)***

• резултат сопственог истраживачког рада;

• да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;

• да су резултати коректно наведени и

• да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 19.09.2025. *Кристина Миличић*

образац изјаве о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора **Кристина Миличић**

Број индекса **5i17/4**

Студијски програм **Историја**

Наслов рада ***Буџети Кнежевине/Краљевине Србије (1859—1903)***

Ментор **проф. др Милош Јагодић**

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предала ради похрањивања у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду. Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада. Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 19.09.2025. *Кристина Миличић*

образац изјаве о коришћењу

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом: ***Буџети Кнежевине/Краљевине Србије (1859—1903)*** која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предала сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучила.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 19.09.2025. *Кристина Миличић*

1. Ауторство. Дозвољавате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. Ауторство – некомерцијално. Дозвољавате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. Ауторство – некомерцијално – без прерада. Дозвољавате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима. Дозвољавате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. Ауторство – без прерада. Дозвољавате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. Ауторство – делити под истим условима. Дозвољавате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода